

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี
A Good Governance According to Buddhadhamma of
Local Administrative Organizations in Ubonratchathani Province

พระครูธรรมธรนิเทศ อภิญาโณ* ยุทธนา ปราณีต** สุรพล สุยะพรหม***

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัวและการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.937 จากกลุ่มตัวอย่างคือพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบอย่างง่าย จำนวน 363 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ประสิทธิผลโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ หลักนิติธรรม รองลงมาหลักคุณธรรม หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ หลักความรับผิดชอบตามลำดับ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

2. ปัจจัยด้านหลักธรรมาภิบาล มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ในระดับค่อนข้างสูง คือ หลักคุณธรรม ยึดมั่นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต (Y2) มีค่าเท่ากับ .725 หลักความโปร่งใส ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน (Y3) มีค่าเท่ากับ .658 หลักความคุ้มค่า โดยมุ่งเน้นผลงานเกิดประโยชน์สูงสุด (Y6) มีค่าเท่ากับ .624 หลักนิติธรรม มีความยุติธรรม ตรวจสอบได้ (Y1) มีค่าเท่ากับ .588 หลักความรับผิดชอบ มีกำหนดปฏิทินการทำงาน (Y5) มีค่าเท่ากับ .401 มี หลักการมีส่วนร่วม ในการสนับสนุนให้ประชาชนร่วมบริหาร (Y4) มีค่าเท่ากับ .349 **ปัจจัยด้านหลักอิทธิบาท 4** มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ที่มีความสัมพันธ์ในระดับสูง คือ หลักจิตตะ อย่างการเอาใจใส่ (Y3) มีค่าเท่ากับ .663 ด้านหลักวิมังสา มีการพิจารณาอย่างรอบคอบ (Y4) มีค่าเท่ากับ .619 ด้านหลักวิริยะ ด้วยความพยายาม (Y2) มีค่าเท่ากับ .606 ด้านหลักฉันทะ ประชาชนมีความพอใจ (Y1) มีค่าเท่ากับ .598

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ใน **หลักนิติธรรม** แนวทางการพัฒนา คือ สร้างความยินดีในการดำเนินงานยุติธรรม และตรวจสอบได้ ยึดกฎหมายและกฎเกณฑ์ปกป้องคนดี ลงโทษคนทำผิด เอาใจใส่ในการปรับกฎหมายให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ ไตร่ตรอง กฎระเบียบ ข้อบังคับ และเป็นธรรม ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตาม ใคร่ครวญชี้แจงถึงสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของตนเอง และเข้าใจกฎเกณฑ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น **หลักคุณธรรม** แนวทางการพัฒนา คือ ยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จัดสรรงบประมาณ ครอบคลุมพื้นที่อย่างทั่วถึง เปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน มีการพิจารณาใคร่ครวญการบริหารอยู่เสมอ ให้บริการกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยความเป็นธรรม เท่าเทียม **หลักความโปร่งใส** แนวทางการพัฒนา คือ สร้างความยินดีในการเผยแพร่มติการประชุมที่มีผลกระทบต่อประชาชน เผยแพร่ผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการต่างๆ ให้ประชาชนรับรู้ ใช้กฎหมายระเบียบ คำสั่งข่าวสารราชการที่ประชาชนควรรู้และต้องปฏิบัติ จัดซื้อจัดจ้าง โดยเฉพาะการสอบราคาหรือประกวดราคา **หลักการมีส่วนร่วม** แนวทางการพัฒนา คือ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อเผยแพร่ ให้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชน เอาใจใส่ประชาชนที่มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ และคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน และมีเหตุผลในการเข้าร่วมเพื่อเสริมให้ข้อมูลข้อเท็จจริงเพื่อการตัดสินใจ **หลักความรับผิดชอบ** แนวทางการพัฒนา คือ สร้างความยินดีในการปฏิบัติงานแบบมุ่งเน้นผลงานและมุ่งเน้นคน มอบหมายงานให้ตรงตามความรู้ความสามารถของบุคลากร เอาใจใส่การบริหารจัดและจัดสรรการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์อันสูงสุดแก่ส่วนรวม พิจารณาการจัดซื้อ/จัดจ้างอย่างเปิดเผย คุ้มค่า เทียบธรรม อย่างรอบคอบ **หลักความคุ้มค่า** แนวทางการพัฒนา คือ กำหนดปฏิทินการปฏิบัติงาน รับผิดชอบการบริหารและบริการชุมชน จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกความจงรักภักดีแก่เจ้าหน้าที่ และตรวจสอบและปรับปรุงข้อบกพร่องใน วางแผน วัตถุประสงค์ อยู่เสมอ

คำสำคัญ: การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, หลักพุทธธรรม, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The Objectives of this research were to; 1. Study A Good Governance According to Buddhhadhamma of Local Administrative Organizations in Ubonratchathani Province, 2. Study the factors relating to the A Good Governance According to Buddhhadhamma of Local Administrative Organizations in Ubonratchathani Province and 3. Study approaches to enrichment of good governance of Local Administrative Organizations according to in Ubonratchathani Province.

Methodology was the mixed methods. The qualitative research collected data from 19 key informants with structured-in-depth-interview script by face-to-face-interviewing and from 10 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation. The quantitative research collected data with questionnaires from 363 samples from the populations in the Local Administrative Organizations in Ubonratchathani Province and analyzed data with descriptive statistics; frequency, percentile, mean, standard deviation and Pearson's Product Moment Correlation.

Findings were as follows:

1. The effectiveness of good governance of Local Administrative Organizations in Ubonratchathani Province depended on people's equality, satisfaction with rules and regulations, administration by accepted moral ethics, trust, responsiveness, and transparency. People were satisfied and cooperative. Personnel performed with service minds that people were satisfied, operation with less budget but yielded the big outcomes, harmony and sustainable development.

2. Factors of good governance had positive impact on effectiveness of good governance of Local Administrative Organizations in Ubonratchathani Province at high level; ethics and honesty had average score at .725, transparency if public relations was at .658, money for highest values was at .624, rule of laws that was just and checkable had the score value at .588, responsibility with direction of work was at .401, people participation and support was at .349. Factors of Itthipadha 4, principle of success, had positive relations with effectiveness of good governance of Local Administrative Organizations in Ubonratchathani Province at high level; Chitta, attention, had score value at .663, Vimamsa, examination, was at .619, Viriya, effort, was at .606 and Chanta, aspiration, was at .598

3. Approaches to effectiveness development of governance according to Buddhist principles of Local Administrative Organizations in Ubonratchathani Province were: Rules of laws; work performance was carried out with equality by rules of laws, by attention, by determination to perform duties with justice process resulting equal effectiveness, Rules of Ethics; administration by administrative ethics resulting people's trust and satisfaction, Rules of Transparency; resulting people's satisfaction and participation by all parties concerned. The organizations received award from National Corruption Prevention Commission in the year 2559, Rules of People's participation; this rule created cooperation, participation in discussion, awareness of duty performance of administrators. In return, administrators performed their duties with wisdom resulting local prosperity for all, Rules of Responsibility; organizations were responsible for their duties, for people and society, ready to solve any problems of any units with reasons to create peace and reconciles, Rules of Money for Values; people agreed with projects the yielded highest profit with less budget. People were satisfied with administrators and personnel for paying attention to the administration of Local Administrative Organizations in Ubonratchathani Province with wisdom to initiate result-based operation, opening opportunities for the people to participate in administration and prevention of corruption in order to have sustainable development.

Keywords: Good Governance, Buddhadhamma, Local Administrative Organization

1. บทนำ

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) เป็นหลักการสากลที่ได้ถูกอ้างถึงครั้งแรกในรายงานของธนาคารโลก (World Bank) เมื่อปี ค.ศ.1989 เรื่อง “Sub-Sahara Africa from Crisis to Sustainable Growth” กล่าวถึงความสำคัญของการมี Governance และการฟื้นฟูเศรษฐกิจรวมถึงได้อธิบายเกี่ยวกับการกำกับดูแลที่ดีหรือธรรมาภิบาลว่าเป็น “ลักษณะและวิถีทางของการใช้อำนาจในการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทางสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งครอบคลุมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ การบริหารจัดการภาครัฐ ภาวะรับผิดชอบ กรอบตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาความโปร่งใสและข้อมูลข่าวสาร”

สำหรับประเทศไทยเริ่มมีการนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้แพร่หลาย ภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และหลังจากวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม ในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เพื่อพลิกฟื้นภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ สร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ แนวคิดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลตามภาษาไทย เป้นแนวคิดที่ได้มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางหลังจากมีเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย

และในเอเชีย ตะวันออก โดยแนวคิดเรื่องการจัดการปกครองและการจัดการปกครองที่ดีนั้นได้รับการรณรงค์อย่างมากโดยสถาบันทางเศรษฐกิจและการเงินระดับโลก สร้างความยอมรับร่วมกันในระดับโลกว่า กลไกประชาธิปไตย

การพัฒนาคนที่ยั่งยืนเป็นประเด็นสำคัญที่ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ กลไกประชาธิปไตยเป็นรากฐานที่ทำให้คนในสังคมโดยรวมอยู่รวมกันอย่างสันติสุข แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชน ได้ให้ความสำคัญและนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การ โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม การปกครองการบริหารแบบบูรณาการของประเทศเพื่อการพัฒนาในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ มีกระบวนการกฎหมาย มีระบบที่ยุติธรรมที่ให้องค์การบรรลุผลสำเร็จของประเทศในการอยู่รวมกันในสังคมอยู่อย่างสงบสุขและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน รัฐบาลไทย จึงมีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติในการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ซึ่งได้มีผลการบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐมีมติเห็นชอบด้วยวาระแห่งชาติ ตั้งแต่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2542

จังหวัดอุบลราชธานี เมืองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลังและงบประมาณ บริหารงานให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยการใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 (ราชกิจจานุเบกษา, 2542: 24) ซึ่งประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่าและประชาชนมีส่วนร่วม โดยมุ่งสร้างองค์กรให้เป็นไปตามหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 วรรคแรก ได้กำหนดให้ส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ราชกิจจานุเบกษา, 2545: 1-2) จึงได้มีการตราพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ขึ้นมาบังคับใช้แทน ซึ่งเป็นการปฏิรูประบบราชการเพื่อให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยยึดหลักธรรมาภิบาล นับเป็นเรื่องที่ทำทนายเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และมีภารกิจสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและให้บริการประชาชนในระดับท้องถิ่น ดังนั้นการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจึงถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถทำให้การตรวจสอบเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารอย่างแท้จริง

การบริหารแบบรวมศูนย์ ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนขาดวิสัยทัศน์ ไม่กำหนดยุทธศาสตร์ให้ตรงตามความต้องการของประชาชน และปัญหาที่เกิดจากฝ่ายข้าราชการประจำที่ไม่ปฏิบัติงานตามระเบียบ กฎหมาย หรือมี

การปฏิบัติงานเอื้อประโยชน์กับข้าราชการการเมืองโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามระเบียบกฎหมายจึงทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน การบริหารงานไม่โปร่งใส (โกวิทย์ พวงงาม, 2550: 116-124)

จากประเด็นปัญหาการกระจายอำนาจดังกล่าว ได้สะท้อนถึงวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมไทยที่เป็นไปในลักษณะของระบบอุปถัมภ์ ทำให้การบริหารจัดการไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการหรืออุดมการณ์การกระจายอำนาจตามระบอบประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์ การปกครองบ้านเมืองที่ผ่านมาจึงต้องประสบปัญหาในเชิงโครงสร้างมากกว่าในเชิงปัจเจกและพยายามตีความประยุกต์พุทธวิธีไปแก้ปัญหาดังกล่าว เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง เป็นต้น (Damien Keown, 2003: 86) การน้อมนำหลักธรรมาภิบาล (Good governance) จากแนวคิดของธนาคารโลก (IMF) เป็น “ธรรมาภิบาลสากล” ที่มาจากประเทศทางตะวันตก แต่ในโลกตะวันออกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยก็มีหลักธรรมาภิบาล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็น “ธรรมาภิบาลไทย” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากคำสอนในศาสนาพุทธมายึดถือและใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล และการสร้างความร่วมมือ (Collaboration) ส่งเสริมวัฒนธรรมมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน การบริหารที่ดีนั้นผู้บริหารต้องทำงานอยู่บนหลักจริยธรรมคำสอนในศาสนาพุทธ เชื่อในการปกครองโดยธรรม หรือ “ธรรมรัฐ” มีพระมหากษัตริย์ทรงปกครองที่เรียกว่า “พระมหาดธรรมราชา” ทรงใช้หลักธรรมในการปกครอง (นิรันดร์ เมืองพระ, 2543: 5) ทศพิธราชธรรม (ช.ช. 28/176/112)

นักวิชาการทำวิจัยพบว่า เมื่อบุคลากรมีธรรมาภิบาล มีคุณธรรม มีความเสียสละ และปฏิบัติงานยึดหลักกฎหมาย โดยยึดประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลักในการให้บริการอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันด้วยทศพิธราชธรรมแล้ว ก็จะต้ององค์กรที่มีธรรมาภิบาลด้วยการบริหารงาน การบริการ และการสนับสนุนงาน (พิรัชย์ ศรีราม, 2557) และนักวิชาการได้ทำการวิจัย พบว่า ในทางพุทธศาสนามีคำสอนหมวดหนึ่งซึ่งเป็นการบริหารตนเองตามอิทธิบาท 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/313/295) เป็นหลักพุทธธรรมที่ครอบคลุมการบริหารการอยู่ร่วมกันในองค์กร สังคม และประเทศได้อย่างมีความสุข (จิตติมา พักเพียง, 2558)

ผู้วิจัยจึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องกำกับในการบริหารงานทุกด้าน ย่อมเป็นการประสานความเชื่อ แนวคิดในเชิงจริยธรรมของสังคม เข้ากับการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมวดธรรมที่ประยุกต์ใช้เป็นรากฐานคุณธรรม ได้แก่ อิทธิบาท 4 เพราะเป็นหลักธรรมที่บริหารงานให้เกิดผลสำเร็จได้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สร้างองค์ความรู้และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานีต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

3. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา 2) แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1) ประชากร คือ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนทั้งสิ้น 3,871 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างคำนวณจากสูตร Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 363 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จำนวน 19 คน

3) ผู้เชี่ยวชาญการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม จำนวน 9 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี” เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการให้สอดคล้องกับปัญหาและครอบคลุมความคิดการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและอธิบายลักษณะของเครื่องมือ ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเฉพาะ ดังนี้

สถานที่ วันและเวลาในการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็น คำถาม ตามประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ และรายงานผลการวิจัย

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยแบ่งออกเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ และแปลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. วิเคราะห์ค่าความถี่ และค่าร้อยละ (Frequency and percentage) เพื่อใช้อธิบายความถี่และร้อยละของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อบอกทิศทางและขนาดของความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.01

5. อภิปรายผล

5.2.1 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

จากผลการวิเคราะห์ บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ตามหลักธรรมาภิบาล โดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถอภิปรายผลได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี มีการบริหารได้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กรที่ต้องการให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี โดยการบริหารตามหลักนิติธรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยได้รับการยอมรับจากประชาชน กฎหมายและกฎเกณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ คลังเย็น (2558) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานสู่ความเป็นเลิศตามหลักพุทธธรรม มาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานสู่ความเป็นเลิศตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ประสิทธิภาพ การปฏิบัติราชการ ประสิทธิผลการปฏิบัติราชการ การให้บริการ การพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงาน

อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักความคุ้มค่า 3) รูปแบบการบริหารงานสู่ความเป็นเลิศตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นจะต้องดำเนินงานโดยรับผิดชอบต่อหลักกฎหมาย และต่อประชาชนในชุมชนท้องถิ่น Importance ได้แก่การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์กร การให้บริการสาธารณะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ

จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ เพื่อให้บริการดังกล่าวมีคุณภาพตรงตามความต้องการของประชาชน Result ได้แก่ผลลัพธ์ที่ได้จากการบริหารการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลและความคุ้มค่าในเชิงภารกิจ ตลอดจนได้ผลผลิตและผลลัพธ์ที่ดีมาจากการบริหารจัดการขององค์กรที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มงาน Transparency ได้แก่กระบวนการทำงานกฎเกณฑ์ กติกา มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในสังคมสามารถถ่ายโอนได้อย่างเป็นอิสระ ประชาชนสามารถเข้าถึงและทราบข้อมูล หรือข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (ศิริรัตน์ คลังเย็น, 2558) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพศาล เครือแสง(2558) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า 1. หลักนิติธรรมกับหลักศีล พบว่า จะมีเนื้อหาเชิงของกฎหมาย กฎเกณฑ์ ระเบียบ วิธีปฏิบัติตนในองค์การบริหารส่วนตำบลรวมทั้งจรรยาบรรณในความเป็นผู้นำองค์กรที่ดี 2. หลักคุณธรรมกับหลักปัญญา พบว่า ระบบคุณธรรมเป็นเครื่องควบคุมการพฤติกรรมทั้งหมดให้ถูกต้อง ชัดเจน เพราะรากฐานของคุณธรรมอยู่ที่จิตสำนึกรักท้องถิ่น รักเพื่อนมนุษย์ไม่เอารัดเอาเปรียบต่อผู้อื่น และต่อสังคม

3. หลักความโปร่งใสกับหลักศีล พบว่า การเปิดเผยข้อมูล เปิดเผยกระบวนการทำงานเปิดเผยงบประมาณ เพื่อให้มีการตรวจสอบทุกขั้นตอน ทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพ 4. หลักการมีส่วนร่วมกับหลักพหุสัจจะ พบว่ากฎหมายหลายฉบับที่พยายามระบุถึงขอบข่ายที่ประชาชนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทุกๆ ขั้นตอนทางการบริหาร 5. หลักความรับผิดชอบต่อสังคมกับหลักศรัทธา พบว่ามีความกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ตนเองกระทำและกล้าที่จะรับผิดชอบต่อความคิดเพราะทั้งความคิดและการกระทำจะส่งผลทั้งคุณและโทษไปยังประชาชน และ 6. หลักความคุ้มค่ากับหลักวิริยารัมภะ พบว่า ความสุจริตในการใช้งบประมาณอย่างประหยัด ใช้งบประมาณก็สามารถสร้างความดี ลดความชั่ว ลดความเห็นแก่ตัว ใช้ตนเองไปสู่ความเสียสละต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น Achievement ได้แก่การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กร ช่วยให้การบริหารการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม มีทิศทางในการปฏิบัติงาน (ไพศาล เครือแสง, 2558)

5.2.2 จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีคามสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์จัดทำข้อตกลงในการปฏิบัติราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีจิตใจมุ่งมั่นดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้ โดนใจและเป็นที่ยอมรับของประชาชน มีความพยายามในการออก และรักษา กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดีและลงโทษคนไม่ดีได้ โดยเฉพาะบุคลากรปฏิบัติตามมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเคร่งครัด ตรวจสอบดูแลข้อร้องเรียนหรือร้องทุกข์ในเรื่องต่างๆ และแก้ปัญหา จัดสรรงบประมาณให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกหมู่บ้าน ในการจัดทำโครงการและบริการสาธารณะ ให้ประชาชนมีความพึงพอใจการเปิดเผยเอกสารข้อมูลที่ไม่ขึ้นความลับต่อสาธารณชน ในการวางระบบควบคุมภายในของการบริหารการเงินการคลังท้องถิ่น

การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ยึดหลักความมีคุณธรรม เป็นการบริหารที่ต้องเกิดจากความรัก ความพอใจ ความตั้งใจในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบ ในหน้าที่ การวางแผนและกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ การติดตามประเมินผล รายงานผลการปฏิบัติงานให้ประชาชนรับทราบ ตลอดจนการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเกิดความคุ้มค่า โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ด้วยการพัฒนาตน พัฒนาคณะ พัฒนางาน พร้อมกับความร่วมมือจากประชาชน ไปพร้อมกันอย่างมีระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พิรัชย์ ศรีราม(2556)** ได้วิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรมในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน พบว่า การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรมในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ตามหลักธรรมาภิบาล 6 ด้าน และหลักทศพิธราชธรรม 10 ด้าน พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารงานอยู่ในระดับที่ดีมาก ซึ่งเป็นหลักการบริหารงานและเป็นหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารงาน ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรมในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ได้แก่ PIRAT MODEL

การกำหนดกลยุทธ์การบริการที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาคุณภาพและความสัมพันธ์ในกลุ่มบุคลากรเทศบาลและการนำกลยุทธ์การสร้าง ความพึงพอใจต่อผู้รับบริการ และต้องยึดมั่นในหลักการ ยึดมั่นในหลักคุณธรรม และการเสียสละ ตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนากำหนด และ (5) Transparency หลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมภาคสังคม ในด้านการบริหาร การบริการ และการสนับสนุนบุคลากรเทศบาล ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมภาคสังคม คือการบริหารงานของเทศบาล ผู้บริหาร และบุคลากรเทศบาลต้องมีความเป็นธรรมาภิบาล มีความโปร่งใสในการร่วมมือการบริหารจัดการทุกกิจกรรมของเทศบาลให้มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ในการบริหาร การบริการ ตลอดจนการสนับสนุน บุคลากรเทศบาลต้องยึดมั่นในหลักการ ยึดมั่นในหลักคุณธรรมและการเสียสละ เพื่อการบริหารงานให้มีความโปร่งใสและเกิดประสิทธิผล (พิรัชย์ ศรีราม, 2556)

5.2.3 จากผลการวิเคราะห์แนวทางในการสร้างประสิทธิผลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

สามารถอภิปราย ได้ดังนี้ ประสิทธิผลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี อธิบายได้ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี **หลักนิติธรรม** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี มีนโยบายและแนวทางการปฏิบัติ โดยการปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎเกณฑ์ขององค์กร ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ ในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้ มีการลงทงสื่อออนไลน์ แจ้งให้ประชาชน สามารถติดตามได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน โดยกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดีและลงโทษผู้กระทำผิดได้จริง มีการออกกฎระเบียบของหน่วยงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย มีการตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์จัดทำข้อตกลงในการปฏิบัติราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการออกกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดีและลงโทษคนไม่ดีได้ มีจิตใจมุ่งมั่นดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยให้บุคลากรปฏิบัติเช่นเดียวกันหมด **หลักคุณธรรม** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี มีนโยบายให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความมุ่งมั่น เช่น การจัดสรรงบประมาณในโครงการ กิจกรรมต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครอบคลุมพื้นที่อย่างทั่วถึง

การบริหารโครงการ กิจการต่างๆ เปิดเผยให้ประชาชนตรวจสอบได้ทุกขั้นตอนมีการพิจารณาใคร่ครวญในการบริหารอยู่เสมอ มีการดำเนินการให้บริการกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยความเป็นธรรม เท่าเทียม ไม่แบ่งแยก เน้นย้ำให้บุคลากรมีความเพียร ปฏิบัติงานในหน้าที่ตามมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเคร่งครัด มีการหมั่นตรวจตราดูแลข้อร้องเรียนหรือร้องทุกข์ในเรื่องต่างๆ และแก้ปัญหาเหล่านั้นให้ลดลง มีความยินดียึดถือความสุจริตและเที่ยงธรรม มีจิตใจมุ่งมั่นพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี มีการตรวจสอบข้อเท็จจริง ในโครงการต่างๆ ให้เกิดความเป็นธรรม ประชาชนสามารถติดตามตรวจสอบได้ **หลักความโปร่งใส** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี มีการเผยแพร่มติการประชุมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลกระทบต่อผลได้ผลเสียของประชาชน มีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการต่างๆ ให้ประชาชนได้ติดตาม มีปฏิธินการทำงานแจ้งและประกาศให้ประชาชนทั่วไปได้ติดตาม มีการเผยแพร่ กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งรวมทั้งข่าวสารราชการที่ประชาชนควรรู้และประชาชนต้องปฏิบัติ มีการเผยแพร่เอกสารการจัดซื้อจัดจ้าง

โดยเฉพาะการสอบราคาหรือประกวดราคา มีการเผยแพร่ข้อบัญญัติงบประมาณรายรับและรายจ่ายประจำปีและรายจ่ายเพิ่มเติม มีจิตใจมุ่งมั่น และแน่วแน่ในการจัดทำโครงการและบริการสาธารณะให้ประชาชนมีความพึงพอใจการเปิดเผยเอกสารข้อมูลที่ไม่ขึ้นความลับต่อสาธารณชน มีความเพียรพยายามการวางระบบควบคุมภายในของการบริหารการเงินการคลังท้องถิ่น มีการใช้ปัญญาคิด วิเคราะห์วิธีการหรือแนวทางป้องกันป้องปรามปัญหาการทุจริต

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี รับเรื่องร้องเรียนและให้บุคลากรมีความตระหนักในข้อเสนอแนะของประชาชน ฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ก็ไม่ตัดเสียงส่วนน้อยทิ้ง **หลักการมีส่วนร่วม** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสารในการจัดทำสื่อเผยแพร่ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจ มีความเพียรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน มีการใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ประเมินผลการจัดทำโครงการ มีความพึงพอใจให้ประชาชนเป็นเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นต่อสภาท้องถิ่นด้วยตนเอง มีจิตใจมุ่งมั่นจัดทำโครงการ/กิจกรรมที่แสดงถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน **หลักการมีส่วนร่วม** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี มีการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานและรับผิดชอบในการบริหาร ทุกโครงการ มีการประกาศทางสื่อออนไลน์ เป็นระยะ เช่น แหล่งน้ำ ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา สาธารณะประโยชน์ในท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกความจงรักภักดีแก่เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ มีการตรวจสอบข้อร้องเรียน วางแผน วัตถุประสงค์ วิธีแก้ไข ปรับปรุงงานอยู่เสมอ มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อติดตามตรวจสอบ การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความพึงพอใจเกี่ยวกับโครงการที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ข้อร้องเรียนเกี่ยวกับความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีมูล พร้อมทั้งเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานและผลการประเมินตนเองให้สาธารณชนได้รับทราบ มีการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน จัดรถรับส่งผู้สูงอายุในการไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล **หลักความคุ้มค่า** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี มีการปฏิบัติงานแบบมุ่งเน้นผลงานและมุ่งเน้นคน มีความมุ่งมั่นรับผิดชอบต่อบริการแก่ชุมชน มีการมอบหมายงานตามความรู้ของบุคลากร มีการบริหารจัดการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์อันสูงสุดแก่ส่วนรวมมีการจัดทำหลักประกันคุณภาพขององค์กร แต่ละประเภท มีการสำรวจทรัพยากรในท้องถิ่นและปรับเปลี่ยนให้เป็นรายได้ของท้องถิ่น โดยการบริหารและการดำเนินการโดยท้องถิ่นนั้นๆ ก่อนดำเนินกิจกรรม โครงการใด ๆ ให้ประชาชนได้ออกความคิดเห็นและหาข้อเท็จจริงร่วมทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่สุดต่อชุมชน ท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จิตติมา พักเพียง** ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตภาคกลางตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการบริหารงานด้านการเงินและงบประมาณ และ 4) รูปแบบการบริหารงานตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาพรวม ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงระหว่างการบริหารงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการบริหารตน หลักสังคหัตถ์ 4 ในการบริหารคน และหลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการบริหารงานและเกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างสูงสุด (จิตติมา พักเพียง, 2558)

6. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี” โดยการบูรณาการหลักธรรมเพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี จึงควรมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

6.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ควรมีนโยบายดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ควรมีเพิ่มการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผลงาน โครงการกิจกรรมต่างๆ ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลอย่างครอบคลุม
2. ควรมีโครงการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรม โครงการต่างๆ
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ควรมีนโยบายการทำงานที่สอดคล้องกัน
4. ควรวางระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริง ในโครงการต่างๆ ให้เกิดความเป็นธรรม ประชาชนสามารถติดตามตรวจสอบได้
5. ควรมีระบบการรับเรื่องร้องเรียนและให้บุคลากรมีความตระหนักในข้อเสนอแนะของประชาชน
6. การเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานและผลการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ให้สาธารณชนได้รับทราบ

6.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี จัดทำแผ่นป้ายแสดงผลงานการติดตามโครงการต่างๆ ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลเป็นระยะ ๆ
2. ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรมโครงการต่างๆ การวางแผน จนกระทั่ง การติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามกิจกรรมโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
3. ควรมีการกำหนดนโยบายการทำงานที่สอดคล้องกัน อบจ. อบต. เทศบาล ไปพร้อมๆ กัน
4. การวางระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงในโครงการต่างๆ ให้เกิดความเป็นธรรมให้ประชาชน ผู้นำชุมชน ร่วมในการติดตามและตรวจสอบ
5. การวางระบบการรับเรื่องร้องเรียนและให้บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ได้รวบรวมข้อเสนอแนะและประชาสัมพันธ์ เปิดเผยให้ประชาชน ทั่วไปได้รับทราบ ประเด็นใดที่ต้องการ
6. การเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานและผลการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ให้สาธารณชนโดยการประชาสัมพันธ์

6.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัย เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักพุทธธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงวิชาการดังนี้

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนาเครือข่ายและสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันขององค์กรปกครองท้องถิ่น”
3. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนาความร่วมมือเพื่อการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันขององค์กรปกครองท้องถิ่นโดยประชาชน”

References

- Nonphithak Paksahan. (2552). Water Human Resort Management for Protect of flood in the river Chee-Moon in Ubonratchathani Province. *Dissertation Graduate School* : MCU.
- Suwat Inraphai. (2557). The Participation of the People in Water Human Resources Management for od in the Paasak River , *Dissertation Graduate School* : MCU.
- Thanat Keawcharearnphisana. (2557). Water Human Resort Management for Protect of flood in the river Chee-Moon in Ubonratchathani Province, *Dissertation Graduate School* : MCU.
- Jittima Phakpheang . (2558). The Model of Administrative according to Buddhadhamma of Provincial Administrative organization in lower Central Area. *Dissertation Graduate School*, MCU.

การแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ : วิเคราะห์จากพุทธปรัชญา
ทางสังคมและการเมือง

THE SEARCH FOR KNOWLEDGE IN SOCIAL SCIENCES : AN ANALYSIS FROM
BUDDHIST SOCIAL AND POLITICAL PHILOSOPHY

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์*

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดบางประการในการวิเคราะห์ วิธีการแสวงหา ความรู้ทางสังคม ตามแนวพุทธปรัชญาทางสังคมและทางการเมือง วิธีการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีปฏิฐานนิยม เป็นรากฐานสำคัญแห่งระเบียบวิธีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเน้นการสังเกต การพิสูจน์ทดลอง และการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ทฤษฎีพื้นฐานการวิจัยทางสังคมศาสตร์ก็คือ แนวคิดและทฤษฎีหลังยุคสมัยใหม่ และแนวคิดและทฤษฎีการตีความ ส่วนการแสวงหาความรู้ตามแนวพุทธปรัชญาทางสังคมและทางการเมือง เป็นระเบียบวิธีเชิงบูรณาการ ซึ่งไม่ได้สุดโต่งไปทางปริมาณนิยม หรือคุณภาพนิยม วิธีการศึกษาตามแนวอริยสัจ เป็นระเบียบวิธีวิจัยแม่บทในแง่พุทธปรัชญาแห่งความรู้ การคำนึงถึงอิทธิพลสิ่งแวดล้อมและความต้องการของมนุษย์เป็นข้อเสนอแนะสำคัญในการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ แม้จะมีการโต้แย้งอยู่เสมอถึงความน่าเชื่อถือแห่งวิธีการแสวงหาความรู้ตามแนวพุทธปรัชญา แต่ก็ไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ ที่จะมาหักล้างสังขธรรมว่า วิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และทางสังคมศาสตร์นั้น ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์คืออนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ซึ่งเป็นหลักสังขธรรมที่อธิบายปรากฏการณ์ทั้งหมดได้อย่างน่าเชื่อถือที่สุด

* Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This article aims at presenting certain concepts related to the analysis of the knowledge inquiring method in social Sciences based on the Buddhist social and political philosophy. The knowledge investigating method as generally employed in social sciences has been under the influence of scientific method ; especially the theory of knowledge as envisaged in Positivism seem to have been influential and become an important foundation of the scientific method, emphasizing the observation, the experiment and the empirical data usage. In addition, other fundamental theories for research in social sciences are post modern approaches and interpretative approaches. The knowledge inquiring method on the part of the Buddhist social and political philosophy may be concluded in line with the Integrative method that does not extremely emphasize qualitivism nor quantitative. The Noble Truth-based study method could be regarded as the master methodology in terms of the Buddhist theory of knowledge. The importance inevitably given to the influence of the environments and human needs is a crucial proposition to the study of human behavior. Even though there is an argument over the reliability of the knowledge investigation method based in the Buddhist philosophy, as such, there is by any means no argument which could write off the Buddhist truthful principle : The social Sciences on even the natural sciences study method must be under the superb law of impermanence, state of suffering and state of being not self, which is the immortal principle explaining all the phenomena most validly.

1. บทนำ

สังคมศาสตร์คือศาสตร์ที่ศึกษาปรากฏการณ์ในสังคมอันเนื่องมาจากพฤติกรรมแห่งหมู่ มนุษย์ มนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นหมู่หรือเป็นกลุ่มย่อมมีพฤติกรรมทั้งที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน พฤติกรรมแห่งหมู่มนุษย์ที่แสดงออกมาบางอย่างย่อมมีผลกระทบทั้งแบบบวกลงและแบบลบต่อ มนุษย์ด้วยกันเอง ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับกลุ่ม การศึกษาพฤติกรรมหมู่มนุษย์ได้เริ่ม มานานตั้งแต่สมัยโบราณที่มีการบันทึกเรื่องราวแห่งมนุษย์ ความเป็นไปแห่งพฤติกรรมมนุษย์ได้รับ

การบันทึกไว้ โดยนักเดินทาง นักท่องเที่ยว นักล่าเมืองขึ้น และนักเผยแพร่ศาสนา เมื่อเวลาผ่านไป ข้อมูลจากการบันทึกของบุคคลดังกล่าวได้รับความสนใจจากนักวิชาการหลายสาขา เช่น สาขาประวัติศาสตร์ สาขาโบราณคดี สาขาสังคมวิทยา สาขารัฐศาสตร์ และสาขามานุษยวิทยา เป็นต้น

ต่อมาได้มีการรวมกลุ่มนักวิชาการที่สนใจเรื่องราวแห่งมนุษยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เช่น กลุ่มนักสังคมศาสตร์และกลุ่มนักมนุษยศาสตร์ สำหรับนักสังคมศาสตร์จะเน้นการศึกษาพฤติกรรม กลุ่มมนุษย์ที่สัมพันธ์กับการทำมาหากิน การควบคุมดูแลกลุ่ม การแสวงหาอำนาจ การแสวงหาความรู้ การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในสังคม การเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความขัดแย้ง ความร่วมมือกัน และพฤติกรรมอื่นๆ ส่วนนักมนุษยศาสตร์จะเน้นความสนใจในเรื่องภาษา ค่านิยม ความเชื่อ ศิลปะการแสดง การขับร้อง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามนักวิชาการที่สนใจเรื่องราวและพฤติกรรมแห่งมนุษยไม่ได้จำกัดอยู่ เฉพาะนักสังคมศาสตร์เท่านั้น แม้แต่นักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ ก็สนใจศึกษาพฤติกรรมมนุษยเช่นกัน แต่อาจจะสนใจศึกษาไม่ลึกซึ้ง เท่าที่นักสังคมศาสตร์ และกล่าวโดยธรรมชาติแห่งมนุษยไม่ว่า จะอยู่ในสาขาใดก็ย่อมจะสนใจพฤติกรรมแห่งมนุษยที่อยู่ใกล้ชิดและมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ ตนในรูปแบบ แบบใดรูปแบบหนึ่ง

พฤติกรรมกลุ่มมนุษย์ที่ดึงดูดความสนใจจากนักวิชาการสาขาต่างๆ มากที่สุดก็คือ พฤติกรรมในการแสวงหาอำนาจหรือพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งจะมีผลกระทบค่อนข้างรุนแรงต่อ วิถีชีวิตตามปกติแห่งมนุษย ดังจะเห็นว่าวิกฤตทางสังคมตั้งแต่ยุคโบราณเป็นต้นมาจนถึงยุคปัจจุบันก็ คือวิกฤตทางการเมือง ร่องลงมากที่สุดคือวิกฤตเกี่ยวกับปัญหาทางสังคม ซึ่งปรากฏออกมาในรูปวิกฤต ทางการเศรษฐกิจและปัญหาอาชญากรรมต่าง วิกฤตทางการเมืองและทางสังคมดังกล่าวที่มีลักษณะ รุนแรงที่สุดก็คือสงคราม และการสู้รบกันในรูปแบบต่างๆ ซึ่งได้ก่อให้เกิดการทำลายชีวิตมนุษย์เป็น จำนวนมาก

พฤติกรรมแห่งมนุษยบางอย่างย่อมนำไปสู่การสร้างสรรค์และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังเช่น การมีอารยธรรมซึ่งแสดงถึงการรู้จักใช้สติปัญญา ทักษะ และการบริหารการจัดการโดยกลุ่ม ผู้นำเป็นอย่างดี และการมีศีลธรรมของประชาชนที่อยู่ร่วมกันโดยสันติ ดังนั้น พฤติกรรม การสร้างสรรค์แห่งมนุษยจึงปรากฏในแนวคิดการพัฒนา การปรับปรุงแก้ไข และการปฏิรูป เป็นต้น กระบวนการสร้างสรรค์ดังกล่าวได้ มีร่องรอยปรากฏในประวัติศาสตร์มนุษยมาก่อน สังคมและ ชุมชนเผ่าต่างๆ ในอดีตได้เคยสร้างความรุ่งเรืองทางอารยธรรม แต่ต่อมามีความเจริญก้าวหน้าถูก ทำลายและกลับเสื่อมโทรม ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าน่าจะมีปัจจัย ที่เป็นสาเหตุผลักดันให้เกิดพฤติกรรม

การทำลายและพฤติกรรมสร้างสรรค์ จึงเป็นภาระงานแก่นักสังคมศาสตร์ในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสาเหตุหรือปัจจัยที่ผลักดันให้มนุษย์มีพฤติกรรมทั้งในเชิงทำลายและเชิงสร้างสรรค์ ขณะเดียวกันได้มีนักบุกเบิกทางสังคมศาสตร์ จำนวนหนึ่งพยายามใช้วิธีการศึกษา หรือในปัจจุบันเรียกว่า ระเบียบวิธีวิทยา (Methodology) ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมือง และระเบียบวิธีดังกล่าวย่อมมีข้อจำกัดในการศึกษาปรากฏการณ์อันเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ แต่ก็มีสิทธิพล เป็นอย่างสูงต่อวิชาการการแสวงหาความรู้จนถึงปัจจุบัน

ด้วยเหตุผลที่มีการโต้แย้งความน่าเชื่อถือแห่งระเบียบวิธีวิทยา จึงเป็นความพยายามในบทความนี้จะศึกษาและวิเคราะห์ ระเบียบวิธีวิทยา อันเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ ตามแนววิธีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับพุทธปรัชญาทางสังคมและทางการเมือง ในส่วนที่สัมพันธ์กับระเบียบวิธีวิทยาเป็นหลัก โดยจะเน้นประเด็นเกี่ยวกับลักษณะการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ซึ่งเชื่อมโยงกับความรู้ปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมือง

1.1 ความรู้ : วิเคราะห์ในเชิงปรัชญาแห่งความรู้

วิเคราะห์ในเชิงปรัชญาแห่งความรู้ ความรู้ที่มนุษย์แสวงหา อาจจำแนกได้เป็น 2 อย่าง คือ (จันงค์ อดวัฒน์สิทธิ์, 2548)

- 1) ความรู้ในฐานะเป็นวิธีการ (Means)
- 2) ความรู้ในฐานะเป็นเป้าหมาย (End)

ความรู้ในฐานะเป็นวิธีการ คือ องค์ความรู้ที่เป็นหลักการหรือทฤษฎีที่สามารถนำสู่การเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ตามที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

ความรู้ในฐานะเป็นวิธีการนี้เป็นที่แสวงหากันมากที่สุด และมีการถกเถียงกันมากที่สุด วิธีการที่มีการศึกษาและได้รับการยอมรับในยุคหนึ่ง อาจจะเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไป ความรู้ในฐานะเป็นวิธีการนี้ในหลายกรณีเมื่อมีการนำเสนออาจนำไปสู่การขัดแย้งอย่างรุนแรง และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างแพร่หลายก็ได้ เช่น กรณีการเสนอวิธีการปราบปรามยาเสพติดด้วยวิธีการรุนแรง กรณีการเสนอตั้งบ่อนกาสิโนอย่างถูกต้องตามกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้คนไทยไปเล่นการพนันนอกประเทศ และแม้กระทั่งกรณีการปฏิรูประบบราชการก็ล้วนแต่เป็นการนำเสนอ “วิธีการ” เพื่อปรับปรุงการบริหารงานราชการให้มีประสิทธิภาพ

ความรู้ที่เป็นวิธีการนี้อาจจะได้มาจากการศึกษา การทดลอง การประชุมสัมมนา การอภิปราย การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินผลกระทบขององค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งได้รับการยอมรับว่า เป็นกฎเกณฑ์ที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางสังคม

ความรู้ในฐานะเป็นเป้าหมายอาจจะเกิดจากการใช้กระบวนการแสวงหาค้นคว้าที่ได้รับความยอมรับว่าเป็น “วิธีการ” ที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถนำไปสู่ความจริงที่ต้องการได้ เช่น **ความจริงที่ว่า สังคมมีการเปลี่ยนแปลง สังคมถูกรอบงำด้วยลัทธิทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สังคมถูกกำหนดโดยประเทศอภิมหาอำนาจทางการเมือง การทหารและทางเศรษฐกิจ เป็นต้น** หรือความจริงที่ว่าโลกนี้กลม โลกเป็นดาวเคราะห์ดวงหนึ่งซึ่งหมุนรอบดวงอาทิตย์ รวมทั้งกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ เกี่ยวกับสสาร และพลังงาน เป็นต้น

1.2 อารยธรรม : แหล่งกำเนิดความรู้ที่สำคัญ (เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2546)

แนวคิดในการแสวงหาความรู้ดังกล่าว มีแหล่งกำเนิดจากอารยธรรม 2 สายสำคัญคือ

- 1) อารยธรรมตะวันออก
- 2) อารยธรรมตะวันตก

อารยธรรมตะวันออก มีแหล่งกำเนิดจากศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู ศาสนาขงจื้อ ลัทธิเต๋า ศาสนาชินโต และความเชื่อในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น อารยธรรมตะวันออกจะเน้นการแสวงหาความรู้แบบครบวงจร (Holistic Approach) หรือแบบบูรณาการ ไม่นิยมแสวงหาความรู้แบบแยกส่วน (Segmental Approach หรือแบบทางเดียว (Monostich Approach)

ความรู้ใดๆ ก็ตามที่ได้รับจากแนวคิดของอารยธรรมตะวันออกนี้จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการนำไปใช้ประโยชน์และการสร้างคุณค่าแก่ชีวิต พร้อมกับพัฒนาและยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น ให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีดุลยภาพ และช่วยพัฒนาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้คงอยู่อย่างยั่งยืนแลมั่นคง

กระบวนการในการแสวงหาความรู้จาก ทศนะของโลกตะวันออกจึงได้มีการแยกส่วนศึกษาองค์ความรู้ที่ได้รับจะต้องปราศจากการเบียดเบียนชีวิตและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จะต้องไม่เป็นกลางทางจริยธรรม และจะต้องไม่เป็นกลางทางค่านิยม กล่าวคือ ต้องมีค่านิยมที่ดีคอยกำกับดูแลตลอดเวลา

อารยธรรมตะวันตก เป็นอารยธรรมที่มีแหล่งกำเนิดจากกรีก ศาสนาคริสต์ ศาสนายิว และการปฏิบัติทางปัญญา หรือยุค Enlightenment อันเป็นยุคที่ชาวตะวันตกเป็นอิสระจากการถูกครอบงำทางความคิดและความเชื่อโดยศาสนาคริสต์ กล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งยุค Enlightenment นี้เป็นยุคที่มนุษย์มีอิสระเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการแสวงหาความรู้และความสามารถเสนอความรู้ของตนมาสู่สาธารณชนได้อย่างปราศจากความกลัว ประจวบกับข้อเท็จจริงที่ว่าชาวตะวันตกมีวิถีชีวิตเต็มไปด้วยการบีบคั้นจากธรรมชาติ จึงเป็นเหตุให้ชาวตะวันตกต้องดิ้นรนต่อสู้กับภัยธรรมชาติเพื่อความอยู่รอด และต้องคิดหาวิธีการต่างๆ เพื่อพิชิตธรรมชาติ ข้อนี้คือเหตุผลสำคัญที่ทำให้โลก

ตะวันตกต้องใช้วิธีการหลายรูปแบบในการค้นหาความจริงและใช้เป็นแนวทางในการเข้าถึงเป้าหมายแห่งชีวิต ในที่สุดก็สรุปลงด้วยการเน้นการศึกษาแบบแยกส่วน ซึ่งเรียกว่าเป็นวิธีการแบบวิทยาศาสตร์บ้าง วิธีการแบบเจาะลึกบ้างวิธีการศึกษาแบบจำกัดเฉพาะเรื่องบ้าง เป็นต้น

เนื่องจากอารยธรรมตะวันตก เป็นอารยธรรมที่ส่งเสริมให้มีการกระทำตามอำนาจ “กิเลส” ของคนมากที่สุดโดยเฉพาะกิเลสขั้นพื้นฐาน คือ ความโลภ ความต้องการ ความโกรธ และความลุ่มหลงมัวเมา จึงเป็นอารยธรรมที่ได้รับการตอบรับจากผู้คนในโลกนี้อย่างรวดเร็ว แนวคิดหลายอย่าง ที่มีรากฐานจากอารยธรรมตะวันตก จึงแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว จนเกิดปรากฏการณ์ทางสังคมที่เรียกว่า “Cultural Dominance” (ความมีอิทธิพลหรือการครอบงำทางวัฒนธรรม) ซึ่งปรากฏการณ์นี้ไม่เว้นแม้กระทั่งในแวดวงกระบวนการศึกษาทางวิชาการในยุคปัจจุบัน

ผลผลิตจากอารยธรรมตะวันตกที่มีอิทธิพลครอบงำเหนือชีวิตผู้คนทั่วโลกจนกระทั่งกลายเป็นกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่สำคัญ (Globalization) คือ ลัทธิทุนนิยม ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ลัทธิสิทธิมนุษยชน การแต่งงานรูปแบบใหม่โดยการทดลองอยู่กันก่อน การแข่งขันทางธุรกิจ การสื่อสารไร้พรมแดน ความเป็นใหญ่ของสื่อสารมวลชนทุกประเภทและการแข่งขันกันทางการทหาร และการแข่งขันทางการศึกษา เป็นต้น กระบวนการเหล่านี้นับวันจะมีพลังมากยิ่งขึ้น และแผ่อิทธิพลไปถึงกลุ่มชนทั่วทุกซอกทุกมุมของโลก ขณะเดียวกันก็กำลังบั่นทอนอิทธิพลของอารยธรรมแบบตะวันออกให้น้อยลงทุกขณะ ดังตัวอย่างการกลืนกลายองค์ความรู้ที่ภูมิปัญญาชาวบ้านในมิติต่างๆ ในสังคมไทยเกือบหมดสิ้นจากสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่มีการจัดตั้งโดยกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพล ซึ่งได้รับแนวคิดและรูปแบบการศึกษาจากอารยธรรมตะวันตก (เช่น การแพทย์ แผนไทยสมัยใหม่ที่มองข้ามแพทย์แผนโบราณของไทยมาโดยตลอด วัฒนธรรมการขอรับประทานแบบตะวันตก การแบ่งช่วงชั้นทางสังคมอย่างรุนแรง ฯลฯ)

2. ลักษณะการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ : กระบวนการวิจัยและการวัดผล

2.1 ประสบการณ์ : แห่งความรู้ที่สำคัญของมนุษย์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ในยุคแรกๆ ได้มาจากประสบการณ์ของผู้บอกเล่า ประสบการณ์เป็นทั้งประสบการณ์จริงส่วนตัวและประสบการณ์ผ่านผู้บอกเล่าต่อๆ กันมา ประสบการณ์อย่างหลังคือข้อบันทึกเรื่องราวของผู้ได้เห็นได้ยินและได้ทำมาก่อน และเผยแพร่สืบต่อกันมา ถึงเรื่องราวที่ให้เห็นได้ยินและได้ทำ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้น ประสบการณ์ในยุคสมัยหนึ่งย่อมจะแตกต่างกับยุคสมัยต่อมา และหม่อมมนุษย์ที่อยู่ในยุคสมัยเดียวกัน หากอยู่คนละแห่งที่มีบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ย่อมมีประสบการณ์แตกต่างกัน ข้อมูลที่บันทึกไว้ก็อาจจะไม่เหมือนกับที่อื่นๆ ดังนั้น ประสบการณ์ทางสังคมและ

การเมืองจึงไม่สามารถสร้างเป็นบรรทัดฐานความรู้ทางสังคมศาสตร์ที่เป็นจริงได้ทั้งหมด แต่อาจจะ เป็นบรรทัดฐานความรู้ที่เป็นจริงเฉพาะในพื้นที่ที่มีลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อย่างอื่นคล้ายคลึงกันได้

Nicholas Walliman ได้กล่าวว่าประสบการณ์นับเป็นแหล่งความรู้อย่างหนึ่ง หมายถึง การได้สังเกตเห็นสิ่งที่เป็นจริง หรือการมีประสบการณ์กับข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งส่งผล ให้เกิดความรู้และความเข้าใจ (Nicholas Walliman, 2005: 433) ประสบการณ์ของบุคคลคนเดียว อาจจะเป็นความจริงสำหรับบุคคลคนนั้นเท่านั้น โดยไม่สามารถจัดเป็นความรู้สากลได้ ประสบการณ์ ของบุคคลหลายคนหรือจำนวนมากที่ยืนยันความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบ สามารถจัดเป็นความรู้ สากล ดังนั้น ประสบการณ์แห่งหมู่คณะซึ่งมักจะได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันกันมา เป็นภูมิปัญญา ประจำท้องถิ่น และสามารถขยายต่อเป็นภูมิปัญญาระดับสังคมที่กว้างไกลออกไป

แต่ความรู้กับความจริงอาจจะไม่เหมือนกันก็ได้ ความจริงอาจจะอยู่เหนือระดับความรู้ และประสบการณ์อาจจะไม่สามารถยืนยันความจริงอย่างแท้จริงก็ได้ ความจริงในโลกแห่งการสมมติ อยู่ย่อมมีอยู่อย่างหลากหลาย และความจริงทางสังคมก็คือการยอมรับร่วมกัน

ตัวอย่างเช่น ระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ถือว่าเป็นความจริงทาง สังคมอย่างหนึ่ง แต่ถามว่าประชาธิปไตยที่เป็นจริงมีลักษณะอย่างไร ใครเป็นคนบัญญัติ ความเป็นจริงที่เรียกว่า ประชาธิปไตยทำให้มนุษย์เข้าถึงบรมสุข ปราศจากกิเลส โลก โกรธ หลง ตัณหา อุกาพาน พยาบาท และปราศจากการเบียดเบียนกันได้อย่างหมดสิ้นไปหรือไม่ แต่ข้อเท็จจริงก็คือว่า ลักษณะประชาธิปไตยในสังคมต่างๆ เป็นความจริงจากกาดกลางยอมรับร่วมกัน (Agreement Reality) ของกลุ่มบุคคลหรือของประชาชนในสังคมนั้นๆ สังคมที่ยอมรับระบบการปกครอง ดังกล่าวยังมีกิเลส มีความทุกข์ มีความอาฆาตพยาบาท ทำร้ายเบียดเบียนกันอยู่ ดังนั้น สังคมจึงต้อง บัญญัติข้อตกลงอย่างอื่นเข้ามากำกับพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมอีกชั้นหนึ่งเช่น บัญญัติกฎหมาย ลงโทษผู้ประทุษร้ายเบียดเบียนคนอื่น และไม่เคารพสิทธิของบุคคลอื่น เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ส่วนบุคคลย่อมเป็นความจริงสำหรับบุคคลคนนั้น ดังเช่น การปฏิบัติธรรม ผู้ปฏิบัติธรรมย่อมประสบผลคือความสุขเฉพาะกับบุคคลคนนั้น ดังบทสวด สรรเสริญพระธรรมคุณในพุทธศาสนาว่า **สันติภูริโก** ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ผู้ที่มี ประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม ย่อมถือว่า ผลของการปฏิบัติธรรมเป็นที่ประจักษ์ด้วยตนเอง ผู้ไม่ ปฏิบัติธรรม ย่อมไม่ประสบความจริงคือผลอันเป็นความสงบสุข เมื่อปัจเจกบุคคล คนหนึ่งประสบ ผลดีจากการปฏิบัติ แล้วนำไปบอกให้บุคคลอื่นปฏิบัติตาม ผู้ที่เชื่อและปฏิบัติตามคำแนะนำได้ประสบ

ผลดีเช่นกัน ความจริงจากการประสบของบุคคลหลายๆ คนก็สามารถยืนยันผลแห่งการปฏิบัติธรรม
ได้และกลายเป็น กฎสากลในการที่จะบรรลุถึงสันติสุขที่ยั่งยืน

2.2 การแสวงหาความรู้ตามแนวทฤษฎี ปฏิฐานนิยม

ทฤษฎีปฏิฐานนิยม (Positivism) เป็นพื้นฐานแห่งระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณซึ่งได้รับ
อิทธิพลจาก กระบวนการแสวงหาความรู้ตามวิธีที่ยกย่องกันว่า เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์
(Scientific Method) ซึ่งเป็นวิธีการที่น่าเชื่อถือและสามารถให้องค์ความรู้ที่เป็นจริง ปฏิฐานนิยม
หมายถึงลัทธิความเชื่อที่ว่าความจริงแท้ก็คือสิ่งที่สามารถพิสูจน์ทดลองได้ในเชิงวิทยาศาสตร์
ความจริงแท้ต้องผ่านกระบวนการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยอาศัยประสาทสัมผัส โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง ประสาทสัมผัสทางกายภาพซึ่งรวมเอาประสาทตา ประสาทหู ประสาทจมูก ประสาทลิ้น
และประสาทกาย ทฤษฎีปฏิฐานนิยม ได้รับอิทธิพลจากความเจริญทางวิทยาศาสตร์ในยุค
อุตสาหกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้วิธีการพิสูจน์ทดลองทางวิทยาศาสตร์มีอิทธิพลเป็นอย่างสูงต่อ
นักสังคมศาสตร์รุ่นบุกเบิก ซึ่งมุ่งแสวงหาความจริงทางสังคม ตามแนวแห่งวิทยาศาสตร์

หลักการสำคัญแห่งปฏิฐานนิยม ประกอบด้วย (1) การมีโจทย์หรือมีปัญหาที่ชัดเจน
(2) การตั้งข้อสมมติฐานเกี่ยวกับสาเหตุแห่งปัญหา (3) การออกแบบวิธีการศึกษาและการเก็บ
รวบรวมข้อมูล (4) การวิเคราะห์ข้อมูล และ (5) การสรุปผลการศึกษา ถึงแม้จะดูเหมือนตจะมี
ความเป็นวิทยาศาสตร์ทางสังคม แต่แนวคิดปฏิฐานนิยม มีลักษณะคล้ายอุดมการณ์ (Ideology) ผู้ที่
ริเริ่มบุกเบิกแนวคิดแห่งปรัชญาปฏิฐานนิยม ก็คือ Auguste Comte ซึ่งเป็นนักปรัชญา ชาวฝรั่งเศส

ความเชื่อที่ว่าปฏิฐานนิยมเป็นวิทยาศาสตร์ทางสังคม และสามารถนำมาใช้ศึกษา
ปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมืองได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนักคิด Functionalism และ
กลุ่มนักคิด Behaviorism โดยกลุ่มนักวิชาการ ทางสังคมศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกาหลัง
สงคราม (Loic J.D. Wacquant 2006: 507) แต่ในปัจจุบันนักสังคมศาสตร์จำนวนไม่มากนักจะขึ้น
ชม หลักปรัชญาปฏิฐานนิยม

โดยความหมาย ปฏิฐานนิยมเป็นปรัชญา ทางสังคมสาขาหนึ่ง ซึ่งหมายถึง ทฤษฎีแห่ง
ความรู้ ทฤษฎีนี้เสนอขึ้นมาโดย Francis Bacon, John Locke และ Isaac Newton. ตามแนวคิด
แห่งปรัชญาปฏิฐานนิยม ความรู้ได้มาจากการสังเกต (Observation) และการเสาะแสวงหาวิธีการ
อธิบายเชิงเหตุและผล ด้วยวิธีการสรุปเชิงอุปนัย (Inductive Generalization) ในทางสังคมศาสตร์
นั้น ปฏิฐานนิยมมีความเชื่อมโยงกับหลักการสำคัญ 3 หลักการ คือ (1) หลักปรากฏการณ์นิยม
(Phenomenology) หลักการนี้อธิบายว่า ความรู้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งประสบการณ์อย่างเดียว (2)
หลักการแห่งระเบียบวิธีการวิจัยที่ว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีความเป็นอย่างไรอย่างเดียวกัน

(Unity of Scientific method) ตามหลักการนี้วิธีการศึกษาตามแนววิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สามารถประยุกต์ใช้โดยตรงกับโลกทางสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดตั้งกฎคงที่ต่างๆ (Invariant Laws) เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม และ (3) หลักการทางอค์ควิทยาเกี่ยวกับความเป็นกลาง (Neutrality) หลักการนี้ปฏิเสธข้อความเชิงบรรทัดฐานหรือเชิงคุณภาพ แต่ยอมรับการแบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดระหว่างความจริง (รวมทั้งความรู้ต่างๆ) กับค่านิยมทางจริยธรรม

อย่างไรก็ตามแม้ปฏิฐานนิยมจะมีอิทธิพลต่อระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ แต่ก็ไม่สามารถนำมาใช้เป็นระเบียบวิธีวิจัยเพื่อกำจัดความทุกข์และปัญหาต่างๆ ได้อย่างยั่งยืน ข้อเท็จจริงที่ได้รับและสรุปเป็นผลลัพธ์ที่พึงพอใจซึ่งสามารถตอบโจทย์ในยุคสมัยหนึ่งพอเวลาเปลี่ยนไปความจริงก็เปลี่ยนไปผลลัพธ์ที่พึงพอใจอาจจะกลับกลายเป็นผลลัพธ์ในทางตรงกันข้ามคือสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในยุคสมัยต่อมา ปัญหาบางอย่างในสมัยต่อมาก็คือผลลัพธ์ที่ได้มาจากการปฏิบัติตามแนวทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาในอดีต ตัวอย่างเช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมแห่งโลกในปัจจุบันส่วนหนึ่งเกิดจากการปฏิบัติตามทฤษฎีการพัฒนาอุตสาหกรรม และทฤษฎีการพัฒนาสมัยใหม่ (Modernization) ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวคือผลลัพธ์อันเกิดจากกระบวนการวิจัยตามแบบวิทยาศาสตร์ และเชื่อว่าสังคมจะมั่นคงก้าวหน้าและอุดมสมบูรณ์ ความอดอยาก ความยากจนจะหมดสิ้นไป ข้อนี้คือปรากฏการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองซึ่งได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีขั้นแห่งการเจริญเติบโต (The Stages of Growth) ตามแนวคิดของ William W. Rostow. กาลเวลาที่เปลี่ยนในพิสูจน์ได้ว่าทฤษฎีดังกล่าวล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาการเมือง

การพยายามสร้างกฎอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งทฤษฎีปฏิฐานนิยมพยายามเน้นอยู่นี้ได้รับการต่อต้านจากกลุ่มต่อต้านปฏิฐานนิยม (Anti-Positivism) และกลุ่มหลังปฏิฐานนิยม (Post-Positivism)

กลุ่มแรกโต้แย้งว่า ศาสตร์แห่งธรรมชาติกับศาสตร์แห่งมนุษย์มีความแตกต่างกันทั้งโดยหลักตรรกวิทยา และหลักทฤษฎี และความคิดที่จะใช้กฎเกณฑ์ใดๆ มาอธิบายปรากฏการณ์แห่งสังคมมนุษย์นั้นย่อมได้รับการต่อต้านเนื่องจากพฤติกรรมมนุษย์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงเป็นการยากที่จะใช้กฎเกณฑ์ใดๆ มาอธิบายความเป็นสากลแห่งพฤติกรรมมนุษย์ กฎอธิบายพฤติกรรมแห่งมนุษย์จึงไม่มีการสรุปลงสู่กฎใดกฎหนึ่ง

ส่วนกลุ่มหลัง (Post-Positivism) แม้จะไม่ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงถึงความน่าเชื่อถือแห่งทฤษฎีปฏิฐานนิยม แต่ก็ยอมรับความเข้าใจเรื่องวิทยาศาสตร์ และพยายามแสวงหาวิธีการที่จะปฏิรูประเบียบวิธีวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ การโจมตีทฤษฎี Positivism โดยนักคิดคนสำคัญ เช่น W.V.O. Quine, Karl Popper, Thomas Kuhn, Paul Feyerabend และ Imre Lakatos ได้มาบรรจบกัน

เป็นการบั่นทอนความน่าเชื่อถือแห่งพื้นฐานปรัชญาปฏิฐานนิยมเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์แห่งธรรมชาติ (Chalmers, Alan F, 1982) โดยชี้ให้เห็นว่า ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นตามแนวอุปนัย และไม่ได้ถูกทดสอบโดยปัจเจกบุคคล บนพื้นฐานแห่งประจักษ์พยานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ โดยแท้จริงแล้วไม่มีสิ่งที่เรียกว่า การสังเกตที่เป็นกลางโดยทางทฤษฎีนักคิด เช่น Bhaskar (Bhaskar, Roy, 1975) ก็ปฏิเสธแนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenalism) และการยืนยันความจริงนิยม (Verificationism) โดยได้แสดงให้เห็นว่า ความจริงแท้ (Reality) มี 3 ระดับ คือ (1) ระดับที่ดูเหมือนจริง (Real) (2) ระดับความจริงแท้ (Actual) และ (3) ระดับความจริงประจักษ์ (Empirical) พร้อมกับอ้างถึงการมีอยู่แห่งโครงสร้างที่ซ่อนเร้นอยู่ และกลไกที่มองไม่เห็นซึ่งปฏิบัติการเป็นอิสระจากการที่เราไม่รู้ถึงสิ่งเหล่านั้น แต่พลังอำนาจและความน่าเชื่อถือแห่งโครงสร้างและกลไกเหล่านั้น สามารถศึกษาวิจัยได้ในเชิงประจักษ์

3. แนววิธีศึกษาหลังยุคปัจจุบัน (Post Modern Approach)

แนววิธีศึกษาหลังยุคปัจจุบัน (หรือหลังยุค Modern) เป็นวิธีการศึกษาที่ใช้ภาษา โดยการสร้างวาทกรรมใหม่ รวมทั้งการกำหนดแนวคิด บางอย่างเป็นกรอบกำหนด แนวทางศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2546) วิธีการศึกษาแนวนี้มักจะถูกครอบงำโดยบุคคลที่มีอิทธิพลในสังคม เช่น นักวิชาการ นักบริหาร นักกำหนดแผนและนโยบาย ผู้นำทางการเมือง และผู้นำทางสังคม เป็นต้น

แนวคิดที่นิยมนำมาใช้ในการศึกษาจะสัมพันธ์ กับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การปฏิรูปทางการเมือง การสร้างจิตสำนึก ความเป็นพลเมือง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืน วิธีการศึกษาเชิงบูรณาการ ความรับผิดชอบต่อสังคม ระเบียบวิธีศึกษาแบบ Ethno autography หรือ Auto ethnology เป็นต้น

กล่าวโดยจำเพาะ แนววิธีการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมืองในยุคหลังยุคปัจจุบัน จะเน้นวิธีการศึกษาเชิงบูรณาการ วิธีการศึกษาแบบผสมวิธี วิธีการศึกษาแบบมุ่งเป้า วิธีการวิเคราะห์แบบ SWOT วิธีการศึกษาแบบสหวิทยาการ แต่ในบางสาขาแห่งสังคมศาสตร์ อิทธิพลวิธีการศึกษาตามแนว Positivism หรือปฏิฐานนิยม ยังคงกระแสนิยมอยู่อย่างเข้มข้น และเป็นในลักษณะที่เรียกกันว่า School of Research หรือสำนักวิจัยนั้น ๆ

4. แนวทางการศึกษาแบบตีความ (Interpretative Approach)

แนวทางการศึกษาแบบตีความเป็นวิธีการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาความหมาย และคุณค่าของสิ่งที่ค้นพบ

วิธีการศึกษาแนวนี้มองมนุษย์เป็นศูนย์กลางการศึกษากล่าวคือ มนุษย์เป็นทั้งผู้กระทำ (Actor) และผู้ถูกกระทำ (Acted) ดังนั้น จึงต้องมีการค้นหาความหมายของผู้กระทำ และความหมายของผู้ถูกกระทำ แต่ความหมายของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำในที่นี้ได้จำกัดขอบเขต กระบวนการกระทำและผลลัพธ์จากการกระทำในแง่ลบ เพียงอย่างเดียว แต่รวมเอกสารเข้าใจ ความหมาย กระบวนการกระทำและผลลัพธ์จากการกระทำในแง่บวกด้วย วิธีการศึกษาตามแนว การตีความโดยลักษณะทั่วไปเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาความหมายแห่งความสัมพันธ์ และ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในทุกมิติ

วิธีการศึกษาตามแนวนี้ รวมเอาการศึกษาชาติพันธุ์มนุษย์การศึกษากระบวนการความเป็นชายขอบ กระบวนการความเป็นอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ หรือในลักษณะเป็นองค์การ อาชญากรรม การศึกษาคุณค่าชุมชน การศึกษาคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษาคุณค่าระบบ ความเชื่อ การศึกษาคุณค่าวัฒนธรรมการแต่งกาย คุณค่าภาษาถิ่น และวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ

การศึกษาตามแนวการตีความได้มีการใช้มานานในวิชาการทางสังคมศาสตร์ และทาง มนุษยศาสตร์ (Max Weber, 1949) The Methodology of the Social Science, Glencor, IL: Free-Press. ได้เสนอวิธีการศึกษาที่เรียกว่า Verstehen ซึ่งอาจจะตรงกับคำว่า Understanding ในภาษาอังกฤษ เพื่อศึกษาหาความหมายสิ่งซึ่งซ่อนเร้นอยู่จากการแสดงพฤติกรรมแบบต่างๆ ของ มนุษย์ การแสวงหาความหมายเพื่อความเข้าใจสิ่งเร้าหรือแรงผลักดันหรือเหตุผลเป็นสิ่งจำเป็นใน การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ การเข้าใจสิ่งเร้าที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในจิตใจมนุษย์สามารถเข้าใจได้ โดย อาศัยการตีความ

แต่การตีความมิได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่ต้องอาศัยการเรียนรู้ (Learning) ดังนั้น ผู้ ที่มีการเรียนรู้มากย่อมมีความสามารถในการตีความได้กว้างขวางและน่าเชื่อถือมากกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้หรือมีความรู้เพียงเล็กน้อย

โดยหลักการการตีความปัจจัยที่สัมพันธ์กับการตีความสามารถวิเคราะห์เพิ่มเติมได้ ดังนี้

- 1) ประสบการณ์ของผู้ตีความ
- 2) พื้นฐานทางสังคมและครอบครัวของผู้ตีความ
- 3) ความผูกพันกับองค์การทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจ
- 4) ระดับการศึกษาและการยึดติดกับทฤษฎี
- 5) อาชีพหลัก
- 6) ความเชื่อและค่านิยมทางวัฒนธรรม
- 7) ชาติพันธุ์นิยม และชาตินิยม

- 8) ระดับจิตสำนึกหรือมโนธรรม
- 9) อิทธิพลของกลุ่ม
- 10) อิทธิพลของสื่อสารมวลชน
- 11) การเป็นสมาชิกองค์การทางศาสนา
- 12) การรับจ้างตีความ (เช่น การตีความตามกฎหมายของทนายความและความยุติธรรมต่าง ๆ)

ปัจจัยดังกล่าวล้วนมีผลต่อตีความของผู้ศึกษาวิจัยทั้งสิ้น ดังนั้น การตีความจึงมิได้เป็นความบริสุทธิ์หรือความถูกต้องตามหลักศีลธรรมและหลักความยุติธรรมเสมอไป แต่การตีความมักดำเนินการตามพลังแห่งปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งหรือหลายๆ ปัจจัย รวมกัน จึงเป็นการยากที่จะวินิจฉัยว่า การตีความแบบใดหรือการตีความของใครถูกต้องที่สุด แม้แต่ในกระบวนการยุติธรรม การตีความถูกต้องตามหลักนิติธรรมก็ได้มีในเชิงนโยบายเดียวกันมีความเห็นขัดแย้งกันอยู่เสมอไป แม้กระทั่งผู้เชี่ยวชาญด้านนิติธรรม ยกตัวอย่างกระบวนการตัดสินตีความถูกหรือผิดจึงกำหนดให้ตีความได้ถึงสามศาล คือศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ในบางกรณีแม้จะผ่านกระบวนการตีความหรือการตัดสินในชั้นฎีกาอันเป็นชั้นสุดท้ายแล้ว แต่ถ้ามีหลักฐานมาอ้างใหม่ก็สามารถพลิกการตีความหมายใหม่ได้เช่นกัน ดังปรากฏข่าวให้ทราบอยู่เสมอในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย

อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมืองที่นิยมนำการตีความมาใช้ในการวิเคราะห์ก็คือปรากฏการณ์ที่ต้องอาศัยประชามติ (Public Opinion) หรือความเห็นของประชาชนทั้งประเทศ ในประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย การลงประชามติในการเลือกตั้ง เพื่อแสดงถึงเจตนารมณ์ของสาธารณชนในการมอบอำนาจให้ตัวแทนของตนในการปกครองนั้น ถือว่าเป็นกระบวนการที่แสดงถึงการตีความและการให้ความชอบธรรมแก่พรรคการเมือง หรือนักการเมืองที่มีความยุติธรรมที่สุด หรือถูกต้องมากที่สุด แต่ก็มีคำถามบ่อยๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ ภายใต้การตัดสินใจของประชาชนว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด และตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองหรือนักการเมืองด้วยเจตจำนงเสรี (Free will) หรือด้วยการถูกจ้างด้วยอำมริสให้ลงคะแนน คำถามดังกล่าวแสดงถึงภูมิหลังของผู้ตีความด้วยเช่นกัน ดังนั้น การกล่าวหาว่าด้วยการโกงหรือการทุจริตทางการเมือง จึงสัมพันธ์กับพลังปัจจัยดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

โดยทั่วไป การตีความความถูกต้องที่สุดก็คือการตีความจากผู้มีอำนาจที่สุดในทางการเมืองและทางสังคม ดังนั้น ผู้มีอำนาจเมื่อตีความอย่างไร และตัดสินใจทำอย่างไรอย่างหนึ่งออกไป จึงมักจะได้รับการยอมรับ โดยปราศจากการโต้แย้ง ถึงจะมีการโต้แย้งก็มักจะกระทำโดยการ

ปกปิดไม่เปิดเผยหรือแสดงออกมาสู่สาธารณะ มิฉะนั้น จะถูกดำเนินการจับกุมลงโทษในข้อหา “หมิ่นประมาท” ไม่เชื่อฟังผู้มีอำนาจ เป็นต้น ในทางการเมืองการตีความเรื่องใดเรื่องหนึ่งจึงมีปัญหา และมีการโต้แย้งอยู่เสมอ

ในทางปรัชญา การตีความปรากฏในสาขาปรัชญาว่าด้วยการตีความซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Hermeneutism Hermeneutism มีความหมาย เช่นเดียวกับ Interpretativism ดังได้อธิบายมาแล้ว แต่ก็มี การโต้แย้งการตีความของคำทั้งสองคำนี้ว่า ไม่เหมือนกันทั้งหมด Interpretativism หรือ ทฤษฎีการตีความมักจะใช้ในสังคมศาสตร์ และจะตีความเฉพาะที่เกี่ยวกับมนุษย์ พฤติกรรมแห่งมนุษย์และจัดอยู่ในแนวเดียวกับสังคมวิทยาแห่งความรู้ อย่างหนึ่ง ส่วน Hermeneutism จะใช้ในขอบเขตแห่งอภิปรัชญา และปรัชญาสาขาอื่นๆ

5. ลักษณะการแสวงหาความรู้ทางพุทธปรัชญา

การแสวงหาความรู้และการอธิบายความรู้ทางพุทธปรัชญาสามารถอธิบายได้ตามกรอบทฤษฎีญาณวิทยา (Epistemology) ซึ่งเป็นทฤษฎีว่าด้วยแหล่งกำเนิดความรู้ วิธีการแสวงหาความรู้ การยืนยัน ความรู้ที่ได้รับวัตถุประสงค์และข้อจำกัดแห่งความรู้ ความรู้เรื่องราวทางสังคม และการเมืองตามแนวพุทธปรัชญา สามารถใช้วิธีการดังต่อไปนี้

1) การแสวงหาความรู้ตามแนวแหล่งแห่งปัญญา 3 แหล่ง คือ สุตมยปัญญา จินตตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา

สุตมยปัญญา คือ ความรู้ที่ได้รับจากการฟัง รวมทั้งการบอกเล่าที่ได้รับการบันทึกหรือจารึกไว้ในศิลาจารึก ใบลานและโบราณสถาน และปัจจุบันจะปรากฏในรูปการอ่านจากสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ด้วย ความรู้ระดับสุตมยปัญญา คือความสามารถในการจำข้อมูล และข้อความต่างๆ ที่มีอยู่ในสิ่งพิมพ์ตำราและบทเรียนต่างๆ เป็นต้น ผู้ที่มีความสามารถในการจำข้อมูลหรือข้อความจากแหล่งต่างๆ ได้มากเรียกว่า พหูสูต ซึ่งหมายถึงผู้ที่ได้ยินได้ฟังมามาก หรือผู้ที่ได้เรียนมามาก

จินตตามยปัญญา หมายถึงความรู้ที่ได้รับจากการคิดอย่างเป็นระบบ หรือคิดเชิงวิเคราะห์ จนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมาอย่างชัดเจน ความคิดถือได้ว่า เป็นแหล่งความรู้ของมนุษย์อย่างหนึ่ง ความคิดที่จะก่อให้เกิดความรู้ ก็คือความคิดใฝ่รู้ อันเป็นความคิดที่ต้องการจะขยายพรมแดนหรือขอบข่ายความรู้เพิ่มเติมหรือต่อยอดจากสิ่งที่ได้ยินได้อ่าน หรือได้ฟังมา เช่น เมื่อได้เห็นรถยนต์ที่มีรูปร่างแบบต่างๆ จากในภาพ เกิดความสนใจ จึงทำการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม จนเกิดความเข้าใจกลไกการทำงานของรถยนต์ และสืบสาววิวัฒนาการของรถยนต์ประเภทที่สนใจ ก็เกิดความรู้ความเข้าใจการพัฒนากลไกของรถยนต์ประเภทนั้น จนเกิดเป็นหลักวิชาการเกี่ยวกับ

เครื่องยนต์กลไกนั้นๆ ได้ ดังนั้น หลักวิชาการทั้งหลายจึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ เกิดจากการรู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์หรือรู้จักการอธิบายอย่างเป็นระบบนั่นเอง จินตามยปัญญา จึงสัมพันธ์กับโยนิโสมนสิการ ซึ่งหมายถึงการคิดอย่างแยกคาง หรือการคิดอย่างรอบคอบและเป็นระบบ

ภาวนามยปัญญา หมายถึงความรู้ที่เกิดจากฝึกอบรมการฝึกปฏิบัติ หรือการทดลองจนได้รับผล ภาวนามยปัญญาจัดเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์จริง แต่เป็นประสบการณ์ที่มีเป้าหมาย คือมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่ได้มีการวางแผนไว้ และมีการประเมินผลการปฏิบัติตามแผนการดำเนินการ การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งแห่งการฝึกอบรม หรือการทดลองหรือการดำเนินการตามนโยบายต่างๆ ในวงวิชาการระดับสูง ความรู้ที่ได้รับจากการทดลองเรียกว่า ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนั้นการวิจัยจึงถือว่าเป็นกระบวนการแห่งภาวนามยปัญญาอย่างหนึ่ง

ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมืองส่วนใหญ่จะได้รับจากช่องทางสุดมยปัญญา กล่าวคือ สื่อต่างๆ มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่ถือได้ว่าเป็นความรู้แก่ผู้สนใจเปิดรับสื่อเหล่านั้น แต่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออาจจะไม่ใช่ความจริงก็ได้ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นเท็จจึงถือว่าเป็นมิจฉาทิฎฐิ คือความเห็น หรือความเข้าใจผิด พระพุทธศาสนาจึงเสนอให้มีการใช้ความคิดหรือวิจรรณญาณในการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารหรือการกรองข่าวสารอีกชั้นหนึ่ง วิจรรณญาณจัดอยู่ในกลุ่มจินตามยปัญญา

ความรู้ที่ได้รับจากอายตนะคือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย อาจจะเป็นความรู้ระดับสัญญา กล่าวคือเป็นความรู้ระดับกำหนดจดจำได้ ถือเป็นความรู้ที่เกิดจากตาได้มองเห็น หูได้ยินได้ฟัง จมูกได้กลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรสและกายได้สัมผัส ความรู้ระดับนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **สัญญาขั้นต้น** ส่วนความรู้ที่เป็นไปตามความคิดการปรุงแต่งซึ่งเป็นความรู้ในระดับจินตามยปัญญานั้น **จัดเป็นความรู้ซ้อนเสริม** เป็นการหมายรู้ว่า สวย น่าเกลียดน่าจ้ง ความรู้ที่เป็นไปตามความคิดปรุงแต่งนี้ เป็นความรู้เป็นทั้งอกุศลสัญญาและกุศลสัญญา

อกุศลสัญญา คือการกำหนดรู้ที่เป็นไปตามการคิดปรุงแต่งของตัณหา มานะและทิฎฐิ จัดเป็นกิเลสสัญญา คือสัญญาที่เจือด้วยกิเลส ความรู้ในลักษณะนี้ เกิดจากความอยากได้ ความโกรธไม่พอใจ และความลุ่มหลง ดังนั้น ความอยากได้ ความอยากครอบครองในสิ่งที่ตนมองเห็นหรือไม่ประสบผ่านช่องทางอื่นๆ โดยการปรุงแต่งของจิตว่าเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา จัดเป็นความรู้แบบใฝ่ต่ำ ขณะเดียวกัน ความคิดปรุงแต่งในการทำลายบุคคลที่เป็นคู่แข่ง หรือฝ่ายปรปักษ์ โดยใช้วิธีการอย่างไรอย่างหนึ่ง ที่ตนได้ยินได้ฟัง หรือได้ศึกษาเล่าเรียนมา จนมีผลทำให้คู่แข่งอ่อนกำลังหรือถูกพิชิตให้

พ่ายแพ้ด้วยอำนาจกิเลสคือโทสะ และโลภะ ก็จัดได้ว่าเป็นความคิดใฝ่ต่ำ หรือเป็นอกุศลสัญญาได้เช่นเดียวกัน

กุศลสัญญา คือความหมายรู้หรือปัญญาที่เกิดจากจิตอันเป็นกุศล จิตซึ่งมีการปรุงแต่งให้คิดในสิ่งที่ดีงาม และให้มีความคิดและความเข้าใจที่ถูกต้อง ย่อมช่วยส่งเสริมความเจริญของงามแห่งสัมมาทิฐิ และความเจริญของงามแห่งกุศลธรรมต่างๆ เช่นการได้ศึกษาจนเกิดความจำได้ในวิธีการที่จะช่วยสร้างความเป็นกัลยาณมิตร แล้วพัฒนาตนเองให้เป็นกัลยาณมิตรของบุคคลอื่น จัดได้ว่าเป็นกุศลสัญญาอย่างหนึ่ง กุศลสัญญานี้ รวมไปถึงความรู้หลักความจริงว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตาและการหมายรู้วิธีการช่วยเหลือบุคคลอื่นให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งก็คือผลของความรักความเมตตากรุณานั้นเอง

ปรากฏการณ์ทางสังคมและการเมืองสามารถรับรู้และเข้าใจได้ในลักษณะที่เป็นความรู้แบบกุศลสัญญาและความรู้แบบอกุศลสัญญา กระบวนการพัฒนาความรู้ตามแนวที่เหมาะสมก็คือกระบวนการพัฒนาตามหลักโยนิโสมนสิการ หลักโยนิโสมนสิการ จะช่วยให้คิดในแง่ที่เป็นกุศล และช่วยสกัดกั้นกิเลส ตัณหา และอวิชชา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, ป.อ. ปยุตโต), 2551: 674)

2. การแสวงหาความรู้ตามแรงผลักดันหรือสิ่งเร้า

แรงผลักดันให้เกิดการแสวงหาความรู้ที่เป็นสัมมาทิฐิ คือฉันทะ ฉันทะ เป็นความต้องการใฝ่ดี การแสวงหาความรู้จึงเป็นไปตามความต้องการเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางสติปัญญาทางอารมณ์และทางจิตวิญญาณ

ความต้องการเพื่อพัฒนาสติปัญญาให้เจริญก้าวหน้าเป็นแรงผลักดันที่เป็นกุศล มนุษย์โดยธรรมชาติมีสิ่งเร้าที่จะทำทั้งสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี หรือที่จะทำทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม แต่กุศลฉันทะจะผลักดันให้เกิดการกระทำที่เป็นกุศลกรรม ความรู้ในสิ่งที่เป็นจริง เป็นความใฝ่รู้แห่งมนุษย์ทั่วไปอย่างหนึ่ง มนุษย์ย่อมเข้าใจดีว่า บนพื้นฐานแห่งความรู้ที่เป็นจริง มนุษย์ย่อมเจริญก้าวหน้าไปสู่ทิศทางที่สูงขึ้นทั้งในระดับสถานะทางสังคมและระดับสติปัญญาของตน ซึ่งถือว่าเป็นแรงผลักดันจากความต้องการเพื่อผลสำเร็จในชีวิต (Need for Achievement) มนุษย์จึงดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อบรรลุผลสำเร็จและการศึกษาเป็นหนทางที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องแสวงหาความรู้อยู่เสมอ ในโลกปัจจุบัน วิธีการแสวงหาความรู้มีมาก บางครั้งก็เป็นการยากที่จะวินิจฉัยว่า วิธีการแสวงหาความรู้แบบใด จึงจะเหมาะสมและนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จ แต่ด้วยอาศัยความรู้ที่เหมาะสม มนุษย์สามารถเข้าถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์ได้

ฉันทะอย่างเดียวไม่พอที่จะนำไปสู่เป้าหมาย จึงจำเป็นต้องอาศัยการกระทำด้วยความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง (วิริยะ) การมีจิตใจที่หนักแน่น และมั่นคงในการบรรลุถึงเป้าหมาย (จิต

ตะ) และการใช้สติปัญญาที่มีอยู่ในการพิจารณาไตร่ตรองปัญหาต่างๆ (วิมังสา) จนเข้าถึงเป้าหมายที่ต้องการได้แนวทางที่จะให้ได้รับความรู้ตามความประสงค์นี้รวมอยู่ในหลักอิทธิบาท 4 ประการดังกล่าวนี้

3. การแสวงหาความรู้ด้วยอาศัยการชักจูงแห่งกัลยาณมิตร

กัลยาณมิตร คือเพื่อนที่ดี รวมถึงสภาพสิ่งแวดล้อมที่โน้มน้าวจูงในทางสร้างสรรค์ และพัฒนาให้เกิดความรู้และสิ่งที่ดีงามต่างๆ เพื่อนที่ดีและสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีมีบทบาทสำคัญมากในการกระตุ้นในบุคคลได้ชวนชวนหาความรู้ กัลยาณมิตรถือว่าเป็นปุณนิมิตที่สำคัญอย่างหนึ่งแห่งการศึกษาและการปฏิบัติที่ดีงาม (ส. ม. 19/129/36) ซึ่งนอกจากเป็นปัจจัยกระตุ้นส่งเสริมการศึกษาแล้ว ยังเป็นผู้ช่วยเหลือและช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตอีกด้วย

การมีกัลยาณมิตรมิใช่เป็นเรื่องบังเอิญ แต่เป็นเรื่องแห่งบุญบารมี และการได้ช่วยเหลือบุคคลอื่นมาก่อน การได้กัลยาณมิตร จึงเป็นผลแห่งกุศลกรรมที่สะสมมายาวนานในสังคมนมนุษย์ พ่อแม่เป็นกัลยาณมิตรเบื้องต้นแห่งบุตรธิดา พ่อแม่เป็นผู้กระตุ้นส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนแก่ลูก และในสังคมที่กว้างออกไปกัลยาณมิตรก็คือผู้คนที่บุคคลได้ติดต่อหรือสัมพันธ์ด้วย กัลยาณมิตรคือวัฒนธรรมที่ดีแห่งสังคมด้วย รูปแบบการปฏิบัติ ประเพณีความเชื่อ และค่านิยมกลุ่มที่ดีงามจัดอยู่ในกลุ่มกัลยาณมิตรได้เรียนเดียวกัน

พระพุทธเจ้าตรัสว่า สัตบุรุษหรือคนดีทั้งหลายคือ กัลยาณมิตรแห่งมนุษย์ ที่ได้มีสัตบุรุษที่นั้นย่อมเป็นสปีปายบุคคลในการศึกษารธรรมและการปฏิบัติธรรม คุณสมบัติแห่งสัตบุรุษประกอบด้วย ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักผล ความเป็นผู้รู้จักตน ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ความเป็นผู้รู้จักกาล ความเป็นผู้รู้จักชุมชน และความเป็นผู้รู้จักความแตกต่างแห่งบุคคล คนที่เป็นสัตบุรุษเป็นผู้ไม่ยึดติด ไม่หลอกลวง (ขุ. ธ. 25/17/26) เป็นผู้คิดดี พูดดีและทำดี และมีความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

3. การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามหลักพุทธปรัชญา

พฤติกรรมมนุษย์ถูกผลักดันให้แสดงออกมาโดยพลังความต้องการ (Needs) ดังนั้น พุทธปรัชญาจึงอธิบายถึงตัณหา (Cravings) ว่าเป็นปัจจัยสำคัญผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้ กิเลสขั้นพื้นฐาน (Basic Defilements) อันประกอบด้วยโลภะ/ราคะ โทสะ และโมหะ ที่สะสมมายาวนานตั้งแต่อดีตชาติเป็นพลังกำหนดพฤติกรรมแห่งมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งอาจจะเรียกว่า ธรรมเนียมก็ได้

บุคคลที่มีจริต แตกต่างกันก็เป็นผลมาจากการกระทำในอดีตที่สะสมกันมายาวนานจนกลายเป็นอุปนิสัย ถาวร และเป็นปัจจัยผลักดันการแสดงออกทางพฤติกรรมแห่งมนุษย ตัวอย่างเช่น บางคนมีอารมณ์ร้อน ฉุนเฉียวง่าย หรือเป็นคนมักโกรธก็เป็นผลมาจากการยอมให้โทสะ ครอบงำอยู่เนื่องนิตย์ ดังนั้น พุทธปรัชญา จึงเสนอวิธีการการศึกษาพฤติกรรมมนุษย ตามแนวทางการรู้แจ้งถึง สมุทัยหรือสาเหตุแห่งพฤติกรรม ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงแสงไว้ในหลักอริยสัจ และหลักธรรมข้ออื่นๆ

การศึกษาพฤติกรรมมนุษยตามแนวอริยสัจ

อริยสัจ คือความจริงอันประเสริฐ ซึ่งหมายถึงกระบวนการความเป็นจริงที่สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ต่าง ๆ แห่งชีวิต ความเป็นจริงที่สัมพันธ์กันชีวิต (รวมทั้งความจริงทางสังคมการเมือง และเศรษฐกิจ) หมายถึง สภาวะบีบคั้นเป็นทุกข์ทั้งเป็นประจำและชั่วขณะ (ทุกข์) ปัจจัยหรือสาเหตุผลักดันให้เกิดสภาวะบีบคั้นเป็นทุกข์ (สมุทัย) เป้าหมายพึงปรารถนา คือความหลักพ้นจากสภาวะบีบคั้นเป็นทุกข์กลายเป็นภาวะผ่อนคลายไร้ทุกข์ (นิโรธ) และแนวทางปฏิบัติเพื่อเข้าถึงเป้าหมายที่พึงปรารถนาซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อมั่นในแนวทางนั้นที่ได้รับการพิสูจน์ทดลองจนได้ผลมาแล้ว (มรรค)

ความเป็นไปแห่งพฤติกรรมมนุษยไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตามถือว่าเป็นความจริงอย่างหนึ่ง และย่อมมีเหตุผลักดันให้เกิดพฤติกรรมนั้นๆ

การศึกษาพฤติกรรมมนุษยตามแนวอริยสัจมีลักษณะทั่วไป 2 ประการ คือ

ลักษณะที่หนึ่ง การศึกษาถึงเหตุและผล

การศึกษาโดยวิธีนี้เป็นการศึกษาโดยการสืบสาวจากผลไปหาเหตุ หากพบสาเหตุที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ก็ทำการแก้ไขที่ต้นเหตุ การศึกษาแบบนี้จัดเป็น 2 คู่ คือ

คู่ที่หนึ่ง ตัวปัญหา (ทุกข์) แห่งพฤติกรรม เช่น การเบียดเบียน การประทุษร้าย ความรุนแรงที่มีต่อกันและกัน เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งปรากฏให้เห็นทั้งในระดับปัจเจกชีวิต และระดับสังคม/กลุ่มหรือประเทศชาติ ตัวปัญหา คือผลต้นเหตุผลักดันให้เกิดการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวหรือเบียดเบียนกันจนทำให้เกิดผลคือความทุกข์ ความเดือดร้อนดังกล่าว ซึ่งจะต้องกำจัดหรือแก้ไขตัวต้นเหตุ นั้น (สมุทัย) ปัจจัยให้เกิดปัญหาคือสาเหตุที่จะต้องกำจัดหรือแก้ไข

คู่ที่สอง ภาวะสิ้นไปแห่งปัญหา (นิโรธ) เป็นจุดหมายที่ต้องการ ถือว่าเป็นผลที่จะต้องบรรลุถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อการดับสิ้นปัญหา (มรรค) เป็นเหตุ นำไปสู่ผลที่พึงปรารถนาดังกล่าว

ลักษณะที่สอง การศึกษาตรงประเด็น

การศึกษาลักษณะนี้มุ่งตรงต่อสิ่งที่ต้องปฏิบัติโดยอาจมีความสัมพันธ์กับชีวิตปัจเจกบุคคล และ/หรือสัมพันธ์กับสภาวะการณ์สังคม เศรษฐกิจและการเมือง การศึกษาตรงประเด็นนี้ใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะจุด หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง ไม่ใช่เป็นการศึกษาแบบไร้ทิศทาง หรือเป็นการศึกษาแบบฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อมีปรากฏการณ์บางอย่างมากระทบเป็นบางครั้งบางคราว การศึกษาแบบไร้ทิศทางอาจจะเรียกว่า เป็นการศึกษิตตามกระแสนิยมแห่งสังคม การศึกษาตรงประเด็นหรือการศึกษาแบบมุ่งเป้า ควรดำเนินการ เมื่อชีวิตหรือสังคมได้ประสบปัญหา มีความทุกข์ ความเดือดร้อนจะต้องวางท่าที่ต่อสภาพปัญหาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม จากนั้นใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาโดยการจำกัดขอบเขตเฉพาะสาเหตุซึ่งผลักดันให้เกิดปัญหานั้นๆ อย่างรอบคอบ หลักอริยสัจจ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาตรงประเด็นได้

หลักอริยสัจจ์ดังกล่าว พระพุทธเจ้าทรงแสดงเพื่อให้ทราบความเป็นจริงแท้แห่งชีวิตและสังคมมนุษย์ ซึ่งเต็มไปด้วยปัญหา (ความทุกข์) มากมาย

พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องทุกข์มิใช่เพื่อให้เกิดทุกข์แต่เพื่อให้เข้าใจจุดเริ่มต้นที่จะดับทุกข์ หากไม่รู้ความทุกข์คืออะไร มนุษย์ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาความทุกข์นั้นได้ ความทุกข์ คือปัญหาที่มนุษย์พบเป็นประจำ โดยเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั่วไปสนใจอยู่แล้ว ธรรมชาติของมนุษย์ถือหาเสาะแสวงหาความสุข ความสบายหรือการไม่อยากพบกับความทุกข์ แต่การดับทุกข์หรือการล่องพ้นจากความทุกข์มิใช่ทำได้ด้วยการหลบเลี่ยงตัวความทุกข์หรือด้วยการแกล้งมองไม่เห็นความทุกข์ พระพุทธเจ้าสอนให้มนุษย์เผชิญกับปัญหา หรือความทุกข์ ด้วยการรับรู้ และเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างมีสติปัญญา การรับรู้มิใช่เป็นการแบกรับเอาความทุกข์ไว้ แต่เพื่อรู้เท่าทันกำหนดรู้ทันถึงความทุกข์ (ปริยญา) รวมถึงขอบเขตแห่งทุกข์สาเหตุให้เกิดทุกข์ การแก้ปัญหาความทุกข์ต้องแก้ที่สาเหตุเท่านั้น จึงจะได้ผล เราไม่มีหน้าที่ต้องกำจัดทุกข์ เพราะทุกข์จะละที่ตัวมันเองไม่ได้ ต้องละที่เหตุให้เกิดทุกข์ได้เท่านั้น ดังเช่น การแก้ความหิวต้องกำจัดด้วยการรับประทานอาหาร จึงจะทุเลาความหิวได้

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้สรุปการศึกษาตามแนวอริยสัจจ์โดยการเปรียบเทียบบางข้อไว้น่าสนใจ ดังนี้

ก ทุกข์ เหมือนโรค สมุทัย เหมือนสมุฏฐานของโรค
 นิโรธ เหมือนความหายโรค มรรค เหมือนยารักษาโรค
 ข ทุกข์ เหมือนทุพภิกขภัย สมุทัย เหมือนฝนแล้ง
 นิโรธ เหมือนภาวะอุดมสมบูรณ์ มรรค เหมือนฝนดี
 ค ทุกข์ เหมือนภัย สมุทัย เหมือนเหตุแห่งภัย

นิโรธ เหมือนความพ้นภัย มรรค เหมือนอุปายให้พ้นภัย
 ง ทุกข์ เหมือนของหนัก สมุทัย เหมือนการแบบของหนักไว้
 นิโรธ เหมือนการวางของหนักลงได้ มรรค เหมือนอุปายที่จะเอาของหนักลงวาง

4. คุณค่าของการศึกษาตามแนวอริยสัจ

อริยสัจธรรม เป็นหลักพุทธปรัชญาที่ให้คุณค่าทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ กล่าวโดยเฉพาะในแง่การศึกษาอริยสัจธรรมให้คุณค่าทางวิชาการศึกษากักระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (รวมทั้งศาสตร์อื่นๆ) ได้ ดังนี้

1) อริยสัจธรรม เป็นหลักปรัชญามัชฌมธรรม กล่าวคือ เป็นหลักธรรมที่อธิบายความจริงที่เป็นสากล มนุษย์ทุกคนในโลกมีปัญหาเหมือนกัน และต้องการแก้ปัญหาต่างๆ เหมือนๆ กัน ดังนั้น หลักอริยสัจจึงเป็นหลักการสากลทางวิชาการ กล่าวคือมีความเป็นกลางไม่มีการถือข้างว่าแบบใดดีกว่ากัน หรือวิธีใดสูงค่าที่สุดน่าเชื่อถือที่สุด การใช้วิธีการศึกษาตามแนวอริยสัจสามารถพบความจริงได้ทุกอย่าง และสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) อริยสัจธรรม เป็นหลักธรรมแห่งปัญญา

หลักอริยสัจธรรมมุ่งเป็นการแก้ไขปัญหาตามระบบแห่งเหตุและผล กล่าวคือ การแก้ปัญหาคด้วย วิธีการที่เหมาะสมเท่านั้น จึงจะสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่สูงส่ง และยั่งยืนได้ นั่นคือ เหตุกับผลต้องสัมพันธ์กัน

3) อริยสัจธรรมอธิบายความจริงที่สัมพันธ์กับชีวิตทุกชีวิต

มนุษย์ไม่ว่าจะทำอะไรหรืออยู่ที่ใดก็ตาม ถ้าหากต้องการพัฒนาชีวิตให้มีคุณค่า และมีความสัมพันธ์กับถิ่นที่อยู่อย่างมีผลดี จะต้องปฏิบัติตนตามแนวอริยสัจ

4) อริยสัจธรรม เสนอวิธีการแก้ปัญหาชีวิต ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และปัญหาการเมืองด้วยปัญญาของมนุษย์เอง

ปัญหา คือ สิ่งที่ไม่พึงปรารถนา การแก้ปัญหาคต้องแก้ด้วยปัญญาเท่านั้น การนำหลักความจริงที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ดังที่แสดงไว้ตามแนวอริยสัจ (คือความมีเหตุผลที่แท้จริง) มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงปฏิบัติเท่านั้น จึงจะแก้ปัญหาคทุกอย่างได้ อริยสัจธรรมเป็นหลักปรัชญาการพึ่งตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งอำนาจดลบันดาลของตัวการพิเศษเหมือนธรรมชาติหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยในการแก้ปัญหาค (รวมทั้งการพัฒนา)

5. บทสรุป

สังคมศาสตร์ แม้จะได้รับการยอมรับว่าเป็นศาสตร์ (Science) แต่ก็มีวิธีการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่ไม่สามารถสรุปลงเป็นวิธีเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ปรากฏการณ์ทางสังคมและทางการเมือง คือปรากฏการณ์อันเกี่ยวกับพฤติกรรมกลุ่มมนุษย์ ดังนั้น ความเป็นไปแห่งปรากฏการณ์ต่างๆ ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง จึงน่าจะสรุปลงในกฎแห่งนิยาม 5 ประการ คือ อนุนิยาม พิชนิยาม กรรมนิยาม จิตตนิยาม และธรรมนิยาม นิยามทั้ง 5 ประการนี้ แม้จะเป็นหลักอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับสังคม แต่ก็มีข้อโต้แย้งในเรื่องการพิสูจน์ทดลองไม่ได้ สัมผัส หรือสังเกตไม่ได้จากนักวิทยาศาสตร์นิยม ข้อนี้คือ การโต้แย้งในเชิงปรัชญาก็ได้ ความสวยงามแห่งวิชาการ ก็คือความหลากหลายแห่งความคิดที่มีการจัดระบบการโต้แย้งหรือการให้เหตุผลอย่างเหมาะสม การยอมรับเหตุผลการโต้แย้งในระดับใดระดับหนึ่ง ถือว่าเป็นการประยุกต์สุนทรียศาสตร์แห่งมนุษย์ที่มีใจกว้าง

เทคนิควิธีการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ ทางสังคมและทางการเมือง ในสังคมโลกปัจจุบัน ดูเหมือนจะจ้อยู่ภายใต้อิทธิพลแห่งนักคิด ชาวอังกฤษคิดเป็นส่วนใหญ่ การพยายาม วางกรอบทฤษฎีใดๆ ก็ตามเพื่อประยุกต์ใช้ในการศึกษาหรือการวิเคราะห์เชิงปรัชญาสาขาใดสาขาหนึ่งจะต้องใช้หลักฐานการวิจัยหรือการพิสูจน์ทดลองจากการศึกษาภาคสนาม เป็นหลักประกันความน่าเชื่อถือ แม้แต่ในสังคมวิชาการชาวอังกฤษก็มีการโต้แย้งทางความคิด และข้อเสนอวิธีการศึกษาแบบต่างๆ อย่างกว้างขวาง ดังนั้น จึงเป็นเรื่องยากที่จะสรุปลงว่าวิธีการศึกษาแบบใดดีที่สุด การสรุปลงสู่วิธีใดวิธีหนึ่งอย่างเด็ดขาดถือว่าเป็นลัทธิการยึดเอาความเชื่อแห่งเผ่าพันธุ์ของตนว่าดีกว่าของคนอื่นหรือลัทธินิยมเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง (Ethnocentrism) และจะไม่นำไปสู่การแก้ปัญหาชีวิตสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองได้อย่างยั่งยืน แต่จะยิ่งเป็นการสร้างความขัดแย้งในสังคมมากยิ่งขึ้น

พุทธปรัชญาได้เสนอวิธีการแสวงหาความรู้ทางสังคมและทางการเมืองตามแนวอริยสัจธรรม ซึ่งเป็นวิธีการแม่บท (Master Methodology) วิธีการตามแนวอริยสัจธรรมรวมเอาวิธีการศึกษาย่อยต่างๆ ทั้งหมดที่มีในคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ในบทความชิ้นนี้ ดังตัวอย่าง เช่น วิธีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบวิธีการศึกษาแบบปุจฉาวิสัชนา วิธีการศึกษาแบบตีความ เป็นต้น ล้วนแต่เป็นวิธีการศึกษาที่มีปรากฏในพุทธธรรม คุณค่าแห่งวิธีการศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาเหล่านี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ เป็นกรอบแห่งการวิจัยโดยเฉพาะการวิจัยเชิงคุณภาพได้เป็นอย่างดี อนึ่ง ระเบียบวิธีวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และทางสังคมศาสตร์ สามารถกล่าวได้ว่าเป็นข้อเสนอแห่งปรัชญาปฏิบัตินิยมอย่างหนึ่ง (Pragmatism) ซึ่งสามารถโต้แย้งได้ว่าจะสามารถพิสูจน์ความจริงแท้ ที่เป็นสัจธรรมได้อย่างยั่งยืนหรือไม่ บทสรุปบางครั้งก็คือ สัจธรรมทาง

วิทยาศาสตร์และทางสังคมศาสตร์ก็อยู่ภายใต้กฎสังจธรรมแห่งไตรลักษณ์ คือ ความไม่เที่ยงแท้ การมีภาวะที่บีบคั้นโต้แย้งอยู่เสมอ และการหาสาระขั้นปรมาตถ์ไม่ได้ คือ แก้ปัญหาความทุกข์แห่งมนุษยชาติไม่ได้อย่างแท้จริง และยั่งยืน

บรรณานุกรม

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2548). *การวิจัยในสภาวะปัจจุบัน*, วารสารสังคมศาสตร์-มนุษยศาสตร์ ฉบับเดือน มิถุนายน-ธันวาคม. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2546). *พุทธปรัชญาทางสังคมและทางการเมือง*. ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2560). *รายงานการวิจัยเรื่อง พุทธปรัชญาทางสังคมและทางการเมือง*. ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559.
- เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2548). *คำอภิปรายเรื่องสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาชาติ การประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 41*. สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2546.
- พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. (2546). *คำอภิปรายเรื่องการศึกษาวิจัยในบริบทแห่งสังคมที่แปรเปลี่ยน*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 10 กุมภาพันธ์ 2546 โรงแรมพิมาน จ.นครสวรรค์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พุทธธรรม*. พระนคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Alan F, Chalmers . (1982). *What is Science? An Assessment of he Status and Nature of Science and Methods*. ST.Lucia : University of Queensland Press.
- McClelland, David. (1961). *The Achieving Society*. Princeton, New Jersey : Van Nostrand.

การพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง
SANGHA VOLUNTEER SPIRIT DEVELOPMENT IN RAYOUNG PROVINCE

พระครูสังฆวิสุทธิดุณ (บุญยุทธ พุทฺธสโร) * พระสุธีวีรบัณฑิต ** อิติวุฒิ หมั่นมี***
 Phrakhrusangkhwisuthikhun (Bunyut Buddhasaro)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง 2) ศึกษาแนวคิดและหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง และ 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง

ระเบียบวิธีวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการที่เป็นจิตอาสาในจังหวัดระยองนักวิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 25 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศาสนา และการจัดการเรียนการสอน จำนวน 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะและรูปแบบเบื้องต้น สำหรับใช้ในการยืนยันข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย บันทึกเสียง และจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย 1) ต้องพัฒนาความรู้ความเข้าใจ พบว่า พระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง ขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง เกี่ยวกับ การพัฒนาจิตอาสา ทำให้ไม่สามารถนำมาดำเนินการในชุมชนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ต้องพัฒนาตนเอง พบว่า พระสังฆาธิการ ขาดการพัฒนาตนเองให้เป็นจิตอาสาที่ดี อาจสืบเนื่องมาจากปัญหาในข้อแรกคือการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พัฒนาจิตอาสา 3) ต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล พบว่า ในเขตพื้นที่ที่ทำการวิจัยยังขาดผู้นำที่ดีในการที่จะพัฒนาจิตอาสาในชุมชนให้เกิดขึ้น 4) ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมเป็นประเด็นสำคัญ พบว่า ปัญหานี้ยังมีอยู่มากในชุมชน มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก เห็นแก่ประโยชน์ของพวกตนเองก่อน ประโยชน์ส่วนรวม 5) พัฒนาความสามัคคีให้มากขึ้น เพื่อความเจริญและมั่นคงของหมู่สงฆ์ 6) ปัญหาจากเทคโนโลยีและการสื่อสาร พบว่า ในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นรวดเร็วอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารในปัจจุบันพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด การขาดความรู้ และการตามเทคโนโลยีไม่ทันของพระสงฆ์ ก็เป็นปัญหาหนึ่งสำหรับการพัฒนาจิตอาสาในชุมชน 7) ขาดการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้ขาดการเชื่อมโยง ติดต่อกันระหว่างวัดกับชุมชน เมื่อวัดไม่เป็นศูนย์กลางของชุมชนก็ทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชนได้ จะเห็นว่าสภาพปัญหาทั้ง 7 ข้อมีความเชื่อมโยงต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาจิตอาสาของพระสงฆ์ หากสามารถแก้ปัญหาได้ตรงประเด็น ปัญหาทั้งหมดก็จะสามารถคลี่คลายได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็วอย่างเป็นระบบ

2. แนวคิดและหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสงฆ์ ในจังหวัดระยอง พบว่า แบ่งการพัฒนาจิตอาสาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การสงเคราะห์ ประกอบด้วย เงินและทุนการศึกษา, การศึกษา, เครื่องอุปโภคบริโภคและอุปกรณ์การศึกษา, สถานที่และสถานศึกษา และการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี 2) การไม่เบียดเบียน ประกอบด้วย การไม่เบียดเบียนทางกาย, การไม่เบียดเบียนทางใจ และ การไม่เบียดเบียนทางวาจา 3) การมุ่งประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วย การเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เช่น เวลา เงิน แรงกาย แรงสติปัญญาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม, การทำความเต็มใจ และ การทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ ส่วนหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสงฆ์ ในจังหวัดระยอง คือ หลักอริยวัฑฒิ 5 ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา

3. รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสงฆ์ ในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย 2 รูปแบบ กับ 5 วิธีการ คือ **รูปแบบที่หนึ่ง** การฝึกอบรม **รูปแบบที่สอง** การศึกษา โดยทั้งสองรูปแบบมุ่งเน้นลักษณะของจิตอาสา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสงเคราะห์ พระสงฆ์ต้อง ฝึกอบรม/ศึกษาเพื่อพัฒนาการเป็นผู้นำในการสงเคราะห์ผู้อื่น, ฝึกอบรม/ศึกษาโดยการฝึกปฏิบัติการเป็นผู้สงเคราะห์ผู้อื่น, ฝึกอบรม/ศึกษาการเป็นนักรถทอดที่ดี และฝึกอบรม/ศึกษาการบริหารจัดการเพื่อการสงเคราะห์อย่างเหมาะสม 2) ด้านการไม่เบียดเบียน พระสงฆ์ต้องอบรม/ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมที่สนับสนุนการแบ่งปัน การไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4 และอริยวัฑฒิ 5 เป็นต้น 3) ด้านการมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวม พระสงฆ์ต้อง จัดกิจกรรม/โครงการจิตอาสาภายในและภายนอกวัดเพื่อสร้างบรรยากาศการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมทั้งโครงการระยะสั้นและระยะยาว, ฝึกอบรม/ศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น **วิธีการที่หนึ่ง** คือ การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักศรัทธา ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ศรัทธาในตัวพระสงฆ์ (ผู้นำ) ,ศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และ ศรัทธาในกฎแห่งกรรม **วิธีการที่สอง** การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักศีล ทำให้เกิดคุณลักษณะ 4 ประการ คือ การประพฤติตามกฎระเบียบ รู้หน้าที่ ทำภาวะปกติให้สมบูรณ์ , การไม่เบียดเบียนตนเอง/ผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ ,การฝึกฝน พัฒนาตนเอง และ การ

ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคม **วิธีการที่สาม** การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักสูตร ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความรอบรู้ ทันโลก ทันเหตุการณ์ , การคิดวิเคราะห์แยกแยะอย่างมีเหตุผล และ การแก้ปัญหา และทำให้เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น**วิธีการที่สี่** การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักจาณะ ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ การเสียสละแบ่งปันทางด้านสิ่งของ เงินทอง, การเสียสละแบ่งปันทางด้านสติปัญญา และ การเสียสละแบ่งปันทางด้านร่างกาย **วิธีการที่ห้า** การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักปัญญา ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ การใช้ปัญญาเรียนรู้ เข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง การใช้ปัญญาในการคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และ การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the problem conditions in developing the volunteer spirit of Buddhist ecclesiastical official monks in Rayong province, 2) to study the concept and appropriate principle of Buddha-Dhamma for developing the volunteer spirit of Buddhist ecclesiastical official monks in Rayong province and 3) to present a model of the development of Sangha volunteer spirit of Buddhist ecclesiastical official monks in Rayong province.

The research findings were:

1. The problem conditions in developing the volunteer spirit of Buddhist ecclesiastical official monks in Rayong province consisted of 1) Necessity for the knowledge and understanding development as it was found out that Buddhist ecclesiastical official monks in Rayong province lacked of real knowledge and understanding about the development of the volunteer spirit resulting in an inability to carry on in their own community effectively and efficiently; 2) Necessity for the self-development as it was found out that Buddhist ecclesiastical official monks lacked of self-development to become good volunteer spirits. This might be due to the first problem that was the lack of knowledge and understanding development for the volunteer spirit; 3) Necessity for the vision as leaders as it was found out that in the research area there was still the lack of good leaders in the development of volunteer spirit in the community to happen; 4) Necessity to give importance on the public interest as it was found out that this problem still existed in the community. There was also separation among groups and viewed their own personal interest was more important than the public interest; 5) Necessity to enhance the harmony in order to gain the prosperity and wealthy in Sangha Order; 6) Problem raised from the communication and technology as it was found out that nowadays there was a rapid growth in the

technology continuously. This resulted in the unexpectedly sudden current communication condition along with the lack of knowledge and incapability to keep pace with the technology of Buddhist ecclesiastical official monks, which was one of the issue in the volunteer spirit development; 7) Lack of the activities in Buddhism causing the disconnection between temples and community. When the temple was no longer the community centre so it was unable to reunion for carrying the volunteer spirit activities to develop the community. As mentioned, it could be seen that all these 7 problem conditions were connected and related to each other which was the major obstacle in the volunteer spirit development of Buddhist ecclesiastical official monks. If these problems had been unsolved directly to the point, all problems would be systematically improved continuously and rapidly.

2. The researcher found out about the concept and appropriate principle of Buddha-Dhamma for developing the volunteer spirit of Buddhist ecclesiastical official monks in Rayong province that the volunteer spirit development could be divided into 3 aspects which were 1) The welfare assistance consisted of money and scholarship, education, facility and school stationery, place and establishment for education, and role model; 2) No exploitation consisted of physical harmless, mental harmless, and verbal harmless; 3) Focus on the public interest consisted of personal interest dedication such as time, money, manpower, intellect for the public interest, willingness action and unexpected for returns action. In terms of Buddha-Dhamma appropriately applied in the volunteer spirit development of Buddhist ecclesiastical official monks in Rayong province was the Five Development of Righteous Man (Ariyā Vaóóhi 5) which was faith, morality, learning, liberality, and wisdom.

A model of the volunteer spirit development of Buddhist ecclesiastical official monks in Rayong province consisted of 2 models and 5 methods which were **The First Model** – Training and **The Second Model** – Education, of which focused on the characteristics of the volunteer spirit in 3 aspects which were 1) The welfare assistance – Buddhist ecclesiastical official monks should be in the training/education to develop their own leadership in assisting others, the training/education by practicing to be the helper, the training/education to be good knowledge teacher, and the training/education for the welfare assistance management; 2) No exploitation – Buddhist ecclesiastical official monks should be

trained/educated in both worldly and religiously knowledge which supported the sharing, harmless to others such as the Four Sublime States of Mind (Brahmavihāras 4), the Four Bases of Social Solidarity (Saigahavatthu 4) and the Five Development of Righteous Man (Ariyā Vaóóhi 5), for instance; 3) Focus on the public interest – Buddhist ecclesiastical official monks should arrange activity/project of volunteer spirit inside and outside temples in order to create the atmosphere in doing merits for the public interest including the short period and long period projects, the training/education for transforming attitude and perspective in doing good actions for others. **The First Method** was the volunteer spirit development by applying the concept of faith. This would create 3 attributes in the Buddhist ecclesiastical official monks (Leader), faith in the Dhamma teachings in Buddhism and faith in the law of karma. **The Second Method** was the volunteer spirit development by applying the concept of morality. This would create 4 attributes which were behave following the rules and regulations, know own duties, act to the perfection of normal condition, and harmless to oneself and another in physical, mental and verbal aspects, train and develop oneself, and realize to be part of the social assistance. **The Third Method** was the volunteer spirit development by applying the concept of learning. This would create 3 attributes which were being well-versed to the world and situations, able to analyze and differentiate reasonably, solve the problem, and create benefits to own-self and the others. **The Forth Method** was the volunteer spirit development by applying the concept of liberality. This would create 3 attributes which were sacrifice of materials and money, sacrifice on intellect and sacrifice on physical action. **The Fifth Method** was the volunteer spirit development by applying the concept of wisdom. This would create 3 attributes which were the use of wisdom in learning and understanding things as they really were, the use of wisdom in an analytical thinking and the use of wisdom in problem solving.

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมไทยก่อผลกระทบทั้งในด้านเป็นคุณและโทษในระดับต่างๆ โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมวัตถุนิยมได้กระตุ้นโน้มน้าวส่งเสริมให้บุคคลโดยเฉพาะเยาวชนวัยหนุ่มสาวอันเป็นพลังสำคัญของสังคมในอนาคตตั้งเป้าหมายชีวิตที่เป็นการแสวงหาความมั่งคั่งและวิถีชีวิตแบบฟุ้งเฟ้อรัก

สบายเน้นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นเกิดวิธีคิดแบบตัวใครตัวมันขาดจิตสำนึกสาธารณะ (สกฤณา บัณฑุรัตน์ และคณะ, 2542: 21) การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุข มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้น คือ ความสุขของมนุษย์เท่านั้น (พระราชวรมนี, (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2536: 16-18) การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ด้วยการวางแผนที่ดีมีการบริหารงาน และการจัดการอย่างเป็นระบบซึ่งตรงกับข้อความที่ว่าหลักแห่งความประพฤติหรือแนวทางของการประพฤติปฏิบัติชอบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดีทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุจุดหมายปลายทาง (สนธยา พลศรี, 2547: 2)

ดังนั้น พระสังฆาธิการ ผู้ซึ่งเป็นผู้นำในวัดและชุมชน จึงควรปลูกจิตสำนึกแก่เยาวชน ประชาชนรวมถึงผู้มีจิตอาสาทางการสร้างจิตอาสาให้เป็นผู้ตื่นผู้รู้ และผู้เบิกบานอยู่เสมอ และเมื่อประชาชนประสบความทุกข์ยาก และเดือดร้อนพระสงฆ์จึงควรให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยการให้ธรรมะคำปรึกษาแนะนำ และการให้กำลังใจ ในเบื้องต้น (พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, 2548) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสาไว้ว่า คือการกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งตรงกับหลักธรรม อริยวัชฒิ แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ ซึ่งแสดงว่า พุทธศาสนิกชนมีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ และมีความหวังจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญดังกล่าวมี 5 ประการ คือ 1) ศรัทธา 2) ศีล 3) สุตตะ 4) จาคะ 5) ปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2552: 15) เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจ และจิตสำนึกหรือจิตสาธารณะที่เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

ปัญหาสังคมในจังหวัดระยองจากการทำงานเป็นนักจิตอาสาที่ผ่านมาของผู้วิจัยด้านการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการมีทั้งประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ มารยะหลังพระสังฆาธิการในจังหวัดระยองมีปัญหา เกิดความอ่อนแอทางจิตใจมักทำให้เกิดอาการหวั่นไหวต่อสิ่งย่อยโดยง่ายเนื่องจากขาดทักษะในการทำงาน และการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจึงทำให้เพเลิดเพเลินติดในอารมณ์ เกิดความรุนแรงในความคิด เช่น อารมณ์ฉุนเฉียว โกรธ เกลียด หงุดหงิด เบื่อหน่าย ซึมเศร้า ท้อแท้ สับสน และฟุ้งซ่านรำคาญจนทำให้เกิดการย่อหย่อนในการศึกษาพระธรรมวินัย และปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่คำสอนในพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสมณเพศหรือพระสงฆ์ จากสภาพดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง และเพื่อศึกษารูปแบบแนวทางในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการโดยมีวัดทุกวัดในจังหวัดระยองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในบริบทแห่งสังคมไทยยุคโลกาภิวัตน์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการที่เป็นจิตอาสาในจังหวัดระยอง, นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 25 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา และจิตอาสาจำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะและรูปแบบเบื้องต้นสำหรับการยืนยันข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย บันทึกเสียง และจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย

- 1) การขาดความรู้ความเข้าใจ พบว่า พระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง ขาดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง เกี่ยวกับ การพัฒนาจิตอาสา
- 2) ขาดการพัฒนาตนเอง พบว่า พระสังฆาธิการ ขาดการพัฒนาตนเองให้เป็นจิตอาสาที่ดี อาจสืบเนื่องมาจากปัญหาในข้อแรกคือการขาดความรู้ความเข้าใจ
- 3) ขาดผู้นำ พบว่า ในเขตพื้นที่ที่ทำการวิจัยยังขาดผู้นำที่ดีในการที่จะพัฒนาจิตอาสาในชุมชนให้เกิดขึ้น
- 4) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และพวกพ้อง พบว่า ปัญหานี้ยังมีอยู่มากในชุมชน มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก เห็นแก่ประโยชน์ของพวกตนเองก่อนประโยชน์ส่วนรวม
- 5) ความแตกแยกในหมู่สงฆ์
- 6) ปัญหาจากเทคโนโลยีและการสื่อสาร พบว่า ในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นรวดเร็วอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารในปัจจุบันพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด การตามเทคโนโลยีไม่ทันของพระสังฆาธิการ ก็เป็นปัญหาหนึ่งสำหรับการพัฒนาจิตอาสาในชุมชน
- 7) ขาดการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้ขาดการเชื่อมโยง ติดต่อกันระหว่างวัดกับชุมชน เมื่อวัดไม่เป็นศูนย์กลางของชุมชนก็ทำให้ไม่สามารถรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชนได้ จะเห็นว่าสภาพปัญหาทั้ง 7 ข้อมีความเชื่อมโยงต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ

2. แนวคิดและหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง พบว่า แบ่งการพัฒนาจิตอาสาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

- 1) การสงเคราะห์ พบว่า การพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง ด้านการสงเคราะห์ แบ่งออกเป็น 5 ด้านหลักๆ ตามลำดับ ดังนี้
- 1) การสงเคราะห์เงิน และทุนการศึกษา แก่ผู้ขาดแคลนเพื่อให้สามารถพัฒนาตนเอง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต
- 2) การศึกษา เป็นการสงเคราะห์ในลักษณะของการให้ความรู้ รวมถึงการสอนศีลธรรม ที่ต้องใช้ในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกที่ควร การ

สงเคราะห์แบบนี้ พระสังฆาธิการต้องลงทั้งร่างกายและแรงสติปัญญา 3) การสงเคราะห์เครื่องอุปโภคบริโภคและอุปกรณ์การศึกษา สำหรับผู้ที่ขาดแคลน หรือผู้ที่กำลังประสบปัญหาความเดือดร้อน 4) สงเคราะห์สถานที่และสถานศึกษา ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติในชุมชน วัดมักเป็นสถานที่พักอาศัยชั่วคราวสำหรับผู้ประสบความเดือดร้อน รวมทั้งวัดมักเป็นจุดศูนย์กลางของการศึกษาในชุมชน ซึ่งส่งผลดีต่อการพัฒนาจิตอาสาภายในชุมชน 5) การสงเคราะห์ โดยการทำให้ตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีของการเป็นจิตอาสา พระสังฆาธิการต้องลงแรงทำด้วยตนเอง อย่างสม่ำเสมอ เพื่อการเป็นแบบอย่างในการพัฒนาจิตอาสาในชุมชนของตนต่อไป 2) การไม่เบียดเบียนพบว่า การพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง ด้านการไม่เบียดเบียน แบ่งออกเป็น 3 ด้านหลักๆ ตามลำดับ ดังนี้ 1) การไม่เบียดเบียนทางกาย โดยการไม่กระทำการใดๆ ที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนทางกาย 2) การไม่เบียดเบียนทางใจ การไม่กระทำการใดๆ ที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนทางใจ 3) การไม่เบียดเบียนทางวาจา การไม่ใช้วาจา ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ซึ่งการไม่เบียดเบียนนี้ เป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นจิตอาสา 3) การมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวม พบว่า การพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง ด้านการมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวม แบ่งออกเป็น 3 ด้านหลักๆ ตามลำดับ ดังนี้ 1) การเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เช่น เวลา เงิน แรงกาย แรงสติปัญญาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 2) การทำด้วยความเต็มใจ มีความสุขที่ได้ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยมุ่งหวังให้ผู้อื่นมีความสุข 3) การทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ

ส่วนหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง คือ หลักอริยวัฑฒิ 5 ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา พบว่า 1) การใช้หลัก “ศรัทธา” กับการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักๆ ตามลำดับ ดังนี้ 1) ความศรัทธาในตัวพระสังฆาธิการ หรือตัวผู้นำ ซึ่งจะสามารถสร้างความเข้มแข็งของการพัฒนาจิตอาสาได้อย่างรวดเร็ว เพราะเมื่อมีความศรัทธาในตัวต้นแบบ การปฏิบัติตามก็จะตามมาอย่างรวดเร็ว 2) ศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา 3) ศรัทธาในกฎแห่งกรรม เชื่อว่าการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว 2) การใช้หลัก “ศีล” กับการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักๆ ตามลำดับ ดังนี้ 1) การทำภาวะปกติให้สมบูรณ์ ประพฤติตามกฎระเบียบ รู้หน้าที่ของตนเอง เพราะการทำภาวะปกติให้สมบูรณ์ถือเป็นการรักษาศีลให้บริสุทธิ์อย่างหนึ่ง เมื่อรู้หน้าที่ และปฏิบัติตามหน้าที่ก็จะทำสนับสนุนให้การพัฒนาจิตอาสาประสบความสำเร็จ 2) การไม่เบียดเบียนตนเอง/ผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา และใจ ประเด็นนี้สนับสนุนแนวทางการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในด้านการไม่เบียดเบียน ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่า การไม่เป็นเบียดเบียน สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ 3) การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง เมื่อรู้หน้าที่ของตน ปฏิบัติได้ก็ควรมีการฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) การตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม ประเด็นนี้สนับสนุนแนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิการในด้าน การมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่า การจะเป็นจิตอาสาที่ดี จะต้องมุ่งและตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ 3) การใช้หลัก “สุตะ” กับการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักๆ ตามลำดับ ดังนี้ 1) ความรอบรู้ ทันทโลกทันเหตุการณ์ จากสภาพปัญหาของการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัด

ระยอง พบว่า การตามไม่ทันเทคโนโลยีเป็นปัญหาหนึ่ง ซึ่งการใช้หลัก สุตตะ ในการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการน่าจะเป็นประโยชน์ 2) การคิดวิเคราะห์แยกแยะได้อย่างมีเหตุผล 3) การแก้ปัญหา และการทำให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวม การเป็นจิตอาสาจะต้องอาศัยหลักการข้อนี้เป็นอย่างมากในการดำเนินงานจิตอาสา 4) การใช้หลัก “จาคะ” กับการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักๆ ตามลำดับ ดังนี้ 1) การเสียสละแบ่งปันทางด้านสิ่งของ เงินทอง 2) การเสียสละแบ่งปันทางด้านสติปัญญา 3) การเสียสละแบ่งปันทางด้านร่างกาย จะเห็นว่าหลัก จาคะ นี้สนับสนุนการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ด้าน การสงเคราะห์ จึงเป็นการยืนยันว่า การใช้หลักจาคะ กับการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น 5) การใช้หลัก “ปัญญา” กับการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักๆ ตามลำดับ ดังนี้ 1) การใช้ปัญญาเรียนรู้ เข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง 2) การใช้ปัญญาในการคิด วิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล 3) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ

3. รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย 2 รูปแบบ กับ 5 วิธีการ คือ **รูปแบบที่หนึ่ง** การฝึกอบรม **รูปแบบที่สอง** การศึกษา โดยทั้งสองรูปแบบมุ่งเน้นลักษณะของจิตอาสา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสงเคราะห์ พระสังฆาธิการต้องฝึกอบรม/ศึกษา การพัฒนาด้านการเป็นผู้นำ หรือต้นแบบในการสงเคราะห์ผู้อื่น เพื่อเป็นตัวอย่างแก่พระสังฆาธิการรูปอื่นๆ ในการสงเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น, การฝึกปฏิบัติการเป็นผู้สงเคราะห์ผู้อื่น หากเป็นการศึกษา หรืออบรมส่วนของทฤษฎีเพียงอย่างเดียวไม่มีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ก็ไม่สามารถดำเนินการสงเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม, การพัฒนาด้านการเป็นนักถ่ายทอดที่ดี เพื่อการแบ่งปันความรู้แก่ผู้อื่น การเสียสละแรงสติปัญญา เป็นการสงเคราะห์ด้านการให้ความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งการเป็นนักถ่ายทอดที่ดีมีความสำคัญ จำเป็นอย่างยิ่ง, การพัฒนาด้านการบริหารจัดการเพื่อการสงเคราะห์อย่างเหมาะสม เนื่องจากการสงเคราะห์ มีหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นสงเคราะห์เงินทอง สิ่งอุปโภคบริโภค เวลา แรงกาย แรงใจ แรงสติปัญญา เพราะฉะนั้นการเป็นนักบริหารที่ดี จะทำให้เราบริหารการสงเคราะห์ผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 2) ด้านการไม่เบียดเบียน เป็นการพัฒนาตนเองในการที่จะไม่ข่มเหงรังแกผู้อื่น แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ การไม่เบียดเบียนทางกาย การไม่เบียดเบียนทางใจ และการไม่เบียดเบียนทางวาจา ทำได้โดย การอบรม/ศึกษา ทั้งทางโลกและทางธรรมที่สนับสนุนการแบ่งปัน และไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่นหลักธรรมที่เหมาะสมกับการเป็นจิตอาสา เช่น พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา, สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา และ อริยวัฑฒิ 5 ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เป็นต้น 3) ด้านการมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวม คือ การไม่เห็นแก่ตัว มีความสุขเมื่อได้ทำความดีช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม ด้วยความสมัครใจ และไม่หวังผลตอบแทน ทำได้โดย การจัดกิจกรรมจิตอาสาภายในและภายนอกวัดทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อสร้างบรรยากาศการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การจัดกิจกรรมทำให้ได้ฝึกปฏิบัติจริง ได้ฝึกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ได้เห็นจุดเด่น จุดอ่อนของการเป็นจิตอาสาด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถนำมาพัฒนาต่อได้, การปรับเปลี่ยน

ทัศนคติและมุมมองการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว เป็นการพัฒนาตนเองในการเปลี่ยนทัศนคติ ไม่เอาตนเองเป็นศูนย์กลาง มองประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

นอกจากนั้นการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการด้วยหลักอริยวัฑฒิ 5 ทำให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ 5 วิธีการ ได้แก่ **วิธีการที่หนึ่ง** คือ การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักศรัทธา ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ศรัทธาในตัวพระสังฆาธิการ (ผู้นำ) ,ศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และ ศรัทธาในกฎแห่งกรรม **วิธีการที่สอง** การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักศีล ทำให้เกิดคุณลักษณะ 4 ประการ คือ การประพฤติตามกฎระเบียบ รู้หน้าที่ ทำภาวะปกติให้สมบูรณ์ , การไม่เบียดเบียนตนเอง/ผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ ,การฝึกฝน พัฒนาตนเอง และ การตระหนักถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคม **วิธีการที่สาม** การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักสุตะ ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความรอบรู้ ทันท่วงที ทันท่วงที ,การคิดวิเคราะห์แยกแยะอย่างมีเหตุผล และ การแก้ปัญหา และทำให้เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น**วิธีการที่สี่** การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักจาคะ ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ การเสียสละแบ่งปันทางด้านสิ่งของเงินทอง ,การเสียสละแบ่งปันทางด้านสติปัญญา และ การเสียสละแบ่งปันทางด้านร่างกาย **วิธีการที่ห้า** การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักปัญญา ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ การใช้ปัญญาเรียนรู้ เข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ,การใช้ปัญญาในการคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และ การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง” มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. **รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง** พบว่า มี 2 รูปแบบรูปแบบที่หนึ่ง คือ การฝึกอบรม และรูปแบบที่สอง คือ การศึกษา โดยมุ่งเน้นลักษณะของจิตอาสา 3 ด้าน คือ 1) ด้านการสงเคราะห์ 2) ด้านการไม่เบียดเบียน 3) ด้านการมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวม สอดคล้องงานวิจัยของ **สรณีย์ สายศร (2556)** ที่ศึกษาการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา พบว่า หลักการทำงานจิตอาสาแนวพุทธเชิงบูรณาการ “หลักคิด” ที่เน้นสร้างความเข้าใจหรือสร้างคุณสมบัติภายในจิตใจโดยอาศัยการประยุกต์หลักพระพุทธคุณ พระพุทธจริยา และพุทธธรรมควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมภายนอกในการทำงานจิตอาสา เข้าสู่การปฏิบัติที่ต้องอาศัย “วิธีการ” เพื่อเป็นแนวทางในการลงมือให้ความช่วยเหลือแบบบูรณาการผ่านการทำงานจิตอาสาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และด้านสังคม โดยจะให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือทั้งอามิสทาน หรือวัตถุและเน้นการให้ธรรมทาน คือ วิชา ความรู้ ข้อคิด โดยเฉพาะความรู้ทางธรรมมะ หรือศีลธรรมเพื่อนำไปแก้ปัญหาความทุกข์ได้ รวมทั้งยังมีการประยุกต์หลักการการจัดการแบบ สมัยใหม่เพื่อการบริหาร จัดการงานจิตอาสา เพื่อนำไปสู่ ผลที่มุ่งหวัง คือ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้ง ต่อบุคคลผู้ที่ทำงานจิตอาสา ประโยชน์ต่อผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ และประโยชน์ต่อสังคม โดยรวม ให้บรรลุถึงประโยชน์ทั้งในระดับโลกียสุข และโลกุตรสุข

2. รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง พบว่า มี 2 รูปแบบ รูปแบบที่หนึ่ง คือ การฝึกอบรม และรูปแบบที่สอง คือ การศึกษา ถึงแม้ว่าจะเป็นการพัฒนาที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน แตกต่างกันไปเพียง การฝึกอบรมเป็นการพัฒนาที่ใช้ระยะเวลาสั้น ส่วนการศึกษาเป็นการพัฒนาที่ใช้ระยะเวลายาวก็ตาม ก็มีงานวิจัยที่สนับสนุนว่าการพัฒนาในรูปแบบนี้มีประสิทธิภาพ นั่นคืองานวิจัยของ ประพันธ์ ศุภษร และคณะ (ประพันธ์ ศุภษรและคณะ: 16-32) ที่ศึกษากระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์และผสมผสานกันอย่างเป็นกระบวนการ ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติตามกรอบของกฎระเบียบในสังคม ด้วยการจัดฝึกอบรม ให้ความรู้ความเข้าใจ ปลุกฝังจิตสำนึกการเป็นผู้ให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน จากการวิจัยดังกล่าวสามารถยืนยันได้ว่า การฝึกอบรม โดยการให้ความรู้เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาจิตอาสาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. รูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยอง พบว่า จากการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสงเคราะห์ พัฒนาโดย พระสังฆาธิการต้องฝึกอบรมการพัฒนาด้านการเป็นผู้นำ หรือต้นแบบในการสงเคราะห์ผู้อื่น, การฝึกปฏิบัติการเป็นผู้สงเคราะห์ผู้อื่น หากเป็นการศึกษา หรืออบรมส่วนของทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ไม่มีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ก็จะไม่สามารถดำเนินการสงเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม, การพัฒนาด้านการเป็นนักรถทอดที่ดี เพื่อสามารถแบ่งปันความรู้แก่ผู้อื่นได้ ซึ่งถือว่าเป็นการเสียสละแรงสติปัญญา การเป็นนักรถทอดที่ดีมีความสำคัญ จำเป็นอย่างยิ่งมาก, การพัฒนาด้านการบริหารจัดการเพื่อการสงเคราะห์อย่างเหมาะสม เนื่องจากการสงเคราะห์ มีหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นสงเคราะห์เงินทอง สิ่งอุปโภคบริโภค เวลา แรงกาย แรงใจ แรงสติปัญญา เพราะฉะนั้นการเป็นนักรถทอดที่ดี จะทำให้เราบริหารการสงเคราะห์ผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 2) ด้านการไม่เบียดเบียน พัฒนาโดยการอบรมหลักธรรมที่สนับสนุนการแบ่งปัน และไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือหลักธรรมที่เหมาะสมกับการเป็นจิตอาสา ได้แก่ พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา, สังคหัตถ์ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา และ อริยวัฑฒิ 5 ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา เป็นต้น 3) ด้านการมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวม พัฒนาโดยการจัดกิจกรรมจิตอาสาภายในและภายนอกวัด เพื่อสร้างบรรยากาศการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การจัดกิจกรรมทำให้ได้ฝึกปฏิบัติจริง ได้ฝึกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ได้เห็นจุดเด่นจุดอ่อนของการเป็นจิตอาสาด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถนำมาพัฒนาต่อได้, การปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว เป็นการพัฒนาดนเองในการเปลี่ยนทัศนคติ ไม่เอาตนเองเป็นศูนย์กลาง มองประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน จากที่กล่าวมามีงานวิจัยที่สนับสนุน คือ งานวิจัยของ สมศรี ฐานะวุฒิกุล และคณะ วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาจิตสาธารณะที่สร้างขึ้นมี 4 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) กลยุทธ์เพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้เพื่อมุ่งสู่การมีจิตสาธารณะ 2) กลยุทธ์ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อให้มีจิตสาธารณะ 3) กลยุทธ์สร้างแรงจูงใจการจัดกิจกรรมเพื่อน้อมนำกระแสพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

มหาราชมาพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้มีจิตสาธารณะ 4) กลยุทธ์เพิ่มมาตรการส่งเสริม ความเข้มแข็งด้านสื่อเทคโนโลยีเพื่อการมีจิตสาธารณะ

4. การพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการ ด้วยหลัก อริยวัฑฒิ 5 พบว่า ทำให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ตามแต่ละวิธีการ ได้แก่ 1) การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักศรัทธา ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ศรัทธาในตัวพระสังฆาธิการ(ผู้นำ), ศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และ ศรัทธาในกฎแห่งกรรม 2) การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักศีล ทำให้เกิดคุณลักษณะ 4 ประการ คือ การประพฤติตามกฎระเบียบ รู้หน้าที่ ทำภาวะปกติให้สมบูรณ์, การไม่เบียดเบียนตนเอง/ผู้อื่น ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ, การฝึกฝน พัฒนาตนเอง และ การตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม ช่วยเหลือสังคม 3) การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักสุตะ ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความรอบรู้ ทนโลก ทนเหตุการณ์, การคิดวิเคราะห์แยกแยะได้อย่างมีเหตุผล และ การแก้ปัญหา และการทำให้เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่น 4) การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักจาคะ ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ การเสียสละแบ่งปันทางด้านสิ่งของ เงินทอง, การเสียสละแบ่งปันทางด้านสติปัญญา และ การเสียสละแบ่งปันทางด้านร่างกาย 5) การพัฒนาจิตอาสา โดยใช้หลักปัญญา ทำให้เกิดคุณลักษณะ 3 ประการ คือ การใช้ปัญญาเรียนรู้ เข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง, การใช้ปัญญาในการคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และ การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ ถึงแม้ว่ายังไม่เคยมีงานวิจัยที่นำหลัก อริยวัฑฒิ 5 มาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาเลยก็ตาม แต่การนำหลักธรรมอื่นๆ มาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาที่มีมาก่อนหน้านี้แล้ว ดังงานวิจัยของ วลัยรัตน์ ยิ่งดำรงน ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ของโครงการจิตอาสา: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุกหวาดจวนอุปถัมภ์” พบว่า หลักธรรมที่ส่งเสริมจิตอาสาของนักเรียนชั้นมัธยมปลาย ได้แก่ หลักสังฆวัตถุ 4, หลักอิทธิบาท 4, หลักพรหมวิหาร 4, หลักขรราวาสธรรม 4, หลักทิวฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม 4, หลักสาราณียธรรม 4 ล้วนเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมลักษณะการเป็นจิตอาสาทั้งสิ้น นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของ **ประทีป จินฉี** (ประทีป จินฉี, 2558 : 111-133) ศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทางตรง ได้แก่ เจตจำนงเสรี และปัจจัยที่เป็นสาเหตุทางอ้อมส่งผ่านเจตจำนงเสรี ประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ กายภาวนา และ สีสภาวนา ปัจจัยภายใน ได้แก่ จิตภาวนา และปัญญาภาวนา นั่นเอง จะเห็นว่า ถึงแม้จะไม่ม้งานวิจัยที่นำหลัก อริยวัฑฒิ 5 มาใช้ในการพัฒนาจิตอาสาโดยตรงเลยก็ตาม แต่ในหลักธรรมอื่นๆ ที่เคยนำไปศึกษาร่วมกับจิตอาสาที่มีลักษณะซ้ำหรือใกล้เคียงกับหลัก อริยวัฑฒิ 5 เช่น สีสภาวนา และ ปัญญาภาวนา ก็มีความใกล้เคียงกับ ศีล และปัญญา ในหลักอริยวัฑฒิ 5 นั่นเอง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 พระสังฆาธิการ ควรนำรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยองที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริง โดยจัดลำดับความสำคัญ ให้พระสังฆาธิการหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วางแผนกิจกรรมการฝึกอบรม หรือหลักสูตรการศึกษาให้เหมาะสม

1.2 พระสังฆาธิการ ควรนำรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยองที่พัฒนาขึ้น ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พิจารณาถึงข้อค้นพบที่เกิดขึ้น อันอาจจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาจิตอาสาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 พระสังฆาธิการ ควรวางแผนกำหนดกิจกรรม หรือหลักสูตรการศึกษาให้เหมาะสมกับเรื่องที่ต้องการพัฒนา รวมทั้งกำหนดกำหนดตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลและติดตามผลการพัฒนา

2.2 พระสังฆาธิการต้องเข้าฝึกอบรม หรือเข้าศึกษาตามแผนการพัฒนาจิตอาสาที่กำหนดไว้

2.3 พระสังฆาธิการควรมีการสอบวัดความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรมหรือการศึกษา ที่กำหนดไว้ เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกิจกรรมหรือหลักสูตรการพัฒนาจิตอาสา นั้น และนำมาปรับปรุงกิจกรรมหรือหลักสูตรต่อไป

2.4 พระสังฆาธิการสามารถนำรูปแบบกิจกรรมการฝึกอบรม หรือหลักสูตรการศึกษาที่พัฒนาขึ้น มาปรับปรุงให้เหมาะสมเพื่อใช้กับการพัฒนาจิตอาสาของพระสงฆ์กลุ่มอื่นที่ไม่ใช่พระสังฆาธิการต่อไปได้

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรนำรูปแบบการพัฒนาจิตอาสาของพระสังฆาธิการในจังหวัดระยองที่พัฒนาขึ้นไปศึกษาวิจัยเชิงทดลองต่อไป

3.2 ควรศึกษาแนวทางบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างแรงจูงใจ และเพื่อการพัฒนาจิตอาสาอย่างยั่งยืน

3.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดการพัฒนาจิตอาสาในพระพุทธศาสนาเถรวาท และพระพุทธศาสนาเถรวาท

3.4 ควรศึกษารูปแบบและกระบวนการพัฒนาจิตอาสา เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงรูปแบบกระบวนการพัฒนากิจกรรมด้านต่างๆ

บรรณานุกรม

- ประทีป จินฉ่ำ. (มกราคม 2558). “การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนตามแนวพระพุทธศาสนา”. *วารสารพฤติกรรมการศึกษาศาสตร์*. ปีที่ 21 ฉบับที่ 1: 111-133.
- ประพันธ์ ศุภษรและคณะ. (มกราคม 2558). “กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา”. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 1.: 16-32.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ สีนทวิวรกุล.(2548). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). *เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัชฌิ 5)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระราชวรมนี.(ประยุทธ์ ปยุตโต). (2536). *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สกุณา บัณฑูรัตน์ และคณะ. (2542). *แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร*. กรุงเทพฯ : สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎี และหลักการพัฒนาชุมชน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สรณีย์ สายศร. (2556). “การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ
เพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี**
BUDDHIST METHOD OF LEADERSHIP DEVELOPMENT
OF ADMINISTRATIVE MONKS IN CHOLBURI PROVINCE

พระครูชลธารคุณากร* พระมหากฤษญา กิตติโสภณ** บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพการบริหารจัดการวัดและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี 2. ศึกษาหลักพุทธธรรมและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี 3. นำเสนอพุทธวิธีในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นพระสังฆาธิการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศาสนา และภาวะผู้นำ จำนวน 12 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะและรูปแบบเบื้องต้นสำหรับการยืนยันข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย บันทึกเสียง และจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการวัดและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี พบว่า (1) ด้านการปกครอง ขาดความรู้ความเข้าใจและการกระจายอำนาจ ไม่นำหลักการพัฒนาแบบสมัยใหม่มาใช้ ขาดการร่วมมือกันในการทำงาน ขาดการวางระบบแบบแผนที่ดีในการปกครอง (2) ด้านการศาสนศึกษา ขาดบุคลากร ทั้งภาคปริยัติธรรมแผนกนักธรรม และภาคพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมาก (3) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพศักยภาพสูง ขาดการ

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

สนับสนุนงบประมาณอุดหนุน พัฒนาให้เจ้าอาวาสมีความก้าวหน้าในการเผยแผ่ และทักษะการใช้ภาษา (4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ บุคลากรรองรับและงบประมาณในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ไม่พอเพียงกับการบริหารจัดการงาน ขาดการสนับสนุนและเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัย (5) ด้านการสาธารณูปการ การจัดระเบียบแบบแผน เอกลักษณ์ของวัด และเอกลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา ตามวิถีไทยอย่างรอบครอบ ขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ (6) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ขาดบุคลากร ขาดองค์ความรู้ด้านการจัดการ และขาดความร่วมมือทางเครือข่ายไม่เป็นระบบที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม สำหรับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการพบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรีมีภาวะผู้นำสูง

2. หลักพุทธธรรมและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี พบว่า ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมทุติยปาปณิกสูตร 3 คือ (1) จักขุมา : การบริหารตน: เก่งคิด เป็นผู้วิวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล หรือทักษะด้านความคิด คิดกว้าง มองการไกล ใฝ่สูง (2) วิธูโร : การบริหารงาน: เก่งงาน คือ เป็นผู้ชำนาญในงาน หรือทักษะด้านการปฏิบัติงาน รู้จักวิธีการบริหารจัดการ และ (3) นิสสยสัมปันโน : การบริหารคน : เก่งคน คือ เป็นผู้ที่มิมีมนุษย์สัมพันธ์ดี หรือทักษะด้านการสื่อสาร และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น มีการร่วมมือประสานงานกัน และการพัฒนาภาวะผู้นำวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขา คือ การพัฒนาด้านศีล หรือการพัฒนาพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสมณสาธูป การพัฒนาด้านสมาธิหรือการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งพร้อมปฏิบัติงาน และการพัฒนาด้านปัญญาหรือการพัฒนาด้านความรู้ ให้มีคุณธรรมและความดี ด้วยวิธีการพัฒนาตามหลักของการอบรม ศึกษา และพัฒนา

3. พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี พบว่า (1) ด้านการปกครอง ผู้นำจะต้องมีคุณธรรมนำมาใช้ในการปกครองและควรมีระบบแบบแผนในการปกครอง มีการกระจายอำนาจ การส่งเสริมสนับสนุน มีการศึกษาอบรมทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน กำหนดบทบาทของคณะสงฆ์ให้ชัดเจน มอบหมายงานที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และกิจการคณะสงฆ์ตามกฎหมาย (2) การดำเนินการศาสนศึกษา เจ้าอาวาสจะวางแผนการศึกษา ให้มีการศึกษา การอบรมสอบบาลี ตั้งทุนให้กับนักเรียนที่ยากจนแต่เรียนดี มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ให้มหาเถรสมาคมออกกฎระเบียบในการบังคับให้ผู้นำสงฆ์ปฏิบัติตามหลักการศึกษา เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน (3) ด้านการเผยแผ่ มีแผนการฝึกอบรมพระนักเผยแผ่ จัดให้มีการรับฟังนโยบาย หลักการเผยแผ่ และฝึกพูด เทศน์ บรรยายและผลิตสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มา เป็นศูนย์รวมในการเผยแผ่และมีความต่อเนื่องกัน ตั้งกองทุนสนับสนุน การสร้างเครือข่ายชาวพุทธทั่วโลก (4) ด้านการสาธารณูปการ วางแผนแบบแปลนในการก่อสร้างถาวรวัตถุขึ้นในวัด จัดการก่อสร้างให้มีระเบียบ เน้นความสะอาด ครอบนุรักษ์ศิลปะของท้องถิ่น รูปแบบการก่อสร้างตามกฎหมายภาคความเหมาะสม ตั้งธนาคารพระพุทธศาสนา (5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แนวทางแห่งพระพุทธศาสนาเป็นการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและ เยาวชน

ของชาติ ทั้งด้านการศึกษา เป็นผู้นำในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรสงฆ์ให้มีความสามารถ อบรมสั่งสอนให้แก่บุคคลเหล่านั้นได้มีความรู้้อย่างเหมาะสม ประสานงานให้ฝ่ายแต่ละฝ่ายใน องค์กรดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทาง (6) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ช่วยเหลือสังคมทาง วัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่การเป็นผู้นำในการ บูรณะและพัฒนา วัดให้เป็นศูนย์กลางแห่งการสงเคราะห์ เป็นผู้นำในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง ศูนย์รวมแห่งความ ศรัทธาของผู้แสวงบุญสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณร การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การสนับสนุน ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้การสร้างหอสมุดโรงเรียน เป็นต้น

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1. To study status of monastery and leadership inks in Cholburi Province, 2. To study Buddhadhamma and method of desirable leadership development for monastery management and 3. To propose Buddhist method of leadership development of administrative monks in Cholburi Province.

Methodology was the qualitative research collected data from document and 30 key informants, purposefully selected with structured in-depth-interview form and from 12 participants in focus group discussion, collected data with recording tape, tested data by triangulation, analyzed data by inductive analysis.

Findings were as follows:

1. General status of monastery administration and leadership of administrative monks were that: 1) administration; lacking knowledge of empowerment, did not used new administrative principles, lack of cooperation in working, and lack of good rules and regulations of administration. 2) Religious studies; personnel in Pariyattidhamma and Pali were limited, 3) religion dissemination; lack of well qualified personnel, lack of budgetary support, There should be training for administrative monks to have quality and competency in Dhamma dissemination and skillful in language using 4) education support; personnel and budget supporting activities, new equipment and technology were limited. 5) construction and renovation; lack of order and platform and identity of monastery and Buddhism according to Thai culture, lack of knowledge of management. 6) public welfaires; lack of personnel, lack of knowledge of

management and cooperation from network was not systematically clear and concrete.

2. Buddhadhaama and desirable leadership development method in Cholburi Province were to use Tutiyaapanikadhamma in 3 aspects; 1) chakkhuma; wide range of vision, long eye view for self development with high aim, 2) Vituro; skillful in management, ability to manage effectively. 3) Nissayasampanno; man management; skillful in man and personnel management, skillful in communication, being respected by others with good cooperation and Leadership development by Tisikkha, sila , proper behavioral development for monkhood, Samathi, mental development to have strong will ready for work performance and Panya, knowledge and wisdom development to have good ethics by means of training, education and development.

3. Buddhist method for administrative monks' leadership development for monastery management in Cholburi Province revealed that: 1) administration, leaders must have ethics to govern with rules and regulations, empowerment, support, education and training in both theory and practice in 6 areas of Sangha administration with clear roles in administration in line with Dhamma-Vinaya and rules of laws, 2) religious education: abbots planned for education for Pali, scholarship allocation for poor students but good learning, community as center of education, Sangha Supreme Council should issue appropriate rules and regulations for Sangha leaders to enforce, 3) dissemination; there should be training for preachers to listen to policies, preaching principles, public speaking and preaching practice, media production for dissemination with new technology, setting up center for continuous Dhamma dissemination, supporting fund and global Buddhist organization network establishment. 4) construction and renovation; There must be plan for permanent building construction with rules, emphasizing cleanliness appropriately for local arts and culture reservation. Construction should be appropriate to regions and religious identity and religious bank establishment. 5) education support; Buddhism should provide general education for people, children and the national youth so that those people would be well educated and competent in order to coordinate the religious affairs in the same direction, 6) public welfares; helping society with materials and necessary things that were not against Dhamma-Vinaya. Leader in monastery development for welfares centers,

centers for faiths and merit making, monks and novices supporting, road constructing into villages, scholarship supporting for children, helping sick poor people and school library building.

1. บทนำ

วัดเป็นสถานที่สำคัญและเป็นหน่วยงานปกครองและหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับวัดทรงตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย และตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2545: 16) และสำหรับการบริหารวัดที่มหาเถรสมาคมกำหนดขึ้นนั้นมี 6 ประการ คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2538: 32) วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารจัดการวัดสูงสุด และต้องทำหน้าที่บริหารจัดการให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปได้อย่างดีมีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมยุคปัจจุบัน โดยหลักการพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสมีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเรื่องสำคัญในการบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการระดับวัด เนื่องจากเจ้าอาวาสในแต่ละวัดเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน และเป็นทีเคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนมาก

ดังนั้นแล้วจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์เป็นถือได้ว่าผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นผู้นำทางด้านปัญญาเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างศรัทธาของสาธารณชนทั่วไป ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาท และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของพุทธบริษัททุกระดับ (กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2548: 6) ดังนั้นภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในทุกๆ ระดับ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนากิจการงานคณะสงฆ์ พัฒนาคน พัฒนาประเทศ และจะต้องมีคุณลักษณะ คือ ผู้นำต้องมีคุณสมบัติ เช่น มีสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ และความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามและลักษณะผู้นำที่มีคุณภาพต้องประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง ตลอดจนต้องมีประสิทธิภาพตามแนวทางของหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนและสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 31-32.) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ให้ความสำคัญกับภาวะ

ผู้นำดังพระพุทธพจน์ เกี่ยวกับผู้นำที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชินีไม่ตั้งอยู่ในธรรมชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรมประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชินีตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข” (อง.จตุกก. (ไทย) 21/70/115-116) พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้นำต่อความอยู่รอด สวัสดิภาพ และสันติสุขของสังคมและประเทศชาติทั้งหมด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2540: 2)

ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของไทยมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2540: คำนำ) นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัยจะเป็นการสร้างศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปได้ก็ด้วยอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกๆ ระดับ ซึ่งเป็นผู้นำในทุกเรื่องที่ได้รับเคารพนับถือเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทภาระหน้าที่สำคัญโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป

ดังนั้น พระสังฆาธิการในทุกระดับต้องมีสติปัญญาเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์โลกซึ่งมีผลกระทบต่อการปกครองคณะสงฆ์อย่างรุนแรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พระสังฆาธิการสมควรจะต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารจัดการวัดให้มีศักยภาพประสิทธิมากยิ่งขึ้นด้วยกระบวนการตามแนวทางอันดิงามแห่งพระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้งใน 6 ด้านคือ 1) ผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ 2) ผู้นำในการศาสนศึกษา 3) ผู้นำในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4) ผู้นำในการศึกษาสงเคราะห์ 5) ผู้นำในการสาธารณูปการ และ 6) ผู้นำในการสาธารณสงเคราะห์ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตเพื่อคุณประโยชน์สูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นด้วยความดีงามตามพระธรรมวินัยและเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

จากเหตุผลและความสำคัญดังที่กล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยมีแนวคิดว่าหลักการสำคัญและมีประโยชน์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดก็คือการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัด ตามแนวทางพระพุทธศาสนามีค่าตอบแทนและจะสามารถช่วยพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์อย่างสูงสุดในยุคโลกาภิวัตน์และในอนาคตภายหน้าได้ จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง “พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี” เพื่อนำประโยชน์มาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทั้งแก่องค์กรสงฆ์ สังคมประเทศไทย และสังเคราะห์บูรณาการสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรีต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการวัดและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี
3. เพื่อนำเสนอพุทธวิธีในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี 3 ประเด็น คือคือ (1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการวัดและภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในจังหวัดชลบุรี(2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี(3) เพื่อนำเสนอพุทธวิธีในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี

2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี ในการนี้ด้วยรูปแบบการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จะเป็นไปในลักษณะของการประชุมกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลตรงตามที่กำหนดไว้ หรือเป็นข้อค้นพบใหม่ ซึ่งเกิดจากการสนทนา โดยมีประเด็นปัญหาที่เจาะจงกับกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ พระสังฆาธิการเจ้าคณะ

ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญด้านคณะสงฆ์ จำนวนทั้งสิ้น 12 รูป/คน ทั้งนี้กลุ่มประชากรที่กล่าวมาได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงเป็นไปในลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

4. ผลการวิจัย

นำเสนอพุทธวิธีในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรีประกอบด้วย

พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการปกครอง พระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง ผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรีมีการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อการบริหารจัดการวัด หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครอง คือมีการวางระเบียบ กฎเกณฑ์ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีธรรม มีการพัฒนาภาวะผู้นำในการปกครองตนเอง และงานคณะสงฆ์ ด้วยความยุติธรรมไม่มีอคติ ยึดหลักพระธรรมวินัยกฎเกณฑ์กติกากที่เป็นธรรม เป็นผู้นำที่มุ่งประโยชน์ให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์เป็นหลัก เป็นผู้นำในการบริหารจัดการเป็นการกระจายอำนาจทั้งภายในคณะสงฆ์นอกคณะสงฆ์และวัด ฯลฯโดยยึดหลักพระวินัยเป็นที่ตั้งและใช้หลักพุทธธรรมช่วยสนับสนุนในการปกครองให้เกิดความสงบเรียบร้อยดีงาม

พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการศึกษาพระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง ผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นผู้นำในการจัดระบบการบริหารจัดการการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่กำหนดนโยบาย วางแผน สร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้นำในการจัดอบรม วางแนวทางปฏิบัติส่งเสริมการศึกษาเป็นผู้นำในการจัดตั้งทุนการศึกษาแก่ภิกษุสามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรม-บาลีเป็นผู้นำในพื้นที่ให้ความสำคัญในภาษาบาลีเพื่อรักษาพระศาสนาและเป็นครู เป็นแบบอย่างที่ดี ฯลฯโดยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา

พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการเผยแผ่หลักพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง ผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นผู้นำในงานบริหารงานพระธรรมทูตและหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นผู้นำจัดอบรมจริยธรรมนักเรียนข้าราชการและประชาชนให้อยู่ในหลักศีลธรรมอันดีงามเป็นผู้นำในการบรรพชาสามเณรฤดูร้อนและนำการส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ตลอดจนประชาชนทั่วไปและเป็นผู้นำในการเผยแผ่ทางสื่อมวลชนและสนับสนุนการเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด ฯลฯ โดยนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้

พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการศึกษาสงเคราะห์พระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง ผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี นำไปสู่การเป็นผู้นำก่อตั้งและบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียน

สงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์เป็นผู้นำการก่อตั้งและบริหารงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียนของวัด และเป็นผู้นำในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรสงฆ์ให้มีความสามารถในการศึกษา

พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการสาธารณูปการ นั้น พระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง ผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นผู้นำในการบูรณะและพัฒนาวัดให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าแห่งวัดและพระพุทธศาสนา และฝึกอบรมในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้มั่นคงแข็งแรงสวยงามตามเอกลักษณ์ขอพระพุทธศาสนาเป็นผู้นำพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางศูนย์รวมแห่งความศรัทธาของผู้แสวงบุญ ตลอดจนเป็นผู้นำในการก่อสร้างและดูแลรักษาบูรณะปฏิสังขรณ์ โดยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา

พุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี ด้านการสาธารณสงเคราะห์ นั้น พระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง ผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นผู้นำวัดเป็นศูนย์รวมในการสร้างสามัคคีธรรมในชุมชน นำวัดเป็นศูนย์กลางที่สามารถชี้นำทิศทางที่ถูกที่ควรในการพัฒนาชุมชน นำวัดเป็นที่ส่งเสริมสนับสนุนให้มีจิตอาสาเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและจรรนำพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมต่างๆของชุมชนนำพัฒนาวัดให้มีอาสาสมัครแนวร่วมในการสอดส่องดูแลและพิทักษ์พระพุทธศาสนา โดยการนำหลักพุทธธรรมในการพัฒนา

โดยในการการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาส ต้องอาศัยการบูรณาการหลักธรรม ในหลักทศตปิยาปณิกสูตร ได้แก่ จักขุมา วิฐุโร และนิสสยสัมปันโน คุณลักษณะ 3 ประการของนักบริหารที่จะ ช่วยให้นักบริหารทำสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คือ

1. จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล หรือทักษะด้านความคิด คิดกว้าง มองการไกล ใฝ่สูงสร้างวิสัยทัศน์ในองค์กร คิดกว้าง มองไกล มีความรู้ความสามารถ มีการวางแผน สนับสนุนการฝึกอบรม มีแนวความคิดใหม่ ๆ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ให้ความช่วยเหลือ มีเป้าหมายที่ชัดเจน ทุ่มเทเพื่อคุณภาพการบริหารจัดการมีจุดหมายปลายทาง

2. วิฐุโร คือเป็นผู้ชำนาญในงาน หรือทักษะด้านการปฏิบัติงาน รู้จักวิธีการบริหารจัดการงานมีทักษะด้านเทคโนโลยีใหม่ มีประสบการณ์ ทำงาน ๆ มีความขยันหมั่นเพียร มีทัศนคติต่องานที่ดี มีทักษะในการทำงาน มีความตั้งใจอดทน ความหมั่นเพียรในการฝึกฝน

3. นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มิมีมนุษยสัมพันธ์ดี หรือทักษะด้านการสื่อสาร และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น มีการร่วมมือประสานงานกัน (นิสสยสัมปันโน) คือ สร้างมิตรภาพ ให้ความช่วยเหลือ มองโลกในแง่บวก สร้างความสัมพันธ์ มีอารมณ์แจ่มใส มีจิตอาสา วาจามีเสน่ห์ การมีสัจจะคำมั่นสัญญา เอาใจใส่

ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี ก็เพื่อสร้างความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาพระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง ผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี ยึดหลักในบริบท คือ

- 1) ภาวะผู้นำในบทบาทหรือหน้าที่รับผิดชอบฐานะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา
- 2) ภาวะผู้นำในบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นผู้แทนวัด
- 3) ภาวะผู้นำในบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นพระสังฆาธิการ และ
- 4) ภาวะผู้นำในบทบาทหรือหน้าที่ต้องรับผิดชอบฐานะเป็นเจ้าพระสังฆาธิการตาม

กฎหมายโดยมีภาวะผู้นำเป็นผู้ที่มีปัญญาและวิสัยทัศน์ และรู้จักวิธีการประพฤติประโยชน์ และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ร่วมงาน ด้วยการพัฒนาระบบการบริหารงานในองค์กรสงฆ์จังหวัดชลบุรี ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการทำงาน มีการคิดอย่างเป็นระบบมีการทำงานเป็นทีม มีการแก้ไขปัญหาโดยยึดธรรมตลอดจนการสร้างวิสัยทัศน์ให้แก่คณะสงฆ์เพื่อให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วมกันทำงานในการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ 6 ด้านคือ ด้านการปกครองด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์พระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง ผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมีภาวะผู้นำสูง มีกระบวนการและวิธีปฏิบัติงาน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองพัฒนางานคณะสงฆ์ให้สมบูรณ์พร้อมในด้านพระธรรมวินัย ส่งผลโดยตรงต่อศรัทธาความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยง่าย ซึ่งการพัฒนาภาวะผู้นำโดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้แก่ ปาปณิกกรรม 3 ที่เก่งคิดกว้างคิดไกลใฝ่สูง(บริหารตน) เก่งงาน(บริหารงาน) และเก่งคน(บริหารงาน) ก่อให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี ให้มีประสิทธิภาพ อย่างมั่นคงถาวรสืบไป

5. อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องพุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรีทั้ง 6 ด้านโดยได้บูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรีโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมทุติยปาปณิกสูตรมีประเด็นในการอภิปรายผลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่เจ้าอาวาสมีต่อพุทธวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรีนำมาอภิปรายผลดังนี้

ด้านวิสัยทัศน์การมองการไกล (จักขุมา) คือ ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีปัญญาในการมองการไกลข้านาญในการใช้ความคิดคิดกว้างมองไกล ใฝ่สูงหรือมีทักษะทางด้านความคิดหรือที่เรียกว่าผู้นำต้องเก่งความคิดที่จะก่อให้เกิดเป็นผู้นำในการบริหารจัดการวัดเพราะปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงดังนั้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปรัชญา ชุมนานา

เสียว (ปรัชญา ชุมนเสียว, 2550) พบว่า ผู้บริหารถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญในองค์การจะต้องเป็นผู้นำองค์การเพื่อพ้ององค์การให้สามารถอยู่รอดปลอดภัยภายใต้ การเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้บทบาทในการนำจะต้องมีความพร้อมด้านทีมงานที่เข้มแข็งและพร้อมที่จะ เรียนรู้ไปด้วยกันให้เป็นวัฒนธรรมในองค์การแห่งการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับโชติ บดีรัฐ (โชติ บดีรัฐ, 2554) พบว่า วิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน โดยอบรมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกัน ไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสัมมา ธนินธ์ (2554) พบว่า การมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน จะต้องการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้าพบเพื่อปรึกษาหารือ การให้คำแนะนำที่ ทำให้ผู้ร่วมงานก้าวหน้าการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการทำงาน การส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานสนใจ พัฒนาจุดเด่นของตนเอง การควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤตการสร้างบรรยากาศการสื่อสารที่ พูดคุยกับผู้ร่วมงานอย่างเป็นกันเองสื่อความต้องการของผู้บริหารอย่างชัดเจน การเสียสละประโยชน์ส่วน ตนเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม การให้รางวัลและผลตอบแทนเป็นแรงจูงใจเมื่อบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ได้ดีการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติงานแก่ผู้ร่วมงาน การมอบหมายงานโดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล การให้ความสนใจแก่ผู้ร่วมงานทุกคน การให้ความสำคัญของการทุ่มเทต่อภารกิจร่วมกันด้านจักษุมายังถือว่า เป็นกระบวนการคิดที่มีความรอบคอบและมีเหตุ มีผล โดยอาจใช้ ประสบการณ์ในอดีตในการตัดสินใจและวางแผนบุคลากรในองค์การสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนา และพร้อมสำหรับการก้าวไปข้างหน้าพร้อมกันและเป็นเอกภาพในการทำงานและรับรู้ขอบเขตของ การท างานระหว่างกันจะเป็นประโยชน์ต่อการสรรหาทรัพยากรบุคคลเพราะวิสัยทัศน์ขององค์กรจะ เป็นส่วนตัดสินใจในการเลือกที่จะมาร่วมงานด้วย เพราะสิ่งนี้บ่งบอกถึงอนาคตของบุคลากรได้ จักษุมา หรือเรียกว่า วิสัยทัศน์ (vision) มีความจำเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าทันต่อ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ด้านการจัดการ ธุระได้ดีมีความ เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (วิรูโร) เก่งงาน มีความชำนาญ การด้าน เทคนิค หรือ ทักษะทางด้านการปฏิบัติงานจะมีลักษณะของศาสตร์และศิลป์ควบคู่กันไปอย่างละเท่ากันที่ บ่งบอกถึงความสำเร็จในการบริหารจัดการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชา ยุทธนาคุณฉินท์ (2555) พบว่าพระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์การการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์อาศัย กระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมีทฤษฎีการบริหาร องค์การสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมายสามารถนำมาใช้บริหารองค์การแล้วประสบผลสำเร็จซึ่งบางครั้งจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการบริหารเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีความรวดเร็วมากขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภาวนา โสภิต (บุญรัตน์ เมื่องวงศ์) (2553) พบว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบ และวิธีการใหม่ มาใช้เพื่อรองรับความทันสมัย ส่วนมากด้านของพระสงฆ์จะดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติของพระสังฆาธิการที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อปฏิบัติงานส่วนหนึ่งและการรู้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ ทันสมัยก็ย่อมทำให้

การปฏิบัติงานหรือการบริหารงานมีความราบรื่น สะดวกมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับ งานวิจัยของโชติ บดีรัฐพบว่า การบริหารคนมีการน าจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน การ บริหารภาระ งาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และการบริหารองค์กร มีการ จัดทำ แผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง มีวิธีการพัฒนาการบริหารงานของคณะสงฆ์ ครมามีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน โดย อบรม ให้พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจและจริยธรรม

ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ (นิสสยสัมปันโน) หรือเก่งคน เป็นการฟังพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตาม กรอบระยะเวลาที่กำหนดมี ความสามารถในการสื่อสารและประสานงานให้ฝ่ายแต่ละฝ่ายในองค์กร ดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทาง ที่องค์กรต้องการบรรลุได้หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้ เป็นที่รักของคนโดยสามารถทำให้พนักงาน ปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของปรัชญา ชุมนานเสียว (2550) พบว่าลักษณะ พฤติกรรมของแบบผู้นำจะต้องรู้จักเรียนรู้ที่ จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยการเข้าใจและยอมรับธรรมชาติของ อารมณ์ตนเอง รับฟังทำความเข้าใจและ ให้เกียรติผู้อื่น และสามารถแก้ไขความขัดแย้งได้ดีและสอดคล้อง กับงานวิจัยของ สัมมา รัตนีย์ พบว่า การเป็นแบบอย่างการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง การลด แรงต่อต้านการเปลี่ยนแปลง จากผู้ร่วมงาน การตั้งเป้าหมายร่วมกับผู้ร่วมงานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการประชาสัมพันธ์ที่เน้นย้ำ ถึงความจำเป็น หรือประโยชน์ที่จะพึงได้รับจากการเปลี่ยนแปลงแก่ผู้ร่วมงาน การกำหนดกฎเกณฑ์ที่ เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเปิดโอกาสให้ ผู้ร่วมงานได้เลือกแนวทาง ปฏิบัติเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีค่านิยมใหม่ ๆ ที่ สอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การระบุดัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักในการทำงานได้อย่าง ชัดเจน การ ชี้แจงโดยเน้นความสำคัญเรื่องอุดมคติและค่านิยมในการทำงานโดยทั้งสามประการมีความสำคัญมาก น้อยแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับระดับของผู้นำ ของพระสังฆาธิการที่ต้องรับผิดชอบในการวางแผนและ ปกครองสงฆ์จำนวนมาก ลักษณะจักขุมา และนิสสยสัมปันโน หรือในการเก่งคนนั้นหมายถึงผู้นำ ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีปัญญาในการมองการไกลชำนาญในการใช้ความคิดคิดกว้างมองไกล ใฝ่สูง หรือมีทักษะทางด้านความคิดหรือที่เรียกว่าผู้นำต้องเก่งความคิดและผู้นำนั้นต้องเก่งคนเป็นการ ฟังพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งาน สำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดมี ความสามารถในการสื่อสารและประสานงานจึงถือ ได้ว่าลักษณะจักขุมา และนิสสยสัมปันโนมีความสำคัญมาก ส่วนข้อที่วิรูโรมีน้อยเพราะเขาสามารถใช้ ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถเฉพาะด้านได้

6. ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี” ทำให้มีข้อเสนอแนะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดังนี้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

รูปแบบพุทธวิถีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรีควรนำผลงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ซึ่งเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาให้บรรลุเป้าหมายได้ดังนี้

1) เจ้าอาวาสควรพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รอบรู้ในทุกๆด้านทั้งทางโลกและทางธรรมรวมทั้งฝึกตนให้เป็นผู้ที่มีความชำนาญในการบริหารบทบาทตามกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

2) เจ้าอาวาสควรมีรูปแบบการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ชัดเจนและเหมาะสมกับกระแสโลกเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้เป็นสังคมที่อุดมไปด้วยฐานคุณธรรมและเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในอนาคตข้างหน้า

3) เจ้าอาวาสควรยกระดับการศึกษาในตำแหน่งทางสังคมให้สูงขึ้นให้เทียบเท่าระดับปริญญาตรีปริญญาโทขึ้นไปและมีการถวายเป็นความรู้ต่อสังคมโลก

4) เจ้าอาวาสควรมีการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะที่มีพื้นฐานมาจากบทบาทและภารกิจของคณะสงฆ์และต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงอีกทั้งผู้บริหารคณะสงฆ์จะต้องเร่งพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นที่สามารถรักษาหลักสูตรเดิมไว้และสามารถเทียบโอนผลการเรียนกับการจัดการศึกษาสามัญทั่วไปของรัฐ

5) เจ้าอาวาสควรมีการกำหนดให้แสวงหาความร่วมมือและมีการรวมตัวกันเพื่อสร้างเป็นเครือข่ายของเจ้าอาวาสโดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมกันพัฒนาวัดให้เหมาะสมตามยุคโลกเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้มีการขับเคลื่อนบทบาทของเจ้าอาวาสไปพร้อมกันทั่วประเทศและต่างประเทศ

6) เจ้าอาวาสควรสร้างระบบการกำกับดูแลผู้นำสงฆ์ให้มีคุณภาพเกิดความโปร่งใสมีใจ และสามารถตรวจสอบได้รวมทั้งสร้างเสริมเจ้าอาวาสให้ปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อประชาชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการในพุทธวิถีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรีตามหลักการจัดการประกอบด้วยด้านการปกครองด้านการศาสนศึกษาด้านการเผยแผ่ด้านการสาธารณูปการ การสังคมสงเคราะห์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ดังต่อไปนี้

1) **ด้านการปกครอง**ควรให้การส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาบุคลากรของเจ้าอาวาสทุกระดับเพราะในการปฏิบัติกิจของสงฆ์จำเป็นที่เจ้าอาวาสต้องรู้จักการวางแผนและการทำงานอย่างเป็นระบบจึงจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารให้เป็นตามหลักพระพุทธศาสนาทำ

ให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและไว้วางใจทำให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

2) **ด้านการศาสนศึกษา**ควรให้ความสำคัญในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลีรวมทั้งมองเห็นถึงความสำคัญในด้านการเปลี่ยนแปลงของโลกไปสู่ยุคโลกเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีเทคโนโลยีที่ก้าวไกลดังนั้นก็ควรที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้การศึกษาทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นเพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีความเข้าใจในการศึกษาที่ดีและควรส่งเสริมสนับสนุนในการเรียนบาลีเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจทำให้พระภิกษุและสามเณรเกิดความสนใจจึงจะนำไปปฏิบัติได้เป็นอย่างดีเกิดความมั่นใจในการทำงานต่อประชาชนทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและศรัทธาควรสนับสนุนให้มีการศึกษาธรรมะแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปเพื่อให้เกิดธรรมะในใจของประชาชนรู้ในสิ่งที่ถูกที่ผิดสิ่งที่เห็นควรสิ่งที่เห็นชอบเป็นการวางรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ

3) **ด้านการเผยแผ่**ควรมีการฝึกอบรมพระภิกษุและสามเณรให้เข้าใจถึงแก่นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาฝึกเทศน์ฝึกการพูดฝึกการปฏิบัติให้ประชาชนเกิดความศรัทธารวมไปถึงให้ทันต่อยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีการติดต่อสื่อสารที่ก้าวไกลเช่นการเผยแผ่พุทธศาสนาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตใช้สื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มชนเช่นผู้ใหญ่ใช้สื่ออย่างหนึ่งเด็กใช้สื่ออีกอย่างหนึ่งมีรายการโทรทัศน์ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนต่างๆเพื่อที่จะเผยแผ่เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) **ด้านการสาธารณูปการ**ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าอาวาสเป็นผู้รู้เกี่ยวกับรายละเอียดของงานสาธารณูปการการบริหารจัดการวัดโดยมีการวางแผนเปลี่ยนแปลงสิ่งก่อสร้างในวัดให้มีระเบียบจัดให้เป็นหมวดหมู่เจ้าอาวาสต้องมีความรู้ในเรื่องการก่อสร้างด้วยเพื่อเวลาคุมการก่อสร้างจะได้เข้าใจจะได้ไม่ถูกช่างหลอกการสร้างอย่างความโปร่งใสมีการชี้แจงถึงการพัฒนาและจำนวนเงินที่ใช้ในทุกๆเดือนชี้แจงทั้งส่วนที่ได้รับและใช้จ่ายในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานวัตถุมงคลต่างๆ รวมถึงการพัฒนาสถานก่อสร้างบริเวณวัดให้สะอาดและใหม่พัฒนาโครงการต่างๆภายในวัดเป็นก่อนประกาศให้ผู้ที่มีจิตศรัทธามาทำบุญเพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางและที่ยึดเหนี่ยวในจิตใจของประชาชน

5) **ด้านการสาธารณสงเคราะห์** นั้น พระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครองผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี เป็นผู้นำวัดเป็นศูนย์กลางรวมในการสร้างสามัคคีธรรมในชุมชน นำวัดเป็นศูนย์กลางที่สามารถชี้แนะทิศทางที่ถูกที่ควรในการพัฒนาชุมชนนำวัดเป็นที่ส่งเสริมสนับสนุนให้มีจิตอาสาเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและจรรณำพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมต่างๆของชุมชนนำพัฒนาวัดให้มีอาสาสมัคร/แนวร่วมในการสอดส่องดูแลและพิทักษ์พระพุทธศาสนา โดยการนำหลักพุทธธรรมในการพัฒนา

6) **ด้านการศึกษาสงเคราะห์** พระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง/ผู้นำคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี นำไปสู่การเป็นผู้นำก่อตั้งและบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์เป็นผู้นำการก่อตั้งและบริหารงานศูนย์ศึกษา

พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และศูนย์อบรมเด็กก่อนวัยเรียนของวัด และเป็นผู้นำในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรสงฆ์ให้มีความสามารถในการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการเพื่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชลบุรี” สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปมีดังนี้

- 1) ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ที่เหมาะสมกับการพัฒนาต่อยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่
- 2) ศึกษาการพัฒนาองค์กรสงฆ์และสังคมในระดับต่างๆเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารของเจ้าอาวาส
- 3) ศึกษาแนวคิดหรืออุดมคติในการพัฒนาองค์กรสงฆ์และสังคมควบคู่กับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารของเจ้าอาวาส
- 4) นำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประยูกต์ใช้ในการพัฒนาเจ้าอาวาสให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาสังคมและศาสนา

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรมศาสนา
- กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2548). *วัดพัฒนา48*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระเทพปริยัติสุธี วรวิทย์ คงคปญโญ. (2545). *การคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต. (2546). *ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต. (2540). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- โชติ บดีรัฐ. (2540). “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคง แห่งพระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

- บัญชายุทธ นาคมจลินท์. (2555). “วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ ศูนย์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิต บัณฑิต พระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรัชญา ชูมนาเสียว. (2550). “การพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กรด้วย E.Q.”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญา ดุสิตบัณฑิต .การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
ของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี**
PEOPLE' PARTICIPATION FOR CONSERVATION OF NATURAL RESOURCES IN
HUAY-KHA-KHANG FOREST UTHAITHANEE PROVINCE

พระครูอุทัยวรกิจ (ณรงค์ สุปญโญ) * สุรินทร์ นียมางกูร** เดิมศักดิ์ ทองอินทร์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี ๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี โดยกำหนดระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธีเป็นวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๒ รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี โดยหลักเกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การเลือกแบบเจาะจงในการสนทนากลุ่มเฉพาะและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ได้เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.๘๖๒ จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบอย่างง่าย จำนวน 3๘๔ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ประสิทธิผลโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง ด้านการตัดสินใจ มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งจะประกอบไปด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย ด้านการปฏิบัติการ มี

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

กระบวนการมีส่วนร่วมในรูปแบบการให้ข้อมูล และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการขับเคลื่อนการแก้ไขและพัฒนาพื้นที่โดยมีการกำหนด ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เป็นแหล่งอาหาร และสร้างรายได้ ฝนตกต้องตามฤดูกาล และเป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านการประเมินผล ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทำกิจกรรม การทำงาน

๒) หลักธรรมฆราวาสธรรม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับด้านสัจจะ มีความตั้งใจที่จะอยู่กับธรรมชาติ ด้านทมะ ระมัดระวังมิให้ใครมาทำลายป่า ด้านขันติ อดทนต่อความโลกในฝันป่าเพื่อประโยชน์ของตนเอง ด้านจาคะ เสียสละในการใช้ชีวิตเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุทัยธานีโดยได้คณะกรรมการการดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชน ผู้นำชุมชน เยาวชนและเด็กต้องมีการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง มีความซื่อสัตย์ต่อท้องถิ่น ร่วมกันดูแลและอนุรักษ์ร่วมกัน และยังสัมพันธ์กับหลักสังคหวัตถุธรรม ในการอนุรักษ์ต้องรู้จักให้เพื่อคืนความสมบูรณ์สู่ธรรมชาติ ทุกฝ่ายต้องทำงานร่วมกันพูดคุยเพื่อใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติให้กลมกลืนมากที่สุดและต้องแนะนำข้อมูลที่เป็นจริงกับทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีและเอื้อเฟื้อระหว่างคนกับป่าและสัตว์

๓. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง ดังนี้ **ด้านการตัดสินใจ** มีส่วนร่วมได้โดยการนำเสนอปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง ให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการลงมติและตรวจสอบเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ด้านธรรมชาติ จัดกิจกรรมการเผยแพร่ เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกให้เข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน **ด้านการปฏิบัติการ** เป็นผู้แทนของชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อร่วมวางแผนกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างเครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กระตุ้นจิตสำนึกของเยาวชนให้มีการอนุรักษ์ป่าและน้ำ “ร่วมคิด ร่วมทำ และเป็นเจ้าของ” การเปลี่ยนจากผู้บุกรุกเป็นผู้ร่วมอนุรักษ์ ฝึกอบรมให้ความรู้วิธีการอยู่ร่วมกันของประชาชนกับป่า และเรียนรู้ข้อกฎหมายต่างๆ ว่าอะไรปฏิบัติได้ และปฏิบัติไม่ได้ **ด้านการรับผลประโยชน์** มีคุณภาพชีวิตที่ดีในด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ยังสามารถเพิ่มรายได้ในชุมชน ครอบครัว ป่ายังเป็นทุนในการทำเกษตรกรรม คือ การที่มีน้ำใช้เพียงพอในด้านเกษตรกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้งยังสามารถสร้างความรัก ความสามัคคีในหมู่ประชาชนและชุมชนอีกด้วย **ด้านการประเมินผล** การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของป่าห้วยขาแข้งประชาชนร่วมเสนอแนะแนวทางการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข วางแผน ร่วมแสดงความคิดเห็น นำเสนอปัญหาต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังเป็นเวทีชี้แจงนโยบาย วิสัยทัศน์ การเป็นแหล่งเรียนรู้ มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของป่าห้วยขาแข้งมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การอนุรักษ์, ทรัพยากรธรรมชาติ, ป่าห้วยขาแข้ง

ABSTRACT

The Objectives of this research were; 1. to study people's participation in Kuay Ka Kaeng Natural Resource Conservation in Uthaitani Province, 2. To study Buddhhadhmma related to people's participation in Kuay Ka Kaeng Natural Resource Conservation in Uthaitani Province and 3) to propose the guideline for developing people's participation in Huay Ka Kaeng natural resource conservation, Uthaitani Province Methodology was the mixed methods; qualitative research collected data from 22 key informants who were involved with Huay Ka Kaeng natural resource, Uthaitani, conservation, purposefully selected and 9 participants in focus group discussion. Data were analyzed be descriptive interpretation. The quantitative method collected data from 384 samples by simple random sampling, with questionnaires with reliability value at 0.916 analyzed data with frequency, percentile, mean and standard deviation and Pearson's coefficient.

Findings were as follows:

1. People's participation in Huay Ka Kaeng natural resource were that: Decision making; there was appointment of a committee to carry out the Huay Ka Kaeng natural resource, consisting of all agencies concerned, Operation; participation by sharing information and data, listening to people's opinions, knowledge and experience exchange and the drive for development and change in the target areas, Profit sharing; people gained benefits directly and indirectly. The resource is source for food, incomes, seasonally rain, tourist attraction, Evaluation; opening opportunities for people to participate in conservation, activities and working

2. Karavasdhmma had relations with Sacca; the truth, the pledge to live with nature, Tama; being aware, not letting any ones to destroy the natural forest, Khanti. Resistance to the greediness to have the forest for oneself, Caga, sacrifice to conserve and live with nature and environment in Uthaitano Province. Working committee, people, community leaders, the youth and children must communicate with the true information, must be truthful to the community, protect and conserve the resource together. Sanghavattudhmma was also related to natural resource conservation, to bring back the fertility of nature. All parties concerned must work together to discuss, to share information, to live in harmony with nature to create good relationship between man and nature.

3. The guideline for developing people's participation in Huay Ka Kaeng natural resource conservation were as follows: Decision Making; people were allowed to propose ideas about matters effecting the Huay Ka Kaeng natural resource, people were allowed to participate in decision making and evaluation, nature learning atmosphere enhancing, publicizing activities to encourage people's participation and consciousness for sustainable conservation. Operation; Community representatives must be assigned to participate in advising and planning for natural resource conservation, to create network of voluntary minded groups for protecting natural forest. Encouraging people and the youth to have sense of conserving water and forest, work together, think together and own together, changing from invaders to protectors. Training the people to live together with nature, learning to know the laws, rules and regulations as to what is practical and non-practical. Profit Sharing; People had better quality of life with good food, dwelling, clothing and medicine. Besides, the natural resource helped increase income to community, to families, became capital forest for agriculture by providing water for agriculture. Huay Ka Kaeng natural resource conservation created love. Harmony among people in communities. Profit Sharing; people helped conserving Huay Ka Kaeng natural resource and shared information and suggestions for development, improvement, planning, problems identification with all agencies concerned. It was the good forum for policy and vision projection' It was the center for learning complete ecosystem that indicated that Huay Ka Kaeng natural resource conservation was efficient and effective.

Keywords: Participation, Conservation, Natural Recourses, Huay-Kha-Khang Forest,

๑. บทนำ

การเพิ่มขึ้นของประชากรของโลกและมีกิจกรรมที่ส่งผล กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก การทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ และกิจกรรมการบริโภคของมนุษย์ ส่งผลให้มีการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมาก ประชาชนติดบริโภคนิยมขาดการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ไม่คำนึงถึง สิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดภัยพิบัติต่างๆ ดังจะเห็นได้จากการฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง เกิด สึนามิ แผ่นดินไหว เกิดน้ำท่วม น้ำเสีย อากาศร้อนจัด น้ำแข็งขั้วโลกเหนือเริ่มละลายจาก การขยายตัวของ ชุมชน เศรษฐกิจและสารพิษ ล้วนเป็นผลมาจากกระบวนการ ผลิตในกิจกรรมต่างๆของมนุษย์ทั้งสิ้น (นิวัติ เรื่องพานิช, ๒๕๕๖)

ประเทศไทยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โลกได้ให้ความสำคัญกับปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเช่นกัน มีการแสวงหาวิธีการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๙.) ซึ่งมุ่งบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อ การรักษาสมดุลของ ระบบนิเวศบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ความสำคัญกับการ อนุรักษ์ พื้นฟูและสร้างความ มั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๙: ๕๖)

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งถือเป็นป่าสำคัญของป่าตะวันตก ซึ่งได้รับการจัด ทะเบียนเป็นมรดกโลกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๔ ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ ๑๕ ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย ถือว่าได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติแห่งแรก ของประเทศไทยและเป็นป่าตะวันตก ซึ่งมีความสำคัญเทียบได้กับป่าตะวันออกป่าดงพญาเย็น-เขา ใหญ่ (อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติ ตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่) ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ แห่งที่ ๒ ของประเทศไทย โดยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติในการประชุม คณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ ๒๙ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๘ ที่เมืองเดอร์บัน ประเทศ แอฟริกาใต้

ห้วยขาแข้งมีพื้นที่ครอบคลุม ๖ อำเภอ ของ ๓ จังหวัด ได้แก่ อำเภอบ้านไร่ อำเภอลาน สักและอำเภอห้วยคตของจังหวัดอุทัยธานี อำเภอสังขละบุรีและอำเภอทองผาภูมิจังหวัดกาญจนบุรี และอำเภออุ้มผางจังหวัดตาก มีพื้นที่ ๖,๔๒๗ ตารางกิโลเมตร (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ๓,๖๔๗ ตารางกิโลเมตร, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ๒,๗๘๐ ตารางกิโลเมตร) โดย ผ่านข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นแหล่งมรดก

หลังจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้วปัจจุบัน พบว่ามี “การคุกคามถิ่นทรัพยากร” ที่มีอยู่อย่างจำกัดในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและพื้นที่ โดยรอบให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจตามแนวคิดแบบทุนนิยมไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน ภาคเอกชน หรือแม้แต่โครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานในการกำกับของรัฐและหน่วยงานภาครัฐขณะเดียวกันจาก พิษผลของสังคมทุนนิยมยืงนานวันประชาชนในชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งอยู่รายรอบป่าห้วยขาแข้งก็ยิ่งถูก จำกัดสิทธิ์หรือถูกลดทอนสิทธิ์มากขึ้น ช้ำร้ายยังถูกตีกรอบด้วยอำนาจของกลุ่มทุนและนายทุนที่ กำลังพยายามรุกคืบคุกคามแม้กระทั่งกรรมสิทธิ์หรือความชอบธรรมเหนือประชาชนและชุมชนเพียง เพื่อเขาเหล่านั้นต้องการที่จะกอบโกยผลประโยชน์จากแหล่งทรัพยากร ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันเริ่มที่ จะเข้าสู่สภาวะที่ไม่ต่างไปจากเขาใหญ่ที่กำลังเกิดปัญหาในห้วง ๒ ทศวรรษที่ผ่านมาสภาพนิเวศน์ รอบป่าห้วยขาแข้งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายมิติโดยเฉพาะด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่หมายรวมถึงภาค เศรษฐกิจ การเมือง สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเป็นต้นว่า

ขณะเดียวกันจากการศึกษาในเชิงลึกในหลักธรรมทางพุทธศาสนาจะพบว่าส่วนใหญ่หรือหัวใจสำคัญในอีกมิติหนึ่งของพระพุทธศาสนานั้นได้เน้นย้ำในเรื่องการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันคือความรู้สึกดีต่อกันระหว่างมนุษย์ พืช สัตว์ ทั้งหลายมีความกตัญญูรู้คุณต่อกัน และเข้าใจกฎไตรลักษณ์หรือกฎธรรมชาติที่สอนให้รู้การเปลี่ยนแปลง และการจัดการสิ่งแวดล้อมจะต้องอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงทางธรรมชาติ โดยเฉพาะเท่านั้นพระพุทธศาสนายังได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยมีหลักธรรมที่เน้นย้ำในเรื่องระบบของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันให้ความสำคัญต่อความรู้สึกดีระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์มนุษย์ต่อพืชและมนุษย์ต่อสัตว์ ซึ่งความดีงามในลักษณะเช่นนี้นั้นเรียกว่า “ความกตัญญู”

สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจะสมดุลไม่ถูกทำลายหากคนมีความกตัญญูต่อมรรลือถึงบุญคุณของป่าไม้ ทุ่งนา แม่น้ำ ลำธาร ถนนหนทางและสิ่งสาธารณประโยชน์อื่นๆ ฯลฯ ช่วยกันอนุรักษ์บำรุง รักษา ให้สิ่งเหล่านั้นคงอยู่ร่วมกับมนุษย์อย่างสมดุลและกลมกลืนตลอดไป (พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), ๒๕๓๖: ๖ - ๗) โลกก็จะเกิดความสุขมีสันติภาพมนุษย์จะต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาชีวิตให้มีธรรมเมื่อมนุษย์มีธรรมสิ่งแวดล้อมก็จะพัฒนาตามแต่ถ้ามนุษย์อยู่อย่างไม่มีธรรมก็จะรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้ ถ้าเราจัดการกับสิ่งแวดล้อมไม่ถูกต้องสัตว์โลกรวมทั้งมนุษย์จะอยู่ไม่ได้ธรรมเหล่านั้นคือความ “กตัญญูรู้ถึงบุญคุณของสิ่งแวดล้อม” (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), ๒๕๓๘: ๑๒)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้นมีปรัชญาแนวคิดที่นำเสนอใจอยู่ ๒ กลุ่ม คือกลุ่มแรกเห็นว่าเหตุผลความจำเป็นที่มนุษย์ต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็เพื่อประโยชน์ต่อตัวมนุษย์เองไม่ว่าจะเพื่อคนรุ่นปัจจุบันหรืออนาคตหากมนุษย์ทำลายทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปจนทำให้ธรรมชาติขาดสมดุลก็จะทำให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากความเสียหายและภัยพิบัติต่างๆ

กลุ่มที่สองเห็นว่าเหตุผลความจำเป็นที่มนุษย์ต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็เพื่อ“ประโยชน์ในการรักษาระบบนิเวศ”ให้คงอยู่แนวคิดนี้ถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทั้งหมดเท่านั้นและมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเสมอสิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องพึ่งพาอาศัยกันดังนั้นหากระบบนิเวศ ขาดสมดุล มนุษย์ย่อมได้รับความเดือดร้อนไปด้วย อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดนี้ ยึดถือ“ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นศูนย์กลาง”แน่นอนว่า ปรัชญาแนวคิดที่สอดคล้องสัมพันธ์กับแนวทางวิถีแห่งพุทธน่าจะได้แก่แนวคิดของกลุ่มที่สองเพราะเป็นการมองปัญหาอย่างเป็นองค์รวมกว้างขวาง ลึกซึ้งคำนึงถึงกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติอย่างครบถ้วนรอบด้านมากกว่าแม้ท้ายที่สุดแล้วทั้งสองแนวคิดจะมีเป้าหมายเดียวกันคือเพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์เอง (สมหวัง วิทยาปัญญา นนท์, ๑ มี.ค. ๒๕๕๘)

ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ เพื่อช่วยในการฝึกฝนจิตใจจะช่วยลดทอนหรือแก้ไขปัญหาได้ในที่สุด โดยนำแนวพุทธมาพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อฝึกฝนจิตใจ เพื่อที่จะไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่นตลอดจนไม่ทำร้ายสิ่งแวดล้อม มีเมตตาต่อตัวเอง เมตตาต่อผู้อื่นและสิ่ง

รอบข้าง ทำให้อยู่ในศีลธรรมและการมีไตรสิกขา คือ ทาน ศีล ภาวนามีความเอื้อเพื่อแผ้วแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันก็จะมีส่วนช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ที่ยั่งยืนได้

คำถามจึงมีอยู่ว่าถึงเวลาหรือยังที่จะต้องสร้างจิตสำนึกให้กับชาวชุมชนที่อยู่รายรอบขอบป่าห้วยขาแข้งให้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่รวมถึงการมีสิทธิ์และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการที่จะกำหนดอนาคตร่วมกันในการ “อนุรักษ์ป่าห้วยขาแข้ง” เพื่อเกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนและท้องถิ่นรวมทั้งยังแผ้วแผ่ไปยังลูกหลานในอนาคตและคนไทยทุกคนทั้งนี้เพื่อดำรงไว้ซึ่งคุณค่าแห่งความหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงคุณธรรม จริยธรรมในระดับชุมชนและท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืนผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาวิจัยในเรื่องข้างต้นนี้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

2.2 เพื่อศึกษาหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการเก็บข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการดำเนินการการในแต่ละขั้นตอน จะมีรายละเอียดของประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ทรงคุณวุฒิ ประชากรในที่นี้ ได้แก่ ประชาชนในตำบลแก่นมะกรูดอำเภอบ้านไร่ ตำบลระบำ ตำบลป่าอ้ออำเภอลานสัก และตำบลทองหลางอำเภอยะคต จังหวัดอุทัยธานี ๙,๕๙๓ คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในตำบลแก่นมะกรูดอำเภอบ้านไร่ ตำบลระบำ ตำบลป่าอ้ออำเภอลานสัก และตำบลทองหลางอำเภอยะคต จังหวัดอุทัยธานี ๓๘๔ คน ในการวิจัยครั้งนี้ โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือทั้งหมด ๓ ประเภท ได้แก่

- ๑) แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
- ๒) แบบสอบถามความคิดเห็นเชิงสำรวจ (Survey research)
- ๓) แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

3.4 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยเพื่อการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการสร้าง ดังนี้ผู้วิจัยได้จัดทำกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเพื่อทดสอบหาความเที่ยง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี การสัมภาษณ์เจาะลึก แบบมีโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ การแจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชน ๓๙๔ คน ในจังหวัดอุทัยธานี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แบบไม่มีโครงสร้าง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

- ๑) วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และการอนุรักษ์ รวมถึงหลักพุทธธรรมที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research)
- ๒) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มาจำลองเป็นรูปแบบในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

4. ผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี สรุปตามประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

4.๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

ด้านการตัดสินใจ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าห้วยขาแข้ง มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งจะประกอบไปด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย เช่น กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง สถานีวิจัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี องค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ ในจังหวัดอุทัยธานี ตำรวจ ทหาร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนในชุมชน

ด้านการปฏิบัติการ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในรูปแบบการให้ข้อมูล และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการขับเคลื่อนการแก้ไขและพัฒนาพื้นที่โดยมีการกำหนดข้อห้ามในการหาของป่า กำหนดระยะเวลาใน

การหาของป่า กำหนดข้อตกลง กำหนดข้อปฏิบัติกำหนดบทลงโทษ มีการฝึกอบรมให้ความรู้วิธีอยู่ร่วมกันกับป่า การเสริมสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานป้องกันรักษาป่าระหว่างประชาชนและชุมชน มีการลาดตระเวนบริเวณชายขอบป่าเพื่อป้องกันการบุกรุกหรือพื้นที่ที่มีความเสี่ยง ส่งเสริมสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของป่าส่งเสริมการทำงานภายใต้วิสัยทัศน์ อยู่บนพื้นฐานความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวิถีวัฒนธรรม

ด้านการรับผลประโยชน์ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าห้วยขาแข้งได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง ใช้ป่าในการดำรงชีวิตในด้านปัจจัย ๔ และปัจจัย ๔ ที่สำคัญที่สุดของประชาชนคือ อาหาร ซึ่งป่าเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชนของป่าที่ได้มักเป็น เห็ด หน่อไม้ ผักหวานป่า เป็นต้น ยังได้อากาศที่บริสุทธิ์มีมลพิษน้อยทำให้ร่างกายและสุขภาพดี ทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลช่วยให้การทำเกษตรกรรมของประชาชนมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น ทางอ้อม นอกจากการใช้ป่าเป็นอาหารอีกแล้ว ยังสามารถสร้างรายได้จากเห็ด หน่อไม้ ผักหวานป่ายังเป็นที่ศึกษาดูงาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวรายได้จากป่าทำให้ครอบครัวคนในชุมชนพัฒนาดีขึ้น

ด้านการประเมินผล สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน วิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทำกิจกรรม การทำงาน โดยใช้วิธีการนำข้อมูลที่ดำเนินการมา คืบสู่ประชาชนได้รับทราบโดยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง ข่าวสารของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง งานวิจัยความสมบูรณ์ที่ได้จากป่า เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมประชุม สัมมนา เวทีชาวบ้าน เพื่อโต้แย้งหรือชี้แจงแนวทางการแก้ปัญหา หรือคำแนะนำเพื่อพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าห้วยขาแข้ง

4.๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

ด้านการตัดสินใจ ประชาชนมีข้อเสนอแนะมากที่สุด คือ “ควรขยายระยะเวลาการประชุมชี้แจงและแจ้งให้ทราบเพื่อให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจรับทราบข่าวสาร ข้อกำหนด ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้ามต่างๆ อย่างชัดเจนเพื่อให้ง่ายต่อการอนุรักษ์ พัฒนาทรัพยากร ป่าห้วยขาแข้ง และการจัดทำกิจกรรม เป็นต้น” มีจำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๖๑ รองลง คือ “ควรจัดให้มีแหล่งให้ข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงได้ง่าย และไม่จำกัดเวลาสามารถรับรู้ได้ตลอดเวลา เช่น การประชาสัมพันธ์ตามเสียงตามสาย สถานีอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หรือประจำหน่วยงาน” มีจำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘๐ และมีข้อเสนอแนะในด้านการตัดสินใจน้อยที่สุด คือข้อที่ ๓ “หน่วยงานที่เกี่ยวข้องความเสียสละเวลาจัดองค์ประชุมไปดำเนินการประชุมในแต่ละหมู่บ้าน” มีจำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕๘

ด้านการปฏิบัติการ ประชาชนมีข้อเสนอแนะมากที่สุด คือ “ในการดำเนินงาน กิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าห้วยขาแข้งควรมีแผนให้ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความเข้าใจ ข่าวสาร ข้อกำหนด ข้อควรปฏิบัติ ข้อห้ามและบทลงโทษต่างๆ” มีจำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕๐ รองลง คือ “ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน

ในแต่ละหมู่บ้านให้ความรู้เพื่อให้ประชาชนในชุมชนต่างๆ ศึกษาดูงาน และนำกลับไปใช้ประโยชน์ได้” มีจำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙๖ และมีข้อเสนอแนะในด้านการปฏิบัติการน้อยที่สุด คือ “ควรมีโครงการวางแผนด้านงบประมาณในการดำเนินงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าห้วยขาแข้งในแต่ละปี เพื่อมีงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานที่เพียงพอต่อความต้องการ” มีจำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๒

ด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนมีข้อเสนอแนะมากที่สุด คือ “ในการดำเนินงานกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าห้วยขาแข้งควรมีบทลงโทษอย่างชัดเจน และเคร่งครัด” มีจำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๐๙ และมีข้อเสนอแนะในด้านการรับผลประโยชน์น้อยที่สุด คือ “ควรกระตุ้น และปลูกฝังสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดหวงแหนและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คุ้มค่ามากที่สุด โดยเริ่มต้นแต่คนในชุมชน เด็ก และเยาวชน” มีจำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๙๐

ด้านประเมินผล ประชาชนมีข้อเสนอแนะมากที่สุด คือ “ควรติดตาม ประเมินผลจนประสบความสำเร็จโดยชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจ และเป็นตัวอย่างในการนำกลับไปปฏิบัติ” มีจำนวน ๑๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

4.๓ หลักธรรมสำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

๑) การมีส่วนร่วมตามหลักทวารวาสธรรม

ด้านสัจจะ สรุปได้ว่า ในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุทัยธานีคณะกรรมการการดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชน ผู้นำชุมชน เยาวชนและเด็กต้องดำเนินงานด้วยความความจริง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ การพูดที่จริง และปฏิบัติที่จริงจึงจะประสบผลสำเร็จแบบมีประสิทธิภาพ

ด้านทมะ สรุปได้ว่า ในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุทัยธานีคณะกรรมการการดำเนินงานไม่ได้ดำเนินงานอยู่เพียงฝ่ายเดียว การดำเนินงานต้องต้องดำเนินงานร่วมกับส่วนต่างๆ เมื่อดำเนินงานร่วมกับส่วนต่างๆจะมีปัญหาเกิดขึ้นหลายด้านฉะนั้นต้องรู้จักควบคุมอารมณ์ ควบคุมจิตใจ ฝึกการเรียนรู้การดำเนินงานกับผู้อื่น ฝึกการยอมรับฟัง เพื่อนำข้อบกพร่อง ข้อเสนอแนะ ปัญหาและผลกระทบต่างๆ มาแก้ไข ปรับปรุงให้งานมีการพัฒนาก้าวหน้าขึ้นเกิดประโยชน์อย่างแพร่หลาย

ด้านขันติ สรุปได้ว่า การดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นไม่ว่าจะเกิดปัญหาใดๆ ไม่ว่าปัญหานั้นได้มาจากหน่วยงาน ประชาชน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับเรา สิ่งสำคัญในการปฏิบัติการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ต้องมีคือความอดทน อดกลั้น เพื่อให้ประโยชน์เกิดแก่สังคม ประเทศชาติ

ด้านจาคะ ได้ว่า การดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ใช่แค่ความเสียสละการแบ่งปันการบริจาคด้วยทรัพย์เท่านั้นแต่การเสียสละเวลา เสียสละความสุขส่วนตน

เอื้อเพื่อความสุขด้านอารมณ์สร้างความสุขในด้านการปฏิบัติงานก็สามารถทำให้งานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดำเนินไปได้ด้วยดี

สรุป ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ ด้านจาคะ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุทัยธานีคณะกรรมการการดำเนินงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชน ผู้นำชุมชน เยาวชนและเด็กต้องดำเนินงานด้วยความความจริง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ การพูดที่จริง และปฏิบัติที่จริงจึงจะประสพผลสำเร็จแบบมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุทัยธานีคณะกรรมการการดำเนินงานไม่ได้ดำเนินงานอยู่เพียงฝ่ายเดียว

๒) การมีส่วนร่วมตามหลักสังคหัตถุธรรม ๔

ด้านทาน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในการดำเนินงานไม่ได้ให้ด้วยทรัพย์สินเพียงอย่างเดียวต้องให้ทานด้วยน้ำใจ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้ความรู้ ให้คำปรึกษาเป็นต้น การปฏิบัติงานจึงทำได้อย่างมีความสุข เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ทั้งคน และทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านปิยวาจา สรุปได้ว่า หลักการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติวาจาที่อ่อนหวาน ไพเราะ ไม่พูดเพื่อเจ้อไม่พูดส่อเสียด ถูกถูกดูแลนพูดด้วยคำที่สุภาพมีมโนล จริ่งใจ ไม่พูดโกหกเสแสร้งชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุมีผล มีหลักฐานอ้างอิงที่ชัดเจนก็ทำให้การดำเนินงานราบรื่น มีคณะกรรมการการดำเนินงานที่ดีเกิดขึ้น

ด้านอัตถจริยา สรุปได้ว่า การประพฤติประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มีการกระทำหรือการประพฤติให้เกิดประโยชน์ได้แก่ กำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังความคิด กำลังความสามัคคี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์ เกิดประโยชน์ทั้งสิ้น ไม่ใช่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนเพียงอย่างเดียว ยังเป็นประโยชน์ต่อสิ่งมีชีวิตในระบบธรรมชาติ เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติด้วย

ด้านสมานัตตตา สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร จะทำให้ส่วนร่วมนั้นมีประโยชน์ หรือพัฒนาทรัพยากรดีขึ้นนั้น ประชาชนหรือผู้ปฏิบัติงานด้านต่างๆ ต้องวางตัวให้เหมาะสม วางตัวให้ถูกต้อง และเป็นกลาง ไม่รักฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อวางตัวเหมาะสม วางตัวให้ถูกต้อง และเป็นกลางสม่าเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลาย จะทำให้ทุกภาคส่วนมีความยินดีที่จะร่วมปฏิบัติงานให้พัฒนา ให้ก้าวหน้า ลดผลกระทบน้อยลง เกิดประโยชน์สูงสุด

5. อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยและอภิปรายข้อค้นพบใหม่จากการทำวิจัยดังนี้

๖.๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี

ด้านการตัดสินใจ อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมในระดับที่ประชาชนสามารถตัดสินใจได้ เป็นการอนุรักษ์ขั้นพื้นฐาน เช่น การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล แจ้งข่าวสาร แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชน ชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านประชาชน ด้านชุมชน ด้านผู้นำ รับทราบสิ่งที่เกิดขึ้น รับทราบสถานการณ์ต่างๆ ด้านและทุกๆ เรื่องที่เป็นผลประโยชน์ต่อด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ ถ้าผู้ให้ข้อมูลที่บิดเบือนก็จะทำให้ไม่สามารถทราบถึงสาเหตุโดยแท้จริง การทำงานและแนวทางการขับเคลื่อนภารกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วคิน โกมุท และคณะ (๒๕๕๒)** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแผนงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรภาครัฐและประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแผนงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรภาครัฐและประชาชนจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร สร้างความรู้ความเข้าใจระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประสานความร่วมมือระหว่างองค์กร จัดทำแผนงานอย่างมีส่วนร่วม โดยจัดตั้งคณะทำงานและวิทยากรเพื่อให้ความรู้ เสนอแผนและส่งแผนไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (วคิน โกมุท และคณะ, ๒๕๕๒)

ด้านการปฏิบัติการ อภิปรายได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสนอให้ร่วมมือกับป่าไม้และให้มาก ให้เห็นคุณค่าและโทษของทรัพยากรธรรมชาติ มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ เช่น การฟื้นฟูป่า การร่วมลาดตระเวนป้องกันทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย เน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน “ร่วมคิด ร่วมทำ และเป็นเจ้าของ” ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก เช่น มีการพัฒนาอาชีพ ก่อให้เกิดการสร้างงาน และสร้างรายได้ให้กับ เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งใหม่ ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมความงามของพืชผักเมืองหนาว ที่เป็นพืชทดแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว และลดการบุกรุกป่า อันเป็นการทำลายแหล่งต้นน้ำ และระบบนิเวศ การจัดทำบัตรคิวในการเข้าไปหาอาหารป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ ผักหวานป่า ฯลฯ ป่าเป็นผลประโยชน์ของชุมชน เพื่อสร้างการกระตุ้นจิตสำนึกไม่ให้ทำลายระบบนิเวศของธรรมชาติ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อประชาชนเอง ทำให้เกิดภัยพิบัติ อุทกภัยทางธรรมชาติ เป็นต้นเพื่อลดผลกระทบต่อน้ำที่อาศัยและพื้นที่สัตว์ป่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดาด ชาลุดีน และคณะ(๒๕๔๘)** ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน บ้านคลองลิตี อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีการแสดงความคิดเห็น ในการประชุม การออกกฎระเบียบการใช้ทรัพยากร การแสดงความคิดเห็นในการแสดงประชามติต่าง ๆ การร่วมทำ ร่วมออกทรัพย์สิน และช่วยกำลังภายในการจัดกิจกรรมสาธารณะต่างๆ มีการแบ่งป่าอย่างชัดเจน คือป่าอนุรักษ์ และป่าใช้สอย มีคณะกรรมการบริหารจัดการป่าออกกฎระเบียบเรื่องการใช้ไม้และข้อตกลงอื่น ๆ มีแผนกิจกรรมฟื้นฟูป่า ปลูกป่า ปล่อยสัตว์น้ำ กิจกรรมประชุมทีมคณะทำงานจัดทำแผนและโครงการเพื่อของบประมาณหรือการประสานขอความร่วมมือกลุ่มต่าง ๆ มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชน

ด้านการรับผลประโยชน์ อภิปรายได้ว่า ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ติดตามกิจกรรมต่างๆ โดยการเป็นอาสาอนุรักษ์ป่า อาสาลาดตระเวนกับเจ้าหน้าที่ ร่วมปลูกป่าทดแทน ป่าเป็นผลประโยชน์ของชุมชนอยู่แล้วเพียงแต่การกระตุ้นจิตสำนึกไม่ให้ทำลายระบบนิเวศของธรรมชาติ

เพราะจะส่งผลกระทบต่อประชาชนเอง เช่น ขาดแคลนน้ำ น้ำแห้งแล้ง เกิดจากการตัดไม้ ทำให้ไม่มีแหล่งซับน้ำ แหล่งกักเก็บน้ำ การทำการเกษตรได้รับน้ำอย่างเพียงพอ ชาวบ้านได้หาของป่าตามฤดูกาล ซึ่งของป่าจะผลัดกันออกตลอดทั้งปี ชาวบ้าน ประชาชนในพื้นที่เก็บหาอาหารป่าได้ มีแหล่งอาหารที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านได้หาของป่า เช่น เห็ดโคน หน่อไม้ ผักหวาน ฯลฯ ทำให้ชาวบ้านมีอาหารเพื่อดำรงชีวิตที่เพียงพอและสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวอีกด้วย สอดคล้องกับ **ดาบตำรวจอติคม เรียมศรีสกุล(๒๕๕๓)** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ประชาชนและภาครัฐในพื้นที่ที่มีการแบ่งพื้นที่การสงวนและพื้นที่การใช้ประโยชน์อย่างชัดเจนโดยการขอตั้งป่าสงวนพื้นที่กันชนเขตอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้เป็นป่าชุมชนเพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าแปลงใหญ่ในเขตอุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและยังใช้หลักศาสนา ความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสงวน

ด้านการประเมินผล อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมกันทำแนวเขตป่าชุมชนของแต่ละชุมชน แต่ละหมู่บ้านจะเป็นตัวชี้วัดเป็นอย่างดีในการอนุรักษ์ป่าห้วยขาแข้งอย่างมีประสิทธิภาพ การปลูกป่าทำให้เกิดฝนตกต้องตามฤดูกาล การที่ประชาชนในพื้นที่มีอาหารเพื่อการดำรงชีวิต โดยภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนในการดูแลในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ มีการประชุมร่วมกัน การเผยแพร่ทางการดำเนินงานสภาพของสัตว์ผ่านเวทีการประชุมร่วมกับชุมชนเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ สํารวจแหล่งเรียนรู้ที่ได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แนวทางการแก้ปัญหา หรือคำแนะนำเพื่อพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จักรพงษ์ พวงงามชื่นและคณะ(๒๕๕๕)** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านทาปาเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน” ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการป่า โดยการสร้างทัศนคติใหม่ให้ต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้สูงขึ้นใน ๔ ด้าน คือ ๑) การตัดสินใจ ๒) การดำเนินงาน ๓) การใช้ประโยชน์จากป่า และ ๔) การประเมินผล พบว่า ชาวบ้านมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านมีจิตสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอทางเลือกและปรึกษาหารือ แนวทางการแก้ไขปัญหาชุมชนมีการกำหนดกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่าเคร่งครัดมากจนเกินไป

5. ข้อเสนอแนะ

5.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) **ด้านการตัดสินใจ** ควรจัดโครงการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและเอกชน

๒) **ด้านการปฏิบัติการ** ควรมีแนวนโยบายการเปลี่ยนจากผู้บุกรุกเป็นผู้อนุรักษ์แทน เข้าถึงมีสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น

๓) **ด้านการรับผลประโยชน์** ควรมีแนวนโยบายผู้รับผลประโยชน์จากธรรมชาติ เป็นผู้อาสาดูแลป่าและทรัพยากรธรรมชาติ แจ้งให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อท้องถิ่นและตนเอง

๔) **ด้านการประเมินผล** ควรจัดโครงการเกี่ยวกับการรับรู้การทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ และติดตามประเมินผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นทุกภาคส่วน

7.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) **ด้านการตัดสินใจ** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์และชวนเชิญประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นผู้นำเสนอแนะปัญหาและแนวทางการแก้ไข

๒) **ด้านการปฏิบัติการ** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนได้เป็นส่วนหนึ่งของการเป็นผู้อนุรักษ์ เช่น การรับสมัครอาสาสมัครตรวจ การจัดเวรยามร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนที่เป็นตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้าน และการฟื้นฟู

๓) **ด้านการรับผลประโยชน์** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรชี้แจง โดยการให้ประชาชนจัดทำแผนงานการติดตาม หรือคู่มือการร่วมเป็นอาสาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อท้องถิ่น

๔) **ด้านการประเมินผล** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ประชาชนได้รับรู้การทำงานและติดตามประเมินผล โดยการให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟู

7.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางการปฏิบัติงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามนโยบายแห่งรัฐและทัศนประชาชน

๒) ควรวิจัยเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของโครงการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของหน่วยงานรัฐ

๓) ควรวิจัยเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

๔) ควรวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถแก้ปัญหาการบุกรุกป่าได้อย่างยั่งยืน

References

- Wasin Komut and Group. (2552). *Planning Development of Organization Between Participation and the people of Phonngam Organization Administration*. Dissertation Graduate School : MCU.
- Dad Zaluden . (2548). *The Model of Administrative according to Buddhhadhamma of Provincial Administrative organization in lower Central Area*. Dissertation Graduate School, MCU.

Athikom Reamsrisakul. (2557). *Study Social Development Quality Of Live Of HIV People For People Of The Upper Central Region*. Dissertation Graduate School : MCU.

Jakkraphong Phongngamchean and Group. (2555). *Study The Holistic Well-Being Administration For People Of The Upper Central Region*. Dissertation Graduate School : MCU.

รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี THE MODEL OF TEMPLES DEVELOPMENT AS SPIRITUAL CENTER OF PEOPLE IN SARABURI PROVINCE

พระศรีโสภณ ปภัสสรโร(นาดีมาก) * สมาน งามสนิท ** อิติวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี 2) ศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และ 3) วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสังฆาธิการในจังหวัดสระบุรีหัวหน้าหน่วยงานราชการในจังหวัดสระบุรี ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสระบุรีพุทธศาสนิกชนในจังหวัดสระบุรีและผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 รูป/คน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 10 รูป/คน ได้ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบปริบท(Content Analysis Technique)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ปัจจัยด้านบุคลากรหรือพระสงฆ์ ที่มีความรู้ความสามารถมากขึ้นในการเทศน์ ปัจจัยด้านงบประมาณ เพื่อการพัฒนาวัดให้สร้างสุข พัฒนาวัดให้มีความสะอาดบรรยากาศที่โล่ง โปร่งสบาย

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

และสะอาดตา สว่าง ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของวัดให้มีความสงบร่มรื่น ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่สร้างมีมาตรฐาน มีกฎเกณฑ์ และด้านการจัดการที่มุ่งมั่นพัฒนาสร้างสุขให้พุทธศาสนิกชน

2. แนวคิดตามบทบาทของวัด ได้แก่ 1) การเป็นสถานที่ศึกษา 2) การเป็นสถานสงเคราะห์ 3) การเป็นที่พักเดินทาง 4) การเป็นที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาท 5) การเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม 6) การเป็นคลังพัสดุ และ 7) การเป็นศูนย์กลางการบริการ เพื่อพัฒนาประชาชนตามหลักไตรสิกขา คือ 1) ศีล คือ ทำให้คนอยู่ในระเบียบวินัย 2) สมาธิ ทำให้จิตใจตั้งมั่นต่อสังคมและ 3) ปัญญา รอบรู้ในปัญหาแก้ได้ด้วยสันติวิธี ไม่นิยมกำลัง จึงทำให้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนเกือบทุกด้าน

3. รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี พบว่า (1) ด้านบุคลากร พบว่า **ด้านการส่งเสริมการศึกษา** การศึกษามีอยู่ แต่ในวังกับวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า วัดและพระสงฆ์ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก เพราะมีความพร้อมทางด้าน ทรัพยากรที่ตกทอดมา พระสงฆ์จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปจนถึงเจ้านาย และพระมหากษัตริย์ **ด้านการเป็นสถานสงเคราะห์** ที่ให้การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาชีวิตและคนยากจน เช่น การช่วยสงเคราะห์อนุเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจน การสงเคราะห์สังคมในด้านต่างๆ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ด้านอาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัยชั่วคราว การให้ทุนการศึกษา การให้การสงเคราะห์ **ด้านการเป็นที่พักคนเดินทาง** พักอาศัยแก่นักเรียน นักเรียนต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเรียนอยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาโรค เช่น ชี หรือคนชรา คนทุพพลภาพ การให้เช่าที่ดินในราคาถูกแก่ประชาชนที่ขาดทุนปลูกบ้านพักอาศัย ในการพัฒนาสังคมนั้น จำเป็นที่จะต้องรอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้การทำหน้าที่ของวัดและพระสงฆ์เป็นไป อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และเกิดประโยชน์สูงสุด **ด้านการเป็นสถานที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาท** พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญต่อการเมืองการปกครองที่จะให้มวลมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการ ความคิด และเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติทั้งผู้ปกครองรัฐและประชาชนในรัฐ รวมทั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วโลก **ด้านวัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม** ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะเป็นมรดกทางสังคม ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องของคนในสังคม ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน **ด้านวัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม** ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะเป็นมรดกทางสังคม ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องของคนในสังคม ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาวัด, ศูนย์รวมจิตใจ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1. To study general condition of monastery development for people's spiritual centers in Saraburi Province, 2. To study principles and concepts of monastery development for people's spiritual

centers in Saraburi Province and 3.To analyze a model of monastery development for people's spiritual centers in Saraburi province.

Methodology was the qualitative research collected data from 26 key informants who were administrative monks, government officers, educational institutes administrators, Buddhists in Saraburi Province and academicians of Buddhism, purposefully selected with structured in-depth-interview form and from 10 participants in focus group discussion, analyzed data by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. General condition of monastery development for people's spiritual centers in Saraburi Province was that: personnel or administrative monk Factors; monks were more educated and able to preach well. Budgetary factors; there was budget to develop monastery into a happy, clean, clear, pleasant, pleasant to look at, peaceful and green place. Material and equipment factor; the materials and equipment met standard and regulations. Management factor; management was geared for happiness creation for Buddhists.

2. Concept of the roles of monasteries were that 1) education center, 2) welfares provider, 3) resting place for travelers, 4) conflict arbitrators, 5) cultural and arts center, 6) material depot, 7) service center for people development according to Tisikkha; Sila, Samadhi and Panya.

3. A model of monastery development for people's spiritual centers in Saraburi Province was that: 1) Education promotion; education in the past originated in monasteries. Monks had the important roles in providing education, reading and writing, livelihood, family way of life. In the age of education reform with European methods, monks were still had roles in delivery education to society, to people and officers. 2) Social welfares provider; monasteries helped needy people, poor children, people confronting disaster with food, clothes, shelters. Monasteries are as hotels for monks who travel through without charge. 3) resting place for travelers; shelters for students from afar who came to town and cities for higher education. A resting place for those who come to undertake precepts, nun, old people and disable, renting the land for housing project with low price. 4) conflict arbitrator; Buddhism is the important root of politics and government that help people live together in harmony. Monasteries use Buddhadhamma to arbitrate the conflicts among people to create the peace in the world. 5) Cultural and arts centers;

Monasteries acted as the centers of culture and arts that are the social heritage from the past, the social identity that hold and bond people together as a nation.

Keywords: Model, Monastery Development, Spiritual Centers

1. บทนำ

ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยเป็นประวัติของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติมาช้านานโดยมีวัดเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ เป็นสถานที่ที่ร่มรื่นร่มเย็นทั้งทางกายและทางใจเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม วัดเกิดขึ้นเพราะมีผู้เข้าใจธรรมชาติและชีวิต วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของความสงบร่มเย็นและความสะอาดหมู่บ้านแต่ละแห่งต่างก็มีวัดประจำหมู่บ้านของตนยึดถือวัดนั้นว่าเป็นวัดของตนเป็นสมบัติร่วมกันของคนทั้งหมู่บ้านนั้น วัดแต่ละวัดจึงเป็นเครื่องรวมของสังคมย่อยสังคมหนึ่งเข้าให้เป็นหน่วยเดียวกัน (พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน (พิพัฒน์ สุเมธโส 2551: 19-20) ดังคำกลอนที่ว่า “วัดเป็นที่สงบร่มเย็นเป็นที่บ่มศีลงามเป็นแหล่งความรู้เป็นแหล่งชูธรรมะเป็นแหล่งละอายมุขเป็นแหล่งปลุกปลอบใจเป็นแหล่งให้บริการ” (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดีสุรเตโช), 2546: 21)

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และแม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญก็ยังคงอยู่ โดยเฉพาะวัดในเขตภูมิภาค บทบาทของวัดยังคงมีความเข้มข้นอยู่ค่อนข้างมาก ทั้งในเรื่องของการพัฒนาชุมชนการพัฒนาอาชีพหรือหน่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนการรวมกลุ่ม การเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจ (กรมการศาสนา, 2543: 5)

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในท้องถิ่น เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นหรือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง และเป็นที่พักของประชาชนทั้งด้านจิตใจและการให้การสงเคราะห์ยามเดือดร้อน (กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, 2542: 9) การที่วัดกลายเป็นศูนย์กลางของสังคมนี้ ทำให้พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางจิตใจเป็นศูนย์รวมความร่วมมือ ซึ่งอาจจะเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่นการเป็นที่ประกอบพิธีกรรม พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ เป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านในปัญหาต่างๆ ได้และในฐานะเป็นศิษย์ก็บอจารย์ทำให้สังคมไทยเชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ความเสียสละบำเพ็ญผลประโยชน์และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2541: 15-19).

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน มีผลกระทบต่อสถานภาพทางสังคมของวัดในฐานะศูนย์รวมจิตใจของประชาชนซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุหลากหลายประการ ดังที่ได้มีผลงานวิจัยแสดงไว้อย่างชัดเจนในพื้นที่จังหวัดสระบุรี ได้แก่ เจ้าอาวาสรุ่นใหม่ยังขาดประสบการณ์ในการพัฒนาวัดการพัฒนาวัดส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาวัตถุ/ขาดการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ

ชุมชนวัดไม่มีกิจกรรมที่จะทำให้ประชาชนสนใจและมีพระสงฆ์น้อยไม่สามารถปฏิบัติกิจสงฆ์ได้ ครบถ้วนบางวัดขาดความร่วมมือจากชุมชนในการจัดกิจกรรม และขาดความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ/เอกชน เป็นต้น (พระครูวิธานกิจโกศล (โสภณ สารโท), 2555) ดังกล่าวนี้ กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาวัดให้มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นศูนย์กลางของชุมชนไว้หลากหลาย เช่น การสร้างความรู้สึกร่วมกัน การสร้างสภาพวัดและศาสนทายาท การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น การสร้างกิจกรรมทางสังคมโดยให้วัดเป็นศูนย์กลาง (กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554: 4) เพื่อให้วัดเป็นที่พำนักสงฆ์ เป็นที่ประกอบศาสนกิจและบำเพ็ญกุศล และเป็นศูนย์กลางของชุมชน (สุนทร สุภตะโยธิน, 2540: 42)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในพื้นที่จังหวัดสระบุรี จึงสนใจศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี” เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยเป็นสารสนเทศเพื่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน สำหรับคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน
- 2.3 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ตามแนวคิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนา ได้แก่ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ และ 4) ด้านการจัดการ (สุธี สุทธิสมบูรณ์ และ สมาน รังสิโยภักดิ์, 2541: 12) ตามบทบาทของวัด ได้แก่ 1) การเป็นสถานที่ศึกษา 2) การเป็นสถานสงเคราะห์ 3) การเป็นที่พักเดินทาง 4) การเป็นที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาท 5) การเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม 6) การเป็นคลังพัสดุ และ 7) การเป็นศูนย์กลางการบริการ เพื่อพัฒนาประชาชนตามหลักไตรสิกขา คือ 1) ศีล 2) สมาธิ และ 3) ปัญญา

3.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการในจังหวัดสระบุรี

กลุ่มที่ 2 หัวหน้าหน่วยงานราชการในจังหวัดสระบุรี

กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสระบุรี

กลุ่มที่ 4 พุทธศาสนิกชนในจังหวัดสระบุรี

กลุ่มที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแทนจากประชากรทั้ง 5 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม รวมจำนวน 25 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี” นี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยจำแนกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการในจังหวัดสระบุรี กลุ่มที่ 2 หัวหน้าหน่วยงานราชการในจังหวัดสระบุรี กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสระบุรี กลุ่มที่ 4 พุทธศาสนิกชนในจังหวัดสระบุรี กลุ่มที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

ผู้ให้สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูป/คน โดยมีสัดส่วนดังแสดงในตารางที่ 3.1

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 10 รูป/คน โดยมีสัดส่วนดังแสดงในตารางที่ 3.2

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี” นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไว้ 2 ประเภท ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม ดังกล่าวข้างต้น

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยกำหนดประเด็นคำถามหลักให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม ดังกล่าวข้างต้น

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลขั้นต้น ผู้วิจัยศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามที่กำหนดไว้ โดยทำการติดต่อในเบื้องต้นทั้งทางโทรศัพท์และด้วยตนเองเพื่อแนะนำตัวผู้วิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และขอความอนุเคราะห์บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อมูลที่เกื้อกูลต่อการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้รับการตอบรับแล้วผู้วิจัยจะได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ข้อมูลชั้นรอง ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บริการค้นหาข้อมูลภายใต้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนดีเด่นในจังหวัดราชบุรี

3. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบ ด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant)

และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี ปัจจัยด้านบุคลากรหรือพระสงฆ์ ที่มีความรู้ความสามารถมากขึ้นในการเทศน์ ปัจจัยด้านงบประมาณ เพื่อการพัฒนาวัดให้สร้างสุข พัฒนาวัดให้มีความสะอาดบรรยากาศที่โล่ง โปร่งสบาย และสะอาดตา สว่าง ปรับปรุงสภาพแวดล้อมของวัดให้มีความสงบร่มรื่น ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่สร้างมีมาตรฐาน มีกฎเกณฑ์ และด้านการจัดการที่มุ่งมั่นพัฒนาสร้างสุขให้พุทธศาสนิกชน

2. แนวคิดตามบทบาทของวัด ได้แก่ 1) การเป็นสถานที่ศึกษา 2) การเป็นสถานสงเคราะห์ 3) การเป็นที่พักเดินทาง 4) การเป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท 5) การเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม 6) การเป็นคลังพัสดุ และ 7) การเป็นศูนย์กลางการบริการ เพื่อพัฒนาประชาชนตามหลักไตรสิกขา คือ 1) ศีล คือ ทำให้คนอยู่ในระเบียบวินัย 2) สมาธิ ทำให้จิตใจตั้งมั่นต่อสังคมและ 3) ปัญญา รอบรู้ในปัญหาแก้ได้ด้วยสันติวิธี ไม่นิยมกำลัง จึงทำให้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนเกือบทุกด้าน

3. รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี พบว่า (1) ด้านบุคลากร พบว่า **ด้านการส่งเสริมการศึกษา** การศึกษามีอยู่ แต่ในวังกับวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า วัดและพระสงฆ์ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก เพราะมีความพร้อมทางด้าน ทรัพยากรที่ตกทอดมา พระสงฆ์จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปจนถึงเจ้านาย และพระมหากษัตริย์ **ด้านการเป็นสถานสงเคราะห์** ที่ให้การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาชีวิตและคนยากจน เช่น การช่วยสงเคราะห์อนุเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจน การสงเคราะห์สังคมในด้านต่างๆ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ด้านอาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัยชั่วคราว การให้ทุนการศึกษา การให้การสงเคราะห์ **ด้านการเป็นที่พักคนเดินทาง** พักอาศัยแก่นักเรียน นักเรียนต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเรียนอยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาศีล เช่น ชี หรือคนชรา คนทุพพลภาพ การให้เช่าที่ดินในราคาถูกแก่ประชาชนที่ขาดเงินปลูกบ้านพักอาศัย ในการพัฒนาสังคมนั้น จำเป็นที่จะต้องรอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้การทำหน้าที่ของวัดและพระสงฆ์เป็นไป อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และเกิดประโยชน์สูงสุด **ด้านการเป็นสถานที่ใกล้เคียงข้อพิพาท** พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญต่อการเมืองการปกครองที่จะให้มวลมนุษยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการ ความคิด และเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติทั้งผู้ปกครองรัฐและประชาชนในรัฐ รวมทั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วโลก **ด้านวัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม** ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะเป็นมรดกทางสังคม ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องของคนในสังคม ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน **ด้าน**

วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะเป็นมรดกทางสังคม ที่เกิดจากการประพุดติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องของคนในสังคม ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

ด้านการส่งเสริมการศึกษา การศึกษามีอยู่ แต่ในวังกับวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า วัดและพระสงฆ์ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก เพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรที่ตกทอดมา พระสงฆ์จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปจนถึงเจ้านาย และพระมหากษัตริย์ **ด้านการเป็นสถานสงเคราะห์** ที่ให้การช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาชีวิตและคนยากจน เช่น การช่วยสงเคราะห์อนุเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจน การสงเคราะห์สังคมในด้านต่างๆ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ด้านอาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัยชั่วคราว การให้ทุนการศึกษาการให้การสงเคราะห์ **ด้านการเป็นที่พักคนเดินทาง** พักอาศัยแก่นักเรียน นักเรียนต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเรียนอยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาโรค เช่น ชี หรือคนชรา คนทุพพลภาพ การให้เช่าที่ดินในราคาถูกแก่ประชาชนที่ขาดทุนปลูกบ้านพักอาศัยในการพัฒนาสังคมนั้น จำเป็นที่จะต้องรอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้การทำหน้าที่ของวัดและพระสงฆ์เป็นไป อย่างเหมาะสม ถูกต้อง และเกิดประโยชน์สูงสุด **ด้านการเป็นสถานที่ใกล้เคียงข้อพิพาท** พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญต่อการเมืองการปกครองที่จะให้มวลมนุษยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการ ความคิด และเป็นแนวทางในการประพุดติปฏิบัติทั้งผู้ปกครองรัฐและประชาชนในรัฐ รวมทั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วโลก และสอดคล้องกับที่ **พระครูสังวรสุตกิจ (อนันต์ ญาณส่วโร) (2556)** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาองค์การพระพุทธ ศาสนาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน” จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อการพัฒนาองค์การทางพระพุทธศาสนาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนคณะสงฆ์ต้องมีการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ให้เข้าใจไปในทางเดียวกันของเจตนาธรรมวินัย พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการทำงานเป็นทีม มีการคิดร่วมกัน พัฒนาร่วมกันในงานด้านต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของคณะสงฆ์ด้วยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์การ ผ่านกระบวนการคิดและจงใจร่วมกัน (Motivation) ด้วยการสร้างทีมงาน (Teamwork) ตามระบบการที่เกิดจากการอยู่ร่วมกัน การประสานงาน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในองค์การ **ด้านวัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม** ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะเป็นมรดกทางสังคมที่เกิดจากการประพุดติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องของคนในสังคม ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันและสอดคล้องกับที่ **พระปลัดวรญาณ อกคฺวชิโร(2557)** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบ GT Model ที่เกื้อกูลกัน 5 ส่วน ประกอบด้วย 1) ชัยบปัญหาก่อนจึงย้อนเขี่ยนกาย

คือ การสำรวจรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูล เพื่อประเมินสภาพของวัดและชุมชนก่อนเลือกแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม 2) ยิ่งให้ยิ่งได้ คือ การประกาศเจตนารมณ์ของวัดที่จะดำเนินการ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน 3) ฝนตกใส่ตุ่มคือ การสำรวจความรู้พื้นฐานของชุมชน การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดเก็บบันทึกความรู้ที่จัดตั้งแหล่งเรียนรู้หรือพิพิธภัณฑ์ 4) กลุ่มกัลยาณมิตรคิดถูก คือ การสร้างภาคีเครือข่ายในการทำงานให้เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างวัดกับชุมชน และระหว่างวัดกับองค์กรต่าง ๆ และ 5) ต้องสุขก่อนจึงสำเร็จ คือ การส่งเสริมพฤติกรรมทางด้านจิตใจให้บุคคลมีปัญญาคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น ไม่เสพยาวิภวาทกิเลส และมีความภาคภูมิใจในพื้นฐานความเป็นมาของชุมชนตนเอง **ด้านวัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม** ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะเป็นมรดกทางสังคม ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องของคนในสังคม ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นผู้อนุรักษ์สิ่งแวดลอม สอดคล้องกับที่ **พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมมปญโญ)(2557)** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14” จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 นอกจากได้ตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้ว ส่วนใหญ่มีความโดดเด่นเกินมาตรฐาน และมีการนำเอาระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาใช้งาน เป็นต้น สำหรับรูปแบบการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการนำเอาระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการสำนัก มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้ตามสื่อต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในจังหวัดสระบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ควรจัดโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของพระสังฆาธิการระดับวัด เป็นประจำทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2) คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ควรรณรงค์ให้ทุกวัด จัดทำแผนงบประมาณระยะสั้น และแผนงบประมาณระยะยาว พร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงานตามแผนงบประมาณนั้น ๆ ต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนตามกรอบระยะเวลา

3) คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ควรรณรงค์ให้ทุกวัด เข้าร่วมโครงการ วัด 5 ส. และมีการประเมินผลการจัดระเบียบ วัด 5 ส. โดยคณะกรรมการฝ่ายคณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสระบุรี

4) คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ควรรณรงค์ให้พระสังฆาธิการทุกระดับ เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือ ป.บ.ส. เพื่อพัฒนาศักยภาพทางการบริหารจัดการ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ด้านบุคลากร : เจ้าอาวาสทุกวัดในจังหวัดสระบุรี ควรสร้างแรงจูงใจในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมแก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรคฤหัสถ์ที่พำนักอาศัยอยู่ภายในวัด
- 2) ด้านงบประมาณ : เจ้าอาวาสทุกวัดในจังหวัดสระบุรี ควรจัดทำบัญชีทรัพย์สินของวัด ทั้งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์
- 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ : เจ้าอาวาสทุกวัดในจังหวัดสระบุรี ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดให้สะอาด สงบ และร่มรื่น
- 4) ด้านการจัดการ : เจ้าอาวาสทุกวัดในจังหวัดสระบุรี ควรเป็นผู้นำในการสร้างความรู้สึกลำบากแก่ชุมชนในท้องถิ่นว่าวัดเป็นของชุมชน

3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติจากวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ
- 2) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาวัดตามหลักไตรสิกขา
- 3) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างจิตสำนึกรักษาวัดแก่เยาวชน

References

- Kannika Piromrat. (2554). Factors Affecting Learning Achievement according to 2551 Basic Core Curriculum for 1st Grade and 4th Grade students at Demonstration School of Rajabhat Suansunanta University (*Research Report*). Funded by Rajabhat Suansunanta University,
- Kornusa Srisuwan. (2552). Medical Science Curriculum Evaluation, Srinakarinvirote University (*Research Report*). Bangkok: Srinakarinvirote University.
- Vilawan Kongsadee. (2552). Factors Affecting Learning Achievement of 52 ID Coded Students of Business Administration, Rajapruk College, Academic Year 2552 (*Research Report*). Funded by Research Fund of Research Center. Nonthaburi: Rajapruk College.
- Kittiyaphorn Choksawatphinyo. (2553). study Social Development Quality of live of HIV people for people of the upper central region, *Dissertation Graduate School* : MCU.
- Somboon Thammalangkar. (2554). study the holistic well-being administration for people of the upper central region, *Dissertation Graduate School* : MCU.

Natthayaphorn Keawpokpong. (2556). *Study The Holistic Well-Being Administration For People Of The Local Wisdome Of Changrai Province*. Dissertation Graduate School : MCU.

Pharmaha Suthit Arphakaor. (2553). *Study The Holistic Well-Being Administration For People Of The Upper Central Region And Buddhist Approach*, Dissertation Graduate School : MCU.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม
โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

AN INTEGRATION OF BUDDHADHAMMA FOR TEACHING AND LEARNING
MANAGEMENT OF MORAL TEACHING MONKS IN SECONDARY SCHOOL OF
CHONBURI PROVINCE

พระครูพิศาลจริยากร (สมบุญ เลขธมโม)^{*} อนูวัต กระสังข์^{**} พิเชฐ ทั่งโต^{***}
Phrakrupisanjaibpkorn (Somboon Lekadhammo)^{*} Anuwat Krasang^{**} Phichet tangto^{***}

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี 2) ศึกษาแนวคิดทางการจัดการและหลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี 3) นำเสนอกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธบูรณาการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 25 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศาสนา และการจัดการเรียนการสอน จำนวน 11 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะและรูปแบบเบื้องต้นสำหรับการยืนยัน

^{*} Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{**} Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{***} Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย บันทึกเสียง และจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางนั้น พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนใช้วิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนมีอิสระทางความคิด การแก้ไขปัญหาด้วย การสรุปทบทเรียน และการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นใช้การวิจัยเป็นพื้นฐานนั้น พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทางการวิจัย เนื่องจากส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงมัธยมศึกษา จึงต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการวิจัยให้แก่พระสอนศีลธรรมให้มากขึ้น ด้านการจัดการเรียนที่เน้นการใช้โครงงานนั้น พระสอนศีลธรรมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้จัดทำโครงงานด้านพระพุทธศาสนา มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนไปร่วมประกวดแข่งขันในเวทีต่างๆ และได้รับรางวัลมากมาย ในส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น พระสอนศีลธรรมใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอนด้านนี้ โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาช่วยสอน

2. แนวคิดทางการจัดการและหลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี พบว่า ได้มีการนำแนวคิดทางการจัดการคือ หลักการบริหารวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวางแผน 2) ขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ 3) ขั้นตอนการติดตามประเมินผล และ 4) ขั้นตอนปรับมาตรฐาน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ การจัดการการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการทำโครงงาน และ การจัดการการเรียนการสอนโดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ส่วนหลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ซึ่งจะช่วยให้ครูจัดการสอนดีขึ้น และนักเรียนเรียนรู้ดีขึ้น คือ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล ฝึกการศึกษา และการมีวินัยสมาธิ ฝึกลมหายใจ จิตใจให้สงบนิ่ง ปัญญา การคิดพิจารณา แก้ปัญหา การประยุกต์ การปรับปรุง และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ มีฉันทะ ความพึงพอใจในงานและการเรียน วิริยะ ความเพียรพยายามให้ประสบผลสำเร็จ จิตตะ ความเอาใจจดจ่อในงานและการเรียน และวิมังสา คือ การหมั่นทบทวนความผิดพลาดและการแก้ไขปัญหา

3. กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธบูรณาการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 3 วิธีการ คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การวางแผนการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมจะต้องกำหนดแผนการสอนขึ้นก่อนเป็นอันดับแรก โดยการศึกษาข้อมูล วิธีการจัดการเรียนการสอน คุณลักษณะเบื้องต้นของผู้เรียน ความสนใจของผู้เรียน และอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน ขั้นตอนที่สอง ลงมือปฏิบัติตามแผน ด้วยการกระตุ้นผู้เรียนนำเข้าสู่บทเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนคิด วิเคราะห์งาน ขั้นตอนที่สาม การตรวจสอบและประเมินผลจากสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ความสนใจ การให้ความร่วมมือ ตลอดจนปฏิบัติสัมพันธ์ขณะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน มีทดสอบก่อนและหลังเรียน ขั้นตอนที่สี่ การปรับปรุงแก้ไข ต้องแก้ไขปัญหา

เฉพาะหน้า ปิดจุดอ่อนและเสริมจุดแข็ง กระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียน สร้างเสริมกำลังใจให้กับนักเรียน และมีการพัฒนาต่อเนื่อง วิธีการที่หนึ่ง สอนให้ครูและนักเรียนมีแรงบันดาลใจในการเป็นคนดี ขยัน มีวินัยในตนเอง ประพฤติตนเป็นคนดี ด้วยการฝึกวิชาศีล ระเบียบ วินัย สม่ำเสมอ เคารพกฎของโรงเรียน ไม่ประพฤติผิดกฎของโรงเรียน ตั้งใจปฏิบัติ วิชาศีลเป็นประจำ แบ่งปัน ช่วยเหลือ ทบทวนหาสาเหตุของการประพฤติผิดศีลธรรมและหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น วิธีการที่สอง สอนให้ครูและนักเรียนชอบความสงบ มุ่งมั่นตั้งใจเรียน เรียนอย่างมีความสุข ด้วยการฝึกลมหายใจ จิตให้สงบนิ่ง สนุกสนานกับการเรียน นั่งสมาธิ สวดมนต์ ทบทวนบทเรียน และทบทวนพฤติกรรมมากขึ้น วิธีการที่สาม สอนให้ครูและนักเรียนคิดสร้างสรรค์ มีจิตอาสา ชอบช่วยเหลือผู้อื่น แก้ปัญหาด้วยการคิดพิจารณา พัฒนาประยุกต์ ปรับปรุง สร้างสรรค์ อ่านหนังสือเพิ่มขึ้น ตั้งใจเรียน ซักถามข้อสงสัย ช่วยเหลือผู้อื่น ทบทวนวิธีการเรียน แก้ไขข้อบกพร่อง เสริมสร้างปัญญาตลอดเวลา

คำสำคัญ : การบูรณาการ, การจัดการเรียนการสอน, พระสอนศีลธรรม

Abstract

The objectives of this research were : (1) to study the state of integration of Buddhaddhamma for teaching and learning management of moral teaching monks in secondary school of Chonburi province, (2) to study the concept for integration of Buddhaddhamma for teaching and learning management of moral teaching monks in secondary school of Chonburi province, (3) to present the procedure for integration of Buddhaddhamma for teaching and learning management of moral teaching monks in secondary school of Chonburi province.

This research was the qualitative research by studying the document analysis, in depth interview with 26 key informants of moral teaching monks and officers. The tool for this research is the questionnaire and to collect the data by noting and recording. The data analysis through descriptive content analysis and focus group discussion from 11 religious specialists and teaching and learning management. The tools for this research are specific focus group and basic form for data confirmation. The data is collected by small group meeting, recording, and note down. The data analysis is through the descriptive data analysis.

The findings of this research as follows:

1. The state of integration of Buddhaddhamma for teaching and learning management of moral teaching monks in secondary school of Chonburi province, found that the teaching and learning management as child center, the moral

teaching monks in the school used the teaching method focus on independent thinking character to students. The problem solution is to summarize the lesson and critical thinking of current situation. For the teaching and learning management as focus on research, the moral teaching monks lack of research knowledge due to majority of monks finished Dhamma education only. So, must have the knowledge development about research more to moral teaching monks. For the learning management that focus on project usage, the moral teaching monks allowed the students to participate for Buddhism project, had the promotion and support the students to have the competition in many places and got many rewards. The teaching and learning management that focus on local wisdom, the moral teaching monks used the temple as the teaching management center by inviting the local wisdom teachers to help for teaching.

2. The concept for integration of Buddhadhamma for teaching and learning management of moral teaching monks in secondary school of Chonburi province, found that had used the concept of management by total quality management of Deming such as 1) the step of planning 2) the step for planning into practice step 3) the step of examination and evaluation 4) the step of standard improvement, to use the teaching and learning management to match with the teaching and learning management as child center, the teaching and learning management as focus on research, the learning management that focus on project usage, the teaching and learning management that focus on local wisdom and outdoor teaching. For the Buddhadhamma is used integrated in teaching and learning management of moral teaching monks which will help the teacher for good teaching management and better learning student are Trisikkha such as precept, precept keeping practice, rule, regulation and discipline, concentration, breath practice, calm mind, wisdom, consideration, solution, development, application, improvement and creative thinking for getting the desired characteristics are Chanda(aspiration) is the work and learning satisfaction, Viriya (energy) is to work hard and get the success, Citta (thoughtfulness) is to pay attention in the work and education, Vimangsa(investigation) is to revise the mistakes and solve the problems.

3. The procedure for integration of Buddhadhamma for teaching and learning management of moral teaching monks in secondary school of Chonburi province, consists of four steps such as 1) the step of planning: the moral teaching monk will set the teaching plan as the priority by studying the data, teaching and learning methods,

basic characteristics of students, the interest of students, teaching equipment. 2) The step for planning into practice step: To convince the student to study and to give the opportunity to students for work critical thinking. 3) The step of examination and evaluation: to examine and evaluate from students' behavior observation, interest, cooperation including the co-relation while have the activity together with friends, to have the pretest and posttest. 4) The step of standard improvement: must solve the problem, end the weakness and promote the strength, to provoke the students to study, to promote the sympathy to students, and have the continuously development. The first method is to teach the teachers and students to be good citizens, work hard, self discipline, behave well, precept keeping practice, order, discipline regularly, obey the rule of school, no against the rule of school, intend to practice, regularly precept keeping, share, review of cause of behavior against morality and solutions. The second method is to teach teachers and students to like the quietness, work hard, study with happiness, breath practice, calm mind, fun with learning, meditation siting, chanting, review of lesson, homework doing, and revise the behavior, more practice meditation. The third method is to teach the teachers and students to have creative thinking, service mind, help others, share, to think to solve the problems, consideration, solution, applied development, improvement, creativeness, more reading, intend to study, ask the question from doubt, help others, revise the learning method, solutions of mistakes, to always create the wisdom.

Keywords: An Integration, Teaching and Learning Management, Moral Teaching Monks

1. บทนำ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก ประชาชนในอดีตมีชีวิตอยู่กับครอบครัว มีพุทธศาสนา มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นรากฐานของทัศนคติและค่านิยมในการดำรงชีวิต ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่การเพิ่มของประชากรประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่สูงขึ้น รวมทั้งการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชน ทำให้ประชาชนหันมานิยมความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้นและละเลยด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยขาดความตระหนักว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมากในการกำหนดความสงบสุขของสังคม เนื่องจากหากคนในสังคมมีความบกพร่องทางด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้ว แม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจก็ย่อมจะหาความสุขและเกิดการพัฒนาไปได้ยาก

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ประเทศใดสามารถจัดระบบการศึกษาให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและถูกต้อง ประเทศนั้นย่อมประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง หรือด้านสังคมวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศจะต้องอาศัยกำลังคนเป็นสำคัญ ซึ่งกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนก็คือ การจัดการศึกษา โดยเฉพาะการสอนศีลธรรม

การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความคาดหวังว่าจะเป็นโครงการที่สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมโดยต้องการใช้โครงการนี้ให้เข้าไปมีส่วนผลักดันสร้างเปลี่ยนแปลงที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทยด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนมีพระที่จะนำหลักธรรมคำสอนผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระภิกษุสงฆ์โดยตรง และผลจากการวิจัยของคณะสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า เป็นโครงการที่ดี มีผลทำให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เป็นการลงทุนในโครงการที่คุ้มทุนมากเพราะในภาพรวมพระสามารถตอบสนองนโยบายรัฐบาลได้ดี ดังนั้นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงมีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ผ่านกระบวนการเรียนการสอน แต่ปัญหาในปัจจุบัน พบว่า บทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม ด้านความรู้ ความพร้อมด้านประสบการณ์สอน ความพร้อมด้านเงื่อนไขเวลาการสอน ด้านความเกี่ยวพันจากโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการ การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการในการจัดการ การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี และนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการ การเรียนการสอนของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดทางการจัดการและหลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

2.3 เพื่อนำเสนอกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธบูรณาการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน

25 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึก และการบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน จำนวน 11 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะและรูปแบบเบื้องต้นสำหรับการยืนยันข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย บันทึกเสียง และจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางนั้น พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนใช้วิธีการสอนที่เน้นไปในลักษณะการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัย และทักษะการชีวิตประจำวัน การให้นักเรียนมีอิสระทางความคิด การแก้ไขปัญหาด้วย การสรุปบทเรียนและการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นใช้การวิจัยเป็นพื้นฐานนั้น พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทางการวิจัย เนื่องจากส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงมัธยมศึกษา จึงต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการวิจัยให้แก่พระสอนศีลธรรมให้มากขึ้น ด้านการจัดการเรียนที่เน้นการใช้โครงงานเป็นฐานนั้น ทำให้สามารถคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ พระสอนศีลธรรมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้จัดทำโครงงานด้านพระพุทธศาสนา มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนไปร่วมประกวดแข่งขันในเวทีต่างๆ และได้รับรางวัลมากมาย ในส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนนั้น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นองค์ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา อันเป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงแก้ปัญหา พระสอนศีลธรรมใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอนในด้านนี้ โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาช่วยสอน

2. แนวคิดทางการจัดการและหลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี พบว่า ได้มีการนำแนวคิดทางการจัดการคือ หลักการบริหารวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวางแผน เป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบายให้เป็นรูปธรรมและมีความพร้อมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ 2) ขั้นตอนการนำแผนไปปฏิบัติ ขั้นตอนนับตั้งแต่การจัดทำแผนเสร็จสิ้นจนถึงขั้นตอนการนำแผนไปใช้ในการปฏิบัติงานจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานฝึกรวมจะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดเพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้เข้าใจเรื่องแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการอย่างถ่องแท้เพราะคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงานย่อมขึ้นอยู่กับระดับของความรู้ความเข้าใจในแผน 3) ขั้นตอนการติดตามประเมินผล เน้นการบริหารยุทธศาสตร์ขององค์กร ให้ความสำคัญกับการติดตามประเมินผลกลุ่ม ตัวชี้วัดที่เป็นตัวขับเคลื่อน ซึ่งได้แก่ตัวชี้วัดในขั้นตอนทรัพยากรที่จำเป็น ตัวชี้วัดในขั้นตอนกิจกรรมหรือกระบวนการ

และตัวชี้วัดที่เป็นผลของการปฏิบัติ หรือตัวชี้วัดที่เป็นผลผลิต ผลลัพธ์อย่างแท้จริง และ 4) ขั้นตอนปรับมาตรฐานควรกำหนดให้มีคณะทำงานเพื่อติดตามผลการดำเนินงานหากพบว่าผลการดำเนินงานต่ำกว่าเป้าหมาย ต้องพยายามปรับแผนการดำเนินงานสามารถผลักดันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยนำทั้งสี่ขั้นตอนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการวิจัยในการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการทำโครงการ และ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ส่วนหลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ซึ่งจะช่วยให้อุทิศจัดการสอนดีขึ้น และนักเรียนเรียนรู้ดีขึ้น คือ หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล ฝึกรักษาศีล ภาว ระเบียบ และการมีวินัย สมาธิ ฝึกกลมหายใจ จิตใจให้สงบ นิ่ง ปัญญา การคิดพิจารณา แก้ปัญหา การพัฒนา การประยุกต์ การปรับปรุง และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักกัทธิบาท 4 คือ มีฉันทะ ความพึงพอใจในงานและการเรียน วิริยะ ความเพียรพยายามให้ประสบผลสำเร็จ จิตตะ ความเอาใจจดจ่อในงานและการเรียน และวิมังสา คือ การหมั่นทบทวนความผิดพลาดและการแก้ไขปัญหา

3. กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธบูรณาการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 3 วิธีการ คือ **ขั้นตอนที่หนึ่ง** การวางแผนการเรียนการสอน แบ่งตามการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ 1) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง พระสอนศีลธรรมจะต้องกำหนดแผนการสอนขึ้นก่อนเป็นอันดับแรก โดยการศึกษาข้อมูล วิธีการจัดการเรียนการสอน คุณลักษณะเบื้องต้นของผู้เรียน ความสนใจของผู้เรียน อุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน เพื่อเตรียมความพร้อมในการสอน ในขั้นตอนนี้พระสอนศีลธรรมอาจปรึกษາอาจารย์พี่เลี้ยงซึ่งมีความเชี่ยวชาญและชำนาญการอยู่แล้ว 2) การจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการวิจัยจัดการเรียนรู้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ มีการวางแผนก่อนการสอน ในขั้นตอนของการวางแผนนั้น พระสอนศีลธรรมจะต้องทราบว่า จะใช้งานวิจัยลักษณะใดมีเป็นข้อมูลให้นักเรียนได้ศึกษา รวมถึงการออกแบบกระบวนการวิจัยด้วย 3) การจัดการเรียนการสอนที่ใช้โครงการเป็นฐาน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะต้องวางแผนในการจัดทำโครงการร่วมกับนักเรียน การใช้โครงการเป็นฐานในการเรียนการสอนนั้นจะต้องกำหนดประเด็นต่างๆ ก่อนลงมือปฏิบัติ 4) การจัดการเรียนการสอนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสอนพระสอนศีลธรรมจะต้องสำรวจว่า ในท้องถิ่นของตนเอง ชุมชนรอบวัดและโรงเรียน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง แล้วกำหนดเป็นประเด็นให้นักเรียนได้ศึกษา

ขั้นตอนที่สอง การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง พระสอนศีลธรรมจะต้องปฏิบัติตามแผน กระตุ้นผู้เรียน นำเข้าสู่บทเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนคิด วิเคราะห์งาน การจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการวิจัยจัดการเรียนรู้พระสอนศีลธรรมจะต้องปฏิบัติตามแผน ตั้งสมมติฐานการวิจัย กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการอยากรู้อยากเห็น และการค้นหาคำตอบตามสมมติฐาน การจัดการเรียนการสอนที่ใช้โครงการเป็นฐาน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะต้องปฏิบัติตามแผน ชี้แจงลักษณะโครงการ และดำเนินการตามโครงการ ส่วนการจัดการเรียนการสอน

ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสอนพระสอนศีลธรรมจะต้องปฏิบัติตามแผน พาลงพื้นที่จริง ศึกษาเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน และซักถามประเด็นสงสัย **ขั้นตอนที่สาม** การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการวิจัยจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่ใช้โครงงานเป็นฐาน การจัดการเรียนการสอนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสอน พระสอนศีลธรรมสามารถตรวจสอบและประเมินผลการศึกษได้จากสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ความสนใจ การให้ความร่วมมือ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ขณะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน มีทดสอบก่อนและหลังเรียนเพื่อทราบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีการเปรียบเทียบผลคะแนนก่อนและหลัง มีสัมภาษณ์นักเรียน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการถามตอบในขณะที่ทำการเรียนการสอนเพื่อวัดความเข้าใจของนักเรียน เป็นต้น **ขั้นตอนที่สี่** การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการวิจัยจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่ใช้โครงงานเป็นฐาน การจัดการเรียนการสอนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสอน พระสอนศีลธรรมจะต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ปิดจุดอ่อนและเสริมจุดแข็ง กระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียน สร้างเสริมกำลังใจให้กับนักเรียน และมีการพัฒนาต่อเนื่อง **วิธีการที่หนึ่ง** การพัฒนาครูและนักเรียนด้วยหลักไตรสิกขา ให้เกิดมีคุณลักษณะแห่งอิทธิบาท 4 พบว่า การพัฒนาตามหลักศีลได้แก่ สอนให้ครูและนักเรียนมีแรงบันดาลใจในการเป็นคนดี ชยัน มีวินัยในตนเอง ประพฤติตนเป็นคนดี ด้วยการฝึกรักษาศีล ระเบียบ วินัย สม่่าเสมอ เคารพกฎของโรงเรียน ไม่ประพฤติดีกฎของโรงเรียน ตั้งใจปฏิบัติ รักษาศีลเป็นประจำ แบ่งปันช่วยเหลือ ทบทวนหาสาเหตุของการประพฤติดีกฎศีลธรรมและหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น **วิธีการที่สอง** การพัฒนาตามหลักสมาธิ ได้แก่ สอนให้ครูและนักเรียนชอบความสงบ มุ่งมั่นตั้งใจเรียน เรียนอย่างมีความสุข ด้วยการฝึกกลมหายใจ จิตให้สงบนิ่งเป็นหนึ่ง สนุกสนานกับการเรียน นั่งสมาธิ สวดมนต์ ทบทวนบทเรียน ทำการบ้าน และทบทวนพฤติกรรม ชยันทำสมาธิมากขึ้น **วิธีการที่สาม** การพัฒนาตามหลักปัญญา ได้แก่ สอนให้ครูและนักเรียนคิดสร้างสรรค์ มีจิตอาสา ชอบช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปัน คิดแก้ปัญหา ด้วยการคิดพิจารณาแก้ปัญหา พัฒนาประยุกต์ ปรับปรุง สร้างสรรค์ อ่านหนังสือเพิ่มขึ้น ตั้งใจเรียน ซักถามข้อสงสัยช่วยเหลือผู้อื่น ทบทวนวิธีการเรียน แก้ไขข้อบกพร่อง เสริมสร้างปัญญาตลอดเวลา

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณะสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี” มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแนวใหม่ ด้วยการบริหารวงจรคุณภาพเดมมิ่ง (Deming) พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแนวใหม่ คือ การเรียนการสอนที่ใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้กระบวนการวิจัยจัดการเรียนรู้ ใช้โครงการเป็นฐาน และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบของการบริหารวงจรคุณภาพเดมมิ่ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่หนึ่ง ขั้นตอนการวางแผนการเรียนการสอน ขั้นตอนที่สอง ขั้นตอนลงมือปฏิบัติตามแผน ขั้นตอนที่สาม ขั้นตอนการตรวจสอบ ประเมินผล ขั้นตอนี่สี่ ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้วงจรการบริหารคุณภาพเดมมิ่งจะช่วยให้พระสอนศีลธรรมมีกระบวนการและวิธีการในการบริหารจัดการการเรียนการสอนที่ดีขึ้น เพราะจะช่วยให้พระสอนศีลธรรมเข้าใจขั้นตอนการสอนอย่างแท้ ผึกการวางแผน การเขียนแผนการสอน การสอนอย่างเป็นระบบ การตรวจสอบ การประเมินผลที่เกี่ยวข้องตรง และจะทำให้พระสอนศีลธรรมมีแนวทางในการปฏิบัติที่ดีในการเรียนการสอนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ “ประสิทธิผลการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ในด้านการสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีด้านการพัฒนาระบบบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็ง และมีมาตรฐานเป็นโรงเรียนคุณภาพที่ยั่งยืน ด้านการเสริมสร้างศักยภาพให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของโลก ด้านการทํานุบำรุง เผยแผ่พระพุทธ ศาสนาให้เจริญงอกงาม ได้แก่ การสร้างและพัฒนาชุมชนพระธรรมต้นแบบตามมาตรฐานชุมชนพุทธธรรมที่กำหนดไว้ การวางมาตรการเพื่อการรักษาผู้จบการศึกษาให้ดำรงอยู่ในบรรพชิต และการนำเสนอธรรมแก่ประชาชน ให้ได้รับการเสริมสร้างความรู้ ปัญญา ด้วยหลักพุทธธรรมอย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง

2. การพัฒนาครูและนักเรียนด้วยหลักไตรสิกขา ให้เกิดมีคุณลักษณะแห่งอิทธิบาท 4 พบว่า การพัฒนาตามหลักศีล ได้แก่ สอนให้ครูและนักเรียนมีแรงบันดาลใจในการเป็นคนดี ชยัน มีวินัยในตนเอง ประพฤติตนเป็นคนดี ด้วยการฝึกรักษาศีล ระเบียบ วินัย สม่่าเสมอ เคารพกฎของโรงเรียน ไม่ประพฤติผิดกฎของโรงเรียน ตั้งใจปฏิบัติ รักษาศีลเป็นประจำ แบ่งปันช่วยเหลือ ทบทวนหาสาเหตุของการประพฤติผิดศีลธรรมและหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น การพัฒนาตามหลักสมาธิ ได้แก่ สอนให้ครูและนักเรียนชอบความสงบ มุ่งมั่นตั้งใจเรียน เรียนอย่างมีความสุข ด้วยการฝึกกลมหายใจ จิตให้สงบนิ่ง เป็นหนึ่ง สนุกสนานกับการเรียน นั่งสมาธิ สวดมนต์ ทบทวนบทเรียน ทำการบ้าน และทบทวนพฤติกรรม ชยันทำสมาธิมากขึ้น การพัฒนาตามหลักปัญญา ได้แก่ สอนให้ครูและนักเรียนคิดสร้างสรรค์ มีจิตอาสา ชอบช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปัน คิดแก้ปัญหา ด้วยการคิดพิจารณา แก้ปัญหา พัฒนาประยุกต์ ปรับปรุง สร้างสรรค์ อ่านหนังสือเพิ่มขึ้น ตั้งใจเรียน ซักถามข้อสงสัย ช่วยเหลือผู้อื่น ทบทวนวิธีการเรียน แก้ไขข้อบกพร่อง เสริมสร้างปัญญาตลอดเวลา ซึ่ง "ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ระดับโลกในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษา การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ตามหลักพุทธญาณวิทยา และรูปแบบการจัดการทักษะความรู้ (รูปแบบ KSM Model)" พบว่า รูปแบบ KSM Model เป็นสมรรถนะด้านต่างๆ ของมนุษย์การเกิดสมรรถนะต่างๆ เหล่านี้ได้บุคคลผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติที่อยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับคุณสมบัติสมรรถนะมนุษย์โดยเกิดจากการฝึกตนตามหลักพุทธญาณวิทยา (หลักไตรสิกขา) เพราะหากฝึกตนให้เป็นผู้ที่มี ศีล สมาธิ ปัญญา สมรรถนะที่อยู่ในรูปแบบ KSM Model ก็จะมีเกิดขึ้นได้เอง การเป็นมนุษย์ที่มีสมรรถนะแม้กระทั่ง

ปัญญาสูงสุดในตัวมนุษย์ที่เราเรียกว่า ภาวนามยะปัญญา ในการพัฒนามนุษย์ต้องพัฒนาจากจิตใจเพื่อส่งผลให้เกิดทุนทางปัญญาในการสร้างความเก่งหรือความดี หรือ อริยะภาวะและอัจฉริยะภาวะขึ้น ส่วนสมรรถนะที่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดศักยภาพที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดของความเป็นมนุษย์และปัญญาสูงสุด ก็คือ ทุนทางปัญญา ซึ่งไม่ใช่ลักษณะทางกายภาพของสมองหรือเนื้อสมอง รอยหยัก ในเชิงนามธรรม แต่หมายถึงในเชิงรูปธรรม คือ กระบวนการคิดหรือการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพสมองเป็นเพียงแค่เครื่องมือที่ฝึกความเก่ง แต่ปัญญาเกิดจากความรู้ที่เกิดจากจิตใจ เกิดจากการหยั่งรู้ด้วยตนเองจากจิตใจ แล้วส่งออกไปที่สมองให้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมหรือสมรรถนะ ดังนั้นทุนทางสมองคือ ทุนทางปัญญาของมนุษย์ที่เกิดจากการหยั่งรู้ด้วยการศึกษาตนเองจากการฝึก ศิล สมาธิปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานเป็นคุณสมบัติสมรรถนะทุนมนุษย์ของคนดีและเป็นคนเก่งอยู่ในตัว (อริยะ-อัจฉริยะ) และงานวิจัยของ เอื้อมอร ชลวร (Aeumaon Chonlaworn, 2554) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” ผลการศึกษาพบว่าความรู้ มี 2 ประเภท คือ ความรู้ฝังลึกในตัวคน (tacit knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) การใช้หลักไตรสิกขา ในการจัดสร้างสังคมให้เข้าใจซึ่งกันและกัน “การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนวิถิพุทธ เป็นโรงเรียนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ และปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น และนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลักไตรสิกขามาบูรณาการเข้ากับบริบทของโรงเรียนและชุมชน ร่วมกันพัฒนาทักษะชีวิต การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นต้น โดยมีแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านกายภาพ 3) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต 4) ด้านการเรียนการสอน และ 5) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์ และสถานศึกษาต้องให้การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในทุกๆ ด้าน โดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนร่วมกับสถานศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผน การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และการกำกับติดตามผลการเรียนร่วมกับสถานศึกษาและครูพี่เลี้ยง

2) คณะสงฆ์และสถานศึกษาจัดอบรมถวายความรู้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จัดหลักสอนการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน เทคนิคการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องกำหนดแผนการสอนขึ้นก่อนเป็นอันดับแรก โดยการศึกษาข้อมูล วิธีการจัดการเรียนการสอน คุณลักษณะเบื้องต้นของผู้เรียน ความสนใจของผู้เรียน

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน เพื่อเตรียมความพร้อมในการสอน ในขั้นตอนนี้พระสอนศีลธรรมอาจปรึกษาอาจารย์พี่เลี้ยงซึ่งมีความเชี่ยวชาญและชำนาญการอยู่แล้ว

2) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องปฏิบัติตามแผน กระตุ้นผู้เรียน นำเข้าสู่บทเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนคิด วิเคราะห์งาน การจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการวิจัยจัดการเรียนรู้พระสอนศีลธรรมจะต้องปฏิบัติตามแผน ตั้งสมมติฐานการวิจัย กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการอยากรู้ อยากเห็น และการค้นหาคำตอบตามสมมติฐาน การจัดการเรียนการสอนที่ใช้โครงการเป็นฐาน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะต้องปฏิบัติตามแผน ชี้แจงลักษณะโครงการ และดำเนินการตามโครงการ ส่วนการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสอนพระสอนศีลธรรมจะต้องปฏิบัติตามแผน พาลงพื้นที่จริง ศึกษาเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน และซักถามประเด็นสงสัย

3) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องตรวจสอบและประเมินผลการศึกษาได้จากสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ความสนใจ การให้ความร่วมมือ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ขณะทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน มีทดสอบก่อนและหลังเรียนเพื่อทราบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีการเปรียบเทียบผลคะแนนก่อนและหลัง มีสัมภาษณ์นักเรียน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการถามตอบในขณะที่ทำการเรียนการสอนเพื่อวัดความเข้าใจของนักเรียน เป็นต้น

4) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ปิดจุดอ่อนและเสริมจุดแข็ง กระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียน สร้างเสริมกำลังใจให้กับนักเรียน และมีการพัฒนาต่อเนื่อง

5) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องพัฒนาครูและนักเรียนด้วยหลักไตรสิกขา ให้เกิดมีคุณลักษณะแห่งอิทธิบาท 4 การพัฒนาตามหลักศีล ได้แก่ สอนให้ครูและนักเรียนมีแรงบันดาลใจในการเป็นคนดี ชยัน มีวินัยในตนเอง ประพฤติตนเป็นคนดี ด้วยการฝึกรักษาศีล ระเบียบ วินัย สม่ำเสมอ เคารพกฎของโรงเรียน ไม่ประพฤติผิดกฎของโรงเรียน ตั้งใจปฏิบัติ รักษาศีลเป็นประจำ แบ่งปันช่วยเหลือ ทบทวนหาสาเหตุของการประพฤติดีศีลธรรมและหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น

6) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องพัฒนาตามหลักสมาธิ ได้แก่ สอนให้ครูและนักเรียนชอบความสงบ มุ่งมั่นตั้งใจเรียน เรียนอย่างมีความสุข ด้วยการฝึกลมหายใจ จิตให้สงบนิ่ง เป็นหนึ่ง สนุกสนานกับการเรียน นั่งสมาธิ สวดมนต์ ทบทวนบทเรียน ทำการบ้าน และทบทวนพฤติกรรม ชยันทำสมาธิมากขึ้น

7) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องพัฒนาตามหลักปัญญา ได้แก่ สอนให้ครูและนักเรียนคิดสร้างสรรค์ มีจิตอาสา ชอบช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปัน คิดแก้ปัญหา ด้วยการคิดพิจารณา แก้ปัญหา พัฒนาประยุกต์ ปรับปรุง สร้างสรรค์ อ่านหนังสือเพิ่มขึ้น ตั้งใจเรียน ซักถามข้อสงสัย ช่วยเหลือผู้อื่น ทบทวนวิธีการเรียน แก้ไขข้อบกพร่อง เสริมสร้างปัญญาตลอดเวลา

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”

2) คว้าศีกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัตกรรมเพื่อการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”

3) คว้าศีกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”

4) คว้าศีกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการรองรับการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”

Reference

- Phrapalad Pradisist Thitabho (Prakongsai). (2557). *“The Development of Administration Model of Buddhist Way School in Ayutthaya Province”*, *Doctor of Philosophy Buddhist management*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
- Aeumaon Chonlaworn. (2556). *“ A Study Of The Development Of Phra Pramote Pāmojjo’s Instructive Patterns”*. *Doctor of Philosophy Buddhist Studies*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

**การส่งเสริมการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวม
เพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลางตอนบน
PEOPLE'S HOLISTIC WELL-BEING ADMINISTRATION PROMOTION OF
LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS AT UPPER CENTRAL REGION**

วลัญช์ชยา เลิศรัชชาพันธ์* พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ**

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ***

Warunchaya Lerdratphan* Phramahaboonlert Inthapanyo**

PhrakruSangkalakkiattisak Kittipanyo***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของประชาชนในเขตภาคกลางตอนบน 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมได้แก่อธิบาต 4 ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน 3) และนำเสนอรูปแบบการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน

ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามจำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ คือความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test, ANOVA : F - test และ Multiple Regression การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 26 รูป/คน และจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการสุขภาวะเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลาง ตอนบน การจัดการสุขภาวะทางกายอยู่ในระดับมาก (3.58) การจัดการสุขภาวะทางสังคมอยู่ในระดับมาก (3.76) ด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก (3.51) การจัดการสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับมาก (3.58) ส่วนปัจจัยทางด้านอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะอยู่ในระดับมาก (3.60) ด้านวิริยะอยู่ในระดับมาก (3.65) ด้านจิตตะอยู่ในระดับมาก (3.77) และด้านวิมังสาอยู่ในระดับมาก (3.64) สำหรับการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวม ด้านการจัดการคนอยู่ในระดับมาก (3.67) ด้านการจัดการงบประมาณอยู่ในระดับมาก (3.73) ด้านการจัดการทั่วไปอยู่ในระดับมาก (3.83) ด้านอุปกรณ์/เครื่องมืออยู่ในระดับมาก (3.76) ด้านบริการประชาชนอยู่ในระดับมาก (3.65) และด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก (3.79)

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.01 โดยมีปัจจัยการจัดการที่มีอิทธิพลต่อสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ ปัจจัยทางการจัดการคน (.104) การจัดการงบประมาณ (.085) การจัดการทั่วไป (.139) การจัดการอุปกรณ์/เครื่องมือ (.077) การบริการประชาชน (.079) และด้านคุณธรรมจริยธรรม (.087) มีอิทธิพลต่อสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ร้อยละ 69.4 ($R=.833$, $R^2=.69.4$) สำหรับปัจจัยทางด้านอิทธิบาท 4 ซึ่งมีด้านฉันทะ (.106) ด้านวิริยะ (.025) ด้านจิตตะ (.853) และด้านวิมังสา (.125) ฉะนั้น ปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 ทั้ง 4 ด้านจึงมีอิทธิพลต่อสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือถ้าหากปัจจัยทางด้านอิทธิบาท 4 มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะทางด้านจิตตะ จะส่งผลต่อสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอธิบายได้ร้อยละ 59.9 ($R=.774$, $R^2=.59.9$) โดยรูปแบบด้านสุขภาวะทางกาย (ฉันทะ) องค์กรต้องมึนโยบายการสร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากรเพื่อการดูแลสุขภาพของประชาชน สนับสนุนงบประมาณในการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างเต็มที่ โครงการและกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานสามารถบริการประชาชนด้านสุขภาวะอย่างเพียงพอต่อความต้องการ การจัดหาอุปกรณ์/เครื่องมือสมัยใหม่มาใช้เพื่อการจัดการสุขภาวะของประชาชนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดหาอุปกรณ์/เครื่องมือสมัยใหม่มาใช้เพื่อการจัดการสุขภาวะของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ให้กำลังใจแก่บุคลากรและประชาชนต่อการดำเนินด้านสุขภาวะอย่างมาก หน่วยงานมีการจัดการระบบกลไกต่างๆ เพื่อรองรับงานด้านสุขภาวะของประชาชนอย่างเต็มที่ซึ่งจะนำมาสู่การเกิดวิริยะ รูปแบบด้านสุขภาวะทางจิตใจ (จิตตะ) รูปแบบการดูแลสุขภาพทางกายแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนตามหลักจิตตะในที่นี้หมายถึง แผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพโดยบุคลากรทางสาธารณสุข พร้อมสร้างขวัญและกำลังใจการแนะนำพบจิตแพทย์ และส่งเสริมด้านธรรมะจัดกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา มีการจัดโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในครอบครัวมีโครงการสร้างผู้นำในชุมชน เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่างๆ เน้นให้ผู้เข้าร่วม

กิจกรรมมีความสุข ส่งเสริมอาสาสมัครเยี่ยมผู้ป่วยดูแลสุขภาวะทางด้านจิตใจ มีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมรวมกลุ่มสวดมนต์ไหว้พระ ฝึกสมาธิ นิมนต์พระมาบรรยายธรรม และทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนารูปแบบด้านสุขภาวะทางสังคม (วิริยะ) บุคลากรมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานด้านสุขภาวะ มีงบประมาณมีผลที่สำคัญอย่างมากที่ทำให้การดำเนินด้านสุขภาวะประสบผลสำเร็จ มีการส่งเสริมระบบการบริการด้วยวิธีการเข้าใจบริบทในวิถีชีวิตของประชาชน นำอุปกรณ์/เครื่องมือไปใช้ได้อย่างเต็มสมรรถนะ และคุ้มค่ามีประสิทธิภาพต่อการลงทุน ผู้บริหารองค์กรมีความพยายามในการให้กำลังใจ ดูแลสวัสดิการแก่บุคลากรและประชาชนเพื่อการจัดการสุขภาวะและมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาวะในพื้นที่เป้าหมายอย่างชัดเจนรูปแบบด้านสุขภาวะทางปัญญา (วิมังสา) บุคลากรมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านสุขภาวะได้ดี จัดหางบประมาณจากภายนอกได้เสมอในกรณีงบประมาณไม่เพียงพอ มีวิธีการใหม่ๆ เพื่อการบริการประชาชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่เป้าหมาย บุคลากรมีความเข้าใจในการดูแล รักษาอุปกรณ์/เครื่องมืออย่างถูกต้อง และเหมาะสม มีแนวทางในการให้กำลังใจที่หลากหลายรูปแบบต่อบุคลากรที่ดำเนินงานด้านสุขภาวะได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ และจัดการด้านสุขภาวะเพื่อประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนตลอดไป

ABSTRACT

Objectives of this research were; 1.to study the holistic well-being administration for people of the upper central region, 2.To study Buddhadhamma, Itthipata 4, that is influent to the holistic well-being administration for people of the upper central region and 3.To propose a model for the holistic well-being administration for people of the upper central region, Methodology was the mixed methods; quantitative and qualitative researches. The quantitative method collected data from 400 samples with questionnaires, analyzed data with frequency, percentile, mean and standard deviation and hypothesis test by t-test, F-test, ANOVA and Multiple Regression. The qualitative research collected data from 26 key informants with structured in-depth-interview and 9 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The holistic well-being administration for people of the upper central region was at high level with the average score at 3.58. Well-being in mentality aspect was at high level; 3.51. Wellbeing in social aspect was at high

level, 3.76. Intellectual aspect was at high level at 3.58. Influences of Itthipata 4 in 4 aspects; Chanta, aspiration, was at high level, 3.60, Viriya, effort, was at high level at 3.64, Chitta, attention, was at high level at 3.77 and Vimamsa, examination, was at high level at 3.64. The holistic well-being administration; man management was at high level at 3.67, budget management was at high level at 3.73, general management was at high level at 3.83, material, equipment management was at high level 3.76, people service was at high level at 3.65 and ethics and morality was at high level at 3.79.

Findings from data analysis with Multiple regression at significant level at 0.01 in six areas were that factors for man management was at .104, budget management at .085, general management was at .139, material/equipmenmt management was at .077, people service was at high level at .079 and ethics and morality was at .087. All factors influencing people's holistic well-being administration of local administrative organization were at 69.4 per cent, (R=.774 R2 = .59.9) Influencing factors of Itthipata 4 in 4 aspects; Chanta, aspiration, was at .106, Viriya, effort, .025, Chitta, attention, was at .853 and Vimamsa, examination, was at high level .125. This indicated that Ittipatha 4 had influence upon the people's holistic well-being administration of local administrative organization at upper central region. Itthipadha4 with all 4 aspects had influences upon behavioral change, especially mental change affecting holistic well-beings for people at the explainable score at 59.9 per cent or (R=.774 R2 =.59.9)

Guidelines for people's holistic well-being administration, physical aspect; Chanta, aspiration, organizations must have policy to promote sense of health care for personnel to take care of people's well-being, allocating sufficient budget for the projects and activities to support the health care projects as needed. Allocating modern equipment for people health service continuously, Morale encouraging for personnel to render health service for people, in return, this aspiration induced Viriya, effort.

Guidelines for people's holistic well-being administration, mental aspect; refereeing to plans, projects about well-being performed by personnel in the public health section. Encouraging them to lead sick people to meet psychiatrist, Dhamma practice promotion, religious activities, five precept

undertaking villages in families. Encouraging community leaders to lead peoples in well-being projects, encoring volunteers to visit older persons who were sick with mental sickness, encouraging group activities for chanting, meditation, inviting monks to preach and help people to comprehend Buddha's teachings.

Guidelines for people's holistic well-being administration, social aspect; (Viriya); personnel were diligent in performing duties in well-being circle. There must be sufficient budget to carry out the successful well-being project. Administration system must be based on people's ways of life understanding. New equipment and technology must be used to support administration effectively. There must be clear morale creation for personnel and people to manage well-being and strategic plan for well-being in the targeted areas.

1. บทนำ

การสร้างเสริมสุขภาพในประเทศไทย เริ่มต้นตั้งแต่ยุคของการสาธารณสุขมูลฐาน ในปี พ.ศ.2523 ที่นายแพทย์อมร นันทสุต อดีตปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ผลักดันแนวคิดของการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทยโดยดัดแปลงจากกลยุทธ์และองค์ประกอบ การสาธารณสุขมูลฐานขององค์การอนามัยโลก Health For All จนมาถึงในปัจจุบันบริบทต่างๆ เอื้อต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนและประชาชนในการสร้างเสริมสุขภาพ เช่น กระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น การสนับสนุนจากกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ การ จัดตั้ง กองทุนสุขภาพระดับตำบล ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และกระบวนการสมัชชาสุขภาพ โดยที่ท้องถิ่นได้รับการกิจการสร้างเสริมสุขภาพบางส่วน มา ตั้งแต่ พ.ศ.2537 (ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฏ์, 2553, หน้า ii.) จะมีองค์ประกอบอยู่ 4 มิติ ด้วยกัน คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญาหรือการรู้คิด ทั้งสี่เรื่องไม่ได้แยกกันอยู่เป็นกองๆ แต่ว่าเชื่อมโยงอยู่ในกันและกันทั้งหมด ซึ่งสุขภาวะด้านหนึ่ง ที่ครอบคลุมและไปเชื่อมโยงกับสุขภาวะในอีกสามมิติและการมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งสี่มิติที่ กล่าวมาไม่ได้เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเพียงแค่พื้นฐานที่จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี เท่านั้น แต่มีความสำคัญต่อทุกองค์ประกอบของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เนื่องจากสุขภาวะหรือ สุขภาพไม่ใช่เรื่องการไม่มีโรคเท่านั้น นอกจากนี้ จากการสำรวจสภาวะสุขภาพอนามัยของ ประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกายเมื่อปี พ.ศ.2546 - พ.ศ.2547 พบอัตราความชุกของ โรคเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ถึงแม้โรคเบาหวานส่วนใหญ่ไม่ทำให้เสียชีวิตทันที แต่เป็นโรคที่ มีผลทำให้คุณภาพชีวิตลดลง เกิดความสูญเสียทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ (องค์การอนามัย

โลก (WHO), 2541, หน้า 3.) นอกจากนี้ ปัจจัยเชิงสาเหตุต่อการเกิดปัญหาที่ยังเป็นอุปสรรคอย่างมากเพราะจำนวนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไม่เพียงพอ การขาดความเป็นธรรมในการกระจายของบุคลากรสาธารณสุข ขาดบริการที่จำเป็นสำหรับปัญหาสุขภาพ ระบบบริการปฐมภูมิขาดคุณภาพและไม่เข้มแข็ง และศักยภาพของบุคลากรยังมีจำกัดในการจัดการกับปัญหาสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย (สวปก.), 2558.) ขณะที่ปัจจัยเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยกำหนดสุขภาพซึ่ง มีทั้งที่ใกล้ตัว ได้แก่ ปัจจัยทางปัจเจกบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เช่น การเกิดอุบัติเหตุ การเกิดภัยธรรมชาติ เป็นต้น ยังมีปัจจัยที่อยู่ไกลตัวออกไป ซึ่งจะส่งผลต่อปัจจัยใกล้ตัวอีกทีหนึ่ง นั่นคือ ปัจจัยอันเนื่องมาจากมิติของเศรษฐกิจ สังคม เช่น เรื่องความยากจน การจ้างงาน การกีดกันทางสังคม โภคาภิวัตน์ ภัยทางธรรมชาติ ภาวะโรคเรื้อรัง การติดสารเสพติด การบริโภคอาหารและผลิตภัณฑ์ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยเสี่ยงทางด้านสังคม เช่น การเพิ่มขึ้นของประชาชน การเคลื่อนย้ายแรงงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องส่งผลกระทบต่อสุขภาพ (คณะอนุกรรมการสถิติสาขาสุขภาพ และคณะทำงานสถิติสาขาสุขภาพ, 2558, หน้า 5.) อย่างรอบด้านหากไม่สามารถจะคลี่คลายปัญหาสุขภาพและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ในปัจจุบันก็จะทำให้ในอนาคตสุขภาพของคนไทยจะยังมีปัญหาหนักหน่วงและจะเป็นปัญหาระดับชาติที่ยากจนหากทางแก้ไขไม่ได้จากปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชนที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในการดูแลสุขภาพ จึงต้องให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการจัดการองค์การซึ่งมีปัจจัยทางการจัดการสำคัญอย่างมาก เรียกว่า การจัดการ 6M ได้แก่ Man (คน) Money (งบประมาณ) Material (สินค้า/การบริการ) Machine (อุปกรณ์/เครื่องมือ) Morale (การให้กำลังใจ) และ Management (การจัดการ) รวมทั้งการนำหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการสุขภาพแบบองค์รวมของประชาชนในเขตภาคกลางตอนบนมีเป้าหมายซึ่งแนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้แสดงหลักแห่งการบริหารจัดการ ที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมหาศาล อันสามารถที่จะทำให้งานนั้นบังเกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ที่เรียกว่า “อิทธิบาท” (อง.เอกก.(ไทย) 1/398/445.) เป็นธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น จิตตะ เอาใจฝึกฝนในสิ่งนั้นไม่วางธุระ วิมังสา หมั่นพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น ดังนั้น บทบาทการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักอิทธิธรรมในการเพิ่มบทบาทและปัจจัยที่มีอิทธิพลในการจัดการสุขภาพจึงจะส่งผลให้การทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 อิทธิบาท แปลว่า หลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จ หรือทางสู่ความสำเร็จ (ว.วชิรเมธี (พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี), 2551, หน้า 92.) เขตภาคกลางตอนบนมีประชาชนอาศัยอยู่จำนวน 3,635,683 คน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวน 399 แห่ง (สำนักส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2558.)

ซึ่งเต็มไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กอยู่จำนวนมากทำให้การดำเนินชีวิตของประชาชนประสบกับปัญหาด้านสุขภาวะอย่างมากมาย ซึ่งการแพทย์ทั่วโลกมีแนวโน้มที่จะพัฒนาทฤษฎี หรือหลักการการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเน้นการดูแลทั้งร่างกายและจิตใจ หรือการให้ความสำคัญต่อการดูแลตนเองของผู้ป่วย การสนับสนุนของคนใกล้ชิดควบคู่ไปกับการรักษาของแพทย์มากกว่าที่จะมอบบทบาทหน้าที่ไว้กับแพทย์แต่ผู้เดียว นอกจากนี้ในการดูแลสุขภาพได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผนวกรวมกับแพทย์สมัยใหม่ เกิดกระแสความตื่นตัวเรื่องสุขภาพทางเลือกในสังคมไทย โดยมีการรื้อฟื้นการแพทย์แบบพื้นบ้านไปจนถึงการเสาะหาวิธีการใหม่ๆ จากต่างประเทศมาใช้กันอย่างหลากหลายในที่สุดได้มีการนำเสนอแนวนโยบายให้การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกอื่น เป็นฐานในการพัฒนาระบบสุขภาพควบคู่กับการแพทย์แผนปัจจุบัน (ลลิตา ธีระศิริ, 2544, หน้า 4.) ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องบริหารจัดการเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในการดูแลสุขภาพในชุมชนร่วมกัน

กล่าวได้ว่า การจัดการสุขภาวะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการส่งเสริมการพัฒนาสุขภาวะของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงมิได้นั้น หมายถึง การนำการบริหารจัดการที่เข้มแข็งที่มีอยู่มาผนวกกับการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อนำมาการดูแลประชาชนในฐานะผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และตามพระราชบัญญัติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความมุ่งมั่นในการความเข้าใจและเพิ่มแนวทางสำหรับเพิ่มทางเลือกให้กับองค์กรท้องถิ่นที่จะเห็นความสำคัญ และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในชุมชน ที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนและการนำเสนอรูปแบบการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการส่งเสริมจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของประชาชนในเขตภาคกลางตอนบน
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการส่งเสริมจัดการสุขภาวะและอิทธิบาท 4 ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวม เพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน
- 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมจัดการสุขภาวะแบบองค์รวม เพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เรื่อง “การส่งเสริมการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมของประชาชนในเขตภาคกลางตอนบน” มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับองค์ภูมิปัญญาการจัดการสุขภาวะ การจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่นำมาผสมผสานกรอบความคิด เพื่อการนำไปสร้างเป็นรูปแบบการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวม เพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนจึงกำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ขอบเขตด้านแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการสุขภาวะ
2. ขอบเขตด้านการส่งเสริมจัดการสุขภาวะแบบองค์รวม
3. ขอบเขตด้านหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1. หลักฉันทะ ความพอใจในการจัดการสุขภาพ 2. หลักวิริยะ ความพากเพียรในการจัดการสุขภาพ 3. หลักจิตตะ ความตั้งมั่นในการจัดการสุขภาพ และ 4. วิมังสา ความรอบคอบ การใคร่ครวญในการจัดการสุขภาพ

4.2 ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการดีและการส่งเสริมด้านสุขภาพดีเด่นตั้งแต่ ปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2557 โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณสูตรของ Yaro Yamane (1967) กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจเท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% มีจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 399 แห่ง มีจำนวนประชาชนทั้งหมด 3,635,683 คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน ได้แบ่งการแจกแบบสอบถามจำนวน 20 แห่ง/ละ 20 คน

4.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้นได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพรายได้ เป็นปัจจัยการส่งเสริมการจัดการสุขภาวะได้แก่ คน งบประมาณ การจัดการทั่วไป อุปกรณ์/เครื่องมือ การบริการประชาชน คุณธรรมจริยธรรม หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1. หลักฉันทะ ความพอใจในการจัดการสุขภาพ 2. หลักวิริยะ ความพากเพียรในการจัดการสุขภาพ 3. หลักจิตตะ ความตั้งมั่นในการจัดการสุขภาพ และ 4. วิมังสา ความรอบคอบ การใคร่ครวญในการจัดการสุขภาพ

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นการส่งเสริมจัดการสุขภาวะแบบองค์รวม

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ได้แก่ พระภิกษุที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านสุขภาพ 1 รูป, นายกเทศมนตรี จำนวน 2 คน, นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน, รองนายกและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 4 คน,

ประธานเครือข่ายหรือชมรมการพัฒนาด้านสุขภาวะจำนวน 9 คน และนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์และนักวิชาการด้านสุขภาวะจำนวน 9 คน รวมทั้งหมด 26 รูป/คน

4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกพื้นที่ทำการวิจัย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนบน 1 ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสระบุรี

4.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2559 จนถึง เดือนธันวาคม พ.ศ.2559 รวมเป็นระยะเวลา 8 เดือน

5. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และมีรูปแบบการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1 รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ที่ทำงานด้านสุขภาวะ กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการดีเด่นในด้านธรรมาภิบาล และเครือข่ายหรือองค์กรด้านสุขภาวะ ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่องการส่งเสริมการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนเพื่อกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัย รวมทั้งกำหนดกรอบการศึกษาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หนังสือ เอกสารต่างๆ เป็นต้น นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาทำการสังเคราะห์ วิเคราะห์ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้เพื่อสร้างเป็นรูปแบบการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน

5.2 รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีด้านธรรมาภิบาลและด้านสุขภาวะตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2558 เพื่อตอบแบบสอบถามให้กับผู้วิจัย โดยมีลำดับการวิจัยเชิงปริมาณดังต่อไปนี้ การรวบรวมข้อมูลเอกสาร เช่น คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตำรา หนังสือ บทความ ผลงานวิจัยระดับปริญญาเอก และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ พนักงานและประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลางตอนบนที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีด้านธรรมาภิ

บาลและด้านสุขภาพะ จำนวน 400 คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

5.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

5.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในองค์กรปกครองส่วนที่ท้องถิ่นในเขตภาคกลางตอนบนที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการและการส่งเสริมด้านสุขภาพะดีเด่นตั้งแต่ ปี พ.ศ.2550 ถึง พ.ศ.2558 มีจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 399 แห่ง มีจำนวนประชาชนทั้งหมด 3,635,683 คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน องค์กรปกครองส่วนที่ท้องถิ่นในเขตภาคกลางตอนบนที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการและการส่งเสริมด้านสุขภาพะดีเด่น ได้แก่จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสระบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามในแต่ละองค์กรปกครองส่วนที่ท้องถิ่นในเขตภาคกลางตอนบนได้จำนวน 20 แห่งๆ ละ 20 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณสูตรของ Taro Yamane (1967) กำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจ เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

5.4 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

5.4.1 เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ

การสร้างเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยจะศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การส่งเสริมการจัดการสุขภาพะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนเพื่อกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัย รวมทั้งกำหนดกรอบการศึกษาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หนังสือ เอกสารต่างๆ เป็นต้น เมื่อผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นสำหรับการสัมภาษณ์ ดังนี้ พระภิกษุระดับผู้ปกครองสงฆ์ กลุ่มนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด กลุ่มนายเทศมนตรี กลุ่มนายกและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มประธานเครือข่ายการพัฒนาด้านสุขภาพะ และกลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์และนักวิชาการด้านสุขภาพะ

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเภทการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1. การรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ เช่น คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตำรา หนังสือ บทความ ผลงานวิจัยระดับปริญญาเอก และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม

การจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในเขตภาคกลางตอนบนจำนวน 400 คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยผู้วิจัยกำหนดเทคนิคการวิเคราะห์โดยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.6.1. เชิงคุณภาพ

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน
2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทางด้านธรรมาภิบาลและด้านสุขภาวะดีเด่นจำนวน 26 รูป/คน
3. การนำข้อมูลจากสังเคราะห์ ไปสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ไปตามวัตถุประสงค์เป็นหลัก เพื่อวิเคราะห์การ จัดการการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน

5.6.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยหาค่าเฉลี่ย การหาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

1. ร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ค่าเฉลี่ยตัวอย่าง เพื่อใช้อธิบายค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้ง 5 ตอน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อใช้อธิบายค่าความแปรปรวนของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทั้ง 5 ตอน

6. ผลการวิจัย

1. การจัดการสุขภาวะเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนบน การจัดการสุขภาวะทางกายอยู่ในระดับมาก (3.58) การจัดการสุขภาวะทางสังคมอยู่ในระดับมาก (3.76) ด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก (3.51) การจัดการสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับมาก (3.58) ส่วนปัจจัยทางด้านอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะอยู่ในระดับมาก (3.60) ด้านวิริยะอยู่ในระดับมาก (3.65) ด้านจิตตะอยู่ในระดับมาก (3.77) และด้านวิมังสาอยู่ในระดับมาก (3.64) สำหรับการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวม ด้านการจัดการคนอยู่ในระดับมาก (3.67) ด้านการจัดการงบประมาณอยู่ในระดับมาก (3.73) ด้านการจัดการทั่วไปอยู่ในระดับมาก (3.83) ด้าน

อุปกรณ์/เครื่องมืออยู่ในระดับมาก (3.76) ด้านบริการประชาชนอยู่ในระดับมาก (3.65) และด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก (3.79)

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.01 โดยมีปัจจัยการจัดการที่มีอิทธิพลต่อสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนทั้ง 6 ด้าน ดังนี้ ปัจจัยทางด้านการจัดการคน (.104) การจัดการงบประมาณ (.085) การจัดการทั่วไป (.139) การจัดการอุปกรณ์/เครื่องมือ (.077) การบริการประชาชน (.079) และด้านคุณธรรมจริยธรรม (.087) มีอิทธิพลต่อสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ร้อยละ 69.4 ($R = .833$, $R^2 = .694$) สำหรับปัจจัยทางด้านอิทธิบาท 4 ซึ่งมีด้านฉันทะ (.106) ด้านวิริยะ (.025) ด้านจิตตะ (.853) และด้านวิมังสา (.125) ฉะนั้น ปัจจัยด้านอิทธิบาท 4 ทั้ง 4 ด้าน จึงมีอิทธิพลต่อสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือถ้าหากปัจจัยทางด้านอิทธิบาท 4 มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะทางด้านจิตตะ จะส่งผลต่อสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอธิบายได้ร้อยละ 59.9 ($R = .774$, $R^2 = .599$)

โดยรูปแบบด้านสุขภาวะทางกาย (ฉันทะ) องค์กรต้องมีนโยบายการสร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากรเพื่อการดูแลสุขภาพของประชาชน สนับสนุนงบประมาณในการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างเต็มที่ โครงการและกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานสามารถบริการประชาชนด้านสุขภาวะอย่างเพียงพอต่อความต้องการ การจัดหาอุปกรณ์/เครื่องมือสมัยใหม่มาปรับใช้เพื่อการจัดการสุขภาวะของประชาชนอย่างต่อเนื่อง มีการจัดหาอุปกรณ์/เครื่องมือสมัยใหม่มาปรับใช้เพื่อการจัดการสุขภาวะของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ให้กำลังใจแก่บุคลากรและประชาชนต่อการดำเนินด้านสุขภาวะอย่างมาก หน่วยงานมีการจัดการระบบ กลไกต่างๆ เพื่อรองรับงานด้านสุขภาวะของประชาชนอย่างเต็มที่ซึ่งจะนำมาสู่การเกิดวิริยะ

รูปแบบด้านสุขภาวะทางจิตใจ (จิตตะ) รูปแบบการดูแลสุขภาพทางกายแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนตามหลักจิตตะในที่นี้หมายถึง แผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพโดยบุคลากรทางสาธารณสุข พร้อมสร้างขวัญและกำลังใจการแนะนำพบจิตแพทย์ และส่งเสริมด้านธรรมะจัดกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา มีการจัดโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในครอบครัว - มีโครงการสร้างผู้นำในชุมชน เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่างๆ เน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุข ส่งเสริมอาสาสมัครเยี่ยมผู้ป่วยดูแลสุขภาพทางด้านจิตใจ มีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมรวมกลุ่ม สวดมนต์ไหว้พระ ฟังสมาธิ นิมนต์พระมาบรรยายธรรม และทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา

รูปแบบด้านสุขภาวะทางสังคม (วิริยะ) บุคลากรมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานด้านสุขภาวะมีงบประมาณมีผลที่สำคัญอย่างมากที่จะทำให้การดำเนินด้านสุขภาวะประสบผลสำเร็จ มีการส่งเสริมระบบการบริการด้วยวิธีการเข้าใจบริบทในวิถีชีวิตของประชาชน นำอุปกรณ์/เครื่องมือไปใช้ได้อย่างเต็มสมรรถนะ และคุ้มค่ามีประสิทธิภาพต่อการลงทุน ผู้บริหาร

องค์กรมีความพยายามในการให้กำลังใจ ดูแลสวัสดิการแก่บุคลากรและประชาชนเพื่อการจัดการสุขภาวะและมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาวะในพื้นที่เป้าหมายอย่างชัดเจน

รูปแบบด้านสุขภาวะทางปัญญา (วิมังสา) บุคลากรมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านสุขภาวะได้ดี จัดหางบประมาณจากภายนอกได้เสมอในกรณีที่งบประมาณไม่เพียงพอ มีวิธีการใหม่ๆ เพื่อการบริการประชาชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่เป้าหมาย บุคลากรมีความเข้าใจในการดูแล รักษาอุปกรณ์/เครื่องมืออย่างถูกต้อง และเหมาะสม มีแนวทางในการให้กำลังใจที่หลากหลายรูปแบบต่อบุคลากรที่ดำเนินงานด้านสุขภาวะได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ และจัดการด้านสุขภาวะเพื่อประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนตลอดไป

7. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้ซึ่งสามารถอภิปราย ได้ดังนี้

7.1 การจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมทางกายของประชาชนในเขตภาคกลางตอนบน

การจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมทางกาย ของประชาชนในเขตภาคกลางตอนบน ได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดีสอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการสุขภาวะของมิ่งขวัญ คงเจริญ และอาชัญญา รัตนอุบล (2553) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบ การเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 2. การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในระดับบุคคล คือ การแสดงออก ระดับบุคคล มี 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบของชุมชนเมือง และรูปแบบของชุมชนชนบท ซึ่งมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันในบางประเด็น นอกจากนี้ รูปแบบการเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและวางแผน การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน การทำประชาคมเพื่อหาสาเหตุของปัญหาการจัดเวทีชาวบ้านให้มีความรู้ความเข้าใจ การบันทึกการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ แห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การติดตามผลการดำเนินงาน และการสร้างความสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิก หรือกลุ่มชุมชนอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร และสายชล ปัญญชิต (2558 : 958) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า แนวคิดและวิธีการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมเชิงพุทธ สามารถนำไปสู่การพัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านพฤติกรรมสุข ภาวะเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาจิตใจ ปัญญา และการสร้างพลังทางสังคมได้ 3. ด้านการพัฒนาแบบของคณะ สงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคม พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ทาง

พระพุทธศาสนา สามารถพัฒนาบุคคลและสังคมตามหลัก “ภาวนา 4” คือ ประการที่หนึ่ง ภายภาวนา มุ่งเน้น การพัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักเป็นระบบ ระเบียบ และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง รวมทั้งเข้าใจ ระบบความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้เกิดความยั่งยืน รวมทั้งงานวิจัยต่อมา

7.2 รูปแบบการจัดการสุขภาวะแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน (WARUNCHAYA MODEL)

1. รูปแบบด้านสุขภาวะทางกาย (ฉันทะ) รูปแบบการดูแลสุขภาวะทางกายแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนตามหลักฉันทะในที่นี้หมายถึง 1.หน่วยงานมีนโยบายการสร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากรเพื่อการดูแลสุขภาวะของประชาชน 2.หน่วยงานสนับสนุนงบประมาณในการดูแลสุขภาวะของประชาชนอย่างเต็มที่ 3. โครงการและกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานสามารถบริการประชาชนด้านสุขภาวะอย่างเพียงพอต่อความต้องการ 4. มีการจัดหาอุปกรณ์/เครื่องมือสมัยใหม่มาปรับใช้เพื่อการจัดการสุขภาวะของประชาชนอย่างต่อเนื่อง 5. มีการจัดหาอุปกรณ์/เครื่องมือสมัยใหม่มาปรับใช้เพื่อการจัดการสุขภาวะของประชาชนอย่างต่อเนื่อง และ 6. หน่วยงานมีการให้กำลังใจแก่บุคลากรและประชาชนต่อการดำเนินด้านสุขภาวะอย่างมาก 7. หน่วยงานมีการจัดการระบบ กลไกต่างๆ เพื่อรองรับงานด้านสุขภาวะของประชาชนอย่างเต็มที่ซึ่งจะนำมาสู่การเกิดวิริยะ คือ ความเพียรมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการ แก้วปองปก และพ่ายพ แสงทอง (2556) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมและการเสริมพลังอำนาจของหุ้นส่วนสุขภาพคนตำบลชาติตระการ ในการวางแผนควบคุมป้องกันโรคไม่ติดต่อในชุมชน ปี 2556 พบว่า ประชาชนร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติการ (Action plan) ในการแก้ไขปัญหายุ่งยากภายใต้แนวคิดหลักการ “ร่วมกันสร้างสุขภาพดี ตามวิถีคนตำบลชาติตระการ” ซึ่งการกำหนดแผนจัดขึ้นในเวทีการประชุมแผนจัดสรรงบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับตำบล ผลการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนแก้ไขปัญหานำไปสู่ การระดมภาคีเครือข่ายหุ้นส่วนด้านสุขภาพเหล่านี้ ได้รับการพัฒนาศักยภาพและการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ก่อเกิดนวัตกรรมจากประชาชนชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับประชาชนในการต่อรองเพื่อการพัฒนาสุขภาวะและอัตราของการความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่เป็นผลพวงของการทำลายระบบสิ่งแวดล้อมซึ่งสุดท้ายย้อนกลับมาทำร้ายประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบ ด้วยการเกิดโรคต่างๆ จนถึงภาวะซึมเศร้าที่ไม่สามารถจะประกอบอาชีพได้และมีอัตราเสี่ยงต่อฆ่าตัวตาย

2. รูปแบบด้านสุขภาวะทางสังคม (วิริยะ) รูปแบบการดูแลสุขภาวะทางกายแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนตามหลักวิริยะในที่นี้หมายถึง 1. บุคลากรมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานด้านสุขภาวะ 2. งบประมาณมีผลที่สำคัญอย่างมากที่จะทำให้การดำเนินด้านสุขภาวะประสบผลสำเร็จ 3. หน่วยงานมีการส่งเสริม

ระบบการบริการด้วยวิธีการเข้าใจบริบทในวิถีชีวิตของประชาชน 4.การนำอุปกรณ์/เครื่องมือไปใช้ได้อย่างเต็มสมรรถนะ และคุ้มค่ามีประสิทธิภาพต่อการลงทุน 5.ผู้บริหารองค์กรมีความพยายามในการให้กำลังใจ ดูแลสวัสดิการแก่บุคลากรและประชาชนเพื่อการจัดการสุขภาพและ 6.หน่วยงานมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพในพื้นที่เป้าหมายอย่างชัดเจนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแคทรียา คณฑา (2551) ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนในการดูแลผู้ที่มีภาวะเครียดซึมเศร้า และเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย พบว่า ปัญหาและความต้องการของผู้ที่มีภาวะเครียด ภาวะซึมเศร้า ที่มีปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ไม่รู้วิธีแก้ไขปัญหา ภาวะซึมเศร้าที่ต้องรับประทานยา ขาดยาไม่ได้ และยังพบว่ารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเกิดเครือข่ายในการดำเนินงานสุขภาพจิต ส่วนผู้ที่มีภาวะเครียด ภาวะซึมเศร้า มีการพึ่งพิงยาลดน้อยลง รวมทั้งคนในครอบครัวก็ยังสามารถช่วยเหลือและดูแล ภาวะดังกล่าวให้ความเสี่ยงลดลง

3. รูปแบบด้านสุขภาพทางจิตใจ (จิตตะ) รูปแบบการดูแลสุขภาพทางกายแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนตามหลักจิตตะในที่นี้ หมายถึง แผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพโดยบุคลากรทางสาธารณสุข พร้อมสร้างขวัญและกำลังใจการแนะนำพบจิตแพทย์ และส่งเสริมด้านธรรมะจัดกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา - มีการจัดโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 รักษาศีล 5 ในครอบครัว - มีโครงการสร้างผู้นำในชุมชน เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่างๆ เน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขจากการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมอาสาสมัครเยี่ยมผู้ป่วยดูแลสุขภาพทางด้านจิตใจ มีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมรวมกลุ่ม สวดมนต์ไหว้พระ ฟังสมาธิ นิมนต์พระมาบรรยายธรรม และมีการฝึกสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎไตรลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติยาภรณ์ โชคสวัสดิ์ภิญโญ (2553) ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างพลังอำนาจผู้ดูแลในครอบครัวต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ผู้ป่วยเอดส์ พบว่า ผู้ดูแลในครอบครัวมีภาวะพร่องพลังอำนาจด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ในระยะปฏิบัติการแก้ไขปัญหทำการส่งเสริมความรู้และทักษะการดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ผู้ป่วยเอดส์ ส่งเสริมการใช้ชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการรณรงค์ให้ชุมชนมีความเข้าใจผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ผู้ป่วยเอดส์เมื่อประเมินผล พบว่า พลังอำนาจของผู้ดูแลเกิด พลังความรู้ พลังความเข้าใจ พลังใจ พลังเศรษฐกิจ และพลังสนับสนุน ที่ตนเองรู้สึกว่ามีคุณค่าได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชนทำให้รู้สึกพอใจในตนเอง ยอมรับการอยู่กับความเป็นจริง นอกจากนี้ผู้นำชุมชน และครอบครัวจะคอยให้กำลังใจแล้ว ชุมชนอาจจะภูมิปัญญาที่มีเข้ามา ผสานวิธีเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีความอ่อนแอทางกายหรือทางจิต

4. รูปแบบด้านสุขภาพทางปัญญาหรือจิตวิญญาณ (วิมังสา) รูปแบบการดูแลสุขภาพทางกายแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนตามหลักวิมังสาในที่นี้หมายถึง 1.บุคลากรมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านสุขภาพได้

ดี 2.หน่วยงานสามารถจัดหางบประมาณจากภายนอกได้เสมอในกรณีที่งบประมาณไม่เพียงพอ 3.หน่วยงานจะมีวิธีการใหม่ๆ เพื่อการบริการประชาชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่เป้าหมาย 4.บุคลากรมีความเข้าใจในการดูแล รักษาอุปกรณ์/เครื่องมืออย่างถูกต้อง และเหมาะสม 5. หน่วยงานมีแนวทางในการให้กำลังใจที่หลากหลายรูปแบบต่อบุคลากรที่ดำเนินงานด้านสุขภาพฯ ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ และ 6.การจัดการด้านสุขภาพที่ผ่านมาของหน่วยงานมีความสำเร็จลุล่วงภารกิจไปด้วยดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ ธรรมลังกา (2554) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย” พบว่า สังคมแบบเครือญาติมีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแบบแนวราบและแนวตั้ง ทางด้านวัฒนธรรมชุมชน มีประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านผู้นำชุมชน การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนมีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆ จึงกล่าวได้ว่า การส่งเสริมจัดการสุขภาพของประชาชนจะอยู่ที่การมีส่วนร่วมประกอบการพลังอำนาจในการต่อรองคุณภาพชีวิตของตนเองที่เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลโดยรวมสูงสุดที่มีอิทธิทางตรงและทางอ้อม คือ ความไว้วางใจ กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม และการสร้างทีมงาน ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนแก้ไขปัญหาไปสู่การระดมภาคีเครือข่ายหุ้นส่วนด้านสุขภาพ การแสดงออกระดับบุคคล มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ องค์กรประกอบภายในบุคคล องค์กรประกอบด้านปฏิสัมพันธ์รูปแบบของชุมชนเมือง และรูปแบบของชุมชนชนบทที่รู้สึกว่าจะตนเองมีคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเกิดเครือข่ายในการดำเนินงานสุขภาพจิต

8. ข้อเสนอแนะการวิจัย

การส่งเสริมการจัดการสุขภาพแบบองค์รวมเพื่อประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนควรมีการประยุกต์หลักพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาประยุกต์ตามแนวภavana 4 อาที

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การพัฒนาด้านกายภาพ โดยมีการจัดการความรู้เรื่องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ก่อให้เกิดสุขภาพที่ดี (กายภาวนา)

2. การพัฒนาพฤติกรรม โดยมีการพัฒนาความรู้ด้านการอยู่อย่างมีความสุขและยั่งยืนไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันโดยใช้หลักศีล 5 เป็นพื้นฐาน โดยเริ่มจากสาธารณสุขประจำ

หมู่บ้าน พระสงฆ์ เยาวชนแกนนำ สร้างครอบครัวตัวอย่าง หมู่บ้านตัวอย่าง เป็นต้น (ศีลภาวนา)

3. พัฒนาชุมชนด้านจิตใจ ฝึกแนวคิดสร้างสรรค์ให้แก่บุคลากรในชุมชน นำศาสตร์สมัยใหม่ และประยุกต์หลักพุทธธรรมมาบริหารชุมชน เช่น จัดกิจกรรมธรรมสัง្រจร กิจกรรมประกวดโครงการต่างๆ สร้างกิจกรรมที่ฝึกฝนด้านจิตใจ อาทิ ฝึกอบรม ด้านสมาธิภาวนา (จิตภาวนา)

4. การพัฒนาด้านปัญญา สร้างเครือข่ายทางสังคม (Social Network) เป็นแกนหมุนให้เกิดการพัฒนา มีการจัดการความรู้ให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน (ปัญญาภาวนา)

5. มีการต่อยอดการทำวิจัยติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการนำหลักพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่

2. ควรมีการประสานงานกับภาคส่วนต่างๆ เช่นภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ประชาชนและกลุ่มองค์กรที่ทำงานในพื้นที่โดยอาศัยกิจกรรม ประเพณีความเชื่อของชุมชน เป็นฐานในการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ประโยชน์สุขของบุคลากรทุกภาคส่วนของชุมชน

3. ควรมีการกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ของทุกภาคส่วน พัฒนาสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นหนึ่งเดียวในการส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ที่เหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. จัดทำแผนยุทธศาสตร์การดูแลสุขภาพ และมีการนำแผนมาปฏิบัติตลอดถึงมีการประเมินผลการดำเนินงานเป็นรายไตรมาสในทุกชุมชน ทุกกิจกรรม

2. ควรจัดตั้งสมัชชาสุขภาพภายในแต่ละท้องถิ่นในภาคกลางตอนบนประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำเยาวชน ข้าราชการที่รับผิดชอบงานด้านสุขภาพ เป็นต้นโดยมีการประชุมกันทุกไตรมาส โดยมีเทศบาลเป็นแกนกลางเจ้าภาพในการดำเนินงาน

3. คัดกรองผู้ป่วย ตัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การฟื้นฟู การเยี่ยมผู้ป่วย การป้องกัน

4. ควรจัดตั้งกองทุนสุขภาพในชุมชนในแต่ละจังหวัด มีคณะกรรมการบริหารกองทุน ประเมินผลกองทุน

5. จัดทำคู่มือดูแลสุขภาพของชุมชนเพื่อแจกจ่ายให้ประชาชน

6. จัดหาจิตอาสา ช่วยเหลือด้านสุขภาพแก่ชุมชน

REFERENCES

- Nonphithak Paksahan. (2552). Study The Holistic Well-Being Administration For People Of The Upper Central Region. *Dissertation Graduate School* : Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Suwat Inraphai. (2557). Study The Holistic Well-Being Administration For People Of The Upper Central Region, *Dissertation Graduate School* : Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Kittiyaphorn Choksawatphinyo. (2553). Study Social Development Quality Of Live Of HIV People For People Of The Upper Central Region, *Dissertation Graduate School* : Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Somboon Thammalangkar. (2554). Study The Holistic Well-Being Administration For People Of The Upper Central Region, *Dissertation Graduate School* : Mahachulalongkornrajavathayalaya University.

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน TOURISM PROMOTING MODEL OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN THE UPPER CENTRAL

อภิสร่า จำเริญ* เดิมศักดิ์ ทองอินทร์** ธัชชนันท์ อิศรเดช***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน 2) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative research) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนาม (field study) กลุ่มตัวอย่าง คือ วัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้ประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่และลูกจ้างที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว จำนวน 31 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้ประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ลูกจ้าง ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญนี้ ๆ และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 8 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้ประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ลูกจ้าง ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

1. ปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ประการแรก คือปัญหาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัด ยังมีลักษณะของรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวไม่หลากหลาย และ ไม่มีประสิทธิภาพ ประการที่สอง ภาคประชาชนยังมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับต่ำ ดังนั้นจึงส่งผลกระทบต่อส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน และทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวไม่มีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้นำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการศึกษาค้นคว้า เพราะเห็นว่าการใช้หลักธรรมดังกล่าวสามารถที่จะตอบสนองต่อการทำงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงภาคประชาชนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ก็จะทำให้การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวสำเร็จได้ด้วยดี การยึดหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ทำให้เกิดบรรยากาศในการทำงานร่วมกันไปในทางที่ดีขึ้นและส่งผลดีต่อองค์กร และนำไปสู่การวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพเพราะหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีกัน ทำให้คนพิจารณาถึงเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของทุกคนในสังคม ดังนั้นการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ประกอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวก็จะสามารถนำไปสู่การวางแผนนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ดีและก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดี ทำให้เกิดผลดีต่อการบริหารงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งทำให้ระบบการบริหารจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวยังท้องถิ่นได้เป็นจำนวนมาก และช่วยให้สามารถนำรายได้มาพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

3. รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน มี 5 รูปแบบ คือ **รูปแบบที่ 1** แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการเร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม **รูปแบบที่ 2** แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ **รูปแบบที่ 3** แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง **รูปแบบที่ 4** แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการเร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบ ทั้งทางด้านการตลาด การลงทุนและการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว **รูปแบบที่ 5** แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการบริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน

ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย

ABSTRACTS

The purpose of this research was 1) to study the problems and obstacles of tourism promotion of local government organization in the upper central region. 3) to present the tourism promotion model of the Upper Central Regional Administration Organization

This study was a qualitative research. The researcher collected the field study. The sample was the measurement of the Upper Central Regional Administration Tourism and Sports Office Tour Operators Academic tourism The staff and employees involved in tourism promotion were 31 persons / person. The tools used were in-depth interview, assistant abbot Upper Central Regional Administration Officer Tourism and Sports Office Tour Operators Travel scholars, employees, related people And those who have knowledge about the major tourist attractions and the group discussion of 8 specific groups / people are the clergy, local authorities, local government, upper central region. Tourism and Sports Office Tour Operators Travel scholars, employees, related people And those who are knowledgeable about major tourist attractions.

The Findings this research were as follows

1. Tourism promotion problems of the Upper Central Regional Administration The first problem was the problem of tourism management of the four provinces, the nature of tourism promotion was not diversified and ineffective. Engage in less tourism promotion. Thus, it affects the tourism promotion of local government in the upper central region. And the promotion of tourism is ineffective.

2. Concepts, theories and Buddhist principles appropriate to promote tourism. The researcher has adopted the principle of 4 objects to use in this study. Because of the principle that the use of such principles can respond to the work of tourism promotion is very good. If the local government and the people understand the content. It will make the operation of tourism promotion work well. The foundation of Object 4 is used in the promotion of tourism of the Upper Central Administrative Organization. Makes the atmosphere work together in a way

that is better and better for the organization. And lead to the planning of effective tourism promotion, because the principle of the 4 sacred objects as a stick to the spirit of the people and harmonize the people to be harmonious. Make people think about the right reasons that are beneficial for the good understanding of everyone in society. Therefore, the introduction of the Sacred Objects 4 to promote tourism can lead to better tourism policy planning and the effectiveness and effectiveness of tourism management. The result is good for the administration of tourism promotion in the local government organization. It also makes the tourism management system more effective in attracting many local tourists. And it helps to generate revenue for sustainable tourism development.

3. The tourism promotion model of the local government organization in the upper central region is divided into 5 forms: 1, tourism promotion scheme of the local government in the upper central region. Acceleration, Development, Restoration, Restoration of Heritage and Cultural Assets Form 2 Tourism Promotion Guidelines of Upper Central Administrative Organization The diversification of tourism forms. Theme 3 Tourism Promotion Guidelines of the Upper Central Regional Administration. On the other hand, Create security And to prevent the tourists. 4. Tourism Promotion Guidelines of the Upper Central Local Administrative Organization Accelerate the cooperation with other local around the marketing. Investment and removal of barriers to tourism. Theme 5 Tourism Promotion Guidelines of the Upper Central Administrative Organization. Tourism management using aggressive marketing strategies. By creating tourism activities linked to community businesses. As well as improve the quality of tourism services. Including local tourism advertising in various formats.

1. บทนำ

ในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนมีปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เหมาะสม และไม่มีหลากหลายในการนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน รวมทั้งภาคประชาชนในท้องถิ่นยังไม่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงส่งผลกระทบต่อ การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน จึงทำให้ระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้เพราะจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี อยุธยา และสระบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถทำรายได้ให้กับจังหวัดเป็นจำนวนมาก อีกทั้งกำลังเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยว และมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต้น ๆ ของประเทศ เพราะในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวทั้งภายใน และต่างประเทศเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ต่าง ๆ ทั้ง 4 จังหวัดเป็นจำนวนมาก กิจกรรมการท่องเที่ยวจึงนับว่าเป็นกิจกรรมที่นำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น สร้างงาน สร้างอาชีพ ให้กับท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัด ยังมีลักษณะของรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยังไม่หลากหลาย และ ยังไม่มีประสิทธิภาพหากมีการปรับปรุง พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายก็จะสามารถทำให้ มีรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ช่วยผลักดันด้านการท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัดให้มีประสิทธิภาพ และเข้มแข็งมากขึ้น อีกทั้งยังจะทำให้เกิดความสมานฉันท์ระหว่างหน่วยงานที่มีกำลังความสามารถ ในระดับท้องถิ่นและสามารถเพิ่มศักยภาพในการ เพิ่มงาน เพิ่มรายได้ให้กับจังหวัดร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน (ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, 2537 : 58-60) ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้มองเห็นถึงประโยชน์ ของการนำรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมาช่วย พัฒนาด้านการท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัดให้มีประสิทธิภาพ และมีศักยภาพสามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้รวมทั้งยังสามารถเพิ่ม งาน เพิ่มรายได้ในด้านการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพองค์ประกอบโครงสร้าง ส่วนท้องถิ่น จึงควรปรับปรุงพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว และร่วมมือกับภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจ ด้านการท่องเที่ยว ช่วยกันคิดสรรค์สร้างโครงการ และกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อปรับปรุง และพัฒนาส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวท้องถิ่น เพราะ ในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีอัตราการเจริญเติบโต รวดเร็วที่สุดในโลก โดยทุกประเทศ ต่างใช้จุดขายทางการท่องเที่ยว ที่แตกต่างกัน (differentiation) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value - Added) ให้กับการท่องเที่ยวของประเทศตนเอง เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) สูงสุดจึงเป็นสิ่งที่จะต้องความ จริงของรัฐบาลไทย ในการผลักดัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยให้เจริญก้าวหน้า โดยได้บรรจุ นโยบาย การส่งเสริมการท่องเที่ยวในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520 - 2524) รวมถึงการได้จัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อรองรับอุตสาหกรรมด้านการ ท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง และเมื่อเราได้หันกลับมามองประเทศไทยของเราซึ่งขนานรับกับการพัฒนา ประเทศไทยตามกระแสแห่งการพัฒนาขององค์การสหประชาชาตินับตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ประเทศไทย ได้เข้าสู่ยุคการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง โดยกำหนดเป็นนโยบายการบริหารประเทศ แบบพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศให้ถึงมือประชาชน และในปัจจุบันอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจไทยได้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะ ทางด้านการท่องเที่ยวเพราะมีรายได้มากพอที่จะสามารถนำรายได้ ด้านการท่องเที่ยวมาพัฒนา ประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน แต่เมื่อเกิดวิกฤตทางการเมืองก็ทำให้การท่องเที่ยวไทยซบ เซาลงรายได้ลดลง ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ทำให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศลดลง โดยเฉพาะ นักท่องเที่ยวชาวจีน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าคนไทยทุกคนควรร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันช่วย แก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมือง โดยคนไทยทุกคนจะต้องยึดหลักความสามัคคีปรองดองกัน และ

ช่วยกันพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้เจริญก้าวหน้า อีกทั้งยังจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น “โครงการเที่ยวทั่วไทยไปไกลทั่วโลก” เพื่อช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจมากขึ้น ที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 9 พ.ย. 56) ประเด็นปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย และรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายให้ความสำคัญและเร่งสร้างมาตรฐานการกำหนดนโยบาย วางแผนงาน และจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาโครงการต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยว โดยทั่วโลกได้มีการจัดการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าไม่มีรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ในอนาคต (27 กันยายนวันท่องเที่ยวโลก, 5 ธ.ค.56) และเมื่อการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงเวลา 3 ทศวรรษที่ผ่านมา และเจริญเติบโตต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง การท่องเที่ยวจึงนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้อย่างมหาศาลให้แก่ประเทศไทย และมีรายได้ ที่เป็นเงินตราต่างประเทศจากการท่องเที่ยวเป็นอันดับหนึ่ง มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 จนถึงปัจจุบัน แต่การเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างมีขอบเขต เพื่อเป็นหลักประกันว่าการท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ และในขณะเดียวกันก็ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อยที่สุด มิฉะนั้นการท่องเที่ยวก็จะถูกทำลายไม่สามารถเป็นอุตสาหกรรมที่ยั่งยืนอีกต่อไปได้ ในปัจจุบันจึงมีกระแสเรียกร้องให้อนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ความรุนแรงและต่อเนื่อง มีการโจมตีการท่องเที่ยว ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อผลเสียต่อสภาพแวดล้อม ทั้งของแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมชุมชนจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้น และกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบนก็ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามศักยภาพและอัตลักษณ์ของแต่ละจังหวัด การท่องเที่ยวจึงเป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยประชาชนทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทยให้เป็นหนึ่งในผู้นำของภูมิภาคเอเชียในด้านความยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และไทยเป็นเกตเวย์สู่การท่องเที่ยวในเอเชีย อีกทั้งยังได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ และพัฒนาอันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของไทยให้ขึ้นมาเป็น 1 ใน 30 อันดับสูงสุดของโลก หรือ 7 อันดับสูงสุดของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เป็นต้น เพราะฉะนั้นผู้ประกอบการท่องเที่ยว และประชาชนเจ้าของท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรมีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างหวงแหนในคุณค่า ควรดูแลไม่ให้เกิดผลกระทบทางด้านลบต่อการท่องเที่ยว เช่น การลطمลพิษจากการขนส่ง การติดตั้งเครื่องบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพในธุรกิจโรงแรมหรือ ภัตตาคาร ควรมีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลอดจนให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ เพื่อลดผลกระทบที่อาจมีต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรหมั่นตรวจสอบ และประเมินผลเกี่ยวกับการรักษาสภาพแวดล้อม ในหน่วยงานต่าง ๆ ภายในธุรกิจของตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะระบบการกำจัดขยะ น้ำเสีย และควรให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ในการสนับสนุนโครงการ หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน” โดยศึกษาพื้นที่อันประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสระบุรี (สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1, 5 ธ.ค. 2556) ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาสภาพทั่วไปปัญหาอุปสรรคของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการส่งเสริมการท่องเที่ยว และ หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน จากนั้นจึงได้นำเสนอ รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน เป็นลำดับต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน
- 2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาและด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาและตัวแปรเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยว พร้อมทั้งนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาคในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ดังนี้คือตัวแปรต้น ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีการส่งเสริมการท่องเที่ยว สภาพปัญหาอุปสรรคของการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน

3.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 31 รูป/คน
- 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 8 รูป/คน

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไป ปัญหาและอุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน

1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการเร่งพัฒนา บุรณะ ฟันฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม โดยมีหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นองค์ประกอบด้วยนั้น สามารถทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ประชุมปรึกษาหารือถึงปัญหาของชุมชนในแต่ละด้านว่ามีอย่างไรและมากน้อยเพียงใด แล้วหาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหากันอย่างละเอียดรอบคอบ แสดงความคิดเห็นด้วยความสุภาพ สำนวญด้วยกาย วาจา ใจ เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แต่จะมุ่งถึงประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เพื่อให้สังคมหรือชุมชนของตนอยู่กันอย่างมีความสุข ถึงคราวต้องเร่งพัฒนา บุรณะ ฟันฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจับจ่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่องร่วมกัน

2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวกับกิจการด้านต่างๆ ที่ประชาชนในท้องถิ่นสามารถร่วมช่วยเหลือ ส่งเสริมงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อช่วยสนับสนุนงานของท้องถิ่น และช่วยพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และเพิ่มความมั่นคงในท้องถิ่นรวมทั้งการจัดโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในท้องถิ่น เช่น “เที่ยวไทย ปลอดภัย ปลอดภัย”

4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการเร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบ ทั้งทางด้านการตลาด การลงทุนและการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว โดยการร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบทั้งทางด้านการตลาด การลงทุน และการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยวให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และให้ทราบถึงการปฏิบัติว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่สามารถร่วมกันทำได้ และสร้างความมั่นใจให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในด้านการลงทุนเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อนักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจจะกลับมาเที่ยวอีก

5) การบริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย การดำเนินงานด้านกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และพัฒนาความพร้อมยกระดับมาตรฐานของสถานบริการด้านการท่องเที่ยวและบริการอื่นๆและจะต้องมีการรวมกลุ่มของธุรกิจบริการการท่องเที่ยว โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารการท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ

ตอนที่ 2 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน

แนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน สรุปผลได้ดังนี้

การส่งเสริมการท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมการ
ท่องเที่ยว หรือโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยว
ด้าน การเร่งพัฒนา บุรณะ ฟันฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้าน
การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการเพิ่ม
มาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้ง
เร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้าน
การเร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบ ทั้งทางด้านการตลาด การลงทุนและการจัด
อุปสรรคในการท่องเที่ยว โดยการร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบทั้งทางด้านการตลาด การลงทุน
และการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการบริหารการท่องเที่ยวโดยใช้
กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนา
คุณภาพการบริการการท่องเที่ยว โดยทั่วไปเราจะแบ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ด้าน คือ

1) เร่งพัฒนา บุรณะ ฟันฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมือง และนอก
เมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่สร้างแหล่งจับจ่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาท
เอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว และวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

2) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงพัฒนาชุมชนอย่าง
ยั่งยืน โดยการส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการ
จัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยว

3) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบ
นักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

4) เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบ ทั้งทางด้านการตลาด การลงทุนและ
การจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว

5) บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่
เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณา
ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย

หลักการบริหารจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมใน
การบริหารจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญมีอยู่ 4 ด้านด้วยกัน คือ

ด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนจะสามารถช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพให้แก่คนในท้องถิ่นได้มากขึ้นโดยเฉพาะในด้านการนำมาซึ่งรายได้ที่ก่อให้เกิด การหมุนเวียนเกิดการสร้างงาน และการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค รวมทั้งส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อย่างกว้างขวาง และ ยังเกิดการจ้างงานแก่ชุมชนท้องถิ่นเพราะธุรกิจท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ต้องใช้แรงงานมาก จึงเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ด้านสังคม จากการฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ ทำงานร่วมกันทางด้านการขยายตลาดการท่องเที่ยวและการลงทุน และเมื่อช่วยกันแก้ปัญหาอุปสรรคในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าขึ้นในชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน รวมทั้งทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างท้องถิ่นด้วยกันและสามารถประชาสัมพันธ์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ส่งผลดีให้คนในชุมชนเกิดการลงทุนและการขยายตัวของตลาดด้านการท่องเที่ยวที่เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนและทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชนและสามารถสร้างสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและสังคมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มจังหวัด และนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนเพื่อสร้างรายได้ให้กลุ่มจังหวัด และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของท้องถิ่น

ด้านวัฒนธรรม ทางด้านวัฒนธรรมจะเห็นได้จากการสืบทอดวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นนั้น เช่น ภาษาพูดและภาษาเขียน สินค้าโอท็อป อาหารพื้นเมืองท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรมจะเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพราะมีความพิเศษ ตรงที่นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาหาความรู้ในเรื่องวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ประเพณี เช่น ประเพณีตักบาตรดอกไม้พระพุทธบาทสระบุรี ประเพณีตักบาตรลูกโยน และ ศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนคนในท้องถิ่น โดยให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวเอง ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งเน้นในด้านการพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว และการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย ทางด้านวัฒนธรรม ส่วนใหญ่จะมีปัญหาในเรื่องของ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงควรส่งเสริมให้คนในท้องถิ่น เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจะต้องมีวิธีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นและจะต้องมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการที่จะทำให้อาณาเขตเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์ และมีคุณภาพ

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากจะช่วยสร้างนิสัยการรักและรู้จักหวงแหนธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของคนในท้องถิ่นแล้วยังทำให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรู้จักการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าหาแนวทางรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้

คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งยังช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติได้อีกด้วย สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน และการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย และนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวก็ยังสามารถเข้าร่วมในการศึกษาเรียนรู้ด้านการผลิตสินค้าโอท็อปกับผู้ประกอบการธุรกิจการทำผลิตภัณฑ์โดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติภายในท้องถิ่น

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา ที่มีกรกล่าวถึงการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ แบ่งปันกันและแสดงน้ำใจต่อกัน แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน เห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจกัน และรู้จักพูดให้สามัคคีกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ ใช้คำพูดไพเราะ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และเป็นคุณธรรมที่ทำให้รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันและกัน ทำให้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ช่วยแก้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรมและช่วยปรับปรุง ดูแลพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และรู้จักวางตัวเสมอต้นเสมอปลายร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี มีดังนี้

1) ทาน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ช่วยเหลือสงเคราะห์และแสดงน้ำใจต่อกัน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดูแลสถานที่ท่องเที่ยวให้ดูสวยงามสะอาดตาเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวสัมผัส นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังต้องแสดงความมีน้ำใจต่อนักท่องเที่ยวเมื่อต้องการความช่วยเหลือ และให้อภัยนักท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวพูดคำหยาบคายดูหมิ่นว่าสถานที่ท่องเที่ยวไม่ดีไม่สวยไม่งามหรือไม่สะอาดตา

2) ปิยวาจา พูดจาสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้สามัคคีกันช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน คือ การพูดอย่างรักกัน พูดคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง และควรแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลชักจูงไปในทางที่ดีที่งามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจกัน ให้กำลังใจกัน รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจกัน สามัคคีกัน มีไมตรีจิตแก่กันรักใคร่ปรองดองและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3) อุตถจริยา ช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรมและช่วยปรับปรุง ดูแลพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน คือ ควรทำประโยชน์แก่กัน ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรมด้วย

4) สมานัตตตา ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตัวเสมอต้นเสมอปลายร่วมทุกข์ร่วมสุขร่วมแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันและปฏิบัติตัวอย่างเสมอต้นเสมอปลาย คือ ผู้บริหารควรทำตัวให้เข้ากับผู้ได้บังคับบัญชาได้ วางตัวให้เสมอต้นเสมอปลายและให้เสมอภาค ปฏิบัติตัวสม่ำเสมอต่อทุกคน ไม่เอาเปรียบและร่วมทุกข์ ร่วมสุข และร่วมแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

ตอนที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน

การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการเร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมือง และนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว และวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง มีดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ คือ สร้างงาน, สร้างอาชีพ, กระจายรายได้สู่ชุมชน, พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน 2) ด้านสังคม คือ ร่วมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน, ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว, เสริมสร้างสัมพันธไมตรี, พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน 3) ด้านวัฒนธรรม คือ ร่วมพัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม, ส่งเสริมเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว, ร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่, ร่วมสร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าศิลปวัฒนธรรม 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, พัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ, จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวร่วมปลูกต้นไม้เพื่อพ่อของแผ่นดิน, ช่วยลดมลพิษไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ คือ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ใหม่, ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว, นำรายได้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน, พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลายรูปแบบ 2) ด้านสังคม คือ ประชาชนในท้องถิ่นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้หลายรูปแบบ, ประชาชนในท้องถิ่นพัฒนาอาชีพการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ, เกิดสังคมชนบทในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน, คนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเหมือนกัน 3) ด้านวัฒนธรรม คือ การปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง, การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหลายรูปแบบ, การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ให้ความรู้ด้านวัฒนธรรม และทักษะการให้บริการด้วยใจ 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติในท้องถิ่น และ ชนบทใกล้เคียงที่เชื่อมโยงกัน, ผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตรทางธรรมชาติ และสินค้าเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น, พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ หรือแหล่งท่องเที่ยวรองในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางท่องเที่ยวแบบธรรมชาติโดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว

การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว มีดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างงาน, สร้างอาชีพ, กระจายรายได้สู่ชุมชน, การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น 2) ด้านสังคม คือ การเพิ่มมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว, ให้ความรู้ความเข้าใจ ในการรักษาความปลอดภัย, การจัดตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุด่วนเหตุร้ายไว้สำหรับ

บริการนักท่องเที่ยวตลอด 24 ชั่วโมง, การสร้างแนวร่วมกับตำรวจรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว 3) ด้านวัฒนธรรม การปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวรู้จักการอนุรักษ์วัฒนธรรม, การบริการการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง, ไม่เอาัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว, แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยว 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับนักท่องเที่ยว, พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกปลอดภัย เพื่อสร้างความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยว, บริการข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยไม่โกหกหลอกลวงนักท่องเที่ยว, ร่วมมือกับภาครัฐในการช่วยดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการเร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบ ทั้งทางด้านการตลาด การลงทุนและการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว มีดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้ให้ท้องถิ่น, สร้างอาชีพด้านการท่องเที่ยว, กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น, พัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น 2) ด้านสังคม คือ การท่องเที่ยวชุมชนแบบมีส่วนร่วม, เสริมสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับท้องถิ่นอื่น, พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชนบทอย่างยั่งยืน, สังคมชนบทศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน 3) ด้านวัฒนธรรม คือ การร่วมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับท้องถิ่นอื่น, อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว, ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบวัฒนธรรมท้องถิ่น, ส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และลดภาระต่อสิ่งแวดล้อมร่วมกับท้องถิ่นอื่นๆจัดโครงการ “เที่ยวไทย รักไทย”, จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเส้นทางธรรมชาติร่วมกับท้องถิ่นอื่น, พัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน ด้านการบริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย มีดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ คือ การจัดทำแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยว, สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน, พัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว, การโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นรูปแบบที่หลากหลาย 2) ด้านสังคม คือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน, มีความเจริญต่อชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน, มีความเข้าใจกันดี และสื่อสัมพันธ์กันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน, สังคมชนบทเทียบเท่าสังคมเมือง 3) ด้านวัฒนธรรม คือ การฟื้นฟู สืบทอด อนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น, การผลิตและจำหน่ายผลงานในเชิงศิลปวัฒนธรรม, การท่องเที่ยววิถี วัฒนธรรมเด่น, ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวมากขึ้น 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การรู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การศึกษาค้นคว้าหาแนวทางรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบน” ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ดังนี้

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) ภาครัฐควรให้อำนาจประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวโดยผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(2) ภาครัฐควรปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวโดยให้อำนาจประชาชนในการร่วมบริหารจัดการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

(3) กฎหมายควรบัญญัติเรื่องอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดเก็บรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นของประชาชนในชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยว

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(1) ในการบริหารจัดการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องไม่กระทบต่อความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน

(2) ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้าใจ บทบาทอำนาจหน้าที่และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

(3) องค์กรชุมชนควรทำหน้าที่เป็นแกนนำในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการสร้างกลุ่ม และสร้างเครือข่ายทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อเพิ่มศักยภาพและบทบาทหน้าที่ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนในชุมชนดูแลชุมชน

(4) ควรรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายเพื่อนำมาปรับประยุกต์เพื่อหาจุดร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน

5.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) วิจัยเรื่องการจัดการเฉพาะด้าน เช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน เป็นต้น

(2) ปัจจัยเสี่ยงของประชาชนในการเข้าไปร่วมในการเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

(3) การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนหรือนโยบายการบริหารจัดการการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนบนที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในชุมชนด้านการสร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

บรรณานุกรม

- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2537). “การพัฒนาการท่องเที่ยว”. *จุลสารการท่องเที่ยว*. ฉบับปีที่ 15 เล่มที่ 4 กรุงเทพมหานคร.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. *วิกฤตการณ์ด้านการท่องเที่ยวไทย*. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.thaigoodview.com/node/69016>, [9 พ.ย. 56].
- 27 กันยายนวันท่องเที่ยวโลก. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : http://campus.sanook.com/u_life/knowledge_02231.php, [5 ธ.ค.56].
- สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1. **ข้อมูลพื้นฐาน (โดยสรุป)**. [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.osmcentral-n1.moi.go.th/group.html>, [5 ธ.ค. 56].

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานคร
ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
HUMAN CAPITAL COMPETENCY DEVELOPMENT STRATEGY OF
BANGKOK METROPOLIS ACCORDING TO BUDDHADHAMMA

พระมหากัณหา กนตสีโล (สาระทิส) * ยูทธนา ปราณีต ** สุรพล สุยะพรหม ***
Phramaha Kanha Kantasilo (Sarathis) * Yutthana Praneed ** Surapon Suyaprom ***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานคร พบว่า 1 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ การครองตนและประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักคุณธรรม จริยธรรม มีความสำนึก และรับผิดชอบต่อตนเอง ตำแหน่งหน้าที่ ตลอดจนวิชาชีพของตน เพื่อธำรงรักษาศักดิ์ศรีแห่งอาชีพข้าราชการ 2 ด้านการบริการดี ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงถึงความตั้งใจ ความพยายาม ความพร้อมในการให้บริการประชาชน และอุทิศเวลาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ 3 ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานและคุณภาพงานที่กำหนดและ/หรือให้เกิดจากมาตรฐานที่กำหนด 4) ด้านการทำงานเป็นทีม ได้แก่ การทำงานโดยมีพฤติกรรมที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้สามารถรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในทีม เต็มใจเรียนรู้จากผู้อื่น และมีความสามารถในการสร้างและรักษาสัมพันธ์ภาพกับสมาชิก 5) ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ได้แก่ ความขวนขวาย สนใจใฝ่รู้เพื่อพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ความสามารถของตนในการปฏิบัติงานราชการ ด้วยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังรู้จักพัฒนาปรับปรุงประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่างๆ เข้ากับการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์

หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ศील คือ การศึกษา เป็นการพัฒนานิยขององค์กร กฎระเบียบ ข้อบังคับ อุปนิสัย บทบาททางสังคม พัฒนาให้ทุนมนุษย์มีกฎระเบียบที่เอื้อต่อการสร้างสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานคร 2) สมาธิ คือ การฝึกอบรม เป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลระบบบริหาร

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ขีดสมรรถนะทรัพยากร สร้างความเข้มแข็งกายใจ เสริมคุณภาพการทำงานสุภาพจิตดี รักษาเสถียรภาพสมรรถนะในการทำงาน 3) ปัญญา คือการพัฒนา เป็นการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม การบริการที่ดี การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การทำงานเป็นทีม การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามวิธีทางแห่งอริยสัจ 4 เมื่อเกิดสภาวะแห่งปัญหา เรียนรู้และวิเคราะห์เหตุแห่งปัญหา ตั้งสมมติฐานเมื่อสภาพปัญหาหมดไป แล้วแสวงหาแนวทางแก้ปัญหานั้นด้วยมรรควิธี

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์

ABSTRACT

The objective of this study were to present A general conditions of human capital competency development of Bangkok Metropolis were that: 1) Virtual ethics; personnel had well behavior and good conduct according to ethical morality with good sense of self, duty and official professional responsibility and integrity, 2) Good service; the behavior indicating intention, effort and readiness to render good service for people and dedication to response to the needs of the people who came for services, 3) Achievement tentativeness; dedication to perform duty for achievement as set for by work standard or the quality of work set by rules, 4) Teamwork; working as a team with friendly behavior , enabling to work together with others and listening to others in the team and ability to create and maintain relationship with other co-workers and 5) Experience accumulation; effort, interest and eagerness to seek for new knowledge for self development continuously as well as self development, improvement with new knowledge and technology for the duty achievement.

Buddhadhamma for human capital competency development of Bangkok Metropolis were: 1) Sila; education, discipline, rules, regulations, habits and social roles development of the organization so that the human capitals would have been well disciplined to support human capital competency development of Bangkok Metropolis, 2) Samathi, training, the virtual morality development to enhance administrative efficiency and effectiveness, human capital efficiency, physical and mental strength to support well being and mental health in maintaining working competency, 3) Panya; development, virtual morality promotion for good service, achievement and teamwork, job experience

accumulation, problems solving by mean of Ariyacacca 4, the 4 noble truth. When problems arise, learn and analyze the cause, hypothesize after the problems were solved and solve the problems with the path, means.

1. บทนำ

กรุงเทพมหานครมีวิวัฒนาการรูปแบบการบริหารมาควบคู่กับรูปแบบการปกครองของประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง รูปแบบการบริหารกรุงเทพมหานครมีพัฒนาการมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองการปกครองของประเทศ และเนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศ เป็นเมืองศูนย์กลางการบริหารและการปกครองเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญและเป็นเมืองขนาดใหญ่ ที่มีอัตราความเจริญเติบโตขยายตัวอย่างรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน รัฐบาลทุกรัฐบาลทั้งก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพยายามปรับปรุงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารกรุงเทพมหานคร ให้เหมาะสมและสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมาตลอดระยะเวลากว่า 62 ปี

กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 1,568,737 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 50 เขตจัดเป็น 6 กลุ่ม เพื่อการบริหารและการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพทางกายภาพ พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละกลุ่ม กลุ่มรัตนโกสินทร์ ซึ่งประกอบด้วยเขตบางซื่อ ดุสิต พญาไท ราชเทวี ปทุมวัน พระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ บางรัก กลุ่มบูรพา ประกอบด้วย เขตดอนเมืองหลักสี่ วัยใหม่ บางเขน จตุจักร ลาดพร้าว บึงกุ่ม บางกะปิ วังทองหลาง กลุ่มศรีนครินทร์ ได้แก่เขต สะพานสูง มีนบุรี คลองสามวา หนองจอก ลาดกระบัง ประเวศ สวนหลวง คันนายาว กลุ่มเจ้าพระยา ประกอบด้วยเขตดินแดง ห้วยขวาง วัฒนา คลองเตย บางนา พระโขนง สาทร บางคอแหลม ยานนาวา กลุ่มกรุงธนใต้ ประกอบด้วยเขตบางขุนเทียน บางบอน จอมทอง ราษฎร์บูรณะ ทุ่งครุ ธนบุรี คลองสาน บางแค และ กลุ่มกรุงธนเหนือ ประกอบด้วย เขตบางพลัด ตลิ่งชัน บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ ภาษีเจริญ หนองแขม และเขตทวีวัฒนา

ปัจจุบันคาดว่า มีประชากรอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครประมาณ 10 ล้านคน ใน 1,500,000 หลังคาเรือน โดยเป็นประชากรที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน จำนวน 5,604,722 คน และที่เหลือเข้ามาอาศัยอยู่ชั่วคราวเพื่อรับจ้างใช้แรงงาน เพื่อการศึกษา การประกอบอาชีพ และการค้า เป็นต้น โดยไม่แจ้งย้ายทะเบียนบ้าน จำนวนประชากรที่มีอยู่บนทะเบียนบ้านมากกว่า เมื่อครั้งสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง ในปี พ.ศ. 2525 ถึงกว่า 30 เท่า ซึ่งในขณะนั้นคาดว่า มีประชากรประมาณ 185,000 คน นอกจากนี้ยังมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามายังกรุงเทพมหานคร ตลอดทั้งปี ประมาณ ปีละ 6,166,496 คน

การที่กรุงเทพ มหานครเป็นมหานครแห่งเดียวของประเทศที่มากด้วยผู้คนซึ่งหลั่งไหล มาจากทั่วประเทศ และมากด้วยปัญหาสังคมนานัปการรวมทั้งการเจริญเติบโตแบบต่อเนื่องอย่างไม่มีทิศทางในอัตราสูง เช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นับเป็นภาระอันหนักยิ่งในการบริหารจัดการเพื่ออำนวย

ความสะดวกด้าน สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ตลอดจนสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพ ให้สามารถสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเรื่องนี้ จะต้องมีรูปแบบโครงสร้างการบริหารที่มีอำนาจหน้าที่อันเหมาะสม พร้อมทั้งมีระบบการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ จึงสามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนชาวกรุงเทพมหานครได้อย่างแท้จริงและทั่วถึง (Sanit Chonanan, 2543 : 109-120)

เนื่องจากการดำเนินงานของกรุงเทพมหานคร ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา จะต้องยึดถือและปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายฉบับใหม่ ซึ่งมีหลักการและสาระสำคัญเปลี่ยนแปลงไปจากกฎหมายเดิมเป็นอย่างมาก หลักการในบางเรื่องส่งผลให้การปฏิบัติจริงไม่คล่องตัวในการบริหารงานบุคคลเท่าที่ควร ประกอบกับกฎหมายฉบับนี้ต้องใช้ครอบคลุมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทต่างๆ ซึ่งมีความแตกต่างกันในหลายด้าน ดังนั้น ในการดำเนินการระยะแรก จึงเกิดปัญหาอุปสรรค และความล่าช้าอยู่บ้าง

นอกจากนี้ ในการปฏิบัติราชการประจำของกรุงเทพมหานคร ก็ประสบปัญหาขาดความคล่องตัว เช่นกัน เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีความหลากหลายของทรัพยากรบุคคล และมีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครได้จัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 12 ปี ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2556-2560) โดยให้ความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อเป็นแบบด้านการบริหารมหานคร โดยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ คือ เสริมสร้างให้บุคลากรของกรุงเทพมหานครมีความพร้อมทั้งด้านศักยภาพ คุณภาพชีวิต และความภาคภูมิใจ เพื่อร่วมพัฒนามหานครให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน (Office of the Bangkok Metropolitan Administration, 2556 : 1)

ด้วยการกำหนดประเด็นกลยุทธ์ ที่สร้างกรอบทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาภาคมหานคร ส่งมอบบริการที่ดีที่สุดแก่ประชาชน เสริมสร้างให้บุคลากรของกรุงเทพมหานครมีความพร้อมทั้งด้านศักยภาพ คุณภาพชีวิต และความภาคภูมิใจ เพื่อร่วมพัฒนามหานครให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน บริหารจัดการระบบงาน บริหารจัดการการเงินการคลังของกรุงเทพมหานครในภาพรวมด้วยการบริหารจัดการเก็บรายได้การงบประมาณของกรุงเทพมหานครอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการแผนของกรุงเทพมหานคร เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริหารและพัฒนามหานคร พัฒนากลไกในการบริหารจัดการภายในองค์กร ส่งเสริมความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีต่อนานาชาติ (สำนักงาน ก.ก., 2556 : 4) โดยมีแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลตามกลยุทธ์หลัก คือ (1) เพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานคร (2) พัฒนาทัศนคติและจิตสำนึกที่ดีแก่บุคลากรในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม (3) พัฒนาผู้บริหารกรุงเทพมหานครตามแผนการพัฒนาผู้บริหารตามระดับชั้น (Training Roadmap for Metropolis Executive) (4) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรกรุงเทพมหานคร (5) เสริมสร้างภาพลักษณ์ของกรุงเทพมหานครให้บุคลากรมีความรักและภูมิใจในองค์กร (Office of the Bangkok Metropolitan Administration, 2556 : 5)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานคร
- 3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3. ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการศึกษาเนื้อหาสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การบริหารทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานคร 5 ด้าน คือ (1) การพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล (2) การพัฒนาขีดสมรรถนะทรัพยากรบุคคลสู่ความเป็นเลิศ (3) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักธรรมาภิบาล (4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน (5) การสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล (Office of the Bangkok Metropolitan Administration, 2556 : 16)

2. วิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ที่ครอบคลุมถึง 3 หลักการ คือ หลักการพัฒนาตน หลักการพัฒนาคน หลักการพัฒนางาน ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ หมายถึง การศึกษา ฝึกหัดอบรม การพัฒนา กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน มีอยู่ 3 ประการ ดังนี้ (1) อธิศีลสิกขา คือ การศึกษาข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติ การมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัย (2) อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกอบรมข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น ความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพหรือการทำตนให้ถึงพร้อมด้วยสมาธิ (3) อธิปัญญาสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับการพัฒนาปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักสำเหนียก กำหนดมองสิ่งทั้งหลายให้ได้คุณค่า คิดเป็น รู้จักคิด วิเคราะห์สืบสาวให้เข้าถึงความจริงด้วยปัญญา (PhraBrahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2548 : 127)

3. วิเคราะห์ทฤษฎีทุนมนุษย์ ได้แก่ ทุนทางความรู้ ทุนทางความคิดก้าวไกล ทุนทางความเข้าใจแจ่มแจ้ง และทุนทางการแสดงความสัมพันธ์ในองค์กร ได้แก่ การนำมากำหนดเป็นรูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

4. สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประกอบด้วย 1) ประชากรที่เป็นข้าราชการและลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราวใน สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร สำนักยุทธศาสตร์

และการประเมินผล สำนักงานข้าราชการกรุงเทพมหานคร สำนักพัฒนาสังคม สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 366 คนจากทั้งหมด 94,337 คน (Office of the Bangkok Metropolitan Administration, 2556 : 5) 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญระดับผู้นำขององค์กร ได้แก่ ปลัด กรุงเทพมหานคร รองปลัดกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการสำนัก และรองผู้อำนวยการสำนัก ที่เชี่ยวชาญด้านการบริหารองค์กรของกรุงเทพมหานคร ตลอดถึงพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 20 รูป/คน ศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2556 ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ.2559 รวมระยะเวลา 47 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของของกรุงเทพมหานคร ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.916 ในการเก็บข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเองกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการและลูกจ้างของ กรุงเทพมหานคร จำนวน 366 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ อธิบายว่า

1. การศึกษา (ศีล) หมายถึง การศึกษาด้านระเบียบวินัยขององค์กร การจัดสรรควบคุม ด้านกฎระเบียบและรู้กฎหมาย สำหรับรักษากิตติคุณให้ควรเป็นตัวอย่าง ด้วยการรักษาระเบียบวินัย และประกอบแต่การสุจริต สรรวมกายและวจีหวารให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม

2. การฝึกอบรม (สมาธิ) หมายถึง การฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของจิตใจ สำหรับพัฒนาความสุขทางด้านชีวิตจิตใจและอิสรภาพทางจิตวิญญาณ เพื่อความสงบและสบายแห่งจิตวิญญาณ เพราะดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันอย่างไม่ประมาท ช่วยให้การดำรงชีวิตประจำวันเป็นสุข เพราะเต็มไปด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญาอยู่เสมอ เพราะรู้จักกำหนด จดจำสิ่งต่างๆ ด้วยปัญญา

3. การพัฒนา (ปัญญา) หมายถึง การพัฒนาปัญญาสำหรับขัดเกลาจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ อันจะก่อให้เกิดความสว่างและความสงบของชีวิตจิตใจและอิสรภาพทางจิตวิญญาณ ตามหลักธรรมทางแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีสติและไม่ประมาท

เพื่อเข้าสู่วัฒนธรรมองค์กรเชิงพุทธ และมีชีวิตที่อิงตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ความรอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ (ธรรมะ) รู้จักแก้ไขและปฏิบัติจัดการปัญหาต่างๆ ตามแนวทางแห่งอริสัจ 4 รู้จักคิดพิจารณาเพื่อความก้าวหน้าขององค์กร เพราะรอบรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ และเข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมคือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยบูรณาการกับทฤษฎีการพัฒนาสำหรับเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกลยุทธ์ทั้ง 5 ด้าน อธิบายว่า

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งมีกลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1. การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานคร 2. พัฒนาระบบทดแทนสืบทอดตำแหน่ง (Succession Plan) 3. จัดทำเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) 4. พัฒนาระบบการบริหารผลการปฏิบัติราชการ รักษาผู้มีความรู้ความสามารถไว้ในองค์กร 5. พัฒนาระบบการสรรหาทรัพยากรบุคคลเชิงรุก

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาขีดสมรรถนะทรัพยากรบุคคลสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งมีกลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1. พัฒนาระบบการจัดการความรู้ของกรุงเทพมหานคร 2. วางระบบการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานคร 3. เสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรของกรุงเทพมหานคร 4. พัฒนาข้าราชการตามสายอาชีพของกรุงเทพมหานคร 5. เสริมสร้างสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักธรรมมาภิบาล ซึ่งมีกลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1. พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการกรุงเทพมหานคร 2. พัฒนาระบบบริหารทรัพยากรบุคคล สำหรับส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 3. สร้างวัฒนธรรมองค์กรและค่านิยมร่วมที่เหมาะสม 4. พัฒนาบุคลากรของกรุงเทพมหานครทุกระดับให้ยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรม 5. ปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีกระบวนการที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

กลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงาน มีกลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2. พัฒนาระบบสวัสดิการที่ดีและเหมาะสมเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานที่ดี 3. พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน 4. พัฒนาการศึกษานโยบายการปรับเปลี่ยนรูปแบบ เวลาการทำงานให้ยืดหยุ่น 5. พัฒนาวัสดุอุปกรณ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

กลยุทธ์ที่ 5 การสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล มีกลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1. เสริมสร้างความรู้ระบบบริหารทรัพยากรบุคคลให้แก่ทรัพยากรบุคคลทุกระดับ 2. เสริมสร้างความรู้ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้วยคุณธรรมคือปัญญา 3. สร้างเครือข่ายในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพ 4. เสริมสร้างความรู้ด้านทรัพยากรบุคคลด้วยคุณธรรมคือศีล 5. เสริมสร้างความรู้ด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้วยคุณธรรมคือสมาธิ

การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อธิบายว่า

สมรรถนะที่ 1 การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม พัฒนาสมรรถนะใน 5 ด้าน ได้แก่ 1. เสียดสละความสุขส่วนตน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทางราชการ 2. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต ไม่เลือกปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายและวินัยข้าราชการ 3. ยึดมั่นในหลักการ จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และจรรยาบรรณข้าราชการ ไม่เบี่ยงเบนด้วยอคติหรือผลประโยชน์ 4. การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต 5. ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายของบ้านเมือง

สมรรถนะที่ 2 การพัฒนาด้านการบริการที่ดี พัฒนาสมรรถนะใน 5 ด้าน ได้แก่ 1. คิดถึงผลประโยชน์ของผู้รับบริการในระยะยาวและพร้อมที่จะเปลี่ยนวิธีหรือขั้นตอนการให้บริการเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้รับบริการ 2. เข้าใจหรือพยายามทำความเข้าใจด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้บริการได้ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการ 3. ให้เวลาแก่ผู้รับบริการเป็นพิเศษ เพื่อช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้รับบริการ 4. มีความรับผิดชอบในงานและสามารถส่งมอบงานได้ตามกำหนดเวลา การงานไม่คั่งค้าง 5. เป็นคนตรงต่อเวลา

สมรรถนะที่ 3 การพัฒนาด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ พัฒนาสมรรถนะใน 5 ด้าน ได้แก่ 1. บริหารจัดการและทุ่มเทเวลาตลอดจนทรัพยากรเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อภารกิจของหน่วยงานตามที่วางแผนไว้ 2. ทำงานได้ตามเป้าหมายที่ผู้บังคับบัญชากำหนดหรือเป้าหมายของหน่วยงานที่รับผิดชอบ 3. ตัดสินใจได้โดยมีการคำนวณผลได้ผลเสียอย่างชัดเจนและดำเนินการเพื่อให้ภาครัฐและประชาชนได้ประโยชน์สูงสุด 4. ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนของตนให้สำเร็จลุล่วง 5. ผูกมิตรและร่วมมือกับองค์กร

สมรรถนะที่ 4 การพัฒนาด้านการทำงานเป็นทีม การพัฒนาสมรรถนะใน 5 ด้าน ได้แก่ 1. เสริมสร้างความสามัคคีในทีม โดยไม่คำนึงถึงความชอบหรือไม่ชอบส่วนตน 2. รักษามิตรภาพอันดีกับเพื่อนร่วมทีมเพื่อช่วยเหลือกันในวาระต่างๆ ให้งานสำเร็จ 3. ประสานและส่งเสริมสัมพันธ์ภาพอันดีในทีมเพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 4. อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี 5. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในทีม

สมรรถนะที่ 5 การพัฒนาด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ การพัฒนาสมรรถนะใน 5 ด้าน ได้แก่ 1. ติดตามเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอด้วยการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่จะประโยชน์ต่อการปฏิบัติราชการ 2. รอบรู้เทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ใหม่ๆ ในสาขาอาชีพของตนหรือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการทำงานที่ราชการ 3. สนับสนุนให้เกิดบรรยากาศแห่งการพัฒนาความเชี่ยวชาญในองค์กรด้วยการจัดสรรทรัพยากรเครื่องมือ อุปกรณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา 4. สร้างความรู้ความสนใจ 5. สร้างเสริมทัศนคติที่ดีในการทำงาน

6. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญต่อกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

1) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร มีความพึงพอใจที่ได้ทำงานเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และมีความพึงพอใจในผลการปฏิบัติงานอย่างสวัสดีสุจริต และยึดมั่นในกฎระเบียบ ข้อบังคับ มีความคาดหวังในโอกาสความก้าวหน้าจากหน่วยงาน ซึ่งทุกคนต่างมีความรู้สึกว้างงานที่ทำมีความท้าทายทำให้ได้เรียนรู้มากขึ้น หน่วยงานมีระบบการจัดการความรู้ที่ดีทำให้ปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลข้าราชการและลูกจ้างทุกคนจึงมีความสุขในการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และยังมีความเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติเป็นอย่างดี

ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Chakkrit Suriyoprakarn, 2554) พบว่า ข้าราชการครูเป็นผู้อบรมถ่ายทอดจิตวิญญาณที่ดีให้แก่ศิษย์ เป็นบุคคลที่ดีของสังคม การพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นอาชีพที่สังคมยอมรับนับถือและนำไปสู่คุณภาพที่ได้มาตรฐานเป็นที่พึงพอใจของสังคม ฉะนั้นแนวคิดและกระบวนการพัฒนาครูตามหลักของกระทรวงศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ประกอบด้วย จรรยาบรรณต่อตนเอง วิชาชีพ ผู้รับบริการ ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพและสังคม (2) ด้านความรู้ประสบการณ์วิชาชีพ มีความสามารถทางวิชาชีพครู จัดการเรียนรู้การสอน (3) ด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู ประกอบด้วย ความถึงพร้อมด้านสุขภาพ อารมณ์ เชาวน์ปัญญา เจริญพินฝากับอุปสรรค และ (4) ด้านภาวะผู้นำการพัฒนาการศึกษา เป็นผู้นำทางวิชาการและการเปลี่ยนแปลง

2) ด้านการบริการที่ดี (Service Mind) จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นว่า มีความพึงพอใจในการตอบรับด้านการบริการของกรุงเทพมหานครว่าบริการดีมีน้ำใจใส่ใจต่อประชาชน ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Kriangkrai yod Phanthai, 2552) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการ : กุญแจสู่ความเป็นเลิศ พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญที่ใช้ในการขับเคลื่อนผลการปฏิบัติงานขององค์กร ความสำเร็จของแต่ละองค์การสามารถเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การใช้ความรู้ความสามารถของพนักงานในการสร้างผลกำไรเพิ่มขึ้นและสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ขององค์การเพื่อนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น ส่วนการออกแบบกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะต้องนำกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บูรณาการไปกับกลยุทธ์และเป้าหมายขององค์การเพื่อให้กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้เกิดการสนับสนุนต่อกลยุทธ์ขององค์การ จึงจะทำให้กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเป้าหมายและผลการปฏิบัติงานขององค์การโดยที่กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องตระหนักว่าพนักงานคือทรัพยากรที่สำคัญตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์และความต้องการที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพนักงาน ทำให้กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการสร้าง

พนักงานให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถสร้างผลผลิตให้กับองค์กรได้

3) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นว่า ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานและคุณภาพงานที่กำหนด หรือให้เกิดจากมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phaiboon Posuwan, 2551) ได้วิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาท้องถิ่นยังขาดประสิทธิภาพที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูญเสียงบประมาณ ประชาชนไม่ได้ประโยชน์เพราะผู้นำไม่สามารถทำแผนพัฒนาหรือการกำหนดโครงการได้ถูกต้องเพราะความรู้จากการบริหารงานต่ำทำให้โครงการขาดคุณภาพประกอบกับบุคลากรไม่มีประสิทธิภาพการดำเนินงานไม่เป็นไปตามหน้าที่ ตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดการนำกลยุทธ์มาใช้และทำงานที่ไม่มียุทธศาสตร์ไปสู่เป้าหมาย นำมาซึ่งปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรและส่งผลกระทบต่อประชาชน และการบริหารการพัฒนาองค์กรบริหารส่วนตำบลในยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่ ประสิทธิภาพประชาธิปไตย ประสิทธิภาพการศึกษาและประสิทธิภาพเศรษฐกิจบวกกับภาวะผู้นำ การศึกษาเทคโนโลยี ทรัพยากรมนุษย์สิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพ การบริหารโครงการ การมีส่วนร่วมในโครงการ ความโปร่งใสของโครงการและโครงการมีผลกำไร

ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Thitirat Meemak, 2548) ผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดการของสหกรณ์ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง ตัวแปรที่ใช้วัดสภาพการจัดการ ได้แก่ขนาดของสหกรณ์ ความสามัคคี โดยปัจจัยที่บ่งชี้ประสิทธิภาพระดับองค์กรพบว่า ปัจจัยที่บ่งชี้ประสิทธิภาพ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การควบคุมเงินทุน เครื่องมือและอุปกรณ์ บุคลากรที่ดำเนินงาน ขนาดของสหกรณ์ ความสามัคคี ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการต่อสหกรณ์ มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพขององค์กรอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4) ด้านการทำงานเป็นทีม จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นว่า งานราชการของกรุงเทพมหานครเป็นงานบริการสาธารณะอันเป็นภารกิจของรัฐที่ต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและตอบสนองความต้องการของประชาชน เป็นงานที่จะต้องปฏิบัติโดยต่อเนื่องสม่ำเสมอ และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เป็นงานที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ ผลการปฏิบัติราชการจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ ในขณะเดียวกันก็ต้องให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และหลักนิติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Pradit Deewattanakul, 2549) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกรุงเทพมหานคร : ศึกษาการพัฒนา รูปแบบที่เหมาะสม” ผลการศึกษาพบว่า การปฏิรูประบบการบริหารกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มองว่ากรุงเทพมหานครใหญ่โตเกินไป ควรที่จะแบ่งหน่วยงานย่อยเพื่อความ

คล่องตัว กลุ่มที่ 2 มองว่า ดิอยู่แล้วแต่จะต้องปรับปรุงในส่วนขั้นตอนการบริหารและเพิ่มอำนาจหน้าที่ และกลุ่มที่ 3 มองว่า จะต้องแบ่งอำนาจให้สำนักงานเขตรับผิดชอบมากขึ้นเพื่อการบริหารประชาชน ทางผู้วิจัยได้เสนอแนะว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบอีก 3 ระยะ คือ ระยะสั้น ใช้รูปแบบเช่นเดิมแต่ควรกระจายอำนาจให้กับสำนักเขตมากขึ้น ระยะกลาง ควรแบ่งการบริหารเป็น 3 ระดับ ผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิสภากรุงเทพมหานคร และสภาเอกรูปประจำเขต และระยะยาว จะต้องจัดตั้งสำนักเขตบริหารท้องถิ่น มีประธานเขตและข้าราชการประจำหรือมาจากการเลือกตั้ง

5) **ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ** จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นว่า การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพนั้น ต้องมีความสนใจ ส่งเสริมความรู้ความสามารถของตนในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่างๆ เข้ากับการปฏิบัติราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Ayusakorn Ngamchat, 2553) ได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนภาวะบกพร่องทางความรัก พบว่า การปรับเปลี่ยนภาวะบกพร่องทางความรักเชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้หลักการของจิตวิทยาตะวันตกเป็นกรอบ คือ การปรับอารมณ์ความรู้สึก การปรับความคิด การปรับพฤติกรรมและการปรับเป้าหมาย และนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการร่วมกับหลักการของจิตวิทยาที่เป็นกรอบนั้น โดยการนำบุคคลให้กลับมาสัมผัสอยู่กับปัจจุบัน และนำกุศลธรรมมาแทนที่อกุศลธรรม เพื่อปรับเปลี่ยนความรู้สึกทางลบให้กลายเป็นบวก การใช้กุศลโลบายในการระงับความโกรธเคือง เพื่อให้เกิดความคิดให้อภัย รวมทั้งการปรับเปลี่ยนความคิด ให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ไม่มีความคิดที่บิดเบือน สามารถปรับเปลี่ยนความคิดที่เป็นไปในแง่ลบ ซึ่งเป็นปัจจัยให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบ เกิดความคิดในแง่บวก ซึ่งเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกเชิงบวก และนำหลักคำสอนไตรลักษณ์ และการอธิบายตามเหตุปัจจัยในพุทธธรรมมาบูรณาการให้เข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริงอย่างผู้ที่เข้าใจธรรมชาติว่าสิ่งต่างๆ นั้นล้วนมีความเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมดา ไม่สามารถคงสภาพเดิมได้ตลอดไป

ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Thanabunkit Chirapattanakorn, 2552) ได้วิจัยเรื่อง สมรรถนะการบริหารของผู้บริหารระดับกลางของอุตสาหกรรมการโรงแรมในภาคใต้ของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยภูมิหลังของผู้บริหารระดับกลาง โดยพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ มีอิทธิพลต่อระดับสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารระดับกลาง 2) องค์ประกอบของสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารระดับกลางมี 7 องค์ประกอบดังนี้ (1) สมรรถนะในด้านการพัฒนาความคิดริเริ่ม (2) สมรรถนะในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (3) สมรรถนะในด้านการทำงานเป็นทีม (4) สมรรถนะในด้านการทำงานในวัฒนธรรมที่หลากหลาย (5) สมรรถนะในด้านการควบคุมอารมณ์และบุคลิกภาพ (6) สมรรถนะในด้านการให้บริการลูกค้า และ (7) สมรรถนะในด้านความเชี่ยวชาญแบบมืออาชีพ 3) ปัจจัยการสอนงานเพื่อการพัฒนาตนเองมีอิทธิพลทางบวกต่อ สมรรถนะการบริหารในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากที่สุด รองลงมา สมรรถนะ

ในด้านการดำเนินงานในวัฒนธรรมที่หลากหลาย สมรรถนะการบริหารของผู้บริหารในภาพรวม สมรรถนะในด้านการพัฒนาความคิดริเริ่ม สมรรถนะในด้านการควบคุมอารมณ์และบุคลิกภาพ สมรรถนะในด้านการให้บริการลูกค้า และสมรรถนะในด้านความเชี่ยวชาญแบบมืออาชีพของผู้บริหารระดับกลางของอุตสาหกรรมการโรงแรมในภาคใต้ของประเทศไทย 4) ปัจจัยค่าตอบแทนมีอิทธิพลทางบวกต่อสมรรถนะการบริหารในด้าน สมรรถนะในด้านการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารระดับกลางของอุตสาหกรรมการโรงแรมในภาคใต้ของประเทศไทย 5) ปัจจัยความท้าทายในการทำงานมีอิทธิพลทางบวกต่อสมรรถนะการบริหารในด้านสมรรถนะในด้านการพัฒนาความคิดริเริ่มมากที่สุด รองลงมา สมรรถนะในด้านการทำงานเป็นทีม สมรรถนะการบริหารของผู้บริหารในภาพรวม สมรรถนะในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สมรรถนะในด้านการให้บริการลูกค้า และสมรรถนะในด้านความเชี่ยวชาญแบบมืออาชีพ ของผู้บริหารระดับกลางของอุตสาหกรรมการโรงแรมในภาคใต้ของประเทศไทย 6) ปัจจัยโอกาสความก้าวหน้ามีอิทธิพลทางบวกต่อสมรรถนะการบริหารในด้านสมรรถนะด้านการควบคุมอารมณ์และบุคลิกภาพมากที่สุด รองลงมา สมรรถนะในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สมรรถนะในด้านการให้บริการลูกค้า และสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารในภาพรวมของผู้บริหารระดับกลางของอุตสาหกรรมการโรงแรมในภาคใต้ของประเทศไทย

การวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปขยายผลต่อไปยังหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข กรมมีการดำเนินการดังนี้ (1) มีการถ่ายทอดนโยบายต่างๆ ตั้งแต่ระดับองค์กรสู่ระดับบุคคล (2) มีการวิเคราะห์ความรู้เชิงระบบอย่างมีส่วนร่วมทั้งในระดับบุคคล งาน และองค์กร (3) จัดระบบสิ่งจูงใจให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (4) การพัฒนาทุนมนุษย์จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดหมวดหมู่ความรู้อย่างเป็นระบบ และการเรียนรู้ระดับบุคคล เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และ (5) การพัฒนาทุนมนุษย์จะต้องให้มีการดำเนินครอบคลุมทุกปัจจัย

6) ด้านการฝึกอบรม (ศีล) จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักไตรสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเชิงบูรณาการโดยเฉพาะศีล เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกพฤติกรรมของข้าราชการให้มีระเบียบวินัยเพราะว่าวินัยหรือศีลนั้นเป็นตัวจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาความรู้หรือการศึกษาและพัฒนา มนุษย์ด้วยการจัดระเบียบชีวิต จัดระเบียบความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม จากผลการวิจัยพบว่า **ปัญญา** คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างต่ำ อย่างกลาง และอย่างสูง การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมนั้น พระพุทธศาสนาใช้การฝึกอบรม การพัฒนา และการศึกษา เช่น การฝึกอบรมศีล การพัฒนาหรือการเจริญสมาธิ และการศึกษาหรือภาวนาเพื่ออบรมปมเพราะปัญญา ดังนั้น ศีล คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติต่ำ อย่างกลาง และอย่างสูง ผลการวิจัยพบว่า ยอมรับและปฏิบัติตามกติกา มารยาท ขนบธรรมเนียมและแบบแผนอันดีงามของสังคม รักษาและเสริมสร้างวินัยในหน้าที่และปฏิบัติตามกฎหมาย ตรงต่อเวลา และอุทิศเวลาให้แก่ราชการ มีความ

ข้อสัจสุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ และรักษาประโยชน์ของทางราชการ มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงาน องค์กร และชุมชน

ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Sinsamut Butpakdi, 2553) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาคุณธรรมของบุคลากรทางการศึกษาด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ศิล เป็นเรื่องของการฝึกอบรมในด้านพฤติกรรมโดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรมศิลป ก็คือ วินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและพัฒนามนุษย์ เพราะว่า วินัยเป็นตัวจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาโดยจัดระเบียบความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เหมาะกับการพัฒนาและเอื้อโอกาสที่จะพัฒนาและเมื่อมีกายที่พัฒนาแล้ว คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่จะเกื้อกูลและได้ผลดี เริ่มแต่รู้จักบริโภคปัจจัย 4 รู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเสพหรือใช้สอยวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเทคโนโลยีทั้งหลาย ในทางที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพราะฉะนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดคุณภาพและพัฒนาแบบยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนามีกระบวนการและวิธีการที่ดี

7) ด้านการศึกษา (สมาธิ) จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลบูรณาการโดยเฉพาะสมาธิ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง ด้านการศึกษาสมาธิจากผลการวิจัยพบว่า สมาธิ คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม

ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (Phrakruweerayansoontorn, 2554) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นสามเณร คิดเป็นร้อยละ 83.8 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 82.9 มีการศึกษาทางโลก ต่ำกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 79.3 ด้านการศึกษาทางธรรม นักรธรรมเอก คิดเป็นร้อยละ 91.4 ด้านการศึกษาเปรียญธรรมเปรียญธรรม 1-2/3 คิดเป็นร้อยละ 59.9 ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งแยกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา กรณีศึกษาวัดตากฟ้า โดยภาพรวมแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรมต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนปัจจัยด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทุกด้าน ข้อเสนอแนะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ควรจัดทำรูปแบบการฝึกอบรมให้ความรู้ที่เป็นมาตรฐานแก่พระภิกษุสามเณรผู้ศึกษาทุกระดับตระหนักถึงความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบต่อหน้าที่ จัดอบรมเป็นประจำทุกภาคเรียนในการนำเอาหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเข้ามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้แก่พระภิกษุ

สามเณรผู้ศึกษาและปฏิบัติธรรม สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติพัฒนาด้านกาย จิตใจ และสติปัญญาให้สูงขึ้น

8) ด้านการพัฒนา (ปัญญา) จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง ข้าราชการมีความสนใจใฝ่รู้ สั่งสมความรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยการศึกษา ค้นคว้าและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่างๆ เข้ากับการปฏิบัติราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ นอกจากนั้นแล้วเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดี ในการครองตน ครองคนและครองงาน ข้าราชการทุกคนต้องศึกษา ฝึกอบรม และพัฒนาคุณธรรมด้าน ศีล สมาธิ และปัญญาอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาวิถีชีวิตการทำงานและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดี

ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับ (Sasiwan Kamlungsinserm, 2551) กล่าวว่า ปัญญาเป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริงเริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรองตรวจสอบ คิดการต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ หากยังได้รับการปลูกฝังโดยสถาบันต่างๆ ในสังคม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ทำให้พฤติกรรมของความคิด คำพูด การกระทำ วิถีชีวิตและกลไกต่างๆ ในสังคมถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยม ทำให้คนไทยเคลื่อนออกจากศีลธรรม ยึดถือเงินเป็นใหญ่ คิดหาหนทางลัดเพื่อบรรลุประโยชน์ตน โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบใดๆ ดังนั้น เพื่อให้สังคมไทยมีวิถีชีวิตที่อุดมด้วยปัญญา พึงพาตนเองได้อย่างมีความสุข ความพอดี มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก รอบตัวและภายในจิตใจอย่างชัดเจน โดยไม่ยึดเอาบริโภคนิยมเป็นจุดหมาย แต่อาศัยปัญญาเป็นเครื่องมือเพื่อยังชีวิตตนให้อยู่ได้ทั้งกายและจิตใจท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม คนไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดและกระบวนทัศน์มาสู่พุทธกระบวนทัศน์ด้วยการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง จนสามารถฝังรากลึก

ไม่เฉพาะเท่านั้นยังสอดคล้องกับ (Supriya Treerasiranon, 2556) ที่กล่าวว่า เมื่อบุคคลมีโยนิโสมนสิการแล้ว สัมมาทิฏฐิก็จะเกิดขึ้นตามมาจากนั้นจึงนำตนเองเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 หรือกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในมีความสำคัญเท่าๆ กัน หรือกล่าวได้ว่ามนุษย์จะมีความสมบูรณ์เมื่อชีวิตของมนุษย์มีความสัมพันธ์ครบ 3 ด้าน คือ พฤติกรรม จิต และปัญญา

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ (Thavichak Thongtip, 2552) พบว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่เน้นการฝึกอบรมตนเองอย่างเป็นขั้นตอนและมีกระบวนการที่ประสานกันอย่างเป็นพื้นฐานให้แกกันจนถึงความพ้นทุกข์ เพราะฉะนั้น ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมนำระบบกระบวนการคิดพิจารณาตามหลักไตรสิกขา คือ ทำศีล สมาธิ ปัญญาให้เกิดมี เพื่อนำกระบวนการเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน แก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยความระเอียดรอบคอบยิ่งขึ้นไป

7. ข้อเสนอแนะ

- 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

(1) ควรมีการปรับปรุงนโยบายและแผนกลยุทธ์การบริหารด้านวิชาการและวิชา “ปัญญาพัฒนา” เพื่อพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

(2) ควรจัดให้มีคณะบริหารทุนมนุษย์ร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อจัดหลักสูตรฝึกอบรมข้าราชการตามหลักไตรสิกขา

(3) ควรจัดให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ สร้างแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศิล สมาธิ ปัญญา ให้ต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนาดังนี้

(1) ควรจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะให้สอดคล้องกับนโยบายและกลยุทธ์ขององค์กร โดยใช้กระบวนการสำรวจความจำเป็นในการพัฒนาขีดสมรรถนะและฝึกอบรมอย่างถูกต้องเพื่อให้ได้ทรัพยากรบุคคลที่พึงประสงค์

(2) ควรจัดทำรูปแบบการฝึกอบรมให้มีความรู้ที่เป็นมาตรฐานแก่ข้าราชการและลูกจ้างทุกระดับตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อนหน้าที่บริการประชาชน และแบบอย่างที่ดี

(3) การพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ของกรุงเทพมหานครควรนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในการขัดเกลาจิตใจโดยใช้วิธีทำความเข้าใจ ประชุม อบรมสัมมนา หรือวิธีการอื่นๆ โดยนำหลักธรรมคือ ศิล สมาธิ ปัญญา มาจัดหลักสูตรพัฒนาทุนมนุษย์และนำสู่ภาคปฏิบัติ

3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ในองค์กรตามแนวพระพุทธศาสนาในเขตพื้นที่อื่นๆ เพิ่มเติมได้

(2) ควรศึกษาถึงกรอบแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเข้ากับวิชาการสากลเพื่อพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(3) ควรศึกษาผลที่ได้รับจากการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักไตรสิกขาในเขตจังหวัดอื่นๆ หลายแห่งเพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างและความสอดคล้องซึ่งกันและกันในการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์

References

- Office of the Bangkok Metropolitan Administration Civil Service Commission. (2556). *A Strategic human resources management plan of Bangkok, (2557 - 2560)*. Bangkok : Office of the Bangkok Metropolitan Administration.
- PhraBrahmagunabhorn (P.A. Payutto) (2548). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Snit Chonanan. (2543). *A Model of Bangkok Metropolitan*. Cremation memorial book as a second lieutenant of Mr.Samer Pumpuang.
- Aerm-on Chollavorn. (2554). Buddhist Integrative Knowledge Management. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Amorn Suwannimitr. (2546). The Model of Empowering Tambon Administration Organization (TAO) for the Development of Livable Community. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Maharakham University.
- Chakkrit Suriyoprakarn. (2554). The Model and process of teacher development by integrated buddhist principles. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Kriangkrai yod Phanthai. (2552). The influence of leadership behaviors, organizational culture and human resource development on employee performance in state enterprises. (*Doctoral dissertation*). Public Administration. Bangkok : National Institute of Development Administration (Nida).
- Nakom Teerasuwannajuck. (2554). A Management Model in Accordance with the Principles of Good Governance and Civil Society as Applied to the Ratchaburi Subdistrict Administration Organization. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Ramkhamhaeng University.
- Praphachuda Ungphakorn. (2552). Development of competencies needed for health chief. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Ramkhamhaeng University.
- Pradit Deewattanakul. (2549). The Bangkok Metropolitan Administration : A Study to Development a Suitable Model. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok : Rajapark Institute.
- Phaiboon Posuwan. (2551). Local authority development strategies for results : case studies of local authorities in Thailand. (*Doctor Dissertation*). Bangkok : Thammasat University.
- Phrakruweerayansoontorn. (2554). Human Resource Development Applying Tisikkha : A Case Study Of Takfa Royal Monastery In Takfa District Nakhon Sawan

- Province. *The Degree of Master of Arts (Public Administration)*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Sasiwan Kamlungsinserm. (2551). *The Buddhist Paradigm In The Way Of Life At The Age Of Consumerism. (Doctoral Dissertation)*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Sinsamut Butpakdi. (2553). *A Moral Development of the Educational Philosophy of Sufficiency Economy. (Doctoral Dissertation)*. Ubon Ratchathani : Rajabhat University.
- Suwida Saengsihanat. (2549). *Integrated wisdom on Buddhist Philosophy : an alternative strategy for Thai social development. (Doctoral Dissertation)*. Bangkok : Thammasat University.
- Supriya Treerasiranon. (2556). *An Analytical Study of Learning Process in Theravada Buddhism. (Doctoral Dissertation)*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Thitirat Meemak. (2548). *The effectiveness of agricultural cooperative management in northeastern Thailand. (Doctoral Dissertation)*. Bangkok : Ramkhamhaeng University.
- Thavichak Thongtip. (2552). *An analysis of education based on the Tri-Sikkha. (Doctoral Dissertation)*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Thanabunkit Chirapatthanakorn. (2552). *The management competency of middle-level administrators in the hotel industry in the southern region of Thailand. (Doctoral Dissertation)*. Bangkok : Ramkhamhaeng University.
- Wichian Witthayaudom. (2551). *Competency of administrators at Rajamanagala universities of technology. (Doctoral Dissertation)*. Bangkok : Ramkhamhaeng University.
- Wanlayaporn Thangsuput. (2553). *Human capital development of a Community approach to knowledge management. (Doctoral Dissertation)*. Bangkok : Ramkhamhaeng University.

รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร
MODEL FOR WATER MANAGEMENT
ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES OF PHICHIT PROVINCE

อำพล ปุญญา*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร 2) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธวิธีกับการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร และ3) เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตรฯ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างกับผู้ใช้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปและปัญหาในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร แบ่งออกเป็น 4 ด้านด้วยกัน 1) ด้านการบริหารองค์กรที่ดี คือพื้นที่ของจังหวัดพิจิตรเป็นที่ลุ่มต่ำแม่น้ำไหลผ่าน รับน้ำในฤดูกาลน้ำหลาก การบริหารจัดการน้ำในระดับจังหวัดไม่มีหน่วยงานหลักรับผิดชอบ ขาดการรวมแผนแม่บทหลัก ขาดการจัดทำข้อมูลผังน้ำในพื้นที่ 2) ด้านการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา คือมีปัญหาการจัดเก็บน้ำที่หลากมาตามฤดู ขาดแหล่งกักเก็บน้ำ พื้นที่สาธารณประโยชน์ถูกบุกรุก การขุดลอกคลองยังเก็บน้ำไว้ไม่ได้ ขาดฝายและประตูเปิดปิดในลำคลอง 3) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่มผู้ใช้น้ำ คือขาดการมีส่วนร่วม ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งจากผู้ใช้น้ำที่แท้จริง มีการแย่งชิงน้ำเพื่อการเกษตร 4) ด้านผลสัมฤทธิ์ของงาน คือยังมีปัญหาเรื่องน้ำท่วมและน้ำแล้งในพื้นที่ของจังหวัดพิจิตร

2.แนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธวิธีกับการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร นำเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษา แบ่งเป็น 4 หมวด ทั้งนี้ได้นำปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบริหารจัดการน้ำมาใช้ให้เกิดความเหมาะสม ความพอดี คือการนำหลักสัปปายะ 7 มาเป็นส่วนช่วยเสริมในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความเหมาะสมขึ้น 1) การบริหารองค์กรที่ดี ตาม

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

หลักสัปปายะ 7 ต้องอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถเดินทางไปได้สะดวก มีการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ บุคลากรในองค์กรจะต้องมีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง ต้องมีงบประมาณที่เพียงพอ อยู่ในภูมิภาคที่ดีและมีเสถียรภาพในการปฏิบัติงาน 2) การบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา ตามหลักสัปปายะ 7 ต้องมีการพัฒนาแหล่งจัดเก็บน้ำให้ดี ต้องมีการขุดลอกคลอง ต้องมีข้อตกลงร่วมกัน ต้องมีคณะกรรมการลุ่มน้ำในระดับต่างๆ ต้องมีน้ำเพื่อประกอบอาชีพ ต้องมีการกักเก็บน้ำ ในฤดูน้ำหลาก ต้องมีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ 3) การมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามหลักสัปปายะ 7 ประชาชนต้องเสียสละพื้นที่บางส่วนเพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ ต้องกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ขวางทางน้ำ ต้องเข้าร่วมประชุมกลุ่มร่วมกัน จะต้องมีการจัดตั้งกลุ่ม อย่างเป็นทางการ ต้องได้ใช้น้ำอย่างเท่าเทียมกัน ต้องร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อม ต้องมีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค 4) ผลสัมฤทธิ์ของงานตามหลักสัปปายะ 7 ต้องมีคณะกรรมการทำงานที่แน่นอน ต้องมีความรู้ความสามารถมีอำนาจสั่งการ ต้องมีเส้นทางระบายน้ำที่ดี ต้องมีข้อตกลงร่วมกัน ต้องมีแหล่งน้ำชุมชน ต้องมีการจัดเก็บน้ำ ต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) การบริหารองค์กรที่ดี ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมคืออยู่ในภูมิภาคที่ดี สามารถเดินทางไปได้สะดวก บุคลากรภายในองค์กรมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการน้ำ มีการประชุมกันสม่ำเสมอ องค์กรมีงบประมาณที่เพียงพอและมีเอกภาพในการปฏิบัติงาน 2) การบริหารจัดการน้ำ และบำรุงรักษา มีการพัฒนาพื้นที่แหล่งจัดเก็บน้ำให้ดี โดยมีการขุดลอกคลองเพื่อกักเก็บน้ำในฤดูน้ำหลาก มีคณะกรรมการลุ่มน้ำในระดับต่างๆเข้ามาดูแล มีการพูดคุย ตกลงกันในเรื่องน้ำ ประชาชนมีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภค มีน้ำประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ 3) การมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำ ชลประทานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เสียสละพื้นที่บางส่วนเพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างเป็นทางการ มีการประชุมกลุ่มร่วมกันเพื่อรณรงค์เรื่องดูแลสิ่งแวดล้อม กำจัดสิ่งปฏิกูลที่ขวางทางน้ำไหล เพื่อให้ประชาชนมีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างเท่าเทียมกัน 4) ผลสัมฤทธิ์ของงาน มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำระดับจังหวัดที่ชัดเจน ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการน้ำ มีอำนาจสั่งการอย่างแท้จริง มีแหล่งน้ำชุมชนเพื่อใช้จัดเก็บน้ำหลากตามฤดูกาลโดยมีเส้นทางระบายน้ำที่ดี โดยที่กลุ่มมีข้อตกลงการใช้น้ำร่วมกันและประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำสำคัญ : การบริหารจัดการน้ำ, พุทธวิธี, จังหวัดพิจิตร

ABSTRACT

This research aims: 1) to study the conditions and problems in the management of water Phichit 2) to study the concept. Buddhist theory and

approach to the management of water Phichit and 3) to propose a model of water management based on the Buddhist way of Phichit.

This study is a qualitative research (Qualitative Research), the researchers focused on water management, according to the Buddhist way of Phichit. Through in-depth interviews (In-depth Interview) with the key data of 25 images / person and group chat only (Focus Group Discussion) with the experts 9 instrument used in the research were interview and. the only discussion group Data were analyzed using descriptive content analysis.

Findings were as follows:

1. The general condition and problems in water management Phichit province is divided into four different areas: 1) the management of the organization. Phichit boggy areas of low river flow. Water in flood season Water management at the provincial level is the main host. The lack of a master plan Lack of water flow data prepared in 2) Management and Maintenance. There is the problem of storing water for seasonal variations. Lack of water reservoirs Public interest is compromised Dredging canals to store water is not. Lack of dams and canals in the door 3) the involvement of stakeholders and water users. The lack of participation The lack of a strong group of water users true. A tussle agricultural water 4) the achievement of the task. There is also the problem of flooding and drought in Phichit province

2. Theory and the Buddhist approach to water management of Phichit. Led the development of the quality management department Operation and maintenance is divided into four categories, the leading factor that promotes the management of water to achieve the right balance is the primary navigation signal Kappa Ya 7 is contributed. water management in a more appropriate one) good corporate management. According to him a week to seven in the right areas. Travel to attractions Need to meet regularly. People in the organization would have the technical knowledge. Have enough budget The terrain is favorable and stable performance 2) water management and maintenance. According to him a week to seven, with the development of water storage as well. Require dredging Need to talk Require the watershed level. Must have a solo career Need to store water in flood season. Water must be used in the consumer adequately 3) the participation of water users and stakeholders. According to him a week seven people to sacrifice

some space to build reservoirs to store water. The way to get rid of sewage water. To attend meetings together. There must be a concrete group. Water must be used more evenly. Be shared environment Require water for consumption 4) achievement by the seven weeks she must have a committee working on the course. Must have the ability to command. The route requires good drainage. Must have a common agreement Water to Communities Need to store water Have a better quality of life

3. Model of water management based on the Buddhist way of Phichit province is divided into four areas: 1) Management of the organization. Located in the right area is in good terrain. Can be reached at Personnel within the organization with knowledge in water management has been meeting regularly talk. The organization has an adequate budget and a unified operational 2) water management and maintenance. The development of water storage space as well. The dredging canals to store water in flood season. There are different levels in the watershed committee to oversee the talks agree on water. The water used for consumption. Water professionals adequately 3) the involvement of irrigation water users and stakeholders have sacrificed some space to build reservoirs to store water. The establishment of water users is substantial. The group is meeting together to campaign on environmental stewardship. Sewage disposal to block the water flow. To provide residents with water for consumption equally 4) achievement of the work. A water management committee at the provincial level are obvious. The ability to manage water. Command of truly Water community to store flood season, with the good drainage. The Group has an agreement to use a common public space and quality of life improved.

Keywords: Water Management, According To Buddhist, Phichit Province

1. บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต ทั้งพืช สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ด้วย คนเรามีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน 3 วันหากขาดน้ำ และน้ำยังมีความสำคัญต่อ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรดินแร่ธาตุต่างๆ และน้ำมีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ ธรรมชาติ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของน้ำและลำน้ำสาขาเป็นแหล่งสะสมน้ำที่มีขนาดใหญ่จนมีปริมาณ เพียงพอก่อเกิดเป็นสายน้ำไหลลงสู่พื้นที่ราบลุ่ม สิ่งมีชีวิตทั้งมนุษย์ พืช และสัตว์ได้อาศัยแม่น้ำลำ ธารในการดำรงชีวิต (สุภาภรณ์ รัตนเลิศนุสรณ์, 2550: 53) สภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำภาคเหนือส่วน

ใหญ่เป็นที่ลาดชันและเป็นพื้นที่รับน้ำธรรมชาติบางส่วนจะประสบกับปัญหาน้ำท่วมหลากรุนแรง และน้ำท่วมขัง ขณะเดียวกันยังคงมีบางพื้นที่ที่ประสบภัยแล้งซ้ำซากทั้งในภาคการเกษตรและน้ำอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ในบางพื้นที่ยังประสบกับปัญหาดินโคลนถล่ม และมีข้อวิตกกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของเขื่อนร่วมด้วย น้ำท่วมอาจทำให้เกิดความเสียหายอย่างหนัก แต่ก็สามารถกักเก็บเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก ดังนั้นการบริหารจัดการน้ำท่วมไม่ควรเน้นเฉพาะการเร่งระบายน้ำลงสู่ทะเลเพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาการกักเก็บน้ำให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ด้วย เนื่องจากเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงเหตุการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำได้ แม้ว่าจะมีการกำหนดมาตรการรับมือที่สำคัญแล้วก็ตาม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดวิธีการบริหารจัดการน้ำในอ่างตามเกณฑ์การบริหารอ่างเก็บน้ำ (Rule curve operation) ทั้งในช่วงก่อนและระหว่างฤดูน้ำหลาก เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่ไม่จำเป็นทั้งในป็นน้ำปกติและปีน้ำมาก รวมถึงการดำเนินการเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วย (รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร, 2556: 1-3)

จังหวัดพิจิตรมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มตอนกลางและค่อยสูงขึ้นทางทิศตะวันออกและตะวันตก มีแม่น้ำยมและแม่น้ำน่านไหลผ่านจากเหนือจรดใต้ ทำให้มีปัญหาเรื่องน้ำท่วมเป็นระยะเวลานานต่อเนื่องเพราะปัจจุบันพื้นที่รับน้ำทางธรรมชาติจำนวนมากตื้นเขิน การเชื่อมต่อกันระหว่างห้วย หนอง คลอง บึง ตามธรรมชาติถูกทำลาย จากการพัฒนาของเมือง ซึ่งโดยรวมสถานการณ์น้ำของจังหวัดมีปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง เพราะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก (บริษัทเซาท์อีสท์ เอเชีย แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2556: 10-12) ผู้วิจัยพิจารณาเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตรอันมีผลต่อการดำรงชีวิตอยู่ของประชาชนในพื้นที่ เพื่อบริหารจัดการน้ำในยามวิกฤตคือช่วงฤดูกลาน้ำหลากเพื่อให้มีแหล่งน้ำไว้ใช้หลังฤดูฝน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธรวิธีของจังหวัดพิจิตร เพื่อจะได้ทราบสภาพปัญหาของการบริหารจัดการน้ำ หลักพุทธรวิธีที่สามารถนำมาบูรณาการเข้ากับแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการน้ำตามนโยบายและมาตรฐานในการทำงานจากกรมชลประทาน เพื่อปฏิบัติงานให้ตอบสนองต่อการให้บริการในพื้นที่ โดยเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษา ดังนั้นจึงต้องการศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและหลักพุทธรวิธีที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร และนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธรวิธีของจังหวัดพิจิตร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบไปบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาในการบริหารจัดการน้ำ ของจังหวัดพิจิตร
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธรวิธีเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ ของจังหวัดพิจิตร
- 2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธรวิธี ของจังหวัดพิจิตร

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

3.1.1 ขอบเขตด้านแนวคิดและทฤษฎี

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีในจังหวัดพิจิตร” ซึ่งเป็นการศึกษาที่ได้หลักแนวความคิด Core Value 11 ตัว ของ Malcolm Baldrige มาเป็นเกณฑ์ในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานของส่วนราชการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ตามเจตนารมณ์ของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 จึงได้นำหลักคิดมาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของการประเมินฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับถ่ายทอดนโยบายและมาตรฐานในการทำงานจากกรมชลประทาน เพื่อปฏิบัติงานให้ตอบสนองต่อการให้บริการในพื้นที่ โดยเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาโดยแบ่งออกเป็น 4 หมวด ดังนี้ 1. การบริหารองค์กรที่ดี 2. การบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา 3. การมีส่วนร่วมขององค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 4. ผลสัมฤทธิ์ของงาน (กรมชลประทาน, 2546: 35-38)

3.1.2 ขอบเขตด้านหลักพุทธวิธี ใช้หลักสัปปายะ 7 ที่เป็นหลักการอยู่ร่วมกับสิ่งที่เหมาะสม ซึ่งคำว่า “สัปปายะ” นั้นหมายถึง สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ประกอบด้วย 1) อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่อาศัยหรือสถานที่ที่เหมาะสม 2) โคจรสัปปายะ คือ การเดินทางที่สะดวกสบาย 3) ภัตสัปปายะ คือ การประชุม-พูดคุยที่เหมาะสม 4) บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่เหมาะสม 5) โภชนสัปปายะ คือ อาหารที่เหมาะสม 6) อตุสัปปายะ คือ สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม 7) อิริยปถสัปปายะ การดำเนินชีวิตที่เหมาะสม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). 2545: 286)

3.2 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร จำนวน 25 รูป/คน

2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร ซึ่งใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร” ในครั้งนี้ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการให้สอดคล้องกับปัญหาและกรอบคณวาทศาสตร์การวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการน้ำได้แก่บุคคลสำคัญในพื้นที่จังหวัดพิจิตรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 25 รูป/คน
2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มเพื่อปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 9 รูป/คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.3.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธี โดยมีเครื่องมือในการวิจัย 2 ชนิด ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ 2) สนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาของการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีดังนี้

1.1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือบทความตามเว็บไซต์

1.2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบของคำถาม โดยสร้างเครื่องมือจากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.3) ผู้วิจัยสร้างโครงร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและสำนวนภาษา แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview)

1.4) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 25 รูป/คน

2) สนทนากลุ่ม สร้างประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและเพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีโดยทำ Focus Group Discussion

4.3.2 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้โดยมีเครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

4.3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์และประเมินระดับคุณภาพความตรงของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ Face Validity (ความตรงเชิงพินิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยอาจารย์ที่ปรึกษา ทั้ง 2 ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบเนื้อหา ขอบเขตแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นเอกนัยในการเก็บข้อมูล

2. การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน จะใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของผู้อำนวยการหลักสูตรฯ เพื่อขอสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว อนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูป/คน จะใช้การสนทนากลุ่มแบบที่มีโครงสร้าง

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิคการวิจัย คือ

4.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจน ก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง

4.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ข้อมูลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการโดยการตีความหมายในรูปแบบของการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งจะกระทำไปพร้อมๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่ายในแต่ละครั้ง จัดหมวดหมู่ว่าครบถ้วนเพียงพอและเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผลและอภิปรายผลว่าสมบูรณ์หรือไม่

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร

ด้านการบริหารองค์กรที่ดี คือ ตามสภาพพื้นที่ของจังหวัดพิจิตรมีลักษณะเป็นที่ลุ่มต่ำ แม่น้ำไหลผ่านจึงเป็นพื้นที่รับน้ำในฤดูกาลน้ำหลาก ในระดับจังหวัดมีหลายหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบดูแลเรื่องนี้

ด้านการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา คือ ในจังหวัดพิจิตรยังมีปัญหาการจัดเก็บน้ำที่หลากมาตามฤดูกาลได้น้อย จึงทำให้มีน้ำต้นทุนที่ไม่เพียงพอที่จะนำมาบริหารจัดการ

ด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่มผู้ใช้น้ำ คือ การบริหารจัดการน้ำในจังหวัดพิจิตรยังขาดการมีส่วนร่วมในหลายๆ ระดับ

ด้านผลสัมฤทธิ์ของงาน คือ การบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตรจึงยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาร่องน้ำท่วมและน้ำแล้งในพื้นที่ได้

5.2 การวิเคราะห์ผลด้านการบริหารองค์กรที่ดีตามหลักสัปปายะ 7

ด้านอवासสัปปายะ คือ องค์กรต้องมีสถานที่อยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม ไม่ไปตั้งอยู่ในที่เสี่ยงภัยทางธรรมชาติหรือใกล้สถานที่อันตรายจากภัยอื่น ที่จะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการทำงาน จะต้องมีความแวดล้อมหรือมีบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ด้านโคจรสัปปายะ คือ สามารถเดินทางสัญจรไปในที่ต่างๆ ได้สะดวก รวดเร็ว สามารถกำหนดเวลาการเดินทางได้ จากสถานที่ทำงานต้องอยู่ไม่ไกลกับแหล่งที่อยู่อาศัยจนเกินไปมีระบบบริการสาธารณะเข้าถึง ด้านภัสสสัปปายะ คือ บุคลากรที่ทำงานอยู่ภายในองค์กรจะต้องมีการประชุม พูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ การอยู่ด้วยกันภายในองค์กรจะต้องพูดให้ถูกกาล ถูกเวลาจะได้ไม่เกิดเรื่องเข้าใจผิด การพูดคุยกันก็ต้องพูดคุยกันแต่คำสัตย์ คำจริง ด้านบุคคลสัปปายะ คือ บุคลากรในองค์กรจะต้องมีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญเฉพาะทาง มีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน ต้องเป็นคนดี มีศีลธรรม ต้องมีวิสัยทัศน์ มองกาลไกล ต้องกล้าตัดสินใจ ด้านโภชนสัปปายะ คือ องค์กรจะต้องมีงบประมาณที่เพียงพอต่อการนำไปบริหารจัดการ ด้านอุตุสัปปายะ คือ องค์กรที่ดีนั้นต้องตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่ดีด้วย ภายในองค์กรจะต้องมีสิ่งแวดล้อมที่ดีหมายถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ดีด้วย ด้านอิริยปถสัปปายะ คือ ใน

องค์กรจะต้องมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานและมีเสถียรภาพในการปฏิบัติงาน องค์กรสามารถที่จะขับเคลื่อนงานต่างๆได้สะดวก

5.2 การวิเคราะห์ผลการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษาตามหลักสัปปายะ 7

ด้านอวาาสสัปปายะ คือ ในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่จังหวัดพิจิตรต้องมีการพัฒนาแหล่งจัดเก็บน้ำให้ดีเพื่อรองรับน้ำที่มีตามฤดูกาลคือน้ำหลาก ด้านโคจรสัปปายะ คือ การบริหารจัดการน้ำจะต้องมีการขุดลอกคลองเพื่อทำทางน้ำให้สามารถไหลไปได้อย่างสะดวก ด้านภัสสสัปปายะ คือ การบริหารจัดการน้ำต้องมีการพูดคุยหรือเจรจาในการขอใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างแหล่งน้ำใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ด้านบุคคลสัปปายะ คือ การบริหารจัดการน้ำจะต้องมีคณะกรรมการลุ่มน้ำในระดับต่างๆ ขึ้นมาบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ให้เป็นรูปธรรม ด้านโภชนสัปปายะ คือ การบริหารจัดการน้ำเพื่อให้ประชาชนมีน้ำในการอุปโภคบริโภคอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ประชาชนต้องมีน้ำเพื่อประกอบอาชีพ ด้านอุตุสัปปายะ คือ ต้องมีการกักเก็บน้ำในฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลาก นอกฤดูฝนต้องมีการพัฒนาแหล่งเก็บน้ำที่มีอยู่เดิมตามธรรมชาติให้สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ด้านอิริยพลสัปปายะ คือ มีการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ ประชาชนมีน้ำในการประกอบอาชีพได้ตามฤดูกาล

5.3 การวิเคราะห์ผลการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามหลักสัปปายะ 7

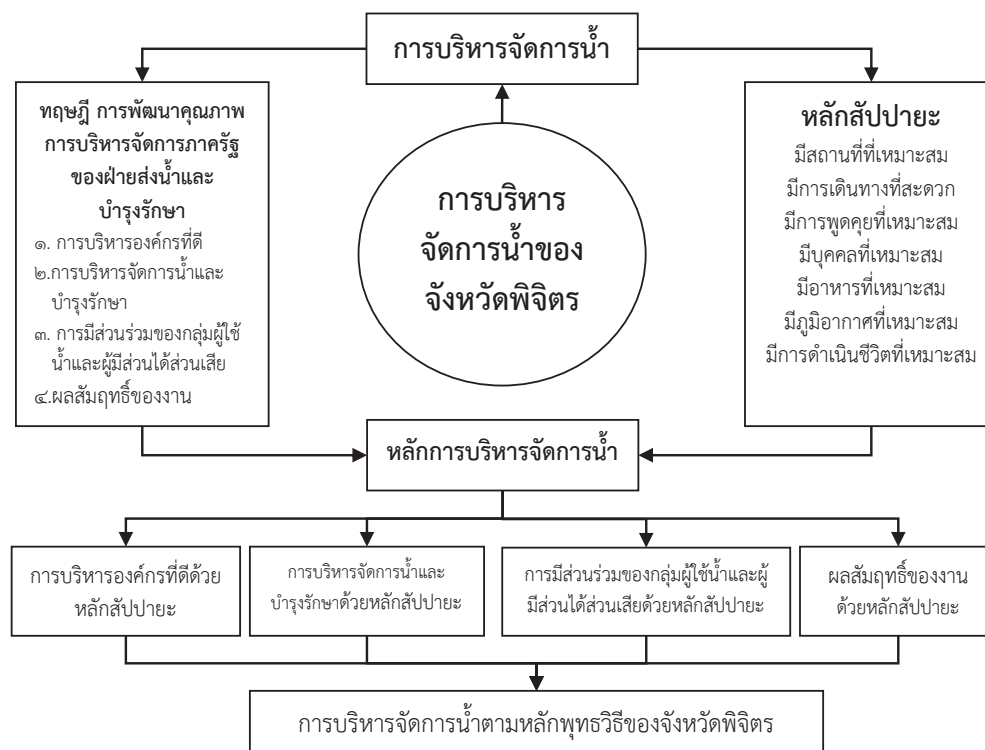
ด้านอวาาสสัปปายะ คือ ประชาชนในพื้นที่นั้นต้องเสียสละพื้นที่บางส่วนเพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำด้วยการสร้างบ่อกักน้ำไว้ใช้เอง ด้านโคจรสัปปายะ คือ ประชาชนจะต้องมีการกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ขวางทางน้ำ เช่น ผักตบชวา หลู้ ขยะมูลฝอยๆ ด้านภัสสสัปปายะ คือ การบริหารจัดการน้ำจะต้องมีการเข้าร่วมประชุมกลุ่มร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลงหรือมติร่วมกัน ด้านบุคคลสัปปายะ คือ จะต้องมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นรูปธรรม และมีอำนาจหน้าที่ในการทำงานให้ชัดเจนขึ้น โดยเป็นคนที่มาจากพื้นที่นั้นๆ บุคคลที่เหมาะสมจะต้องผ่านการคัดเลือกจากชุมชนขึ้นมา มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง ด้านโภชนสัปปายะ คือ กลุ่มต่างๆต้องได้ใช้น้ำอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมจากเรื่องการใช้น้ำเพื่อการดำรงชีวิต ด้านอุตุสัปปายะ คือ กลุ่มผู้ใช้น้ำหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อมและรักษาระบบนิเวศชุมชนให้คงอยู่ในพื้นที่ ด้านอิริยพลสัปปายะ คือ กลุ่มผู้ใช้น้ำหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างทั่วถึง ต้องได้รับการจัดสรรน้ำอย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนมีสิทธิใช้น้ำเหมือนกัน ทุกกลุ่มจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม

5.4 การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของงาน ตามหลักสัปปายะ 7

ด้านอวาาสสัปปายะ คือ องค์กรต้องมีพื้นที่ทำงานที่แน่นอน ในที่นี้คือหน่วยงานหรือองค์กร จะต้องมีความทำงานที่แน่นอน มีอำนาจหน้าที่ มีพื้นที่ทำงานที่ชัดเจน มีแผนและนโยบายในการบริหารจัดการน้ำในระดับจังหวัด ด้านโคจรสัปปายะ คือ ในพื้นที่จะต้องมีเส้นทางระบายน้ำที่ดี หมายถึง การจัดทำฝั้่งน้ำระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางน้ำสายหลัก สายรอง แหล่งเก็บน้ำที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นทางทางกักเก็บและระบายน้ำอย่างเป็นระบบ ด้านภัสสสัปปายะ

คือ ทุกภาคส่วนต้องมีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องน้ำ ต้องมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยการเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายในด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้ ประชาชนต้องมีจิตใจที่มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ไม่ว่าร้ายกัน ด้านบุคคลสี่ปายะ คือ คนที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำต้องมีความรู้ความสามารถ มีอำนาจสั่งการหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ วิสัยทัศน์กว้างไกลในการคิดที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ ด้านโภชนสี่ปายะ คือ ทุกพื้นที่ต้องมีแหล่งน้ำชุมชนเป็นของตนเอง ในชุมชนสามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ตลอดทั้งปี ประชาชนทุกครัวเรือนจะต้องมีน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคอย่างทั่วถึง ด้านอุตุสี่ปายะ คือ ในฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลากจะต้องมีการจัดเก็บน้ำให้ได้ตามฤดูกาลและ ในพื้นที่ต้องมีน้ำที่เพียงพอที่จะสามารถประกอบอาชีพได้ตลอดฤดูกาล ด้านอิริยสี่ปายะ คือ การบริหารจัดการน้ำที่ดีส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่นั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพราะว่ามีน้ำในการประกอบอาชีพและสามารถที่จะสร้างรายได้จากน้ำได้ ประชาชนสามารถที่จะพัฒนาตัวเองต่อไปได้หลังจากมีการบริหารจัดการน้ำและทุกคนได้ใช้น้ำอย่างเท่าเทียมและเพียงพอ

นำไปสู่กระบวนการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ อธิบายได้ว่า ในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตรนั้น ได้นำหลักทฤษฎี การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษา คือ การบริหารองค์กรที่ดี การบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผลสัมฤทธิ์ของงาน มาเป็นกระบวนการในการบริหารจัดการน้ำโดยนำหลักสี่ปายะ 7 ประการ คือ มีสถานที่ที่เหมาะสม มีการเดินทางที่สะดวก มีการพูดคุยที่เหมาะสม มีบุคคลที่เหมาะสม มีอาหารที่เหมาะสม มีภูมิอากาศที่เหมาะสม มีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ตามแผนภาพที่ปรากฏ



6. อภิปรายผล

6.1 สภาพทั่วไปและปัญหาในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร

การบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร มีบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในพื้นที่ หลายๆ อย่างที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร จึงส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และเกิดปัญหาการโยกย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพในพื้นที่อื่นๆ ซึ่งแบ่งปัญหาออกเป็น 4 ด้าน ด้วยกัน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารองค์กรที่ดี ตามสภาพพื้นที่ของจังหวัดพิจิตรมีลักษณะเป็นที่ลุ่มต่ำแม่น้ำไหลผ่านจึงเป็นพื้นที่รับน้ำในฤดูกาลน้ำหลาก ในระดับจังหวัดมีหลายหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบดูแลเรื่องนี้ 2) ด้านการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา ในจังหวัดพิจิตรยังมีปัญหาการกัดเซาะน้ำที่หลากมาตามฤดูกาลได้น้อย จึงทำให้มีน้ำต้นทุนที่ไม่เพียงพอที่นำมาบริหารจัดการ 3) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกลุ่มผู้ใช้น้ำ การบริหารจัดการน้ำในจังหวัดพิจิตรยังขาดการมีส่วนร่วมในหลายๆ ระดับ เช่น ระดับระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ระดับกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากน้ำ 4) ด้านผลสัมฤทธิ์ของงาน การบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตรจึงยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำท่วมและน้ำแล้งในพื้นที่ได้ องค์กรประกอบทั้งสี่ด้านนี้ เป็นภาพรวมของสภาพทั่วไปและปัญหาในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ถนัด แก้วเจริญไพศาล (2557)** ได้วิจัยเรื่อง “ตัวแบบป้องกันและจัดการวิกฤตอุทกภัย” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิด

ทฤษฎีตัวแบบการกำหนดนโยบายสามารถนำมาประยุกต์ในกระบวนการป้องกันและจัดการวิกฤตอุทกภัย ได้แก่ ตัวแบบชนชั้นนำ ตัวแบบสถาบัน ตัวแบบทฤษฎีกลุ่ม ตัวแบบระบบ ตัวแบบทฤษฎีส่วนเพิ่ม และตัวแบบผสมผสาน ความซับซ้อน ความเป็นทางการ และการรวมอำนาจ รวมถึงองค์การแห่งการเรียนรู้ รวมถึงภาวะผู้นำและประสิทธิภาพในระบบการสื่อสารประสานงานเป็นแนวคิดทฤษฎีที่มีส่วนอย่างสำคัญในการกำหนดลักษณะโครงสร้างองค์การและการจัดการในสถานการณ์วิกฤต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพรหม ธรรมหาโส (นิธิบุญยากร) (2547) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้างจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า วิธีการหรือข้อปฏิบัติแบบกลางๆ ที่สามารถนำไปจัดการความขัดแย้งประกอบไปด้วยชุดวิธีใหญ่ๆ 7 ชุด กล่าวคือ การเจรจาตนเอง การเจรจาไกล่เกลี่ย คนกลาง การไต่สวน การมีส่วนร่วม การใช้อินญาโตตุลาการ การใช้กระบวนการทางศาล และการออกกฎหมาย ซึ่งชุดวิธีเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ เช่น การประนีประนอม การโน้มน้าว การโอนอ่อนผ่อนตาม และการเผชิญหน้า

6.2 แนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธวิธีกับการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดพิจิตร

โดยเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาแบ่งออกเป็น 4 หมวด ทั้งนี้ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการร่วมกัน โดยอาศัย หลักสัปปายะ 7 มาเป็นส่วนช่วยเสริมในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความเหมาะสมขึ้น

1) การบริหารองค์กรที่ดีตามหลักสัปปายะ 7 องค์กรต้องมีสถานที่อยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสม ไม่ไปตั้งอยู่ในที่เสี่ยงภัยทางธรรมชาติหรือใกล้สถานที่อันตรายจากภัยอื่น ที่จะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการทำงาน สามารถเดินทางสัญจรไปในที่ต่างๆ ได้สะดวก ภายในองค์กรจะต้องมีการประชุม พูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ บุคลากรในองค์กรจะต้องมีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญเฉพาะทาง มีงบประมาณที่เพียงพอต่อการนำไปบริหารจัดการ องค์กรที่ดีนั้นต้องตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่ดีด้วย องค์กรจะต้องมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานและมีเสถียรภาพในการปฏิบัติงาน

2) การบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษาตามหลักสัปปายะ 7 ต้องมีการพัฒนาแหล่งจัดเก็บน้ำให้ดีเพื่อรองรับน้ำที่มีตามฤดูกาลคือน้ำหลาก ต้องมีการขุดลอกคลองเพื่อทำทางน้ำให้สามารถไหลไปได้อย่างสะดวก มีการพูดคุยหรือเจรจาในการขอใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างแหล่งน้ำใหม่ มีคณะกรรมการลุ่มน้ำในระดับต่างๆ ขึ้นมาบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ให้เป็นรูปธรรม ให้ประชาชนมีน้ำในการอุปโภคบริโภคอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการกักเก็บน้ำในฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลาก ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ

3) การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามหลักสัปปายะ 7 ประชาชนในพื้นที่นั้นต้องเสียสละพื้นที่บางส่วนเพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำด้วยการสร้างบ่อกักน้ำไว้ใช้เอง จะต้องมีการกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ขวางทางน้ำ มีการเข้าร่วมประชุมกลุ่มร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลงหรือมติร่วมกัน มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นรูปธรรม และมีอำนาจหน้าที่ในการทำงาน กลุ่มต่างๆ ต้องได้ใช้น้ำอย่างเท่าเทียมกัน ร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อมและรักษา

ระบบนิเวศชุมชนให้คงอยู่ มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างทั่วถึง ต้องได้รับการจัดสรรน้ำอย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนมีสิทธิใช้น้ำเหมือนๆ กัน

4) ผลสัมฤทธิ์ของงาน ตามหลักสี่ปายะ 7 จะต้องมีความทำงานที่แน่นอน มีอำนาจหน้าที่ มีพื้นที่ทำงานที่ชัดเจน มีแผนและนโยบายในการบริหารจัดการน้ำในระดับจังหวัด การจัดทำผังน้ำระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางน้ำสายหลัก สายรอง แหล่งเก็บน้ำที่เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนต้องมีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องน้ำ ต้องมีแนวทางในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ต้องมีคนที่มีความรู้ความสามารถ มีอำนาจสั่งการหน่วยงานต่างๆ ทุกพื้นที่ต้องมีแหล่งน้ำชุมชนเป็นของตนเอง ในฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลากจะต้องมีการจัดเก็บน้ำให้ได้ตามฤดูกาล ประชาชนมีน้ำในการประกอบอาชีพและสามารถที่จะสร้างรายได้จากน้ำได้ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศศิธร เชมภักดิ์รัตน์** (2557) ได้วิจัยเรื่อง “พุทธวิธีลดความทุกข์จากภัยเกี่ยวกับน้ำในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัย พบว่า หลักพุทธวิธีหรือหลักพุทธธรรมเพื่อลดความทุกข์จากภัยน้ำ เช่น อริยสัจ 4 หลักไตรสิกขา ความกตัญญูรู้คุณธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพอเพียง ความสันโดษ อบรมมุข 6 การไม่เบียดเบียน หลักราชสังคหวัตถุ 4 หลักพละ 5 ความไม่ประมาท จะนำความสุขและความปลอดภัยให้เกิดแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติและสังคม ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุวัฒน์ อินทรประไพ** (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำป่าสัก” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำ ด้านคุณลักษณะคุณธรรมของผู้นำ เป็นที่พึงให้กับคนชุมชน นำเคารพศรัทธา มีความน่าเชื่อถือและเสียสละ มีจิตสำนึกรักท้องถิ่น ภาคภูมิใจในท้องถิ่น

6.3 รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร

การบริหารจัดการน้ำด้วยทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษา ภายใต้การใช้หลักสี่ปายะ 7 คือหลักความเกื้อกูลกัน ความเหมาะสมกันในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ของจังหวัดพิจิตร เพื่อการจัดหาน้ำ การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและการรักษาไว้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอวาสสี่ปายะ มีเจ้าภาพรับผิดชอบที่ชัดเจนและมีแหล่งน้ำที่ดีมีคุณภาพ ประชาชนเสียสละพื้นที่บางส่วนในการสร้างแหล่งน้ำต้นทุนในพื้นที่ 2) โครงสรสี่ปายะ มีระบบการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำสะดวก ประชาชนการช่วยกันดูแลแหล่งน้ำสาธารณะและจัดทำผังน้ำชุมชน 3) ด้านภัสสี่ปายะ การประชุมพูดคุยอย่างสม่ำเสมอเพื่อทำข้อตกลงร่วมกันในเรื่องน้ำ การประชุมพูดคุยของกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกิดข้อตกลงร่วมกันในพื้นที่ 4) ด้านปุกสี่ปายะ มีคนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางและมีทีมงานที่ดีเข้ามาร่วมงาน มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้นมาและได้คนที่เหมาะสมตามที่ต้องการ 5) ด้านโภชนสี่ปายะ มีงบประมาณในการพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค ประชาชนได้ใช้น้ำเท่ากันและมีน้ำประกอบอาชีพได้ทุกฤดูกาล 6) ด้านอุตสี่ปายะ แหล่งน้ำตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมและกักเก็บน้ำได้ตามฤดูกาล ประชาชนช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมสร้างความสมดุลทางธรรมชาติเพื่อให้ชุมชนน้ำอยู่อาศัย 7) ด้านอริยปลสี่ปายะ หน่วยงานมีเสถียรภาพในการปฏิบัติงานและเชื่อมโยงสายน้ำในพื้นที่อย่างเป็นระบบ เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันและประชาชนในพื้นที่ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มี

ความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญยรัตน์ รินศรี (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธ : กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการจัดการทรัพยากรน้ำให้คุ้มค่าและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และต้องอิงอาศัยการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดทรัพยากรน้ำด้วย ได้แก่ มีความสัมพันธ์ในแง่พึ่งพาอาศัยกับทรัพยากรชนิดอื่น เช่น ป่าไม้ ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตให้มิน้ำใช้อุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ มีความสำคัญในแง่การจัดการเพื่อเกษตรกรรม และเป็นสถานที่รื่นรมย์พักผ่อนหย่อนใจ

7. กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร” ฉบับนี้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาและการช่วยเหลือแนะนำอย่างดียิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์และกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำ ตลอดจนช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหาสาระ ความครบถ้วนถูกต้องตามหลักวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการเขียนเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดถึงผู้เชี่ยวชาญที่ได้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ทุกรูป ทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์มาร่วมแสดงความคิดเห็นพร้อมข้อเสนอแนะในการสนทนาและชี้แนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขให้ผลงานวิจัยครั้งนี้ดียิ่งขึ้นไป ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ช่วยแนะนำและจุดประกายแนวคิดในการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตครั้งนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกรูปทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการประชุมสัมมนาวิชาการและการอำนวยความสะดวกติดต่อภายในสำนักงาน ตลอดจนกัลยาณมิตรร่วมรุ่นที่ 3 และกัลยาณมิตรต่างรุ่นผู้เป็นแบบอย่างด้านการทำดุษฎีนิพนธ์และเป็นมิตรที่ดีมีน้ำใจ ในการเขียนดุษฎีนิพนธ์ และที่สำคัญขอกราบขอบพระคุณ พระครูสิริสุตโสภณ (จำเนียร จนทโสภโณ) เจ้าอาวาสวัดสำนักขุนเณร เจ้าคณะอำเภอตงเจริญ ที่ได้ให้ทุนการศึกษาในระดับปริญญาเอกในครั้งนี้

8. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร” โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ วิธีการปฏิบัติงาน และยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้
2. การบริหารจัดการน้ำต้องกำหนดโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจน เพื่อแบ่งภาระหน้าที่ อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ การบังคับบัญชา และการควบคุม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ต้องมีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ
3. องค์กรต้องส่งเสริมให้บุคลากรไปศึกษาต่อหรือเข้ารับการศึกษาเพื่อให้มีทักษะในการทำงาน มีความรู้ความสามารถ มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการบริหารจัดการน้ำ สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นและสถานที่ได้

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. บุคลากรต้องปฏิบัติงานตาม วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์ วิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้
2. บุคลากรต้องปฏิบัติงานตามโครงสร้าง ภาระหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายงาน ตลอดจนต้องมีความรับผิดชอบ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ
3. บุคลากรต้องนำทักษะความรู้ความสามารถ และความสามารถในการบริหารจัดการน้ำ ไปใช้ในส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

8.3 ข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในส่วนของบริหารจัดการน้ำภายในองค์กรถึงสภาพการทำงานและปัญหาในการทำงาน
2. ควรทำการศึกษาในระดับที่ใหญ่และกว้างขึ้น อาจจะหมายถึงในระดับพื้นที่คาบเกี่ยวของพื้นที่ พื้นที่ลุ่มน้ำต่างๆ หรือระดับประเทศ
3. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เกิดความเท่าเทียมกันในระดับพื้นที่

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์. (2550). *หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี ไทย-ญี่ปุ่น
- กรมชลประทาน. (2546). *เกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษา*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (อட்சำเนา)

- บริษัทเซาท์อีสท์ เอเชีย แมเนจเม้นท์ จำกัด. (2556). *รายงานโครงการจัดทำแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเซาท์อีสท์ เอเชีย แมเนจเม้นท์ จำกัด. (อัดสำเนา).
- กันยารัตน์ รินศรี. (2557). “การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธ : กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จ.เชียงใหม่”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ถนัด แก้วเจริญไพศาล. (2557). “ตัวแบบป้องกันและจัดการวิกฤตอุทกภัย”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยากกร). (2547). “รูปแบบการจัดการขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้างจังหวัดเชียงใหม่”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม
 PARTICIPATION IN BUILDING A STRONG COMMUNITY
 OFSAMUTSONGKHRAM PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

บรรจง โชะมณี อดุลย์ เลหาพล กมลพร กัลยาณมิตร เถลิงศักดิ์ เสนาคำ

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนก ตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 380 คน โดยใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane) สุ่มตัวอย่างมาศึกษาโดยวิธีแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วม และใช้ค่า t-test และ F-test วิเคราะห์ความแตกต่าง

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 48.4 มีอายุ 31 – 45 ปี มีจำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3 ส่วนใหญ่ มีอาชีพเกษตรกรกรรม มีจำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 39.2 มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีจำนวน 314 คน คิดเป็นร้อยละ 82.6 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 11-30 ปี มีจำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 41.3
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง
3. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตาม เพศ อายุ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็งไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามอาชีพ วุฒิ

การศึกษา พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ปัญหา อุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการวางแผนโครงการหรือกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน้อย ไม่สามารถเข้าร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำขึ้น ไม่ได้รับการบริการงานสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตามที่ประชาชนต้องการ ไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบงบประมาณที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนำไปใช้

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม ชุมชนเข้มแข็ง

ABSTRACT

The research titled “Participation in building a strong community of Samutsongkram Provincial Administrative Organization. The objectives were 1) to study the level of people's participation in building a strong community of Samutsongkhram Provincial Administrative Organization 2) to compare the people's participation in building a strong community of Samutsongkhram Provincial Administrative Organization 3) to study the problem and barriers and solutions to promote the people's participation in building a strong community of Samutsongkhram Provincial Administrative Organization. The samples used in this study were 380 elective members of the Provincial Administrative Organization Council, using Yamane formula. Stratified random sampling was used in this study. The research was a questionnaire. The rating scale was used to analyze the data with percentage, mean, standard deviation, remove the comments to engage and use the t-test and F-test analysis of differences.

The study found that :

1. Most respondents were 196 females, or 48.4%, aged 31-45 years, 172 people or 45.3%. Most of them had 149 agricultural workers or 39.2%. There were 314 undergraduates, for 82.6%. There were 157 persons living in the community between 11-30 years, for 41.3%.

2. The people participation in building a strong community of Samutsongkram Provincial Administrative Organization . The overall is moderate.

3. The results of the comparison of people's participation in building a strong community of Samutsongkhram Provincial Administrative Organization by gender, age, living time in the community showed no significant difference when classified by professional qualification that public participation in building a strong community. The difference was statistically significant at the 0.05 level.

4. Problems with the people participation in building a strong community of Samutsongkhram Provincial Administrative Organization is a collaborator. Joint decision making in project planning or activities of the Provincial Administration Organization. Not being able to participate in the implementation of policies, programs, projects or activities organized by the Provincial Administrative Organization. The public service of the Provincial Administrative Organization is not publicly available. Not participate in monitoring the budget used by the Provincial Administrative Organization.

Keywords : people participation, building a strong community

1. บทนำ

อัตลักษณ์ของเมืองแม่กลอง หรือจังหวัดสมุทรสงครามซึ่งเป็นจังหวัดขนาดเล็ก มีชุมชนที่อยู่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภอกอฉก และอำเภอแม่กลอง โดยชุมชนที่อยู่ในทุกอำเภอล้วนเป็นชุมชนที่มีองค์ความรู้ มีจุดยืนในการพัฒนาจังหวัดบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ทำให้ยังคงความเป็นเมืองที่โดดเด่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าชายเลน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ การอนุรักษ์แม่น้ำ ลำคลอง สิ่งแวดล้อมของเมือง ทำให้เมืองสมุทรสงครามเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประชาชนมีงานทำและรายได้เพิ่มขึ้น สามารถจัดการกับปัญหาและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข บนความแตกต่างในหลายมิติของลักษณะพื้นที่ อาชีพ ได้แก่ การทำสวนมะพร้าว ลินจี ผลิตภัณฑ์แปรรูปจาก การทำนาเกลือ ประมง และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ชุมชนในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม ได้มีกระบวนการศึกษาเรียนรู้ในท้องถิ่น ประกอบด้วย ชุมชนตำบลคลองโคนประเด็นการอนุรักษ์ป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนตำบลแพรกหนามแดง ประเด็นการจัดการฟื้นฟูแหล่งน้ำและกลุ่มองค์กรการเงินของชุมชน ชุมชนตำบลปลายโพรง ประเด็นการพัฒนากลุ่มอาชีพและการแก้ไขปัญหาสังคมของชุมชนมุสลิม ชุมชนตำบลบางพรหม ประเด็นเศรษฐกิจพอเพียง วัฒนธรรมชุมชน และการสร้างความสมานฉันท์ ตำบลโรงหีบและตำบลบางยี่รงค์ ประเด็นศูนย์เรียนรู้การเกษตร

เกษตรแปรรูป ผลิตภัณฑ์จากกะลา และปัญหาผู้สูงอายุในชุมชน ชุมชนเทศบาลตำบลอัมพวา ประเด็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำอัมพวา วิถีวัฒนธรรมชุมชนสองฝั่งคลอง และวัดอัมพวัน และชุมชนตำบลบางแก้ว-บางจะเกร็ง ประเด็นการทำนาเกลือ การดูแลการกัดเซาะชายฝั่งพื้นที่ชุ่มน้ำ และตลาดการท่องเที่ยวของชุมชนตอนหอยหลอด เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ศักยภาพชีวิตชุมชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และการใช้เครื่องมือในการทำความเข้าใจและรู้จักชุมชนอย่างแท้จริง ร่วมแลกเปลี่ยนปัญหากับชุมชนในพื้นที่

การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนคือ การทำให้ประชาชนมีความพยายามที่จะพัฒนาและปรับปรุงชุมชนของตนเอง เช่น การปรับปรุงสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย และที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้น มีการระดมทรัพยากร ทุนทางสังคมในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านสภาพความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม และสังคม เป็นการสร้างพลังความร่วมมือพัฒนาให้เกิดสิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิมของชุมชน ผ่านความหลากหลายของการดำรงชีวิตที่ประสานกลมกลืนก่อเกิดเป็นกระบวนการต่างๆ เชื่อมโยงกัน จนเป็นพลังอันเข้มแข็งของชุมชนเกิดการสร้างคุณค่าใหม่ มีความเชื่อมั่นในกลุ่มและสะท้อนออกมาเป็นพลังของการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนา ขณะเดียวกันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยและสังคมไทยให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตระหนักถึงคุณค่า วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รวมถึงการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด และกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น บนหลักการพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในชุมชนและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ

ชุมชน ซึ่งเป็นสังคมขนาดกลางที่เชื่อมโยงสังคมขนาดเล็ก คือ บ้าน โรงเรียน กับสังคมใหญ่ คือ ประเทศ ชาติและโลก ชุมชนมีทั้งบุคคล องค์ความรู้และสถานที่สามารถให้การศึกษา ในการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพชุมชนหรือท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในการพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ ชุมชนหรือท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่ในสังคมนั้น ๆ จะมีวิถีชีวิตตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น สามารถนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นๆ มาใช้ได้อย่างมีคุณค่า หากพิจารณาอย่างรอบด้านแล้ว พบว่า ชุมชนในยุคปัจจุบันมีความอ่อนแอ เนื่องจากขาดวัฒนธรรมในความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรักความหวงแหนในชุมชนน้อยลง เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทุกๆ ด้านรวมทั้งสภาพปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย การแก้ไขปัญหาลเหล่านั้นทำได้ยากขึ้น ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้หายไป ชุมชนจึงขาดรากฐานในการพัฒนาตนเอง แต่ในทางตรงข้ามชุมชนที่มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้อาศัยวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อและใช้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมีจิตวิญญาณผูกพันกัน มีความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือแบ่งปันกัน การทำกิจกรรมร่วมกันอย่างกว้างขวาง มีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพอนามัย และการกินดีอยู่ดี ซึ่งตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน รวมไปถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ในรูปแบบการดำเนินงานที่สามารถขับเคลื่อนกระบวนการให้บรรลุเป้าหมายโดยใช้ทรัพยากรหรือทุนทางสังคมที่มีอยู่ดั้งเดิมในชุมชนและทุนทางสังคมใหม่ และสามารถควบคุมและจัดการปัญหาท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง พร้อมรับผลกระทบจากภายนอกได้ (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามพิทยาพงศ์, 2540 : 8 – 10)

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 380 คน ได้จากจากประชากรอายุ 18-60 ปี จำนวนทั้งหมด 3,956 คนโดยใช้วิธีคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ T – test, F-test (One-way ANOVA)

4. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 51.6 มีอายุที่ 31 – 45 ปีขึ้นไป จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 314 คน คิดเป็นร้อยละ 82.6 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรจำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 39.2 และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ที่ 11-30 ปี จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 41.3

2. การมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางมี ค่าเฉลี่ย 3.11 เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สรุปได้ดังนี้

1. **ด้านการร่วมคิด** ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.15 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

2. **ด้านการร่วมดำเนินการ** ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมสร้างชุมชน เข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงครามโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.10 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

3. **ด้านการร่วมรับประโยชน์** ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมสร้างชุมชน เข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.12 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วน จังหวัดสมุทรสงคราม อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

4. **ด้านการร่วมประเมินผล** ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมสร้างชุมชน เข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.08 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วน จังหวัดสมุทรสงคราม อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

3. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการตรวจสอบสมมติฐาน พบว่า

3.1 เพศที่ต่างกัน ระดับการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วน จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่ต่างกัน

3.2 อายุที่ต่างกัน ระดับการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัด สมุทรสงคราม ไม่ต่างกัน

3.3 ประชาชนที่มี อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.4 ประชาชนที่มี วุฒิการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมสร้างชุมชน เข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้

3.5 ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5. อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงครามอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ (เอกณัฐ เกศาสิน, 2556) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาคมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล.ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเกตุ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาคมเพื่อเสนอความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพลินพิศ งามสง่า, 2557) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนกรณีศึกษา อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ความเพียงพอของทรัพยากร และการมีส่วนร่วม ของประชาชน มีอิทธิพลต่อกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน กล่าวคือ

(1) การจัดตั้งองค์กรหรือคณะทำงาน การกำหนดกฎกติกา การมอบหมาย หน้าที่ความรับผิดชอบ ให้แก่สมาชิกที่ชัดเจนและเหมาะสมกับโครงการหรือกิจกรรมในชุมชน

(2) การดำเนินงานโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน การประสานทุนจากทั้งภายในและนอกชุมชน งบประมาณ วัสดุและ อุปกรณ์ จำนวนสมาชิกที่เพียงพอกับปริมาณงาน และความต้องการในปัจจุบัน

(3) การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะการที่ประชาชนเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือแสดงความต้องการของชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ หรือ วางแผนการดำเนินงานของโครงการ

(4) ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชนอยู่ในระดับสูง โดยประชาชนเข้าใจว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนจะทำให้ชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ดียิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ด้านการร่วมคิด พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจปัญหาและความต้องการของพื้นที่ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งองค์การบริหารส่วน จังหวัดสมุทรสงครามอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ไชแซ อินทสุต, 2555) ได้วิจัยเรื่อง

“การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมื่อนำอยู่ กรณีศึกษา : เทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ผลการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนเน้นบทบาทหน้าที่ของทุกคนในชุมชนต้องช่วยกันตั้งแต่เริ่ม เข้าร่วมโครงการ การดำเนินงาน การประเมินผล รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีประชาคมการทำแผนชุมชน และการรวมกลุ่มเพื่ออำนาจการต่อรองในขอบเขตของการตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของชุมชน โดยได้รับ ประสบการณ์การพัฒนาจากบุคคลภายในและภายนอก ชุมชน รูปแบบของการมีส่วนร่วมของผู้นำ ชุมชนจะแสดงออกในลักษณะการตัดสินใจการควบคุม กำกับดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน ส่วนประชาชนแสดงออกในลักษณะของการปฏิบัติตามแผน ภายใต้การตัดสินใจด้วยตนเอง ประชาชน ได้รับผลประโยชน์คือ ปัญหาของชุมชนได้รับการแก้ไข ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชน มากขึ้นจึงได้รับงบประมาณชุมชนมากขึ้น

2. ด้านการร่วมดำเนินการ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมดำเนินการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชนได้เข้ามาร่วมหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เกิดความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของวราภรณ์ กันทะแสง (2555) ได้วิจัยเรื่อง “ศักยภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล” ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติพัฒนาชนบทระดับตำบล มีความคิดเห็นต่อศักยภาพในการปฏิบัติงานในภาพรวม อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง

3. ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชัยเดช โดธนะสาร (2554) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมจาริกในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” ผลของการศึกษาวิจัยพบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระธรรมจาริกในหมู่บ้านชาวเขา อำเภอแม่แจ่ม มีวิธีการที่เหมาะสมและเป็นไปได้ดีอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ขัดต่อวัฒนธรรมประเพณีและความรู้สึกนึกคิดของชาวเขา คือ การนำเอาวิธีการของ กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขามาเป็นปัจจัยหลักในการค้นหาปัญหา แก้ไขปัญหาและพัฒนา ตนเอง ขณะเดียวกันก็จะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นวิธีการที่กระตุ้นทำให้ชาวเขามีความตระหนักว่า เป็นกิจกรรมที่เขามีส่วนเป็นเจ้าของ มีส่วนรับผิดชอบและมีส่วนได้รับผลประโยชน์

4. ด้านการร่วมประเมินผล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ(วรเดช เห็นภักดี 2556)ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณี : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอ

สังคม จังหวัดหนองคาย” ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาคมในการจัดทำ แผนพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านการติดตามประเมินผล และด้านการร่วมปฏิบัติ

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนขององค์การ บริหารส่วนตำบลจังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล จากการศึกษา เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุและระยะเวลาที่ อาศัยอยู่ในชุมชน โดยภาพรวมประชาชนที่มีส่วนร่วมใน การสร้างชุมชนเข้มแข็งมีความพอใจไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐานการวิจัย มีเพียงประชาชนที่ มีอาชีพ วุฒิการศึกษา ต่างกัน มี ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชน เข้มแข็ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 เพื่อพิจารณาในแต่ละ ส่วนมีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) ผลการวิจัยพบว่าประชาชนที่มี อาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ประชาชนที่มี อาชีพ ต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้าง ชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัย และสามารถอภิปรายผลได้ว่า ประชาชนที่มี อาชีพต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พศิน อินทะ ว่างโส, 2556) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสภาราณีย ธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอทุ่งฝน จังหวัดอุดรธานี” ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสภาราณียธรรมของ องค์การ บริหารส่วนตำบลในอำเภอทุ่งฝน จังหวัดอุดรธานีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01

2) ผลการวิจัยพบว่าประชาชนที่มี วุฒิการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างชุมชน เข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ประชาชนที่มี วุฒิการศึกษา ต่างกัน มี ส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวมแตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมุติฐานการวิจัย และสามารถอภิปรายผลได้ ว่า ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาสูงหรือต่ำเป็นปัจจัยในการมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ(ชยพล สุขประชา,2554) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ ความสามารถในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วน ตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารองค์การ บริหารส่วนตำบลและพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีความแตกต่างของอายุ ระดับ การศึกษา และตำแหน่งมีระดับการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มากขึ้น

2) ควรส่งเสริมประชาชนให้เกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นเพื่อเข้ามาร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเจริญในด้านต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2) ควรศึกษาการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล

บรรณานุกรม

- ไขแหะ อินทสุต. (2555). *การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองน่าอยู่ กรณีศึกษา : เทศบาลเมืองลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน*. การค้นคว้าแบบอิสระ : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- พศิน อินทะวังโส. (2556). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอทุ่งฝน จังหวัดอุดรธานี*. การศึกษาอิสระ ; รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เพลินพิศ งามสง่า. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนกรณีศึกษา อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. (2538). *แนวทางการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- วรเดช เห็นักดี. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชคมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณี : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอสังขาม จังหวัดหนองคาย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- วราภรณ์ กันทะแสง. (2555). ศักยภาพในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- วิญญู อังคนารักษ์. (2549). *แนวความคิดในการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : วัชรินทร์การพิมพ์.
- ชยพล สุขประชา. (2554). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด. *การศึกษานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชวงค์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี
EVALUATION OF LOCAL ADMINISTRATION POLICY OF RANGSIT CITY
MUNICIPALITY, PATHUMTHANI PROVINCE

อนงค์วรรณ เทพสุทิน* กมลพร กัลยาณมิตร**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง การประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานีใน 6 ด้าน คือ ด้านการให้บริการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ด้านการมีความถูกต้อง โปร่งใสและยุติธรรม ด้านการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน ด้านการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ด้านการให้ประชาชนมีส่วนร่วม และด้านหลักความคุ้มค่า

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี คือ ผู้มีอายุ 18-60 ปี จำนวน 76,973 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ด้านการพัฒนาตามแนวทางพระราชดำริ ด้านการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน ด้านหลักความคุ้มค่า ส่วนที่เหลือ 2 ด้าน คือ ด้านการมีความถูกต้อง โปร่งใส และยุติธรรม และด้านการให้บริการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม อยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : การประเมินผล นโยบายการบริหารท้องถิ่น

ABSTRACT

This research aims to study the Evaluation of local administration policy of Rangsit City Municipality, Pathumthani Province in 6 aspects 1) the equal service, the transparent and fair, to increase people income, the development of the Royal Initiative, public participation and the main value. The population used in this research was voters in Rangsit City Municipality, Pathumthani Province is 76,973

* คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

people, aged 18-60 years. The tool used to collect data is a scale questionnaire. The statistics used in data analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The study indicated that :

Public's opinion on evaluation of local administration policy of Rangsit City Municipality, Pathumthani Province. The overall level is very high. When considering each aspect as a whole, it was at a high level. When considering each aspect, it was found that the level was very high, 4 items were ranked by average from least to least, the development aspects of the Royal Initiative, to increase people income. The two main areas of value are the accuracy, transparency and fairness, and the equal service is moderate. The overall is moderately

Keywords : evaluation local administration

1. บทนำ

เทศบาลนคร เป็นรูปแบบการปกครองที่สะท้อนการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองพื้นฐานของประเทศโดยแท้จริง เป็นการสนองตอบต่อนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของรัฐบาลที่จะให้อำนาจการบริหารงานแก่หน่วยการปกครองท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถบริหารงานที่แก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเองตามอำนาจหน้าที่และมีอิสระในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2540 : 3) การบริหารงานของเทศบาลนครตามแนวทางที่กฎหมายกำหนดก็เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการบริหารจัดการในท้องถิ่น และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนแล้ว เครื่องมือที่จะช่วยสนับสนุนหรือเป็นแนวทางสำหรับการบริหารอีกประการก็คือ หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารนั้นเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนและทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การปกครองท้องถิ่นถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจ ที่รัฐบาลมอบอำนาจในการบริหารงานตามภารกิจต่างๆ โดยหลักการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่ท้องถิ่น โดยเน้นให้ท้องถิ่นมีสิทธิปกครองตนเอง มีอิสระในการกำหนดทิศทางการบริหารท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งมีอิสระในการบริหารงานทั้งทางด้านการบริหารกำลังคน และงบประมาณ ทั้งนี้เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น และเป็นที่มาของการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542ถึงแม้ว่า ประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นมาแล้วหลายครั้ง เช่นเมื่อ พ.ศ. 2495 มีการตั้งสุขาภิบาลขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ต่อมา พ.ศ. 2498 มีประกาศจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด และหลังจากนั้นใน พ.ศ. 2499 มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และสภาตำบลขึ้นเป็นครั้งแรก แต่การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมายังอยู่ภายใต้การควบคุมจากส่วนกลางหรือรัฐบาลกลางมาโดยตลอด ซึ่งเป็น

การควบคุมทั้งในด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการคลัง โดยอาศัยเหตุในการควบคุมว่า ประชาชนในท้องถิ่นยังขาดความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และเทคนิคในการดำเนินกิจการ ต่างๆ ได้เอง ซึ่งยังจำเป็นจะต้องอาศัยความรู้และเทคนิคต่างๆ จากส่วนกลาง โดยส่วนกลางหรือ รัฐบาลกลางยังใช้อำนาจในการควบคุม เช่น การสั่งยุบสภาท้องถิ่น การสั่งให้ผู้บริหารขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่ง หรือการกำหนดเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดทำงบประมาณตามวิธีการและตาม แบบที่ส่วนกลางกำหนดไว้ หรือแม้แต่การกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดสรร งบประมาณให้เป็นไปตามสัดส่วนที่ส่วนกลางกำหนด หรือตามสัดส่วนที่ส่วนกลางได้วางระเบียบ กำหนดไว้

การวิจัยเรื่องการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัด ปทุมธานี เพื่อศึกษาความความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการประเมินผลนโยบายการบริหาร ท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่ มีเพศ อายุ และอาชีพ ต่างกันต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี เพื่อนำผลการวิจัยใช้เป็นข้อมูลที่เป็นแนวทางให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่างๆ ได้นำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการประเมินผลนโยบายการบริหาร ท้องถิ่นของ เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศ อายุ และอาชีพ ต่างกัน ต่อ การประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาล นครรังสิต จังหวัดปทุมธานี

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในเรื่องนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี จำนวน 76,973 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในเรื่องนี้ ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในเทศบาลนคร รังสิต จังหวัดปทุมธานี จำนวน 76,973 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรในการ คำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

4. ผลการวิจัย

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 65.25 มีอายุระหว่าง 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.25 และมีอาชีพเป็นเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 56.75

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ด้านการพัฒนาตามแนวทางพระราชดำริ ด้านการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน ด้านหลักความคุ้มค่า ส่วนที่เหลือ 2 ด้าน คือ ด้านการมีความถูกต้องโปร่งใสและยุติธรรม และด้านการให้บริการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม อยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

5. อภิปรายผล

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่า การบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี มีการดำเนินงานและมีการบริหารจัดการที่ดีที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี มากที่สุดในด้านหลักการมีส่วนร่วม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล เป็นต้น จึงสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนอยู่ในระดับมาก แต่อย่างไรก็ดี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ในด้านการให้บริการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม น้อยกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การออกข้อบัญญัติ เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเสนอข้อเสนอนะหรือแสดงความคิดเห็นและการดำเนินโครงการ/กิจกรรมของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานีมีการจัดลำดับก่อนหลังตามความจำเป็นเร่งด่วน แต่เมื่อดูผลการวิจัยโดยภาพรวมแล้วประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อิศเรศ แสงสุริยะ (2556) ได้วิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลดอนไผ่ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า “ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนไผ่ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายการพัฒนาของผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนไผ่ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้บริการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีความถูกต้องโปร่งใสและยุติธรรม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน โดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาตามแนวทาง

พระราชดำริ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ด้านหลักความคุ้มค่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ของประชาชนที่มี เพศ อายุ และอาชีพต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปราย ดังนี้

1) เพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนคร จะทำให้ประชาชนเข้าใจกฎระเบียบ ข้อบังคับของ เทศบาลนคร เข้าใจระบบและการให้บริการ สามารถเสนอแนะให้เทศบาลนครปรับปรุงการบริการและควบคุมตรวจสอบการดำเนินการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของประชาชนส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนไม่แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิลา อ่อนน้อม (2557) ได้วิจัยความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2) อายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นที่มีต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้บริการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน แสดงว่าประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความเข้าใจและมีความคิดเห็นต่อการประเมินนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนคร กฎระเบียบ ข้อบังคับ และระบบการให้บริการแตกต่างกันตามประสบการณ์และอายุของแต่ละบุคคล จึงทำให้ประชาชนมีความคิดเห็นที่มีต่อ นโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานีในด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส แตกต่างกัน ส่วนในด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนเห็นการบริหารงานของเทศบาลนครด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า เทศบาลนครมีผลงานเป็นที่ยอมรับของประชาชนและสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนอยู่ในระดับมาก จึงทำให้ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อดูผลการวิจัยโดยรวมแล้ว พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อ นโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานีโดยรวม แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผล การวิจัยของ เลิศลักษณ์ จันท์จิตแจ่ม (2556) ได้วิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน : กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด

น่าน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน แตกต่างกัน

3) อาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นที่มีต่อการประเมินผลนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านหลักความรับผิดชอบ ประชาชนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และกระบวนการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต ไม่ว่าจะเป็นการบริหารตามด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านหลักความรับผิดชอบ ซึ่งประชาชนประกอบอาชีพต่างๆ ย่อมเข้าใจกฎระเบียบ ข้อบังคับของ เทศบาลนคร เข้าใจระบบและการให้บริการ สามารถเสนอแนะให้เทศบาลนครรังสิต ปรับปรุงการบริการและควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของประชาชน ส่งผลต่อความคิดเห็นของประชาชนไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านหลักความรับผิดชอบ ประชาชนมีความคิดเห็น แตกต่างกัน อาจจะเป็นเพราะว่า การรับรู้เรื่องหลักความรับผิดชอบของประชาชนที่มีอาชีพต่างกันทำให้เห็นถึงสภาพการบริหารและการดำเนินงานในส่วนของความรับผิดชอบแตกต่างกัน เช่น ประชาชนที่อาชีพข้าราชการอาจจะมีการมองถึงสภาพความรับผิดชอบของการบริหารงาน และการดำเนินงานของเทศบาลนครรังสิตที่ละเอียดอ่อนกว่าประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกร จึงทำให้ประชาชนมีความคิดเห็นในด้านหลักความรับผิดชอบแตกต่างกัน แต่เมื่อผลการวิจัยโดยภาพรวมพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประเมินนโยบายการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เลิศลักษณ์ จันทรจิตแจ่ม ได้วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน : กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) เทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ควรรักษาเกณฑ์มาตรฐานการบริหาร พร้อมทั้งพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานและการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นให้เพิ่มขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

2) การดำเนินโครงการ/กิจกรรมของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี ควรมีการจัดลำดับก่อนหลังตามความจำเป็นเร่งด่วนและควรมีการจัดทำประชาคมติจากประชาชนเมื่อมีการจัดข้อบัญญัติหรือกฎหมายต่างๆ

3) คณะผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลนครควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ให้เป็นแบบอย่างแก่ข้าราชการและประชาชนในพื้นที่

4) เทศบาลนครรังสิตควรสนับสนุนการเรียนรู้ด้านอาชีพ จัดอบรม ส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพให้ประชาชนนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในตำบลมาทำเป็นสินค้าOTOP ให้ได้มาตรฐาน ให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว เพื่อช่วยในการสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับประชาชน

5) เทศบาลนครรังสิตควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วม ประเมินผลโครงการต่างๆ ทั้งในระยะดำเนินงานและระยะหลังการดำเนินโครงการ เพื่อความ โปร่งใสในการบริการงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง และสนับสนุนส่งเสริม การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยการบริหารงบประมาณให้เกิดความพึงพอใจและให้เกิดความ ครอบคลุมในการพัฒนาทุกด้าน

2) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายของ ผู้บริหารท้องถิ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ

3) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินนโยบายพัฒนาของผู้บริหาร ท้องถิ่นของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี

บรรณานุกรม

- การปกครอง, กรม กระทรวงมหาดไทย. (2543). *พระราชบัญญัติตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2542). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหาร กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- เกวลิน ปันยานะ.(2547). *ความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชนต่อการบริหารจัดการที่ดี : กรณีศึกษาองค์การ บริหารส่วนตำบลป่าตาล อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.*
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. (2542). *การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2540). *นโยบายสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ 3*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *พฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหาร
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม
SERVANT LEADERSHIP CHARACTERISTIC DEVELOPMENT
OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION ADMINISTRATORS IN
PHETCHABUN PROVINCE BASED ON THE BUDDHADHAMMA

นางสาวดวงใจ ปินตามูล* จำนำงค์ อติวัฒน์สิทธิ์** พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา***
Miss Duangjai Pintamul* Chamnong Adivadhanasit** Phrakhrusangharak Kiattisak
Kittipaño***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักทฤษฎีปาปนิกรรมกับคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม

ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการให้บริการอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก ด้านการเสริมพลังอำนาจ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.55 ด้านความไม่เห็นแก่ตัวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 อยู่ในระดับมาก ด้านความนอบน้อม มีค่าเฉลี่ย 3.53 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. การปฏิบัติตามหลักทฤษฎีปาปนิกรรมของผู้บริหารอปท. มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม โดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์กัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการ ด้านความไม่เห็นแก่ตัว ด้านการเสริมพลังอำนาจ และด้านความนอบน้อม ตามลำดับ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม ดังนี้ 1) ด้านการบริการตามแนวพุทธธรรม มีแนวทางในการพัฒนาได้แก่ (1) ผู้นำมุ่งให้บริการอย่างก้าวหน้าโดยมุ่งปรับปรุงคุณภาพและผลการปฏิบัติงานของบุคลากร (2) ผู้นำมุ่งใช้ความรู้ความชำนาญด้านการบริการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพหรือความสามารถในการให้บริการที่จะทำหน้าที่ได้มากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม และ (3) ผู้นำมุ่งประสานประโยชน์โดยยึดประโยชน์สาธารณะ ให้บริการอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอจนได้รับความเชื่อถือจากบุคลากรในองค์กร 2) ด้านความไม่เห็นแก่ตัวตามแนวพุทธธรรม มีแนวทางในการพัฒนา (1) ผู้นำมุ่งแสดงออกถึงการไม่เห็นแก่ตัวด้วยการให้ ทางกาย วาจา และการให้ทางสติปัญญา (2) ผู้นำมุ่งประสานประโยชน์โดยการค้นหาสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับผู้อื่นหรือสังคมส่วนรวมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และ (3) ส่งเสริมบุคคลผู้ไม่เห็นแก่ตัวและไม่ยกย่องคนที่เห็นแก่ตัว 3) ด้านการเสริมพลังอำนาจตามแนวพุทธธรรม มีแนวทางในการพัฒนา (1) ผู้นำมุ่งส่งเสริมและสร้างความรู้ทักษะประสบการณ์ให้กับบุคลากรเพื่อเป็นพลังในการปฏิบัติงาน (2) ผู้นำมุ่งสนับสนุนการพัฒนาและการเสริมสร้างความสามารถของบุคลากรในการแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยให้อำนาจอิสระในการตัดสินใจ และ (3) ผู้นำต้องมีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถประสานงานให้กับบุคลากรทำงานรวมกันเป็นทีม 4) ด้านความนอบน้อม ตามแนวพุทธธรรม มีแนวทางในการพัฒนา (1) ผู้นำมุ่งความรู้ความชำนาญในการแสดงออกถึงความนอบน้อม มีกริยาอ่อนน้อม มีวาจาอ่อนหวาน และมีจิตใจอ่อนโยน (2) ผู้นำมุ่งรับผิดชอบต่อการให้บริการและเปิดรับการวิจารณ์พร้อมคำแนะนำจากบุคลากรและผู้อื่น และ (3) ผู้นำต้องมีการประเมินตนเองและไม่อวดเก่ง แสดงความสงบเสถียร มองความสำเร็จขององค์กรมากกว่าความสำเร็จของตนเอง

คำสำคัญ: การพัฒนา, คุณลักษณะภาวะผู้นำ, มุ่งให้บริการ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, พุทธธรรม

ABSTRACT

Objectives of this research were to: 1. Study the characteristics of servant leadership of local administrative organizations administrators in Petchaboon Province, 2. Study relationship of Papanikadhamma and servant leadership of local administrative organizations administrators in Petchaboon Province, 3. Study the approaches to development of servant leadership characteristics of local administrative organizations administrators in Petchaboon Province according to Buddhadhamma

Methodology was the mixed methods; the quantitative and qualitative methods. The quantitative research collected data from 364 samples, by simple

random sampling, from 3,996 people, using Taro Yamane's formula. The tools for collecting data were questionnaires, analyzed data with descriptive statistics, frequency, percentile, mean and standard deviation and hypothesis testing with Pearson's correlations. The qualitative research collected data from 24 key informants, purposefully selected, with structured in-depth-interview form. Data were also collected from 9 participants in focus group discussion, analyzed data from two steps by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. Servant leadership characteristics of local administrative organizations administrators by overall were at high level with the mean value at 3.52 Each aspects of characteristics were that: characteristics of service rendering was at middle level with the mean value at 3.45 The other aspects were at high level with the mean value at 3.45 Power development was at highest level at 3.55, unselfishness was at 3.55 and the humbleness was at 3.53 at high level accordingly.

2.The practice of Papanikadhamma of administrators of local administrative organizations in Petchaboon Province was related to the development of servant leadership characteristics of local administrative organizations administrators in Petchaboon Province by overall had relationship at the significant level of 0.01 Each aspects of servant leadership were at significant level of 0.01 they were service rendering, unselfishness, power enhancement and humbleness accordingly.

3. Approaches to servant leadership characteristics of local administrative organizations administrators in Petchaboon Province according Buddhadhamma were as follows: 1) service rendering according to Buddhadhamma could be developed by (1) servant leaders aimed to give service with quality and tried to improve the personnel's quality of service, (2) servant leaders aimed to use knowledge and skill to render service effectively for better quality of service with the same resources, (3) servant leaders aimed to coordinate benefits giving priority to public benefits. Rendering service continuously and regularly resulting the trust from people in the organizations. 2) unselfishness according Buddhadhamma could be developed by (1) servant leaders aimed to express unselfishness physically, verbally and to give with wisdom, (2) servant leaders aimed to coordinate benefits, give the best to others or society, not expecting anything in return and (3) servant leaders promote those personnel who were not selfish. 3) power enhancing according to Buddhadhamma could be developed by (1) servant leaders aimed to support and create knowledge, skill and experiences for personnel for duty performance power, (2) servant leaders

aimed to support and develop personnel competency to solve problems by oneself and empowerment for freely decision making and (3) servant leaders must have good human relations, enabled to coordinate personnel to work as a team. (4) humbleness according to Buddhhadhamma could be developed by (1) servant leaders aimed to express humbleness, polite manner, sweet words and kind minds, (2) servant leaders aimed to render services, opened to criticism and advices from others and (3) servant leaders must estimate oneself, not to be arrogant, sweet words with politeness, looking forwards for the success of organizations rather than that of oneself

Keywords : Development, Servant Leadership Characteristic, Local Administrative Organization, Buddhhadhamma.

1. บทนำ

ภาวะผู้นำ เป็นหัวข้อที่มีการวิพากษ์กันมานานตั้งแต่สมัย Plato จนถึงปัจจุบันนักวิชาการได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่สามารถนำไปเกิดประสิทธิผลแก่กลุ่มองค์การมานานหลายทศวรรษ จนกระทั่งเกิดทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงศรัทธาบาร์มี ภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ตามมา(Wiroj Sarattana, 2544 : 4 - 23) ในยุคโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลอย่างมากต่อองค์การและรูปแบบการทำงาน แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำจึงเน้นไปที่การมีคุณธรรมซึ่งสนับสนุนให้ผู้นำนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นผู้ผู้นำได้มากกว่าที่จะใช้ตำแหน่งเพื่อการควบคุมหรือจำกัดความสามารถของผู้ตาม (Certo, S. C., 2006 : 7) สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าผู้นำยุคใหม่ควรมีการผสมผสานคุณลักษณะผู้นำใน 5 รูปแบบ คือ ภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง(transformational leadership) ภาวะผู้นำแบบสอนงาน (coaching leadership) ภาวะผู้นำแบบพิเศษ (super leadership) ภาวะผู้นำแบบผู้ประกอบการ(entrepreneurial leadership) และภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการ (servant leadership) ขณะที่นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้แนวคิดตรงกันว่าภาวะผู้นำในปัจจุบันต้องมีคุณลักษณะของภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการ ซึ่งถือว่าเป็นภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลขององค์การสมัยใหม่ (Samrit Ganpeng, & Sarayut Gunlong, 2544: 1)

โรเบิร์ต กรีนลีฟ ได้ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำใฝ่บริการ (servent leadership) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าผู้นำแบบรับใช้ ผู้นำใฝ่บริการจะสร้างความเข้าใจและแนวปฏิบัติอันจะนำมาซึ่งความดีงามให้เกิดขึ้นกับผู้ใต้บังคับบัญชา จะส่งเสริมคุณค่าและพัฒนาตัวตนของบุคคลเป็นการสร้างเสริมกลุ่มการปฏิบัติอย่างแท้จริง การแบ่งปันอำนาจและหน้าที่เพื่อความดีงามของแต่ละบุคคลแก่องค์การและรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องการให้บริการด้วย ปัจจุบันแนวคิดและทฤษฎีของภาวะผู้นำใฝ่บริการหรือมุ่งให้บริการ(servant leadership) ได้รับความนิยมและมีแพร่หลายในต่างประเทศ ในประเทศไทยนั้น ได้มีแนวคิดนี้อยู่บ้างแต่ไม่มากนักโดยใช้คำในภาษาไทยว่า “ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้” งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “ภาวะผู้นำมุ่งให้บริการ” ทั้งนี้เนื่องจากต้องการจะสื่อความหมายของภาวะผู้นำในเชิงบวก เพราะเป็นเรื่องของหลักการทำงานเป็นทีม หลักพฤติกรรมที่เอาใจใส่ผู้อื่น หลักการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมหรือหลักพุทธธรรม หลักการสนใจต่อความก้าวหน้าและเติบโตของผู้ตาม และใน

ขณะเดียวกันก็ให้ความสนใจต่อการเติบโตขององค์กรด้วย (Covey, S. R., 2004: 496- 497) ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงคิดว่าหลักการของภาวะผู้นำมุ่งให้บริการอาจเป็นคำตอบที่เหมาะสมสำหรับสภาพการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น โดยภาวะผู้นำมุ่งให้บริการถือเป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานของการทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องทำงานใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดกว่าทุกหน่วยงาน การมีพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรม การดูแลเอาใจใส่เพื่อนร่วมงาน และการมุ่งพัฒนาเพื่อนร่วมงานเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ซึ่งสามารถช่วยให้องค์กรพัฒนาคุณภาพได้ (Spears, L. C., 1996: pp. 33- 35) พระพุทธเจ้าได้ประกาศแนวคิดภาวะผู้นำและหลักการในการบริหารงานองค์กรไว้อย่างชัดเจน โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นแบบอย่างหรือเป็นองค์ปฐมในการเริ่มออกแบบการบริหารจัดการองค์กรได้ตั้งแต่มีจำนวนสมาชิกในองค์กรน้อย จนกระทั่งมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ และพระพุทธเจ้าก็ได้วางหลักการเป็นผู้นำที่รอบด้านครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในการนำตนเอง นำผู้อื่น นำหมู่คณะ นำประเทศชาติ และนำสังคมส่วนรวมด้วย(Ku Cha (Thai) 27/113/184) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นพบว่ามีปัญหามากมายในการบริหารงาน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการบริหารงานที่ไม่โปร่งใส ปัญหาความไม่เป็นธรรม ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ปัญหาเรื่องระบบอุปถัมภ์ เป็นต้น (Montean Chareonpol, 2550: 37- 48) ซึ่งจากกรณีดังกล่าวมาชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นยังมีปัญหาที่จะต้องพัฒนาภาวะผู้นำอีกหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการให้บริการเนื่องจากการขาดภาวะผู้นำของผู้บริหาร ต้องสร้างวัฒนธรรมของผู้นำเป็นผู้ให้บริการ โดยมีนักวิชาการนำไปทดลองใช้ในองค์กรพบว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำให้บริการเพิ่มขึ้นทั้งด้านวิสัยทัศน์ การคุ้มครองดูแลรักษา และด้านการสร้างความร่วมมือร่วมใจ แต่ต้องให้ผู้นำมีภาวะผู้มุ่งให้บริการอยู่ตลอดเวลาจึงต้องหาวิธีการทางพระพุทธศาสนามาใช้ (Sarayut Gunlong, 2553: 83-87) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำหลักธรรมที่ชื่อว่าปาปนิกรธรรม 3 หรือหุติยปาปนิกรสูตรที่เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักหุติยปาปนิกรธรรมกับคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ติดตามการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 24 รูป/คน และสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม จำนวน 364 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 24 รูป/คน และสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 364 ชุด

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม” สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 207 คน (ร้อยละ 56.9) อายุ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 127 คน (ร้อยละ 34.9) มีวุฒิการศึกษา ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 187 คน (ร้อยละ 51.4) มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ/เป็นพนักงาน จำนวน 178 คน (ร้อยละ 48.9) ส่วนใหญ่สังกัดหน่วยงานเทศบาล จำนวน 166 คน (ร้อยละ 45.6) มีรายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 138 คน (ร้อยละ 37.9) ประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน 1 – 5 ปี จำนวน 104 คน (ร้อยละ 28.6)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ คุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการให้บริการอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก ด้านการเสริมพลังอำนาจ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.55 ด้านความไม่เห็นแก่ตัวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 อยู่ในระดับมาก ด้านความนอบน้อม มีค่าเฉลี่ย 3.53 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติตามหลักทศพิธยปาปนิกรธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ การปฏิบัติตามหลักทศพิธยปาปนิกรธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านนิสยสัมปันโนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.61 รองลงมาคือ ด้านวิรุโรมีค่าเฉลี่ย 3.58 และด้านจักขุมา มีค่าเฉลี่ย 3.56 ตามลำดับ

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน การปฏิบัติตามหลักทศพิธยปาปนิกรธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม

พบว่า การปฏิบัติตามหลักทศพิธยปาปนิกรธรรมของผู้บริหารอปท.มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม โดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์กัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการ ด้านความไม่เห็นแก่ตัว ด้านการเสริมพลังอำนาจ และด้านความนอบน้อม ตามลำดับ

ด้านจักษุมา พบว่า การปฏิบัติตามหลักทฤษฎีปาปนิกรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม ด้านจักษุมา โดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์กัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการ ด้านความไม่เห็นแก่ตัว ด้านการเสริมพลังอำนาจ และด้านความนอบน้อม ตามลำดับ

ด้านวิจิโร พบว่า การปฏิบัติตามหลักทฤษฎีปาปนิกรรมของผู้บริหารอปท.มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม ด้านวิจิโร โดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์กัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการ ด้านความไม่เห็นแก่ตัว ด้านการเสริมพลังอำนาจ และด้านความนอบน้อม ตามลำดับ

ด้านนิสยสัมปันโน พบว่า การปฏิบัติตามหลักทฤษฎีปาปนิกรรมของผู้บริหารอปท.มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม ด้านนิสยสัมปันโนโดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์กัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการ ด้านความไม่เห็นแก่ตัว ด้านการเสริมพลังอำนาจ และด้านความนอบน้อม ตามลำดับ

5. การอภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. จากการศึกษาข้อมูลคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Olar Panyapitipat (Olar Panyapitipat, 2558) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองไทย” ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติตามหลักทฤษฎีปาปนิกรรมของผู้บริหารอปท.มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม โดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์กัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.807 การปฏิบัติตามหลักทฤษฎีปาปนิกรรมของผู้บริหารอปท.มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม โดยรวมพบว่า มีความสัมพันธ์กัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.807 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hattaya Yamchuti ได้วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยธนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยธนบุรี มีรายละเอียดในการนำเสนอ ดังนี้คือ ระดับภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยธนบุรีในภาพรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านการ

แสดง ภาวะผู้นำ รองลงมา คือ ด้านการแบ่งปันภาวะผู้นำ ทั้งนี้ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการแสดงความน่าเชื่อถือ (Hattaya Yamchuti, 2014: 570-576) การพัฒนาภาวะผู้นำขององค์กรต่างๆ ต้องเริ่มต้นที่การให้บริการ สอดคล้องกับ Arun Promchan การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญได้โมเดลภาวะผู้นำแบบให้บริการ (SERVANT) ที่มีองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบคือ 1) องค์ประกอบหลักด้านการเริ่มต้นบริการ (Serving) 2) องค์ประกอบหลักด้านการประสานทิศทาง (Leading) และ 3) องค์ประกอบหลักด้าน สร้างสัมฤทธิ์ผล (Performing) ภาวะผู้นำให้บริการส่วนใหญ่ต้องมีวิสัยทัศน์เป็นตัวนำแนวทาง สอดคล้องกับ สราวุธ กันหลง และคณะได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัย พบว่า ผลการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำให้บริการของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันหารูปแบบยุทธศาสตร์การพัฒนา และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ได้โมเดลภาวะผู้นำให้บริการที่มีองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการมีวิสัยทัศน์ (Vision) มีองค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้ (Awareness) การมองการณ์ไกล (Foresight) และการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) องค์ประกอบด้านการคุ้มครองดูแลรักษา (Guardianship) มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับฟังอย่างตั้งใจ (Listening) การกระตุ้นและให้กำลังใจผู้อื่น (Healing) การพิทักษ์รักษา (Stewardship) และการเห็นอกเห็นใจ (Empathy) องค์ประกอบด้านการสร้างความร่วมมือร่วมใจ (Engagement Building) มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การโน้มน้าวใจ (Persuasion) การมุ่งมั่นพัฒนาคน (Commitment to the growth of people) และการสร้างชุมชน (Building Community) (Arun Promchan, 2556: 71)

ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกลฉลาดในการวางแผนและนโยบายของการบริหารจัดการอย่างชาญฉลาดรวมทั้งต้องรู้จักใช้คนเป็นเรียกว่า (Conceptual Skill) คือมีความเชี่ยวชาญในการบริหารอย่างถ่องแท้ สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของบุคลากรในองค์กรได้รวมทั้งชุมชนที่มีปัญหาสามารถหาวิธีแก้ไขได้อย่างสันติสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย (goal) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการแข่งขันสูงของนานาประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกลทันเหตุการณ์และจะต้องบูรณาการใช้เทคโนโลยีหรือทำการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมทางการบริหาร (Innovation Management) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญทางทักษะปัญญาหรือประสบการณ์ทางการบริหารงานองค์การให้ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานและประชาชนในท้องถิ่น พงษ์ชัย นิรมิตศรีชัย ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภาวะผู้นำเชิงพุทธสำหรับสถานประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธตามแนวพุทธยาปณิกสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ มากที่สุด 2 ด้าน คือ ด้านวิรุโ (มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน) และด้านนิสสัยสัมปโน (เป็นผู้มีนิสัยดีหรือมีมนุษยสัมพันธ์) รองลงมา ด้านจักขุมา (มองเห็นการณ์ไกลและมีวิสัยทัศน์) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ ด้านจักขุมา พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ การใส่ใจในอาชีพของตน

รองลงมา คือ การอุทิศกายวาจาใจให้แก่งาน การมีความสามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย ชื้อตรง หรือซื้อผ่านตัวแทน และการได้โอกาสขยายกิจการค้าข้ามประเทศตามลำดับ เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ ด้านวิธวิธี พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ สามารถจัดการงานได้ดี มากที่สุด รองลงมา สามารถพัฒนาความเป็นผู้นำได้สอดคล้องกับสถานการณ์ สามารถทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ และสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหารจัดการได้อย่างสม่ำเสมอตามลำดับ และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ ด้านนิสัยสัมพันธ์กับโน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ มีเครดิตดี มากที่สุด รองลงมา สามารถลงปฏิบัติงานร่วมกับพนักงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด และสร้างระบบการทำงานที่สื่อสารข้อมูลให้พนักงานทราบถึงวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ตามลำดับ (Pongchai Niramitsrichai, 2558)

ภาวะผู้นำใฝ่บริการนั้นนอกจากจะประกอบด้วยทฤษฎีปาปนิคสูตรแล้วยังต้องมีจริยธรรมในธรรมาภิบาลด้วย สอดคล้องกับ Jidapa Rengmeesrisuk (Jidpa Rengmeesrisuk, 2557) ได้วิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนา จริยธรรมาภิบาล ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตภาคกลาง ผลการวิจัย พบว่า การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจริยธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคกลางมีสาระสำคัญ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ คือ “จริยธรรมาภิบาลงานปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาคุณภาพ สร้างสังคมคุณธรรม” พันธกิจ คือ การเสริมหนุนกิจการขององค์กรทุกมิติดำเนินงานให้มีจริยธรรมาภิบาลสูงขึ้น สร้างเสริมความรู้และทัศนคติที่ดีของบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ รับผิดชอบในการกำกับดูแลพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรให้มีธรรมาภิบาล และมุ่งเน้นการสร้างค่านิยมและจิตสำนึกธรรมาภิบาล (Good Governance Mind) ให้เกิดกับบุคลากรทุกคนในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บริการต่อประชาชนโดยองค์กรที่มีคุณภาพ คุณธรรม

โดยมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ คือ เพื่อให้ระบบการบริหารงานที่มีความเป็นธรรมาภิบาลด้วยหลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม การฝึกอบรมและการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ว่าที่ร้อยตรีหญิง Suttiya Opaom (Suttiya Opaom, 2557) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ใน 3 ด้าน คือ T(training) การฝึกอบรม, E(education) การศึกษา และ D(development) การพัฒนานำมาบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลัก ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา จะก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากร ใน 3 ด้าน คือทางด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านพฤติกรรมนิสัยที่พึงประสงค์ ดังนั้น แนวทางการพัฒนานี้สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะฉะนั้นหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรจึงเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันทนา เนาว์วัน ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า อันดับแรกหลักธรรมด้านหลักปาปนิคธรรม 3 ในด้านจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านวิธวิธี (ด้านความชำนาญในงาน ความเป็นมืออาชีพ) และด้านนิสัยสัมพันธ์ (การสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดี ตลอดจนการสร้างสรรคทางสังคม โดยอาศัยทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์) (Wanthana Naowan, 2557)

2. แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม รวม 4 ด้าน มีดังต่อไปนี้

ด้านการบริการ (Service) ผู้บริหารควรมีการกำหนดแนวทางเพื่อลดขั้นตอนในการทำงาน มีการกระจายอำนาจหรือมอบหมายงานให้แก่ผู้รับผิดชอบ สามารถดำเนินงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ เมื่อผู้บริหารมีความเชี่ยวชาญ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ก็ย่อมจะทำให้สามารถที่จะทำงานด้านการมุ่งให้บริการให้มีประสิทธิภาพได้ดีด้วย การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการด้านการบริการ (Service) ตามหลักทฤษฎีปาปนิกรรมควรใช้วิธีการศึกษาจากต้นแบบ (Best Practice) การฝึกปฏิบัติจริง ศึกษาจากกรณีตัวอย่าง เช่น ของธนาคารกสิกรไทย (การบริการทุกระดับประทับใจ) หรือแม้กระทั่งการสร้าง ความตระหนัก (Awareness) ในการบริการ เช่น การอบรม หรือการศึกษาดูงาน

ด้านการไม่เห็นแก่ตัว (Altruism) การเป็นผู้ที่เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ จะทำให้ผู้บริหารเป็นผู้มีจิตมุ่งให้บริการ โดยการปรับเปลี่ยนวิธีคิดของบุคลากรให้เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ผู้บริหารต้องไม่รับชอบอย่างเดียว ต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบ แม้บางครั้งเกิดความผิดพลาดจากการทำงานของบุคลากร แต่ผู้บริหารหรือผู้นำต้องแสดงความรับผิดชอบด้วยอย่างสง่าผ่าเผย ไม่โยนความผิดให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เสียสละประโยชน์ส่วนตน ทั้งร่างกาย แรงใจ และกำลังทางสติปัญญา เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่บุคลากร ประชาชน และชุมชน

ด้านการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ผู้บริหารควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานในเรื่อง คน เงิน งาน และการบริหารทรัพยากรต่างๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จะทำให้เสริมพลังอำนาจให้ผู้บริหารจนสามารถที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารักในการที่จะมุ่งให้บริการอย่างเต็มความรู้ความสามารถ ให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้การฝึกอบรม โดยยึดหลักคุณธรรม หลักความเสมอภาค ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาความรู้ ความสามารถในงานที่ตนปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร ให้บุคลากรได้แสดงความสามารถของทุกคนอย่างตรงความรู้ความสามารถ และนำมาใช้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ส่งเสริมให้ได้รับการอบรม ศึกษาเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา สามารถสร้างให้บุคลากรทำงานเป็นทีมได้อย่างมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการกำหนดเป้าหมาย การให้รางวัลเมื่อทำงานสำเร็จ มีการให้รางวัลผู้ใต้บังคับบัญชา มีคำชื่นชมเมื่อทำงานสำเร็จ มีการให้คำแนะนำเมื่อทำงานบกพร่อง ยกย่องเชิดชูเกียรติให้กับผู้ทำความดีความชอบแก่ชุมชน จนเป็นที่ประจักษ์ สร้างความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชาและประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ไม่อวดตัว ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่ถือว่าตนเองเป็นผู้บริหารหรือผู้นำ สร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีกับบุคลากรในองค์กร ให้ทำงานร่วมกันได้อย่างสอดประสานกลมเกลียว

ด้านความอ่อนน้อม (Humility) ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เกียรติผู้อื่น แม้จะเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาก็ตาม ไม่ยกตนข่มท่าน สามารถให้คำแนะนำผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อมีปัญหาเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ซึ่งจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือในการทำงานอย่างเต็มใจและเต็มความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองเป็นผู้ที่มุ่งให้บริการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จของงานในองค์กรตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ควรมีการสร้างวัฒนธรรมความสัมพันธ์อันดีแก่บุคลากรภายในองค์กร ในด้านการมีความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ผู้นำต้องเป็นผู้แสดงออกถึงความ

อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน สอดคล้องกับPhraPalattian Palawooto (Kamphong) ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายสุจริต พบว่า ควรสร้างสถาบันพัฒนาจริยธรรม (Institution) เพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดกฎเกณฑ์ ควบคุม ติดตามประเมินผล พฤติกรรมของนักการเมืองและบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสริมสร้างนักการเมืองและบุคลากรต้นแบบทางจริยธรรม 2) ด้านวจีสุจริต พบว่า การสื่อสารองค์กร (Corporate Communication) เพื่อการแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพและคุณสมบัติที่เหมาะสมกับตำแหน่งทางการบริหารสูงสุดในองค์กร และ 3) ด้านมโนสุจริต พบว่า ควรสร้างองค์ความรู้ทางจริยธรรม (Knowledge) ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสถาบันทางพัฒนาจริยธรรม เข้ามาช่วยในการกำหนดองค์ความรู้ที่จะต้องเกิดจากการศึกษาและการฝึกอบรมด้านจริยธรรมแก่บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง PhraPalattian Palawooto (Kamphong, 2558) การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำให้บริการผลที่ค้นพบสิ่งหนึ่งคือเกิดความผูกพันในองค์กรมากขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิติวุฒิ หมั่นมี ได้วิจัยเรื่อง การสร้างความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า 1.แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความผูกพันต่อองค์กรพบว่า เป็นแนวคิดที่เป็นการสร้างความรู้สึกรักของข้าราชการ พนักงานและเจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดความรักที่จะอยู่ในองค์กรและมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานโดยอาศัยองค์ประกอบในการสร้างความผูกพัน 3 ด้านคือ ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน ด้านค่านิยมและการสร้างวัฒนธรรมองค์กร และด้านการติดตามและประเมินผล 2.การสร้างความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า ในการสร้างความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสร้างความผูกพันภายในองค์กร กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย 3 กระบวนการคือ กระบวนการด้านการสอนงานและสนับสนุนการปฏิบัติ กระบวนการการมีส่วนร่วม และกระบวนการการสื่อสารทั้งสามกระบวนการนี้ เป็นกระบวนการที่สร้างความผูกพันให้เกิดขึ้นภายในองค์กรได้ (Thitiwoot Manmee, 2556)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรมีนโยบายในการส่งเสริมแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม ด้านการบริการ (Service) ผู้บริหารควรมีการกำหนดแนวทางเพื่อลดขั้นตอนในการทำงาน มีการกระจายอำนาจหรือมอบหมายงานให้แก่ผู้รับผิดชอบให้สามารถดำเนินงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ ด้านการไม่เห็นแก่ตัว (Altruism) โดยการปรับเปลี่ยนวิถีคิดของบุคลากรให้เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ด้านการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ผู้บริหารควรนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานในเรื่อง คน เงิน งาน และการบริหารทรัพยากรต่างๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สถาบันพัฒนาบุคลากร กระทรวงมหาดไทย หรือ สถาบันพระปกเกล้า กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดเพชรบูรณ์ ควรจะมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาภาวะคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการ สำหรับผู้บริหาร โดยใช้วิธีการฝึกอบรมเป็นแนวทางในการส่งเสริม โดยการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการ

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเฉพาะการพัฒนาภาวะคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเสนอแนะ ดังนี้ 1) การพัฒนาภาวะคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเหนือตอนล่าง 2) การพัฒนาภาวะคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นทั้ง 4 ภาค ของประเทศไทย

References

- Viroj Sarattha. (2554). School: Learning Organization : Concept on Educational Administration. Bangkok : Thipphayawisut.
- Certo, S. C., (2006). Modern management, Upper Saddle River, (N.J: Pearson Prentice Hall.
- Samrit Kangpeang. & Sarayut Kanlong, (2553). The leadership in service organization : Concept Principle and Research , Press 2nd. Khonkean: Khlangnanawitthaya,
- Covey, S. R., (2004). *The 8th habit: From effectiveness to greatness*. New York: Free Press.
- Spears, L. C., (1996). Reflections on Robert K. Greenleaf and servant - leadership. Leadership and Organization Development Journal.

กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อการบริหารงาน ของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย
THE STRATEGY OF PROMOTING TRANSPARENCY BY BUDDHISM FOR
ADMINISTRATION OF LOCAL GOVERNMENTS
IN NONG KHAI PROVINCE

พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ (อัสสาร)*

Phramaha Somdet Mahasamithi (Attasarn)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารงาน ในการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม เพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย 3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์ การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย

ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร สมาชิกสภา ข้าราชการ พนักงานและประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองหนองคาย เทศบาลตำบลเฝ้าไร่และองค์การบริหารส่วนตำบลจุมพล จังหวัดหนองคาย จำนวน 398 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.933 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว และเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ 12 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองขั้นตอนโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปการบริหารงานในการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย มีระดับความคิดเห็นในเรื่องของสภาพทั่วไปในการบริหารงานในการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย มี 6 ประเด็นสำคัญ คือ (1) ระดับความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักสุจริต 3 ตามหลักนิติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 (2) ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักสุจริต 3 ตามหลักการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 (3) ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักสุจริต 3 ตามหลักความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 (4) ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักไตรสิกขา ตามหลักนิติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 (5) ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักไตรสิกขาตามหลักการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 (6) ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักไตรสิกขาตามหลักความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61

2. หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการบูรณาการกับหลักธรรมาภิบาลเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย มีประเด็นสำคัญ ดังนี้ (1) ส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดหนองคาย ด้วยหลักนิติธรรมบูรณาการกับหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา+สุจริต 3) (2) การส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดหนองคาย ด้วยหลักความมีส่วนร่วมบูรณาการกับหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา+สุจริต 3) (3) รูปแบบการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดหนองคาย ด้วยความรับผิดชอบต่อบูรณาการกับหลักพุทธธรรม (ไตรสิกขา+สุจริต 3)

3. กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย มีการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการบริหารจัดการ อปท. ให้เป็นองค์กรที่มีความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา 9 กลยุทธ์ ดังนี้ (1) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักนิติธรรมในการบริหารงานด้วยความเที่ยงตรงและมั่นคง (2) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักนิติธรรมในงานบริหารงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและไม่คดโกง (3) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักนิติธรรมในพัฒนาบุคลากรด้วยความเสมอภาคและไม่อคติเอนเอียง (4) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักความรับผิดชอบในการบริหารงานโดยการส่งเสริมสัมมาอาชีวะ (5) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักความรับผิดชอบต่อการบริหารงบประมาณเพื่อส่งเสริมพัฒนาชีวิต (6) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักความรับผิดชอบต่อในการอยู่ร่วมของคน ชุมชนและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (7) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมปฏิบัติ (8) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมุ่งประโยชน์ส่วนรวม (9) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสาธารณะและสร้างสรรค์สังคม

คำสำคัญ : กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใส, การบริหารงานตามแนวพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The research had three key objectives: i) to study general administration in promotion of transparency in accordance with Buddhism for administration of the local government organizations in Nongkhai province; ii) to study Buddhist principles relevant to the promotion of Buddhism – based transparency for administration of the local government organizations ; iii) to formulate the strategy of promoting the Buddhism –based transparency for administration in local government organizations in Nongkhai province.

The research was a mixed one, with quantitative and qualitative instruments of the research, which was comprised of questionnaires of five – rating scale and in-depth structural interview. Sample of the research was executives, members of the municipality council and SAO councils, officials and civil servants of the organizations including people, totaling 398 persons out of 75767 population in the town municipality of Nongkhai and the subdistrict municipality of Jumpol, Viengkuk, Faorai, as well as the subdistrict administrative organization of Jumpol, Nonkhai province. The collection of quantitative data relied on the questionnaires, which had the value of index of all items objective congruence at 0.933. Analysis of the data was calculated through descriptive statistics: frequency distribution, percentile, mean, and standard deviation. In addition, for the collection of the qualitative data, the in-depth structural interview and the face to face interview were used to get the as reliable data as possible. In the third phase, the focus group discussion among 12 professional experts was held to synthesize and verify the model. All qualitative data was analyzed by descriptive content analysis.

Findings were as follows:

1. As generally stated, administration in terms of Buddhism – based transparency management in the local government organizations in Nongkhai province possessed the different levels of opinion, which was related to statistically significant values, as follows: (1) the promotion of transparency management in terms of rule of law with the Buddhist principles of three right conducts – physical, verbal and mental- had the high level of a mean opinion at 3.67; (2) the promotion of transparency management in terms of participation with the Buddhist principles of three right conducts had the high level of a mean opinion at 3.68; (3) the promotion of transparency management in terms of responsibility with the Buddhist principles of three right conducts had the high level of a mean opinion at

3.78; (4) the promotion of transparency management in terms of rule of law with the Buddhist principles of three trainings – morality, concentration and wisdom - had the high level of a mean opinion at 3.69; (5) the promotion of transparency management in terms of participation with the Buddhist principles of three trainings – morality, concentration and wisdom - had the high level of a mean opinion at 3.63; (6) the promotion of transparency management in terms of responsibility with the Buddhist principles of three trainings – morality, concentration and wisdom - had the high level of a mean opinion at 3.61.

2. The Buddha's teachings, which can be suitably integrated to the good governance for promoting transparency in accordance with Buddhism for administration in the local government organizations consists of the principle of three trainings and the one of three right conducts, both of which can be practically applied into transparency management by the local government organization in terms of three individual domains: (1) rule of law (2) participation (3) responsibility.

3. The strategy of promotion and development of Buddhism - based transparency for encouraging the local government organizations to be an effectively administrative organization are subdivided into nine strategies: (1) the strategy of promotion of transparency with the principle of rule of law and honesty and determination; (2) the strategy of promotion of transparency in budgetary administration with the principle of rule of law and honesty and without corruption; (3) the strategy of promotion of transparency in human resource management with equality and impartiality; (4)) the strategy of promotion of transparency in administration with principle of responsibility, by carrying out right job progression; (5) the strategy of promotion of transparency with responsibility in budgetary administration for supporting and development of life; (6) the strategy of promotion of transparency with principle of responsibility in living together among human being, community and environment; (7) the strategy of promotion of transparency with the principle of participation, co-thinking and cooperation: (8) the strategy of promotion of transparency with the principle of participation in budgetary administration by honesty, integrity and with social benefit - oriented service mindedness; (9) the strategy of promotion of transparency with the principle of participation in personnel management, aiming to public service and social awareness.

Keyword : Strategy of promoting Transparency, Buddhist Administration

1. บทนำ

โลกของการบริหารในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ หรือภาคเอกชนต่างก็มีการนำหลักการ หรือแนวคิดทางการบริการแบบใหม่ๆ ที่มีความหลากหลายทั้งในรูปแบบและวิธีการเข้ามาใช้กันอย่างกว้างขวาง อาทิ การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Management: TQM) การบริหารเชิงกลยุทธ์หรือกลยุทธ์ (Strategic Management) การบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ (Management by Objective: MBO) การบริหารแบบดุลยภาพ (Balance Score Card : BSC) อย่างไรก็ตาม ในการบริหารองค์กรสำหรับยุคใหม่นี้ ได้นำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หรือ “การบริหารจัดการที่ดี” มาใช้ควบคู่หรือกำกับการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้เป็นที่ยอมรับ เป็นที่น่าเชื่อถือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งปวง ในขณะเดียวกัน ก็เชื่อว่าสามารถนำไปสู่การลดหรือขจัดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ภายในองค์กรได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ภายใต้หลักการบริหารจัดการที่ดี ได้มีการกล่าวถึงหลักการสำคัญประการหนึ่ง ที่พืงนำมาใช้ในการบริหารจัดการนั้นก็คือหลักความโปร่งใส เพื่อให้การดำเนินบริหารจัดการองค์กรมีความสุจริตและตรวจสอบได้ และเพื่อความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ความโปร่งใสเป็นเครื่องมือที่สามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆได้ และยังทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

องค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผลมาจากการกระจายอำนาจการปกครองส่วนกลางไปยังส่วนท้องถิ่นให้มีอิสระในการบริหารจัดการเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสดำเนินกิจกรรมต่างๆ จัดทำบริการสาธารณะตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นตนเอง แต่ในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ยังถูกจับตามองจากสังคมภายนอกว่า มีการทุจริตคอร์รัปชันเป็นจำนวนมาก การถูกจับตามองและถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทำนองดังกล่าว ย่อมไม่เป็นผลดีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งอาจมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทั้งในแง่ของงาน (ภารกิจ) งบประมาณ (เงิน) และบุคลากรของท้องถิ่นอยู่ไม่น้อยเช่นกัน

องค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง ได้นำแนวคิดและทฤษฎีบริหารใหม่ๆ มาใช้ โดยเฉพาะการนำหลักธรรมาภิบาลมากำกับควบคุมการบริหารงานขององค์กร ทำให้ให้้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง สามารถให้บริการสาธารณะตามความต้องการของประชาชน สามารถตรวจสอบได้ และได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดี และเพื่อให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีความโปร่งใสเพิ่มมากขึ้น ควรนำหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติด้วย โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาและหลักสุจริต 3 คือ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต เพื่อบูรณาการกับการบริหารจัดการที่ดีตามหลักการสากล นำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารงานขององค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่นและการบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดหนองคาย คือ เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 1 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 1 แห่ง รวม 3 แห่ง เพื่อกำหนดกลยุทธ์การส่งเสริม

ความโปร่งใสเพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศชาติและประโยชน์สุขของประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารงาน ในการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม เพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย
3. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์ การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย

3. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา เรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์
2. หลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมในการส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารงาน ของอปท.
3. หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารงาน
4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. ข้อมูลพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้แบ่ง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคายนี้ ได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรเพื่อตอบคำถามการวิจัย คือ

- 1) ตัวแปรเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย โดยมีตัวแปรอิสระคือ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่ง และรายได้ทั้งหมดต่อเดือน ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นในการบริหารงานตามแนวพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมในการส่งเสริมความโปร่งใสของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย ในการนำพุทธธรรม คือ ไตรสิกขาและสุจริต 3 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย

2) ตัวแปรเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อสำหรับแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้แทนสมาชิกสภา ผู้แทนหัวหน้าส่วน ผู้แทนส่วนราชการ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีส่วนได้เสียและผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคายตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ มาใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักพุทธธรรม คือ ไตรสิกขาและสุจริต เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมาภิบาล เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1) ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการพนักงาน และประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย ซึ่งดำเนินการศึกษาในจังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย เทศบาลเมืองหนองคาย เทศบาลตำบลเฝ้าไร่ และองค์การบริหารส่วนตำบลจุมพล รวม 3 แห่ง โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากผู้บริหาร ผู้แทนสมาชิกสภา ผู้แทนหัวหน้าส่วน ผู้นำชุมชน นักวิชาการ พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีส่วนได้เสียและผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย 3 แห่ง รวมทั้งสิ้น 17 รูป/คน

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่คือ จังหวัดหนองคาย ซึ่งประกอบด้วย เทศบาลเมืองหนองคาย เทศบาลตำบลเฝ้าไร่ อำเภอเฝ้าไร่ และองค์การบริหารส่วนตำบลจุมพล อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยระหว่างเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2558 ถึง เดือน มีนาคม พ.ศ. 2560 รวมเป็นระยะเวลา 19 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย การแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวนทั้งสิ้น 398 ชุด ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์และประมวลผลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive stat) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญ 17 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดหนองคาย จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการ แจกแบบสอบถาม สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และจัดสนทนากลุ่มเพื่อหาคำตอบทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1.สภาพทั่วไปในการบริหารงาน ในการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย มีระดับความคิดเห็นในเรื่องของสภาพทั่วไปในการบริหารงานในการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย มี เพื่อการบริหารงาน

1.1 ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักสุจริต 3 ตามหลักนิติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อ 4. อปท. มีความโปร่งใสในการประชุมเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์กระบวนการบริหารเงิน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 รองลงมา คือ ข้อ 5. อปท. มีการเปิดเผยข้อมูลการบริหารต่อสาธารณะ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 1. มืออปท. มีความชัดเจนในทิศทางการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารงาน มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54

1.2 ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักสุจริต 3 ตามหลักการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อ 1. มืออปท. มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหาร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 รองลงมา คือ ข้อ 3. อปท. มีการสำรวจความคิดเห็นของผู้รับบริการเพื่อปรับปรุงงานด้วยความสำนึกในหน้าที่การให้บริการ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 2. อปท. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางในการบริหารงานมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

1.3 ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักสุจริต 3 ตามหลักความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า

ข้อ 4. อปท. มีความโปร่งใสในการประชุมเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์กระบวนการบริหารเงิน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 รองลงมา คือ ข้อ 5. อปท. มีการเปิดเผยข้อมูลการบริหารต่อสาธารณะ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ข้อ 1. มีอปท. มีความชัดเจนในทิศทางการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารงาน มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54

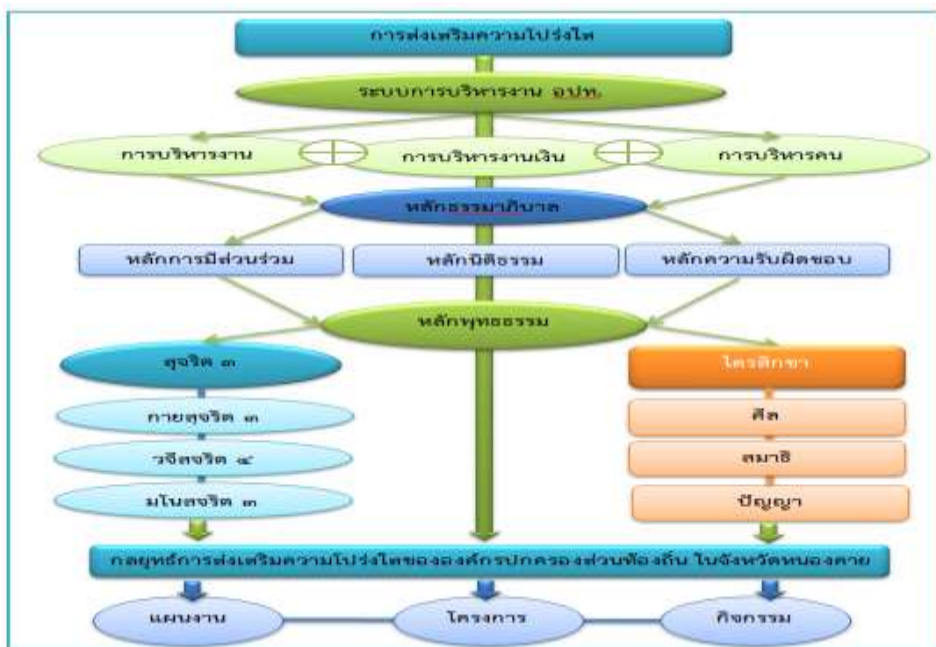
1.4 ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักไตรสิกขา ตามหลักนิติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อ 1. มีอปท. มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหาร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 รองลงมา คือ ข้อ 3. อปท. มีการสำรวจความคิดเห็นของผู้รับบริการเพื่อปรับปรุงงานด้วยความสำนึกในหน้าที่การให้บริการ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ข้อ 2. อปท. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางในการบริหารงานมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

1.5 ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักไตรสิกขา ตามหลักการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อ 2 ผู้บริหารใส่ใจปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาให้ประชาชน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 รองลงมา คือ ข้อ 5. ผู้บริหารและปฏิบัติงานร่วมกันรับผิดชอบคุณภาพการบริหาร และการบริการมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ข้อ 4 ผู้ปฏิบัติงานใน อปท. ยินดีในการสนทนาเพื่อให้ข้อมูลในการบริการประชาชนได้ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ =3.69

1.6 ระดับของความคิดเห็นในการสร้างเสริมความโปร่งใสด้วยหลักไตรสิกขาตามหลักความรับผิดชอบต่อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อ 1. ผู้บริหารมีการอบรมและพัฒนาให้มีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 รองลงมา คือ ข้อ 5. มีการพัฒนาผู้บริหารและปฏิบัติงานให้สำนึกร่วมกันรับผิดชอบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ข้อ 4 บุคลากรใส่ใจปัญหาและมีความกระตือรือร้นในการการแก้ปัญหาให้ประชาชนอย่างเต็มความสามารถ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46

2. หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นรูปแบบการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดหนองคาย ด้วยธรรมาภิบาลบูรณาการกับหลักพุทธธรรม มีกระบวนการส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารงานของ อปท. ทั้งด้านการบริหารงาน การบริหารคนและการบริหารเงิน สามารถดำเนินการได้ด้วยหลักธรรมาภิบาลและหลักพุทธธรรมในเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะหลักธรรมาภิบาลจะมุ่งเน้นในหลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วมและหลักความรับผิดชอบต่อ ส่วนหลักพุทธธรรมมุ่งเน้นในหลัก

ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และเสริมด้วยหลักสุจริต 3 หลอมรวมเป็นแนวทางการปฏิบัติของผู้เกี่ยวข้องในการบริหารงาน อปท. ทั้งระดับผู้บริหาร และระดับปฏิบัติการ จะนำมาซึ่งความโปร่งใสในการบริหารงานของ อปท. อย่างยั่งยืน ดังแผนภาพ



3. กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย

การกำหนดกลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีกระบวนการดังนี้ การดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดวิสัยทัศน์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานของ อปท. (1 วิสัยทัศน์)

2. กำหนดพันธกิจ การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานของ อปท. (3 ประการ)

3. กำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานของ อปท. (9 ข้อ)

4. กำหนดกระบวนการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงานของ อปท.

4.1 การบริหารการจัดการเชิงกลยุทธ์ (9 กลยุทธ์)

4.2 วิธีการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์

4.3 การวางแผนเตรียมการด้วยทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินงาน

เกี่ยวข้อง

4.4 การวางแผนและกำหนดบทบาท หน้าที่ ของหน่วยงานของบุคคลที่

4.5 การจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ต่างๆที่เกี่ยวข้อง

4.6 กระบวนการวัด ประเมินผล ความสำเร็จ

สาระสำคัญดังนี้

**1. วิสัยทัศน์ของ อปท. ด้านการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา
“พุทธธรรมนำท้องถิ่นไทย สร้างเสริมความโปร่งใส
สร้างงานคุณภาพ สร้างสังคมคุณธรรม”**

2.พันธกิจ : การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อการบริหารงาน
ของ อปท.

2.1 อปท. มีบทบาท ในการบริหารงานทุกมิติให้มีความโปร่งใสเพิ่มขึ้น

2.2 อปท. มีความรับผิดชอบ ในการบริหารจัดการงบประมาณให้มีความ
โปร่งใสเพิ่มขึ้น

2.3 อปท. มีหน้าที่ ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความโปร่งใสเพิ่มขึ้น

**3. เป้าหมายเชิงกลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อ
การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**

3.1 เพื่อให้ ระบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความ
โปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา

3.2 เพื่อให้ ระบบการบริการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความ
โปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา

3.3 เพื่อให้ ระบบงานบริหารจัดการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นมีความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา

4. กระบวนการดำเนินการเชิงกลยุทธ์

4.1 การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์

อปท. ควรมีการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการบริหารจัดการ อปท. ให้เป็น
องค์กรที่มีความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา ดังนี้

1) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักนิติธรรมในการบริหารงาน
ด้วยความเที่ยงตรงและมั่นคง

2) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักนิติธรรมในงานบริหาร
งบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและไม่คดโกง

3) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักนิติธรรมในพัฒนาบุคลากร
ด้วยความเสมอภาคและไม่เอกราชเอียง

4) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักความรับผิดชอบต่อ
การบริหารงานด้วยการส่งเสริมสัมมาอาชีพ

- 5) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักความรับผิดชอบในการบริหารงบประมาณเพื่อส่งเสริมพัฒนาชีวิต
- 6) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักความรับผิดชอบในการอยู่ร่วมของคน ชุมชนและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
- 7) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมปฏิบัติ
- 8) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมุ่งประโยชน์ส่วนรวม
- 9) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสาธารณะและสร้างสรรค์สังคม

6. อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบที่เกิดจากผลการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ในการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ 9 กลยุทธ์ เพื่อการสร้างเสริมความโปร่งใสใน อปท. ด้วยหลักธรรม ทั้ง สุจริต และหลักไตรสิกขา

การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ 9 กลยุทธ์ เพื่อการสร้างเสริมความโปร่งใสใน อปท. ด้วยหลักธรรม ทั้ง สุจริต และหลักไตรสิกขา 1. วิสัยทัศน์ของ อปท. ด้านการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ “พุทธธรรมนำท้องถิ่นไทย สร้างเสริมความโปร่งใส สร้างงานคุณภาพ สร้างสังคมคุณธรรม” โดยมีพันธกิจ : การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาของ อปท. ประกอบด้วย 1) อปท. มีบทบาท ในการบริหารงานทุกมิติให้มีความโปร่งใสเพิ่มขึ้น 2) อปท. มีบทบาท ในการบริหารจัดการงบประมาณให้มีความโปร่งใสเพิ่มขึ้น 3) อปท. มีบทบาท ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความโปร่งใสเพิ่มขึ้น โดยมีเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ การส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาของ อปท. 3 ประการ คือ 1) เพื่อให้ ระบบการบริหารงานของ อปท. มีความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา 2) เพื่อให้ ระบบการบริการเงินของ อปท. มีความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา 3) เพื่อให้ ระบบงานบริหารจัดการงบประมาณ มีความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีกระบวนการดำเนินการเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารจัดการ อปท. ให้เป็นองค์กรที่มีความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา 9 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) กลยุทธ์ การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักนิติธรรมในการบริหารงานด้วยความเที่ยงตรง มั่นคง แน่วแน่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทรงชัย นกขมิ้น** ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า ระดับการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดสมุทรปราการ มีระดับความเป็นธรรมาภิบาลในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับกลาง เมื่อพิจารณารายด้านของการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า มีการพัฒนา

อยู่ในระดับมากจำนวน 2 ด้าน คือ มีการพัฒนาตามหลักความคุ้มค่า และการพัฒนาตามหลักความรับผิดชอบต่อ การพัฒนาตามหลักคุณธรรม การพัฒนาตามหลักนิติธรรม การพัฒนาตามหลักความโปร่งใส และการพัฒนาตามหลักการมีส่วนร่วม 2) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักนิติธรรมในงานบริหารงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง **สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป มากมิตร** วิจัยเรื่อง จริยธรรมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า จริยธรรมของผู้บริหารระดับหัวหน้าภาควิชาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 จริยธรรมต่อผู้บังคับบัญชา จริยธรรมต่อองค์กร และจริยธรรมต่อสังคม องค์ประกอบที่ 2 คือ จริยธรรมต่อนักศึกษา และจริยธรรมต่อผู้ร่วมงาน องค์ประกอบที่ 3 คือ จริยธรรมต่อส่วนงาน และจริยธรรมส่วนตน 2) แนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารระดับหัวหน้าภาควิชาของสถาบันศึกษาเอกชน มี 8 แนวทางใหญ่ ได้แก่ การสนับสนุนด้านนโยบาย มีการจัดฝึกอบรมจริยธรรม จัดทำประมวลจริยธรรม หรือจริยธรรมวิชาชีพในองค์กร การตรวจสอบจริยธรรม การนำจริยธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งสำคัญในการบริหารทรัพยากรบุคคล การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ มีคณะกรรมการหรือที่ปรึกษาด้านจริยธรรม 8) การจูงใจ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เน้นคุณธรรมจริยธรรม 3) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักนิติธรรมในพัฒนาบุคลากรด้วยความเสมอภาค ไม่เอคตเอนเอียง **สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตระกูล ชำนาญ** ได้ทำการศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธศาสตร์” ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การพัฒนา พุทธถึงแผนการที่จะปฏิบัติ วิธีการ รูปแบบพฤติกรรม การกำหนดตำแหน่งที่จะปฏิบัติ การ และทัศนวิสัย ในการพัฒนา ซึ่งในที่นี้หมายถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ปัจจัยหลัก (Core factor) ของการพัฒนาทั้งปวง กำหนดตำแหน่งสำคัญของการพัฒนาไว้ที่ทรัพยากรมนุษย์ซึ่งรวมถึงกายกับใจ (Mater & Mind) ตามหลักพุทธศาสตร์ สอดคล้องกับอภิปรายของหมวดญาณวิทย์ที่ว่าถึงโลกทัศน์ หรือระบบความเชื่อในแง่ของวิธีการ รูปแบบ และศาสตร์การพัฒนา พุทธศาสตร์มีองค์ความรู้ที่กำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาได้ 4) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักความรับผิดชอบต่อการบริหารงานโดยสร้างสรรค์และส่งเสริมสัมมาอาชีพ 5) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักความรับผิดชอบต่อการบริหารงบประมาณเพื่อส่งเสริมพัฒนาชีวิต 6) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักความรับผิดชอบต่ออยู่ร่วมของคน ชุมชนและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม **สอดคล้องกับงานวิจัยของ มัณฑริกา วิฑูรชาติ** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก คือ 1. กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งมีกลยุทธ์รอง 16 กลยุทธ์ 2. กลยุทธ์พัฒนาครู ซึ่งมีกลยุทธ์รอง 7 กลยุทธ์ 3. กลยุทธ์การพัฒนาวิชาการ ซึ่งมีกลยุทธ์รอง 52 กลยุทธ์ 4. กลยุทธ์การพัฒนาการบริหารจัดการทั่วไป ซึ่งมีกลยุทธ์รอง 13 กลยุทธ์ 5. กลยุทธ์การพัฒนาความร่วมมือกับชุมชน และเครือข่ายโรงเรียนซึ่งมีกลยุทธ์รอง 8 กลยุทธ์ ผลการประเมินการทดลองใช้กลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่

เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาเอกชน พบว่าทั้ง 5 กลยุทธ์ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมทุกกลยุทธ์ อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 มาตรฐาน คือ ด้านอรรถประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง 7) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมปฏิบัติ ในการบริหารจัดการงานบุคคลที่ต้องมีการจัดสรรกำลังคนที่สามารถตอบสนองความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์**^๑ วิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารกำลังคนภาครัฐเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุข้าราชการ ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการวางแผนกำลังคนภาครัฐ ได้ตระหนักถึงปัญหาการขาดแคลนกำลังคนภาครัฐที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงได้ทำการพัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารกำลังคนภาครัฐเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุข้าราชการ 8) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มุ่งประโยชน์ส่วนรวม อีกทั้งยังรวมถึงความมีภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นที่สามารถสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ** ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์ : กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูญเสียงบประมาณประชาชนไม่ได้ประโยชน์เพราะผู้นำไม่สามารถทำแผนพัฒนาหรือการกำหนดโครงการ ได้ถูกต้อง เพราะความรู้จากการบริหารงานต่ำทำให้โครงการขาดคุณภาพ ประกอบกับบุคลากรไม่มีประสิทธิภาพ การดำเนินงานไม่เป็นไปตามหน้าที่ ตามกฎหมายระเบียบ คำสั่งการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดการนำกลยุทธ์มาใช้และทำงานที่ไม่มีกลยุทธ์ไปสู่เป้าหมาย นำมาซึ่งปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรและส่งผลกระทบต่อประชาชนและการบริหารการพัฒนาองค์กรการบริหารส่วนตำบลในยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่ ประสิทธิภาพประชาธิปไตย ประสิทธิภาพการศึกษาและประสิทธิภาพเศรษฐกิจกับภาวะผู้นำ การศึกษาเทคโนโลยีทรัพยากรมนุษย์สิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพ การบริหารโครงการ การมีส่วนร่วมในโครงการ ความโปร่งใสของโครงการและโครงการมีผลกำไร และ 9) กลยุทธ์การส่งเสริมความโปร่งใสด้วยหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสาธารณะและสร้างสรรค์สังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการ : ภูฏานสู่ความเป็นเลิศ” ผลจากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการขับเคลื่อนผลการปฏิบัติงานขององค์กร ซึ่งความสำเร็จของแต่ละองค์กรสามารถเกิดได้จากการพัฒนาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การใช้ความรู้ความสามารถของพนักงานในการสร้างกำไรเพิ่มขึ้น และสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ขององค์กร เพื่อนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น ซึ่งกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเป็นกลไกในการสนับสนุนให้พนักงานขับเคลื่อนผลการปฏิบัติการขององค์กร โดยที่การ

^๑วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ “การพัฒนาแผนกลยุทธ์การบริหารกำลังคนภาครัฐเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุข้าราชการ”, *รายงานวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล สำนักงาน ก.พ. , ๒๕๕๒).

ออกแบบกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจะต้องทราบถึงกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงพันธกิจและเป้าหมายขององค์การ ดังนั้นการออกแบบกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องนำกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บูรณาการไปกับกลยุทธ์องค์การและเป้าหมายขององค์การ และให้กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สอดคล้องเป็นไปในทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดการสนับสนุนต่อกลยุทธ์ขององค์การ จึงจะทำให้กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเป้าหมายและผลการปฏิบัติงานขององค์การ โดยที่กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องตระหนักว่าพนักงานคือทรัพยากรที่สำคัญตระหนักถึงคุณค่าของมนุษย์ และความต้องการที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพนักงานกับเป้าหมายขององค์การ เพื่อให้กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการสร้างพนักงานให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถสร้างผลผลิตให้กับองค์การ อีกทั้งยังมีปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา 5 ประการ คือ 1) ความมุ่งมั่นของผู้บริหาร ผู้บริหารของ อปท.จะต้องมีความมุ่งมั่น สนับสนุน และเป็นผู้นำในการดำเนินการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จินตนา บิลมาศ และคณะ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของข้าราชการพลเรือน” ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่า กลุ่มข้าราชการพลเรือนที่จำเป็นเร่งด่วนจะต้องได้รับการพัฒนา ก่อนคือ ข้าราชการบรรจุใหม่ทั่วไป กลุ่มที่จำเป็น จะต้องพัฒนาเฉพาะบางจิตลักษณะ ได้แก่ พัฒนาความเชื่ออำนาจในตน และลักษณะมุ่งอนาคต คือ กลุ่มข้าราชการหญิงระดับกลาง ส่วนข้าราชการชายระดับกลางควรพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม และผลการวิจัยยังพบว่า ข้าราชการใหม่ทั่วไปที่จะทำงานราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงต่อไป ควรได้รับการพัฒนาลักษณะทางจิต 3 ประการ คือ 1) ลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตน หมายถึง การเพิ่มความตระหนักในความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดในอนาคตต่อตนเอง ต่อหน่วยงานและต่อประเทศ นอกจากนี้จึงต้องรู้จักควบคุมตนเอง ให้ทำพฤติกรรมที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ใฝ่ฝันที่วางไว้สำหรับอนาคตให้ได้ 2) ความเชื่ออำนาจในตนว่า ทำดีได้ดี ถ้าตนพยายามมากในทางที่ถูกก็เกิดผลดีมากตามมาด้วย และเชื่อว่าผลดีและผลเสียที่เกิดกับตนนั้น มีสาเหตุจากตนเองเป็นส่วนใหญ่ มิได้เกิดจากความบังเอิญหรือโชคเคราะห์ จะได้เป็นผู้ที่กระตือรือร้นทำความดี ไม่มองมือรอเท้ารอให้บุญหล่นทับ 3) ทศนคติที่ดีต่อการทำงานราชการ หมายถึง การเห็นประโยชน์ของการทำงานราชการทั้งต่อตนเอง และประเทศชาติ มีความพอใจในงานของตน และพร้อมที่จะร่วมมือกับข้าราชการอื่นเพื่อให้งานราชการเกิดประสิทธิผลให้มากยิ่งขึ้น 2) นโยบายส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา ต้องชัดเจนและต่อเนื่อง มีเป้าหมาย ตัวชี้วัดและการประเมินผลการดำเนินการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีระศักดิ์ เครือเทพ** วิจัยเรื่องการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางการคลังของเทศบาลฉบับนี้เป็นการวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยตอบคำถามต่างๆ ข้างต้นอย่างเป็นรูปธรรม การวิเคราะห์ความเข้มแข็งทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Fiscal Capacity Analysis) เป็นเครื่องมือทางการบริหารประการหนึ่งที่ใช้ในการประเมินถึงศักยภาพในการจัดหารายได้ (Revenue-Raising Capacity : RRC) เปรียบเทียบกับความจำเป็นในด้านรายจ่าย

(expenditure needs : EN) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การวิเคราะห์ขีดความสามารถทางการคลังจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงระดับความเพียงพอของทรัพยากรทางการคลังของท้องถิ่นเมื่อเปรียบเทียบกับความจำเป็นในด้านรายจ่ายในช่วงเวลาหนึ่งๆ ทั้งนี้ เราสามารถนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวไปใช้ในการกำหนดนโยบายการคลังท้องถิ่นหลายประการ ตัวอย่างเช่น การบริหารจัดการเก็บภาษีอากร การวางแผนพัฒนารายได้การวางแผนการใช้จ่าย/และหรือการลงทุน ฯลฯ เป็นต้น สามารถนำไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางการเงินในการดำเนินงาน และสามารถใช้ในการกำหนดนโยบายการให้เงินอุดหนุนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Intergovernmental Fiscal Transfer Policy) 3) อปท.ต้องให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาเทียบเท่ากับนโยบายด้านอื่น มีระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมองค์กร ที่เอื้อต่อการดำเนินการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล** วิจัยเรื่องคุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบล มี วัตถุประสงค์เพื่อ สืบค้นคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบล และศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลที่อาศัยคุณธรรมจริยธรรมของ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนกระบวนการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งตามหลักธรรมาภิบาลนั้น คณะผู้วิจัย ศึกษาเฉพาะหลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส และหลักความรับผิดชอบต่อกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้รับรางวัลที่ 1 ประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีประจำปี 2547 ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ รวมจำนวน 10 แห่ง พบว่า จุดเด่นในการบริหารงานที่ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็น กลุ่มตัวอย่างได้รับรางวัลที่ 1 ประเภทการบริหารจัดการที่ดี ประจำปี 2547 ได้แก่ การบริหารจัดการหลักคุณธรรม องค์การบริหารส่วนตำบล (อปท.) ที่ทำการศึกษารายใหญ่ปฏิบัติตาม ระเบียบข้อบังคับของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่เคยมีปัญหาเรื่องผู้มีอิทธิพลหรือการถูกข่มขู่จาก คนในพื้นที่ แต่ที่มีบ้างจะเกิดขึ้นจากคนนอกพื้นที่และเป็นเรื่องของการสูญเสียผลประโยชน์ สิ่งยึดเหนี่ยวหรือสิ่งที่เตือนใจให้ผู้บริหาร พนักงานปฏิบัติงานด้วยความสุจริตคือความภูมิใจในตนเองที่เป็นข้าราชการ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ทำงานให้ประเทศชาติซึ่งถือว่า มีเกียรติ มี ศักดิ์ศรี หลักความโปร่งใส องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่ง มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี งบประมาณประจำปี ข่าวการจัดซื้อจัดจ้าง ผลการจัดซื้อจัดจ้าง กำหนดการประชุม อปท. รายงานทางการเงิน ขั้นตอนการรับบริการ เอกสารที่ต้องใช้และระยะเวลา ที่แล้วเสร็จของการให้บริการ ให้ประชาชนและผู้สนใจทั่วไปได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งทาง เว็บไซต์ วารสาร แผ่นพับ การติดประกาศ ณ ที่ทำการ อปท. ร้านค้าในหมู่บ้าน หอกระจายข่าว เสียงตามสาย เสียงไร้สาย วิทยุชุมชน หลักความรับผิดชอบต่อ ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลจะสอบถามความเห็นของประชาชนโดยผ่านประชาคมหมู่บ้านเพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการ ในแต่ละหมู่บ้านก่อน แล้วจึงนำมารวมกันเพื่อจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนใน

ภาพรวมอีกครั้ง และส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาท้องถิ่นจะมีการส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณ เพื่อดำเนิน กิจกรรม ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริม เศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาความยากจน การจัดระเบียบชุมชน สังคมและรักษาความสงบเรียบร้อยด้วย นอกจากนี้ อบต. มีการให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ บริหารจัดการท้องถิ่น ภาษี กฎหมายเบื้องต้นและสาธารณสุข เป็นต้น 4) การมีส่วนร่วมระหว่าง อบต. กับ ประชาชน เพื่อให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมกัน ถึงจะสามารถตอบสนองความต้องการของทั้งสองฝ่ายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุญแสง ชีระภากร** วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำ และการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทมีรูปแบบภาวะผู้นำแบบชั้นนำมากที่สุด รองลงมา คือ แบบปล่อยวาง แบบมีส่วนร่วม และแบบส่งเสริม ตามลำดับ โดยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีภาวะผู้นำแบบชั้นนำมากที่สุด รองลงมา คือ นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกช่วงอายุ ทั้งเพศหญิงและเพศชายในทุกระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรูปแบบภาวะผู้นำแบบชั้นนำมากที่สุด รองลงมา คือ แบบปล่อยวาง และแบบมีส่วนร่วมและยังมีประสบการณ์ทำงานมากขึ้น การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนยิ่งลดลง 3) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่บริหารโดยคำนึงถึงมิติประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความรับผิดชอบต่อสังคม ซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส และการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน แต่ในมิติความมีจริยธรรม และเคารพกฎหมาย และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น มีผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คำนึงน้อยกว่ามิติอื่น 4) เมื่อควบคุมตัวแปรระยะเวลาที่เคยทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาก่อน ประเภทผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานใน 3 มิติ คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม การสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และความซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส ส่วนรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการบริหารงานใน 3 มิติ คือการคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความรับผิดชอบต่อสังคม และการสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น แต่ตัวแปรทั้งสองไม่มีอิทธิพลร่วมกันต่อการบริหารงาน 5) ควรมีหลักธรรมาภิบาลในการจัดการ คือ ใช้หลักไตรสิกขาและสุจริต 3 สำหรับการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จตุรงค์ ดีสมโชค** วิจัยเรื่องกลยุทธ์การปฏิรูประบบราชการในกระทรวงยุติธรรมมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการปฏิบัติงานของกระทรวงยุติธรรม ตามนโยบายการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2545 และความสอดคล้องตามหลัก ธรรมาภิบาล เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของกระทรวงยุติธรรม ตามนโยบายการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ.2545 ประกอบไปด้วยการปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงาน การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน การรื้อใหม่ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม การเสริมสร้างระบบราชการให้ทันสมัย การเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ในการดำเนินการของกระทรวงยุติธรรม นโยบายการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ.2545 เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา

อุปสรรค จากการดำเนินการให้มีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาระบบราชการของกระทรวงยุติธรรมในอนาคตที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า 1) ยุทธศาสตร์ในการปฏิบัติงานของกระทรวงยุติธรรม เป็นไปตามนโยบายการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ.2545 และสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล 2) การปฏิบัติงานของกระทรวงยุติธรรม มีความสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2545 ในด้านการปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงาน ในด้านการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน ในด้านการรื้อปรับระบบการเงินและการงบประมาณ ในด้านการสร้างระบบบริหารงานบุคคลและค่าตอบแทนใหม่ ในด้านการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยม ในด้านการเสริมสร้างระบบราชการให้ทันสมัย และในด้านการเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในบริบทด้านการบริหารงาน โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ให้ทุกหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจถูกต้องตรงกัน การสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อปรับปรุงคุณภาพการให้บริการให้ดีขึ้นกว่าเดิม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดิเรก ถึงฝั่ง** วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (CEO) เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัด แบบบูรณาการรูปแบบใหม่และแบบเดิม พบว่าการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการรูปแบบใหม่ เริ่มจากการกำหนดกลยุทธ์ ด้วยการทำ SWOT กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ โดยระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน การแปลง กลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ แนวทางในการแปลงกลยุทธ์สู่การปฏิบัตินั้น ควรใช้แบบของการ บริหารโครงการมาเป็นแม่แบบในการดำเนินการ มีผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ต้องกำหนด เจ้าภาพผู้รับผิดชอบ กำหนดเป้าหมายการทำงาน การวัดผลและประเมินผลงาน มีเอกภาพในการบริหารจัดการ มีอำนาจในการบริหารงบประมาณ และให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำงานโดยมีกระบวนการจัดทำกลยุทธ์ของจังหวัด มีระบบที่ดี สอดคล้องกับกลยุทธ์ชาติ จัดทำแผนงานโครงการ มีการบูรณาการระหว่างแผนกลยุทธ์ของจังหวัดกับแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกับกลยุทธ์กลุ่มจังหวัด มีความร่วมมือกับจังหวัดอื่นๆ ที่อยู่นอกกลุ่มจังหวัด มีคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) และมีแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์จังหวัดให้สะท้อนความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และต้องมีความสามารถด้านการบริหารจัดการ (Chief Executive Officer) มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Chief Emotional Officer) และ มีจิตใจที่ร่าเริง มองโลกในแง่ดี ผู้ที่ทำงานด้วยความสุข (Chief Entertainment Officer) มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสามารถในการประสานงาน ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการวิจัยและติดตามประเมินผลงานอย่างต่อเนื่อง มีการจัดระบบฐานข้อมูลของจังหวัดทุกด้าน อย่างครบถ้วนและทันสมัยอยู่เสมอ มีการกระจาย อำนาจให้กับบุคคล/หน่วยงานต่างๆ ที่

รับผิดชอบ อย่างแท้จริงและมีการบริหารจัดการ งบประมาณที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีกระบวนการส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาใน 3 ภาคส่วน ที่จะขับเคลื่อนความเป็นระบบและความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน คือ ภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายประชาสัมพันธ์ และภาคท้องถิ่นเป็นผู้ปฏิบัติงาน โดยมีพุทธธรรมเป็นแก่นแกนทั้งกระบวนการกำหนดนโยบายและภาคปฏิบัติการ

2. ควรมีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของสังคม ในชุมชนท้องถิ่นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น เกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ และคุณค่าของการมีความโปร่งใสเชิงพุทธที่ชุมชน ท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วม รับรู้ และเรียนรู้อย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ

1. บุคลากรผู้บริหารงานท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการบริหารการจัดการ 2 ปัจจัย คือหลักส่งเสริมความโปร่งใสตามแนวพระพุทธศาสนาและหลักคุณภาพการบริหารจัดการ

2. ผู้บริหารงานท้องถิ่นและบุคลากรทุกส่วนงาน ควรมีส่วนร่วมการสร้างวัฒนธรรมความโปร่งใสเชิงพุทธของ อปท. ทุกระบบงานในทุกขนาดขององค์การ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาแบบจำลองความเป็นท้องถิ่นที่วิวัฒน์สู่ความเป็นประชาคมอาเซียนผ่านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีเชิงพุทธของชุมชน

2. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อการศึกษาในเชิงลึก เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำเอาผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยต่อไป

3. ควรศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมมาภิบาลด้านอื่นๆ ที่ไม่ได้นำศึกษาในงานวิจัยนี้เพิ่มเติม เช่น หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส และหลักความคุ้มค่า

บรรณานุกรม

Kriangkaiyos Phanthai. (2011). *Integrative strategy of Human resource management: the key into excellence*. Doctorate dissertation on Public Administration, National Institute of Development Administration.

Jintana Binmas & et al. (1986). "Trait and characteristics of Civil Servant" Research Report, Asia Foundation, Institute for Civil Service development, Office of civil service commission.

- Dereck theangfung (2006). *“Integrative Strategy of the province governor’s administration for strengthen competitive potential of provinces in Thailand”* Doctorate dissertation on public Administration. Graduate school, University of Rajapat Suandusit.
- Trakul Chamnan (2000). *“Strategy of Human Resource Development according to Buddhism, Research Report*. Mahamakutraavidyalaya University, Chaingmai, Boonsaeng Cheeraphakorn. (2009). *“Leadership and Administration of Local government Organization”*. Doctorate Dissertation (Public Administration). Graduate School: Ramkhamhaeng University.
- Paiboon Phosuwan. (2008). *“Strategy of Local Development into efficiency: A Case Study of Local Government in Thailand”*. Doctorate Dissertation. Faculty of Political Science, Thammasat University.

การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง
THE MANAGEMENT TOWARDS BUDDHISM PROPAGATION OF THE MEDITATION
PRACTICE CENTER IN RAYONG PROVINCE

พระครูปริยัติสุวัฒนภรณ์ (ประภาส จนทวนโณ) * พระมหาสุนันท์ สุนนโท **

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ***

Phrakrupariyatsuvatanaporn (Praphas Candavnno) * Phramahasunan Sunanttho **

Phrakrusangkarak Kiattisak Kittipanyo ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง 2) เพื่อศึกษาแนวคิดหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง

ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) คือวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร (Documentary research) และสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน 17 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับพระภิกษุและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 11 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะและรูปแบบเบื้องต้นสำหรับการยืนยันข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย บันทึกเสียง และจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 316 คน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดระยองมี 3 รูปแบบ คือ 1) การแสดงธรรมเทศนา เป็นการแสดงธรรมอย่างมีแบบแผน ต้องมีการวางแผนการเทศน์โดยพิจารณาจากประเภทของงาน ระยะเวลา เรื่องที่จะเทศน์ การจัดสถานที่ เป็นต้น 2) การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม เป็นการแสดงธรรมด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย พิธีรต่อน้อยกว่าการแสดงธรรมเทศนา 3) การฝึกปฏิบัติธรรม มีวิธีการฝึกแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแนวทางของสำนักปฏิบัติธรรม

2. แนวคิดหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง ใช้หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา โดยการนำมาใช้ในการ 1) พัฒนาผู้นำ อันได้แก่ เจ้าอาวาส และเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และ ด้านการบริหารจัดการ 2) พัฒนาผู้เผยแพร่ศาสนา อันได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์และวิทยากร ในการเป็นผู้เผยแพร่ศาสนา 3 รูปแบบ คือ การแสดงธรรมเทศนา การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม และการฝึกปฏิบัติธรรม

3. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง ประกอบด้วย 3 แนวทาง และ 8 การพัฒนา คือ **แนวทางที่หนึ่ง** การบริหารจัดการด้านสถานที่ โดยการจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแต่ละรูปแบบ **แนวทางที่สอง** การบริหารจัดการ ด้านวิทยากร โดยการเตรียมความพร้อมของวิทยากรให้เหมาะสมกับการเผยแพร่ศาสนาแต่ละรูป **แนวทางที่สาม** การบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ โดยการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับการเผยแพร่ศาสนาแต่ละรูปแบบ **การพัฒนาที่หนึ่ง** คือพัฒนาเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลัก ฉันทะ **การพัฒนาที่สอง** คือพัฒนาเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลัก วิริยะ **การพัฒนาที่สาม** คือพัฒนาเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลัก จิตตะ **การพัฒนาที่สี่** คือพัฒนาเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลัก วิมังสา เพื่อให้มีคุณลักษณะของการเป็นผู้บริหารที่ดี และ **การพัฒนาที่ห้า** คือพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากร ตามหลัก ฉันทะ **การพัฒนาที่หก** คือพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากร ตามหลัก วิริยะ **การพัฒนาที่เจ็ด** คือพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากร ตามหลัก จิตตะ **การพัฒนาที่แปด** คือพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากร ตามหลัก วิมังสา เพื่อให้มีคุณลักษณะของการเป็นผู้เผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ดี

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยองโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก 2) ระดับความคิดเห็นของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยองโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน

ระดับเห็นด้วยมาก 3) ระดับความคิดเห็นของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยองตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

ABSTRACT

This research has objectives which are 1) to study the Buddhism propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province, 2) to study the concept of Buddha-Dhamma applied in the management towards Buddhism propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province and 3) to present the way of the management towards Buddhism propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province.

The research methodology in this study was the Mixed Methods combining the qualitative research with the quantitative research. The researcher studied by means of documentary research and the In-depth Interview with 17 key informants who were the abbot of the meditation practice center, insight meditation masters, Buddhism propagation experts and practitioners. The tool used in this research was the interview question form and the data was collected by means of note taking and tape recording. After gathering the data from the interview, it had been analyzed by using the descriptive content analysis and verified by the Focus Group Discussion of 11 key informants who were monks and savants in the management towards Buddhism propagation. The research tool was the question form of Focus Group Interview and primary model for verifying the data. The researcher gathered all the data by arranging a small group meeting, voice recording and note taking. Then the researcher analyzed the data from these two steps by using the descriptive analysis method in quantitative research. In terms of the quantitative method, the research tool was questionnaire for the sampling group of 316 people. The researcher analyzed the data by using the instant program of social science. The statistics used were the frequency values, percentage, mean and standard deviation.

The research findings were:

1. The Buddhism propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province consisted of 3 models which were 1) Dhamma Preaching was the dhamma preaching with format which required the preaching plan by considering from

occasional type, time duration, sermon content, venue arrangement, etc. 2) Dhamma Narration or Dhamma Sermon was the dhamma preaching with a language that was easy to understand with less formality than the Dhamma Preaching and 3) Dhamma Practice Training had different trainings depending on the way of the Meditation Practice Center.

2. The concept of Buddha-Dhamma applied in the management towards Buddhism propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province was the Four Means of Accomplishment (Iddhipāda) consisting of Chanda (Will), Viriya (Effort), Citta (Thoughtfulness) and Vīmaṃsā (Investigation). This concept was adopted to 1) develop the leaders such as abbots and heads of the meditation practice center in its management of 3 aspects which were retreat, lecturer and management; 2) develop the Buddhism propagators who were insight meditation masters and lecturers in propagating through 3 models which were dhamma preaching, dhamma narration or dhamma sermon and dhamma practice training.

3. The way in the management towards Buddhism Propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province consisted of 3 ways and 8 developments. **The first way** was the management in terms of the retreat aspect by providing the suitable place for Buddhism propagation for each model; **the second way** was the management in terms of the lecturers by providing them with appropriate preparation for Buddhism propagation in each model; **the third way** was the management in terms of the management suitable for Buddhism propagation in each model. **The first development** was to develop abbots and heads of the meditation practice center by means of Chanda; **the second development** was to develop abbots and heads of the meditation practice center by means of Viriya; **the third development** was to develop abbots and heads of the meditation practice center by means of Citta; **the fourth development** was to develop abbots and heads of the meditation practice center by means of Vīmaṃsā in order to acquire the characteristic of good administrator; **the fifth development** was to develop insight meditation masters and lecturers by means of Chanda; **the sixth development** was to develop insight meditation masters and lecturers by means of Viriya; **the seventh development** was to develop insight meditation masters and lecturers by means of Citta; and **the eighth development** was to

develop insight meditation masters and lecturers by means of Vīmaṃsā in order to acquire the characteristic of good Buddhism propagator.

The outcomes of quantitative data analysis were 1) the level of opinion of monks and laypeople towards the Buddhism propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province in overall and the income ranked strongly agreed; 2) the level of opinion of monks and laypeople about the management towards the Buddhism propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province in overall and the income ranked strongly agreed; and 3) the level of opinion of monks and laypeople about the management towards the Buddhism propagation of the Meditation Practice Center in Rayong Province following the Four Means of Accomplishment (Iddhipā da) in overall and the income ranked strongly agreed.

1. บทนำ

ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในโลก ภายหลังการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากุณมาที่จะแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ ทรงประกาศ พระธรรมที่ได้อธิบายมา จนกระทั่งมีผู้รู้แจ้งเห็นจริง ในพระธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดง ขณะนั้น พระอรหันตสาวกได้อุบัติขึ้นแล้วในโลก 60 องค์รวมทั้งพระพุทธองค์ด้วยเป็น 61 องค์พระพุทธองค์ได้ทรงวางหลักและวิธีปฏิบัติในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่เหล่าพระสาวก ซึ่งเป็นพระอรหันต รุนแรก เพื่อถือเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระศาสนา รวมทั้งเพื่อให้พระธรรมคำสอนแผ่ไปในมวล มนุษยชาติและเพื่อความดำรงมั่นแห่งพระสัทธรรม ในสมัยพุทธกาลนั้น การนำเอาหลักพุทธธรรมมา ปฏิบัติเพื่อให้เกิดโลกุตตรปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมาย คืออบรมให้จิตสงบจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นป ญญา และมีการบรรลุพระนิพพาน เปนเป้าหมายสูงสุดสำหรับพุทธศาสนิกชนตามหลักคำสอนของ พระพุทธองค์ในการปฏิบัติหน้าที่ของชาวพุทธให้สมบูรณ์พร้อม โดยคำนึงถึงหลักพระสัทธรรม 3 ประการ ที่ประกอบด้วย ปรีชา (คันถะ) ปฏิบัติ (วิปัสสนา) และปฏิเวธ แต่ในปัจจุบัน สังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยี ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง หลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง ขณะเดียวกันความเสื่อมทรามทาง ด้านจิตใจ ได้กลายเป็นโรครุมิคุ้มกันบกพร่องทางด้านอารมณ์ ยาที่จะแก้ได้ดีที่สุดนั้น คือการฉี ดวัคซีนทางใจ อันเป็นผลผลิตมาจากการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เรียกกันว่าธรรม โอสธ หรือการปฏิบัติธรรม ฝึกอบรมจิตใจให้มีสมาธิเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดสติปัญญากำหนดรู้เท่าทัน สภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัญหาอันแท้จริงของชีวิต แต่สังคมไทยกลับไม่ได้นำหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา มาแก้ปัญหาโรคทางใจอย่างจริงจัง

ปัจจุบันมหาเถรสมาคมให้ความสนใจสนับสนุนการปฏิบัติธรรม โดยออกระเบียบ ส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เป็นระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการเรียนการสอน

วิปัสสนาธุระ หรือการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานให้เป็นไปตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ในมหาสติปัฏฐานสูตรเพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน (KongbhuttasasansuksaSamnangkangprabhuddasasanahangchart, 2553: 2) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดระยองในปัจจุบันมีอยู่ทั้งสิ้น 20 แห่ง กระจายตัวอยู่ทั่วไปทั้งจังหวัด มีรูปแบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกันออกไปตามความพร้อมของแต่ละสำนัก แต่ปัญหาสำคัญในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในปัจจุบันก็คือ การขาดพระภิกษุที่เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมและพระวิปัสสนาจารย์สำหรับทำหน้าที่บริหารจัดการฝึกอบรมสั่งสอนได้อย่างดีมีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้สำนักปฏิบัติธรรมที่มีมาตรฐานและมีพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติชอบในการอบรมสั่งสอนเรื่องสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานยังมีอยู่น้อย การสร้างเครือข่ายในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสำนักปฏิบัติธรรมจึงนับเป็นบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรพระพุทธศาสนาให้เจริญรุดหน้าไปในอนาคต รวมถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาคมโลก และประชาคมอาเซียนซึ่งกำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้า หากคณะสงฆ์และสำนักปฏิบัติธรรมยังขาดความตื่นตัวในเรื่องนี้ ก็จะทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่กระจายตัวอย่างที่ควรจะเป็น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นไปได้ในการหาการบริหารจัดการที่ดีที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง ที่สมบูรณแบบนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดทฤษฎีการบริหารทางโลก มาใช้กับวิธีการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในสมัยปัจจุบัน เพื่อความสมบูรณแบบในการบริหารจัดการที่ดีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยองที่ตรงจุด และก่อให้เกิดประสิทธิภาพรวมถึงให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุดอย่างมีคุณภาพตามวัตถุประสงค์ที่มหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดไว้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง
- 2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยใช้วิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) คือ วิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary

research) และสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็น เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และผู้ปฏิบัติธรรม จำนวน 17 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับพระภิกษุและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 11 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ และรูปแบบเบื้องต้นสำหรับการยืนยันข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมกลุ่มย่อย บันทึกเสียง และจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา รวมทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม จำนวน 316 ชุด ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า

1. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดระยองมี 3 รูปแบบ คือ 1) การแสดงธรรมเทศนา 2) การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม 3) การฝึกปฏิบัติธรรม ซึ่งจากการวิเคราะห์ สามารถแบ่งลักษณะสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแต่ละรูปแบบได้ดังต่อไปนี้

(1) การแสดงธรรมเทศนา มีลักษณะเด่น คือ การวางแผนระเบียบพิธีการเทศน์ในแต่ละงานมีความแตกต่างกัน จะต้องวางแผนจัดเตรียมพิธีการเทศน์ โดยพิจารณา ประเภทของงานที่ไปเทศน์ ระยะเวลาในการเทศน์ การเตรียมเรื่องที่จะเทศน์ การจัดสถานที่ การจัดธรรมาสน์แสดงธรรม การเตรียมเทียนประจำธรรมาสน์ แต่ละงานจะมีพิธีรีตองที่แตกต่างกัน, การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเทศน์แต่ละครั้งเป็นสิ่งสำคัญจำเป็น ได้แก่ 1) วิมุตติ 2) อานิสงส์จากการฟังธรรม 5 ประการ, ลักษณะการเทศน์แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) บุคคลาธิษฐานเทศนา พรรณนาโดยยกบุคคลเป็นที่ตั้ง 2) ธรรมาธิษฐานเทศนา พรรณนาโดยเน้นหลักธรรมเป็นที่ตั้ง, พระนักเทศน์ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1. นักเทศน์ปฏิภาณ ไม่อ่านคัมภีร์ (นักเทศน์ปากเปล่า) แต่ถือหนังสือเทศน์เป็นคัมภีร์ ประคองไว้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ นักเทศน์แบบนี้ต้องมีความรู้และได้รับการฝึกฝนตนเองมาเป็นอย่างดี 2. นักเทศน์อ่านคัมภีร์ หมายถึง การเทศน์ไปตามคัมภีร์ที่มีผู้แต่งไว้หรือที่ตนเองแต่งไว้แล้ว, พระนักเทศน์ต้องมีการเตรียมพร้อมขั้นพื้นฐานก่อนเทศน์ ได้แก่ เตรียมตัว เตรียมใจ เตรียมวิจัยผู้ฟัง และเตรียมหลักการเทศน์ ตามลำดับ

2) การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม มีลักษณะเด่น คือ การวางแผนก่อนการแสดงปาฐกถาธรรม ได้แก่ การจัดสถานที่ ระยะเวลา ผู้เข้าฟัง ขั้นตอนพิธีการ การประชาสัมพันธ์, การแสดงปาฐกถาธรรมเป็นการเทศน์แนวใหม่ ใช้วิธีการบรรยายธรรมด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เนื้อหาสาระเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นการแสดงธรรมในวันสำคัญทางศาสนา

หรือวันสำคัญอื่นๆ ของผู้มาเชิญไปบรรยาย, พระผู้บรรยายธรรมจะต้องเตรียมตัวให้พร้อม เช่น เตรียมเนื้อหาธรรมที่จะบรรยาย ให้เหมาะสมกับงานและผู้เข้าฟัง เตรียมตัวเองให้พร้อมที่จะบรรยาย, การแสดงปาฐกถาธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ฟังนำไปสู่กระประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง มีสติปัญญา ในการดำเนินชีวิต

3) การฝึกปฏิบัติธรรม มีลักษณะเด่น คือ ในภาพรวมการฝึกปฏิบัติมี 5 รูปแบบ 3 แนวทาง คือ รูปแบบรูปนาม รูปแบบพองยุบ รูปแบบพุทธโธรูปแบบบูรณาการของสำนักวัดหนองป่าพง รูปแบบผสมผสาน และแนวทางการฝึกปฏิบัติ การให้คำปรึกษา และการประเมินประสิทธิภาพการฝึกปฏิบัติ, ด้านการปฏิบัติใช้แนวพระไตรปิฎก ตามหลักมหาสติปัฏฐาน คู่มือสำนักพุทธ แต่รูปแบบจะขึ้นอยู่กับแต่ละสำนักปฏิบัติธรรม, สถานที่ในการฝึกปฏิบัติควรเน้นความเป็นธรรมชาติกลมกลืนกับธรรมชาติ มีความร่มรื่น, ควรมีการพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ อย่างสม่ำเสมอ โดยให้อบรมในหลักสูตรต่างๆ เช่น เทคนิคการสอน วิธีการสอบอารมณ์ เป็นต้น, ระดับการฝึกอบรมแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับพื้นฐาน ระดับปานกลาง และระดับเข้มข้น พิจารณาจากกลุ่มผู้เข้าฝึกปฏิบัติ ตามลำดับ

2. แนวคิดหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง พบว่า นำหลัก อิทธิบาท 4 มาใช้ในการพัฒนาผู้นำ และผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

1) การพัฒนาผู้นำ อันได้แก่ เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง จะต้องอาศัยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่ต้องการตามหลัก ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา โดยแบ่งออกเป็นการบริหารใน 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดคุณสมบัติ ดังนี้

การพัฒนาที่หนึ่ง คือพัฒนาเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลัก ฉันทะ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ควรมีความต้องการปรารถนา ให้สถานที่ของตนเอื้อต่อการเผยแผ่ศาสนาในทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการแสดงธรรม เทศนา การปาฐกถาธรรม และการฝึกปฏิบัติธรรม ควรมีความรัก ความศรัทธาที่จะบำรุงรักษาดูแลสถานที่ 2) ด้านวิทยากร เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ควรมีความต้องการ ปรารถนา ให้วิทยากรในสถานปฏิบัติของตนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการสอนที่ดี และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ยิ่งๆ ขึ้นไป 3) ด้านการบริหารจัดการ เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ควรมีความต้องการ ปรารถนา ให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของตนดำเนินการได้ตามแผน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การพัฒนาที่สอง คือพัฒนาเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลัก วิริยะ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องลงมือปฏิบัติในการดูแล ปรับปรุงสถานที่ให้มีความเป็นระเบียบ สบายๆ เหมาะแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน

ทุกรูปแบบ 2) ด้านวิทยากร เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องลงมือศึกษาการเป็นวิทยากรด้วยตนเอง เพื่อจะได้รู้จุดดี จุดด้อย จุดที่ควรแก้ไข และพัฒนาเพิ่มเติม หมั่นพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ 3) ด้านการบริหารจัดการ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องเป็นผู้นำในการวางแผนการดำเนินงาน การประชุม การจัดตั้งคณะกรรมการดูแลด้านต่างๆ เพื่อมอบหมายงานได้อย่างเหมาะสม

การพัฒนาที่สาม คือพัฒนาเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลัก จิตตะ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน ในการเอาใจใส่ดูแลสถานที่ปฏิบัติธรรม ว่ามีอะไรควรต้องปรับปรุง ซ่อมแซม ก่อนหลัง เช่น ห้องพัก ห้องน้ำ ห้องสุขา 2) ด้านวิทยากร เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องดูแลเอาใจใส่การทำงานของวิทยากรในสำนักฯ ของตนอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมิณผลการทำงาน และปัญหาที่ควรพัฒนาของวิทยากร 3) ด้านการบริหารจัดการ เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ มีการวางแผนการดำเนินงาน การแบ่งงาน การควบคุม ติดตามผล วางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

การพัฒนาที่สี่ คือพัฒนาเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ตามหลัก วิมังสา แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องหมั่นสำรวจ ติดตาม ประเมิณผล การพัฒนาสถานที่ว่าจากที่ทำไปมีความสำเร็จมากน้อยแค่ไหน 2) ด้านวิทยากร เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมจะต้องหมั่นสำรวจ ติดตาม ประเมิณผลการทำงานและการพัฒนาตนเอง รวมทั้งวิทยากรในสำนักฯ ของตน เพื่อการพัฒนาต่อไปในอนาคต 3) ด้านการบริหารจัดการ เจ้าอาวาส หรือ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ต้องหมั่นใคร่ครวญ พิจารณาสำรวจการบริหารจัดการของตน รับฟังความเห็นของผู้อื่น เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการต่อไป

2) การพัฒนาผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา อันได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากร ของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง จะต้องอาศัยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่ต้องการตามหลัก ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา โดยแบ่งตามการเผยแผ่ศาสนา 3 รูปแบบ คือ การแสดงธรรม เทศนา การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม และ การฝึกปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดคุณสมบัติ ดังนี้

การพัฒนาที่ห้า คือพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากร ตามหลัก ฉันทะ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การแสดงธรรมเทศนา พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากรต้องตั้งใจศึกษาหาความรู้ทั้งปริยัติ และประสบการณ์ทางปฏิบัติ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และพัฒนาศักยภาพตนเองในการเป็นพระนักแสดงธรรมเทศนา 2) การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากรต้องตั้งใจศึกษาหาความรู้ทั้งปริยัติ และประสบการณ์ทางปฏิบัติ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และพัฒนาศักยภาพตนเองในการเป็นพระนักบรรยายธรรม หรือปาฐกถาธรรม 3) การฝึกปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากร ต้องตั้งใจศึกษาหาความรู้ทั้งปริยัติ และประสบการณ์ทางปฏิบัติ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ และพัฒนาศักยภาพตนเองในการเป็นพระนักปฏิบัติ และมีความสามารถในการสอบอารมณ์

การพัฒนาที่หก คือพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากร ตามหลัก วิริยะ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การแสดงธรรมเทศนา พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากรจะต้องมีความรับผิดชอบ ชยัน อดทน ในการปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย อย่างเต็มที่ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ 2) การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากรจะต้องมีความรับผิดชอบ ชยัน อดทน ในการปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย อย่างเต็มที่ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ 3) การฝึกปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากร จะต้องมีความรับผิดชอบ ชยัน อดทน ในการปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย อย่างเต็มที่ สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

การพัฒนาที่เจ็ด คือพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากร ตามหลัก จิตตะ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การแสดงธรรมเทศนา พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากรจะต้องเอาใจใส่ต่อ การแสดงธรรมเทศนาในแต่ละครั้ง สามารถเห็นข้อบกพร่องในการแสดงธรรมเทศนาของตนเองได้ 2) การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากรจะต้องเอาใจใส่ต่อ บรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรมในแต่ละครั้ง สามารถเห็นข้อบกพร่องในการบรรยายธรรมของตนเองได้ 3) การฝึกปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากร จะต้องเอาใจใส่ต่อ การฝึกสอนปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้ง สามารถเห็นข้อบกพร่องในการสอนปฏิบัติธรรมของตนเองได้

การพัฒนาที่แปด คือพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ หรือ วิทยากร ตามหลัก วิมังสา แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การแสดงธรรมเทศนา พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากร จะต้องพิจารณาผลของการแสดงธรรมเทศนาในแต่ละครั้งได้ ว่าผู้ฟังมีความเข้าใจ หรือได้รับประโยชน์มากแค่ไหนเพื่อนำมาปรับปรุงในการแสดงธรรมเทศนาครั้งต่อไป 2) การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากรจะต้องพิจารณาผลของการบรรยายธรรมในแต่ละครั้งได้ ว่าผู้ฟังมีความเข้าใจ หรือได้รับประโยชน์มากแค่ไหนเพื่อนำมาปรับปรุงในการบรรยายธรรมครั้งต่อไป 3) การฝึกปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ หรือวิทยากร จะต้องพิจารณาผลของการฝึกปฏิบัติธรรมในแต่ละครั้งได้ ว่าผู้เรียนมีความเข้าใจ หรือได้รับประโยชน์มากแค่ไหนเพื่อนำมาปรับปรุงในการสอนครั้งต่อไป

3. การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง ประกอบด้วย 3 แนวทาง และ 8 การพัฒนา คือ

แนวทางที่หนึ่ง การบริหารจัดการ ด้านสถานที่ โดยการจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับการเผยแผ่ศาสนาแต่ละรูปแบบดังนี้ 1) การแสดงธรรมเทศนา สถานที่ตั้งต้องเหมาะสมไม่ใกล้ ไม่ไกล ชุมชนจนเกินไป, มีศาลาที่สามารถให้นั่งฟังการแสดงธรรมเทศนาได้ อย่างเพียงพอ, มีการจัดธรรมาสน์ เทียนส่องธรรม คัมภีร์ และอื่นๆ ที่จำเป็น, กลมกลืนกับธรรมชาติ สงบ ร่มรื่น เรียบง่ายเป็นระเบียบ 2) การบรรยายธรรม หรือปาฐกถาธรรม สถานที่ตั้งเหมาะสมไม่ใกล้ ไม่ไกลชุมชนจนเกินไป, มีศาลาที่สามารถให้นั่งฟังบรรยายธรรมหรือการแสดงปาฐกถาได้อย่างเพียงพอ, มีการจัดอาสนสงฆ์ กับ แสตนด์ (หากยื่นบรรยายธรรม), กลมกลืนกับธรรมชาติ สงบ ร่มรื่น เรียบง่ายเป็นระเบียบ 3) การฝึก

ปฏิบัติธรรม สถานที่ตั้งเหมาะสมไม่ใกล้ ไม่ไกลชุมชนจนเกินไป, มีศาลาที่สามารถให้ฝึกปฏิบัติได้อย่างเพียงพอ, กลมกลืนกับธรรมชาติ สงบ ร่มรื่น เรียบง่ายเป็นระเบียบ

แนวทางที่สอง การบริหารจัดการ ด้านวิทยาการ โดยการเตรียมความพร้อมของวิทยาการ ให้เหมาะสมกับการเผยแผ่ศาสนาแต่ละรูปแบบดังนี้ 1) การแสดงธรรมเทศนา วิทยาการจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะแสดงธรรมเทศนา, มีความสามารถในการด้านการแสดงธรรมเทศนา ได้แก่ ปุคคาธิชฐาน และธรรมาธิชฐาน, ต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนการเทศน์ และกำหนดวัตถุประสงค์ในการเทศน์แต่ละครั้ง 2) การบรรยายธรรม หรือปาฐกถาธรรม วิทยาการจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะบรรยาย, มีความสามารถในการบรรยาย, ต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนการบรรยายทุกครั้ง 3) การฝึกปฏิบัติธรรม วิทยาการจะต้องมีความรู้ทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ, มีความสามารถในการถ่ายทอด, จะต้องเตรียมร่างกายและจิตใจให้พร้อมก่อนสอน

แนวทางที่สาม การบริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการ โดยการบริหารให้เหมาะสมกับการเผยแผ่ศาสนาแต่ละรูปแบบดังนี้ 1) การแสดงธรรมเทศนา จะต้องวางแผนเตรียมเรื่องที่จะแสดงธรรมเทศนาให้เหมาะสมกับผู้ฟัง, จะต้องวางแผนจัดเตรียมพิธีการเทศน์ โดยพิจารณาประเภทของงานที่ไปเทศน์ ระยะเวลาในการเทศน์ การเตรียมเรื่องที่จะเทศน์ การจัดสถานที่ การจัดธรรมาสน์แสดงธรรม 2) การบรรยายธรรม หรือปาฐกถาธรรม จะต้องมีการวางแผนก่อนการแสดงปาฐกถาธรรม ได้แก่ การจัดสถานที่ ระยะเวลา ผู้เข้าฟัง ขั้นตอนพิธีการ การประชาสัมพันธ์, ต้องเตรียมเนื้อหาธรรมที่จะบรรยายให้เหมาะสมกับผู้ฟัง 3) การฝึกปฏิบัติธรรม ต้องมีการพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์อย่างสม่ำเสมอ, มีการจัดระดับการฝึกปฏิบัติ เป็น 3 ระดับ คือ ระดับพื้นฐาน ระดับปานกลาง และระดับเข้มข้น

ส่วน 8 การพัฒนานั้น คือการพัฒนาผู้นำ และการพัฒนาผู้เผยแผ่ศาสนา โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อให้เกิดคุณลักษณะ ตามหลัก ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ดังที่นำเสนอไว้ในผลการวิจัยข้อ 2 นั้นเอง

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยองโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก 2) ระดับความคิดเห็นของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยองโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก 3) ระดับความคิดเห็นของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยองตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

5. อภิปรายผล

การอภิปรายผลในการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักสงฆ์จังหวัดระยอง โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญ และนำเสนอให้นำมาอภิปรายดังนี้

1. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักสงฆ์จังหวัดระยอง พบว่า มี 3 แนวทาง คือ แนวทางที่หนึ่ง การบริหารจัดการด้านสถานที่ แนวทางที่สอง การบริหารจัดการ ด้านวิทยากร และแนวทางที่สาม การบริหารจัดการด้านการบริหารจัดการ ซึ่งหากบริหารจัดการทั้งสามด้านได้ดีจะส่งผลถึงคุณภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดระยองด้วย ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ด้านการบริหารจัดการ ขาดการจัดทำสถิติและข้อมูลการปฏิบัติธรรม ขาดการประชาสัมพันธ์ต่อเนื่อง และการดูแลสถานที่ไม่ทั่วถึง ด้านวิทยากร มีจำนวนน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริงและการทำกิจกรรมใช้เวลานานเกินไป ด้านสถานที่ ไม่ค่อยสะอาด ที่พักและห้องน้ำไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ด้านการจัดการควรมีการจัดทำสถิติเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาต่อไป และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ด้านวิทยากร ควรเพิ่มจำนวนให้มากขึ้น และมีการจัดอบรมเพื่อเพิ่มความรู้แก่วิทยากร ด้านสถานที่ ควรเพิ่มจำนวนห้องน้ำและห้องพักให้เพียงพอแก่ผู้ปฏิบัติธรรม และดูแลเรื่องความสะอาดเพิ่มขึ้น

2. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักสงฆ์จังหวัดระยอง พบว่า มี 8 การพัฒนา แบ่งเป็น การพัฒนาผู้นำ อันได้แก่ เจ้าอาวาส และเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และ ด้านการบริหารจัดการ และ 2) พัฒนาผู้เผยแผ่ศาสนา อันได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากร ในการเป็นผู้เผยแผ่ศาสนา 3 รูปแบบ คือ การแสดงธรรมเทศนา การบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม และการฝึกปฏิบัติธรรม การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่าสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 มีจุดแข็งคือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษา ปริญญาตรีและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัด เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรม คณะสงฆ์สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ ซึ่งถือว่าการพัฒนาผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาวิธีหนึ่ง

3. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักสงฆ์จังหวัดระยอง พบว่า มี 8 การพัฒนา แบ่งเป็น การพัฒนาผู้นำ อันได้แก่ เจ้าอาวาส และเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม และพัฒนาผู้เผยแผ่พระศาสนา อันได้แก่ พระวิปัสสนาจารย์และวิทยากร เพื่อให้เกิดคุณลักษณะอริยบท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งพบว่าสามารถพัฒนาเจ้าอาวาส และเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ในการบริหารจัดการ 3 ด้านได้ คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการ

บริหารจัดการ และสามารถพัฒนา พระวิปัสสนาจารย์และวิทยากร ในการเป็นผู้เผยแพร่ พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพได้ การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า 1) การวางแผนตามหลักอิทธิบาท 4 พระสังฆาธิการมีความพอใจในการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวางแผน ไม่ละเลยทั้งวัสดุอุปกรณ์การดำเนินงานด้วยการกำหนดแบบแปลน รูปทรงลักษณะ หลักเกณฑ์การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมรับผิดชอบงานอยากทำงานการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมก่อสร้างหรือการบูรณปฏิสังขรณ์ ด้วยความขยันทำงานตามเวลา มีการตั้งใจ มีวิสัยทัศน์หัวหน้าทีมงานเป็นผู้ประสานงานในการจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยมีเกณฑ์ที่สามารถตรวจสอบได้ตริตรองพัฒนาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรม อย่างรอบครอบ 2) การจัดองค์การตามหลักอิทธิบาท 4 การกำหนดการจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ความพร้อมของวัด ศาสนสถาน จัดกำลังคนและจัดเตรียมทรัพยากรให้เพียงพอต่อการดำเนินการก่อสร้าง การจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ด้วยการศึกษาศาสตร์และศิลป์ จัดการก่อสร้างและการจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งรูปทรงแบบเก่าและรูปทรงแบบประยุกต์ขึ้นมาใหม่ ทุนทรัพยากรในการสนับสนุนแก่ผู้มาทำงานในสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ 3) การบริหารบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ได้ศึกษาข้อมูล วิธีการ ความต้องการของบุคลากร การจัดการสำนักปฏิบัติธรรม และการบูรณปฏิสังขรณ์วัดด้วยความพึงพอใจ วิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการจัดการสำนักปฏิบัติธรรม วัดตามงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ หัวหน้าทีมงานเข้าใจกลยุทธ์ในการดำเนินการ และดูแลงานการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง วิเคราะห์สิ่งแวดล้อมของวัดเพื่อให้การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมดำเนินการก่อสร้างหรือการบูรณปฏิสังขรณ์วัดบรรลุผล เช่น จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรค 4) การอำนวยการตามหลักอิทธิบาท 4: กำหนดขั้นตอนวิธีการ การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมและระยะเวลา จัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นทั้งในด้านบุคคลเครื่องมืองบประมาณ การสื่อสารกับผู้บริหารทุกระดับเพื่อให้ทราบกฎระเบียบการจัดการสำนักปฏิบัติธรรม หรือการบูรณปฏิสังขรณ์วัด รับรู้ผลของการตรวจสอบการดำเนินการจัดการสำนักปฏิบัติธรรม และการบูรณปฏิสังขรณ์วัด มีหลักฐานที่เชื่อถือได้ การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัด เป็นผู้ทำหน้าที่ในการปฏิบัติงานให้มีความเหมาะสมกับวิธีการจัดการสำนักปฏิบัติธรรม 5) การควบคุมตามหลักอิทธิบาท 4: การจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น ประเมินจากผู้สนับสนุน จากการติชมของผู้เกี่ยวข้อง การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมมีการควบคุมการวางแผน จัดองค์การ บริหาร อำนวยการ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับทีมงาน เพื่อการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์วัด พระสังฆาธิการเข้าใจภาระหน้าที่ของตนที่จะต้องดำเนินการ การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดให้มีความเหมาะสม ดูแลภาระหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายอย่างรอบครอบต่อการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรให้คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม มีการจัดตั้งแมกองวิปัสสนาเปนองครดูแลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมโดยตรง เทียบเท่ากับแมกองบาลีสนาทมหลวง และแมกองธรรมสนามหลวง ให้มีการกำหนดนโยบายการบริหารจากองคร เมื่อองครใหญ่เกิดขึ้น มีนโยบายกำหนดให้แมกองที่ใด คัดเลือกไว้ดีแล้วบริหารจัดการเชิงพุทธ ช่วยให้คำแนะนำสั่งสอนดูแลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ แล้วก็มีการตรวจสอบการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์หอยุตลอดเวลา

2) ควรให้คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม มีการส่งเสริมการอบรมพระภิกษุสามเณรหลักสูตร พระวิปัสสนาจารย์ให้ทั่วถึง และจริงจัง เพื่อส่งเสริมบุคลากรให้ปฏิบัติ โดยเฉพาะเอาตั้งแต่ 3 พรรษาขึ้นไป เขาฝกอบรมใหม่มากกว่านี้ ปัจจุบันจะเอาแต่พระที่เป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ พระครูสัญญาบัตร ไปเขาอบรมซึ่งมีข้อจำกัดทางเวลา

3) ควรให้เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ศึกษารูปแบบการออกแบบบริเวณสถานที่ แล้วนำมาปรับภูมิทัศน์ภายในบริเวณสถานที่สำนักไหมร้อน สะอาด เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมมากขึ้น โดยให้ผู้มาปฏิบัติธรรมมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้มีความเป็นเจ้าของ และช่วยพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมใหม่โอกาสเจริญเติบโต

4) ควรให้หน่วยงานรัฐ และคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม มีการประสานความร่วมมือให้มีการจัดตั้งธนาคารพระพุทธศาสนาประจำประเทศไทย เพื่อเป็นแหล่งทุนการกัฎยัมสำหรับสำนักปฏิบัติธรรม ในอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) สำนักปฏิบัติธรรมแต่ละสำนัก ควรมีการประสานความร่วมมือกัน มีการจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมรวมกัน มีการประชุมวางแผนงานทั้งก่อนและหลักโครงการแต่ละโครงการรวมกัน

2) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมควรมีความจริงใจ ตั้งใจ สนับสนุน เผยแผนงานปฏิบัติธรรม อยางต่อเนื่อง สนับสนุนพระสงฆ์ในสำนักใดปฏิบัติธรรมเป็นประจำ ส่งเสริมพระวิปัสสนาจารย์ให้ได้รับการอบรม/ดูงาน เป็นประจำ

3) สำนักปฏิบัติธรรม ควรมีการจัดการเป็นนโยบายเชิงรุก เขาไปในสถานที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น พร้อมทั้งปรับสถานที่ปฏิบัติธรรมให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาจากกลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่านี้ เช่น ระดับภาค เป็นต้น เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม มีความเหมือน หรือแตกต่างจากการวิจัยครั้งนี้

2) ควรศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นในด้านต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อนามาประยุกต์ใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต่อไป

3) ควรศึกษาประสิทธิผลในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนารูปแบบและรักษารูปแบบ รวมถึงส่งเสริมโครงการปฏิบัติธรรม ให้คงอยู่เป็นโครงการพัฒนาสังคมให้ได้รับความสุขต่อไป

Reference

KongbhuttasansuksaSamnaknganprabhuddasasanahangchart.Samnakphatibuttamp
rajamjungwatdeeden 2553. Bangkok: Onab published, 2553.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของ
เขตเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์
BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR PEOPLE'S QUALITY OF LIFE
DEVELOPMENT ADMINISTRATION AT MUNICIPALITIES
IN NAKORN SAWAN PROVINCE

พระครูวินัยธรสรยุทธ ฐานวุฑโฒ (มีสำราญ) * ประเสริฐ ธิลา ** สมาน งามสนิท ***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ และ 3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลสองขั้นตอน ขั้นตอนที่หนึ่งจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 26 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ขั้นตอนที่สองเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 13 รูป/คนเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์มีการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน มีการวางแผน (Planning) กำหนดการทำงานขององค์การไว้ ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร การจัดองค์การ (Organizing) การจัดองค์การหรือจัดหน่วยงาน โดยการจัดแบ่งงานขององค์การหรือของหน่วยงานย่อยพร้อมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดอำนาจหน้าที่และ ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนงาน การนำ(Leading) ผู้นำใช้การโน้มน้าว

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ให้สมาชิกองค์การปฏิบัติตามคำสั่ง ของตัวเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการทำงาน การควบคุม (Control) กระบวนการในการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์การว่าสมาชิกองค์การที่เป็น ผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัด นครสวรรค์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ ตัวชี้วัด การศึกษาที่มีคุณภาพ สร้างจิตสำนึก และสร้างโอกาสในการอนุรักษ์ฟื้นฟูศาสนา และวัฒนธรรม ด้านสวัสดิการสังคมและชุมชน ตัวชี้วัด การแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนในเทศบาล ด้านสาธารณสุขโรค สาธารณูปการ และการท่องเที่ยว ตัวชี้วัด ประชาชนจะได้รับความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง ตัวชี้วัด มีศักยภาพและความพร้อมสูงในด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และด้านการบริหารจัดการที่ดี ตัวชี้วัด คือ องค์กรที่มีการบริหารจัดการที่ดี

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ โดยการบูรณาการเข้ากับปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ทั้ง 6 ด้าน ตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ด้านศีล เป็นการบริหาร การพัฒนาในเรื่องพฤติกรรมโดยเน้น พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลกแห่งวัตถุ การอยู่ร่วมกันในทางสังคม โดยไม่เบียดเบียน ก่อความทุกข์ความเดือดร้อน ด้านสมาธิ เป็นการบริหาร การพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่น เป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ มีสมาธิ รวมไปถึงความไม่ประมาท ที่จะทำให้ก้าวหน้านั่นคงในพฤติกรรมที่ติงาม หรือ ตั้งมั่นในความติงามและพร้อมที่จะใช้ปัญญาในการใช้ชีวิตและประกอบกิจหน้าที่ และ ด้านปัญญา เป็นการบริหาร การพัฒนาด้านปัญญา ในการพัฒนาด้านปัญญานี้จะมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา หรือที่เล่าเรียนมาและรับการถ่ายทอดศิลปะวิทยาการ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน

คำสำคัญ : บูรณาการหลักพุทธธรรม, การบริหารการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน, เทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study people's quality of life development administration at municipalities in Nakhon Sawan province, 2) to examine factors related to people's quality of life development administration at municipalities in Nakhon Sawan province, and 3) to integrate Buddhadhamma for people's quality of life development administration at municipalities in Nakhon Sawan province.

Qualitative study was employed in this study. Data collection were consisted of 2 parts. For part one, data were gathered from 26 key informants who were knowledgeable and expert on development administration and Buddhhadhamma. Each key informant was interviewed individually by using structured interview. For part two, focus group discussion was employed to collect data from 13 experts. Data were analyzed by using narrative method.

The results showed that

1) In general, people's quality of life development administration at municipalities in Nakhon Sawan province was consisted of planing, organizing, leading, and control. For planning, they plan for activities that need to be done, along with the appropriate time for each activity. For organizing, activities, along with objectives and responsibilities were allocated to all related unit. For leading, leaders persuaded organizational members to follow their orders to fulfill objectives of working. For control, working control process was employed to evaluate whether each unit could perform activities as they planned.

2) There were 6 domains related to people's quality of life development administration at municipalities in Nakhon Sawan province, including 1) public health and environment, and 2) education, religion, cultural, and recreation. Indicators for these domains were education with quality, building of conscious mind, and provide opportunity to maintain/suppot religion and culture. 3) Social and community welfare. Indicator for this domain was elimination of poverty for people in municipalities. 4) Public utility, public assistance, and tourism. Indicator for this domain was people were able to get services with conveyent, fast, and safe. 5) Peace and security. Indicator was related to capability and readiness to prevent and mitigate disaster. And 6) Good administration. Indicator was organization with great administration and management.

3) For the intregration of Buddhhadhamma for people's quality of life development administration at municipalities in Nakhon Sawan province, Buddhhadhamma can be intregrated with 6 supportive domains for people's quality of life development administration at municipalities in Nakhon Sawan province based on the Trisikkha, including sila, samadhi, and panya. For sila, it was related to development administration on behavior, especially behaviors that were related to physical environment or object world, how to live with others in community without encroachment or making anyone suffer. For samadhi, it was development

administration on being mindfulness, be able to concentrate, careful, focus, and perform efficient work. For panya, it was related to development administration of intellectual. Although intellectual development can come from many sources, including tacit knowledge, formal knowledge, and everyday's information, perception and learning based on the truth and did not falsity was very important for intellectual development.

Keywords: Buddhadhamma, Integration for People's Quality of Life Development, Municipalities in Nakorn Sawan Province

1. บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นกระแสการเปลี่ยนของโลก ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงสลับซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น ทำให้เกิดการการพัฒนาที่ขาดสมดุล และส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการกระจายรายได้ นอกจากนี้สังคมไทยเกิดความอ่อนแอและตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยม ก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรมและปัญหาทางสังคมมากขึ้นด้วย ในขณะเดียวกันก็มีแนวโน้มในการพัฒนาสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ที่มีเทคโนโลยี และการใช้ความรู้เป็นฐานของการพัฒนา ดังนั้น ทำให้ประเทศไทยต้องเร่งเตรียมความพร้อมในการสร้างระบบ กลไก และพัฒนาคนให้สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันและรวดเร็ว

ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี จึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแผนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ในทางที่จะเร่งรัดการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศไทยไว้ว่า การพัฒนาประเทศไทยในอนาคต 20 ปี มีจุดมุ่งหมายเน้นการแก้ปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และสร้างค่านิยมร่วมให้คนได้ตระหนักถึงความจำเป็นและปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด ทักษะคิด และกระบวนการทำงาน โดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญานำทางให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพ โดยได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

การพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนนอกเหนือไปจากการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ซึ่งเป็นเรื่องเศรษฐกิจในครัวเรือนอันมีผลต่อเศรษฐกิจมหภาคแล้ว โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการจะผนวกเรื่องของการพัฒนาสังคมและ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนเข้าไว้ด้วยเป็นสำคัญ โดยถือหลักให้ประชาชนที่มีส่วนได้เสียในชุมชนนั้นเอง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเอง (People Participation) ตั้งแต่เริ่มโครงการวิธีการนี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนั้น จะมีทั้งในส่วนของประชาชน และในภาครัฐ จะเห็นได้ชัดเจนในอีกตัวอย่างหนึ่งคือ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งถือเสมือนเป็น "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" ซึ่งมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ นั้น นับได้ว่าเป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการในระบบราชการไทย ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์นั่นก็คือ การลดขั้นตอนของการประสานการจัดการที่เคยขึ้นอยู่กับการดำเนินงานระบบ "เอกเทศ" มาเป็นการร่วมกันทำในคราวเดียวกันในทุกสาขา เพื่อให้บริการแก่ประชาชน ณ ที่แห่งเดียว เป็น "ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ" หรือ "one stop services" ที่หน่วยราชการหลายหน่วยร่วมกันทำงาน โดยมีศูนย์ เป็นศูนย์รวม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ต้องการความรู้และความช่วยเหลือต้องเสียเวลามากใน การไปรับบริการในแต่ละองค์กร ซึ่งแยกย้ายกันอยู่ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สำหรับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยทั่วไปแล้ว บ่อยครั้งที่เห็นได้ชัดว่าในแต่ละโครงการนั้นได้ผสมผสานวัตถุประสงค์หลากหลาย เข้าไว้ด้วยกัน

รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ และแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 จะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมและสาธารณสุขไปในทิศทางที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีภาระหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และมีหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่นให้ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผนการพัฒนาส่งเสริมการลงทุนพาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2548: 42-45)

คุณภาพชีวิตทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นองค์รวมขององค์ประกอบต่างๆ ซึ่งจำแนกได้ 2 ประเภท คือ รูปกับนาม หรือเรียกง่าย ๆ ว่ากายกับใจ ชีวิตจะเรียกได้ว่ามีคุณภาพอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อส่วนประกอบทุกส่วนมีคุณภาพนั่นคือ ชีวิตที่มีคุณภาพจะประกอบด้วยกายที่มีคุณภาพกาย และคุณภาพใจ อย่างไรก็ตาม ชีวิตไม่ใช่สิ่งที่ตั้งอยู่นิ่งๆ แต่เป็นองค์รวมที่เคลื่อนไหวเมื่อพูดถึงคุณภาพชีวิตที่เคลื่อนไหวหรือชีวิตที่ดำเนินไปในโลกท่ามกลางสภาพแวดล้อมจะมีวัตถุประสงค์ กิจกรรม และเรื่องราวต่างๆ ที่ต่อเนื่องกับชีวิตเพิ่มขยายออกไปไม่ใช่เฉพาะกายกับใจล้วนๆ เท่านั้น วัตถุประสงค์ กิจกรรมและเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับชีวิตเหล่านี้จัดเป็นส่วนประกอบของคุณภาพชีวิต โดยแยกเป็นคุณภาพธรรมดาสามัญที่มองเห็นกันอยู่ประเภทหนึ่งและคุณภาพที่ล้ำลึกเลยไปจากที่มองเห็นด้วยตาอีกประการหนึ่ง ตัวอย่างเช่นคนบางคนมีทรัพย์สินเงินทอง และสิ่งครอบครองบริโภคนานวัตถุพร้อมบริบูรณ์ จัดได้ว่าในด้านที่ตามองเห็นเขาเป็นคนที่มีความสุขหรืออาจเป็นคนที่มีความทุกข์มาก

ก็ได้ คุณภาพชีวิตที่ดีแท้จริงต้องพร้อมทั้งด้านหรือระดับที่มองเห็นและด้านหรือระดับที่เลยจากที่มองเห็น

ปัญหาในการบริหารงานเพื่อการพัฒนา มีอยู่ 3 ประการ อันได้แก่ ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เช่น สถานที่ตั้งสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ จะมีส่วนในการพัฒนาประเทศ แต่ลักษณะของการมองดูปัญหาควรเป็นเพื่อที่จะทำให้เราทราบว่า สภาพแวดล้อมอะไรที่เราต้องการให้เปลี่ยนแปลงเพื่อให้สภาพแวดล้อมนั้นเป็นปัจจัยที่ช่วยในการพัฒนาต่อไป ปัญหาทางด้านมนุษย์ ซึ่งสามารถพิจารณาในด้านสถานที่อาศัยของประชากร(Demographic) จิตวิทยา (Psychological) และการศึกษาและการฝึกอบรม ปัญหาข้อสุดท้ายด้านวัฒนธรรม การบริหารงานย่อเมธิปัญหาที่ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม และจะต้องมีโครงการที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ช่วยต่อการบริหารด้วย เมื่อมองในภาพรวมแล้ว คงไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า สภาพที่ขาดสมดุลเหล่านี้ ล้วนสร้างความเดือดร้อนในการดำเนินชีวิตของคนความวุ่นวายในสังคม การศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก คือกระแสโลกาภิวัตน์ อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าของโลกพบว่าในปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมสำคัญอย่างยิ่งในทุกๆ องค์กรทั้งต่างประเทศและคนไทยปัจจุบันไม่จำกัดในเรื่องเพศ อายุ อาชีพ ศาสนา เชื้อชาติ การศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ (ธงชัย สันติวงษ์, 2539: 21) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึงหลักการในการบริหาร ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมและพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ เพราะสิกขาเป็นตัวการฝึกหรือการพัฒนามนุษย์ในด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อฝึกได้ผลจนสิ่งที่ฝึกนั้นกลายเป็นวิถีชีวิตของเขามันก็กลายเป็นมรรคไป พอมรรคเกิดขึ้นแล้วก็พาเข้าถึงจุดหมายของการศึกษาหรือการพัฒนานั้น คืออิสรภาพที่ปลอดทุกข์ ปราศปัญหา หรือจะเรียกว่าสันติสุขก็แล้วแต่พอใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548: 110)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์ และการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์

3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ตามรูปแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การรวบรวมข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 26 รูป/คน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตามลำดับขั้นตอน จัดระเบียบข้อมูล (data organizing) การแสดงข้อมูล (data display) และการหาข้อสรุป ตีความและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย (conclusion, interpretation and verification)

3. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 14 รูป/คน

4. สรุปผลการศึกษา การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ที่ได้มีการกำหนดหัวข้อศึกษาไว้อย่างกว้างๆ ล่วงหน้า โดยผู้วิจัยต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกและสามารถยืดหยุ่น หรือปรับปรุงคำถามได้ตลอดตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ โดยนำวัตถุประสงค์หลัก แยกเป็นวัตถุประสงค์ย่อย ในวัตถุประสงค์ย่อยมีประเด็นต่างๆ แยกย่อยลงไปอีก แล้วนำไปสร้างเป็นเครื่องมือในภาคสนาม

5. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์มีการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน มีการวางแผน (Planning) กำหนดการทำงานขององค์การไว้ ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร การจัดองค์การ (Organizing) การจัดองค์การหรือจัดหน่วยงาน โดยการจัดแบ่งงานขององค์การหรือของหน่วยงานย่อยพร้อมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดอำนาจหน้าที่และ ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนงาน การนำ(Leading) ผู้นำใช้การโน้มน้าว

ให้สมาชิกองค์การปฏิบัติตามคำสั่ง ของตัวเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการทำงาน การควบคุม (Control) กระบวนการในการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์การว่าสมาชิกองค์การที่เป็น ผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัด นครสวรรค์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ ตัวชี้วัด การศึกษาที่มีคุณภาพ สร้างจิตสำนึก และสร้างโอกาสในการอนุ รักรักษ์ฟื้นฟูศาสนา และวัฒนธรรม ด้านสวัสดิการสังคมและชุมชน ตัวชี้วัด การแก้ไขปัญหาความ ยากจนของชุมชนในเทศบาล ด้านสาธารณสุขปโรค สาธารณูปการ และการท่องเที่ยว ตัวชี้วัด ประชาชนจะได้รับความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความ มั่นคง ตัวชี้วัด มีศักยภาพและความพร้อมสูงในด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และด้าน การบริหารจัดการที่ดี ตัวชี้วัด คือ องค์การที่มีการบริหารจัดการที่ดี

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของ เทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ โดยการบูรณาการเข้ากับปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหาร การพัฒนา คุณภาพชีวิตประชาชน ทั้ง 6 ด้าน ตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ด้านศีล เป็นการบริหาร การ พัฒนาในเรื่องพฤติกรรมโดยเน้น พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลก แห่งวัตถุ การอยู่ร่วมกันในทางสังคม โดยไม่เบียดเบียน ก่อความทุกข์ความเดือดร้อน ด้านสมาธิ เป็นการบริหาร การพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่น เป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมี ประสิทธิภาพ มีสมาธิ รวมไปถึงความไม่ประมาท ที่จะทำให้ก้าวหน้านั่นคงในพฤติกรรมที่ติงาม หรือ ตั้งมั่นในความดีงามและพร้อมที่จะใช้ปัญญาในการใช้ชีวิตและประกอบกิจหน้าที่ และ ด้านปัญญา เป็นการบริหาร การพัฒนาด้านปัญญา ในการพัฒนาด้านปัญญานี้จะมีการพัฒนาอยู่หลายระดับ ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา หรือที่เล่าเรียนมาและรับการถ่ายทอดศิลปวิทยาการ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่าง ถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน

6. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิต ประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัด นครสวรรค์มีการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน มีการวางแผน (Planning) กำหนดการ ทำงานขององค์การไว้ ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร การจัดองค์การ (Organizing) การจัดองค์การหรือจัด หน่วยงาน โดยการจัดแบ่งงานขององค์การหรือของหน่วยงานย่อยพร้อมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดอำนาจหน้าที่และ ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนงาน การนำ(Leading) ผู้นำใช้การโน้มน้าว ให้สมาชิกองค์การปฏิบัติตามคำสั่ง ของตัวเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการทำงาน

การควบคุม (Control) กระบวนการในการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์การว่าสมาชิกองค์การที่เป็นผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ดิเรก ถึงฝั่ง** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (CEO) เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจังหวัดแบบบูรณาการรูปแบบใหม่ เริ่มจากการกำหนดยุทธศาสตร์ ด้วยการทำ SWOT กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ โดยระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน การแปลง ยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ แนวทางในการแปลงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัตินั้น ควรใช้แบบของการ บริหารโครงการมาเป็นแม่แบบในการดำเนินการ มีผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ต้องกำหนด เจ้าภาพผู้รับผิดชอบ กำหนดเป้าหมายการทำงาน การวัดผลและประเมินผลงาน มีเอกภาพในการบริหารจัดการ มีอำนาจในการบริหารงบประมาณ และให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการทำงานโดยมีกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ของจังหวัด (ดิเรก ถึงฝั่ง, 2549)

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 6 ด้าน ด้านการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ ตัวชี้วัด การศึกษาที่มีคุณภาพ สร้างจิตสำนึก และสร้างโอกาสในการอนุรักษ์ฟื้นฟูศาสนา และวัฒนธรรม ด้านสวัสดิการสังคมและชุมชน ตัวชี้วัด การแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนในเทศบาล ด้านสาธารณสุขปโภคนุเคราะห์ และการท่องเที่ยว ตัวชี้วัด ประชาชนจะได้รับความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง ตัวชี้วัด มีศักยภาพและความพร้อมสูงในด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และด้านการบริหารจัดการที่ดี ตัวชี้วัด คือ องค์การที่มีการบริหารจัดการที่ดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมบุญ ฌ หนองคาย** ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการหน่วยจังหวัดทหารบกเลย” ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่าอาหารมีรสชาติพอใช้ ปริมาณอาหารพอเพียง มีรายการอาหารค่อนข้างจำกัดซ้ำซาก เครื่องแต่งกายเครื่องนอนและของใช้ประจำตัว ที่แจกจ่ายให้แก่ทหารกองประจำการพอเพียงต่อการสวมใส่ ที่อยู่อาศัยมีอาคารสถานที่เพียงพอ การจัดระเบียบดี ภูมิทัศน์ดี มีการตรวจสุขภาพร่างกายประจำปี (สมบุญ ฌ หนองคาย, 2548)

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ โดยการบูรณาการเข้ากับปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ทั้ง 6 ด้าน ตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ด้านศีล เป็นการบริหาร การพัฒนาในเรื่องพฤติกรรมโดยเน้น พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหรือโลกแห่งวัตถุ การอยู่ร่วมกันในทางสังคม โดยไม่เบียดเบียน ก่อความทุกข์ความเดือดร้อน ด้านสมาธิ เป็นการบริหาร การพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่น เป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ มีสมาธิ รวมไปถึงความไม่ประมาท ที่จะทำให้ก้าวหน้ามั่นคงในพฤติกรรมที่ติงาม หรือตั้งมั่นในความดีงามและพร้อมที่จะใช้ปัญญาในการใช้ชีวิตและประกอบกิจหน้าที่ และ

ด้านปัญญา เป็นการบริหาร การพัฒนาด้านปัญญา ในการพัฒนาด้านปัญญานี้จะมีการพัฒนาอยู่หลายระดับความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา หรือที่เล่าเรียนมาและรับการถ่ายทอด ศิลปะวิทยาการ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การรับรู้ประสบการณ์และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ไม่บิดเบือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิตา แสงสีหนาท (2549) ได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาบูรณาการสำหรับสังคมไทย โดยบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีจากสามฐานคือ ฐานคิดพุทธปรัชญาและแนวทางการพัฒนาแบบพุทธจากนักวิชาการไทย ฐานคิดทฤษฎีระบบโลกซึ่งครอบคลุมแนวคิดฟิสิกส์ใหม่และทฤษฎีเคออส และฐานแนวคิดข้ามพัน การพัฒนา ใช้วิธีวิทยาอย่างเป็นสหวิทยาการ เข้าทำการวิจัยภาคสนามชุมชนชาวพุทธสาม ภคณีศึกษา คือ ชุมชนชาวอโศกของไทย ชุมชนพุทธชบวนการสรรโหวทัยของศรีลังกา และชุมชนพุทธ ฉือจี้ของไต้หวัน ข้อค้นพบอย่างเด่นชัดคือ ชุมชนพุทธทั้งสามแห่งมียุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างเป็น ขั้นตอนมีรูปธรรมในการปฏิบัติจริง เริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนทิวทัศน์หรือปรัชญาการมองโลก ให้ความหมายใหม่ต่อการปฏิบัติธรรม ได้แก่ “บุญ” “เมตตา” “ความรัก” แล้วตามด้วยค่านิยมและ รูปแบบการปฏิบัติที่เน้นการ “ให้” ผลที่ได้คือ การพัฒนาระดับบุคคลก็คือการพัฒนาระดับชุมชน อย่างแยกกันไม่ได้

7. ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทีมงานของบุคลากรตามหลักพุทธธรรมในมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ทำให้มีข้อเสนอแนะผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตประชาชนของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์เป็นสิ่งสำคัญในทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือ เอกชน ควรนำผลงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการ ในด้านการวางแผน การ จัดการองค์การ การนำและการควบคุม ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้มีการวางแผนในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของ เทศบาล
2. ส่งเสริมให้มีการจัดการองค์การในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของ เทศบาล
3. ส่งเสริมให้มีการนำในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาล
4. ส่งเสริมให้มีการควบคุมในการบริหาร การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของเทศบาล

บรรณานุกรม

- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). *องค์การและการบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *ศึกษา ฝึกฝน พัฒนาดน ให้สูงสุด*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2548). *รายงานประจำปี 2545 คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ดิเรก ถึงฝั่ง. (2549). ยุทธศาสตร์การบริหารงานของผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (CEO) เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของจังหวัดในประเทศไทย. *ปริญญาดุุษฎีบัณฑิต(รัฐประศาสนศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สมบูรณ์ ณ หนองคาย. (2548). “ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของทหารกองประจำการหน่วยจังหวัดทหารบกเลย”. *ปริญญาศิลปศาสตรดุุษฎีบัณฑิต* สาขายุทธศาสตร์การ พัฒนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สุวิดา แสงสีหนาท. (2549). ภูมิปัญญาบูรณาการบนฐานคิดพุทธปรัชญา : ยุทธศาสตร์ทางเลือกในการพัฒนาสังคมไทย . *โครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร
SOLID WASTE MANAGEMENT ACCORDING TO TISIKKHA
OF BANGKOK METROPOLIS

นัทพล ปิยะสุวรรณเดช* บุญทัน ดอกไธสง** ธัชชนันท์ อิศรเดช***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มี (1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักตามแนวพุทธที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร (2) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร และ (3) เพื่อนำเสนอการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลสองขั้นตอน ขั้นตอนที่หนึ่งจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 25 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ขั้นตอนที่สองเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 12 รูปหรือคน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิด ทฤษฎีและหลักตามแนวพุทธที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตกรุงเทพมหานคร กระบวนการจัดการตามแนวคิดของ บาร์โธล และมาร์ติน (Bartol & Martin) มาช่วยในการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอถึงกระบวนการบริหารการพัฒนาซึ่งประกอบไป การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ(Leading) และการควบคุม (Control)

2) สภาพทั่วไปในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตกรุงเทพมหานคร ในการจัดการสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะทั่วไปและขยะอันตราย การสร้าง

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วินัยและการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ การบูรณาการกระบวนการบริหารจัดการขยะ การเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการขยะ และการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการจัดการขยะ

3) รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานครมีแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมดังนี้

1. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร ด้านการวางแผน(Planning) ตามหลักไตรสิกขา ส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะและใช้ประโยชน์จากขยะที่แหล่งกำเนิด จัดให้มีการใช้มาตรการการควบคุมปริมาณขยะไม่ให้เพิ่มขึ้นสร้างจิตสำนึกในการลดปริมาณและคัดแยกขยะและใช้ประโยชน์จากขยะที่แหล่งกำเนิด ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงการทิ้งและเก็บขยะมูลฝอยแยกประเภท

2. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร ด้านการจัดการ(Organizing) ตามหลักไตรสิกขา ส่งเสริมการคิดแยกขยะอันตราย ขยะอิเล็กทรอนิกส์และมูลฝอยออกจากขยะทั่วไป โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบกำหนดจุดทิ้ง นิตเวลาทิ้ง นิตเวลาเก็บขยะมูลฝอย จัดโครงการความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชนในสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะมูลฝอย จัดโครงการความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชนในสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะมูลฝอย

3. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานครด้านการนำ (Leading) ตามหลักไตรสิกขา ผู้บริหารสนับสนุนให้มีนโยบายการพัฒนากระบวนการเก็บขนขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับเทคโนโลยีกำจัดขยะมูลฝอย ผู้บริหารตระหนักถึงความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอย

4. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานครด้านการควบคุม(Control) ตามหลักไตรสิกขา ติดตามผลการปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยจากโครงการต่างๆ ติดตามผลการดำเนินโครงการสร้างวินัย สำรวจความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาบูรณาการกระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

คำสำคัญ : การพัฒนาทีมงานของบุคลากร, หลักพุทธธรรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

This research's objectives aimed at (1) studying the general nature for managing the solid waste in the Bangkok Metropolis, (2) studying and analyzing the environment effecting by managing the solid waste out of the Bangkok Metropolis and (3) presenting the forms of managing the garbage in accordance with Trisikkha for the Bangkok Metropolis.

Research's methodology was the qualitative work by collecting the data in two steps. In the first one, 25 people gave the main data who were purposively selected from the scholars and experts who knew how to manage the solid waste and who were learned in Buddhhadhamma by deeply and systematically interviewing them whose data was kept the record of interview by face to face. In the second one, the data was kept from the 12 persons who participated in the focus group and who were specifically selected from the experts and then the both of data sets were analyzed by description.

Its findings were found that:

1) The processes to manage the solid waste according to Bartol and Martin were led help to study and research to present that the processes of administration and development consisted of planning, organizing, leading and control.

2) The general nature to manage the solid waste in the Bangkok Metropolis was planned and directed the organizations before working. The organizations were provided the work and proclaimed their objectives, power, duty and responsibility to obtain the purpose in working, control, and processes to check the performance of the organizations. It was well known that their members or staff performed directing along with the blue printed plan.

3) Buddhhadhamma is very proper to manage the garbage within the Metropolitan Bangkok. That was Trisikkha consisting of 1) Silisikkha is to manage the people's behavior effecting to reduce the garbage problems, 2) Cittasikkha is to awareness of the importance in managing it and 3) Paññasikkha is to manage the knowledge and understanding the garbage and the environment by applying to the Bartol and Martin's theories to present the forms of management in the garbage in accordance with the principles of Buddhhadhamma in the Metropolitan Bangkok. There were four forms:

1. The planning by using Trisikkha promoted reduction of the garbage, separated it into its own group and used it as the recycling usages from the originated sources and then the quantity of the garbage was controlled and reduced by cultivating the awareness to reduce it, separate it and use it as the recycling usages to people who realized its dangers and usages.

2. The organizing by using Trisikkha promoted the concept to separate the dangerous garbage, the electronic one and the dirty dust out of the

general one by informing people near their area to know the garbage throwing points and cleaning times. Moreover, the participating projects would be done between the private and the communities to create the consciousness for management of the garbage.

3. The leading by using Trisikkha would come from the administrators who supported the policy to effectively develop the processes of the garbage management with the technology and they would have the awareness of cooperation with the private and the communities.

4. The control by using Trisikkha would be followed the performance to get rid of the garbage from the different projects, the results of creating the self-discipline and surveyed the people's and organizations' opinion to apply with the processes for the garbage management.

Keywords: Solid Waste Management, Trisikkha, Bangkok Metropolis

1. บทนำ

นับตั้งแต่อดีตมาสู่ปัจจุบันปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมา ยาวนานและนับวันยังมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณ ขยะมูลฝอยทุกปีตามอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการอุปโภคบริโภคของประชาชน ในขณะเดียวกันปริมาณขยะมูลฝอยที่ ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำ แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงาน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ทั้งการจัดเก็บ เคลื่อนย้าย รวมทั้งการทำลาย จะได้รับการจัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอ กับปริมาณขยะมูลฝอยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งในปี 2555 พบปริมาณขยะชุมชนมีมากถึงประมาณ 24.73 ล้านตัน ในจำนวนนี้สามารถกำจัดได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ประมาณ 5.83 ล้านตัน และถูกนำกลับไปใช้ประโยชน์ประมาณ 5.28 ล้านตัน มูลฝอยส่วนที่เหลือกว่า 13.62 ล้านตัน ยังคง ถูกกำจัดทิ้งอย่างไม่ถูกหลักวิชาการด้วยวิธีการ เทกองกลางแจ้ง และการเผาในที่โล่ง (กรมควบคุม มลพิษ, 2556: 3-2)

พระพุทธศาสนาบ้นทีกเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเชิงนิเวศวิทยาไว้ในคัมภีร์เป็นจำนวนมาก เพื่อแสดงความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งในธรรมชาติตามกรอบทฤษฎีปฏิบัติสมุปบาท

ปฏิบัติสมุปบาท คือ การเกิดขึ้นโดยอาศัยกันมีหลักการโดยสรุปว่า เมื่อสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้ก็ดับ

มนุษย์ซึ่งมักจะถือว่าตัวเองเป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่งในจักรวาลนั้น จำเป็นต้องสัมพันธ์ กับสภาพแวดล้อมเชิงนิเวศวิทยา ชีวิตจึงจะดำเนินต่อไปโดยไม่มีปัญหา ท้ายที่สุดแล้วมนุษย์จะอาศัย

เพียงวัตถุสิ่งของที่เป็นผลิตผลด้านเทคโนโลยีเท่านั้นเพื่อการดำรงชีพโดยไม่อาศัยสภาพแวดล้อมเชิงวิทยาอื่น ๆ คงไม่ได้เป็นปัญหาความทุกข์ยากมากมายของมนุษย์อันเป็นเหตุที่เกิดจากธรรมชาติในปัจจุบัน นักหนาสาหัสเกินกว่าภูมิปัญญาของมนุษย์ชาติจะแก้ไขได้ ที่สุดของที่สุดแล้ว ในสากลจักรวาลนี้ ธรรมชาติเท่านั้นที่อยู่ได้ ในขณะที่มนุษย์จะอยู่ไม่ได้ (พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา, 2554: 359 – 360)

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 (ธเรศ ศรีสฤติย์, 2556: 42) พบว่ากฎหมายไม่ได้เป็นประเด็นสิ่งแวดล้อม แต่เป็นประเด็นด้านโครงสร้างทางความคิดของสังคมที่เป็นตัวกำหนดบทความของกฎหมายและกระบวนการทัศน์ของการใช้กฎหมาย โดยที่ถนนใหญ่ของกฎหมายคือเน้นการสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคม แต่ปัจจุบันถนนใหญ่ทางกฎหมายแบ่งออกเป็นสองซอย คือ ซอย 1 เป็นเรื่องของกฎหมายบ้านเมืองซึ่งเป็นกระบวนการทัศน์คดีเก่า ซอย 2 กฎหมายธรรมชาติดีมีหัวใจสำคัญอยู่ที่แนวความคิดมนุษย์กับธรรมชาติเป็นของคู่กัน ปัจจุบันสังคมไทยพูดถึงพลังงานทดแทน แต่ไม่ได้พูดถึงความสวยงามของโลก แต่มองไปที่จะทำอย่างไรให้พลังงานเพียงพอกับจำนวนประชาชนที่เพิ่มขึ้น จะต้องเอาคำว่า “สิ่งแวดล้อม” แยกออกจากคำว่า “การจัดการ” และเปลี่ยนการจัดการเป็นคำว่า “การอนุรักษ์” สิทธิมนุษยชนไม่ใช่เรื่องของมนุษย์เพียงอย่างเดียว ธรรมชาติก็เป็นส่วนหนึ่งในสิทธิมนุษยชน กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยเกิดจากศาลสั่งมาและอำนาจรัฐสั่งมา เมื่อมองมิติสิ่งแวดล้อมผ่านตัวกฎหมายระหว่างประเทศ หลักการคิดของเรื่องนี้มองอยู่ 2 ประเด็นคือ ประเด็นแรกการมองว่ามนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของทุกอย่าง ดังนั้นไม่ว่ากิจกรรมใดๆ ก็ตาม เราจะทำเพื่อมารับใช้ความต้องการของมนุษย์ ประเด็นที่สองการมองว่ามนุษย์ไม่ใช่จุดศูนย์กลางของระบบนิเวศ คือมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งในระบบนิเวศ (กิตติบดี ไยพูล, 2545: 13)

ปัญหาทุกปัญหาที่สังคมโลกและทุกประเทศ รวมถึงสังคมไทยกำลังเผชิญอยู่นั้น เป็นบทเรียนราคาแพงที่ทุกคนได้รับ สาเหตุที่แท้จริงของทุกปัญหานั้นมาจากเหตุเพียงเหตุเดียวคือ ความด้อยคุณภาพของประชากร ทั้งระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ จำนวนประชากรที่มีคุณภาพต่ำเป็นจำนวนมากในสังคมเหล่านั้น ดังนั้นการแก้ปัญหาจึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะสร้างคุณภาพที่สูงขึ้นไปแก่ประชาชนในสังคมไทย

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ เช่นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ก็เกิดจากฝีมือของคนเห็นแก่ตัว หวังเพื่อประโยชน์ส่วนตนทั้งสิ้น โดยไม่มองถึงความเดือดร้อนของคนอื่น เห็นความเดือดร้อนของคนอื่นเป็นเรื่องไกลตัว แต่ถ้าคนเราแก้ปัญหาตรงจุดนี้ได้ มองว่ามนุษย์เท่าเทียมกัน และคนเหล่านี้ไม่เอาเปรียบกันมีจิตสำนึกดี เชื่อว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมคงจะหายไป เพราะฉะนั้นคนที่เอาเปรียบคนอื่น หรือเห็นแก่ตัวควรจะมีปัญหาสังคม และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เสีย แล้วปัญหาต่างๆ ก็จะไม่ตามมา จะแก้ไขปัญหาย่างมาก เพียงแค่คนมีจิตสำนึก รู้จักคำว่า “หน้าที่ และ มีวินัย” ปัญหาต่างๆ ก็คงไม่เป็นแบบวันนี้ และคงไม่ฝังรากจนเติบโตจนยากแก่การแก้ไข แต่ถ้าคิดจะแก้ไขก็คงไม่สายถ้าคิดจะทำ กระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและบุคคลในสังคม ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และค่านิยม ควรที่ทุกฝ่ายทั้งอาณาจักร และศาสนาต้อง

ประสานร่วมมือกันป้องกันแก้ไขปัญหาในระบบสังคม ค่านิยม อุดมการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม และร่วมกันปลูกจิตสำนึกบุคคลในสังคมให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมทุกภาคส่วนรวมทั้ง ชาติให้มากขึ้น

ด้วยความสำคัญของปัญหาปริมาณขยะสะสมที่มีเป็นจำนวนมากและขาดการจัดการให้ ถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนของสังคมไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต้องตระหนักและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหา ดังนั้นใน บทความเรื่องขยะมูลฝอยชุมชน : ปัญหาใหญ่ที่ประเทศกำลังเผชิญ จึงได้รวบรวมข้อมูลความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับขยะมูลฝอยประกอบด้วย ความหมาย ประเภท ขั้นตอน วิธีการจัดการ สถานการณ์และ ปัญหาขยะ และแนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน จากปัญหาในการจัดการขยะมูล ฝอยเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ยังขาดการจัดการแบบบูรณาการความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาการ จัดการขยะมูลฝอยภายในกรุงเทพมหานคร รวมถึงรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยตามแนวพุทธ ภายในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเลือกศึกษาจาก เขตกรุงเทพมหานครประกอบด้วย เขตบางกอก ใหญ่ เขตบางกอกน้อย เขตตลิ่งชัน เพื่อให้ได้รูปแบบและวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการจัดการ ขยะมูลฝอยภายในกรุงเทพมหานครให้เป็นระบบและได้มาตรฐาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด และหลักตามแนวที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก ไตรสิกขาในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักไตรสิกขาในเขต กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักไตรสิกขาในเขตกรุงเทพมหานคร

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาวิเคราะห์หลัก พุทธจากคัมภีร์พระไตรปิฎก (Documentary Research) ประกอบกับส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย จากนั้นนำไปสังเคราะห์ร่วมกับผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอย ตามหลักไตรสิกขาในเขตกรุงเทพมหานคร นำข้อมูลที่ได้จากมาวิเคราะห์ (SWOT Analysis) ก่อนที่จะ นำเสนอสู่เวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD) เพื่อหาข้อสรุปรวมถึง ปัญหาข้อเสนอแนะ และนำผลที่ได้สู่เวทีประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อขอคำยืนยันจาก ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ก่อนนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้ต่อสาธารณะต่อไป

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบมีโครงสร้าง เพื่อออกเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักไตรสิกขาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวหลักแนวพุทธที่ใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยในทางพระพุทธศาสนา 2) ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวสภาพทั่วไปในการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักไตรสิกขาในเขตกรุงเทพมหานคร และนำมาวิเคราะห์ (SWOT Analysis) 3) ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักไตรสิกขาในเขตกรุงเทพมหานคร ขณะเดียวกันก็ใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD) แบบมีโครงสร้างเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของการจัดการขยะมูลฝอยตามหลักไตรสิกขาในเขตกรุงเทพมหานคร

5. ผลการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎีและหลักตามแนวพุทธที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กระบวนการจัดการตามแนวคิดของ บาร์โธล และมาร์ติน (Bartol & Martin) มาช่วยในการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอถึงกระบวนการบริหารการพัฒนาซึ่งประกอบไป การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ(Leading) และการควบคุม (Control)

2. สภาพทั่วไปในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในการจัดการสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะทั่วไปและขยะอันตราย การสร้างวินัยและการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ การบูรณาการกระบวนการบริหารจัดการขยะ การเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการขยะ และการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการจัดการขยะ

3. รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานครมีแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมดังนี้

1) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร ด้านการวางแผน(Planning) ตามหลักไตรสิกขา ส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะและใช้ประโยชน์จากขยะที่แหล่งกำเนิด จัดให้มีการใช้มาตรการการควบคุมปริมาณขยะไม่ให้เพิ่มขึ้นสร้างจิตสำนึกในการลดปริมาณและคัดแยกขยะและใช้ประโยชน์จากขยะที่แหล่งกำเนิด ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงการทิ้งและเก็บขยะมูลฝอยแยกประเภท

2) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร ด้านการจัดการ(Organizing) ตามหลักไตรสิกขา ส่งเสริมการคิดแยกขยะอันตราย ขยะอิเล็กทรอนิกส์และมูลฝอยออกจากขยะทั่วไป โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบกำหนดจุดทิ้ง น้ดเวลาทิ้ง น้ดเวลาเก็บขยะมูลฝอย จัดโครงการความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชนในสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะมูลฝอย จัดโครงการความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชนในสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะมูลฝอย

3) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานครด้านการนำ (Leading) ตามหลักไตรสิกขา ผู้บริหารสนับสนุนให้มีนโยบายการพัฒนากระบวนการเก็บขนขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับเทคโนโลยีกำจัดขยะมูลฝอย ผู้บริหารตระหนักถึงความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอย

4) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานครด้านการควบคุม(Control) ตามหลักไตรสิกขา ติดตามผลการปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยจากโครงการต่างๆ ติดตามผลการดำเนินโครงการสร้างวินัย สำรวจความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาบูรณาการกระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

6. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยตามหลักไตรสิกขาในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีและหลักตามแนวพุทธที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กระบวนการจัดการตามแนวคิดของ บาร์โธล และมาร์ติน (Bartol & Martin) มาช่วยในการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอถึงกระบวนการบริหารการพัฒนาซึ่งประกอบไป การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ(Leading) และการควบคุม (Control)

2. สภาพทั่วไปในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในการจัดการสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะทั่วไปและขยะอันตราย การสร้างวินัยและการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ การบูรณาการกระบวนการบริหารจัดการขยะ การเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการขยะ และการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการจัดการขยะ

3. รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานครมีแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมดังนี้

1) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร ด้านการวางแผน(Planning) ตามหลักไตรสิกขา ส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะและใช้ประโยชน์จากขยะที่แหล่งกำเนิด จัดให้มีการใช้มาตรการการควบคุมปริมาณขยะไม่ให้เพิ่มขึ้นสร้างจิตสำนึกในการลดปริมาณและคัดแยกขยะและใช้ประโยชน์จากขยะที่แหล่งกำเนิด ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงการทิ้งและเก็บขยะมูลฝอยแยกประเภท ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พงศ์สิทธิ์ ศรีสมทรัพย์ และปิยะนุช เงินคล้าย** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการปกรองท้องถิ่นของเขตเมืองที่ต่อเนื่องกับ กรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า รัฐบาลให้อำนาจแก่ท้องถิ่น ในการกำหนดโครงสร้างการบริหารท้องถิ่นของตนเอง และเทศบาลควรหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนให้มากขึ้นและพัฒนาารูปแบบการบริหารงานท้องถิ่นควรเป็นผลให้

ประชาชน และพนักงานท้องถิ่น มีความผูกพันกับองค์การบริหารงานท้องถิ่นของตนให้มากขึ้น (พงศ์สัมพันธ์ ศรีสมทรัพย์ และปิยะนุช เงินคล้าย, 2543: 56)

2) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานคร ด้านการจัดการ(Organizing) ตามหลักไตรสิกขา ส่งเสริมการคิดแยกขยะอันตราย ขยะอิเล็กทรอนิกส์และมูลฝอยออกจากขยะทั่วไป โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบกำหนดจุดทิ้ง นัดเวลาดทิ้ง นัดเวลาเก็บขยะมูลฝอย จัดโครงการความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชนในสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะมูลฝอย จัดโครงการความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชนในสร้างจิตสำนึกการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อัญญา ศรีสมพร** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้ภาวะผู้นำแนวพุทธของหัวหน้าภาควิชา คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอกชนเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การใช้ภาวะผู้นำแนวพุทธในการทำงานอยู่ในระดับมาก โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าภาวะผู้นำแนวพุทธมีผลต่อความสำเร็จในงานของหัวหน้าภาควิชาในระดับมาก และในการจัดอันดับความคิดเห็นภาวะผู้นำแนวพุทธแต่ละข้อที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงาน (อัญญา ศรีสมพร, 2551)

3) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานครด้านการนำ (Leading) ตามหลักไตรสิกขา ผู้บริหารสนับสนุนให้มีนโยบายการพัฒนากระบวนการเก็บขนขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับเทคโนโลยีกำจัดขยะมูลฝอย ผู้บริหารตระหนักถึงความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุษกร วัฒนบุตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง** การนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบการบริหารจัดการความรู้และทักษะ (KSM) เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน ผลการวิจัยพบว่า ในการศึกษาสภาพการนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) ในการจัดการทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน สามารถสรุปองค์ประกอบที่สามารถนำมาพัฒนาตัวแบบการบูรณาการพุทธญาณวิทยา เพื่อสร้างและการพัฒนา ทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน ประกอบด้วย ศील 5 ทุกข์ นิโรธ ความมุ่งมั่น การทำงานหนัก การมองอนาคตเด่นชัด ความรับผิดชอบ การประสานงาน การมีจิตนวัตกรรมการ ความชำนาญ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย และการจัดการที่ดี (บุษกร วัฒนบุตร, 2556)

4) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามไตรสิกขาของกรุงเทพมหานครด้านการควบคุม(Control) ตามหลักไตรสิกขา ติดตามผลการปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยจากโครงการต่างๆ ติดตามผลการดำเนินโครงการสร้างวินัย สสำรวจความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาบูรณาการกระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เทวุษย์ บริรักษ์สันติกุล** ได้ทำการศึกษาวินัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชาวกรุงเทพมหานครในการจัดการมูลฝอย ผลการวิจัยพบว่า กางจัดการมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร และการมีส่วนร่วมของชาวกรุงเทพมหานครจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการและระดับบริหารของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งนักวิชาการ นักธุรกิจ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการมูลฝอยและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (เทวุษย์ บริรักษ์สันติกุล, 2552)

7. ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทีมงานของบุคลากรตามหลักพุทธธรรมในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ทำให้มีข้อเสนอแนะผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

การจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญในทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ควรนำผลงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการ ในด้านการวางแผน การจัดการองค์การ การนำและการควบคุม ดังต่อไปนี้

1. เพิ่มระบบจัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่จัดเก็บ ขนถ่าย จนถึงเปลี่ยนขยะให้เป็นพลังงานไฟฟ้าด้วยเทคโนโลยีทันสมัยและสะอาด

2. สร้างการรับรู้ประชาชนในภาพรวมโดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้ประชาชนรับรู้เกี่ยวกับปัญหาขยะและวิธีการร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะโดยลดและคัดแยกขยะตามหลักการ 3R

3. องค์กรประชาสัมพันธ์เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในภาพรวม เช่น การรณรงค์กิจกรรมกรุงเทพฯเมืองสีเขียว การรณรงค์การลดการใช้ถุงพลาสติกในห้างสรรพสินค้า สำนักงานเขตรณรงค์ในระดับพื้นที่ให้ประชาชนคัดแยกขยะและนำกลับมาใช้ประโยชน์ ส่งเสริมการใช้ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากขยะทั้งรีไซเคิลและเศษอาหาร กิ่งไม้ใบไม้

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ. (2556). *รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2555*. กรุงเทพมหานคร : กรมควบคุมมลพิษ.

กิตติบดี ไยพูล. (2545). “เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิจัยด้านกฎหมายกับการจัดการสิ่งแวดล้อม”. *รายงานสรุปผลการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมหัวข้อ*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เทวุษย์ บริรักษ์สันติกุล. (2552). “การมีส่วนร่วมของชาวกรุงเทพมหานครในการจัดการมูลฝอย”, *วิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยานิพนธ์*. สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธเรศ ศรีสถิตย์. (2556). *รวมกฎหมายและกฎกระทรวงสำหรับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุษกร วัฒนบุตร. (2556). “การนำพุทธญาณวิทยา (ไตรสิกขา) และตัวแบบการบริหารจัดการความรู้และทักษะ (KSM) เพื่อสร้างและพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรมหาชน”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุสิตวิทยานิพนธ์*. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

**การพัฒนาทีมงานของบุคลากรตามหลักพุทธธรรม
ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**
A DEVELOPMENT OF THE TEAMWORK OF PERSONNEL BASED ON
BUDDHADHAMMA IN MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

ธวัชชัย สมอเนื้อ * พิเชฐ ทังโต ** บุษกร วัฒนบุตร ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทีมงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลสองขั้นตอน ขั้นตอนที่หนึ่งจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 30 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาทีมงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ขั้นตอนที่สองเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 10 รูป/คนเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพทั่วไปในการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีกระบวนการพัฒนาด้วยกัน 3 การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Capacities) ตลอดจนทัศนคติ (Attitude) ตามคุณลักษณะหลักของผู้บริหาร คณาจารย์ และ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เจ้าหน้าที่ เพื่อรองรับการเข้าสู่การบริหารหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ เพิ่มศักยภาพในการทำงานอย่างมืออาชีพ และการพัฒนาทักษะก้าวสู่สากล

2) สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยประกอบด้วย จุดเด่นโดยภาพรวม ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ มีเครือข่ายเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และ นานาชาติ มีการบริหารเชิงรุกที่จะพัฒนามหาวิทยาลัย ให้เกิดความก้าวหน้า มหาวิทยาลัยมีทุนทางสังคมสูง ในการพัฒนาสถาบันให้เป็นศูนย์กลางของ การจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนา สำหรับจุดที่ควรพัฒนาในภาพรวม พัฒนาระบบสารสนเทศ/ฐานข้อมูลด้านต่างๆ ให้ทันสมัยและเชื่อมโยงในหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและภูมิภาค เพื่อสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการและดำเนินการ จัดทำฐานข้อมูลบุคลากรที่แสดงถึงความรู้ความชำนาญ เผยแพร่ใน Website เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ศักยภาพเชิงวิชาการของคณาจารย์ เพื่อนำมาซึ่งชื่อเสียงในวงวิชาการและวิชาชีพ ส่งเสริมคณาจารย์ในการศึกษาต่อเพื่อยกระดับความรู้โดยให้เข้าศึกษาจากสถาบัน ที่หลากหลายทุกภูมิภาคของโลกรวมทั้งรับคณาจารย์ภายนอกเพื่อให้เกิดความหลากหลายทาง วิชาการ ข้อเสนอหรือทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยในการสร้างรายได้ให้กับมหาวิทยาลัย

3) รูปแบบในการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยนำหลักภาวะ 4 มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนา ประกอบด้วย 1) ภาวะกาย พัฒนากาย 2) ภาวะสติปัญญา พัฒนาสติ 3) ภาวะจิต พัฒนาจิตใจ และ 4) ภาวะปัญญา พัฒนาปัญญา บูรณาการเข้ากับการพัฒนาทีมงานของบุคลากรตาม กำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ดังนี้ ด้านการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทีมของบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) ส่งเสริมการฝึกอบรมและจัดโครงการแลกเปลี่ยนความรู้ในการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่นๆ 2) ส่งเสริมโครงการฝึกอบรมข้าราชการที่ดี และเสริมสร้างทัศนคติที่จำเป็น 4) ส่งเสริมโครงการฝึกอบรมทักษะเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของบุคลากร ด้านการศึกษา เพื่อเพิ่มศักยภาพสู่ความการพัฒนาทีมงาน โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ ได้แก่ การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม สังคม 2) ส่งเสริมการศึกษาด้านโครงการเสริมสร้างหลักพุทธธรรม 3) เสริมสร้างความรู้ เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างมาตรฐานเดียวกัน 4) ส่งเสริมการศึกษาของบุคลากร และเสริมสร้างความชำนาญในหน้าที่ของบุคลากร สำหรับด้านการพัฒนา เพื่อพัฒนาทักษะก้าวสู่สากลของบุคลากร โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง 2) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการใช้กฎหมายและภาวะผู้นำในทุกระดับ 3) ส่งเสริมโครงการปฏิบัติธรรม รักษาศีล เสริมสร้างทักษะทางจิตให้มีสมาธิในการปฏิบัติงาน 4) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านภาษาและการใช้เทคโนโลยี

คำสำคัญ : การพัฒนาทีมงานของบุคลากร, หลักพุทธธรรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

Objectives of this study were 1) to analytically study the general conditions in the teamwork development of the personnel of Mahachulalongkornrajavidyalaya University; 2) to analyze the environment affecting the teamwork development of the personnel in Mahachulalongkornrajavidyalaya University; and 3) to propose the strategies of the teamwork development of the personnel based on Buddhadhamma in Mahachulalongkornrajavidyalaya University. This study is a qualitative research in nature with two steps of data collection: Firstly, collecting data from 34 key informants by a structured in-depth interview using a purposive selection method, and secondly, from 10 participants of focus group. The analysis of data collected from both the steps was conducted in the descriptive form.

Findings of the study were as follows:

1. With respect to the general conditions in the teamwork development of the personnel of Mahachulalongkornrajavidyalaya University it revealed that having got the personnel developed to possess the potential of response to the needs of university and society organizing activities, namely, training, education and development for increasing their knowledge, skill, capacities and attitude as administrators, academic staff and support staff's main qualities for carrying out the administration tasks of various units, namely, the attitude adjustment for reinforcing identity, being professional and development of international skill.

2. In respect of the environment affecting the teamwork development of the personnel of Mahachulalongkornrajavidyalaya University it found that at present Mahachulalongkornrajavidyalaya University had the ways of personnel development for increasing their knowledge, ability, skill and attitude in operation by formulating the Master Plan of the Teamwork Development of administrators, academic staff and support staff based on the Personnel Development Plan for enhancing their knowledge and understanding of English language, Information Technology and living-together attitude via the process of training, education and development.

3. Regarding the strategies of the teamwork development of the personnel of Mahachulalongkornrajavidyalaya University it found that Mahachulalongkornrajavidyalaya University has applied the Four Developments including 1) physical development, 2) moral development, 3) emotional

development and 4) intellectual development integrating with the strategies of the teamwork development in 3 forms comprising 1) the Form of Training as the attitude adjustment for reinforcing identity with the operational ways, namely, (1) the promotion of training and exchanging with other units, (2) the promotion of a Good Personnel Training Scheme and needed attitude, and (3) the promotion of realizing skill on their duty; 2) the Form of Education as the potential of teamwork development the operational ways, viz., (1) the promotion of education on their duty in terms of cultural and social knowledge, (2) the promotion of education on the Buddhadhamma Cultivation Scheme, (3) the reinforcement of knowledge of morality and ethics as one standard, and (4) the promotion of personnel's education and reinforcement of expertise in their duty; and 3) the Form of Development for developing personnel's skill with the following operational ways, (1) the promotion of developing the operational skill in association with changes, (2) the development of leadership skill in all levels, and language and Information Technology skills, and (3) the promotion of meditation practice and precept observation for reinforcing mindfulness-based operation.

Keywords: Development of the Teamwork of Personnel, Buddhadhamma, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

1. บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมีฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่ให้การศึกษากับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น เพราะเป็นมหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทยฝ่ายมหานิกาย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระไตรปิฎก และวิชาการชั้นสูง สำหรับพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ทั่วไป การดำเนินการจะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 หมวด 1 มาตรา 6 วรรค 2) โดยการนำของ ฯพณฯ พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ ได้เสนอให้รัฐสภาตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2540 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ส่งผลให้มหาวิทยาลัย มีพระราชบัญญัติรับรองสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ในกำกับของรัฐบาล และเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ เน้นจัดการศึกษาวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยได้กำหนดพันธกิจไว้ 4 ด้าน คือ 1. ผลิตและพัฒนาบัณฑิต 2. การวิจัยและค้นคว้า 3.

การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม และ 4. เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550: 6)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีบุคลากรทั้งสายวิชาการ และสายสนับสนุนทั้งที่เป็นปฏิบัติประเภทประจำและสัญญาจ้างจำนวนมากจึงทำให้การพัฒนาบุคลากรเป็นไปอย่างยากลำบากด้วยงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดเพราะเฉพาะ การพัฒนาบุคลากรเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ความชำนาญทักษะในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัยตลอดจนการมีทัศนคติในการปฏิบัติงานให้ได้ดียิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้การทำงานมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น“ (พิเชษฐ สุทธิวิรัตน์, 2540 :6-7) แต่กระนั้นการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรจะมีลักษณะอย่างยากลำบากเพราะพฤติกรรม ทัศนคติ และความต้องของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถจะสรุปอุปสรรคและปัญหาการทำงานเป็นได้ เช่น การไม่ยอมรับกัน การนิ่งดูตายโดยปล่อยให้สมาชิกแต่ละคนทำงานโดยมีความคิดเพียงว่างานของตนที่รับผิดชอบเสร็จเรียบร้อยการไม่ชอบพอกัน บุคคลอาจมีความรู้สึกไม่ชอบกันเป็นส่วนตัวเนื่องจากมีประสบการณ์ที่ไม่ดีต่อกันมาก่อน การขัดผลประโยชน์ หรืออาจได้รับผลประโยชน์ไม่เท่าเทียมกัน การมีความคิดเห็นไม่ตรงกันหรือมีทัศนคติที่ต่างกัน วัยและอายุ เพศ อาจทำให้บุคคลมีความคิดเห็นที่ต่างกันก็ได้ ความเชื่อที่แตกต่างกันมากทำให้เกิดความขัดแย้งกันและการแข่งขันกันในการทำงานมากเกินไป ถ้ามีการแข่งขันกันเฉพาะบุคคลจะทำให้ไม่อยากทำงานร่วมกับคนอื่น อยากรทำงานให้ดีเฉพาะตน มุ่งผลประโยชน์ตอบแทนมากกว่าเพื่อนร่วมทีม เกิดการชิงดีชิงเด่นไม่ร่วมมือกันทำงาน นับว่าผิดหลักการทำงานเป็นทีมที่มุ่งผลงานเป็นทีม (Supatta, 19 กรกฎาคม 2558)

การทำงานเป็นทีมที่ดี คือ ทีมต้องทำงานร่วมกัน โดยทุกคนในทีมจะต้องทุ่มความคิดทุ่มแรงกาย เพื่องาน เพื่อความสำเร็จของงาน โดยไม่ถือว่าเป็นผลงานของคนคนเดียวแต่ผลงานทั้งหมดเป็นของทีมงานทีมที่ดีควรสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน มีความผูกพันกันจนก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี กันในทีมดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรัสไว้ว่า "การทำงานให้สำเร็จขึ้นอยู่กับความสามารถสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญ คือสามารถในการใช้วิชาความรู้อย่างหนึ่ง สามารถในการประสานสัมพันธ์กับผู้อื่นอีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองประการนี้ต้องดำเนินคู่กันไป และจำเป็นต้องกระทำด้วยความสุจริตกาย สุจริตใจ ด้วยความคิด ความเห็นที่เป็นอิสระ ปราศจากอคติ และด้วยความถูกต้อง ตามเหตุตามผลด้วย จึงจะช่วยให้งานบรรลุจุดหมายและประโยชน์ที่พึงประสงค์โดยครบถ้วน" (สุทธิชัย ปัญญโรจน์, 19 กรกฎาคม 2558). ดังนั้น การทำงานเป็นทีมงานจึงมีลักษณะของกลุ่มบุคลากรที่มีความสัมพันธ์ และต้องพึ่งพากันเพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหรือปฏิบัติงานให้เสร็จสมบูรณ์ คนกลุ่มนี้มีเป้าหมายร่วมกันและยอมรับว่าวิธีเดียวที่จะทำงานให้สำเร็จ คือ การทำงานร่วมกัน (Parker, G.M., 1990: 16)

ในทางพระพุทธศาสนา มีคำที่มีความหมายว่าทำให้เจริญงอกงาม หรือฝึกฝนให้เจริญยิ่งขึ้นไป ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกับพัฒนานี้ หลายคำ คำที่มีความหมายกระชับจำเพาะที่จำกัดขอบเขต ที่ใช้กับการใช้ชีวิตให้เจริญงอกงาม ได้แก่คำว่า ภาวนา เมื่อได้ศัพท์เฉพาะ สำหรับการพัฒนาชีวิตแล้ว เราก็แยกการใช้ถ้อยคำกันออกไปให้ชัดเจนได้ไม่สับสน คือ ถ้าพัฒนาสิ่งที่

รูปธรรมภายนอก เช่น พัฒนาวัตถุ พัฒนาสังคม พัฒนาบ้านเมือง พัฒนากิจการต่างๆ ก็ใช้คำว่า พัฒนา ถ้าพัฒนาชีวิต หรือพัฒนาคน พัฒนามนุษย์ ก็ใช้คำว่าภาวนา (**พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2532: 1-2**) เป็นรากฐานของการพัฒนาคน โดยการฝึกอบรม การทำให้เกิดขึ้นหรือการเจริญ ซึ่ง 4 เรื่องของการภาวนาที่ปรากฏในหลักธรรม ประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนาและปัญญาภาวนา

หลักธรรมภาวนา 4 (**พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550: 25**) ประการที่กล่าวย่อมา แสดงถึงการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันฉันพี่น้องเพื่อให้เกิดความสุขความเจริญในองค์กรฝ่ายเดียว

จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาระบบการปฏิบัติงานแบบทีมงานสามารถจะช่วยให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีความเข้มแข็งในเชิงการปฏิบัติงานร่วมกันรวมทั้งความสุข ความเจริญของบุคลากรที่อยู่ในฐานะพุทธศาสนิกชน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจใคร่ที่ศึกษาการพัฒนาทีมงานของบุคลากรกระบวนวิธีการพัฒนาทีมงาน และกลยุทธ์การพัฒนาทีมงานของบุคลากรตามหลักพุทธธรรมในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าจะสามารถนำไปสร้างงาน สร้างคน สร้างองค์กร และสร้างประเทศให้มีความเข้มแข็งภายใต้บริบทของมหาวิทยาลัยของพระสงฆ์ไทย และพระสงฆ์จากทั่วโลกที่ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ วิจัยศึกษา บริการวิชาการแก่สังคม และการส่งเสริมพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติไทยได้อย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทีมงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทีมงานของบุคลากรตามหลักพุทธธรรมในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามรูปแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. การรวบรวมข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิธี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 30 รูป/คน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการ

สัมภาษณ์ ตามลำดับขั้นตอน จัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) การแสดงข้อมูล (Data Display) และการหาข้อสรุป ที่ความและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification)

3. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion : FGD) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/คน

4. สรุปผลการศึกษา นำเสนอแนวทางการพัฒนาที่มงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ที่ได้มีการกำหนดหัวข้อศึกษาไว้อย่างกว้างๆ ล่วงหน้า โดยผู้วิจัยต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกและสามารถยืดหยุ่น หรือปรับปรุงคำถามได้ตลอดตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ โดยนำวัตถุประสงค์หลัก แยกเป็นวัตถุประสงค์ย่อย ในวัตถุประสงค์ย่อยมีประเด็นต่างๆ แยกย่อยลงไปอีก แล้วนำไปสร้างเป็นเครื่องมือในภาคสนาม

5. ผลการวิจัย

1) สภาพทั่วไปในการพัฒนาที่มงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในการพัฒนาที่มงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีกระบวนการพัฒนาด้วยกัน 3 การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Capacities) ตลอดจนทัศนคติ (Attitude) ตามคุณลักษณะหลักของผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ เพื่อรองรับการเข้าสู่การบริหารหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ เพิ่มศักยภาพในการทำงานอย่างมืออาชีพ และการพัฒนาทักษะก้าวสู่สากล

2) สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาที่มงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยประกอบด้วย จุดเด่นโดยภาพรวม ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ มีเครือข่ายเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และนานาชาติ มีการบริหารเชิงรุกที่จะพัฒนามหาวิทยาลัย ให้เกิดความก้าวหน้า มหาวิทยาลัยมีทุนทางสังคมสูง ในการพัฒนาสถาบันให้เป็นศูนย์กลางของ การจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนา สำหรับจุดที่ควรพัฒนาในภาพรวม พัฒนาระบบสารสนเทศ/ฐานข้อมูลด้านต่างๆ ให้ทันสมัยและเชื่อมโยงในหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและภูมิภาค เพื่อสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการและดำเนินการ จัดทำฐานข้อมูลบุคลากรที่แสดงถึงความรู้ความชำนาญ เผยแพร่ใน Website เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ศักยภาพเชิงวิชาการของคณาจารย์ เพื่อนำมาซึ่งชื่อเสียงในวงวิชาการและวิชาชีพ ส่งเสริมคณาจารย์ในการศึกษาต่อเพื่อยกระดับความรู้โดยให้เข้าศึกษาจากสถาบัน ที่หลากหลายทุกภูมิภาคของโลกรวมทั้งรับคณาจารย์

ภายนอกเพื่อให้เกิดความหลากหลายทาง วิชาการ ข้อสังหาริมทรัพย์และทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัย ในการสร้างรายได้ให้กับมหาวิทยาลัย

3) รูปแบบในการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย โดยนำหลักภาวนา 4 มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนา ประกอบด้วย 1) กายภาวนา พัฒนา กาย 2) ศิลภาวนา พัฒนาศิลปะ 3) จิตภาวนา พัฒนาจิตใจ และ 4) ปัญญาภาวนา พัฒนาปัญญา บูรณาการเข้ากับการพัฒนาทีมงานของบุคลากรตาม กำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาทีมงานของ บุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ดังนี้ ด้านการ ฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทีมของบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) ส่งเสริมการ ฝึกอบรมและจัดโครงการแลกเปลี่ยนความรู้ในการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่นๆ 2) ส่งเสริม โครงการฝึกอบรมข้าราชการที่ดี และเสริมสร้างทัศนคติที่จำเป็น 4) ส่งเสริมโครงการฝึกอบรมทักษะ เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของบุคลากร ด้านการศึกษา เพื่อเพิ่มศักยภาพสู่ความ การ พัฒนาทีมงาน โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ ได้แก่ การ เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม สังคม 2) ส่งเสริมการศึกษาด้านโครงการเสริมสร้างหลักพุท ธิธรรม 3) เสริมสร้างความรู้ เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างมาตรฐานเดียวกัน 4) ส่งเสริมการศึกษาของบุคลากร และเสริมสร้างความชำนาญในหน้าที่ของบุคลากร สำหรับด้านการ พัฒนา เพื่อพัฒนาทักษะก้าวสู่สากลของบุคลากร โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) ส่งเสริมการ พัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง 2) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการใช้ กฎหมายและภาวะผู้นำในทุกระดับ 3) ส่งเสริมโครงการปฏิบัติธรรม รักษาศีล เสริมสร้างทักษะทาง จิตให้มีสมาธิในการปฏิบัติงาน 4) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านภาษาและการใช้เทคโนโลยี

6. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาทีมงานของบุคลากรตามหลักพุทธธรรมในมหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) สภาพทั่วไปในการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยในการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี กระบวนการพัฒนาด้วยกัน 3 การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Capacities) ตลอดจนทัศนคติ (Attitude) ตามคุณลักษณะหลักของผู้บริหาร คณาจารย์ และ เจ้าหน้าที่ เพื่อรองรับการเข้าสู่การบริหารหน่วยงานต่างๆ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ เพิ่มศักยภาพในการ ทำงานอย่างมืออาชีพ และการพัฒนาทักษะก้าวสู่สากล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปาจริย์ รุจิ แสง** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเตรียมตัวด้านการศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษา นักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และนักศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2558 ผลการวิจัยพบว่า การ กำหนดทิศทางเพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการ

เพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรและนักศึกษา ด้วยเหตุนี้สถานศึกษาซึ่งถือเป็นกลไกหลักสำคัญในการขับเคลื่อนการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ต้องสร้างความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อให้บุคลากรและนักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน และพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เท่าเทียมกับประเทศสมาชิกในสังคมอาเซียน (ปาจริย์ รุจิแสง, 2555)

2) สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยประกอบด้วย จุดเด่นโดยภาพรวม ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ มีเครือข่ายเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และ นานาชาติ มีการบริหารเชิงรุกที่จะพัฒนามหาวิทยาลัย ให้เกิดความก้าวหน้า มหาวิทยาลัยมีทุนทางสังคมสูง ในการพัฒนาสถาบันให้เป็นศูนย์กลางของ การจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนา สำหรับจุดที่ควรพัฒนาในภาพรวม พัฒนาระบบสารสนเทศ/ฐานข้อมูลด้านต่างๆ ให้ทันสมัยและเชื่อมโยงในหน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนกลางและภูมิภาค เพื่อสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการและดำเนินการ จัดทำฐานข้อมูลบุคลากรที่แสดงถึงความรู้ความชำนาญ เผยแพร่ใน Website เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ศักยภาพเชิงวิชาการของคณาจารย์

เพื่อนำมาซึ่งชื่อเสียงในวงวิชาการและวิชาชีพ ส่งเสริมคณาจารย์ในการศึกษาต่อเพื่อยกระดับความรู้โดยให้เข้าศึกษาจากสถาบัน ที่หลากหลายทุกภูมิภาคของโลกรวมทั้งรับคณาจารย์ภายนอกเพื่อให้เกิดความหลากหลายทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรัสศรี เพ็ชรคง ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาทุนมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ประกอบด้วย 9 ปัจจัยคือ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) ค่านิยมในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและความยึดมั่นต่อองค์กร 3) ความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ 4) การบริหารผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาผู้ที่มีความรู้ความสามารถ 5) ความสมดุลของชีวิตและงาน 6) การส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมและการแบ่งปันความรู้ 7) วัฒนธรรมองค์การที่มุ่งสร้างคุณภาพและการแข่งขัน 8) การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการปฏิบัติงานและการพัฒนา 9) ความเหนียวแน่นของทีมงาน (จรัสศรี เพ็ชรคง, 2552)

3) รูปแบบในการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยนำหลักภาวะ 4 มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนา ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำ พัฒนาภาวะ 2) ศीलภาวะ พัฒนาศีล 3) จิตภาวะ พัฒนาจิตใจ และ 4) ปัญญาภาวะ พัฒนาปัญญา บูรณาการเข้ากับการพัฒนาทีมงานของบุคลากรตาม กำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาทีมงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ดังนี้

ด้านการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาทีมของบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ส่งเสริมการฝึกอบรมและจัดโครงการแลกเปลี่ยนความรู้ในการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ส่งเสริมโครงการฝึกอบรมข้าราชการที่ดี และเสริมสร้างทัศนคติที่จำเป็น ส่งเสริมโครงการฝึกอบรมทักษะ เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับหน้าที่ของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายรุ้ง บุษพาพันธ์ (สายรุ้ง บุษพาพันธ์, 2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม

ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า เพื่อเป็นการปรับทัศนคติเสริมสร้างอัตลักษณ์ โดยมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้ ส่งเสริมการฝึกอบรมและจัดโครงการแลกเปลี่ยนความรู้ในการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่น ส่งเสริมการฝึกอบรมทักษะการใช้กฎหมายอย่างถูกต้อง ส่งเสริมโครงการฝึกอบรมข้าราชการที่ดี และเสริมสร้างทัศนคติที่จำเป็น ส่งเสริมโครงการฝึกอบรมทักษะสู่อาเซียน ส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

ด้านการศึกษา เพื่อเพิ่มศักยภาพสู่ความการพัฒนาที่มั่งคั่ง โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ ได้แก่ การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม สังคม ส่งเสริม การศึกษาด้านโครงการเสริมสร้างหลักพุทธธรรม เสริมสร้างความรู้ เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างมาตรฐานเดียวกัน ส่งเสริมการศึกษาของบุคลากร และเสริมสร้างความชำนาญในหน้าที่ของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาศุภกิจ สุภกิจใจ (ภักดีแสน) (2557)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มีการวางแผนงาน ที่ปฏิบัติ กำหนด เป้าหมายด้วยกัน การให้ศึกษาต่อสำรวจความต้องการก่อนแล้วจัดพัฒนาให้ตรงกับความต้องการ ส่งบุคลากรไปอบรม ฝึกร่างกายให้เข้มแข็งกับการทำงาน การยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ สมบูรณ์ การพัฒนาจิตเพื่อให้มีคุณภาพที่ดี มองโลกในแง่ดี คิดเป็นบวกต่อองค์กร มีจิตสาธารณะ เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงนำไปสู่การประยุกต์งานต่อยอดความรู้ใหม่ ส่วนกลยุทธ์การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร และการประยุกต์หลักภาวะ 4 ดังนี้ 1) การพัฒนากาย คือ การ พัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงาน 2) พัฒนาศีล คือการพัฒนาด้านระเบียบวินัย 3) การพัฒนาจิต คือการพัฒนาบุคลากรมีจิตบริการ และ 4) การพัฒนาปัญญา คือการพัฒนาความรู้ให้กับบุคลากร

ด้านการพัฒนา เพื่อพัฒนาทักษะก้าวสู่สากลของบุคลากร โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ส่งเสริมการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนา ทักษะการใช้กฎหมายและภาวะผู้นำในทุกกระดับ ส่งเสริมโครงการปฏิบัติธรรม รักษาศีล เสริมสร้าง ทักษะทางจิตให้มีสมาธิในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านภาษาและการใช้เทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัฐพล เย็นใจมา (2557)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารการ เปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารการ เปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย เน้นการพัฒนาในด้านการจัดการบริหาร ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานวิจัย ด้านการบริหารการเงินและงบประมาณ ด้านการ บริหารงานทรัพยากรมนุษย์

7. ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาที่มั่งคั่งของบุคลากรตามหลักพุทธธรรมในมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ทำให้มีข้อเสนอแนะผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาทีมงานเป็นสิ่งสำคัญในทุกองค์กรไม่ว่าจะ ควรนำผลงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรในด้านการฝึกอบรม ด้านการศึกษา และด้านการพัฒนา โดยผ่าน กิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การปฐมนิเทศ โครงการปฐมนิเทศเจ้าหน้าที่ใหม่ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย และบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ได้รับมอบหมาย
2. การฝึกอบรม จัดให้มีโครงการฝึกอบรมในสายงานผู้บริหารตามแผนการดำเนินการ ฝึกอบรมบุคลากร เพื่อพัฒนาความรู้และวิสัยทัศน์ในการทำงานของผู้บริหาร โครงการฝึกอบรมสาย งานผู้ปฏิบัติตามแผนดำเนินการฝึกอบรมบุคลากร
3. การศึกษาหรือการดูงาน โครงการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพ เพื่อนำความรู้ที่ ได้มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่
4. การประชุมเชิงปฏิบัติการหรือการสัมมนา โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่บุคลากรฝ่ายบริหาร และบุคลากรในหน่วยงาน เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้อ ด้านทักษะ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่

บรรณานุกรม

- จรัสศรี เพ็ชรคง. (2552). “การพัฒนาทุนมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. สาขาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปาจรรย์ รุจิแสงง. (2555). “การเตรียมตัวด้านการศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษานักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *รายงานการวิจัย*. คณะเศรษฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). *ธรรมนุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 80. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ. (2557). “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร”. *ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐพล เย็นใจมา. (2557). “รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย”. *ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สายรุ้ง บุบผาพันธ์. (2558). “การพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”. *ปริญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Nadler. (1990). *Developing Human Resource*. 3 rd ed, (Jossey Bass Publisher.

Parker, G.M. (1990). *Team Players and Team Work ; The New Competitive Business Strategy*. San Francisco, (Calif: Jossey – Bass.

**การส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากร
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง**
PROMOTING ETHICS PRACTICE BUDDHISM OF THE PERSONNEL
LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS
IN RAYONG PROVINCE

พระมหาบุญรอด อมรทตโต* พิเชฐ ทังโต** บุษกร วัฒนบุตร***
PhramahaBunrot Amaradatto* Phichet Thangto** Busakorn Watthanabut***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดระยอง และ 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง

ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth interview) จำนวน 19 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร พนักงาน พนักงานจ้าง จำนวน 361 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากประชากร 3,676 คน เครื่องมือเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.955 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย เป็นการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า

1. หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักเวสารัชชกรณธรรม 5 ประการ คือ ธรรมทำความกล้าหาญ โดยรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

มีความคิดเห็นในระดับมาก 4 ด้าน และความคิดเห็นปานกลาง 1 ด้าน สามารถเรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง คือ ด้านพาหุสัจจะ ได้สดับหรือศึกษามาก มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.08$) อันดับสอง คือ ด้านศรัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$) อันดับสาม คือ ด้านศีล มีความประพฤติดีงาม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.91$) อันดับสี่ คือ ด้านวิริยารัมภะ เพียรทำกิจอยู่อย่างจริงจัง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$) และอันดับห้า คือ ด้านปัญญา รู้ตอบ รู้ชัดเจนในสิ่งที่ควรรู้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.83$) ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักภาวา 4 คือ ธรรมที่ทำให้เป็นให้มีขึ้น โดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) เรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง คือ ด้านกายภาวา พัฒนากาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$) อันดับสอง คือ ด้านปัญญาภาวา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) อันดับสาม คือ ด้านจิตภาวา การเจริญจิต พัฒนาจิต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.76$) อันดับสี่ คือ ด้านสีลภาวา การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.74$) ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์การพัฒนาการทางสติปัญญาเพื่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง โดยรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 3 ด้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง ด้านระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$) อันดับสอง ด้านระดับก่อนเกณฑ์สังคม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.90$) อันดับสาม คือ ด้านระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจรรย์ญาณ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$) ตามลำดับ ปัจจัยทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญามีอิทธิพลต่อการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง โดยรวม อยู่ในระดับต่ำ .227 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.52 ซึ่งปัจจัยทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญาส่งผลต่อการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง ได้ร้อยละ 0.52 ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการพัฒนาการทางสติปัญญามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจรรย์ญาณ ($\beta=0.227$)

3. รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง พบว่า 1) บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการรณรงค์การรักษาระเบียบวินัย ข้อบังคับ มีการดำเนินการทางวินัย ตัดสินใจด้วยเหตุผล มีจรรยาบรรณ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานทางวินัย มาตรฐานการลงโทษ ส่งเสริมการรับผิดชอบต่อหน้าที่เพื่อรักษากฎระเบียบวินัย และยึดถือหลักการและแนวทางปฏิบัติเพื่อความถูกต้อง 2) บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการสร้างจิตสำนึกตามแนวพุทธเพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม ยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน และไม่มี

ผลประโยชน์ทับซ้อน 3) บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการสร้างเครือข่ายส่งเสริมด้านจริยธรรม มีการส่งเสริมให้บุคลากรสร้างเครือข่ายกับเพื่อนร่วมงานและองค์กรอื่นๆ เป็นเครือข่ายในการสร้างองค์ความรู้ด้านจริยธรรม เพื่อยรพยายามพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการตามโครงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและการรักษาวินัย สำหรับผู้บริหาร สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบุคลากร และส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่เป็นสากล และ 4) บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีกระบวนการฝึกอบรมให้เกิดปัญญาในการส่งเสริมจริยธรรม ด้วยการตระหนักรู้เหตุผล รู้คิด รู้วินิจฉัย และรู้หลักจริยธรรม มีการนำบุคลากรเข้าวัดฟังธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมให้บุคลากรประพฤติตนเป็นคนดี

คำสำคัญ : การส่งเสริม, จริยธรรม, ตามแนวพระพุทธศาสนา, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1. to study the ethics promotion according to Buddhism of personnel of local administrative organization in Rayong province, 2. to study the factors to effect on ethics promotion according to Buddhism of personnel of local administrative organization in Rayong province, 3. to present the form of promoting ethics practice buddhism of the personnel local administrative organizations in Rayong province

This research was the mixed method research between the qualitative and quantitative researches. For the qualitative research collected the data from in-depth interview of 19 key informants by specific choosing from specialists. The tool to collect the data is the structured in-depth interview collected the data through interview face to face. The quantitative research collected the data from the sampling group such as executives, workers, employee from 361 out of 3676 persons for sampling group through simple random sampling and data collection used the questionnaire with reliability test at 0.05 and the data analysis used the statistic description, percentage, mean, standard deviation and test the hypothesis with coefficient of regression and analysis of multiple regression.

The findings of this research as follows:

1. The principle of Buddhadhamma for ethics promotion according to Buddhism of personnel of local administrative organization in Rayon province, found that the finding of data analysis for Buddhadhamma promotion for ethic promotion according to principle of Vesarachchakoranadhamma V are the Dhamma for brave in over all, found that had the opinion, was at high level ($\bar{X}=3.83$). When

considered in each aspect, found that had the opinion at high level for four aspects and had the opinion at moderate level for one aspect. The first aspect is the Pahasacca or much education, had the opinion at high level ($\bar{X} = 4.08$). The second aspect is the Satta or Faith is to believe as proper believe, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.94$). The third aspect is the Silla or Precept is to have good behaviour, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.91$). The Fourth aspect is the Viriyarampha or Work hard is to work seriously, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.83$). The fifth aspect is the Panya or Wisdom is to know the proper thing, had the opinion at moderate level ($\bar{X} = 3.94$). The finding the data analysis from ethics promotion according to Phawana IV or Development IV, are the arising Karma or deed that in over all, had the opinion at high level. When considered in each aspect, found that every aspect had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.82$). For the first aspect is Kayaphawana or Bodily Development, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.95$). The second aspect is Panyaphawana or Wisdom development, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.82$). The third aspect is Silabhawana or the precept development, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.76$). The fourth aspect is Cittabhawana or Mind development, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.74$).

2. The analysis to wisdom development for ethics promotion according to Buddhism of personnel of local administrative organization in Rayon province, in over all, found that had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.90$). When considered in each aspect found that all three aspects, had the opinion at high level. For the first was the ethics level according to rule of society, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.96$). For the second was the ethics level according to pre-rule of society, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.90$). For the third was the ethics level according to rule of society, had the opinion at high level ($\bar{X} = 3.83$) respectively. The factors of Development theory for wisdom had the influence to ethics promotion according to Buddhism of personnel of local administrative organization in Rayon province in over all, was at the lowest level as 0.227 as the value of coefficient equals to 0.52 that the factors of Development theory for wisdom had the influence to ethics promotion according to Buddhism of personnel of local administrative organization in Rayon province got 0.52 that researcher had the opinion test about the factors of development to wisdom had the significantly statistic at 0.05 for one aspect was the ethics level according to principle of good consideration or Vicharanayana ($\beta = 0.227$).

3. The form of ethics promotion according to Buddhism of personnel of local administrative organization in Rayon province found that 1) The personnel of local administrative organization have the campaigning for discipline and regulation, have the practice about discipline, rational decision, have the behavior code, knowledge, understanding about practice about discipline, punishment, duty responsibility, to keep the rule of discipline, to be strict with the principle and to work on the proper way. 2) The personnel of local administrative organization have the Buddhist consciousness for anti-corruption by having the principle of morality and ethics, to be strict or rely on the benefit of the nation above own benefits and no interest conflict. 3) The personnel of local administrative organization have the network for ethics promotion, have the promotion to personnel to have the network with friends in the office and other organizations as the network for creation of knowledge organization and ethics, work hard to develop the organization to continuously success by proceeding along with the knowledge organization and ethics project for the executives, members, local administrative organization and personnel and to promote to have the traditional, customs, and culture learning of locality and international culture. 4) The personnel of local administrative organization have the training process to have the wisdom in the ethics promotion to realize the reason, to know the thinking, to know the punishment or consideration and to know the principle of ethics, to allow the personnel or staff to go for listening to Dhamma or the sermon at the temple for life quality development, to promote the personnel to behave well as good persons.

Keywords: Promotion, Ethics, Practice Buddhism, local government organizations.

1. บทนำ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดระยองตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาการทุจริตและเล็งเห็นความสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในหน่วยงานของรัฐ อีกทั้งเพื่อเป็นการขับเคลื่อนมาตรการดังกล่าวข้างต้น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริต ตลอดจนส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม โดยมุ่งเน้นที่ตัวบุคลากรในองค์กร เนื่องจากบุคลากรคือตัวแปรที่สำคัญ หากบุคลากรไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน ใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในทางที่มีขอบไม่มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลและคุณภาพของงาน ตลอดจนก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในสายตาประชาชน จึงเห็นควรดำเนินกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ให้กับบุคลากรได้ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต

โดยยึดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมคำสอนมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนใช้สติปัญญาในการทำงานได้เต็มกำลังความสามารถ ส่งผลให้พบกับความสุขในการทำงาน และประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานอย่างแท้จริง ซึ่งบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรมและจริยธรรม จะเป็นตัวขับเคลื่อนและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง” ในครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยได้ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง ได้แก่

1) ขอบเขตด้านทฤษฎีเกี่ยวกับส่งเสริมจริยธรรม ผู้วิจัยใช้แนวความคิดทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory) ของลอเรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) ซึ่งมีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสมอง สามารถเกิดการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมได้ โดยนำแนวเชื่อทางชีววิทยาประยุกต์กับศาสตร์ทางจิตวิทยา แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจต์ (Piaget) คือ เชื่อว่า จริยธรรมนั้นมีพัฒนาการตามระดับวุฒิภาวะเช่นกัน เพราะจริยธรรมของมนุษย์เกิดจากกระบวนการทางปัญญา เมื่อมนุษย์มีการเรียนรู้มากขึ้น โครงสร้างทางปัญญาเพิ่มพูนขึ้น จริยธรรมก็พัฒนาตามวุฒิภาวะ แนวคิดนี้เป็นแนวคิดแบบสัมพัทธนิยม (Relativism) ซึ่งการส่งเสริมทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก มี 3 ระดับ ประกอบด้วย

1.1) ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Preconvention Level)

1.2) ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level)

1.3) ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ (ระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม Post conventional Level)

2) ขอบเขตด้านหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ ถึงประเด็นความสอดคล้องโดยได้นำหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากร ได้แก่ เวสารัชชกรณธรรม คือ ธรรมทำความกล้าหาญ มี 5 ประการ ประกอบด้วย

- 1) ศรัทธา คือ เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ
- 2) ศील คือ มีความประพฤติดีงาม
- 3) พหุสัจจะ คือ ได้สดับหรือศึกษามาก
- 4) วิริยารัมภะ คือ เพียรทำกิจอยู่อย่างจริงจัง
- 5) ปัญญา คือ รู้ออบและรู้ชัดเจนในสิ่งที่ควรรู้

3) ขอบเขตด้านหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ ถึงประเด็นความสอดคล้องโดยได้นำหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากร ได้แก่ หลักภavana 4 คือ การทำให้เป็นใหม่ขึ้น ประกอบด้วย

- 1) กายภavana คือ การเจริญกาย พัฒนากาย
- 2) สीलภavana คือ การเจริญศีล พัฒนาคความประพฤติ
- 3) จิตภavana คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต
- 4) ปัญญาภavana คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา

3.1.2 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ไว้ดังนี้

1) ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหาร พนักงาน พนักงานจ้าง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดระยอง ประกอบด้วย (1) องค์กรบริหารส่วนจังหวัดระยอง (อบจ.) (2) เทศบาล มี 30 แห่ง โดยแบ่งเป็นเทศบาลนคร 1 แห่ง คือ เทศบาลนครระยอง เทศบาลเมือง 2 แห่ง คือ เทศบาลเมืองมาตาพุด เทศบาลเมืองบ้านฉาง และ (3) องค์กรบริหารส่วนตำบล มี 37 แห่ง รวมทั้งหมด 68 แห่ง มีจำนวนบุคลากรทั้งหมด 3,676 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 19 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วจึงทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แจกแบบสอบถามโดยการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling)

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหาร พนักงาน พนักงานจ้าง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย (1) องค์กรบริหารส่วนจังหวัดระยอง (อบจ.) (2) เทศบาล มี 30 แห่ง และ (3) องค์กรบริหารส่วนตำบล มี 37 แห่ง รวมทั้งหมด 68 แห่ง มีจำนวนประชากรทั้งหมด 3,676 คน

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง ตามสัดส่วนผู้บริหาร พนักงาน และพนักงานจ้าง ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 361 คน คำนวณจากตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1987 : 110)

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล (Instrument)

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่ ข้อมูลที่สำคัญในช่วงนี้ คือ ข้อมูลแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทางสติปัญญา 3 ระดับ คือ ระดับก่อนเกณฑ์สังคม ระดับจริยธรรมตามเกณฑ์สังคม และระดับจริยธรรมตามหลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมจริยธรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรม วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล Silverman ได้มี การบันทึกวีดิทัศน์และสไลด์ที่สนูปกรณ์ (Silverman, D., 2010 : 90) การสัมภาษณ์เป็นวิธีการที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึคนึกคิด ความคิดเห็นและมุมมอง ค่านิยมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และที่สำคัญการสัมภาษณ์จะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตมาพรรณนาได้ (Creswell, J. W., 2010 : 121)

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3.1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลัก ก่อน โดยการดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน 361 ชุด ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ สถิติพรรณนา หรือสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย \bar{X} (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไป และใช้สัมประสิทธิ์การถดถอย (regression coefficient) เป็นการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) เพื่อใช้อธิบายผลของตัวแปร DV ที่เกิดขึ้น

4.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไป พร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้ โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง เพื่อต่อยอดถึงความชัดเจนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อว่าผู้อ่าน ผลงานการวิจัยที่ตีพิมพ์สามารถประเมินคุณค่าของงานวิจัยได้ (Strauss, A. and J. Corbin, 1990 : 249)

5. ผลการวิจัย

1. ผลวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักเวสารัชชกรณธรรม 5 ประการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักเวสารัชชกรณธรรม 5 ประการคือ ธรรมทำความกล้า โดยรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.839$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก 4 ด้านและความคิดเห็นปานกลาง 1 ด้าน สามารถเรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง ด้านพาหุสัจจะ ได้สดับหรือศึกษามาก มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.087$) อันดับสอง คือ ด้านศรัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.945$) อันดับสาม คือ ด้านศีล มีความประพฤติดีงาม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.916$) อันดับสี่ คือ ด้านวิริยารัมภะ เพียรทำกิจอยู่อย่างจริงจัง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.835$) และอันดับห้า คือ ด้านปัญญา รู้ตอบ และรู้ชัดเจนในสิ่งที่ควรรู้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.835$) ตามลำดับ

2. ผลการวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักภavana 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักภavana 4 คือ ธรรมที่ทำให้เป็นให้มีขึ้นโดยรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.821$) เรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง ด้านกายภavana การเจริญกาย พัฒนากาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.955$) อันดับสอง คือ ด้านปัญญาภavana การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.822$) อันดับสาม คือ ด้านจิตภavana การเจริญจิต พัฒนาจิต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.760$) อันดับสี่ คือ ด้านศีลภavana การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) ตามลำดับ

3. ผลการวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญาเพื่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาการทางสติปัญญาเพื่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง โดยรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.902$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า ทั้ง 3 ด้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย คือ อันดับหนึ่ง ด้านระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.960$) อันดับสอง ด้านระดับก่อนเกณฑ์สังคม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.908$) อันดับสาม คือ ด้านระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจรรย์ญาณมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.838$)

4. ผลการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง โดยรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.027$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สามารถเรียงจากมากไปหาน้อยคือ อันดับหนึ่ง ผู้บริหารมีการมีการนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.175$) อันดับสอง คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐที่เอื้อให้บุคลากรมีมโนสุจริต คิดดี ทำดี มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.136$) อันดับสาม คือ ผู้บริหารมีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและ มีความรับผิดชอบต่อนโยบายที่ประกาศต่อสาธารณะ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.087$)

6. อภิปรายผล

1) การส่งเสริมหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักเวสารัชชกรณธรรม 5 ประการ คือ ธรรมทำความกล้า โดยรวม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เพราะส่วนใหญ่หลักเวสารัชชกรณธรรม มีการตัดสินใจควรจะมาจากข้อมูลที่พร้อม สัญชาติญาณที่ดี ความกล้า และความพยายามมุ่งมั่นจะจัดการกับปัญหาอย่างแท้จริง ซึ่งความกล้าหาญในการตัดสินใจนั้นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ ในทางพระพุทธศาสนาก็ได้มีการกล่าวถึงพระธรรมที่ทำให้เกิดความกล้าหาญ เพื่อที่เราจะได้นำไปใช้ประโยชน์ ทำให้เกิดความกล้าหาญในการประกอบกิจการต่างๆ หรือตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เวสารัชชกรณธรรม คือ หลักธรรมที่ทำให้เกิดความกล้าหาญ ธรรมหมวดนี้จะทำให้เกิดความกล้าหาญเพราะผู้ปฏิบัติ จะมีความรู้สึกเชื่อมั่นในคุณความดีของตนและมีปัญญาไตร่ตรองรู้ดีรู้ชั่ว ทำให้เกิดความภูมิใจไม่หวาดหวั่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jagraval Sukmaitree, (2558) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดและการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ให้มีความเจริญขึ้นทั้งในเรื่องของความรู้ ทักษะ ความสามารถ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อการพัฒนาตนเอง

องค์การ สังคม ซึ่งกระบวนการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จะทำให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ให้การศึกษา ให้การฝึกอบรมและให้การพัฒนา

2) **หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักภavana 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การส่งเสริมจริยธรรมตามหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักภavana 4 คือ ธรรมที่ทำให้เป็นให้มีขึ้น โดยรวม** ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เพราะส่วนใหญ่หลักหลักภavana 4 จะเน้นการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและมีความสงบร่มเย็นนั้น มีรากฐานสำคัญมาจากการพัฒนาประชาชนให้เป็นคนดี เก่ง และมีสุข โดยเฉพาะอย่างการพัฒนาให้พนักงานราชการเป็นคนดีเป็นตัวอย่างที่ดีและการพัฒนาจริยธรรม จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิชาการและการวิจัยขั้นสูง ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุและผลของจริยธรรมต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้เสนอ นโยบายและแนวทางในการปฏิบัติการพัฒนา ทั้งในเชิงของการส่งเสริมและการป้องกันในระดับบุคคล กลุ่ม และสังคม ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้อย่างน่าเชื่อถือและประสบความสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของว่าที่ร้อยตรีหญิง Acting Sub Lt. Sutthaya Aobaom, (2558) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่า แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) ด้านการฝึกอบรม จัดโครงการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะ ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การฝึกอบรมขั้นศีล คือ ปรับแก้การแสดงออกของพฤติกรรมกาย วาจา ชั้นสมาธิ คือ พัฒนาจิตใจให้มีสภาวะอดทน ชั้นปัญญา คือ ชี้นำให้เห็นพฤติกรรมที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ 2) ด้านการศึกษา ได้ส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ชั้นศีลคือ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยระบบการศึกษา ชั้นสมาธิ คือ พัฒนาพฤติกรรมจิตใจให้มี EQ ชั้นปัญญา คือ ให้มีการศึกษาเพิ่มเติม 3) ด้านการพัฒนา ชั้นศีล คือ ให้การบ่มเพาะพฤติกรรมนิสัยที่ดีงาม

3) **ทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญาเพื่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง โดยรวม พบว่า** ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เพราะการส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องประยุกต์หลักพุทธธรรมตามแนวพระพุทธศาสนามาใช้ในองค์กร เพื่อให้เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความโปร่งใส มีการเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนและนักการเมืองท้องถิ่น ให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย คุณธรรมจริยธรรมและความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม” การใช้หลักธรรมเป็นเครื่องชี้ทางเป็น จึงเป็นหน้าที่โดยตรงในการขับเคลื่อนพลังการส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้กระจายตัวทั่วทุกทิศ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการส่งเสริมจริยธรรม

4) **การส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง โดยรวม** ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งสามารถตอบคำถามของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ หลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตาม

แนวพระพุทธศาสนาของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง อยู่ในระดับมาก ทุกๆ ด้าน อันดับหนึ่ง ด้านกายภาพ การเจริญกาย พัฒนากาย อันดับสอง คือ ด้านปัญญาภาพ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา อันดับสาม คือ ด้านจิตภาพ การเจริญจิต พัฒนาจิต เพื่อให้เกิดความโปร่งใส เพราะอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศ ส่วนหนึ่งเกิดจากความเสื่อมถอยทางด้านจริยธรรม และการบริหารจัดการประเทศ ทำให้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน แสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้ในภาครัฐ ทำให้การส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยองอยู่ในระดับมากทุกข้อ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wasita Kerdphol Prasopsak, (2558) ได้วิจัยเรื่อง “แบบจำลองการบริหารเชิงพุทธบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานเชิงบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาพรวมอยู่ในระดับมาก 1) สภาพการบริหารงานเชิงบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีปัญหาต่างๆ ในด้านการบริหารไม่เป็นไปตามระเบียบ ปัญหาการจัดสรรงบประมาณ ไม่เป็นไปตามความต้องการของชุมชน ปัญหาการบริการสาธารณะไม่เพียงพอ และไม่ทั่วถึง ปัญหาการก่อสร้างสาธารณูปโภคไม่ตรงความต้องการของชุมชน ด้านบริหารงานบุคลากรขาดความรู้ความสามารถแต่ละด้าน

7. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปรับปรุงแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดระยองมากกว่านี้
- 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เชิญผู้นำศาสนา พระนักเทศน์ นักปฏิบัติแสดงธรรมอย่างจริงจัง อบรมตามหน่วยงานต่าง ๆ ให้มากกว่านี้
- 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดสถานที่เพื่อนั่งสมาธิ ทำกรรมฐาน เพื่อสร้างจริยธรรมของศาสนาากกว่านี้
- 4) รัฐบาลควรสนับสนุน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และจัดให้มีการอบรมบุคลากร เพื่อเป็นการสนับสนุนทางการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดระยองมากกว่านี้

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ด้านทฤษฎีการพัฒนาการทางสติปัญญาเพื่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง ควรมีการพัฒนาในด้านจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ ในส่วนของผู้บริหารให้มีความตระหนักถึงจริยธรรมในการปฏิบัติมากขึ้น

2) ด้านหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักเวสารัชชกรณธรรม 5 ประการ ควรมีการส่งเสริมด้านของปัญญา รู้ตอบ และรู้ชัดเจนในสิ่งที่ควรรู้ ผู้บริหารท้องถิ่นควรเป็นแบบอย่างและเป็นเครือข่ายในการสร้างองค์ความรู้ด้านจริยธรรมให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา

3) ด้านหลักพุทธธรรมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมตามหลักภาวนา 4 ในส่วนของ การส่งเสริม สีสภาวนา การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ ผู้บริหารควรเข้มงวดอบรมให้บุคลากรปฏิบัติ ตามระเบียบวินัย ไม่ฝ่าฝืนกฎระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายของบ้านเมือง

4) ด้านการส่งเสริมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ในจังหวัดระยอง ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมการพัฒนากลไกในการสร้างวินัย จริยธรรม ของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น

7.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาวินัยแนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรขององค์การบริหารส่วน ตำบลในจังหวัดระยอง

2) ควรทำการศึกษาวินัยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแนวพระพุทธศาสนา ในจังหวัดระยอง

References

- Acting Sub Lt.Sutthaya Aobaom. (2558). "The Personel's Competency Development For Staff Of Local Administrative Organization According To Buddhism".(Doctoral Dissertation). Public Administration). Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Banchayuth Nakmoodjalin. (2555). "An Analysis of Organization of Buddhist Propagation of the Uthaithani Buddhist Propagation Centre". (Doctoral Dissertation). (Buddhist Studies). Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Journal of MCU Social Science Review. Vol.5, No.2 (special Issue), May-August.
- Creswell, J. W.. (2010). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Traditions*. Op. cit., p. 121.
- Jagraval Sukmaitree. (2558). "The Model of Human Resource Development Based on Buddhist Ethics in Higher Education.(Doctoral Dissertation). Public Administration). Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakhrusamu Natthaset Athiyano. (2559). "The Development of Management on Public Construction and Renovation of Sangha Administrators Region 11", *Journal of MCU Social Science Review*. Vol.5, No.2 (special Issue), May-August.

- Sanu Mahatthanadull. (2559). “The Buddhist Integrated Approach to the Equilibrium of the Human Body Systems”. (*Doctoral Dissertation*). (Buddhist Studies). Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Journal of MCU Social Science Review. Vol.5, No.2 (special Issue), May-August.
- Silverman, D.. (2000). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. London: Sange, p. 90.
- Strauss, A. and J. Corbin, (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. Newbury Park, California: Sage, p. 249.
- Wasita Kerdphol Prasopsak. (2558). Model of Integrated Buddhist Administration for Local Administrative Organizations (*Doctoral Dissertation*). Public Administration). Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Yamane, Taro. (1987). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harpen and Row, p. 110.

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้หลักพุทธธรรมในการป้องกันยาเสพติด
 ในชุมชนกรุงเทพมหานคร
 PEOPLE PARTICIPATORY STRATEGY FOR NARCOTIC PREVENTION ACCORDING
 TO BUDDHADHAMMA IN BANGKOK COMMUNITY

พิศมัย ทองเที่ยง* พิเชฐ ทังโต** สุรพล สุยะพรหม***

Phitsamai Thongthiang* Phitchet Tangto** Surapon Suyaprom***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร 2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สนับสนุนยุทธศาสตร์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร 3. เพื่อเสนอการพัฒนายุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้หลักพุทธธรรมในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยผสมวิธี **การวิจัยเชิงคุณภาพ** เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 ท่าน พิจารณาเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์จริงในพื้นที่ชุมชน 3 แห่ง ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว เก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 11 ท่าน และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา **การวิจัยเชิงปริมาณ** เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ เชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

รูปแบบ 3 ส่วนร่วม 4 หลักแห่งความดี สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด มีลำดับชั้นเริ่มจากการพัฒนา 1. การเรียนรู้-รู้คิดชอบ 2. ชุมชนเข้มแข็ง-หลักปฏิบัติแห่งความไม่เสื่อม และเครือข่าย-หลักสามมิตรไมตรีจิต ซึ่งทั้ง 3 ลำดับ เป็นรูปแบบการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ได้หลอมรวมแก่นหลักพุทธธรรม นำเสนอแบบเป็นสากลใช้ในป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบเป็นองค์รวมไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหาอื่น เป็นหนทางแห่งสันติวิธี เหมาะกับวิถีชีวิตสังคมไทย

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชน, หลักพุทธธรรม, การป้องกันยาเสพติด

* Doctor of Philosophy in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

Objectives of this research were to: 1. Study peoples' participatory strategy for narcotics prevention in Bangkok Community, 2. Study components supporting peoples' participatory strategy for narcotics prevention in Bangkok Community 3. Propose peoples' participatory strategy development using Buddhhadhamma, for narcotics prevention in Bangkok Community. This research was the mixed methods. Qualitative research collected data from 22 key informants, purposefully selected from 3 communities in Bangkok with in-depth-interview form by face-to-face interviewing and data were also collected from 11 participants in focus group discussion and analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research collected data from 400 samples who were folk wise men, stakeholders in Bangkok communities by stratified sampling with questionnaires with reliability coefficient value at 0.98 analyzed data with descriptive statistics; frequency, percentile, mean and the standard deviation.

Findings were as follows:

3 components of participation, 4 principles of goodness create the drug prevention immunity, starting from development; 1) learning, right thinking, 2) community strength, principles of only prosperity, and 3) main network of friendship. These 3 components were the Buddhhadhamma integrated forms of strategy development, presented universally to use as the effective tools for holistic drug prevention and other problems solving according to the peaceful method that is appropriate to Thai way of life.

Keyword: Peoples' participatory strategy, Buddhhadharma Principle, narcotics prevention

1. บทนำ

ปัญหาหายาเสพติดเป็นปัญหา “ความมั่นคงปลอดภัยของมนุษยชาติ (Human security)” (Strategic Department of Office of the Narcotic Control Board, 2558: 1) เราจะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้เลย ถ้าเด็ก เยาวชน คนไทยติดยาเสพติด สังคมอ่อนแอ เกิดปัญหาอาชญากรรม สังคมขาดความสงบสุข โดยยาเสพติดที่แพร่ระบาดนั้นเปลี่ยนไปตามยุคสมัยในอนาคตปัญหาหายาเสพติดยังมีแนวโน้มรุนแรงอยู่และทวีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

เมื่อควรวก่อนวันที่ 11 สิงหาคม 2554 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้มีพระราชดำรัส ห่วงใยประชาชนชาวไทยเกี่ยวกับปัญหาหายาเสพติด กล่าวถึง คนไทยทำไมปล่อยให้รัฐทำงานฝ่ายเดียว เราทุกคนต้องผนึกกำลังช่วยกันเป็นหูเป็นตาให้กันและกัน ต้องช่วยกันต่อต้านและประณามผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติด และช่วยกันนำผู้เสพผู้ติดเข้าบำบัดรักษาเพื่อกับมาเป็นคนที่มีความคุณภาพของสังคม โดยเริ่มจากครอบครัวเป็นสำคัญ จากพระราชดำรัสดังกล่าว รัฐบาลจึงได้

กำหนดให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นวาระแห่งชาติ (Nation Agenda) กอปร จุดแตกหักของปัญหายาเสพติดอยู่ที่ชุมชน และเนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็น 1 ใน 10 จังหวัดที่เป็นพื้นที่การแพร่ระบาดของยาเสพติดมาก และประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) (Bangkok, 2558: 12)

จากปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว สำนักงาน ป.ป.ส. ในฐานะหน่วยงานกลางได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2558 – 2562) แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 8 ยุทธศาสตร์ หนึ่งใน 8 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน ต่อมาปี 2559 – 2560 ได้มีแผนประชารัฐร่วมใจ สร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคง ปลอดภัยยาเสพติด สู้วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 (พ.ศ.2560 – 2579) คือ ทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน รองรับยุทธศาสตร์การป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดระยะ 20 (พ.ศ. 2560 – 2579) ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยควรน้อมนำแก่นหลักพุทธธรรมตามสถานการณ์มาประยุกต์ใช้ในงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน อันเป็นหลักสากลตามธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้วิจัยเพื่อเสนอการพัฒนายุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีกรหลอมรวมแก่นหลักพุทธธรรมกับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพื่อให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนไทยมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันยาเสพติดในชุมชน กรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สนับสนุนยุทธศาสตร์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร

2.3 เพื่อเสนอการพัฒนายุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้หลักพุทธธรรมในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการผสมผสานแบบเชิงคุณภาพนำเชิงปริมาณ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างศึกษาวิจัยในพื้นที่กรุงเทพมหานครมี ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ข้อมูลสำคัญที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์จริงในพื้นที่ชุมชนกรุงเทพมหานคร 3 แห่ง ได้แก่ ชุมชนซอยแสนสุข ชุมชนกองขยะหนองแขม และชุมชนซอยกำนันแมน 3 รวมทั้งหมด 22 ท่าน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสนทนากลุ่มเฉพาะโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งหมด 11 ท่าน และ 3) กลุ่มตัวอย่างผู้แทนสมาชิกในชุมชนพื้นที่กรุงเทพมหานคร 6 กลุ่ม รวมจำนวน 400 คน จากประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย

ในชุมชนพื้นที่กรุงเทพมหานคร 2,097,727 คน (Bangkok, 2558) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) จากตารางสำเร็จรูปคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (Thanin Siljaru, 2555: 47)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง 2) แบบสัมภาษณ์สนทนากลุ่มเฉพาะ 3) แบบสังเกต และ 4) แบบสอบถามแบบปลายปิดและแบบปลายเปิด

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) 2) การวิเคราะห์ด้วยเทคนิค 4'C Technique Analysis และ 3) การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ 3 ข้อ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านมามีอยู่แล้ว แต่อาจเกิดปัญหาการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติยังไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในระยะต่อไป ควรเน้น 1) การแก้ไขปัญหาในชุมชนแบบเป็นองค์รวมรองรับแผนชาติระยะ 20 ปี 2) มีการทำงานบูรณาการทำงานทั้งแนวตั้งและแนวนอน โดยยึดชุมชนเป็นตัวตั้ง (Area Base) 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้ดีขึ้นด้วยการส่งเสริมการศึกษาทุกระดับ เพื่อปรับระบบโครงสร้างของประเทศทั้งระบบ เพื่อให้คนไทยมีจิตใจเข้มแข็ง รู้จักอะไรดีไม่ดี อะไรควรทำ ไม่ควรทำ มีการศึกษาดี มีอาชีพรายได้ที่มั่นคง มีจิตสำนึกร่วม มีความตระหนัก มีน้ำใจ และมีความสามัคคี

ส่วนที่ 2 องค์ประกอบที่สนับสนุนยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร พบว่า มีจุดแข็งที่สำคัญ คือ การเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 การพัฒนากายด้วยการรักษาศิลปะไม่เสพยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 และ การเห็นชอบว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาของทุกคนต้องร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหา (ภาวนา) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และมีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมทำรายงานผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนของตนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 การให้ทุนการศึกษาเด็กและเยาวชนในชุมชนของตนเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 และการได้สืบสาวหาสาเหตุของชุมชนที่มีสมาชิกเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07

ส่วนที่ 3 ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้หลักพุทธธรรมในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร มีการพัฒนายุทธศาสตร์ด้วยรูปแบบ 3 ส่วนร่วม 4 หลักแห่งความดี สร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด ดังนี้

การพัฒนาลำดับที่ 1 การเรียนรู้ในกลยุทธ์ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนาประชาชนเป็นศูนย์กลาง ด้วยหลักรู้คิดชอบ 4 ประการ ใน 3 ดี ได้แก่ 1) เรียนรู้จากรับรู้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตด้วยความเข้าใจ 2) เรียนรู้จกสืบสาวหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนเองด้วยการเข้าถึง 3) เรียนรู้จกกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเองในทางที่สร้างสรรค์ด้วยการเข้าถึง 4) เรียนรู้จกกำหนดทางเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายของชีวิตด้วยการพัฒนาประชาชนเป็น ศูนย์กลางใน 3 ดี (1) ดี 1 ด้านชีวิต มีการกระทำชอบ (2) ดี 2 ด้านอาชีพ และด้านการเงิน เลี้ยงชีพชอบ (3) ดี 3 ด้านสุขภาพกายและจิต มีความเพียรชอบ และการมีสติระลึกรู้ชอบ พร้อมทั้ง ตั้งมั่นชอบ คิดชอบ และเห็นชอบ เป็นเกราะป้องกันภัยจากยาเสพติด

การพัฒนาลำดับที่ 2 ชุมชนเข้มแข็งในกลยุทธ์ระเบิดมาจากข้างในด้วยหลักปฏิบัติแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ ได้แก่ 1) หมั่นจัดเวทีประชุม เพื่อจัดทำแผน แนวทาง พัฒนาชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 2) การให้สมาชิกในชุมชนเกิดจิตสำนึก มีส่วนร่วม ทำกิจกรรมในป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน 3) การให้สมาชิกในชุมชนเกิดการยอมรับ ปฏิบัติตามธรรมณูญชุมชน 4) การให้สมาชิกในชุมชนเชื่อฟังคำสั่งสอน แนะนำของพ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ครู อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และเจ้าของสถานประกอบการ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด 5) การให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมสงเคราะห์ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ครอบครัว ผู้หลงผิดเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นเกราะป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 6) การให้สมาชิกในชุมชน รักษาวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม โดยอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง 7) การให้สมาชิกในชุมชนถือปฏิบัติภายใต้หลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานใน 3 ดี

การพัฒนาลำดับที่ 3 การทำงานเครือข่ายกลยุทธ์เชื่อมบนประสานล่างด้วยสามมิตร ไผตรีจิต 4 ประการ ได้แก่ การเชื่อมประสานมิตรไมตรีจิตทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้วยการ 1) ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2) ใช้คำพูดที่ไพเราะเป็นประโยชน์สามัคคีกัน 3) ทำกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนร่วมร่วมกัน 4) หมั่นตรวจสอบปรับปรุงแก้ไข พัฒนาการวิธีการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ระหว่างสมาชิกในชุมชน ชุมชน เครือข่าย และหน่วยงานภาครัฐ

กลไกการขับเคลื่อนงานนำโดย ผู้นำธรรมชาติในชุมชน บูรณาการทำงานกับแกนนำ 6 สถาบันหลัก ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ศาสนา โรงเรียน สาธารณสุข และสถานประกอบการ บูรณาการทำงานกับ เครือข่ายภาคประชาชน สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันเรียนรู้เพื่อปวงชน กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงาน ปปส.กทม. และสำนักงาน ป.ป.ส.

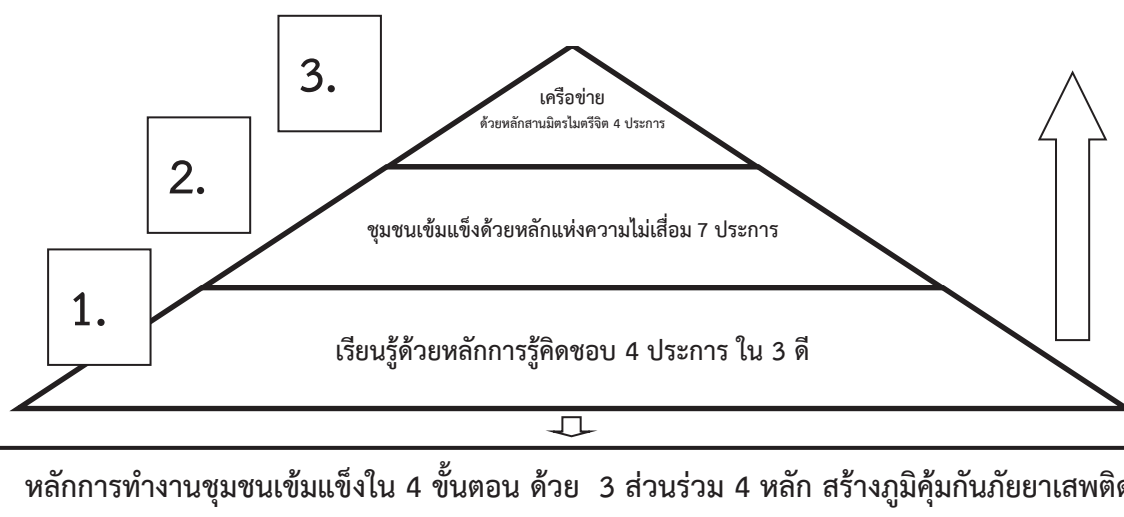
หลักการทำงานชุมชนเข้มแข็ง ใน 4 ขั้นตอนด้วยรูปแบบ 3 ส่วนร่วม 4 หลักแห่งความดี สร้างภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด โดยเริ่มจากผู้นำธรรมชาติบูรณาการทำงานกับแกนนำ 6 สถาบันหลัก ได้แก่ หัวหน้าครอบครัว ผู้นำชุมชนทางการ ผู้นำทางศาสนา ครูในโรงเรียน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และเจ้าของประกอบการ ร่วมกันดำเนินงานพัฒนาชุมชนในขั้นตอนที่ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน 3) ตรวจสอบและประเมินผล 4) การปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ใน 3 แผน

ได้แก่ แผนทักษะการใช้ชีวิต แผนชุมชนเข้มแข็ง และแผนการทำงานเครือข่าย โดยให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว และหน่วยงานภาครัฐ และภาคีหุ้นส่วนที่เกี่ยวข้อง สนับสนุน หนุนเสริม ในส่วนที่เกินกำลัง

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้หลักพุทธธรรมในการป้องกันยาเสพติด

ในชุมชนกรุงเทพมหานคร

ด้วยรูปแบบ 3 ส่วนร่วม 4 หลักแห่งความดี สร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด



แผนภูมิที่ 1 แผนผังยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้หลักพุทธธรรมในการป้องกันยาเสพติด
ในชุมชนกรุงเทพมหานคร

5. สรุปการวิจัย

เนื่องจากปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาความมั่นคงปลอดภัยของมนุษยชาติ เราจะพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศไม่ได้เลย ถ้าเด็กเยาวชนคนไทยติดยาเสพติด โดยผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าว จึงต่อยอดการพัฒนายุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชนที่ได้หลอมรวมกับแก่นพุทธธรรมออกมาเป็นยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้หลักพุทธธรรมในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานครนำเสนอเป็นแบบสากลด้วยรูปแบบ 3 ส่วนร่วม 4 หลักแห่งความดี สร้างภูมิคุ้มกันภัยยาเสพติด ได้แก่ การพัฒนา 3 ลำดับขั้น (1) การเรียนรู้ในกลยุทธ์เข้าใจเข้าถึงพัฒนาประชาชนเป็นศูนย์กลางด้วยหลักรู้คิดชอบ 4 ประการ ใน 3 ดี (2) ชุมชนเข้มแข็งในกลยุทธ์ระเบิดมาจากข้างในด้วยหลักปฏิบัติแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ (3) การทำงานเครือข่ายในกลยุทธ์เชื่อมบนประสานล่างด้วยหลักสามมิตรไมตรีจิต 4 ประการ และเมื่อลงถึงระดับหมู่บ้านชุมชนมีหลักการดำเนินงานชุมชนเข้มแข็งด้วยรูปแบบ 3 ส่วน

ร่วม 4 หลักแห่งความดี สร้างภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด ซึ่งการพัฒนายุทธศาสตร์รูปแบบนี้สามารถใช้ได้กับทุกชุมชนเป็นหนทางแห่งสันติวิธี เหมาะกับบริบทสังคมไทย

6. อภิปรายผล

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้หลักพุทธธรรมในการป้องกันยาเสพติดในชุมชนกรุงเทพมหานคร ด้วยรูปแบบ 3 ส่วนร่วม 4 หลักแห่งความดี สร้างภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด

การพัฒนาลำดับขั้นที่ 1 การเรียนรู้ในกลยุทธ์เข้าใจ เข้าถึง พัฒนาประชาชนเป็นศูนย์กลาง ด้วยหลักผู้คิดชอบ 4 ประการ ใน 3 ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และบรรชร์ กล้าหาญ (2552) ว่ากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ การศึกษาเรียนรู้ และหลักธรรมที่ใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการค้นหาปัญหาและแก้ไขปัญหายาเสพติด และหลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมที่ใช้ปัญญาไตร่ตรอง มีสติรู้เท่าทันโลก และสอดคล้องกับบทความของ ปาณิสรา เปี่ยมุกดา (2557) ว่าแนวทางการออกแบบนวัตกรรมระบบการศึกษายังยืนตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา กรณีสึกษาแนวคิดและมุมมองของสตีฟ จอบส์ คือ การสร้างระบบการศึกษาที่เรียบง่าย โดยมุ่งเน้นที่แก่นแท้ของการศึกษา

การพัฒนาลำดับขั้นที่ 2 ชุมชนเข้มแข็งในกลยุทธ์ระเบิดมาจากข้างในด้วยหลักการปฏิบัติแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และบรรชร์ กล้าหาญ (2552) ว่ากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมที่ใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ อปริหานิยธรรม

การพัฒนาลำดับขั้นที่ 3 การทำงานเครือข่ายในกลยุทธ์เชื่อมบนประสานล่างด้วยหลักสามมิตรไมตรีจิต 4 ประการ คือ การให้ความช่วยเหลือ วาจาที่ไพเราะเป็นประโยชน์ การทำกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และมีความต่อเนื่องในการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ สำราญ สมพงษ์ (2559) ว่ารูปแบบการสื่อสารเพื่อสันติภาพตามแนวทางพุทธสันติวิธี คือ ต้องเป็นคำพูดที่จริง ถูกต้อง เป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับบทความของ พระครูศรีวรพินิจ และ สหัทธยา วิเศษ (2559) ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน คือ การสร้างเครือข่าย

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติ และในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการนำยุทธศาสตร์นี้ไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ชุมชนพื้นที่หมู่บ้านชุมชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในพึ่งพากันเองของประชาชนในการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนไทยมากยิ่งขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ เห็นควรให้ผู้นำธรรมชาติบูรณาการทำงานกับแกนนำ 6 สถาบันหลัก ได้แก่ ผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา แกนนำอาสาสมัครสาธารณสุข

ประจำหมู่บ้าน และเจ้าของสถานประกอบการ ดำเนินการสร้างเสริม พัฒนาการมีส่วนร่วมใน 3 ด้าน ได้แก่ การเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิต ชุมชนเข้มแข็ง และการทำงานเครือข่าย ให้กับสมาชิกในชุมชน เพื่อเป็นเกราะป้องกันภัยจากยาเสพติด และเห็นควรใช้นำการพัฒนายุทธศาสตร์ 3 ลำดับชั้นมาประยุกต์ใช้กับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ไปพร้อมกับปัญหาอื่น ๆ แบบเป็นองค์รวม (มีกรอบการพัฒนายุทธศาสตร์ร่วม)

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีวิจัยนำยุทธศาสตร์ฯ ไปทดลองใช้ในพื้นที่ชุมชน ควรมีการศึกษาวิจัยบทบาทหน้าที่ของ 6 สถาบันหลัก ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ศาสนา โรงเรียน สาธารณสุข และสถานประกอบการ ขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชุมชน และควรมีการวิจัยที่นำแก่นหลักพุทธธรรมไปใช้ในมิติอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

References

- Bangkok. (2558). *Statistic of 2558 years, Social Bangkok per 6 monthly*. (Copy).
- Bangkok. (2559). *Plan of Bangkok Development duration 12 years (B.E.2552 – 2563)*, (Copy).
- Kamollapop Yodborplub. (2007). Capacity Building of Community for Integrated Prevention of Narcotics in Lower Northern Part of Thailand. *Art Doctoral Thesis*. Department social development: Naresuan University.
- Panisara Beamukda. (2557). The Innovative Design Education System Sustainability by The Principles of Buddhism: A Case Study Concept and Vision of Steve Jobs. *Journal of MCU Peace Studies*, 3(2), 142.
- Phakhusrivoraphinit and Sahataya viseat. (2558). Community Participation in The Buddhist Archaeological Management in Phayao Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2) extra, 143.
- Runtip Krahan and Bunchon Krahan. (2552). The Process of Protection and Solution of Narcotics Problem with the Principle of Buddhadhamma in Pa Phai Village, Mae Pong, Doi Sake District, Chiang Mai. *Research Report*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Samran Sompong. (2559). A Critical Analysis of Communication Pattern for Peace in the Online Media by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Komchadluek.Net. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(1), 144.
- Strategic Department of Office of the Narcotic Control Board. (2558). *Strategic plan of Prevention and Solving Narcotics Problems B.E.2558 – 2562*. no place of printing.

**รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนา
ของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก**
**THE MODEL OF TEAMWORK ACCORDING BY BUDDHIST WAY OF
PERSONNEL IN THE MUNICIPAL PHITSANULOK PROVINCE**

วรพล วรสุวรรณโรจน์* พิเชฐ ทังโต** สุรพล สุยะพรหม***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาหลักการการทำงานเป็นทีมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก การศึกษาครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษารูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก โดยวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 294 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิธีเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ในเทศบาลและบุคลากรของเทศบาลได้มีการทำงานเป็นทีมอยู่แล้ว แต่อยู่ในรูปของการทำงานร่วมกันตามวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการ และปัจจุบันเทศบาลและบุคลากรของเทศบาลก็รับทราบถึงการทำงานเป็นทีม มีการอบรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยเฉพาะเมื่อมีการทำงานตามแผนงาน

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

หรือโครงการที่ตั้งไว้ก็จะปรากฏเห็นได้ชัดในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการ โดยผู้บริหารให้ความสนับสนุนในนโยบายและงบประมาณ

2) หลักการทำงานเป็นทีมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการทำงาน เป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก เป็นการประยุกต์ใช้หลักการทำงานเป็นทีมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในแผนงานหรือโครงการของเทศบาล กล่าวคือ ในหลักการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ทีมแก้ปัญหา 2) ทีมงานบริหารตนเอง 3) ทีมประสานข้ามสายงาน และ 4) ทีมเสมือนจริง โดยทุกด้านมีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่หลักอภินิหารธรรม 7 คือ 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม 3) ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม 4) มีความเคารพต่อผู้บังคับบัญชา 5) ให้ความเคารพต่อเพศสตรี 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ และ 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้มาเยือน โดยทุกข้อมีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3) รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย 11 รูปแบบ คือ รูปแบบด้านหลักการทำงานเป็นทีม 4 รูปแบบ และรูปแบบด้านหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา คือหลักอภินิหารธรรม 7 รูปแบบ ซึ่งเมื่อสังเคราะห์เข้าด้วยกันได้เป็น รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก โดยในการนำไปประยุกต์ต้องปรับเปลี่ยนบูรณาการให้เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลนั้น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดของเทศบาล อันเป็นเหตุให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน

คำสำคัญ : รูปแบบการทำงานเป็นทีม, เทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก

ABSTRACT

The objectives of the research were: 1) to study the working conditions of teamwork of personnel in the municipal Phitsanulok Province 2) To study the principles of teamwork with the Buddhist doctrine suitable for teamwork of personnel in the municipal Phitsanulok Province And 3) to propose a type of teamwork according by buddhist way of personnel in the municipal Phitsanulok Province.

This study is a Mixed method research. The researcher has emphasized the study of teamwork according to Buddhist way by personal municipal in Phitsanulok Province. Quantitative research was used to distribute questionnaires to the sample about 294 people. Data were analyzed by descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation. Qualitative method uses in-depth

interview with 20 important information providers and focus group discussion with 8 professionals. Analyze data by analyzing descriptive content.

The findings were as follows:

1) The working environment in team of the municipal personnel in Phitsanulok Province, there are already working as a team. It is in the form of interoperability for the purpose of the program or project. The municipality and the municipality's staff are currently aware of teamwork, by training to lead to practicality. Particularly when working on a plan or project, it is obvious to cooperate to solve the problems that have arisen to achieve the objectives of the plan or project which the executive's support the policy and budget.

2) The principles of teamwork with the Buddhist doctrine suitable for teamwork of personnel municipal in Phitsanulok Province. To apply the teamwork principles and the Buddhist doctrine in the program or project of the municipality, that is in the principle of teamwork of the people in the municipal Phitsanulok Province divided into 4 aspects: 1) problem solving team 2) self-management work team 3) cross-functional teams and 4) virtual teams. By all aspects, the overall level of opinion is high. The doctrine of Buddhism that is suitable for the teamwork of personnel in the municipal Phitsanulok Province which is *aparhanyadhamma* 7 there are as follows: 1) The meeting is regularly held; 2) The meeting is unanimous; 3) No rules contrary to regulations 4) play respect to supervisors; 5) play respect to women; 6) play respect to the places and 7) caring for visitors. By all means, the level of opinion is high.

3) The type of teamwork according to Buddhist way of personnel in the municipal Phitsanulok Province consists of 11 types there are the 4 types of teamwork and the doctrine of Buddhism it is called *aparhanyadhamma* 7 types. Which are synthesized together will get the type of teamwork according to Buddhist way of personnel in the municipal Phitsanulok Province. In applying it, adaptation needs to be adapted to the context of the municipality in order to maximize the benefits and efficiency of the municipality. That is the people benefit.

Keyword : The type of teamwork according, Personnel in the municipal Phitsanulok

1. บทนำ

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย เป็นลำดับเรื่อยมาตั้งแต่จนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในขณะนั้น โดย “คณะราษฎร” มีความมุ่งหมายที่จะจัดตั้งเทศบาลให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงประเภทเดียวที่ครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ไม่จัดการปกครองท้องถิ่นประเภทอื่น รวมทั้งประกาศยกเลิกสุขาภิบาล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งและดำเนินการมาตั้งแต่ยุคสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกด้วย รัฐบาลจึงประกาศใช้ “พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476” มีความมุ่งหมายที่จะจัดตั้งเทศบาลครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศในชั้นหนึ่งชั้นใด ซึ่งมีทั้งหมด 3 ชั้น คือ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล (บุษอริ ยีหะมะ, ๒๕๕๕) และเมื่อมองย้อนกลับไปในบจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ การปกครองส่วนท้องถิ่น ในหมวดที่ 9 จนกระทั่งถึงรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นนับว่ามีความสำคัญกับประชาชน เพราะเป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้น เพิ่มช่องทางในการบริหารและสร้างนักรการเมืองระดับท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การปกครองระดับชาติต่อไป การปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นหลักการที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยดังที่กล่าว คือ เป็นการกระจายอำนาจ มุ่งเน้นให้ประชาชนรู้จักหน้าที่ รักและหวงแหนชุมชนที่ตนอยู่อาศัย เพราะถ้าเกิดปัญหาในท้องถิ่นใด คนในท้องถิ่นนั้นย่อมที่จะรู้สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาได้มากกว่าคนนอกพื้นที่ การแก้ไขปัญหา ก็จะตรงจุดและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประชาชนยังร่วมตรวจสอบการทำงานของนักรการเมืองท้องถิ่นหรือฝ่ายบริหารเพื่อให้เกิดความโปร่งใสตามหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจและนำไปสู่การบริหารบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (หนังสือและสื่อเผยแพร่สำนักงานประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๕)

เทศบาลนครพิษณุโลก ก็เป็นเทศบาลที่ดำเนินการภายใต้อำนาจพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2552 มีการบริหารจัดการเรื่อยมา ก็ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า มีเทคนิค วิธีการในการบริหารงาน เทคนิควิธีการอย่างหนึ่ง คือ การทำงานเป็นทีม โดยที่บุคลากรในเทศบาลทำงานภายใต้นโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับให้ดำเนินการในแต่ละปี จนทำให้เห็นที่ปรากฏแน่ชัด คือ รางวัลแห่งความสำเร็จ โดยเทศบาลนครพิษณุโลก ได้รับรางวัลพระปกเกล้า หรือ King Prajadhipok's Institute Awards 2014 รางวัลที่เป็นเกียรติภูมิท้องถิ่น ในด้านการเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ และเมื่อศึกษาในข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นของแต่ละเทศบาลนครพิษณุโลก ทำให้พบว่าในการดำเนินงานตามแผนงานโครงการของแต่ละเทศบาลนครพิษณุโลกในแต่ละปีงบประมาณสามารถสำเร็จไปด้วยดี เมื่อเป็นเช่นนั้นถ้ามองในภาพรวมทำให้เกิดความสนใจว่า สภาพการทำงานเป็นทีมโดยเฉพาะประเภทของการทำงานเป็นทีมเป็นอย่างไร ประเภทการทำงานเป็นทีมเหล่านั้นมีหลักกรรมตามแนวพุทธศาสนาไปเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาหรือช่วยสนับสนุนให้งานสำเร็จไปด้วยดีหรือไม่อย่างไร ดังรางวัลที่ได้รับด้านการเสริมสร้างสันติสุข

และความสมานฉันท์ ซึ่งเป็นรางวัลที่บ่งบอกถึงการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนาในเรื่องสันติสุข และความสามัคคี อันเป็นความสำเร็จของเทศบาลนครพิษณุโลก

ด้วยเหตุนี้ เมื่อมองอีกมุมหนึ่งทำให้พบว่า ปัญหาอย่างหนึ่งที่เทศบาลนครพิษณุโลกต้องประสบก็คือการทำงานเป็นทีมที่ต้องร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุถึงแผนงานตามวัตถุประสงค์ของเทศบาลนครพิษณุโลก ดังจะเห็นได้จากกรณีวิเคราะห์จุดอ่อนของเทศบาลตามหน่วยงานระดับกอง อันสอดคล้องกับปัญหาการทำงานเป็นทีม เช่น ในการสื่อสารบางครั้งเกิดความเข้าใจไม่ตรงกันเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน บุคลากรรู้ด้านระเบียบ กฎหมายไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน มีบุคลากรในองค์กรที่อยู่ในความรับผิดชอบจำนวนมาก ไม่สอดคล้องกับจำนวนเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานด้านการบริหารงานบุคคล บุคลากรบางตำแหน่งไม่สามารถปฏิบัติงานทดแทนกันได้ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยถึงการศึกษาเรื่อง รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนา ของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาสภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาล ตลอดจนหลักหลักการการทำงานเป็นทีมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาล และเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก อันเป็นรูปแบบในการทำงานเป็นทีมเพื่อการพัฒนาเทศบาลให้เป็นเทศบาลที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักการการทำงานเป็นทีมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก

3. ขอบเขตด้านการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา เรื่อง รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในส่วนรูปแบบหรือแบบจำลอง การทำงานเป็นทีม หลักคำสอนตามแนวพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีม ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่การศึกษาวิจัย

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยเชิงประจักษ์ ได้แก่ พนักงานเทศบาลสามัญ พนักงานจ้าง และลูกจ้างประจำ ในเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 1,105 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการ

บริหารงาน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลนครพิษณุโลก ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และพระภิกษุสงฆ์ โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 20 รูป/คน 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารงาน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 8 รูป/คน

4. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารงาน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์คุณลักษณะและองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนา จำนวน 20 รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถาม พนักงานเทศบาลสามัญ พนักงานจ้าง และลูกจ้างประจำในเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 294 คน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางด้านสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการทางสถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อยืนยันการนำเสนอรูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก

5. สรุปผลการวิจัย

1) สภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การทำงานเป็นทีมของบุคลากรในปัจจุบันของเทศบาล มีอยู่แล้วเพียงแต่แฝงอยู่ในรูปแบบการทำงานประจำหรือการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามโครงการ หรือแผนงานที่ได้วางไว้ โดยเป็นทีมที่เป็นทางการและทีมที่ไม่เป็นทางการ และปัจจุบันบุคลากรของเทศบาลก็รับทราบถึงการการทำงานเป็นทีม มีการอบรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยผู้บริหารมีความชัดเจนในนโยบาย ทำความเข้าใจร่วมกับบุคลากร โดยเน้นสร้างความร่วมมือ และเมื่อพิจารณาตามกรอบแนวความคิดในเรื่องของทีมงาน ก็สามารถสังเคราะห์ออกมาในภาพรวมได้ดังนี้ 1) ทีมแก้ปัญหา 2) ทีมงานบริหารตนเอง 3) ทีมประสานข้ามสายงาน และ 4) ทีมเสมือนจริง โดยเมื่อสังเคราะห์จากการวิจัยเชิงปริมาณยังพบว่า สภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 4 ด้าน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน สภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2) หลักการทำงานเป็นทีมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในส่วนของหลักการทำงานเป็นทีมที่เหมาะสมกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ หลักการทำงานเป็นทีมทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านทีมแก้ปัญหา 2) ด้านทีมงานบริหารตนเอง 3) ด้านทีมประสานข้ามสายงาน และ 4) ด้านทีมเสมือนจริง ในส่วนของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการ

ทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลกได้แก่หลักอภินิหารธรรม 7 ประการ กล่าวคือ 1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ 2) พร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม 3) ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม 4) ให้ความเคารพต่อผู้บังคับบัญชา 5) ให้ความเคารพต่อเพศสตรี 6) ให้ความเคารพต่อสถานที่ และ 7) ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้มาเยือน โดยเมื่อสังเคราะห์จากการวิจัยเชิงปริมาณยังพบว่า หลักอภินิหารธรรม 7 ในภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกข้อ

3) รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ได้รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 11 รูปแบบ โดยจากหลักการทำงานเป็นทีม 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบทีมแก้ปัญหา 2) รูปแบบทีมบริหารตนเอง 3) รูปแบบทีมประสานข้ามสายงาน และ 4) รูปแบบทีมเสมือนจริง และจากรูปแบบหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา หลักอภินิหารธรรม 7 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ 2) รูปแบบพร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม 3) รูปแบบไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม 4) รูปแบบมีความเคารพต่อผู้บังคับบัญชา 5) รูปแบบให้ความเคารพต่อเพศสตรี 6) รูปแบบให้ความเคารพต่อสถานที่ 7) รูปแบบให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้มาเยือน เมื่อนำมาบูรณาการเข้ากันทั้งหมด 11 รูปแบบ ผู้วิจัยได้รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก

6. อภิปรายผล

6.1 สภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบันสภาพการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก มีการทำงานเป็นทีม ที่แฝงอยู่ในรูปแบบการทำงานประจำหรือการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามโครงการ หรือแผนงานที่ได้วางไว้ ทั้งทีมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และปัจจุบันบุคลากรของเทศบาลก็รับทราบถึงการทำงานเป็นทีม มีการอบรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง ผู้บริหารมีความชัดเจนในนโยบาย ทำความเข้าใจร่วมกับบุคลากร เน้นสร้างความร่วมมือ โดยพบว่ามีทีมงานอยู่ 4 ทีมงาน ดังนี้ 1) ทีมแก้ปัญหา 2) ทีมบริหารตนเอง 3) ทีมประสานข้ามสายงาน และ 4) ทีมเสมือนจริง โดยประยุกต์ใช้ทีมเพื่อให้เกิดการทำงานตามแผนงานหรือโครงการให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีการทำงานร่วมกันทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการ ทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนผู้มาใช้บริการ

6.2 หลักการทำงานเป็นทีมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับการทำงานเป็นทีมของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบันบุคลากรเทศบาล ได้นำหลักการและทฤษฎีมาปรับใช้ในการทำงานเป็นทีม คือ การนำหลักการการทำงานเป็นทีม 4 ด้าน มาประยุกต์ใช้กับหลักอภินิหารธรรม 7 เพื่อให้เกิดการทำงานเป็นทีมในหน่วยงาน โดยบูรณาการเข้าหากัน กล่าวคือ 1) ทีมแก้ปัญหา บุคลากรเทศบาล มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบทำงาน ตลอดจนแนวทางปรับปรุงคุณภาพ และสภาพแวดล้อมในการทำงานอยู่เสมอ อันส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ทีมงานบริหารตนเอง โดยที่บุคลากรของ

เทศบาล มีอิสระในการดำเนินการในความรับผิดชอบของตนเอง เช่น การตัดสินใจ การกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน การเลือกสมาชิกเข้ามาร่วมทีม การกำหนดกฎระเบียบปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน การติดต่อประสานงานกับเครือข่ายตลอดจนการประเมินผลงานด้วยตนเอง อันเป็นเหตุให้ทีมมีอิสระในการทำงานเพิ่มขึ้น 3) ทีมประสานงานข้ามสายงาน โดยบุคลากรเทศบาล เน้นความสำคัญของการประสานงาน โดยเฉพาะการประสานงานข้ามสายงาน โดยการนำบุคคลในระดับเดียวกัน แต่มาจากคนละฝ่าย คนละแผนกหรือคนละสายงาน มาปฏิบัติกรร่วมกัน เพื่อที่จะให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ พัฒนาแนวความคิดใหม่ ๆ และแก้ปัญหา รวมถึงการประสานงานเพื่อดำเนินโครงการที่มีความซับซ้อนร่วมกัน และ 4) สำหรับทีมเสมือนจริง อันเป็นทีมที่บุคลากรเทศบาล ได้ประยุกต์ใช้ในการประสานงาน โดยไม่เน้นการพบปะกันโดยตรง ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โซเชียลเน็ตเวิร์ค โดยเฉพาะ LINE, Facebook เพื่อให้เกิดการพัฒนาทีมงานอย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก เป็นรูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนา 11 รูปแบบ โดยเป็นการประยุกต์บูรณาการหลักการทำงานเป็นทีม 4 รูปแบบ คือ ทีมแก้ปัญหาแนวพุทธ ทีมบริหารตนเองแนวพุทธ ทีมงานประสานข้ามสายงานแนวพุทธ และทีมเสมือนจริงแนวพุทธ ซึ่งได้บูรณาการกับหลักอภินิหารธรรม 7 รูปแบบ โดยในการนำไปประยุกต์ใช้ต้องสอดคล้องกับนโยบาย แผนงาน บูรณาการในแต่ละด้านเพื่อให้เกิดการทำงานเป็นทีมที่ดีมีประสิทธิภาพ โดยทั้งนี้บุคลากรเทศบาลต้องประยุกต์ใช้ มาเป็นหลักในการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นทีมของเทศบาลให้ประสบความสำเร็จ เมื่อเพื่อพัฒนาบุคลากรของเทศบาลให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทำให้เกิดการพัฒนาระดับองค์กรและระดับบุคคลต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการทำงานเป็นทีมตามแนวพระพุทธศาสนาของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดพิษณุโลก” มีข้อเสนอแนะที่มาจากผลการวิจัย สรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เทศบาลต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ วิธีการปฏิบัติงาน และยุทธศาสตร์ในเรื่องการทำงานเป็นทีม เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

2) เทศบาลต้องกำหนดโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจน กำหนดขอบเขตการทำงานเป็นทีม เพื่อแบ่งภาระหน้าที่ อำนวยหน้าที่ ความรับผิดชอบ การบังคับบัญชา และการควบคุม เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ต้องมีความชัดเจน ไม่คลุมเครือ

3) เทศบาลต้องสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากร ไปศึกษาต่อหรือเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้มีทักษะในการทำงานเป็นทีม มีความรู้ความสามารถ มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการบริหารงาน สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นและสถานที่ได้

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) บุคลากรเทศบาลต้องทำงานเป็นทีม ปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์ วิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่เทศบาลกำหนดไว้
- 2) บุคลากรเทศบาลต้องทำงานเป็นทีม ปฏิบัติตามโครงสร้าง ภาระหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายงาน ตลอดจนต้องมีความรับผิดชอบ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ
- 3) บุคลากรเทศบาลต้องนำทักษะความรู้ความสามารถ และความสามารถในการทำงานเป็นทีมประยุกต์กับหลักธรรม ไปใช้ในส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการทำงานเป็นทีมของเทศบาล

7.3 ข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

- 1) ควรศึกษารูปแบบการทำงานเป็นทีมในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลในยุค Thailand 4.0
- 2) ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบการทำงานเป็นทีมภายใต้การเปลี่ยนแปลงในการบูรรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- บุญอริ ยีหะมะ. (2555). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หนังสือและสื่อเผยแพร่สำนักงานประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). *การปกครองส่วนท้องถิ่นและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2556). “การสร้างความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิน สุทิน. (2557). “การบริหารจัดการเครือข่ายเชิงพุทธ ของกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่ม 1”. *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิรัชย์ ศรีราม. (2556). “ยุทธศาสตร์การพัฒนาธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักพุทธธรรมในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”. *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุดาภรณ์ อรุณดี. (2551). “ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ระดับโลกในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ตามหลักพุทธญาณวิทยา และรูปแบบการจัดการทักษะความรู้ (รูปแบบ KSM Model)”. *รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

การพัฒนาารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18
THE DEVELOPMENT OF PATTERN OF SANGHA ADMINISTRATION
IN REGION 18

พระมหากิจการ โชติปณฺโณ (ยุตีพันธ์)^{*} พรรษา พุฒยงกูร^{**} ธัชชนันท์ อิศรเดช^{***}
 Phramaha Kitchakarn Jotipaño (Yutiphan) * Pansa Pruethayangkun^{**}
 Thatchanan Issaradet^{***}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหา การปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 2) เพื่อศึกษาแนวคิด และหลักพุทธธรรมการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 และ 3) เพื่อนำเสนอการพัฒนาารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 18

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยพระสังฆาธิการในระดับเจ้าคณะผู้ปกครองพระสงฆ์ และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 จำนวน 30 รูป/คน (2) กลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 10 รูป/คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพและปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 มีพื้นที่ปกครอง 6 จังหวัด (1) จังหวัดสงขลา (2) จังหวัดพัทลุง (3) จังหวัดสตูล (4) จังหวัดปัตตานี (5) จังหวัดยะลา (6)

^{*} Docter of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidalaya University

^{**} Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidalaya University

^{***} Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidalaya University

จังหวัดนราธิวาส ปัญหาอุปสรรคในการปกครอง แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น (1) ปัญหภายในองค์กร จำนวนบุคลากรน้อย บุคลากรที่มีอยู่ยังขาดความสามารถในด้านการปกครอง การประสานงานระดับบนลงล่างขาดความประสิทธิภาพ การอบรมพัฒนาบุคลากรขาดความต่อเนื่อง เจ้าคณะผู้ปกครองระดับสูงอยู่นอกพื้นที่ เมื่อเกิดปัญหาเร่งด่วนแก้ไขไม่ทันการณ์ ขาดขวัญกำลังใจ (2) ปัญหภายนอก บางจังหวัดเป็นพื้นที่เสี่ยงภัย เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบอยู่เป็นประจำ การเดินทางสัญจรไม่ปลอดภัย จำนวนพุทธศาสนิกชนมีน้อย วัดร้างเพิ่มขึ้น การสนับสนุนจากภาครัฐมีน้อยไม่ทั่วถึง และขาดความสะดวกในการทำกิจกรรมทางศาสนาในพื้นที่ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเร่งด่วน

2. แนวคิดและหลักพุทธธรรมในการปกครองปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 ในปัจจุบัน เป็นการปกครองภายใต้พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ซึ่งมีมหาเถรสมาคม จำนวน 21 รูป มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน จัดเป็นองค์กรสูงสุดในปกครองคณะสงฆ์ ได้ออกกฎ ระเบียบ มติ และประกาศ มหาเถรสมาคม ให้พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาได้ปฏิบัติตาม เป็นการปกครองแบบสั่งการบนลงล่าง กำหนดชั้นการปกครอง 6 ชั้น คือ (1) เจ้าคณะใหญ่ (2) เจ้าคณะภาค (3) เจ้าคณะจังหวัด (4) เจ้าคณะอำเภอ (5) เจ้าคณะตำบล (6) เจ้าอาวาส กำกับดูแลภายในวัดให้เรียบร้อย มีตำแหน่งปกครองที่เป็นพระสังฆาธิการ 12 ตำแหน่ง (1) เจ้าคณะใหญ่ (2) เจ้าคณะภาค (3) รองเจ้าคณะภาค (4) เจ้าคณะจังหวัด (5) รองเจ้าคณะจังหวัด (6) เจ้าคณะอำเภอ (7) รองเจ้าคณะอำเภอ (8) เจ้าคณะตำบล (9) รองเจ้าคณะตำบล (10) เจ้าอาวาส (11) รองเจ้าอาวาส (12) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีการสั่งการปกครองเป็นลำดับขั้นตอน มีหลักการบริหารนิธรรมเป็นกรอบในการปกครองให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม

3. การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 ที่พัฒนาแล้ว ได้รูปแบบเป็นวิธีการ คือต้องมีการหมั่นประชุมวางแผนกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันทำกิจตามแผนงาน กระบวนการที่ตกลงกันได้ ไม่ล่วงละเมิดข้อบัญญัติที่ได้ตกลงกันในที่ประชุม เคารพต่อมติของที่ประชุม ให้ความเคารพเชื่อฟังต่อประธานสงฆ์ที่อาวุโส ที่ทำหน้าที่ในการปกครอง โดยไม่ลุอำนาจที่เกิดจากความอยาก เปิดใจรับฟัง มีความยินดีในเสนาสนะอันสะอาด สงัด เพื่อการบำเพ็ญเพียรทางจิต และตั้งความปรารถนาดีต่อผู้ที่มีศีล ให้เข้ามาสู่สำนักของตน อยู่กันด้วยอย่างสงบสุข

คำสำคัญ :การพัฒนา, รูปแบบ, การปกครอง, คณะสงฆ์ภาค 18

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) To study the Theoretical concepts and pattern of governing the Sangha. 2) To study the state of affairs and the rule of the monks in Region 18. and 3) To present the forms of the development of the monastic order.

This research is a qualitative research. The main informants are divided into 3 groups: (1) 15 monks who hold position for the ruling class in Region 18 were interviewed. (2) There are 15 each of Buddhist monks and scholars who involved in the administration in Region 18. (3). Group participants are included 10 experts and stakeholders which the data can be collected by both deep interview and group discussion then analyzed the data by using qualitative content analysis.

The results of the study were as follows :

1. Theoretical concepts and pattern of governing the Sangha were found that the current form of governing of the Sangha is governed under the Buddhist Sangha Act, BE 2505 (1992), Amended (No. 2) BE 2535 covered by 21 monks of the Sangha Supreme Council of Thailand. It is considered as highest organization, all monks, novices, worshipers have complied the rules, resolutions and announcements has issued from the Sangha Supreme Council of Thailand.. It is a governing order from top to bottom. It can be divided into 6 levels of administration as following ; (1) the Governor General : supervise the sector. (2) the Ecclesiastical Regional Governor: provincial supervision. (3) the Ecclesiastical Provincial Governor : district level supervision (4) the Ecclesiastical District Officer:district supervisors (5) the Ecclesiastical Commune-Chief: district supervisors (6) the abbot : district supervisors supervise the monastery. there are 12 ordained of the abbot who is an Ecclesiastical Village-Chief as well ; (1)

the Governor General (2) the Ecclesiastical Regional Governor. (3) the vice of Ecclesiastical Regional Governor. (4) the Ecclesiastical Provincial Governor. (5) the vice of Ecclesiastical Provincial Governor. (6) the Ecclesiastical District Officer. (7) the vice of Ecclesiastical District Officer. (8) the Ecclesiastical Commune-Chief (9) the vice of Ecclesiastical Commune-Chief (10) the abbot (11) the vice of abbot (12) the assistant of abbot. There is a hierarchy order.

2. The state of affairs and the rule of the monks, Region 18, there are 6 provinces in authority as following (1), Songkhla province (2), Phatthalung province (3), Pattani province (5), Yala province (6), Narathiwat province .The barriers to governance are divided into two (1) Internal problems ; Number of personnel who are most lacking in governance. Top-down coordination is not good enough. discontinuing human resources training. the High Level Ecclesiastical l governors are out of area. The problem is not resolved immediately. and Lack of morale (2) External problems: There are dangerous areas in some provinces that occur the unrest on a regular basis, Insecure journey . The number of Buddhists is less, Abandoned temple increased, Support from the government is insufficient and uneven, Being deprived of a different religion in religious activity in the area. Before losing more than this they should be resolved urgently.

3. The pattern of development of Sangha administration in Region 18 is already done ; Regular meetings are planned continually, Unite to act in accordance with the agreed process plan, Do not violate the provisions agreed at the meeting, Respect the resolution of the meeting, Give obedience to the senior monks. Acting in the ruling Without the power of greed , Open mind listen to other people, Have a pleasant stay in a clean place.for spiritual practice, And Set good wishes for those who have the precepts to come into their own office, and Live together peacefully

Keywords: Development, Pattern, Administration, Sangha in Region 18

1. บทนำ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตรปฐมเทศนา วันเพ็ญกลางเดือน 8 เป็นครั้งแรก ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ถือเป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก เริ่มต้นการประกาศพระศาสนา นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การประกาศพระพุทธศาสนาได้เริ่มแผ่ขยายไปทั่วทั้งชมพูทวีป พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้ พระพุทธองค์ทรงปกครองพระสงฆ์สาวกแบบพ่อปกครองลูกมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก เมื่อจะมีอุปสมบทแก่กุลบุตรได้ทรงอนุญาตให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการรับเข้าหมู่คณะ มีพระอุปัชฌาย์ เป็นผู้ดูแลปกครองเอาใจใส่ ตรวจสอบดูแลให้เกิดความเรียบร้อยดี ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้ระบบสามัคคีธรรม เป็นแม่บทในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะเป็นประมุข คือ ประธานของพระภิกษุสงฆ์ทั้งหมด ไม่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะ

การปกครองคณะสงฆ์ มีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา ส่วนการบริหารจะเป็นไปเพื่อการบริหารจัดการในการที่จะดำเนินงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ ในการบริหารนั้น การบริหารตามแนวพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า พุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรม และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงการปกครองคณะสงฆ์ จึงต้องมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นโครงสร้างและการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วย ทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง การแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้ไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจรรยาพระสังฆาธิการ ปัจจุบันรูปแบบโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์นั้นพระภิกษุสงฆ์ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและเอื้อเพื่อต่อกุฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฏมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบคำสั่งประกาศต่างๆ โดยเคร่งครัดซึ่งหากพระภิกษุละเมิดข้อบัญญัติแห่งสิกขาบทในพระวินัยก็จะมีโทษตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้อยู่ก่อนแล้วส่วนการละเมิดข้อบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ก็จะพึงได้รับโทษตามที่บัญญัติขึ้นๆกำหนดไว้แต่หากการกระทำนั้นๆเกิดขึ้นโดยยังไม่มีต่อกฎหมายเอาผิดไว้หรือมีบทบัญญัติเกิดขึ้นภายหลังก็ไม่สามารถมีผลย้อนหลังเพื่อกำหนดโทษหรือทำให้มีโทษที่มีอยู่แล้วสูงขึ้นได้ (Pha Dhampitaka (P.A. Payutto), 2541: 45)

การปกครองคณะสงฆ์ ต้องมีองค์ประกอบหรือทรัพยากรที่มีความสำคัญพื้นฐาน ในการบริหารปกครอง ประกอบไปด้วยคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ รวมถึงอำนาจหน้าที่ ระยะเวลาในการทำงานและความสะดวกต่าง ๆ ในการทำงานด้วย มีความสำคัญและมีความผูกพันต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิด ความสำเร็จในการปกครองคณะสงฆ์นั้น ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ขึ้นอยู่กับความสามารถของพระสังฆาธิการ ที่จะนำทรัพยากรดังกล่าวออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์และได้ผลอย่างคุ้มค่า เป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการควรให้ความสนใจอย่างจริงจังกับการบริหาร (Department of Religious Affairs, Ministry of Education, 2538: 1)

การปกครองของคณะสงฆ์ภาค 18 ภาค มีรูปแบบการปกครองเช่นเดียวกับภาคอื่นๆ แต่มีความพิเศษของพื้นที่ตั้งอยู่ของคณะสงฆ์ภาค 18 ซึ่งประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ สงขลา ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และ พัทลุง เป็นพื้นที่ ที่มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวนมากกว่าชาวพุทธ ระยะเวลาหลังได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้จำนวนพระสงฆ์ และประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนามีจำนวนลดลงอย่างมาก ผู้ที่เข้ามาบวชมีจำนวนลดลง วัดร้างเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 ต้องปรับให้เข้าสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เจ้าคณะผู้ปกครองจึงต้องมีกระบวนการในการพัฒนาการรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สามารถยืนยงอยู่ได้ตามสถานการณ์ต่อไปได้อย่างมั่นคง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ “การพัฒนาการรูปแบบการปกครองของคณะสงฆ์ภาค 18” โดยที่เป็นการวิเคราะห์สภาพการปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบัน เพื่อค้นหาจุดแข็งจุดเด่นจุดด้อยหรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพการปกครองคณะสงฆ์ที่ต้องการในอนาคต ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสำคัญ รวมถึงการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการศึกษา ในการศึกษาวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาหลักอปริหานิยธรรม ซึ่งถือว่าเป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม เป็นหลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ที่จะทำให้การปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 มีประสิทธิภาพ เรียบร้อยดังตามต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักพุทธธรรมการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 รูป/คน และสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 รูป/คน และสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน

4. ผลการวิจัย

1. สภาพและปัญหาการปกครองคณะสงฆ์คณะสงฆ์ภาค 18 ทั้ง 6 จังหวัด มีพื้นที่ติดชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน คือ มาเลเซีย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และประชากรในพื้นที่ทั้ง 6 จังหวัดมีจำนวนของผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากกว่า การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดดังกล่าวจึงมีความพิเศษในการดูแลให้สามารถอยู่กันด้วยความปรองดองสามัคคี จึงเป็นความท้าทายของเจ้าคณะผู้ปกครองในพื้นที่ต้องมีความเข้มแข็งเป็นพิเศษในการดูแลให้มีความเรียบร้อยตั้งนั้นผลกระทบต่อ การปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 โดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี นราธิวาสทั้งนี้ในการปกครองคณะสงฆ์มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง พบข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติศาสนกิจให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความไม่สงบและรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. แนวคิด และหลักพุทธธรรมการปกครองคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาลถึงสมัยสุโขทัยกรุงศรีอยุธยากรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์มีรูปแบบโดยยึดหลักพระธรรมวินัยพื้นฐานมีการพัฒนาตามยุคสมัยนั้นๆ

ในส่วนการปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีรูปแบบการปกครองเหมือนกรุงศรีอยุธยาเพียงแต่เพิ่มตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่เป็นสี่ตำแหน่งคือเจ้าคณะเหนือเจ้า

คณะกลางเจ้าคณะใต้และเจ้าคณะอรัญวาสีโดยการปกครองอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชจนมาถึงยุคกลางของกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ในรัชกาลที่ 5 และในรัชกาลที่ 8 มีตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2484 กำหนดรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยจนมาถึงสมัยรัชกาลที่ 9 มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์อีกสองฉบับคือฉบับ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็นสัดส่วนในการบริหารคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ได้นำหลักการบริหารนิยธรรมมาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18

3. การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 การปกครอง ที่เป็นระบบใช้หลักเกณฑ์ร่วมกัน มีการปฏิบัติธรรม ดำรงมั่นอยู่ในหลักพรหมวิหารธรรม เว้นอคติ ยึดมั่นในอธิปไตยธรรม ทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองให้การยอมรับ เชื่อฟัง และยอมปฏิบัติตามโดยปราศจากเงื่อนไข ผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองก็มีความเคารพ เชื่อฟัง และให้เกียรติตามตำแหน่งหน้าที่

จุดอ่อนของการปกครองคณะสงฆ์คือการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ไม่ค่อยมีรูปแบบมักจะปกครองตัวตนเองตามที่สังกัดอยู่ในแต่ละเขต ตำบลอำเภอและจังหวัดอาศัยว่าอย่าให้ผิดพระธรรมวินัยกฎหมายบ้านเมืองและกฎระเบียบข้อบังคับของมหาเถรสมาคมทำให้รูปแบบการพัฒนาด้านการปกครองส่วนใหญ่นั้นจะเป็นรูปแบบเดิมๆ

โอกาสที่คณะสงฆ์ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมย่อมมีการขานรับความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาพระสงฆ์รุ่นใหม่ที่เกิดจากมหาวิทยาลัยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นคณะสงฆ์มีโครงการพัฒนาพระสังฆาธิการโครงการอบรมพระวิปัสสนาจารย์แหล่งเงินทุนงบประมาณแหล่งวิชาการไม่ใช่ความลำบากเหมือนสมัยก่อนจะเข้าถึงได้มีกลุ่มพระสงฆ์รุ่นใหม่ใส่ใจในงานคณะสงฆ์เพิ่มมากขึ้นพระสงฆ์กลุ่มนี้

อุปสรรคเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยในการก่อการร้ายของผู้ไม่หวังดีต่อพระสงฆ์ และชาวพุทธในพื้นที่ ทำให้การเป็นอยู่ต้องระมัดระวังตัวตลอดเวลา การเดินทางสัญจรต้องมีรถคอยคุ้มกันความปลอดภัยให้ การทำกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของพื้นที่

การหมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์ การหมั่นประชุมกันเป็นประจำทำให้งานการทำงานต่างๆ ดำเนินได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดปัญหาอุปสรรคจะได้แก้ไขได้ทันถ่วงที ได้เปิดโอกาสให้

ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เป็นเจ้าของงานร่วมกัน เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล งานการปกครองคณะสงฆ์ การพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกและพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ การที่ประชุมพร้อมกันเลิกประชุมพร้อมเพรียงกันเป็นพลังแห่งความสามัคคีของหมู่คณะ เป็นการเคารพตนเองและเคารพที่ประชุมให้เกียรติตนเอง และที่ประชุมด้วย ได้รับทราบข้อมูลทุกอย่างเหมือนกัน ส่งผลต่อการดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการให้ออกาสผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาทำหน้าที่ปกครอง เพื่อความเจริญก้าวหน้าในกิจการคณะสงฆ์ แม้จะมีพรชาน้อยแต่เมื่อมีความสามารถพร้อมก็สนับสนุนให้มาทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นงานเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม พร้อมให้ความร่วมมือ

5. อภิปรายผ

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยต่าง ๆ และรูปแบบการคณะสงฆ์ภาค 18 จะเห็นได้ว่าการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่สมัยหลังพุทธกาลถึงสมัยสุโขทัยกรุงศรีอยุธยากรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์มีรูปแบบโดยยึดหลักพระธรรมวินัยพื้นฐาน มีการพัฒนาตามยุคสมัยนั้นๆมีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็นสัดส่วนในการบริหารคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้นส่วนในการปกครองดูแลของเจ้าคณะภาค 18 ทั้ง 6 จังหวัด มีพื้นที่ติดชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน คือ มาเลเซีย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และประชากรในพื้นที่ทั้ง 6 จังหวัดมีจำนวนของผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากกว่าการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดดังกล่าวจึงมีความพิเศษในการดูแลให้สามารถอยู่กันด้วยความปรองดองสามัคคี จึงเป็นความท้าทายของเจ้าคณะผู้ปกครองในพื้นที่ต้องมีความเข้มแข็งเป็นพิเศษในการดูแลให้มีความเรียบร้อย ดังนั้นผลกระทบต่อการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 โดยเฉพาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี นราธิวาสทั้งนี้ในการปกครองคณะสงฆ์มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Taruti Virocano (2556) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า

การพัฒนาพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการปกครอง มีการประชุมเพื่ออบรมพระสังฆาธิการตามมติมหาเถรสมาคม หรือ

การจัดหลักสูตรในระยะสั้น ๆ เท่านั้น แต่ยังไม่ได้มีองค์กรรับผิดชอบโดยตรง (2) ด้านการศึกษา ยังคงมีการบริหารจัดการทางการศึกษาที่ยังคงไว้ซึ่งพระธรรมวินัย มีการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญ หรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น (3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการบริหารจัดการทางการศึกษาโดยมุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนในทางการศึกษา ซึ่งยังคงให้ประชาชนได้รับการศึกษาทางพระธรรมวินัย ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ (4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาให้พระสงฆ์มีความก้าวหน้าในการเผยแผ่ และทักษะการใช้ภาษาของสมัยปัจจุบัน มุ่งเน้นให้ประชาชนปฏิบัติธรรมตามกำลังศรัทธา ถือว่า เป็นการสั่งสอนในภาคทฤษฎี และปฏิบัติที่ควบคู่กันไป (5) ด้านสาธารณูปการ การพัฒนาตามกำลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชน โดยไม่ได้มีการวางแผนเอาไว้ล่วงหน้า ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่มาก และมีการพัฒนาโดยการศึกษาและวางแผนการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อให้เหมาะสมกับสถานที่ (6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีการช่วยเหลือประชาชนโดยอยู่บนพื้นฐานของจิตเมตตา แต่ยังไม่ได้ช่วยเหลือเป็นระบบ ต้องมีการวางแผน ความต้องการของประชาชน หรือศึกษาปัญหาหรือความเดือดร้อนของประชาชนว่ามีสิ่งใดที่ขาดแคลน

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ จะเห็นได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์นั้นผู้บริหารที่สำคัญคือพระสงฆ์ในในระดับต่างๆเป็นลำดับชั้นในงานบริหารและปฏิบัติงานนั้นพระสงฆ์ในทุกระดับต้องช่วยกันขับเคลื่อนกิจการงานคณะสงฆ์และประสานสัมพันธ์กันอย่างมีระบบระเบียบมีความเคารพให้เกียรติกันมีความสมัคสมานสามัคคีแก่กันมีการตั้งใจและให้ขวัญกำลังใจต้องเสียสละเพื่อส่วนรวมภายใต้พระธรรมวินัยพระสงฆ์มีการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงย่อมมีปัญหาอันเนื่องมาจากพื้นความรู้ของพระสงฆ์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Choti Baderat (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานของพระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพในการบริหารภาระงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ และในการบริหารองค์กร มีการทำงานเป็นทีม ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำโดยใช้คน

ตรงกับความรู้และความสามารถในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัดคุ้มค่าและสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และในการบริหารองค์กรได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้นศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีผลดังนี้ ในการบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงานและแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน ในการบริหารภาระงานมีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กรมีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารคน การบริหารภาระงาน และการบริหารองค์กรของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้องโดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำมีการพัฒนาสมรรถนะภาระงานด้านการบริหารโดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจจริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาและตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป

การปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 ต้องมีแผนแม่บทในการบริหาร มีการส่งเสริมขวัญกำลังใจในกรณีอยู่ในพื้นที่พิเศษ ควรแต่งตั้งคนในพื้นที่ดูแลบริหารในระดับเจ้าคณะภาค และมีตัวแทนเข้าไปมีบทบาทในมหาเถรสมาคม เพื่อจะได้รายงานโดยตรงในกรณีเกิดปัญหาขึ้นในพื้นที่ ควรจัดการศึกษาเรื่องพหุวัฒนธรรม โดยการจัดให้มีการสานเสวนาในระหว่างเรื่องต่างศาสนาได้เข้าใจกัน มีอะไรได้เปิดใจพูดคุยและแก้ไขปัญหาได้อย่างทันการณ์ โดยยึดหลักการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 และใช้ความคาดหวังการพัฒนาารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 ที่มีการพิจารณาจาก SWOT รวมถึงการบูรณาการการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 เพื่อให้ได้การพัฒนาารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 ให้มีประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakhrusantithammapirot (Booncahi Santikaro) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15” ผลวิจัยพบว่า

1. สภาพการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 มีการปกครองโดยใช้พระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ประกอบกับกฎระเบียบคำสั่งมตมหาเถรสมาคมเป็นแบบแผนในการปฏิบัติสืบทอดกันมาตามแบบการปกครองคณะสงฆ์ในภาคอื่นๆ

ยังไม่มี การปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยจึงทำให้ทราบ 1) จุดแข็งคือการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ทั้ง 4 จังหวัดแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจนการปกครองเป็นระบบใช้กฎเกณฑ์เดียวกันตามหลักพรหมวิหาร 4 ยึดมั่นในอธิปไตยธรรม 7 ยกเว้นอคติ 4 2) จุดอ่อนยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพมาช่วยกันพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 มีการใช้อำนาจในการปกครองขาดความยุติธรรมและขาดความร่วมมือกันของบุคลากรในคณะสงฆ์ 3) ปัญหา มีนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับแผนการปฏิบัติงานขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานทำให้ผลของการดำเนินงานเกิดความล่าช้า 4) อุปสรรคผู้บริหารขาดความรัดกุมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันขาดงบประมาณเพื่อสนับสนุนการปกครองคณะสงฆ์และขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคณะสงฆ์ภาค 15

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ประกอบด้วยระบบการปกครองที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ การพัฒนารูปแบบด้านการวางแผนมีการวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นในการปกครองคณะสงฆ์ทุกด้านเช่นส่งเสริมการศึกษาทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการและพระภิกษุสามเณรเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีกำหนดนโยบายการปฏิบัติงานแต่ละปีให้ชัดเจนโดยมีแผนการพัฒนาแผนปฏิบัติการแผนพัฒนายุทธศาสตร์, การพัฒนารูปแบบด้านการจัดองค์กร

3. รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ที่พัฒนาแล้วคือมีการวางแผนกระบวนการดำเนินงานที่ส่งเสริมคุณภาพของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นที่ชัดเจนการจัดองค์กรใช้กฎระเบียบข้อบังคับและกติกาเดียวกันส่งบุคลากรไปศึกษาดูงานด้านต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้มีวิสัยทัศน์ประสบการณ์คุณภาพและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนำระเบียบกฎหมายของคณะสงฆ์และของภาครัฐไปสร้างกติกาในการปฏิบัติภารกิจร่วมกันและมีคณะกรรมการกำกับดูแลแต่ละฝ่ายอย่างใกล้ชิด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phratheprattanasuthee (Somsak Chotitaro) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค 1” ผลการวิจัยพบว่า 1) การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยีซึ่งบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมายพระราชบัญญัติข้อบังคับระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัยโดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์ มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมากคือด้านการปกครองด้านการศาสนศึกษาด้านการเผยแผ่ด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ซึ่งมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้นดังนั้นรูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์เชื่อว่ามีส่วน

สำคัญในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลฉะนั้นผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์มีความรู้ความสามารถและเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติซึ่งเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และประชาชนในชุมชนและสังคมไทย 2) หลักเกณฑ์การปกครองคณะสงฆ์มีการปกครองตามลำดับชั้นการปกครองโดยเจ้าคณะชั้นปกครองจะดูแลปกครองผู้อยู่ในเขตปกครองนั้นๆโดยปกครองตามลำดับชั้นไปตามลำดับเมื่อเจ้าคณะชั้นปกครองดูแลปกครองพื้นที่ในเขตปกครองที่ตนรับผิดชอบด้วยดีถูกต้องตามหลักนิติธรรมยึดเอาความถูกต้องโดยอาศัยความรู้ความฉลาดและความสามารถเป็นเครื่องมือในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1 และ 3) เพื่อเสนอกลยุทธ์สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1 โดยกลยุทธ์ในการปกครองผู้ปกครองต้องมีความรู้ความสามารถสูงมีการศึกษาระดับอุดมศึกษามีการสื่อสารและการคมนาคมเดินทางไปมาสะดวกสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็วการปกครองคณะสงฆ์ให้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักโดยเน้นบริหารจัดการเชิงพุทธมุ่งการสร้างสามัคคีโดยบริหารแบบพ่อปกครองลูกใช้หลักสังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ในการครองตนครองคนและครองงานโดยจุดแข็งของการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1 อยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองและใกล้สถาบันการศึกษาทั้งระดับการศึกษาพื้นฐานมีสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้จัดการสอบของนักเรียนและเปรียญธรรมซึ่งสอบได้ในอัตราสูงและมีพระสงฆ์ประจำพรรษาจำนวนมากเป็นการจัดการภายในที่มีความเข้มแข็งเพราะมีความรู้ความสามารถในการปกครองสูงและมีภาพลักษณ์ที่ดีซึ่งถือเป็นแนวทางในการส่งเสริมกลยุทธ์การปกครองของคณะสงฆ์ภาค 1 ให้เป็นที่ยอมรับของสังคมสงฆ์ทั่วไป

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัย สรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดการพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล สร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และพัฒนาการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาให้บรรลุเป้าหมายได้ (1) แต่งตั้งให้เจ้าคณะใหญ่หนใต้เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม เพื่อได้มีโอกาสนำเสนอและชี้แจงข้อเท็จจริงกับสภาพในพื้นที่ และมีส่วนในการพิจารณาสมณศักดิ์กับพระสงฆ์ในพื้นที่ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจกับการปกครอง

(2) ให้จัดตั้งสำนักงานการปกครองที่ถาวร ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนเจ้าคณะภาค 18 ก็ต้องมีสำนักงานเจ้าคณะภาค 18 ที่ประจำอยู่ที่ใดที่หนึ่ง เพื่อในการสืบสานงานคณะสงฆ์ภาค 18 อย่างต่อเนื่อง รวมถึงสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดในแต่ละจังหวัดของภาค 18 ด้วย (3) จัดตั้งเขตการปกครองพิเศษให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อจะได้รับการดูแลสนับสนุนเป็นกรณีพิเศษ (4) สนับสนุนพระภิกษุที่อยู่ในพื้นที่อยู่แล้วให้มีขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้พระภิกษุที่อยู่ต่างพื้นที่ ให้มาปฏิบัติศาสนกิจในภาค 18 เพิ่มมากขึ้น โดยทางภาครัฐสนับสนุนในด้านการเดินทาง งบประมาณ การดูแลจากทหาร ส่วนในคณะสงฆ์สนับสนุนในด้านตำแหน่ง หรือสมณศักดิ์ เป็นการเพิ่มจำนวนพระภิกษุสงฆ์ หรือพุทธศาสนิกชนในภาค 18 ให้มากขึ้นได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ในการพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ภาค 18 (1) ส่งเสริมความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ภาค 18 ที่ถือว่าเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ (2) ส่งเสริมให้พระสงฆ์ในพื้นที่ที่มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความสามัคคี มีความร่วมมือ พร้อมใจกันในการดำเนินงานของคณะสงฆ์ร่วมกันด้วยดี (3) ส่งเสริมให้คณะสงฆ์ภาค 18 ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ถึงแม้จะถูกคุกคามจากผู้ก่อการร้าย ก็ยังเป็นที่ยึดมั่นทางใจ และมีกำลังใจในการยึดรักษาพื้นที่ไว้อย่างมั่นคงแน่วแน่ โดยไม่หวั่นเกรงอันตรายใดๆ(4) มีการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา แต่มีการปรับเปลี่ยนเวลาและลดขั้นตอนลงเพื่อความปลอดภัย และรวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ภาค 18 ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาตามปกติ ถึงแม้จะมีความไม่สงบในพื้นที่ก็ตาม (5) สนับสนุนให้คณะสงฆ์ภาค 18 ยึดหลักของความสามัคคี มีเมตตา และยินดีที่จะไม่ย้ายออกจากพื้นที่ ยังยึดมั่นที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนา และจะรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ในภาค 18 ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้ (1) ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปศึกษาหาประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดการพัฒนาการปกครองของคณะสงฆ์ภาคอื่น (2) ควรนำการศึกษารูปแบบการจัดการปกครองของคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพขององค์กรคณะสงฆ์ภาคอื่นๆเพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่ามีประสิทธิผลหรือในลักษณะมีความแตกต่าง

กันหรือไม่ (3) คว้าศึกษาการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาองค์กรของสงฆ์โดยเน้นหลักพุทธธรรมหลักอื่นๆ (4) คว้าศึกษารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ ด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามควบคู่กับการสัมภาษณ์ เพื่อจะได้กลุ่มตัวอย่างที่มีการกระจายตัวมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพในปกครองคณะสงฆ์ต่อไป

REFERENCES

- Department of Religious Affairs, Ministry of Education.(2538). *Guide to Monks Education Administration*. Bangkok : Department of Religious Printing.
- Herbert A. Simon, Donald W, Smithburg and Viotor A, Thompson. (2009). *Public Administration*. New York: Alfred A. Knope. Inc.
- Joyce. Bruce., and Weil, Marsha. (1986). *Model of Teaching*. Englewood Cliffs : Prentice-Hall International Editions.
- Pha Brahmgunabhon (P.A. Payutto). (2546). *Dictionary of Buddhism* . 12th edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing.
- Pha Dhampitaka (P.A. Payutto). (2541). *Buddhist jurisprudence*. Bangkok : Buddhadhama Foundation.
- Phra Chot Bodeerat.(2555). The Buddhist Sangha Administration for Buddhism stability in Region 4 of the Buddhist Sangha Administration. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok: Valaya Alongkorn Rajabhat University
- Phrakhrusantithammapirot (Booncahi Santikaro). (2557). The Development of Sangha Administration Model in 15Th Region Sangha Administration. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Phramaha Taruti Virocano (Rungchaiwithoon).(2556). Pattern of Human Resource Development of Sangha Administrators for Efficiency of Sangha Administration. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.

Phratheprattanasuthee (Somsak Chotitaro). (2557). The Stratgy of Sangha Administation in Sangha Administrative Region 1.(*Doctoral Dissertation*). Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya Univer-sity.

The Royal Academy.(2546). *Dictionary of Royal Academy BE. 2542*. Bangkok : Nanmee Publications.

Yuwat Wuthimedhi. (2526). *Community Development and Rural Development Principles*. Bangkok : Thai Anukrothai .

กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
STRATEGIC MANAGEMENT OF MEDITATION CENTER
IN AYUTTHAYA PROVINCE

พระรุ่งโรจน์ ชยานนุโท *

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเนื้องานประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านบุคลากร และ ด้านการบริหารจัดการ

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามกับ ผู้เข้าปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน 371 รูป/คน โดยใช้วิธีการสุ่ม ตัวอย่างแบบง่ายเครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่แบบสอบถาม ซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.954 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพที่ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ควบคุมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 35 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญโดยทำการประชุมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) 11 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยภาพรวมด้าน

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วิทยาการมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.26) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.42) ด้านสถานที่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.06) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการแบ่งแยกประเภทที่พักตามเพศของผู้ใช้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.53) ด้านการบริหารจัดการภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.03) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระอย่างแท้จริง มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.60)

2. หลักพุทธธรรมและทฤษฎีในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมควรใช้หลักพุทธธรรมสัปปายะ 7 ในการจัดการสถานที่ ได้แก่ 1) อาวาส (ที่อยู่) คือ เสนาสนะสัปปายะ 2) โคจรคาม 3) ภัตตาคาร (การพุดคุษ) คือ ภัตตาคารสัปปายะ 4) บุคคล คือ บุคคลสัปปายะ 5) โภชนะ คือ อาหารสัปปายะ 6) ฤดู คือ ฤดูสัปปายะ 7) อิริยาบถ ด้านบุคคลใช้หลักพุทธธรรม มหาสติปัฏฐานสี่ ได้แก่ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน 4) อิมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นหลักในการอบรมเพื่อเพิ่มและพัฒนาครูสอนกรรมฐาน และใช้ทฤษฎีการบริหาร POSDC ได้แก่ P. คือ Planning หมายถึง การวางแผน ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร O. คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กร สายบังคับบัญชาภายในองค์กรมีการแบ่งงานกันทำ S.คือ Staffing หมายถึงงานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะกับงาน D.คือ Directing หมายถึงการอำนวยความสะดวกการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนผู้บริหาร ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ C.คือ Controlling หมายถึงการกำกับดูแลแผนการ ควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลสูงสุด

3. กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1. เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านวิชาการฐาน โดยโครงการผลิตสื่อเพื่อช่วยสอนสำหรับพระวิปัสสนาจารย์จัดทำสื่อธรรมะ เช่น หนังสือ ซีดี ธรรมะ ดีวีดี และสื่อต่างๆนำปฏิบัติกรรมฐาน และทำสื่อออนไลน์ให้ผู้สนใจปฏิบัติสามารถเข้าถึงองค์ความรู้วิชาการฐานได้ง่ายขึ้น โครงการส่งเสริมการบรรยายธรรมนำปฏิบัติ โครงการพัฒนาสื่อต่างประเทศ 2. ผลิตครูกรรมฐาน โดยโครงการฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์ โครงการสร้างและพัฒนาบุคลากรประจำสำนักปฏิบัติธรรม โครงการส่งเสริมศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรม โครงการปฏิบัติธรรมตามรอยพระอรหันต์ โครงการเชิดชูเกียรติบุคคล/องค์กร/สำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ 3. พัฒนาสถานที่ให้สอยให้คุ้มค่า โดยโครงการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โครงการจัดตั้ง ส่งเสริมและพัฒนา

สำนักปฏิบัติธรรม 4. ปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะสม โดยโครงการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นอุทยานในสำนักปฏิบัติธรรม โครงการปรับภูมิทัศน์สำนักปฏิบัติธรรมเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ โครงการพัฒนาลานธรรม ลานจงกรม กุฏิกรรมฐานในสำนักปฏิบัติธรรม โครงการสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ โครงการคัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมที่มีผลงานดีเด่น 5. พัฒนาฐานข้อมูลผู้รับบริการ โดยโครงการจัดเก็บข้อมูล สถิติการเข้าปฏิบัติของทุกสำนักปฏิบัติธรรม โครงการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ (MIS) ด้านการเข้ารับอบรมการปฏิบัติธรรม 6. ใช้จ่ายงบประมาณอย่างโปร่งใส โดยโครงการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลในองค์กร ทำให้สามารถนำกลยุทธ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาปรับปรุงสำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่ให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นสถานที่สัปปายะในการปฏิบัติธรรมเพื่อสามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้มากขึ้นอย่างเหมาะสมและใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาด้านต่างๆของสำนักปฏิบัติธรรมที่ต้องการจะเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นต่อไป

คำสำคัญ: กลยุทธ์, สำนักปฏิบัติธรรม, สัปปายะ, มหาสติปัฏฐาน 4, การบริหารจัดการ

ABSTRACT

The Objectives of this research were; 1. To study the present administrative conditions and problems of meditation centers in Ayuthaya Province, 2. To study Buddhadhamma and theory of administration of meditation practice centers in Ayuthaya Province and 3. To propose the administrative strategy of meditation practice centers in Ayuthaya Province emphasizing in 3 areas; the place, personnel and administration.

Methodology was the mixed methods: Quantitative research collected data from 371 meditation practitioners by simple random sampling, with questionnaires with reliability coefficient value at 0.954, analyzed data with frequency, percentile, mean and standard deviation. The qualitative research collected data from 34 key informants, purposefully selected, with structured in-depth-interview by face-to-face-in-depth-interviewing. Data were also collected from 11 participants in focus group discussion, and data from both steps were analyzed by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The administrative conditions of meditation practice centers in Ayuthaya Province in 3 areas; the place, resource persons and administration were by overall at high level(\bar{x} =4.12) and each area was also at high level. The resource person was at highest level(\bar{x} =4.26). fully understanding of Buddhism was at highest level(\bar{x} =4.42), the place was at high level(\bar{x} =4.06) Separation of dwelling places for men and women was at highest level(\bar{x} =4.53), administration by overall was at high level(\bar{x} =4.03), abbots or meditation practice center operators were interested in and saw importance of education, practice and Buddhism dissemination by insight meditation was at highest level(\bar{x} =4.60) accounts payable and receivable. There was the good safety protection system.

2. Buddhadhamma and theory for Administration of meditation practice centers were Sappayadhamma 7 for the place administration; 1) Avasa, dwelling, senasana sappaya, 2) Kojarakama, communication, 3) Passa, dialogues, 4) Pukkala, persons, 5) Pochana, food, 6) Ruedu, seasons, 7) Iriyapada, movement. These things are the basic foundation of meditation practice to develop the meditation teachers, using POSDC model: P for planning, good administrators have good long term vision to confirm the direction of organization. O is for organizing, systemize the structure of organization with chain of command, S was for Staffing: recruitment for the new personnel to replace the old ones and use personnel who fit for the work, D. is for directing, was to direct and facilitate personnel to follow the leaders. Administrators must have good interpersonal communication and leadership, C is for controlling, quality control of organizations, internal problems solving including administration process for the most of efficiency and effectiveness.

3. Administrative strategy of meditation practice centers in Ayuthaya Province was that; 1) strengthen the knowledge of insight meditation, teaching media production for meditation teachers, Dhamma media production such as books, Dhamma CD.DVD and other media for meditation teaching including online media for those who might be interested in meditation practice. Dhamma lecture before practice and media development project for foreigners, 2) produce

meditation teachers, training for meditation teachers and personnel to work at meditation centers, Dhamma practice along the Ariya Sangha steps and honoring and appraisal project to honor model persons, organization and meditation practice centers, 3) effective facility development, making meditation center the community center, Dhamma practice center building, facilitating and promoting, 4) landscape improvement; growing trees for Dhamma practice garden, Dhamma practice landscape project, meditation abodes in meditation center, model meditation practice center project, outstanding meditation practice center selection project, 5) Practitioners data base development, statistics of all meditation practice centers, management information system development for meditation practitioners, 6) transparent budget expenditure, good governance in organization promotion, using strategy to develop and improve the meditation practice center to be the comfortable and convenient place to welcome the meditation practitioners and use the center as the model of the best meditation practice center of the Province.

1. บทนำ

ในสมัยพุทธกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงปรารภถึงฐานะหรือกิจที่พระสงฆ์พึงกระทำในพระศาสนา มี 2 ประการ คือ คັນถุระ¹ และ วิปัสสนาธุระ¹ การเรียนนิกายหนึ่งก็ดี สองนิกายก็ดี จบพระพุทธรวณะคือพระไตรปิฎกก็ดี ตามกำลังสติปัญญาสามารถของตนแล้วทรงจำบอกพุทธวณะนั้น ชื่อว่าคันถุระ ส่วนการเริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไปในอรรถาภิธานวิปัสสนาทำติดต่อกันเนื่องจนถึงพระอรหันตผลของภิกษุที่มีความประพฤติกดลองแคล้ววินดีในเสนาสนะที่สังกัดชื่อว่าวิปัสสนาธุระ

เมื่อพระภิกษุสำเร็จการศึกษาปฏิบัติในสำนักของพระบรมศาสดาแล้ว จึงตรัสให้แยกย้ายกันออกไป เพื่อประกาศพระสัทธรรมจากนั้นอารามต่างๆ จึงได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พำนักถวายสมเด็จพระบรมศาสดา หมู่พระมหาสาวกและพระสาวกทั้งหลาย ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ริเริ่มถวายวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาซึ่งก็คือวัดเวฬุวันวิหาร

การศึกษาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ระบุกำหนดทิศทางของการให้การศึกษาต้องก่อให้เกิด “ความรู้คู่คุณธรรม” ส่วนในคณะสงฆ์มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ได้มีกฎหมาย

สมาคมฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 มีเนื้อหาสาระในการกำหนดหน้าที่ของคณะพระสังฆาธิการไว้ 6 ด้าน ที่จะเป็นแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 ส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวไว้ว่า “การศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

พระสงฆ์และวัดเป็นองค์กรสำคัญ ที่จะมีส่วนเกี่ยวข้อง เหมาะสมสอดคล้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะพระเป็นผู้อบรมให้ธรรมะ ซึ่งสามารถให้ผลได้ทั้งโลกียะและโลกุตระ จัดการศึกษาทั้งด้านปริยัติ และด้านปฏิบัติแก่ประชาชนทุกคน มีส่วนใกล้ชิดกับสังคม เอื้อประโยชน์ทางธรรมอันเป็นสาธารณะสมบัติสงเคราะห์ชุมชน และสังคมส่งเสริมและพัฒนาสาธารณูปการ โดยมีการร่วมมือประสานงานเผยแผ่ธรรมะผูกสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนและสังคมซึ่งเกี่ยวเนื่องกันในพระพุทธศาสนาตลอดทั้งชีวิตตั้งแต่เกิดจนดับไป

ปัญหาสังคมปัจจุบันได้กลายมาเป็นปัญหาทางสังคม (Global Social Problems) ตามยุคโลกาภิวัตน์ประชากรแต่ละประเทศมีปัญหาทางสังคมเช่นเดียวกัน เช่นปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโรคระบาด ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ผู้คนส่วนมากได้รับผลกระทบจากปัญหามากมายเพราะความเห็นผิดเห็นความสุขที่แท้จริงได้มาจากวัตถุภายนอก ซึ่งทำให้เกิดความโลภ ความโกรธ ความหลง มีการแสดงออกโดยการเอารัดเอาเปรียบกัน เกิดการต่อสู้การทำลายซึ่งกันและกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ความไม่สงบสุขจึงเกิดปัญหาตามมา ปัญหาในสังคมเริ่มจากคน ปัญหาคนเริ่มจากจิต เมื่อจิตมีความเห็นผิดแล้ว มนุษย์ก็ไร้ระเบียบวินัย ขาดจิตสำนึกที่ดี ปัญหาต่างๆ ก็ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน ปัญหาว่างงาน ปัญหาหนี้สิน ปัญหาครอบครัว เป็นต้น

แนวทางการแก้ปัญหาชีวิตและการแก้ปัญหาของสังคม พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้มากมาย ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น “อริยมรรคมีองค์ 8” สรุปใจความ คือ การศึกษา “ไตรสิกขา” ประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ถือว่าเป็นหลักในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ การพัฒนาสังคมต้องเริ่มที่คน การพัฒนาคนต้องเริ่มที่จิต โดยพิจารณาตรวจสอบจิตตนเองอยู่เสมอ การปฏิบัติธรรมเป็นวิธีการฝึกอบรมให้คนเจริญองกาม ให้เข้าใจถึงสภาวะธรรมตามที่เป็นจริง จิตที่ได้รับการฝึกฝนอบรมเป็นพื้นฐานที่มั่นคงดีแล้วย่อมจะปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายได้อย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดความเจริญองกามสามารถพัฒนาทางกาย วาจา ใจ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นทางไปสู่อิสรภาพและสันติสุขอย่างแท้จริง โดยการสำรวมใจให้มีสติ

สภาพทางจิตใจของมนุษย์เราจะเสื่อมโทรมลง ถ้ามิได้รับการประทับประคองดูแลจิตใจในตนเอง ส่วนมากพุทธศาสนิกชนมักจะยึดติดกับปัจจัยทางวัตถุที่ดูเหมือนอยู่ใกล้สังคม ปัจจุบันนี้มีปัญหาตามมามากมายเนื่องจากบุคคลทั้งหลายเกิดสภาวะเครียดทางจิตใจ ไม่สามารถหาทางออกได้อีกทั้งไม่มีความรู้ในทางธรรมและชาติที่พึงทางใจ รวมไปถึงขาดความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการดูแลรักษาจิต ซึ่งผลก็คือทำให้ห่างจากการพิจารณาสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงไกลจากความเป็นจริงไปทุกขณะ ที่จะนำตนให้ถึงความพ้นทุกข์ได้ การศึกษาอบรมและการเผยแผ่ศาสนาธรรม รวมทั้งความเข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญของชุมชนและสังคม ในการเป็นแนวทางการดำเนินไปสู่ความสงบสันติสุขทั้งกับตนเองและผู้อื่น ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ให้ความสนใจสนับสนุนการปฏิบัติธรรมมาตลอด โดยออกระเบียบเพื่อส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด รวมทั้งกรมการศาสนาได้เฟ้นหาและคัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นประจำจังหวัด เพื่อประชาสัมพันธ์รณรงค์ส่งเสริมและสร้างภาพพจน์ภavana ด้านของปัญหาในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในปัจจุบันนั้น หลายสำนักต้องการที่จะพัฒนาให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดหรือพัฒนาให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมในการรองรับพระภิกษุและผู้ปฏิบัติ หากแต่ผู้บริหารงานวัดส่วนใหญ่ยังไม่มีวิสัยทัศน์ เป้าหมาย กลยุทธ์ในการปรับปรุงและพัฒนา เพื่อให้สำนักปฏิบัติธรรมเหล่านั้นเป็นที่สัปปายะเหมาะสม เช่น การพัฒนาด้านสถานที่ ด้านวิทยากร ด้านการบริหารจัดการ ฯลฯ เป็นต้น เพื่อรองรับสาธุชนที่ต้องการเข้ามาศึกษาธรรมและปฏิบัติภavana เพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นการส่งผลให้เกิดความสงบสันติสุขต่อสังคม ต่อประเทศชาติได้อย่างมั่นคงต่อไป

การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมจึงมีส่วนอย่างยิ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้ดีขึ้น และทำให้สังคมเกิดความสงบสุขได้ ในปี พ.ศ.2543 องค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์คือ มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ส่งเสริมให้มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งเป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะในแนวปฏิบัติ จึงได้จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นทั่วประเทศไทย

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต่างๆ ได้มีผู้สนใจใฝ่ธรรมมาปฏิบัติกันเป็นจำนวนมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่าง สถานที่ไม่เพียงพอรองรับกับผู้เข้ามาปฏิบัติธรรม ที่พัก ห้องน้ำ ลานหรืออาคารปฏิบัติธรรม ฟังธรรม บุคคลากรหรือพระสอนกรรมฐานไม่เพียงพอ ขาดพระผู้นำปฏิบัติ ไม่มีการบริหารที่เป็นระบบทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเข้ามาปฏิบัติธรรม ทางวัดจึงควรดำเนินการวิจัยสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อหาจุดบกพร่อง ปัญหา อุปสรรค และโอกาสในการพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการ

บริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน รวมถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อรองรับกับผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม ตามแนวทางแห่งสติปัญญา เพื่อให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมอีกด้วย

ดังนั้น ผู้ทำการวิจัยจึงสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้มีการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมทั้งหมด 20 แห่ง ประกอบไปด้วย วัดตึกคชหิรัญ, วัดกษัตราธิราชวรวิหาร, วัดใหญ่ชัยมงคล, วัดมเหยงคณ์, วัดทางหลวง, วัดเจ้าเจ็ดใน, วัดสีรุก, วัดบึงลัญจิวัน, วัดบรมวงศ์อิศรวรารามวรวิหาร, วัดพนัญเชิงวรวิหาร, วัดบ้านแพน, วัดโคกทอง, วัดสุทธาวาส, วัดนครหลวงและวัดตาลเอน วัดท่าการ้อง, วัดเสาธง, วัดเกาะแก้ว, วัดโคก และวัดเวฬุวัน สำหรับคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามที่เจ้าคณะจังหวัด ได้ให้นโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ว่าขอให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการและพระเลขานุการทุกรูปที่ได้เสวยสละอุทิศตนให้แก่พระพุทธ ศาสนา ตั้งใจทำงานด้วยความซื่อสัตย์และจริงใจในการทำงานมุ่งประโยชน์ส่วนรวมและพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ เพื่อให้การบริหารงานคณะสงฆ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นสนับสนุน และส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวมหาสติปัญญา 4 แก่พระภิกษุ-สามเณร ในปกครองของตน และของคณะสงฆ์จังหวัด ซึ่งจังหวัดจะจัดให้มีการอบรมเป็นประจำช่วงเทศกาลเข้าพรรษาในแต่ละปีเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนจากปัญหาทางสังคมต่างๆ ตามความสามารถ หรือตามที่พิจารณาเห็นสมควร อันจะเป็นการส่งเสริมศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ยิ่งๆ ขึ้นไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบองค์ประกอบ และกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม โดยการสรุปการศึกษา รวบรวมเอกสาร แจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก สอบทวนสิ่งที่ได้จัดทำ และจะทำต่อไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าในการกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และได้รูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 2.3 เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การสังเกตการณ์ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการ และกลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมแล้วนำข้อมูลทั้งสองมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เชื่อมโยง เพื่อให้เห็นแนวทางของ การกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่สมบูรณ์ และการแจกแบบสอบถามถึงความคิดเห็น ของผู้เข้ามาใช้บริการในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแต่ละแห่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลประเด็นต่างๆ

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาเพื่อสนับสนุนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสำรวจความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้เข้ามาใช้บริการในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ข้อมูลพื้นฐานสำนักประกอบการวิจัยเชิงปริมาณ ในการพิจารณาตัดสินใจในการใช้กำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” แบ่งประชากรเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก และกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม 1) ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผล การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้ 2) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 3) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ศึกษาดุษฎีนิพนธ์ 4) สร้างเครื่องมือ 5) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ศึกษาดุษฎีนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข 6) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ 7) ปรับปรุงแก้ไข 8) พิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์(Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 35 ท่าน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตีความข้อมูล ต่อจากการเปรียบเทียบข้อมูล โดยมีการเลือกกลุ่มคำหลักๆ ที่ได้รับการสัมภาษณ์ มาตีความ เพื่อหาความหมายที่แฝงเร้นอยู่ ร่วมกับคำอื่นๆที่เป็นบริบทร่วมกันในคำตอบนั้นๆ เพื่อสร้างข้อสรุปใหม่ และนำผลการวิเคราะห์นี้ไปสร้างเป็นข้อสรุปใหม่ในที่สุด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 35 ท่าน ซึ่งประกอบด้วยเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ เจ้าคณะปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญกับสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา ประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารจัดการที่จะนำไปใช้พัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวนทั้งสิ้น 11 รูป/คน เพื่อได้ข้อเสนอแนะรอบด้านเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำผลสรุปไปใช้พัฒนาการบริหารจัดการโดยกลยุทธ์ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านอาคารสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดด้าน โดยภาพรวมด้านวิทยากรมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.26$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.42$) ด้านสถานที่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการแบ่งแยกประเภทที่พักตามเพศของผู้ใช้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$) ด้านการบริหารจัดการภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวิปัสสนาธุระอย่างแท้จริง มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$)

4.2 หลักพุทธธรรมและทฤษฎีในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมควรใช้หลักพุทธธรรม สัปายะ 7 ในการจัดการสถานที่ ได้แก่ 1) อาวาส (ที่อยู่) คือ เสนาสนะสัปายะ 2) โจรคาม 3) ภัตตาคาร (การพุดคุษ) คือ ฌัมมัสสวนสัปายะ 4) บุคคล คือ บุคคลสัปายะ 5) โภชนะ คือ อาหารสัปายะ 6) ฤดู คือ ฤดูสัปายะ 7) อริยาบถ ด้านบุคคลใช้หลักพุทธธรรม มหาสติปัฏฐานสี่ ได้แก่ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน 4) ฌัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นหลักในการอบรมเพื่อเพิ่มและพัฒนาครูสอนกรรมฐาน และใช้ทฤษฎีการบริหาร POSDC ได้แก่ P. คือ Planning หมายถึง การวางแผน ผู้บริหารที่ติดต้อมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร O. คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กร สายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำ S.คือ Staffing หมายถึงงานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและการไชคนให้เหมาะกับงาน D.คือ Directing หมายถึงการอำนวยความสะดวกในการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนผู้บริหาร ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ C.คือ Controlling หมายถึงการกำกับดูแลเป็นการ ควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลสูงสุด

4.3 กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1. เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านวิชาการมฐาน โดยโครงการผลิตสื่อเพื่อช่วยสอนสำหรับพระวิปัสสนาจารย์ จัดทำสื่อธรรมะ เช่น หนังสือ ซีดี ธรรมะ ดีวีดี และสื่อต่างๆนำปฏิบัติกรรมฐาน และทำสื่อออนไลน์ให้ผู้สนใจปฏิบัติสามารถเข้าถึงองค์ความรู้วิชาการมฐานได้ง่ายขึ้น โครงการส่งเสริมการ

บรรยายธรรมนำปฏิบัติ โครงการพัฒนาสื่อต่างประเทศ 2. ผลិតครูกรรมฐาน โดยโครงการฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์ โครงการสร้างและพัฒนาบุคลากรประจำสำนักปฏิบัติธรรม โครงการส่งเสริมศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรม โครงการปฏิบัติธรรมตามรอยพระอรหันต์ โครงการเชิดชูเกียรติบุคคล/องค์กร/สำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ 3. พัฒนาสถานที่ใช้สอยให้คุ้มค่า โดยโครงการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โครงการจัดตั้ง ส่งเสริมและพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม 4. ปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะสม โดยโครงการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นอุทยานในสำนักปฏิบัติธรรม โครงการปรับภูมิทัศน์สำนักปฏิบัติธรรมเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ โครงการพัฒนาลานธรรมลานจงกรม กุฏิกรรมฐานในสำนักปฏิบัติธรรม โครงการสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ โครงการคัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมที่มีผลงานดีเด่น 5. พัฒนาฐานข้อมูลผู้รับบริการ โดยโครงการจัดเก็บข้อมูล สถิติการเข้าปฏิบัติของทุกสำนักปฏิบัติธรรม โครงการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ (MIS) ด้านการเข้ารับอบรมการปฏิบัติธรรม 6. ใช้จ่ายงบประมาณอย่างโปร่งใส โดยโครงการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลในองค์กร ทำให้สามารถนำกลยุทธ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาปรับปรุงสำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่ให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นสถานที่สัปปายะในการปฏิบัติธรรมเพื่อสามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้มากขึ้นอย่างเหมาะสมและใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาในด้านต่างๆของสำนักปฏิบัติธรรมที่ต้องการจะเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นต่อไป

5. อภิปรายผล

5.1 ระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทุกด้าน โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อพิจารณาทางด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

ด้านอาคารสถานที่ จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือคณะทำงานในการจัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้ความสำคัญต่อการดูแลรักษาและจัดการสถานที่เป็นอย่างมาก และเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความขวนขวายแสวงหาความรู้ในการปรับปรุงบริเวณสถานที่ให้เป็นที่สัปปายะเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ใหญ่สวยงาม ไม่รกรุงรัง **ด้านวิทยากร** จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือคณะทำงานในการจัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกวิทยากร และฝึกอบรมวิทยากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมโครงการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก **ด้านการบริหารจัดการ** จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ผู้ร่วมฟังเทศน์มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีให้กันและกัน ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารหรือคณะทำงานในการจัดโครงการปฏิบัติธรรม ให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการอย่างครอบคลุม และทั่วถึงในทุกๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี

จากการศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะพบว่า การบริหารจัดการโครงการปฏิบัติธรรม ที่มีประสิทธิภาพและความสัมฤทธิ์ผลให้แก่ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการในทุกๆ ด้าน การปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่ได้นั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยในการปฏิบัติ 4 ประการคือ บุคคลสัปปายะ การปฏิบัติธรรมแต่ละสำนักต้องมีอาจารย์ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อมีอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานดี มีผู้ปฏิบัติธรรม ที่เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมมีผู้สนับสนุนการปฏิบัติธรรมอย่างดียิ่งแล้ว การปฏิบัติธรรมย่อมสำเร็จด้วยดี อาวาสสัปปายะ สถานที่เป็นสิ่งที่สำคัญในการปฏิบัติธรรม เพราะถ้าสถานที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเสนาสนะดี ด้านห้องน้ำ โรงอาหาร สถานที่พัก ถ้ามีความพร้อมการปฏิบัติธรรมย่อมดำเนินไปด้วยดี อาหารสัปปายะ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมีอาหารสำหรับเสริมสร้างร่างกายที่มีคุณภาพ และพอเพียงย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมดี และสุดท้ายธรรมสัปปายะ ต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ ถ้ามีอาจารย์ มีสถานที่ มีอาหารแล้วต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ เพื่อทราบแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกหลัก

5.2 ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพ และมีความสัมฤทธิ์ผลให้แก่ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการในทุกๆด้าน

ด้านอาคารสถานที่ จากการสัมภาษณ์พบว่า กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม สรุปได้ว่าในด้านของอาคาร สถานที่ที่เหมาะสมโดยภาพรวมข้อมูลต่างๆ ทุกท่านที่ได้ประมวลจากการสัมภาษณ์มีความเห็นที่ตรง และสอดคล้องกัน ในเรื่องสัปปายะ คือต้องมีความร่มรื่น สถานที่พัก อาหาร และห้องน้ำพอเพียง มีความสะอาดและมีความปลอดภัยในการอยู่ประพฤติปฏิบัติธรรม

ด้านวิทยาการ จากการสัมภาษณ์พบว่า กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมสรุปได้ว่าในด้านของวิทยาการผู้สอนเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้เจริญก้าวหน้า เป็นที่รู้จักกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะความมีภาวะผู้นำ ที่เต็มไปด้วยเมตตาธรรม และข้อวัตรปฏิบัติ จริยวัตรที่งดงาม อีกทั้งมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด สอนกรรมฐานให้ผู้ฟังเข้าใจและรับไปปฏิบัติได้ง่าย จะยิ่งทำให้เกิดศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติธรรมได้มาก

ด้านการบริหารจัดการ จากการสัมภาษณ์พบว่า กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม สรุปได้ว่า กลยุทธ์ในด้านของการบริหารจัดการ เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเตรียม ในการบริหารคน บริหารเงิน และบริหารงานภายใต้หลักพระธรรมและพระวินัย มีระเบียบ ระบบ ความมีน้ำใจไมตรี และความรักสมัคสมานสามัคคี ให้งานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

โดยภาพรวม จากข้อมูลต่างๆของทุกท่านที่ได้ประมวล จากการสัมภาษณ์มีความ เห็นในด้านต่างๆ สอดคล้องกันในการนำเสนอกลยุทธ์มาใช้ ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลดียิ่งขึ้นไป

5.3 หลักพุทธธรรมและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมและทฤษฎีในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ควรใช้พัฒนาสถานที่คือหลักสัปปายะ 7 ส่วนในการผลิตบุคลากรและเสริมสร้างพัฒนาบุคลากร คือหลักสติปัญญาสี่ ทางด้านการบริหารจัดการควรใช้หลักการจัดการ POSDC ตามที่ได้แสดงไว้ในเบื้องต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพุทธธรรมควบคู่กับการบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่ดีนั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยในการปฏิบัติ 4 ประการคือ บุคคลสัปปายะ การปฏิบัติธรรมแต่ละสำนักต้องมีอาจารย์ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งสำคัญเมื่อมีอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานดี มีผู้ปฏิบัติธรรมที่เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรมมีผู้สนับสนุนการปฏิบัติธรรมอย่างดียิ่งแล้ว การปฏิบัติธรรมย่อมสำเร็จด้วยดี อาวาสสัปปายะ สถานที่เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติธรรม เพราะถ้าสถานที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเสนาสนะดี ด้านห้องน้ำ โรงอาหาร สถานที่ที่พึก ถ้ามีความพร้อมการปฏิบัติธรรมย่อมดำเนินไปด้วยดี อาวาสสัปปายะ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมมีอาหารสำหรับเสริมสร้างร่างกายที่มีคุณภาพ และพอเพียงย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมดี และสุดท้ายธรรมสัปปายะ ต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ ถ้ามี

อาจารย์ มีสถานที่ มีอาหารแล้วต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติ เพื่อทราบแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกหลัก

5.4 กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้คือ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีศักยภาพ และขีดความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาศาสนสถานให้สัปปายะ กลยุทธ์ที่ 3 บริหารจัดการตามหลัก POSDC โดยมีแผนงานกลยุทธ์ ได้แก่ 1. เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านวิชาการมาตรฐาน โดยโครงการผลิตสื่อเพื่อช่วยสอนสำหรับพระวิปัสสนาจารย์ จัดทำสื่อธรรมะ เช่น หนังสือ ซีดี ธรรมะ ดีวีดี และสื่อต่างๆ นำไปปฏิบัติธรรมฐาน และทำสื่อออนไลน์ให้ผู้สนใจปฏิบัติสามารถเข้าถึงองค์ความรู้วิชาการฐานได้ง่ายขึ้น โครงการส่งเสริมการบรรยายธรรมนำปฏิบัติ โครงการพัฒนาสื่อต่างประเทศ 2. ผลิตครูกรรมฐาน โดยโครงการฝึกอบรมพระวิปัสสนาจารย์ โครงการสร้างและพัฒนาบุคลากรประจำสำนักปฏิบัติธรรม โครงการส่งเสริมศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรม โครงการปฏิบัติธรรมตามรอยพระอรหันต์ โครงการเชิดชูเกียรติบุคคล/องค์กร/สำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ 3. พัฒนาสถานที่ใช้สอยให้คุ้มค่า โดยโครงการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โครงการจัดตั้ง ส่งเสริมและพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม 4. ปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะสม โดยโครงการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นอุทยานในสำนักปฏิบัติธรรม โครงการปรับภูมิทัศน์สำนักปฏิบัติธรรมเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ โครงการพัฒนาลานธรรมลานจงกรม กุฏิกรรมฐานในสำนักปฏิบัติธรรม โครงการสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบ โครงการคัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมที่มีผลงานดีเด่น 5. พัฒนาฐานข้อมูลผู้รับบริการ โดยโครงการจัดเก็บข้อมูล สถิติการเข้าปฏิบัติของทุกสำนักปฏิบัติธรรม โครงการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ (MIS) ด้านการ เข้าร่วมอบรมการปฏิบัติธรรม 6. ใช้จ่ายงบประมาณอย่างโปร่งใส โดยโครงการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลในองค์กร ทำให้สามารถนำกลยุทธ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาปรับปรุงสำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่ให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นสถานที่สัปปายะในการปฏิบัติธรรมเพื่อสามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้มากขึ้นอย่างเหมาะสมและใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาด้านต่างๆ ของสำนักปฏิบัติธรรมที่ต้องการจะเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1. ด้านก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะวัด ปัญหาที่พบคือ ขาดการดูแลเอาใจใส่ จึงจำเป็นต้องมีนโยบายการตั้งคณะกรรมการควบคุมดูแล ให้มีผู้รับผิดชอบที่เป็นรูปธรรมและเอาใจใส่จริงๆ ส่วนการที่ทางการให้ความช่วยเหลือน้อยมาก จึงควรทำหนังสือติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. โดยจัดทำโครงการเสนอกับทางราชการก่อนดำเนินการก่อสร้าง ตลอดจนชาวบ้านมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยจึงจำเป็นต้องมีการประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนและกำหนดนโยบาย พร้อมกับติดป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อประกาศเชิญชวนชาวบ้าน ให้เข้ามามีส่วนร่วมอธิบายให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ

2. ด้านการพัฒนาวัด ปัญหาที่พบคือ งบประมาณก่อสร้างไม่เพียงพอ จึงต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดหางบประมาณก่อนที่จะสร้าง โดยจัดหางบประมาณสำรองไว้มากๆ จะได้ไม่มีปัญหาภายหลัง ตลอดจนช่วงเวลาก่อสร้าง ควรวางแผนในการก่อสร้างให้เสร็จก่อนเข้าหน้าฝนและวางแผนล่วงหน้าก่อนมีการก่อสร้างสัก 2-3 ปี

3. ด้านบุคลากร ปัญหาที่พบคือ ไม่เพียงพอ จึงควรมีนโยบายการประสานหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ รวมทั้งศูนย์ประสานงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งประเทศไทย (ศปท.) เพื่อจัดทำโครงการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ และอบรมพระภิกษุใหม่ให้มากขึ้น เพื่อการพัฒนาบุคลากร

4. ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาที่พบคือ การทำงานยังไม่เป็นระบบทำให้ขาดประสิทธิภาพสูงสุดในการประสานงาน จึงควรมีการประสานหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อจัดสัมมนาและเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านการพัฒนาบุคลากรและองค์กรให้ความรู้ในวัดเพิ่มเติม

5. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ควรมีการส่งเสริมการอบรมพระกรรมฐาน หลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ให้ทั่วถึงและจริงจังเพื่อเป็นการส่งเสริมบุคลากรให้ปฏิบัติ โดยเฉพาะพระภิกษุตั้งแต่ 3 พรรษาขึ้นไป เข้าฝึกอบรมให้มากกว่านี้ ซึ่งปัจจุบันจะให้แต่พระที่เป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ พระครูสัญญาบัตรไปเข้าอบรมซึ่งท่านจะมีภารกิจมากเนื่องจากหน้าที่ความรับผิดชอบ ทำให้ไม่สามารถมีเวลาปฏิบัติได้อย่างเต็มที่

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรมีการจัดสถานที่ให้เป็นสัดส่วนมากกว่าเดิม ทั้งในส่วนของห้องพักสำหรับผู้ปฏิบัติ ควรมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น เพื่อไม่ให้เป็นการรบกวนกันในระหว่างปฏิบัติ และสถานที่ปฏิบัติ

ธรรมกับห้องพัก ก็ควรแยกจากกัน ควรมีสถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมในอิริยาบถต่างๆ เพื่อให้เหมาะสม ห้องน้ำและที่พักรวมมีเพิ่มเติมและแยกเป็นสัดส่วนระหว่างห้องอาบน้ำและห้องน้ำ ควรปรับปรุงความสะอาดในสถานที่ต่างๆ ควรแยกขยะ และมีการกำจัดขยะอย่างถูกวิธี ควรมีโต๊ะนั่งทานหรือสถานที่สำหรับผู้สูงอายุให้เพียงพอ ห้องนอนควรติดพัดลมระบายอากาศเพื่อให้อากาศถ่ายเทดีขึ้น ควรเพิ่มจำนวนสิ่งของที่จำเป็นในการพักอาศัย และควรปลูกพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้หอมเพื่อไล่ยุงในสถานที่พัก ที่ภาวนา เพื่อสร้างความสบายใจแก่การปฏิบัติธรรมและเกิดผลสัมฤทธิ์แก่ผู้ปฏิบัติธรรมด้วย

2. ควรเพิ่มเติมการบรรยายหรือวิธีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อกลับไปสู่ครอบครัวหรือที่ทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรทำคู่มืออบรมการสอนและสื่อสำหรับพระเพื่อใช้ในการเผยแผ่ต่อไป ควรจัดพระวิทยากรเข้ามาช่วยในการอบรมปฏิบัติธรรมให้มากขึ้นควรแยกหลักสูตรสอนสำหรับผู้ปฏิบัติใหม่ ก่อนจะมารวมกันเพื่อความเข้าใจในการปฏิบัติ รวมถึงการใช้ สื่อต่างๆ ประกอบการบรรยายเพื่อให้เกิดความชัดเจนและสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรมมากขึ้น

3. ควรมีการบรรยายเกี่ยวกับกฎระเบียบในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการบรรยายในที่ประชุม หรือรูปแบบเอกสาร ควรมีการอบรมการสื่อสารถึงกันภายในวัดและส่งเสริมเมตตาธรรม จัดทำองค์ความรู้เพิ่มเติมควรให้ผู้บริหารมาดูแลปัญหาผู้ปฏิบัติให้มากๆ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารให้เห็นได้เป็นรูปธรรม รวมถึงการดูแลผู้ปฏิบัติอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ต้องมีศักยภาพ นอกเหนือจากความรู้เรื่องการปฏิบัติธรรมแล้ว ควรมีทักษะและวิธีการในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ดี มีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเคารพซึ่งกันและกันของผู้ร่วมปฏิบัติธรรมกันเอง และระหว่างเจ้าหน้าที่ด้วย

4. สำนักปฏิบัติธรรมแต่ละสำนัก ควรมีการประสานความร่วมมือกัน มีการจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมร่วมกัน มีการประชุมวางแผนงานทั้งก่อนและหลังโครงการในแต่ละโครงการร่วมกัน

5. สำนักปฏิบัติธรรม ควรมีการจัดการป็นนโยบายเชิงรุก เข้าไปในสถานที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น พร้อมทั้งปรับสถานที่ปฏิบัติธรรมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1. ควรศึกษาจากกลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่านี้ เช่น ระดับจังหวัด เช่น ในกรุงเทพฯ หรือระดับภาค เป็นต้น เพื่อศึกษาข้อมูลว่ามีกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม มีความเหมือน หรือแตกต่างจากการวิจัยครั้งนี้
2. ควรศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นในด้านต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมต่อไป
3. ควรศึกษาประสิทธิผลในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อพัฒนาวิธีการและรักษารูปแบบ รวมถึงส่งเสริมโครงการปฏิบัติการปฏิบัติธรรม ให้คงอยู่เป็นโครงการพัฒนาสังคมให้ได้รับความสุขต่อไป
4. ควรศึกษาหลักการ กลยุทธ์และวิธีการในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาเปรียบเทียบหาจุดบกพร่องและแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
5. ควรศึกษาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของแต่ละสถานที่ที่มีรูปแบบต่างกันในด้านต่างๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสีย แล้วนำมาปรับปรุงงานวิจัยต่อไป
6. ควรศึกษาเปรียบเทียบ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย กับประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทั่วโลก
7. ควรศึกษาถึงบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในการพัฒนาชุมชน

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2539). *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. (2549). *สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2549). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณินันต์ และสุบรรณ จันทบุตร. (2545). *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.
- คุณ โทชน์ และเทพพร มังธานี. (2546). “รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดใน พระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา วัดมหาพุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ”. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานเลขาธิการการศึกษา. (อัครา).
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .
- มาณพ พลไพรินทร์. (2541). *คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.
- Campbell F Roald. (1997) *Introduction to Educational Administration*. Boston : Allyn and Bacon.
- Chapman.(1995) *Supervisor Survival Kit*. 2nd ed. California : Science Research Associates Inc..
- Cadge Wendy.(2002) *Seeking the Heart : The First Generation Practices Theravada Buddhism in America*. Thesis Ph.D.. Ottawa : The University of Chicago Press.
- Cronbach. Lee J. (1971) *Essentials of psychological testing*. 4th ed.. New York : Harper & Row.
- Don Hellriegel. (1982) *Management*. 3rd ed. Addison : Wesley Publishing Company. Inc.. p.6.
- Ernest Dale. (1973) *Management : Theory and Practice*. New York : McGraw-Hill. p.4.
- Greenley. Gordone L. (1989) *Strategic Management*. London : Prentice-Hall.
- Herbert A. Simon. (1947) *Administrative Behavior*. New york : Macmillian. p.3.
- Hutchinson. Jonh G. (1967) *Organization : Theory and Classical Concepts*. New York : McGraw-Hill.
- Jauch. L & Glueck. W. (1988). *Business Policy and Strategic Management*. 5thed.. McGraw-Hill. New York.
- Koontz. Harold & Cyril O' Donnell. (1972) *Principle of Management : An Analysis of Managerial Functions*. New York : McGraw-Hill. p. 43.
- Porter. M. (1990) *The Competitive Advantage of Nations*. Havard Business Review. March-April. PP.73-93.
- Prof. Kenneth R. Andrews. L. (1971) *The Concept of Corporate Strategy* : R.D. Irvin. Illinois.

รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อความโปร่งใส
ในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
APPLICATION MODEL OF APARIHANIYADHAMMA
FOR TRANSPARENCY OF THE OFFICE OF CONSTITUTIONAL COURT
ADMINISTRATION

ร่มปรางค์ สวมประคำ* บุญทัน ดอกไธสง** บุษกร วัฒนบุตร***
Romprang Suampracom

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาบริบททั่วไปของความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และ 3. เพื่อเสนอรูปแบบในการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 17 รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านศาสนา นิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับข้าราชการสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญ และลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 130 คน เป็นประชากรกลุ่มศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

1. บริบททั่วไปของความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

1) ด้านการวางแผนมีการประชุมกันเป็นประจำและประชุมบ่อยครั้ง 2) ด้านการจัดองค์การควรเน้นการยึดกฎ ระเบียบ การตรวจสอบได้ และการชัดเจนแห่งผลประโยชน์ 3) ด้านการจัดคนเข้าสู่ตำแหน่งต้องยึดหลักความโปร่งใส เป็นธรรม เช่น หลักความรู้ ความสามารถ หลักความอาวุโส ในทางราชการ และปราศจากการก้าวก่ายแทรกแซง 4) ด้านการสั่งการต้องยึดระเบียบ กฎหมาย ปราศจากการขึ้นนำ ช่มเหง หรือข่มขู่ 5) ด้านการประสานงานต้องเน้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีความสามัคคี ยึดหลักประชาธิปไตย 6) ด้านการรายงานผลต้องตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ตระหนักถึงข้อมูลข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง และ 7) ด้านการงบประมาณต้องยึดหลักความคุ้มค่า ความโปร่งใส และสุจริต

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า ผลกระทบต่อการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญตามทฤษฎีการบริหารแบบหลักการจัดระเบียบองค์การ (POSDCORB) ต้องมีการนำมาปรับใช้กับหลักการบริหารนิยธรรม เพราะหากไม่มีการประยุกต์ใช้ควบคู่กันแล้วอาจไม่สัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติ และจะส่งผลกระทบต่อการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่อาจไม่ตั้งมั่นอยู่บนหลักความโปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้

3. รูปแบบในการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า หลักการบริหารนิยธรรมและหลักธรรมอื่น ๆ สามารถนำมาปรับใช้เพื่อให้การบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเกิดความโปร่งใสได้ ดังนี้ ด้านการวางแผนใช้รูปแบบ MANAGE Model กล่าวคือ มีการวางกลยุทธ์ มีแผนงาน โครงการ เพื่อให้การบริหารราชการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง รวดเร็ว และเกิดประโยชน์แก่ทางราชการมีการบริหารความเสี่ยง ด้านการจัดองค์การ ใช้รูปแบบ HOME Model ที่ส่งเสริมความมีคุณธรรม จริยธรรม ความพร้อมเพรียง สามัคคี ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ด้านการจัดคนเข้าสู่ตำแหน่ง ใช้รูปแบบ CHAIR Model ให้มีการคัดกรองผู้มีคุณสมบัติที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมกับตำแหน่ง ยึดถือระเบียบ กฎหมายเป็นหลัก ด้านการสั่งการใช้รูปแบบ ORDER Model กล่าวคือ ทั้งผู้รับคำสั่งและผู้สั่งต้องรู้หน้าที่ของตนในการปฏิบัติภารกิจต่างๆ และต้องตั้งอยู่บนความชัดเจน แน่นนอน ไม่เลือกปฏิบัติ และปราศจากการชัดเจนแห่งผลประโยชน์ ด้านการประสานงาน ใช้รูปแบบ LINE Model ต้องตั้งอยู่บนหลักความโปร่งใส การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ด้านการรายงานผล ใช้รูปแบบ OUT Model โดยต้องรายงานผลด้วยข้อมูลที่ถูกต้องอย่างเป็นระบบสม่ำเสมอ ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง และต้องมีหลักประกัน

คุ้มครองป้องกันผู้รายงานผลที่ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต และด้านการงบประมาณใช้รูปแบบ KEEP Model คือ ต้องคำนึงถึงความคุ้มค่า โปร่งใส สุจริตและตรวจสอบได้

คำสำคัญ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, การบริหารราชการ, ความโปร่งใส

ABSTRACT

This dissertation has 3 objectives; to study the general context of transparency of constitutional court administration, to study the factors and the Buddhist principles affecting constitutional court administration and to propose approaches to apply Aparihaniyadhamma for transparency of constitutional court administration.

The research methodology is the mixed method research. For qualitative research, the data was collected from 16 informants, which were experts in religions, laws and political sciences, by taking in-depth interviews in order to analyze descriptive data. For quantitative research, the data was collected by questionnaire completion from the sample, which includes 130 government officers and employees at the Office of Constitutional Court. Descriptive statistic is the method used to analyze data, which are quantity, percentage, average and standard deviation.

The research found that;

1. General Context of Transparency of constitutional court administration are as follows; (1) Planning is a regular meeting and a frequent meeting. (2) Organization should focus on adherence to audit rules. And conflict of interest. (3) Staffing must be based on transparency, fairness Such as knowledge, ability, seniority, and without intervention intervene. (4) Directing must obey the law, without guilty, persecuted or intimidated. (5) Coordinating should focus on participation, unity and democracy. (6) Reporting must be systematically monitored and be aware of the factual facts. And (7) Budgeting must be based on value, transparency and good faith.

2. Factors affecting the administration of the Office of the Constitutional Court found that the impact on the administration of the Office of the Constitutional Court according to the principles of organizational management

(POSDCoRB) must be Approaches to Apply Aparihaniyadhamma. Because, if not applied together, may not be practical in practice. And it will affect the administration of the Office of the Constitutional Court that may not be based on the principle of transparency, fairness and verification.

3. Application Model of Aparihaniyadhamma for Transparency of The office of Constitutional Court Administration. It is found that Aparihaniyadhamma as well as other Buddhist principles can be applied to enhance the transparency of constitutional court administration as follows; Planning use the MANAGE Model by having a strategic project plan, to provide the Government with accurate, fast, tidy and benefits to the government. Organization use the HOME Model for ethical solidarity, respect each other. Staffing use the CHAIR Model for screening candidates with knowledge. The ability to perform their duties to suit the position upheld regulations and adheres to the law essentially. Directing use the ORDER Model for both recipient and provider of command commands must know their duties in various operational clarity non-discrimination and free from any conflict of interest. Coordinating use the LINE Model for transparency, participation, and respect for each other. Reporting use the OUT Model for reporting results with correct information is consistent undistorted and the need to protect the collateral reporting duties in good faith. Budgeting use the ORDER Model for taking into account the need for transparency, honesty and accountability.

Keywords : The Office of Constitutional Court, Administration, Transparency

1. บทนำ

ผลการวิเคราะห์ SWOT ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้จากการสอบถามข้อมูลจากบุคลากรของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า จุดอ่อน (Weaknesses) ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ คือ บุคลากรบางส่วนยังไม่ทราบและขาดความเข้าใจในรายละเอียดของแนวทาง เป้าหมาย และวิธีการปฏิบัติ ให้บรรลุตามกลยุทธ์ขององค์กร ยังขาดระบบการติดตามและประเมินผลแผนยุทธศาสตร์ ยังขาดความชัดเจนในการสร้างองค์กรและบุคลากรให้มีความเข้มแข็ง มีคุณธรรม และจริยธรรม

โครงสร้างของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญยังไม่พร้อมรองรับภารกิจงานใหม่ ขาดการบริหารจัดการความรู้ และระบบการถ่ายทอดความรู้ การประเมินผลงานของบุคลากรยังขาดมาตรฐาน และความโปร่งใส บุคลากรมาจากหน่วยงานที่หลากหลายทำให้ขาดความเป็นเอกภาพในการทำงานร่วมกัน ขาดแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศให้ก้าวหน้าและทันสมัย และขาดการทำงานเป็นทีมขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภายใน โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 67.63 - 72.11 (โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560-2564, 2560 : 27-29)

จากสภาพปัญหาในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญแม้ว่าจะได้มีการนำทฤษฎีของการบริหารสมัยใหม่มาปรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทั้งหมด ซึ่งปัญหาทั้งหลายนั้นหากมีการผสมผสานหลักการทางทฤษฎีต่าง ๆ ของการบริหารเข้ากับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม แต่เป็นหลักธรรมที่มุ่งสู่ความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง ซึ่งประกอบด้วย หมั่นประชุมกันเป็นประจำ การพร้อมเพรียงกันประชุม ไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ เชื้อฟุ้งผู้บังคับบัญชา หรือผู้อาวุโสกว่า ให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชาโดยไม่ข่มเหง คำนิ่งถึงเกียรติ ศักดิ์ศรี และเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ และให้การอารักขา ค้ำครอง ปกป้อง อันชอบธรรม มาประยุกต์ใช้ หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงแก่ชาววัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งหากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจักได้นำหลักธรรมดังกล่าวมาปรับใช้ ปัญหาต่าง ๆ ก็อาจคลี่คลาย และสามารถนำพาให้องค์กรมีความมั่นคง มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการบริหารราชการแผ่นดินยิ่งขึ้น จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงเห็นควรที่จะมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ เพื่อนำรูปแบบในการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม มาทำให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหน่วยราชการนี้ให้เป็นองค์กรที่สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้บรรลุภารกิจตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายกำหนดไว้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททั่วไปของความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

3. เพื่อเสนอรูปแบบในการประยุกต์ใช้หลักอภิปธานิยธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

3. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย 2 ประเด็น คือ 1. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาบริบททั่วไปของความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และรูปแบบในการประยุกต์ใช้หลักอภิปธานิยธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และ 2. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญและการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและรูปแบบในการประยุกต์ใช้หลักอภิปธานิยธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารราชการตามกระบวนการบริหารของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการศึกษาวิเคราะห์บริบททั่วไปของความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า

1. บริบททั่วไปของความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ด้านการหมั่นประชุมกันเป็นประจำ ด้านการพร้อมเพรียงกัน ด้านการไม่บัญญัติหรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ ด้านการเชิญผู้บังคับบัญชา หรือผู้อาวุโส ด้านการให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชาโดยไม่ข่มเหง ด้านการคำนึงถึงเกียรติ ศักดิ์ศรี และเคารพในสิ่งที่ควรเคารพ และด้านการให้การอารักขา ค้ำครอง ปกป้องอันชอบธรรมของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พบว่า ในการวางแผน การจัดองค์การ การประสานงาน การรายงานผล และการบริหารงบประมาณของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ มีการนำหลักอภิปธานิยธรรมมาประยุกต์ใช้อยู่บ้าง แต่ควรมีการเพิ่มเติมในส่วนของการนำกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องมาใช้ให้มากขึ้น สำหรับการจัดคนเข้าสู่ตำแหน่ง การสั่งการ การรายงานผล การบริหารงบประมาณ ควรมีการเพิ่มเติมในส่วนความโปร่งใส เป็นธรรม และความถูกต้องมาประยุกต์ใช้ให้มากขึ้นด้วยเพื่อให้การบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรจะมาจากการตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม หลักความรับผิดชอบร่วมกัน หลักความถูกต้อง หลักการตรวจสอบได้ในทุกด้าน หลักความโปร่งใส และการขัดกันแห่งผลประโยชน์ หลักความชอบธรรม หลักความซื่อสัตย์สุจริต หลักของอภิปรายธรรมสามารถแก้ปัญหาในเรื่องของความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และป้องกันการกระทำอันเป็นการขัดกันของผลประโยชน์ได้อย่างดีเยี่ยม เนื่องจากการประชุมจะต้องมีการนำเสนอเรื่องต่อที่ประชุมได้พิจารณาร่วมกัน ดังนั้น ทุกคนจะสามารถทราบและมีส่วนในการตัดสินใจร่วมกันได้ มีการแสดงความคิดเห็น ให้เกียรติซึ่งกันและกัน จะช่วยตรวจสอบดูว่ามีการกระทำอันเป็นไปเพื่อประโยชน์ของใครคนใดคนหนึ่งหรือไม่ มีการยึดกฎ ระเบียบ แบบแผน จะช่วยป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ หรือการแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองหรือพวกพ้องได้ มีการยึดหลักประโยชน์ส่วนรวมจะเป็นเครื่องมือวัดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพของการดำเนินงานว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือส่วนรวมหรือไม่ อย่างไรก็ตามหากการประชุมนั้นมีสมาชิกที่ได้รับการแต่งตั้งเฉพาะแต่ที่เป็นพรรคพวกของตนแต่งตั้งเข้ามาเพื่อสนับสนุนหรือดูแลผลประโยชน์ของคนใดคนหนึ่ง มิได้แต่งตั้งจากบุคคลที่เป็นกลาง มีความรู้ ความสามารถจากทุกภาคส่วนก็อาจทำให้เกิดกระบวนการที่ไม่โปร่งใสและเกิดผลประโยชน์ทับซ้อน ดังนั้น ต้องเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามาตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้อย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา ไม่ปกป้องผู้กระทำความผิด และลงโทษผู้กระทำความผิดโดยทันทีไม่เลือกหน้า การคัดสรรบุคคลเข้าสู่องค์กรต้องคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ ในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรดำเนินการในรูปคณะกรรมการที่มีผู้แทนของข้าราชการในแต่ละกลุ่ม และผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรภายนอก ทั้งในเรื่องการพิจารณาผลการปฏิบัติงานเพื่อเลื่อนเงินเดือน หรือการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการแสดงถึงความโปร่งใส และการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และในการแต่งตั้งผู้บริหารองค์กรควรยึดหลักคุณธรรมเป็นสาระสำคัญ เพราะจะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสในด้านการบริหารให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญให้มากขึ้น ในทางพระพุทธศาสนายังมีหลักธรรมบางประการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควบคู่กับหลักอภิปรายธรรม เช่น หิริโอตตัปปะ เพื่อเป็นการเตือนสติคนให้มีสติยั้งคิดให้ไตร่ตรองก่อนการกระทำใด ๆ ให้วิเคราะห์ว่าสิ่งที่ตนกำลังกระทำนั้นเป็นสิ่งดีงามหรือไม่ ให้ละเอียดใจในการประพฤติชั่ว ศีล 5 และหลักสัปปุริสธรรม ก็จะช่วยหนุนนำทำให้กระทำการต่างๆ เป็นไปโดยสุจริต และโดยชอบธรรม

3. รูปแบบในการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สรุปข้อค้นพบได้ว่า ด้านการวางแผนต้องนำรูปแบบ MANAGE Model โดยการจัดทำยุทธศาสตร์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 5 ปี การนำกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยง และการควบคุมภายในมาใช้ โดยมีแผนการจัดทำระบบบริหารความเสี่ยงและระบบการควบคุมภายในของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และมีโครงการจัดทำกรอบการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กร ประกอบโครงการจัดทำระบบการควบคุมภายในตามมาตรฐานสากลของ COSO ด้านการจัดองค์การใช้รูปแบบ HOME Model ต้องนำกลยุทธ์การบูรณาการแผนการพัฒนาบุคลากรเพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยมีแผนงานส่งเสริมการบูรณาการการพัฒนาบุคลากร และโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และโครงการพัฒนาศักยภาพทางมนทัศน์ของข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมาพัฒนาองค์กร ด้านการจัดคนเข้าสู่ตำแหน่งใช้รูปแบบ CHAIR Model ต้องนำแผนการจัดทำข้อตกลงในการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ระดับหน่วยงานภายใน โดยมีโครงการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์ระดับหน่วยงานภายใน โครงการพัฒนาศักยภาพข้าราชการในส่วนงานคดี โครงการพัฒนาศักยภาพข้าราชการในส่วนงานบริหาร โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ และโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมาพัฒนาองค์กร ด้านการสั่งการใช้รูปแบบ ORDER Model ต้องนำแผนการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมาใช้ โดยมีโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้บริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญทุกไตรมาส โครงการสัมมนาข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โครงการประชุมผู้บริหารประจำเดือนและโครงการอบรมทางวิชาการเพื่อเพิ่มความรู้แก่ข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ มาพัฒนาองค์กร ด้านการประสานงานใช้รูปแบบ LINE Model ต้องนำกลยุทธ์การพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและความร่วมมือภายในองค์กร โดยมีแผนการบูรณาการความร่วมมือภายในองค์กร โครงการบูรณาการความร่วมมือของบุคลากรภายในองค์กร โครงการเสริมสร้างความร่วมมือของบุคลากรภายในองค์กร และโครงการพัฒนาความร่วมมือของบุคลากรภายในองค์กรมาพัฒนา การรายงานผลใช้รูปแบบ OUT Model ต้องนำแผนการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพที่เป็นเลิศ โดยมีโครงการสร้างเสริมองค์ความรู้ทางวิชาการแก่ข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับข้าราชการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โครงการยกระดับคุณธรรมจริยธรรมระดับสูงให้กับผู้บริหาร

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมาพัฒนา และการงบประมาณใช้รูปแบบ KEEP Model ต้องนำแผนการพัฒนาศักยภาพให้มีศักยภาพที่เป็นเลิศ แผนการวางกรอบโครงการประจำปี แผนการบูรณาการการจัดทำค่าของงบประมาณประจำปี โดยมีโครงการอบรมความรู้ ด้านการจัดทำค่าของงบประมาณประจำปี โครงการบูรณาการการจัดทำค่าของงบประมาณประจำปี และโครงการเร่งรัดและติดตามการใช้จ่ายงบประมาณประจำปีมาพัฒนา ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นจะเป็นแนวทางที่จะทำให้การบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความโปร่งใสต่อไป

3.2 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ความโปร่งใสในการบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการประสานงาน การวางแผน การสั่งการ การบริหารงบประมาณ ส่วนการรายงานผล การจัดองค์การ และการจัดคนเข้าสู่ตำแหน่ง จะอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านการวางแผน ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการประชุมมีการกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน การประชุมวางแผน การปฏิบัติงานอย่างเป็นประจำ การวางแผนในการบริหารโดยเคารพองค์กร/สถาบันและพึงเหตุผลของผู้ที่มีประสบการณ์ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การวางแผนในการเปิดโอกาสให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับงานแต่ละอย่างได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีการกำหนดกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญอย่างถูกต้องชอบธรรม ไม่เลือกปฏิบัติเพื่อบุคคลใดหรือกลุ่มใดในกลุ่มหนึ่ง การวางแผน/การหารือร่วมกันในการบริหารองค์การ มีการให้การความเคารพในสิทธิ การแสดงความคิดเห็นของทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ส่วนหน่วยงานมีการวางแผนเพื่อการดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมขององค์กรในด้านการบริหารองค์การทั้งภายในและภายนอกองค์กรโดยชอบด้วยกฎหมาย และหน่วยงานมีการวางแผนเพื่อการดำรงไว้ซึ่งความโปร่งใสในการบริหารราชการอยู่ในระดับปานกลาง

2. ด้านการจัดองค์การ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การจัดองค์การมีการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีของหน่วยงาน องค์กรมีการจัดให้บุคลากรแต่ละกลุ่มงานประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน มีการจัดองค์การในการปฏิบัติงานอย่างเป็นประจำ การจัดองค์การมีการให้เกียรติและคุ้มครองผู้ใต้บังคับบัญชาสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก ส่วนการจัดองค์การมีการขอคำแนะนำจากผู้บริหารของแต่ละส่วนงาน การบริหารสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ไม่กำหนดกฎ ระเบียบ ตามความต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การจัดองค์การมีการคำนึงถึง ความชอบธรรมในการบริหารงานขององค์กร เช่น หลักความรู้ ความสามารถ หลักความอาวุโส ในทางราชการ และการจัดองค์การตั้งอยู่บนหลักความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และปราศจากการ ก้าวก่ายแทรกแซง อยู่ในระดับปานกลาง

3. ด้านการจัดคนเข้าสู่ตำแหน่ง ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของหน่วยงาน เช่น การให้ การทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี มีการให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงานด้วยกัน มีการให้เกียรติซึ่งกัน และกัน มีการคุ้มครองในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค อยู่ในระดับมาก ส่วนการจัดคนเข้าปฏิบัติงานมีการแนะนำ การสอนงานการถ่ายทอดความรู้จากผู้มีอาวุโสกว่า การจัดคนเข้าปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ ตั้งอยู่บนหลักความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงการขัดกันแห่งผลประโยชน์ การจัดคนเข้าปฏิบัติงานมีการดำเนินการตามกฎหมายเกณฑ์ของ องค์กร การจัดคนเข้าปฏิบัติงานมีการประชุมหารือ และรับฟังความต้องการด้านบุคลากรของแต่ละ ส่วนงาน และข้าราชการทุกส่วนงานมีส่วนร่วมในการจัดคนเข้าปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง

4. ด้านการสั่งการ ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้ใต้บังคับบัญชามี ความพร้อมเพรียงกัน ในการรับทราบการสั่งการ การสั่งการมีการดำเนินการ ตามระเบียบปฏิบัติ การถ่ายทอดคำสั่งตามระดับชั้น หรือระดับความจำเป็นของคำสั่ง การสั่งการมีการประชุมเป็น ประจำเพื่อแจ้งให้ทุกส่วนงานถือปฏิบัติผู้ใต้บังคับบัญชาพร้อมใจในการปฏิบัติตามการ สั่งการ และการสั่งการมีการคำนึงถึงเกียรติ และศักดิ์ศรีของผู้ใต้บังคับบัญชา อยู่ในระดับมากส่วนการสั่งการโดย ไม่ชี้หน้า ข่มเหง หรือข่มขู่ การสั่งการตั้งอยู่บนหลักความชอบธรรมความยุติธรรม มีการคุ้มครอง ผู้ใต้บังคับบัญชา และไม่เลือกปฏิบัติเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะบุคคลและการสั่งการตั้งอยู่บนหลักความ โปร่งใส และคำนึงถึงการขัดกันแห่งผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง

5. ด้านการประสานงาน ซึ่งอยู่ในระดับมาก ทุกข้อทั้งการประสานงานมุ่งรักษา ประโยชน์ของทางราชการ การประสานงานตั้งอยู่บนหลักความโปร่งใส และคำนึงถึงการขัดกันแห่ง ผลประโยชน์ การประสานงานมีการวางแผนและส่งเสริมการปฏิบัติตามขั้นตอนเป็นแบบอย่างที่ดี งาม การประสานงานมีการดำเนินการตามระดับการบังคับบัญชา การประสานงานมีการปฏิบัติ ตามกฎหมายอย่างพร้อมเพรียงกันในการประสานงานไม่ดำเนินการโดยอำเภอใจ

การประสานงานมีการให้เกียรติและคุ้มครองผู้ร่วมงานทุกฝ่าย และมีการประชุมเพื่อการประสานงานในหน่วยงานอย่างเป็นประจำ

6. ด้านการรายงานผล ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการรายงานผลตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา มีการรายงานผลการดำเนินการร่วมกับต่อผู้บังคับบัญชาเป็นประจำ การบริหารงานของสำนักงาน ศาลรัฐธรรมนูญมีการประชุม เพื่อรายงานผลอย่างสม่ำเสมอ การบริหารงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีการประชุมเพื่อรับทราบการรายงานผลอย่างพร้อมเพรียงกัน อยู่ในระดับมาก ส่วนการรายงานผลของผู้ใต้บังคับบัญชา ปราศจากการก้าวก่ายแทรกแซงของผู้บังคับบัญชา การบริหารงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ มีการรายงานผลที่ถูกต้องโดยไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง การรายงานผลการบริหารงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามหลักความโปร่งใส และตรวจสอบได้ และมีการคุ้มครองผู้รายงานผลที่ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต อยู่ในระดับปานกลาง

7. ด้านการบริหารงบประมาณ ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การบริหารงบประมาณมีการประชุมเพื่อรับทราบผลการบริหารอย่างพร้อมเพรียงกัน การจัดสรรงบประมาณมีการกระจายงบประมาณตามภารกิจความจำเป็นของทุกส่วนงาน การจัดสรรงบประมาณมีการประชุมร่วมกันของทุกส่วนงาน การบริหารงบประมาณดำเนินการ โดยยึดหลักความคุ้มค่า และประโยชน์ที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจะได้รับ การบริหารงบประมาณเป็นไปตามขั้นตอนของระเบียบและกฎหมายที่ถูกต้อง อยู่ในระดับมาก ส่วนการบริหารงบประมาณตั้งอยู่บนหลักความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงการขัดกันแห่งผลประโยชน์ การบริหารงบประมาณมีการส่งเสริมการตรวจสอบ และติดตามการใช้งบประมาณในทุกส่วนงาน และไม่มี การใช้อำนาจในการก้าวก่ายแทรกแซงการบริหารงบประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง

4. ข้อเสนอแนะ

การบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่หลายคนยังมีความเข้าใจว่า ความเป็นองค์กรอิสระย่อมสามารถที่จะกระทำการใดๆ ก็ได้ทั้งในเรื่องของการบริหารบุคลากร เงิน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ หรือแม้แต่ในเรื่องของการออกกฎ ระเบียบต่างๆ แต่แท้ที่จริงแล้ว ความเป็นอิสระนี้หมายถึงเฉพาะถึงความเป็นอิสระที่จะไม่ถูกครอบงำ ก้าวก่าย

แทรกแซงในการดำเนินกิจการขององค์กรจากฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลเท่านั้น ส่วนในเรื่องการออกกฎระเบียบการบริหารการเงินและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ยังต้องยึดโยงอยู่กับกฎเกณฑ์ที่ส่วนราชการต่างๆ ยึดถือปฏิบัติ และยังคงต้องถูกตรวจสอบการทำงานจากองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐอื่นอยู่ เช่น ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม คณะกรรมการ ป.ป.ช. และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะองค์กรอิสระไม่สามารถที่จะหารายได้ด้วยตนเอง ยังคงต้องรับการสนับสนุนงบประมาณรายจ่ายประจำปีจากรัฐบาลผ่านสำนักงบประมาณดังเช่นหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ อยู่

จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1) เพื่อให้การบริหารราชการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามหลักอธิปไตยธรรม จึงเห็นควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (อ.ศร.) ที่มีองค์ประกอบดังนี้ (1) ประธานศาลรัฐธรรมนูญและผู้แทนของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 2 คน (2) ผู้แทนของข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับเชี่ยวชาญขึ้นไป จำนวน 3 คน (3) ผู้แทนของข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปฏิบัติการถึงชำนาญการพิเศษ จำนวน 3 คน (4) ผู้แทนจากหน่วยงานของรัฐที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหาร ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการงบประมาณ ด้านละ 1 คน รวม 3 คน (5) ผู้แทนของสำนักงาน ก.พ. และผู้แทนของสำนักงบประมาณที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับเชี่ยวชาญขึ้นไปหน่วยงานละ 1 คน รวม 2 คน ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารงานบุคคลของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยความโปร่งใส มีส่วนร่วม มีความเสมอภาค เป็นธรรม ปราศจากการก้าวก่ายแทรกแซง และมีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันได้

การแก้ไขดังกล่าวเป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 76 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “รัฐพึงดำเนินการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปตามระบบคุณธรรม โดยกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการป้องกัน มิให้ผู้ใดใช้อำนาจหรือกระทำการโดยมิชอบที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ หรือกระบวนการแต่งตั้งหรือการพิจารณาความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ”

2) กระบวนการคัดสรรบุคคลขึ้นดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นหรือดำรงตำแหน่งทางบริหารขององค์กรควรต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชาาร่วมด้วย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้ใต้บังคับบัญชา จะทำให้เกิดการถ่วงดุล ทำให้ได้บุคคลมาดูแลผลประโยชน์ขององค์กรโดยรวมได้ ดังนั้น จึงเห็นควรกำหนดให้มีสัดส่วนการให้คะแนนการคัดเลือกผู้บริหารจากผู้ใต้บังคับบัญชาาร่วมด้วย

3) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรปฏิรูปโครงสร้างและอัตรากำลังของข้าราชการและลูกจ้างทุก 5 ปี ทั้งนี้ เพื่อให้พันธกิจขององค์กรที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสม สอดคล้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กร ซึ่งอาจมีบุคลากรเพิ่มมากขึ้น มีภารกิจมากขึ้น หรืออาจมีการปรับลดอัตรากำลังหากมีภารกิจขององค์กรลดลง

4) เนื่องด้วยองค์กรสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ความมีคุณธรรมจริยธรรม การมีพฤติกรรมในทางจริยธรรมที่ถูกที่ควรจึงมีความสำคัญยิ่ง ดังนั้น บุคลากรขององค์กรในทุกระดับจึงควรจะต้องเข้ารับการศึกษหรือฝึกอบรมในด้านคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาทุกคนทุกปี ทั้งนี้ เพื่อเป็นการกล่อมเกลาจิตใจ ให้มีความสำนึกที่ดี มีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน มีหิริ โอตตัมปะ มีความละเอียดใส่ใจ และมีความเกรงกลัวต่อบาปหรือโทษทั้งทางอาญาและวินัยการฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมจะส่งผลให้บุคลากรไม่ทำงานที่มุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตนหรือของพวกพ้อง หรือกระทำการที่ทุจริตประพฤติมิชอบ หรือฝ่าฝืนในทางพฤติกรรมทางจริยธรรม

5) ควรจัดให้มีการส่งเสริมคนดี โดยการให้โอกาสในการเข้ามาใช้อำนาจในเชิงบริหาร ได้รับการส่งเสริมให้เลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น หรือได้รับการประกาศเกียรติคุณสำหรับคนที่ประพฤติชั่ว การทำการทุจริตประพฤติมิชอบ หรือมีความบกพร่องในพฤติกรรมทางจริยธรรม ก็ต้องถูกลงโทษโดยทันที เพื่อมิให้เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีในสังคม

2. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1) ในการจัดให้มีคณะกรรมการเพื่อดำเนินการประชุมพิจารณาหาข้อยุติในเรื่องต่างๆ นั้น ควรมีการจัดแบ่งให้ได้ว่า กิจการใดจะต้องจัดตั้งคณะกรรมการ กิจการใดจะเป็นการใช้อำนาจ ในการตัดสินใจของผู้บริหาร เพราะผู้บริหารคือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับองค์กร หากมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเสียทุกเรื่องก็จะทำให้เกิดความล่าช้าในการบริหารราชการ และผู้บริหารจะขาดหลักความรับผิดชอบต่อองค์กร ทั้งนี้ เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “รัฐ

พึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่เป็นพึงกำหนดหลักเกณฑ์ การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง”

2) ในการจัดให้มีการประชุมแต่ละครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมควรมีการเตรียมตัว เตรียมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นต้องอภิปราย หรือตัดสินใจในการประชุมคราวนั้นเป็นการล่วงหน้า และเข้าร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน มิใช่เข้าไปนั่งประชุมสักพักแล้วก็ออกจากห้องประชุมไปทำธุระอื่น หรือไม่มีการเตรียมข้อมูลใดๆ เพื่อจะเข้าอภิปรายเลย คอยแต่มอบให้ฝ่ายเลขานุการของที่ประชุมไปดำเนินการ

3) ในการประชุมควรมีการบันทึกเหตุผลของมติที่ประชุมให้ชัดเจน เพราะหากที่ประชุมจะมีการบัญญัติหลักการใด ๆ ใหม่ขึ้น หรือยกเลิกข้อระเบียบ กฎหมาย หรือหลักการเดิมจะต้องมีเหตุผลในทางวิชาการที่ชัดเจนและดียิ่งกว่า เพราะมิฉะนั้นแล้ว จะเกิดภาวะของการขาดหลักการ และความมั่นคงแห่งนิติฐานะของกฎระเบียบนั้น กล่าวคือ จะยกเลิกเพิกถอนเสียเมื่อใด ก็ได้ กลายเป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจไป ดังนั้น การบันทึกเหตุผลจะเป็นเจตนาธรรมณ์ในการบัญญัติหรือยกเลิกข้อบัญญัตินั้นๆ ได้ เพื่อใช้ในการตรวจสอบว่าเป็นไปโดยชอบด้วยหลักกฎหมายเป็นไปตามหลักความเสมอภาค โปร่งใส และเป็นธรรมต่อทุกคนในองค์กรหรือไม่

4) ในการประชุมร่วมกัน คือ การอภิปราย การให้เหตุผลที่ถูกต้อง การรับฟังผู้อาวุโสกว่าจึงมีความจำเป็น เพราะเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ มาก่อน การให้เกียรติซึ่งกันและกันในที่ประชุมก็มีความจำเป็นเช่นกัน ต้องยอมรับผู้ที่มีเหตุผลที่ดีกว่า แม้ว่าจะไม่ถูกต้องตรงใจบ้างก็ตาม การประชุมจึงมิใช่การมุ่งเอาชนะคะคานาในจุดยืนของตนเอง แต่เป็นการหลอมรวมในความมีเหตุมีผลภายใต้ข้อระเบียบกฎหมายที่จะยึดถือนำมาใช้ร่วมกัน ดังนั้น ผู้อาวุโสต้องฉลาดและมีการเตรียมตัวที่ดี มีเหตุมีผล ผู้อาวุโสน้อยกว่าต้องรับฟัง พร้อมทั้งจะรับคำแนะนำสั่งสอน และชี้แจงด้วยเหตุผลอย่างนอบน้อม หากมีข้อเสนอแนะที่ดีกว่า

5) มุ่งกิจกรรมที่ส่งเสริมคนดี ค้ำครองปกป้องคนดี และลงโทษผู้ประพฤติชั่วในด้านต่าง ๆ ในองค์กรหากมีผู้ที่กล้าที่จะเปิดเผยตัวผู้ที่กระทำผิดหรือบกพร่องในพฤติกรรมทางจริยธรรม องค์กรต้องส่งเสริมให้ข้าราชการและเพื่อนร่วมงานมายกย่องชมเชย และปกป้องค้ำครองเพราะถือว่าบุคคลเหล่านี้กล้าที่จะเสียสละเพื่อองค์กรในการนำสิ่งที่ไม่ชอบมาพากลออกมาเผยแผ่ให้สาธารณะได้รับรู้ การรู้และแก้ไขในสิ่งที่ไม่ดีในองค์กรย่อมดีเสียกว่าสิ่งที่ไม่ดีงามเหล่านั้นถูกนำออกไปเผยแพร่รบกวนองค์กร เพราะอาจถูกมองได้ว่าองค์กรปกป้องคนชั่ว ไม่กำราบ หรือ

ลงโทษคนชั่ว ปล่อยให้คนชั่วลอยนวล เพราะผลของการกระทำความชั่วนอกจากจะยังความเสียหายแก่องค์กรแล้ว ยังนำความเสียหายไปสู่สังคมและประเทศชาติในที่สุดได้

6) การบริหารงานของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญควรตั้งอยู่พื้นฐานของหลักความโปร่งใส มีส่วนร่วม และตรวจสอบได้เสมอ เพราะทั้ง 3 สิ่งนี้ จะนำมาซึ่งความเป็นธรรม การยอมรับนับถือของทุกคนในองค์กร องค์กรใดมีการบริหารงานบุคคลที่เป็นธรรมแล้วย่อมนำมาซึ่งความสุข ความสงบ และความสามัคคี และการยอมรับนับถือของบุคคลในทุกฝ่าย

7) ในการปฏิบัติหน้าที่ของทุกส่วนงาน ด้านการวางแผน ควรยึดหลักตามแนวรูปแบบ MANAGE Model ด้านการจัดองค์การ ควรยึดหลักตามแนวรูปแบบ HOME Model ด้านการจัดคนเข้าสู่ตำแหน่ง ควรยึดหลักตามแนวรูปแบบ CHAIR Model ด้านการสั่งการ ควรยึดหลักตามแนวรูปแบบ ORDER Model ด้านการประสานงาน ควรยึดหลักตามแนวรูปแบบ LINE Model ด้านการรายงานผล ควรยึดหลักตามแนวรูปแบบ OUT Model และด้านการบริหารงบประมาณ ควรยึดหลักตามแนวรูปแบบ KEEP Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในงานวิจัยนี้

บรรณานุกรม

- Dale Yoder. (1956) *.Personnel Principles and Policies*. fourth printing. Englewood Cliffs :new Jersey Prentice-Hall. Lnc.
- Don Hellriegel. (1982). *Management*. third edition. Addison - Wesley Publishing Company. lmc.
- Enest Dale. (1993). *Management : Theory and Ptactictice*. New York : Mc Graw – Hill.
- Gulick L. and Urwick J.. (1973). *Papers on the Science of Administration*. New York :Institute of Public Administration.
- Henri Fayol (1930). *Industrial and General Administration*, New York : Mc-Grew Hill.
- Max Weber,. (1947).*The Theory of Social and Economic Organizations*. Translated by A.M.Handerson and T. Parsons. New York : Free Press.

รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม
HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT MODEL OF THE SHANGHA
ADMINISTRATOR MONKS IN NAKHONPHANOM PROVINCE

พระมหาปัญญาวัฒน์ ปญญาวัตตโน (แสนบุญมี)
Phramaha Panyawat Panyawattano (Sanboonme)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาารูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม 2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม และ 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วย 2 ขั้นตอน คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงจำนวน 25 รูป เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิเลือกแบบเจาะจงในจังหวัดนครพนม จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาารูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม มีปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ 1) ด้านการฝึกอบรม ขาดผู้นำสร้างกิจกรรม ขาดการสนับสนุนงบประมาณ 2) ด้านการศึกษา พบว่า การเดินทางไกล ขาดผู้ให้คำชี้แนะ และ 3) ด้านการพัฒนา
2. คุณลักษณะรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม พบว่า 1) ด้านการอบรม พบว่า เน้นการจัดโครงการฝึกอบรมรูปแบบ Workshop ประกอบด้วย 3 ภาค คือ (1) ภาควิชาการ เน้นด้านธรรมะ (2) ภาคสันตนาการ เน้นการผ่อนคลาย และ (3) ภาคจิตภาวนา เน้นปฏิบัติการ ฝึกสติ ฝึกสมาธิ 2) ด้านการศึกษา พบว่า บุคคลากรทำหน้าที่ในการถ่ายทอด 3) ด้านการพัฒนา พบว่า (1) ภาวภาวนา เน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างอายตนะภายนอกกับอายตนะภายใน และสร้างจิตสำนึกของความเป็นพระภิกษุสามเณร (2) ศีลภาวนา เน้นเสขียวัตร กิจวัตร กฎหมายทางโลก ธรรมเนียม จาริต ประเพณี การปฏิบัติ (3) จิตภาวนา เน้นไปที่ การพัฒนาจิต สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน และ (4) ปัญญาภาวนา เน้นการฟัง การคิด การภาวนา และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
3. รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม พบว่า ระดับต้น เน้นการพัฒนากายมีคุณภาพ (Quality) ประกอบด้วย 1) การพัฒนาอายตนะ 6 2) การพัฒนาด้านสุขภาวะ และ 3) การพัฒนาด้านอิริยาบถ ระดับกลาง เน้นการพัฒนาศีลมีคุณความดี (Merit) ประกอบด้วย 1) ด้านกิจวัตร 2) ด้านพระวินัย 3) ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระดับสูง เน้น

การพัฒนาจิตมีคุณธรรม (Moral) ผ่านโครงการการอบรม การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 4 คืน 5 วัน ประกอบด้วย 1) ภาควิชาการ 2) ภาคสันตนาการ และ 3) ภาคการพัฒนาจิต

คำสำคัญ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The research objectives were 1) to study problems and impediments of human resource development's management of the ecclesiastical administrative officers in Nakhon Phanom 2) to study the pattern of human resource development's characteristics and factors of them, and 3) to present the pattern of human resource development of them. The methodology of the research was qualitative research. There were 2 steps of data collection by purposive in-depth interview of 25 monks. The data collecting instruments were non-structural interview form and group discussion of 10 experts purposively selected in Nakhon Phanom. The analytic induction and description were adopted to analyze the data.

Findings :

The problems and impediments of human resource development's management of the ecclesiastical administrative officers in Nakhon Phanom were insomuch that the clergy in Nakhon Phanom had to urgently find the way out of 3 problems such as 1) training leading to a lot of problems affecting to the persons who were to be ordained in Buddhism e.g. screening process leading to discouraging the persons who were willing to ordain, lack of integration with outsources, tardiness of the clergy's performance 2) education, the problems mainly about values and physical factors such as old age, long distance, the superior's support etc., and 3) development, the problems mainly about connection with the outsources, less participation, and the ecclesiastical administrative monks.

Moreover, the pattern of human resource development's characteristics and factors were found that education, focused on the communicators, may require a specific course of human resource development especially for the ecclesiastical administrative monks, while in training, requiring at least 4-5 days' workshop focusing on 3 sections; academic especially Buddhist principles, recreation especially relaxation and relieving stress, and mental growing or practice, and development, 1) physical development, focused on relation between internal

sense-fields and external sense-fields and encouragement of monks and novices' awareness, 2) moral development, focused on secular laws, customs, norms, traditions and other principles for monks, 3) emotional development, focused on classification of mental state or character of the monks, novices, and laymen for further better development, and 4) wisdom development, focused on building the learning society or the society of awakening, free from depravity.

Furthermore 3) the pattern of human resource development of the ecclesiastical administrative monks found: the characteristics and elements of the style to develop human of ecclesiastical administrative monks in Nakhon Phanom were

The first Q standing for quality means the quality of human resource development quality. The second Q standing for qualification means expertise development from education and practice of human resource development due to Buddhist method. The first M standing for merit means human merit. The second M standing for moral means moral development of human. All of four letters called Two M Two Q model (QMMQ) consists of 4 levels as followings,

Primary level focused on physical quality development, emphasizing to living context development system together with environment factors, internal sense-fields and external sense-fields development, wellbeing, and manners

Medium level emphasized precept development with merit, The contents composed of routine, sekhiyavatra (etiquette), discipline, fundamental precepts chanting, and social interaction.

High level emphasized morally emotional development by training program, studying, and human resource development for 5 days-nights, concentrated in academic matter, recreation, and emotional development.

Professional level emphasized wisdom development with qualification composed of 4 levels: 1) Dhamma principal recognition, focusing on the core principal knowledge in Buddhism 2) performance recognition by applying knowledge to practice and experience 3) positioning recognition by adopting the result from training to develop oneself, and 4) human resource development recognition by learning and understanding the context, process, strength, and weakness of human resource development with quality for oneself and organization.

Keywords : Human Resource Development, The Shangha Administrator Monks

1. บทนำ

กระแสการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัจจุบันมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ข่าวสาร ข้อมูลสารสนเทศ เรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งนำไปสู่วัฒนธรรมใหม่ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น (ณัฐพันธุ์ เจริญนันทน์, 2545, หน้า 14-16) และทำให้มนุษย์สามารถเชื่อมโยงเข้าถึงกันอย่างรวดเร็วเป็นผลทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปในทางบวกและทางลบ เรียกว่าพฤติกรรมเลียนแบบ หรือพฤติกรรมเอาอย่าง (อำนาจ วัดจินดา, 2550, หน้า 17-23) ไม่เว้นแม้แต่พระสงฆ์ที่สามารถรับเอาพฤติกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และบางครั้งเกิดปัญหาทางสังคมจนสร้างความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาโดยรวม ซึ่งหากสถาบันทางพระพุทธศาสนาไม่ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดี ก็จะไปสู่ความเสื่อมศรัทธาของชาวพุทธในประเทศไทย ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพระภิกษุสามเณร ได้แก่ 1. ปัญหาส่วนบุคคลของพระภิกษุและสามเณรขาดการศึกษาเล่าเรียนตามพระธรรมวินัย มุ่งหวังลาภสักการะเกินไป ตีความหลักการและแนวปฏิบัติในพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน 2. ปัญหาจากองค์กรและระบบการทำงาน ขาดการกำหนดเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจน 3. ปัญหาจากภายนอกองค์กร ขาดการสนับสนุนงบประมาณ ขาดความร่วมมือขององค์กรชาวพุทธทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น จึงมีข้อเสนอแนะ 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับพระภิกษุสามเณร ควรศึกษาเผยแผ่พุทธธรรมและปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ส่งเสริมการฝึกสมาธิ การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ส่งเสริมการให้ความรู้หลักธรรมเพื่อใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันจัดการทรัพยากรพัฒนาและฟื้นฟูชนบท 2) ระดับจังหวัด ควรมีสำนักรับงานเจ้าคณะจังหวัดถาวรไม่ควรย้ายตามเจ้าคณะจังหวัด เพื่อให้กิจกรรมและกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความต่อเนื่อง และ 3) ระดับนโยบาย ควรกำหนดบทบาทของคณะสงฆ์และสามเณรแต่ละลำดับให้ชัดเจน มอบหมายงานที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและกิจการคณะสงฆ์ตามกฎหมาย ที่สำคัญควรฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและปฏิรูปคณะสงฆ์ให้มีเอกภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547, หน้า 1) นอกจากนี้ ทางด้านสุขภาพยังพบปัญหาอีกมากมาย โดยเฉพาะป่วยเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือดและภาวะไขมันในเลือดสูง ซึ่งสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากอาหารที่ใส่บาตรทำบุญของประชาชน ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงผลเสียต่อการเจ็บป่วยของพระสงฆ์ นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสิ่งที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรค เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง และขาดการออกกำลังกายที่เหมาะสม เป็นต้น

ผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาเหล่านี้หากไม่ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ย่อมเป็นผลเสียหายทั้งระดับบุคคล ระดับองค์กร ระดับสถาบันทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงความเชื่อมั่น เชื่อใจต่อพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณนำพระธรรมไปเผยแผ่สู่คนทั่วไป แต่บางองค์กรยังก็ติดในปัญหาหลายประการในรูปของกระบวนการวิธีการ เช่น การฝึกอบรม การศึกษา และพัฒนาไม่ตอบสนองกลยุทธ์ขององค์กร ด้านการฝึกอบรม เช่น หัวข้อ เนื้อหา เทคนิค วิธีการ ช่วงเวลา

คุณสมบัติของผู้เข้าฝึกอบรม เป็นปัญหาในการดำเนินการฝึกอบรม ทรัพยากรมนุษย์ คือ พระภิกษุสามเณร จะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่โดยองค์กรทางพระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์เพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญต่อพัฒนาองค์กรให้ยั่งยืน ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง เพราะเชื่อว่าหากทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพก่อให้เกิดมีศักยภาพ โดยเฉพาะวิธีการพัฒนาด้วยการให้การศึกษาเพื่อให้รู้เข้าใจความจริงของสิ่งทั้งหลาย จนกระทั่งรู้กฎเกณฑ์แห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ดำเนินชีวิตและปฏิบัติได้ผลถูกต้องสิ่งแรกของการให้การศึกษา คือการให้ปัญญาโดยการผ่านการฟัง การคิด การไตร่ตรองโยผ่านกระบวนการอบรมให้มีความรู้เข้าใจ รู้กฎเกณฑ์แห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัยต่อสิ่งนั้น การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาการและวุฒิภาวะของนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัว 4 เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษอบรมไปตามจริต 6 และที่สำคัญคือ พระพุทธเจ้ามุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร หลังจากอุปสมบทเสร็จจะต้องได้รับการฝึกฝนอบรม และศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549, หน้า 39)

จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญต่อมนุษย์ว่าเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสิ่งทั้งหลาย กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำด้วยการฝึกอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ประกอบด้วยคุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต ทางปัญญา เป็นความสัมพันธ์กับมนุษย์และวัตถุธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกาย วาจา ดังนั้น การพัฒนาตามความหมายของพุทธศาสนา ก็คือ ภาวนา (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต, 2543, หน้า 96) หมายถึง การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา มี 4 ประการ คือ 1) กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) สีลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน 3) จิตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม มีความเข้มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุขผ่องใสพร้อมด้วยความเพียรสติ และสมาธิ 4) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

การพัฒนาบุคคล ต้องมีการปฏิบัติ ศีล สมาธิ และปัญญา การศึกษาที่สมบูรณ์ต้องทำความเป็นมนุษย์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ อันประกอบด้วย 1) ความฉลาดหรือสติปัญญาในขั้นพื้นฐานพอตัว 2) มีความรู้เรื่องวิชาชีพและอาชีพพอตัว 3) มีมนุษยธรรม คือ ความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้อง

ด้วยการเรียนศึกษาความเป็นมนุษย์ ซึ่งกระทำได้ด้วยการสอน การอบรมจริยธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2537, หน้า 15) หลักพุทธธรรมก็เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่ง ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าทางจิตใจ มีสามัญสำนึกของความถูกต้องไม่ขัดกับความจริง จะเห็นได้ว่าการจะพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าอยู่ที่บทบาทของพระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป (กรมการศาสนา, 2542, หน้า 8) โดยเฉพาะพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม ซึ่งปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม ถือว่ามีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง แต่ต้องการเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาถึงสภาพปัญหาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาพระภิกษุสามเณร และสร้างรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนมและนำเสนอต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ ทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย 1) กระบวนการฝึกอบรม ได้แก่ การฝึกอบรมกาย การฝึกอบรมศีล การฝึกอบรมจิต และการฝึกอบรมปัญญา 2) กระบวนการศึกษา ได้แก่ การศึกษากาย การศึกษาศีล การศึกษาจิต และการศึกษาปัญญา 3) กระบวนการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา

2. ขอบเขตด้านประชากร

การสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 1 รูป พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จำนวน 6 รูป พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบล จำนวน 8 รูป พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 7 พระสังฆาธิการระดับเจ้ารองเจ้าคณะจังหวัด 2 รูป พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 รูป การสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ กลุ่มพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม 5 รูป กลุ่มอนุศาสนาจารย์ นักวิชาการศาสนา จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด จำนวน 10 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา กลุ่มตัวอย่างจากพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม ทั้งหมด 12 อำเภอ ประกอบด้วย ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 1 รูป ระดับเจ้าอาวาส จำนวน 6 รูป ระดับเจ้าคณะตำบล จำนวน 8 รูป ระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 7 รูป ระดับเจ้ารองเจ้าคณะจังหวัด 2 รูป ระดับเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 รูป รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 รูป

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะใช้วิธีการเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ลักษณะของการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งมีวิธีการสร้าง และตรวจสอบความถูกต้องมากที่สุด คือ 1) การตรวจสอบโดยแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน 3) การทดสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูปแรก นำมาวิเคราะห์หาความสอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการหลักสูตร ดุษฎีบัณฑิต เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าสัมภาษณ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม จากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการกำหนดวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาที่มีการถอดเทปการสัมภาษณ์ทั้งหมดนำมาเรียบเรียง จัดลำดับข้อมูล การจำแนกข้อมูล การจัดการกลุ่ม และการสรุปองค์ความรู้ และหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลภาคสนามจะนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ตามแต่ละประเด็นเพื่อนำไปวิเคราะห์สรุปผลต่อไปดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกแยะแต่ละประเด็นปัญหา จัดลำดับความสำคัญ และคุณลักษณะของข้อมูล
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จัดลำดับความสำคัญแล้วเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี เอกสารผลงานวิจัย

3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ร่วมกันอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ตามข้อเท็จจริงทั้งในเชิงเหตุและผล

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม” ทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่สามารถตอบโจทย์การวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทำให้เห็นปัญหาและอุปสรรคหลายด้านเป็นจุดอ่อนสำหรับพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนมสามารถจำแนกได้ 3 ด้าน พบว่า

ปัญหาด้านการฝึกอบรม คือ มีโครงการเฉพาะพระภิกษุ วิธีการจัดการอบรม งบประมาณสนับสนุน กลยุทธ์ในการจูงใจ การบูรณาการของพระสังฆาธิการ ความล่าช้าของการปฏิบัติงาน การมอบหมายหน้าที่ไม่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการ กำลังใจในการปฏิบัติงาน กลยุทธ์ในการอบรม

ปัญหาด้านการศึกษา คือ ขาดผู้ชี้แนะเกี่ยวกับระบบการศึกษา กฎหมายคณะสงฆ์ ทักษะคิดแตกต่างกัน การเข้าใจภาษาไทย สถานที่ให้การศึกษาไม่ทั่วถึง การเดินทาง งบประมาณ มีทัศนคติในแง่ลบ อุปสรรคในคราวอายุมาก

ปัญหาด้านการพัฒนา คือ กองทุนสนับสนุนจากพระสังฆาธิการ ขาดการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ การสังกัดที่อยู่ของพระสงฆ์และสามเณร จำนวนของพระสงฆ์มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การแก้ปัญหาไม่ตรงจุด การไม่มีสิทธิ์เลือกผู้ปกครอง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ขาดระบบการวางแผนที่ดี ขาดประสิทธิภาพการประสานงาน และ ปัญหาด้านสุขภาพ

2. องค์ประกอบและคุณลักษณะของรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม

1) องค์ประกอบและคุณลักษณะของรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนมด้านการอบรม พบว่า

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลทำให้เห็นถึงมิติการขับเคลื่อนโครงการฝึกฝนอบรมพระวิปัสสนาจารย์ โครงการอบรมพระธรรมทูตสัญญาจร โครงการอบรมพระสอนศีลธรรม โครงการอบรมสามเณรเทศาภิบาลของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม ซึ่งคณะสงฆ์ควรนำไปบรรจุอยู่ในโครงการกระบวนการและเป้าหมายให้ชัดเจน ดังต่อไปนี้ การเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน การจัดการกับปัญหาต่างในองค์กร เข้าใจหน้าที่ความรับผิดชอบ การบริหารจัดการวัดอย่างรอบด้าน ความรู้เฉพาะทาง การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในจังหวัดนครพนม โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร จะต้องทำให้อบรมให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ และสติปัญญามากที่สุด และ การถ่ายพฤติกรรมแบบอย่างที่ดี

จากการประเมินผลองค์ประกอบและคุณลักษณะของรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนมโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีจัดสนทนากลุ่มซึ่งมีประเด็นเพิ่มเติม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมายจะต้องมีภาระหน้าที่ 4 ประการ คือ (1) หน้าที่ศึกษาธรรมะ (2) หน้าที่ปฏิบัติ (3) หน้าที่นำคำสอน และ (4) หน้าที่ชี้โทษ

2) องค์ประกอบและคุณลักษณะของรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนมด้านการศึกษา พบว่า

ตั้งศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรมประจำตำบล และอำเภอ การพัฒนาพระวิทยากรหรือพระสังฆาธิการทำหน้าที่ การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนและค่าตอบแทนสำหรับผู้สอน การศึกษาในด้านภาษาบาลี จัดระบบการศึกษาการดูแลสุขภาพอนามัย จัดระบบการศึกษา ปฏิสัมพันธ์กับสังคม การศึกษาวิถีดำเนินชีวิตของพระสังฆาธิการ จัดการระบบการศึกษาด้วยตนเอง ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์กับมหาวิทยาลัยสงฆ์ จัดระบบการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย จัดระบบทุนการศึกษาของคณะสงฆ์ จัดการศึกษาที่มีผลต่อตำแหน่งทางการปกครอง จัดระบบการศึกษาเน้นการปฏิบัติ จัดการศึกษาหลักสูตรเฉพาะสำหรับพระสังฆาธิการ

จากการประเมินผลองค์ประกอบและคุณลักษณะของรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนมโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีจัดสนทนากลุ่มซึ่งมีประเด็นใหญ่และย่อย ควรมีการการจัดลำดับและการจัดกลุ่มของประเด็นให้กระชับมากมากขึ้น มี 4 ประเด็น คือ 1) การตั้งศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี 2) การพัฒนาพระวิทยากรหรือพระสังฆาธิการในการทำหน้าที่ 3) การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนและค่าตอบแทนสำหรับผู้สอน และ 4) การศึกษาในส่วนของการจัดกิจกรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร

3) องค์ประกอบและคุณลักษณะการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนมด้านการพัฒนา พบว่า

(1) องค์ประกอบและคุณลักษณะการพัฒนากาย ประกอบด้วย การจัดระบบการศึกษาของพระสังฆาธิการจะต้องเรียนรู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอายตนะภายในกับอายตนะภายใน การจัดระบบการศึกษาของพระสังฆาธิการจะต้องเรียนรู้และเข้าใจอิริยาบถการจัดระบบการศึกษาของพระสังฆาธิการ ต้องเรียนรู้และเข้าใจในการปฏิบัติกิจวัตรสำหรับบรรพชิต การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการจะต้องเน้นเรื่องที่ตั้งสร้างศรัทธาแก่ประชาชน การพัฒนากายภavanaของพระภิกษุสามเณร ด้วยการสร้างทักษะและศักยภาพ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการสร้างจิตสำนึกของความเป็นพระภิกษุสามเณร

(2) องค์ประกอบและคุณลักษณะการพัฒนาศีล ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้ด้านศีลธรรม และกฎหมายทางโลก รวมไปถึงธรรมเนียม จารีต ประเพณีการปฏิบัติ การพัฒนาคุณธรรม มีการเบียดเบียนตนและคนอื่น การพัฒนาจริยาวัตรสู่การปฏิบัติ การปรามผู้กระทำความผิดในหมู่แห่งสงฆ์ การทบทวนศีล การสร้างวิถีสนทนาธรรม การรักษาความเป็นปกติ การพัฒนาพฤติกรรมด้านกายวาจา

(3) องค์ประกอบและคุณลักษณะการพัฒนาคิด ประกอบด้วย การจำแนกสภาพของจิตใจอุปนิสัยของพระภิกษุสามเณรออกเป็นกลุ่ม การพัฒนาปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้นำองค์กร การพัฒนานโยบายด้านกรรมฐาน การพัฒนาคิดของพระภิกษุสามเณร การพัฒนาความรู้ด้านจิต การพัฒนาความรู้ด้วยการทำสมาธิ พัฒนาตัวเองตามหลักเสขียวัตร

(4) องค์ประกอบและคุณลักษณะการพัฒนาปัญญา ประกอบด้วย การจัดการระบบการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรทั้งทางโลกและทางธรรม การกระตุ้นจิตสำนึกของทรัพยากรมนุษย์ให้รักการศึกษา และปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการศึกษาสำหรับพระภิกษุผู้มีอายุมาก การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งผู้ตื่นรู้ ผู้เบิกบาน การส่งเสริมเรื่องการจัดการความรู้ด้านปริยัติ ส่งเสริมการสร้างศาสนทายาท การพัฒนาความรู้ด้านกรรมฐานในสถานการณ์ปฏิบัติ การจัดโครงการปฏิบัติธรรมประจำตำบล การปรับทัศนคติของพระสังฆาธิการ การอบรมความรู้ในเรื่องการจัดการวัด การจัดการงบประมาณ การจัดการทุนการศึกษา การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร และ การพัฒนาครูผู้สอนในด้านปริยัติปฏิบัติ จากการประเมินผลองค์ประกอบและคุณลักษณะของรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จากผู้ทรงคุณวุฒิโดยสนทนากลุ่ม ได้แก่ 1) ขั้นรู้หลักการ 2) ขั้นรู้หลักการวางตัว 3) ขั้นรู้วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

3. รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม

จากการสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประเมินผลของรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนมซึ่งองค์ประกอบและคุณลักษณะตามประเด็นที่ศึกษาทั้งหมด พบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม ซึ่งคำศัพท์เต็มดังนี้ Q ตัวที่ 1 หมายถึง Quality คือ คุณภาพของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ Q ตัวที่สอง หมายถึง Qualification คือ การพัฒนาคุณวุฒิจากการศึกษาและปฏิบัติของทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา M ตัวที่ 1 หมายถึง Qualification คือ การพัฒนาคุณความดีของทรัพยากรมนุษย์ และ M ตัวที่สองหมายถึง Moral คือ การพัฒนาคุณธรรมของทรัพยากรมนุษย์ ทั้ง 4 ตัวอักษรเรียกว่า โมเดล TWO Q TWO M (QMMQ) ประกอบด้วย 4 ระดับ คือ

ระดับต้น เน้นการพัฒนากายมีคุณภาพ (Quality) ผ่านโครงการการอบรม การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะภาควิชาการเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา ความรู้ และการปฏิบัติ เน้นไปที่ระบบการพัฒนาบริบทการดำรงชีวิตที่ผนวกกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมทั่วไป โดยเฉพาะการทำความเข้าใจต่อประเด็นการพัฒนาด้านอายตนะภายในและอายตนะภายนอก ประเด็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสุขภาวะ และประเด็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านอิริยาบถ

ระดับกลาง เน้นการพัฒนาศิลมีคุณความดี (Merit) ผ่านโครงการการอบรม การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย (1) เนื้อหาทางด้านกัจจัตถ (2) เนื้อหาทางด้านเสขีย

วัตร (3) เนื้อหาด้านพระวินัย (4) กิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคี และ (5) กิจกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (6) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อื่น

ระดับสูง เน้นการพัฒนาจิตมีคุณธรรม (Moral) ผ่านโครงการการอบรม การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 4 คิณ 5 วัน ที่เน้นภาควิชาการ เน้นสันตนาการ และเน้นปฏิบัติการทางจิตเป็นสำคัญ ได้แก่ การนำกรรมฐานทั้ง 2 ประการ คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน

ระดับมืออาชีพเน้นการพัฒนาปัญญาที่มีคุณวุฒิ (Qualification) ประกอบด้วย 4 ชั้น ได้แก่ ชั้นรู้หลักธรรม เป็นการมองถึงองค์ความรู้เป็นหลักใหญ่สำหรับการเข้าถึงคำสั่งสอนในทุกด้าน เป็นการนำองค์ความรู้มาปฏิบัติจนเกินเป็นประสบการณ์เป็นผลต่อกำลังใจและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ชั้นรู้หลักการวางตน เป็นการใช้ผลจากการฝึกฝนอบรมและการพัฒนามาอย่างดีในการครองตนเองเป็นไปอย่างราบรื่น และชั้นรู้จักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นสิ่งที่สามารถต่อยอดการพัฒนาทั้งตนเองและผู้อื่น

สำหรับการประเมินผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้เครื่องมือการประเมินผลตามระดับ ได้แก่ ระดับต้น เน้นการพัฒนากายมีคุณภาพ (Quality) โดยใช้เครื่องมือการประเมินและทดสอบ ระดับกลาง เน้นการพัฒนาศีลมีคุณความดี (Merit) โดยกำหนดรูปแบบของการสัมภาษณ์ระหว่างกลุ่ม และระหว่างบุคคลเพื่อตรวจสอบตรวจจุดบกพร่องเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักศีลธรรม ระดับสูง เน้นการพัฒนาจิตมีคุณธรรม (Moral) โดยกำหนดรูปแบบของการสังเกตซึ่งคณะกรรมการจะต้องมีแบบสังเกตการณ์ และระดับมืออาชีพเน้นการพัฒนาปัญญาที่มีคุณวุฒิ (Qualification) โดยใช้รูปแบบการทดลองถึงความสามารถ ศักยภาพถึงระดับการแก้ไขปัญหา และระดับการนำความรู้ไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม

7. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม พบว่า

1) ด้านการฝึกอบรม ในจังหวัดนครพนมมีโครงการฝึกฝนอบรมพระธรรมทูตสังฆการี อบรมประชุมประจำปีสำหรับพระสังฆาธิการ อบรมพระเลขานุการ และพระวิปัสสนาจารย์ ส่วนมากมีแต่การอบรมระดับพระสังฆาธิการ แต่การอบรมทรัพยากรมนุษย์ คือ พระภิกษุสามเณร ยังไม่มีโครงการรองรับ ทำให้พระภิกษุสามเณรขาดทักษะในการฝึกฝนพัฒนาตนทำให้พระวิปัสสนาจารย์ที่ผ่านการอบรมไปแล้วไม่สามารถจะทำหน้าที่ได้สมบูรณ์มากนักจึงส่งผลต่อการเกิดปัญหา เช่น ขาดเทคนิคในการเทศนาและสั่งสอนประชาชน ขาดกลยุทธ์ในการจูงใจเพื่อการสร้างศาสนทายาท ขาดการบูรณาการในการบริหารขาดการมอบหมายหน้าที่ที่ชัดเจน ขาดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ขาดให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ที่ไม่เห็นด้วยซึ่งมีเสียงส่วนน้อย ขาดการยอมรับข้อเสนอแนะจากพระผู้น้อยหรือผู้ถูกปกครอง และขาดกำลังใจในการปฏิบัติงานซึ่งส่วนมากจะเป็นปัญหาเชิงการบริหารมากกว่าปัญหาเชิงปฏิบัติในพื้นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรรัชดา วิโรจน์รัตน์ และ ปภาวี สุขมณี วิจัยเรื่อง “ผลกระทบของประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากร

มนุษย์ที่มีต่อคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้ประกอบการในสำนักงานบัญชี” ผลการวิจัย พบว่า การฝึกอบรมและพัฒนา และ ด้านผลตอบแทน มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพในการปฏิบัติงาน ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน ซึ่งหากมองในจุดนี้จะพบว่า การให้ความสำคัญกับพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ยังให้มองไม่เห็นถึงการขับเคลื่อนองค์กรสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรมและไม่สามารถจูงใจให้พระสังฆาธิการสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างครบถ้วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลรัตน์ สันติเวชกุล และพัชสิริ ชมพุกำ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนามาตรฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานประกอบการ : มาตรฐานการพัฒนาคน CU” ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ขององค์กรต่าง ๆ นั้นยังคงไม่เป็นระบบอย่างครบรอบด้าน อีกทั้งยังคงขาดแนวทางที่จะใช้เป็นหลักปฏิบัติที่ชัดเจน จึงทำให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาบุคลากรของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ด้านการศึกษา สถานการณ์การศึกษาในจังหวัดนครพนมมีปัญหา เพราะการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จะมีรูปแบบเหมือนกัน หรือแตกต่างกันตามภาวะผู้นำของผู้ปกครอง โดยส่วนมากพระสังฆาธิการจะเน้นในส่วนของการสาธารณูปการมากกว่าการให้การศึกษา หรือบางพื้นที่ต้องการสนับสนุนการศึกษา แต่ขาดบุคลากร และงบประมาณ ทักษะคติโดยรวมยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาด้านศึกษามากนัก ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคมากมาย รวมทั้งขาดแคลนผู้สอน พระวิทยากรที่ทำหน้าที่ในการให้ความรู้ยังมีน้อย บางพื้นที่มีครูสอน แต่ขาดนักเรียน ไม่สามารถผลักดันนโยบายการศึกษา ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร มากแจ้ง (2548) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบยุทธศาสตร์และแนวทางการบูรณาการการศาสนากับการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีการจัดการศึกษาในระบบ ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการบริหารจัดการให้ทัดเทียมกับสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาระดับเดียวกัน และปัญหาทัศนคติเชิงลบต่อการศึกษา โดยอ้างว่า สถานที่ไกลเกินไป ร่างกายไม่แข็งแรง ความจำลดลง เป็นต้น ซึ่งมักได้ยินบ่อยทำให้ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนมมีปัญหาในด้านนโยบาย แต่กระนั้น การศึกษาอาจจะไม่ใช่อยู่ในสถานศึกษาเพียงเท่านั้น แต่ยังมีแนวคิดการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า สิกขา เป็นการศึกษาด้วยตนเอง ฝึกฝนด้วยตนเอง และปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะเป็นการศึกษาที่ถูกต้อง และสามารถปรับทัศนคติของพระสังฆาธิการ พระภิกษุสามเณรให้เห็นคุณค่าของการศึกษา มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาในส่วนรวม และส่วนตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ (2555) ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การเรียนการสอนในสมัยพุทธกาลมีลักษณะเป็นแบบมุขปาฐะ การศึกษาตามหลักไตรสิกขามีขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ จัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ สร้างสัมมาทิฐิ ฝึกตามหลักไตรสิกขา อีกทั้งคณะสงฆ์อาจจะจัดตั้งศูนย์การศึกษาสำหรับการให้การศึกษาพื้นฐานสำหรับการเป็นศาสนทายาทที่ดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา บุญบงการ (2449) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาของศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในมหาวิทยาลัย” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ สถาบันทางศูนย์ศึกษาควรพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของศูนย์บ่มเพาะ โดยเริ่มจากการเลือกผู้ประกอบการวิสาหกิจ การให้คำปรึกษา การฝึกอบรม การ

สร้างเครือข่าย การบริการ การติดตามประเมินผล และการวิจัย วิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค เพื่อการพัฒนาศูนย์ป่มเพาะต้องดำเนินการทุกด้าน

3. ด้านการพัฒนา พระสังฆาธิการยังไม่เข้าใจกระบวนการในการแก้ไขปัญหา เพราะการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ส่วนมากไม่มีนโยบายในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน โดยส่วนมากมีคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ เน้นงบประมาณสำหรับการก่อสร้างมากกว่า การพัฒนาตัวบุคคล ด้านตัวบุคคล พยายามที่จะพัฒนาตนเองด้วยความเป็นปัจเจกบุคคล พระสังฆาธิการควรมียุทธศาสตร์การพัฒนาพระภิกษุสามเณร เน้นไปในส่วนของการจัดกิจกรรม โครงการเกี่ยวกับการอบรม การศึกษา ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ศักยภาพในการทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชติ บดีรัฐ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน โดยอบรมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา (โชติ บดีรัฐ, 2554)

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานรัฐควรตระหนักและให้ความสำคัญต่อโครงการฝึกอบรมของพระสังฆาธิการ และพระภิกษุสามเณรให้มากขึ้น โดยเฉพาะการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ อบรมพระภิกษุสามเณร นักเทศน์ อบรมพระเลขาธิการ หรืออบรมพระธรรมทูตประจำตำบล อำเภอ ที่มีงบประมาณสนับสนุน และองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการอบรมสมัยใหม่ รวมทั้งกระจายโครงการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัดนครพนม ซึ่งจะเป็นผลให้พระสังฆาธิการและพระภิกษุสามเณรมีโอกาสในการได้รับความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2) หน่วยงานรัฐควรมีนโยบายการจัดระบบการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมพร้อมกับรับรองคุณวุฒิศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนมให้มีลักษณะการจัดตั้งศูนย์การศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ การจัดการศึกษาแบบทางไกล และการจัดการศึกษาด้วยตนเอง แต่กระนั้นรัฐและคณะสงฆ์จะต้องให้การสนับสนุนอุปกรณ์ และเทคโนโลยีการเรียนการสอนซึ่งเกี่ยวกับงบประมาณการดูแลการศึกษาของชาติอย่างเท่าเทียมมากที่สุด

3) หน่วยงานรัฐจำเป็นต้องมีนโยบายการพัฒนาพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนมให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และศักยภาพรอบด้านอย่างจริงจังให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะด้านทักษะการเผยแผ่ธรรม การเทศนาธรรม การบรรยายธรรม การนำเสนอธรรมในรูปแบบอื่น ๆ ทางด้านภาษาอังกฤษและภาษาจีน รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนาระบบการบริหารจัดวัดและงบประมาณของคณะสงฆ์ให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) คณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนมควรส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีศักยภาพในการจัดโครงการอบรมตามรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระยะเวลา 4 คืน 5 วัน เน้นภาควิชาการ ภาค สันทนาการ และภาคปฏิบัติการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ หรืออาจจะจัดโครงการปีละครั้งโดยคัดเลือก พระภิกษุที่มีความรู้ ความสามารถให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการดังกล่าวและผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน กันแต่ละอำเภอ

2) คณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนม ควรมีมาตรการสร้างแรงจูงใจเพื่อการศึกษาของ พระภิกษุสามเณรในจังหวัดนครพนม เช่น การให้ทุนการศึกษา การจัดสถานที่สำหรับนิสิต การ จัดอาหารรับ ส่งในพื้นที่ไม่ห่างไกลมากนัก และการจัดการระบบการศึกษาให้มีความหลากหลายมาก ยิ่งขึ้น เช่น การจัดการศึกษาทางไกล การจัดตั้งศูนย์การศึกษาในระดับอำเภอหรือตำบล การจัดการ ศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น

3) คณะสงฆ์ในจังหวัดนครพนมนำรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (โมเดล TWO Q TWO M (QMMQ) ไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดเน้นเนื้อหาสาระตามข้อสรุปของผู้วิจัย ได้แก่ ระดับต้น เน้นการพัฒนากายมีคุณภาพ (Quality) ระดับกลาง เน้นการพัฒนาศีลมีคุณความดี (Merit) ระดับสูง เน้นการพัฒนาจิตมีคุณธรรม (Moral) และระดับมืออาชีพเน้นการพัฒนาปัญญา มี คุณวุฒิ (Qualification)

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) นักวิจัยควรศึกษาในประเด็นรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการที่ เหมาะสมกับบริบทของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม

2) นักวิจัยควรสร้างรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสังฆาธิการที่เหมาะสมกับ บริบทของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครพนม

3) นักวิจัยควรศึกษากลยุทธ์วิธีการพัฒนาศาสนทายาทประจำจังหวัดนครพนมอย่างมี ประสิทธิภาพ

References

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมวดศึกษาศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันทน. (2545). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : ซีไอเดียเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). *การพัฒนาองค์กรและบุคลากรแนวคิดใหม่ในการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีในการบริหาร พิมพ์ครั้งที่ 4*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (เป้าหมายของการศึกษา). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิพนพาน, 2537.
- กรมการศาสนา. (2542). *พระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะ สงฆ์กรุงเทพมหานคร* : โรงพิมพ์การศาสนา.

การพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ด้านการตั้งทุนเพิ่มทุนการศึกษา
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

A DEVELOPMENT OF MANAGEMENT OF THE RAISE
THE SCHOLARSHIP-FUND FOR WARFARE EDUCATION OF THE SANGHA
IN PATHUMTHANI PROVINCE

พระครูสังฆกิจจาภิรักษ์ (กฤษณ์ ฤกษ์ตมณ สุเมธ) * พระมหาสุนันท์ สุนนโท ** สุรพล สุยะพรหม ***
Phrakhrusangcakijjaphirak (Kittapon Sumedho) * PhramahaSunan Sunando **
Surapon Suyaprom ***

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี 2. เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี และ 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีที่มีประสิทธิผล

การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี คือการวิจัยเชิงปริมาณนั้นได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ พระสงฆ์ผู้บริหารวัดหรือคณะกรรมการวัด พระภิกษุและบุคลากรภายในวัด และประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากพระภิกษุผู้บริหารวัดหรือคณะกรรมการวัด พระภิกษุและบุคลากรภายในวัด และประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จำนวน 242 รูปหรือคน จากทั้งหมด 619 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.964 สถิติที่ใช้คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบกับการวิจัยเชิงคุณภาพได้แก่การจัดข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากพระภิกษุผู้บริหารวัดหรือคณะกรรมการวัดที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดศูนย์กลางชุมชน จำนวน 21 รูปหรือคน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาประกอบการอธิบาย

ผลการวิจัยพบว่า

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาทั่วไปในการจัดการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีในการจัดการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีในปัจจุบันการจัดการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นให้ความสำคัญมากโดยเฉพาะเจ้าอาวาสในเขตจังหวัดปทุมธานีเกือบทุกวัดได้จัดตั้งทุนและแจกทุนการศึกษาเพราะเห็นความจำเป็นในเรื่องการศึกษาของนักเรียนและนักศึกษาได้มีโอกาสมากยิ่งขึ้นในการเรียนการสอน และจังหวัดปทุมธานีมีนโยบายมากยิ่งขึ้นในการเรียนการสอน

2. การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีปัญหาส่วนใหญ่ของวัดในการดำเนินงานด้านการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ คือ นโยบายการทำงานขาดแผนงาน การจัดการที่ไม่เหมาะสมกับงานและการกระจายงาน การอนุเคราะห์ส่งเสริมในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ให้แก่ชุมชนไม่ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ รวมถึงการจัดกิจกรรมด้านส่งเสริมในงานการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่ชุมชน

3. รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีที่มีประสิทธิผล

3.1 รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวางแผนนั้นทางคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีจะมีการประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกปี และได้เน้นเรื่องการจัดตั้งทุน เพิ่มทุน และแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์และระดับเจ้าคณะอำเภอจะประชุมกันทุกเดือนพร้อมท่านเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอ ก็จัดประชุมเจ้าอาวาสระดับอำเภอชี้แจงในเรื่องนี้เป็นประจำ จะเป็นจุดแข็งในการตั้งทุน เพิ่มทุน และแจกทุนของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

3.2 รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการดำเนินงานทางคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีทำงานตามขั้นตอน คือ ระดับวัด เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสจัดตั้งระดับตำบลควบคุมดูแลรวบรวมเอกสารข้อมูลการจัดตั้งทุนการศึกษาแล้วส่ง เจ้าอาวาสอำเภอรวบรวมส่งจังหวัด ส่วนการจัดตั้งนั้นวัดจะตั้งในระดับไหน จะระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา ก็ขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละวัด การดำเนินงานของแต่ละวัดโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ขับเคลื่อนที่มีบทบาทและความสำคัญในการตั้งทุนโดยอาศัยศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาทุนสงเคราะห์นักเรียน

3.3 รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีด้านการติดตามและประเมินผล ทางคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีจะมีเอกสารนำมาชี้แจงให้คณะสงฆ์ได้ทราบว่า วัดไหนบ้างที่ยังไม่ตั้งทุน วัดไหนบ้างที่ตั้งทุนแล้วได้เพิ่มทุนและได้แจกทุนหรือไม่อย่างไร ผู้นำที่มีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินงานส่วนนี้จะต้องติดตามการตั้งกองทุน และเพิ่มทุนเป็นประจำทุกปีและให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

คำสำคัญ : การศึกษาสงเคราะห์, การตั้งทุนเพิ่มทุนการศึกษา

ABSTRACT

The trial version has the following objectives: (1) the general conditions for managing the fund and recapitalize the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani (2) to study the development of effective management in the capital and recapitalize the Welfare of. the ecclesiastical province of Pathum Thani and (3) to present a model to develop effective management in the capital and recapitalize the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani.

The procedure combines research methods. Quantitative research is that storage of samples used in this study. Buddhist temple management committee or measure. Buddhist monks and temple staff and individuals involved in the venture capital and increase the welfare of the clergy. Research conducted by the simple random. Monks from the temple management committee or measure. Buddhist monks and temple staff and individuals involved in the venture capital and increase the welfare of the clergy, or from a total of 242 619 people, or tools used in this research. Questionnaires about the condition of the plan. The actions and the monitoring and evaluation. Provide basic data for the survey ready for consideration in the decision to use the model developed effective management of the capital and recapitalize the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani. Data were analyzed using a computer program to analyze data in social sciences. Statistical methods used. Frequency, percentage, average, standard deviation. And qualitative research, including the data from the study documents. Using content analysis of documents. Data from interviews with key informants using a depth interview. Monks from the temple management, temple or participate in the management of a community center, or a total of 21 people using inductive analysis.

The results showed that

General conditions in the capital and the capital increase the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani.

1) management of the fund and recapitalize the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani today.

The establishment of venture capital and improve the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani. Buddhist Monks at every level to focus more specifically in Pathumthani province Abbot. Nearly every measure has established a

scholarship fund and distribute it saw the need for the education of pupils and students a chance to come up in the course. Pathum Thani and policies more into teaching.

2) management issues in the capital and recapitalize the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani.

Most of the problem is in the implementation of the capital increase and the cost of housing. The problem is lack of policy action plan. A great deal of work and a proper distribution. Assistance in promoting the field of Education. The community does not cover all areas. The lack of organized activities to promote the welfare of the community.

3) Guidelines for Management Development in the capital and recapitalize the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani. Planning is the ecclesiastical province of Pathum Thani Buddhist Monks to meeting the abbot every year. And has focused on the Capital Increase and distributed scholarships synthesis and primate district will meet every month with your primate district every district. Abbot was held at district level to clarify this matter on a regular basis. It is the strength of the capital increase and issue equity capital of the ecclesiastical province of Pathum Thani.

4) Guidelines for Management Development in the capital and recapitalize the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani. Operation of the ecclesiastical province of Pathum work steps is the establishment of a pastor, assistant pastor of the parish governing documents visible to establish scholarships and send. Abbot district gathered Province Part of the funding measure that will set the level. To primary secondary Higher education It's based on the potential of each measure. The implementation of each measure is powered by a pastor's role and importance in the capital by the Buddhist faith for support to guide the development of student housing stock.

5) Guidelines for Management Development in the capital and recapitalize the welfare of the ecclesiastical province of Pathum Thani, monitoring and evaluation. The ecclesiastical province of Pathum Thani to provide documents to clarify the clergy to hear that. It does not measure the capital. Are some of the funds already raised capital and undistributed capital or not. Leaders who have the power and responsibility to carry out this operation would have to track the funds. And raising capital on an annual basis and that those involved.

Keyword : Warfare Education, The Raise the Scholarship-fund

1. บทนำ

การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาก็ดี เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการจัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์คณะสงฆ์โดยแท้ มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการดำเนินการจัดการศึกษาของ พระสังฆาธิการอันเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการ เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีส่วนควบคุมและ ส่งเสริมให้พระสังฆาธิการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ตามสมควร ถ้าเพิกเฉยเสียย่อม เป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการศึกษาประเภทนี้เป็นการของคณะสงฆ์หรือการพระ ศาสนา เป็นกิจการของวัดตามหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ส่วนการส่งเสริมนั้น เจ้าคณะควรให้การ ช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้ศึกษาได้ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและระเบียบ แบบแผนของพระสงฆ์ เช่น ช่วยชวนช่วยในการสร้างอาคารเรียน ช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาตามหลักการประกาศของ มหาเถรสมาคม ช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ และพิจารณาให้กำลังใจและ บำรุงขวัญแก่พระสังฆาธิการตามควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 : คำนำ)

คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพื้นฐานด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ มี หลักฐานบ่งบอกชัดเจน หากจะย้อนรอยถอยหลังไปในอดีตกาล คราวเมื่อพระพุทธองค์ เสวยพระชาติเป็นสุเมธดาบส ยังตั้งความปรารถนา ณ เบื้องพระยุคลบาทของพระที่ปึงกร พระพุทธเจ้าอริยฐานตั้งจิตระแนวแน่ที่จะค้นหาพระนิพพาน และบำเพ็ญบารมีเสียสละเพื่อมวล มนุษย์ชาติ พุทธศาสนิกชนจึงควรเสียสละความสุขส่วนตัวและหวังประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวโลกทั้ง มวล ดังที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินนำทางเป็นแบบอย่าง ส่งสาวกออกประกาศหลักคำสอนทรงรับสั่ง ให้เผยแผ่หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐไปตามนิคม โดยไม่ระบุเจาะจงบ้านใดตำบลหนึ่ง แต่ให้ จาริกแสดงธรรมเทศนาเรื่อยไปจากหมู่บ้านนั้นสู่นิคมโน้น ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่หมู่ชน ตลอดพระชน ชีพของพระองค์ (ณรงค์ เล็งปริชา, 2538 : 100-101)

วัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคม ที่ทำหน้าที่ในการวางรากฐานความ เจริญให้สังคม ช่วยลดและขจัดปัญหาสังคมช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม หรือ กล่าวได้ว่า ศาสนาเป็นวัฒนธรรมที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ สังคมซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปะ วรรณคดี คติธรรม ประเพณี เป็นต้น ซึ่งความสำเร็จ ของพระสังฆาธิการในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน ย่อมขึ้นกับการบริหารหมู่ คณะ หรือ การปกครองลูก ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอนอบรม พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่มาอยู่ หรือพำนักในวัด ให้ประพฤติตนอยู่ในธรรมวินัย ตามกฎหมาย ของบ้านเมือง ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งและประกาศของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุด ของคณะสงฆ์ไทยและผู้ปฏิบัติหน้าที่ใน การบริหารหมู่คณะ เป็นหัวหน้าสงฆ์ในวัดก็คือ “พระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาส” ซึ่งกฎหมายเถร

สมาคม ฉบับที่ 16 (พ.ศ.2535) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ トラไว้ว่า พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมีคุณสมบัติทั่วไป คือ มีพรรษาสมควรแก่การดำรงตำแหน่ง มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์ ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อนหรือ เป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อนและไม่เคยถูกถอดถอนหรือปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน นอกจากนั้น ยังต้องมีคุณสมบัติเฉพาะ คือ มีพรรษาพ้น 5 และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพนับถือ ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

สำหรับในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคจังหวัดปทุมธานี การปกครองพระสงฆ์เป็นแบบกระจายอำนาจ หน้าที่หรืองานที่ได้ รับมอบหมายมิได้ตกอยู่ที่เจ้าคณะจังหวัดฝ่ายเดียวแต่เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ทุกรูปที่ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่ในการปกครองหรือบริหารงานคณะสงฆ์ ก็จะทำหน้าที่ดูแลปกครองในส่วนที่ตัวเองได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบ ถ้าหากมีปัญหาเกิดขึ้น ก็จะประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาวิธีแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผู้นำหรือผู้บริหารจะบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองด้วยความเอาใจใส่รับผิดชอบ แต่ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ก็ยังคงมีอยู่ ปัญหาด้านการศาสนศึกษาในแต่ละวัด มีลักษณะตามใจไม่มีการบังคับอันเป็นสาเหตุหลัก ที่ทำให้พระภิกษุสามเณรไม่ได้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอน ขาดความเข้าใจหลักพระธรรมวินัยที่ถูกต้องแท้จริงและเกิดการปฏิบัติที่ผิดเพี้ยนไปจากรอบขอบเขตพระธรรมวินัย และขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพทางการศึกษาที่ทำหน้าที่מןการแนะนำสั่งสอน ขาดงบประมาณสนับสนุนตลอดจนขาดแคลนนักเรียนที่จะเล่าเรียนพระธรรมวินัย

ปัญหาทางการศึกษาสงเคราะห์ ในกรณีที่วัด มีความพร้อมในเรื่องทุน แต่ไม่เอื้ออำนวยทุนแก่พระภิกษุสามเณรตลอดจนนิสิตนักศึกษาและนักเรียนเยาวชนคนต่างๆ ส่งผลให้ขาดกำลังใจเกิดความท้อแท้และเบื่อหน่ายไม่สนใจต่อการศึกษา ในที่สุด พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนมีเป็นจำนวนมากแต่ปัญหาการทางสังคมกลับมีมากขึ้นเรื่อยๆ ถึงขั้นวิกฤติ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนา ที่สังเกตได้ปรากฏการณ์ ของสังคมไทยหลายประการ เช่น วัยรุ่นหนุ่มสาวไม่นิยมเข้าวัดอันเนื่องมาจากสาเหตุคือ ภิกษุบางส่วน ประพฤติผิดหลักคำสอนของพระศาสนา และปฏิบัติตน ไม่ก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน วัดบางวัดอาศัยกลวิธีในวงการธุรกิจ ดึงดูดให้คนยินยอมบริจาคทรัพย์เพื่อผลตอบแทนทางวัตถุเป็นสำคัญ วงการศาสนามีปัญหาในตนเอง ส่งผลต่อความสับสนของพุทธศาสนิกชนและอาจก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาต่อการนับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้นสังคมต้องพิจารณาด้วยปัญญามากกว่าศรัทธา เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม อันจะนำไปสู่การธำรงพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานและระบบ การบริหาร ยังขาดความเป็นเอกภาพทั้งในระบบการจัดการและการบริหารงานของพระสังฆาธิการทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการพัฒนาการจัดการศึกษาสงเคราะห์ด้านการตั้งทุนเพิ่มทุนการศึกษาใน

เขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ผลจากการวิจัยคาดว่าจะประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาทั่วไปในการจัดการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี” ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี มุ่งศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ด้านการตั้งทุนเพิ่มทุนการศึกษาในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ตามหลักการบริหารจัดการที่สำคัญคือ คิด ตัดสินใจ วางแผน บริหาร และการมีภาวะผู้นำ

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

1) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาเอกสาร พระไตรปิฎก พุทธวิธีการศึกษาสงเคราะห์ หนังสือ งานวิจัย และแผนพัฒนาต่างๆ ของภาครัฐ เพื่อกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบมีโครงสร้าง และประชุมกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) พระภิกษุผู้บริหารวัด คณะกรรมการวัด และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

2) เชิงปริมาณ (Quantitative Research) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ สภาพของรูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ใน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามและประเมินผล

3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุผู้บริหารวัดหรือคณะกรรมการวัด พระภิกษุและบุคลากรภายในวัด และประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี มี 2 กลุ่มคือ

- 1) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ พระภิกษุผู้บริหารวัดและคณะกรรมการวัดที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 21 รูป/คน
- 2) เชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วยพระภิกษุผู้บริหารวัด พระภิกษุและบุคลากรผู้อาศัยอยู่ภายในวัด และคณะกรรมการวัด จำนวนทั้งสิ้น 619 รูปหรือคน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนแบบเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี และวิธีวิจัยเชิงประจักษ์ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาสภาพรูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ พระภิกษุผู้บริหารวัดหรือคณะกรรมการวัด พระภิกษุและบุคลากรภายในวัด และประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ที่ใช้เป็นกรณีศึกษา จำนวน 15 วัด ได้แก่ 1.วัดหงษ์ปทุมवास, 2.วัดน้ำวน, 3.วัดโพธิ์ฟ้า, 4.วัดฉาง, 5.วัดเทียนถวาย, 6.วัดปากกลางทุ่ง, 7.วัดรังสิต, 8.วัดมะขาม, 9.วัดโบสถ์, 10.วัดเวฬุวัน, 11.วัดเปรมประชา, 12.วัดบางคูวัดใน, 13.วัดบางพูด, 14.วัดบางกุฎีทอง และ 15.วัดดาวดึงส์

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

2) เชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire)

4.4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีจากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยไว้

2) ผู้วิจัยให้สร้างแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ภาค 15 จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี จำนวน 242 รูป

4) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี จำนวน 20 รูป

4.5) การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี รวมทั้งการเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัยและตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) การจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ใน 3 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ และด้านการติดตามผลและการประเมินผล

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 สภาพทั่วไปในการจัดการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

1) การจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน

การจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นให้ความสำคัญมากโดยเฉพาะเจ้าอาวาสในเขตจังหวัดปทุมธานี เกือบทุก

วัดได้จัดตั้งทุนและแจกทุนการศึกษาเพราะเห็นความจำเป็นในเรื่องการศึกษาของนักเรียนและนักศึกษาได้มีโอกาสมากยิ่งขึ้นในการเรียนการสอน และจังหวัดปทุมธานีมีนโยบายมากยิ่งขึ้นในการเรียนการสอน และจังหวัดปทุมธานีมีนโยบายให้คณะสงฆ์ทุกวัดตั้งทุนและแจกทุนการศึกษามีการให้รายงานเอกสารการตั้งทุนและแจกทุนตามลำดับชั้นปกครอง ฉะนั้นการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์และเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีในปัจจุบันนี้ เจ้าคณะพระสังฆาธิการในระดับจังหวัดได้มอบนโยบายลงมาสู่ระดับอำเภอระดับตำบลและในระดับวัดโดยให้พระสังฆาธิการทุกระดับได้จัดตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์และได้กำชับให้พระสังฆาธิการทุกระดับดำเนินการเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ในทุกๆ วาระ ทุกๆ ปี ดังนั้น ในภาพรวมของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีและพระสังฆาธิการทุกระดับได้สนองนโยบายการจัดตั้งทุน และเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ตามกำลังตามความสามารถตามกุศลเจตนาของวัดทั้งหลายและสามารถจะจัดทำได้ด้วยดีและมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีที่เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับเห็นความสำคัญเห็นประโยชน์ของการศึกษาสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือทางการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีมีความประพฤติดีมีความประพฤติเรียบร้อยและยังขาดทุนทรัพย์ขาดปัจจัยในการศึกษาซึ่งเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมและในส่วนบุคคลทำให้เห็นเจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับว่ามีความเมตตามีความเอื้อเฟื้อมีกุศลเจตนาอันดีงามโดยที่ไม่เพียงจะเป็นฝ่ายรับแต่อย่างเดียว แต่ยังสามารถจะเป็นผู้ให้ด้วย

2) ปัญหาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

ปัญหาส่วนใหญ่ของวัดในการดำเนินงานด้านการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ คือปัญหานโยบายการทำงานขาดแผนงาน การจัดการที่ไม่เหมาะสมกับงานและการกระจายงาน การอนุเคราะห์ส่งเสริมในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ให้แก่ชุมชนไม่ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ ขาดการจัดกิจกรรมด้านส่งเสริมในงานการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่ชุมชน และการดำเนินงานหรือกิจกรรมขาดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม และขาดกำลังทุนสนับสนุนจากคณะสงฆ์ และประกอบกับการทำงานต่างวัดต่างทำขาดความร่วมมือกันทำงานทำให้การทำงานไปคนละทิศไม่สอดคล้องกันทำให้งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ไม่ก้าวหน้า ตลอดจนขาดบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ดังนั้นวัดและคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานในด้านการศึกษาสงเคราะห์ทุกระดับ ควรมีการเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอและควรเสริมปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่ กระจายการปฏิบัติงานอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ทุกวัดของจังหวัดปทุมธานีอย่างเหมาะสม ประกอบกับควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกันและมีเครือข่ายร่วมมือกันโดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลจริยวัตรตามหลักธรรมวินัย มีความอดทนเสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพิ่มความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป

3) แนวทางพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะของสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวางแผน

ด้านการวางแผนนั้นทางคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีจะมีการประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกปี และได้เน้นเรื่องการลงทุน เพิ่มทุน และแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์และระดับเจ้าคณะอำเภอก็จะประชุมกันทุกเดือนพร้อมท่านเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอ ก็จัดประชุมเจ้าอาวาสระดับอำเภอชี้แจงในเรื่องนี้เป็นประจำ จะเป็นจุดแข็งในการลงทุน เพิ่มทุน และแจกทุนของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ผู้นำวัด คือ เจ้าอาวาสจะต้องมีการวางแผนแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาทั้งด้านวัตถุปัจจัย บุคลากร ก็จะทำให้การขับเคลื่อนและดำเนินการลงทุนสงเคราะห์ดังกล่าว เกิดปัญหาต่างๆก็จะค่อยคลี่คลายไปในทางที่ดีโดยอาศัยองค์กรต่างๆให้การส่งเสริมสนับสนุน คือ 1. เจ้าอาวาสต้องมีวิสัยทัศน์ 2. ต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ 3. พัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4. ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ 5. ประชาชนเล็งเห็นผลประโยชน์ของการศึกษาและการขยายความอุปถัมภ์เรื่องทุนดังกล่าว ดังนั้น ควรมีการวางแผนให้ชัดเจนรัดกุมว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้มีกติกากำหนดชัดเจนในการตั้งและเพิ่มทุนควรตั้งทุนและควรมีการวางแผนจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

4) แนวทางพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะของสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการดำเนินงาน

การจัดตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียน เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสทุกวัดที่จะต้องชวนขวญจัดตั้งทุนสงเคราะห์โดยมุ่งเป็นทุนการเรียนแก่นักเรียน อีกประเภทหนึ่งก็เป็นการเพิ่มพูนเกียรติคุณของคณะสงฆ์ไทยว่า คณะสงฆ์ไม่ใช่เป็นผู้รับอย่างเดียว ยังเป็นผู้ให้ในโอกาสที่ควรจะได้ พร้อมกับเป็นการเพิ่มพูนเกียรติคุณของวัดนั้นๆ อีกด้วย ทำให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กเหล่านั้นมีความอุ่นใจว่า “พระสงฆ์มิได้ทอดทิ้งประชาชน” การดำเนินงานการจัดตั้งกองทุนและเพิ่มทุนแนวทางการพัฒนาทั้งจังหวัดก็ทำด้านการพัฒนาอยู่แล้วและก็ติดอยู่แล้ว ด้านการดำเนินการทางคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีทำงานตามขั้นตอน คือ ระดับวัด เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสจัดตั้งระดับตำบล ควบคุมดูแลรวบรวมเอกสารข้อมูลการจัดตั้งทุนการศึกษาแล้วส่ง เจ้าอาวาสอำเภอรวบรวมส่งจังหวัด ส่วนการตั้งทุนนั้นวัดจะตั้งในระดับไหน จะระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา ก็ขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละวัด การดำเนินงานของแต่ละวัดโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ขับเคลื่อนที่มีบทบาทและความสำคัญในการตั้งทุนโดยอาศัยศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาทุนสงเคราะห์นักเรียน นักศึกษา พระภิกษุ-สามเณร

5) แนวทางพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะของสงฆ์จังหวัดปทุมธานีด้านการติดตามและประเมินผล

ด้านการศึกษาติดตามประเมินผลมีแนวทางการระบบการศึกษาและข้อเสนอแนะในการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา การตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาของเด็กตามที่คณะสงฆ์มีนโยบายให้วัดต่างๆ ดำเนินการตั้งทุนและแจกทุนการศึกษาทุกระดับซึ่งในปี พ.ศ. 2528 ในการตั้งทุนแจกทุนได้เวียนมาถึงเจ้าคณะตำบลรวบรวมส่งเจ้าคณะอำเภอให้เจ้าคณะอำเภอดำเนินการสรุปการตั้งทุนแจกทุนเพิ่มทุนแต่ละอำเภอรายงานเจ้าคณะจังหวัดทราบ ท่านเจ้าคณะจังหวัดรวบรวมส่งเจ้าคณะภาคทราบต่อไปเป็นประจำทุกปีจึงไม่มีปัญหาประการใดของจังหวัด

ปทุมธานี การติดตามประเมินผลงาน ก็คือเรื่องการศึกษา นักศึกษา มากน้อยประการใด ทั้งบาลี ธรรมะ และธรรมศึกษานักเรียนมีผลงานดีตลอดทุกปี เป็นตัวประเมินได้ดี ด้านการติดตามและ ประเมินผลทางคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีจะมีเอกสารนำมาชี้แจงให้คณะสงฆ์ได้ทราบว่า วัดไหนบ้าง ที่ยังไม่ตั้งทุน วัดไหนบ้างที่ตั้งทุนแล้วได้เพิ่มทุนและได้แจกทุนหรือไม่อย่างไร ผู้นำที่มีอำนาจและ หน้าที่ในการดำเนินงานส่วนนี้จะต้องติดตามการตั้งกองทุน และเพิ่มทุนเป็นประจำทุกปีและให้ผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้อง เช่น บุคลากรภายในวัด พระภิกษุ ไวยาวัจกรกรรมการวัดได้ร่วมกันทำงานติดตามการ ประเมินผลแต่ละที่ว่าได้ตั้งทุนเพิ่มทุนมีงบประมาณเท่าไรและเงินที่จะได้มาเพิ่มนั้นมาจากไหน

5.1.2 การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัด ปทุมธานี

1) สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการวิจัยสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นมีอายุระหว่าง 26-30 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็น 37.60 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคืออายุ ระหว่าง 31-35 ปี จำนวน 64 คน คิดเป็น 26.40 เปอร์เซ็นต์ น้อยที่สุดคือ มากกว่า 40 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน คิดเป็น 8.30 เปอร์เซ็นต์

ส่วนพรรษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุพรรษามากกว่า 20 พรรษา จำนวน 106 รูป คิดเป็น 43.80 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือ 16-20 พรรษา จำนวน 71 รูป คิดเป็น 29.30 เปอร์เซ็นต์ น้อยที่สุดคือ 27 พรรษา จำนวน 27 รูป คิดเป็น 11.20 เปอร์เซ็นต์ ส่วนพรรษาน้อยกว่า 5 นั้นไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษาน้อยกว่า 5 พรรษาเลย

วุฒิการศึกษาสามัญของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 139 รูป คิดเป็น 57.40 เปอร์เซ็นต์ น้อยที่สุดคือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 39 รูป คิดเป็น 16.10 เปอร์เซ็นต์

วุฒิการศึกษาทางธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือนักธรรมชั้นเอก จำนวน 90 รูป คิดเป็น 37.20 เปอร์เซ็นต์ น้อยที่สุดคือนักธรรมชั้นโท จำนวน 69 รูป คิดเป็น 28.50 เปอร์เซ็นต์ ส่วนไม่มีวุฒิทางธรรมนั้นปรากฏว่าทุกรูปสอบได้วุฒิทางธรรมตั้งแต่ชั้นตรีขึ้นไปหมดทุกรูป

วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเปรียญธรรม 7-9 จำนวน 101 รูป คิดเป็น 41.70 เปอร์เซ็นต์ น้อยที่สุดคือประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.3 จำนวน 79 รูป คิดเป็น 32.60 เปอร์เซ็นต์

5.1.3 การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัด ปทุมธานีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1) การวิเคราะห์ระดับการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

ระดับในการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัด ปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุก ด้าน

ระดับในการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อโดยข้อที่มีระดับมากที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานด้านศึกษาสงเคราะห์อย่างชัดเจน ($\bar{X}=3.97$) รองลงมาคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการวางแผนด้านงบประมาณประจำปีในเรื่องของการศึกษาสงเคราะห์ ($\bar{X}=3.95$) และน้อยที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องของการจัดตั้งทุนเพิ่มทุนเป็นการเฉพาะ ($\bar{X}=3.65$)

ระดับในการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อโดยข้อที่มีระดับมากที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการประชาสัมพันธ์การแจกทุนทุกครั้ง ($\bar{X}=4.03$) รองลงมาคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีได้มีการมอบหมายงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำงานอย่างเป็นระบบ ($\bar{X}=3.99$) และน้อยที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์โดยเฉพาะเรื่องการจัดตั้งทุนร่วมกันดำเนินการในเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ($\bar{X}=3.86$)

ระดับในการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อโดยข้อที่มีระดับมากที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการติดตามผลการเรียนของนักเรียนผู้ได้รับทุนการศึกษา ($\bar{X}=4.04$) รองลงมาคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการประเมินผลการให้ทุนแก่นักเรียนและนักศึกษา ($\bar{X}=3.98$) และน้อยที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการประเมินผลการจัดสรรทุนให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษา ($\bar{X}=3.77$)

5.1.4 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

1) รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวางแผน

รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวางแผนนั้นทางคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีจะมีการประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกปี และได้เน้นเรื่องการจัดตั้งทุน เพิ่มทุน และแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์และระดับเจ้าคณะอำเภอก็จะประชุมกันทุกเดือนพร้อมท่านเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอ ก็จัดประชุมเจ้าอาวาสระดับอำเภอชี้แจงในเรื่องนี้เป็นประจำ จะเป็นจุดแข็งในการตั้งทุน เพิ่มทุน และแจกทุนของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ผู้นำวัด คือ เจ้าอาวาสจะต้องมีการวางแผนแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาทั้งด้านวัตถุปัจจัย บุคลากร ก็จะทำให้การขับเคลื่อนและดำเนินการตั้งทุนสงเคราะห์ดังกล่าว เกิดปัญหาต่างๆ ก็จะค่อยคลี่คลายไปในทางที่ดีโดยอาศัยองค์กรต่างๆ ให้การส่งเสริมสนับสนุน คือ

1. เจ้าอาวาสต้องมีวิสัยทัศน์

2. ต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ
3. พัฒนาอย่างต่อเนื่อง
4. ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ
5. ประชาชนเล็งเห็นผลประโยชน์ของการศึกษาและการขยายความอุปถัมภ์เรื่องทุน

ดังกล่าว

2) รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการดำเนินการ

รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการดำเนินการนั้นคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการประชาสัมพันธ์การแจกทุนทุกครั้ง มีการกำหนดเกณฑ์ผู้ที่จะเข้ารับทุนได้อย่างเหมาะสม มีการจัดสรรทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการให้ทุน มีการคัดสรรผู้รับทุนอย่างเป็นธรรมและมีระบบการคัดสรรที่โปร่งใส มีการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอนและสามารถตรวจสอบได้ มีการมอบหมายงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำงานอย่างเป็นระบบ วางกรอบการทำงานให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการติดต่อประสานงานในการตั้งทุนตลอดในแต่ละปี ดำเนินการในการจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ประการสำคัญมีการเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์โดยเฉพาะเรื่องการจัดตั้งทุนร่วมกันดำเนินการในเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นระบบ

3) รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล

รูปแบบการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล มีแนวทางพัฒนาการระบบการศึกษาและข้อเสนอแนะในการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา การตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาของเด็กตามที่คณะสงฆ์มีนโยบายให้วัดต่าง ๆ ดำเนินการตั้งทุนและแจกทุนการศึกษาทุกระดับซึ่งในปี พ.ศ. 2528 ในการตั้งทุนแจกทุนได้เวียนมาถึงเจ้าคณะตำบลรวบรวมส่งเจ้าคณะอำเภอให้เจ้าคณะอำเภอ ดำเนินการสรุปการตั้งทุนแจกทุนเพิ่มทุนแต่ละอำเภอรายงานเจ้าคณะจังหวัดทราบ ท่านเจ้าคณะจังหวัดรวบรวมส่งเจ้าคณะภาคทราบต่อไปเป็นประจำทุกปีจึงไม่มีปัญหาประการใดของจังหวัดปทุมธานี การติดตามประเมินผลงาน ก็ดีดูเรื่องการศึกษา นักศึกษา มากน้อยประการใด ทั้งบาลี ธรรมะ และธรรมศึกษานักเรียนมีผลงานดีตลอดทุกปี เป็นตัวประเมินได้ดี ด้านการติดตามและประเมินผลทางคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีจะมีเอกสารนำมาชี้แจงให้คณะสงฆ์ได้ทราบว่า วัดไหนบ้างที่ยังไม่ตั้งทุน วัดไหนบ้างที่ตั้งทุนแล้วได้เพิ่มทุนและได้แจกทุนหรือไม่อย่างไร ผู้นำที่มีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินงานส่วนนี้จะต้องติดตามการตั้งกองทุน และเพิ่มทุนเป็นประจำทุกปีและให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

6. อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีจากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1) ด้านการวางแผน

การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวางแผนนั้นจะเห็นว่า คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานด้านศึกษาสงเคราะห์อย่างชัดเจน มีการจัดตารางเวลาในการทำงานในเรื่องของงานด้านศึกษาสงเคราะห์ มีการจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการจัดการในการตั้งทุนและทุนการศึกษา มีการวางแผนด้านงบประมาณประจำปีในเรื่องของการศึกษาสงเคราะห์ มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องของการจัดตั้งทุนเพิ่มทุนเป็นการเฉพาะ มีการจัดประชุมเพื่อวางแผนในเรื่องของการจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนเป็นระยะ ๆ มีส่วนร่วมกันในการวางแผนงานการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ มีนโยบายในการจัดการเรื่องการจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาช่วยกันวางแผนเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณในการให้ทุนการศึกษา เปิดโอกาสให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางกรอบการเพิ่มทุนและตั้งทุนร่วมกัน เมื่อพิจารณาระดับแล้วก็พบว่า ระดับในการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อโดยข้อที่มีระดับมากที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานด้านศึกษาสงเคราะห์อย่างชัดเจน รองลงมาคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการวางแผนด้านงบประมาณประจำปีในเรื่องของการศึกษาสงเคราะห์ และน้อยที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องของการจัดตั้งทุนเพิ่มทุนเป็นการเฉพาะ

2) ด้านการดำเนินงาน

การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการดำเนินงานจากผลการวิจัยจะเห็นว่า คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการประชาสัมพันธ์การแจกทุนทุกครั้ง มีการกำหนดเกณฑ์ผู้ที่จะเข้ารับทุนได้อย่างเหมาะสม มีการจัดสรรทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการให้ทุน มีการคัดสรรผู้รับทุนอย่างเป็นธรรมและมีระบบการคัดสรรที่โปร่งใส มีการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอนและสามารถตรวจสอบได้ มีการมอบหมายงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำงานอย่างเป็นระบบ และคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีได้วางกรอบการทำงานให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการติดต่อประสานงานในการตั้งทุนตลอดในแต่ละปี ได้ดำเนินการในการจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนอย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีการเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์โดยเฉพาะเรื่องการจัดตั้งทุนร่วมกันดำเนินการในเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณาระดับแล้วก็พบว่า ระดับในการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการ

ดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อโดยข้อที่มีระดับมากที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการประชาสัมพันธ์การแจกทุนทุกครั้งรองลงมาคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีได้มีการมอบหมายงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำงานอย่างเป็นระบบและน้อยที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์โดยเฉพาะเรื่องการตั้งทุนร่วมกันดำเนินการในเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นระบบ

3) ด้านการวัดผลและประเมินผล

การพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผลจากผลการวิจัยจะเห็นว่าคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการติดตามผลการเรียนของนักเรียนผู้ได้รับทุนการศึกษา มีการประเมินผลการให้ทุนแก่นักเรียนและนักศึกษา มีการตรวจสอบนักเรียนที่ได้รับทุนไม่เข้าช้อนกับการรับทุนจากที่อื่น มีการประเมินผลการจัดสรรทุนให้แก่นักเรียนนักศึกษา หลังจากการมอบทุนการศึกษาแล้วมีการสรุปงบประมาณรายจ่ายทุกครั้ง มีการส่งเสริมและควบคุมการจ้ดตั้งทุนและเพิ่มทุนเป็นระยะ ๆ คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการตรวจสอบติดตามการมอบทุนการศึกษา คณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการจ้ดตั้งคณะกรรมการติดตามผลและประเมินการตั้งทุนอย่างชัดเจน มีการจัดทำบัญชีเพื่อติดตามผลประเมินผลของผู้ที่รับทุนเพื่อติดตามการทำงาน มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกวัด เมื่อพิจารณาระดับแล้วก็พบว่า ระดับในการพัฒนาการจัดการในการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อโดยข้อที่มีระดับมากที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการติดตามผลการเรียนของนักเรียนผู้ได้รับทุนการศึกษารองลงมาคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการประเมินผลการให้ทุนแก่นักเรียนและนักศึกษา และน้อยที่สุดคือข้อที่ว่าด้วยคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีมีการประเมินผลการจัดสรรทุนให้แก่นักเรียนนักศึกษา

7. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยจึงเห็นควรเสนอแนะโดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายดังนี้

- 1) คณะสงฆ์จัดการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการในเรื่องการตั้งทุนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผลการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวมีความชัดเจนและบรรลุ
- 2) คณะสงฆ์วางระบบการพัฒนาประสิทธิภาพและในการตั้งทุนของการจัดทำเรื่องของการ

3) คณะสงฆ์ติดตามวัดผลและประเมินผลในการจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนเป็นระยะและมีการรายงานผลให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

การจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนของคณะสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นคณะสงฆ์จังหวัดใดก็ตามควรที่จะมีการประชุมและวางแผนในการจัดการในเรื่องดังกล่าวโดยพร้อมเพรียงกันซึ่งสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในเรื่องดังกล่าวควรมีประเด็นที่นำไปสู่การปฏิบัติได้ ดังนี้

1) ควรกำหนดให้มีการสร้างกิจกรรมต่างๆ ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะเพื่อที่จะทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2) ผู้บริหารควรทำความเข้าใจและวางแผนยุทธศาสตร์ในการจัดทำแผนพัฒนาในเรื่องการจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3) ควรกำหนดแผนปฏิบัติงานทั้งของฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการรวมไปถึงคณะกรรมการในแต่ละชุดที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้การบริหารงานในเรื่องดังกล่าวเกิดสูงสุด

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการ ในประเด็นด้านการจัดการตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานีจากการศึกษาการวิจัยทั้งการรวบรวมเอกสาร ตำรา ทฤษฎี และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามอย่างใกล้ชิดผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ ดังนี้

1) ควรศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์เพื่อที่จะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและปัจจัยที่สำคัญในการจัดตั้งทุนและเพิ่มทุน

2) ควรศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารของผู้บริหารกองทุนต่าง ๆ ว่ามีการบริหารจัดการอย่างไร เพื่อทำให้เห็นภาพรวม รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อจะได้หาทางออกและแนวทางการแก้ไขต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

3) ควรศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางหรือกระบวนการจัดตั้งทุนและเพิ่มทุนว่าควรมีแนวทางการบริหารจัดการในเรื่องดังกล่าวนี้อย่างไร

Reference

Planning Division. (1997). Department of Religious Affairs, Ministry of Education. *Guide to the Bishops' Act Rules and orders of the Sangha*. Bangkok : Kansatsana Printing House.

Narong Sengpracha. (1995). *Human and Society*. 3rd edition. Bangkok : Odeon Store.

พัฒนาการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่
THE DEVELOPMENT OF THE PHRAPARIYATTIDHAMMA EDUCATION,
DHAMMA SECTION IN CHIANG MAI PROVINCE

วิโรจน์ วิชัย
Virot Vichai

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง “พัฒนาการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พระปริยัติธรรมมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 1-4 ได้เตรียมการเพื่อปฏิรูปการศึกษา ในรัชกาลที่ 5 ได้มีการพัฒนารูปแบบและหลักสูตร มีการตั้งสำนักเรียนและสอบไล่ทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2432 ก็เริ่มมีระบบแบบแผนที่ชัดเจน ในรัชกาลที่ 6 การศึกษาของฝ่ายบ้านกัณฑ์แยกออกวัด ทำให้สงฆ์ต้องยกระดับการศึกษานำไปสู่การจัดการศึกษารูปแบบใหม่เรียกว่าพระปริยัติธรรมแผนกธรรมขึ้นใน พ.ศ. 2454 ส่วนจังหวัดเชียงใหม่ คือ ตั้งแต่สมัยพญามังรายถึงพญาผายู การศึกษาพระปริยัติธรรมยังไม่มีรูปแบบชัดเจน สมัยพญาแก้วถึงพระเมืองแก้วได้ถือตามลังกา เมื่อรวมกับสยามอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2417 การศึกษาที่เป็นระบบก็ยังมี พ.ศ.2442 เริ่มมีการขยายการศึกษาไปยังหัวเมือง ฝ่ายจัดการศึกษาได้มาตั้งโรงเรียนที่วัดเจดีย์หลวงและจัดสอบ มีครูคือพระสงฆ์ หลักสูตรประกอบด้วยวิชาที่เรียน ทั้งเชิงปฏิบัติและวิชาชีพพิเศษ อันเป็นไปตามนโยบายของภาครัฐและหลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยจากส่วนกลาง

คำสำคัญ: การศึกษา; พระปริยัติธรรม; แผนกธรรม

ABSTRACT

This article as part of thematic paper entitled ‘The Development of the Phrapariyattidhamma Education; Dhamma Section, in Chiang Mai Province’ consisted of 2 objectives as: 1) to study historical background and development of the Phrapariyattidhamma Education; Dhamma Section, in Thailand and 2) to study historical background and development of the Phrapariyattidhamma Education; Dhamma Section, in Chiang Mai Province. The results revealed that the Phrapariyattidhamma Education began even at the Sukhothai period down to Rattanakosin period from the reign of, King Rama I – VI with the preparation of educational reform and at the reign of King Rama V with development of

educational form and curriculum. There were Phrapariyattidhamma schools and the Dhamma examination was yearly provided and in the 2453 B.E, the Thai Sangha education became more systematic. During the reign of King Rama VI, the state education was separated from the sangha, thus, resulting in uplift of Sangha educational level. This led to the new sangha education called Phrapariyattidhamma; Dhamma section, in the year of 2454 B.E. Regarding Chiang Mai, from the reign of King Meng Rai to King Pha Yu, the system of the Phrapariyattidhamma education was unclear. During King Kuna, the system of the Phrapariyattidhamma education was followed by the Sri Lankan Buddhist tradition. After becoming a part of Siam in 2417 B.E., the systematic Phrapariyattidhamma education was still unavailable. In the year 2442 B.E., the Phrapariyattidhamma education was expanded to the provinces with the establishment of the Phrapariyattidhamma school in Dhamma section at Wat Chedi Luang and with the arrangement of Examination. The Buddhist monks were considered as the teacher, and the course of study consisted of both practical and vocational subjects in consistence with the policy of the state and the courses of Nakdham, the Dhamma study by the ordained people, and Dhammasuksa, the Dhamma study by the householders, from the Thai Sangha in Bangkok.

Keywords: Education, The Phrapariyattidhamma, Dhamma Section

1. บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาที่พัฒนาการขึ้น เพราะเห็นว่า พระภิกษุสามเณรขาดความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบแผนและไม่เป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน คณะสงฆ์ไทยจึงให้มีการจัดการศึกษาที่เรียกกันว่าพระปริยัติธรรม มี 3 แผนก คือ นักธรรม บาลี และอภิธรรม (พระมหาสุข สุวีโร (มีนุช), 2539, หน้า 2.) ซึ่งหลักสูตรนั้นเป็นไปในลักษณะท่องจำ และอธิบายตามชั้นของพระคัมภีร์ การศึกษาพระปริยัติธรรมนี้ พัฒนาการมาจากรูปแบบมุขปาฐะ ซึ่งเป็นวิธีการในสมัยพุทธกาล ต่อมาเรียกการศึกษานี้ว่า หลักสูตรนักธรรม บาลีสนามหลวง โดยการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่โดยตรงของคณะสงฆ์ไทย โดยจัดให้มีการสอบวัดผลประเมินผลปีละครั้ง การศึกษาพระปริยัติธรรมนี้เป็นการศึกษาภาคบังคับของพระภิกษุสามเณรโดยตรง ซึ่งต่อมามีการจัดการศึกษาสำหรับคฤหัสถ์ด้วย เรียกว่าธรรมศึกษา ซึ่งการศึกษาแผนกนี้เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักวิชาการแบบจารีตนิยม ไม่นิยมตีความร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ มีการอธิบายตามแบบแผน หลักสูตรที่คณะสงฆ์ แม่กองธรรมและแม่กองบาลีวางไว้ ปัจจุบันนี้ก็ยังดำเนินการอยู่และมีผู้ศึกษาอยู่ทั่วประเทศ

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือที่เรียกกันว่า นักธรรม เกิดขึ้นตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทย เพื่อให้ภิกษุสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาพระธรรม วินัยได้สะดวกและทั่วถึง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ ตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณมานิยมศึกษาเป็นภาษาบาลี(พระปลัดสนชัย ภูมิปาโล (หามนตรี)2554, หน้า 1.) ที่เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ยากสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไป จึงปรากฏว่า ภิกษุสามเณรที่มีความรู้ในพระธรรมวินัยอย่างทั่วถึงมีจำนวนน้อย เป็นเหตุให้สังฆมณฑลขาดแคลนพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยกิจการพระศาสนาทั้งในด้านการศึกษา การปกครอง และการแนะนำสั่งสอนประชาชน

ดังนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงได้ทรงพระดำริวิธีการเล่าเรียนพระธรรมวินัยในภาษาไทยขึ้น สำหรับสอนภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรก นับแต่ทรงรับหน้าที่ปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อ พ.ศ. 2435 เป็นต้นมา โดยทรงกำหนดหลักสูตรการสอนให้ภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัตถ์แต่งแก้กระทู้ธรรม เมื่อทรงเห็นว่า การเรียนการสอนพระธรรมวินัยเป็นภาษาไทยดังนี้ได้ผลทำให้ภิกษุสามเณรมีความรู้กว้างขวางขึ้น เพราะเรียนรู้ได้ไม่ยาก จึงทรงดำริที่จะขยายแนวทางนี้ไปยังภิกษุสามเณรทั่วไปด้วย ประกอบกับใน พ.ศ.2448 ประเทศไทยเริ่มมีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ซึ่งภิกษุทั้งหมดจะได้รับการยกเว้น ส่วนสามเณรจะยกเว้นให้เฉพาะสามเณรผู้รู้ธรรม ทางราชการได้ขอให้คณะสงฆ์ช่วยกำหนดเกณฑ์ของสามเณรผู้รู้ธรรม สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ จึงทรงกำหนดหลักสูตรองค์สามเณรผู้รู้ธรรมขึ้น ต่อมาได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์สามเณรผู้รู้ธรรมนั้นเป็น “องค์นักธรรม” สำหรับภิกษุสามเณรชั้นนวกะ (คือผู้บวชใหม่) ทั่วไป ได้รับพระบรมราชานุมัติเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2454 และโปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุและวัดเบญจมบพิตร เป็นสถานที่สอบ การสอบครั้งแรกนี้ มี 3 วิชา คือ ธรรมวิภาคในนวโกวาท แต่งความแก้กระทู้ธรรม และแปลภาษามคธเฉพาะท้องถิ่นทานในอรรถกถาธรรมบท (พระมหาสุข สุวีโร (มีนุช), หน้า 27)

พ.ศ. 2455 ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมให้เหมาะสมสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไปจะเรียนรู้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยแบ่งหลักสูตรเป็น 2 อย่าง คือ อย่างสามัญ เรียนวิชาธรรมวิภาค พุทธประวัติ และเรียงความแก้กระทู้ธรรม และอย่างวิสามัญ เพิ่มแปลอรรถกถาธรรมบทมีแก้ อรรถ บาลีไวยากรณ์และสัมพันธ์ และวินัยบัญญัติที่ต้องสอบทั้งผู้ที่เรียนอย่างสามัญและวิสามัญ

พ.ศ. 2456 ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมอีกครั้งหนึ่ง โดยเพิ่มหลักธรรมหมวดคิทธิปฏิบัติเข้าในส่วนของธรรมวิภาคด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการครองชีวิตฆราวาส หากภิกษุสามเณรรูปนั้นๆ มีความจำเป็นต้องลาสิกขาออกไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เรียกว่า นักธรรมชั้นตรี

การศึกษาพระธรรมวินัยแบบใหม่นี้ ได้รับความนิยมจากหมู่ภิกษุสามเณรอย่างกว้างขวาง และแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว เพียง 2 ปีแรกก็มีภิกษุสามเณรสมัครเข้าสอบสนามหลวงเกือบพันรูป เมื่อทรงเห็นว่าการศึกษาชั้นกัณฐกอันเคยมีมาแต่ก่อนนั้นไม่เพียงพอแก่พระศาสนาและภิกษุสามเณรทั่วไป

ในเวลาต่อมา จึงทรงพระดำริขยายการศึกษานักธรรมให้ทั่วถึงแก่ภิกษุทุกระดับ คือ ทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นโท สำหรับภิกษุชั้นมัธยม คือ มีพรรษาเกิน 5 แต่ไม่ถึง 10 และนักธรรมชั้นเอก สำหรับภิกษุชั้นเถระ คือ มีพรรษา 10 ขึ้นไป ดังที่เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์สืบมาตราบถึงทุกวันนี้

ต่อมาพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธฯ ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษานักธรรมมิได้เป็นประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเท่านั้น แม้ผู้ที่ยังครองฆราวาสวิสัยก็จะได้ประโยชน์จากการศึกษานักธรรมด้วย โดยเฉพาะสำหรับเหล่าข้าราชการครู จึงทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า “ธรรมศึกษา” มีครบทั้ง 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกับหลักสูตรนักธรรมของภิกษุสามเณร เว้นแต่วินัยบัญญัติที่ทรงกำหนดใช้เบญจศีลเบญจธรรมและอุโบสถศีลแทน ได้เปิดสอบธรรมศึกษาตรีครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2472 และเปิดสอบครบทุกชั้นในเวลาต่อมา มีฆราวาสทั้งหญิงและชายเข้าสอบเป็นจำนวนมาก นับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในล้านนาตั้งแต่สมัยพญาเม็งราย ในยุคต้นนั้นยังไม่ปรากฏลักษณะที่เป็นระเบียบแบบแผนที่แน่นอน (ปริยญา กายสิทธิ์, 2528: 195.) ต่อมาในสมัยพญาเกอณา พระองค์ทรงอาราธนาพระสุมนเถระมาจากกรุงสุโขทัยในปี พ.ศ. 1912 ซึ่งลักษณะการศึกษาและการปกครองคณะสงฆ์ของสุโขทัยในสมัยนั้น ได้รับอิทธิพลจากนิกายลังกาวงศ์เก่า หรือรามัญวงศ์ และได้เผยแพร่อิทธิพลนั้นมาสู่ล้านนา อาจกล่าวได้ว่าพระมหาสุมนเถระเป็นสังฆปริณายกองค์แรกของล้านนา นับตั้งแต่สมัยพญาเกอณาเป็นต้นมา

เชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. 2317 เป็นต้นมา ได้มีการฟื้นฟูทำนุบำรุงพระศาสนาเพื่อให้เจริญรุ่งเรืองดังเช่นในอดีต นอกจากการทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์แล้ว ในส่วนของพระภิกษุสงฆ์ก็ได้มีการจัดการระเบียบการศึกษาและการปกครองของคณะสงฆ์เพื่อให้เป็นแบบแผนอย่างเดียวกันเพื่อความเรียบร้อยดีงาม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมก็เช่นกันได้รับแบบแผนมาจากคณะสงฆ์ไทยส่วนกลาง และได้จัดและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันนี้ อนึ่ง การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้ มุ่งเน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพสามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้ด้วยดี ทั้งถือว่าเป็นกิจการของคณะสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งอดีตถึงปัจจุบัน

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่ออธิบายเกี่ยวกับกำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรม ตลอดถึงวิธีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์และสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยลักษณะเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ไว้ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา ตามหลักสูตรนิกัธรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของปัญหาและประเด็นที่ต้องการทราบจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

3.1.1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและการศึกษาปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ เป็นหลัก

3.1.2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัยนี้ คือ วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา บทความ วารสาร และเอกสารต่างๆ ข้อความที่เกี่ยวข้องเนื่องอื่นๆในงานวิจัยนี้ ใช้งานที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิจัย

3.2 วิธีการศึกษา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร เกี่ยวกับประเด็นกำเนิดและพัฒนาการ แนวคิดและวิธีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อนำมาวิเคราะห์กำเนิดและพัฒนาการการศึกษาพระปริยัติธรรมในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อจะได้ทำให้งานวิจัยนี้ชัดเจนขึ้น

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร วารสาร หนังสือ และงานวิจัยต่างๆ นั้น มาอธิบายดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิมาเป็นข้อมูลพื้นฐานตามหลักสูตรที่คณะสงฆ์ไทยได้วางไว้ ในรูปแบบที่ศึกษาเรียนรู้กันในระบบการเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ผ่านข้อมูลจากตำรา, หนังสือ, บทความทางวิชาการ

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาเป็นบทตั้งแล้วศึกษาโดยการเทียบเคียงทางเอกสารและแนวคิดที่สื่อจากข้อความในเอกสารนั้น

3.4 สรุป การสรุปเป็นผลการวิจัยในรูปแบบของการพรรณนา (Description) พร้อมประเด็นที่มีประโยชน์ทางการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการวิจัยที่ต้องพัฒนาต่อไป

4. ผลการศึกษา

การศึกษาพัฒนาการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรม

แผนกธรรมในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) จากการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องในเชิงประวัติศาสตร์ ได้ผลสรุปดังนี้

จากการศึกษาวิจัยในวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 กำเนิดของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในประเทศไทย พบว่า พระปริยัติธรรม หมายถึง หลักสูตรการศึกษาดั้งเดิมของคณะสงฆ์ ที่จัดขึ้นสำหรับให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน แบ่งได้ 3 ประเภท คือ (1) การศึกษาที่เป็นระบบของคณะสงฆ์เองโดยเฉพาะ แบ่งเป็น 2 แผนก คือ นักธรรมกับบาลี (2) การศึกษาที่อยู่ในกำกับหรือระบบของรัฐ (3) การศึกษาที่จัดขึ้นเป็นอิสระต่างหากจากระบบของคณะสงฆ์และระบบของรัฐ

กำเนิดและพัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในประเทศไทย ดังต่อไปนี้ เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมนั้น สถานศึกษามีวัดและวังเป็นศูนย์กลาง โดยมีพระภิกษุเป็นครูสอนและจัดการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอน ได้แก่ ภาษาบาลี พระไตรปิฎก การวัดผลการศึกษา ยังไม่มีระบบหรือระเบียบวิธีการวัดผลที่แน่นอน ในสมัยอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ฟื้นฟูพระศาสนาโดยกำหนดหลักสูตรเวลาเรียน การวัดผลและการประเมินผลตลอดทั้งกำหนดฐานะของผู้สอบไล่ได้ไว้เป็นการแน่นอนกล่าวคือใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี เป็นหลักในการกำหนดชั้นเรียน และแบ่งชั้นเรียนออกเป็น 3 ชั้น คือ 1. บาเรียนตรี 2. บาเรียนโท 3. บาเรียนเอก ผู้ที่เรียนจบ เรียกว่ามหาบาเรียนบาลี สถานที่ศึกษา อยู่ในบริเวณพระบรมมหาราชวังและวัดต่างๆ สำหรับครูได้แก่องค์พระมหากษัตริย์ ราชบัณฑิต และพระเถระในสมัยกรุงธนบุรีการศึกษาพระปริยัติธรรมคงไว้ตามแบบฉบับของกรุงศรีอยุธยา ไม่ได้ปรากฏมีการสอบ ในสมัยรัตนโกสินทร์ แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 1-2 การจัดหลักสูตรพระปริยัติธรรมได้ดำเนินตามแบบกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ในรัชกาลที่ 3 การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขึ้นกว่าเดิม แต่ในด้านอื่นส่วนใหญ่ก็เหมือนในรัชกาลก่อนๆ รัชกาลที่ 4 การศึกษาพระปริยัติธรรมก็ใช้รูปแบบเหมือนรัชกาลที่ 3 มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องกรอบแนวคิดของการศึกษา มีการพัฒนาเนื้อหาและวิธีการศึกษาของภิกษุสามเณรผ่านการเรียนปริยัติธรรม ให้มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นทั้งเนื้อหาและรูปแบบ จึงนับได้ว่าเป็นยุคแห่งการเตรียมการเพื่อปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่จะมีขึ้นอย่างเป็นทางการในสมัยต่อมา

สมัยรัตนโกสินทร์ยุคใหม่ ในรัชกาลที่ 5 การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือหลักสูตรไปบ้าง แต่ก็ยังคงรูปลักษณะของความเป็นพระปริยัติธรรมในแบบดั้งเดิม ที่เน้นการเล่าเรียนภาษาบาลีเป็นสำคัญ รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราโชบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีรูปแบบที่ชัดเจน พระองค์ได้ทรงส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม คือ ให้จัดตั้งสำนักเรียนขึ้นตามวัดต่างๆ ทั่วราชอาณาจักร และมีการสอบไล่พระปริยัติธรรมขึ้นทุกปี ทรงสนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นในวัดทั้งในกรุงและหัวเมือง นอกจากนี้จะเป็นไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสถาบันสงฆ์แล้ว ยังมีผลสืบเนื่องกับพระราชดำริในเรื่องการ

จัดการศึกษาของบ้านเมือง ที่กำลังเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งในการปฏิรูปประเทศขณะนั้น ซึ่งการจัดการศึกษาหัวเมืองเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2441 โดยมีกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ได้ทรงเป็นผู้อำนวยการจัดการศึกษามีนโยบายมุ่งส่งเสริมการศึกษาทั้งของรัฐและของคณะสงฆ์ควบคู่กันไป ภายหลังจากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยเริ่มถูกจับให้แยกตัวออกจากการศึกษาของชาติ และมีลักษณะการจัดการศึกษาที่มุ่งหมายจะเพิ่มพูนความรู้ของพระสงฆ์สามเณรในด้าน “ธรรมวินัย” ให้มากกว่าการศึกษาแต่ภาษาบาลีเพียงอย่างเดียว

นับตั้งแต่การจัดตั้งสถาบันศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้นในปี พ.ศ. 2432 ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยก็เริ่มมีระบบแบบแผนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จนถึงปี พ.ศ. 2453 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายแห่งรัชกาลที่ 5 การจัดการคณะสงฆ์ไทยได้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ในรัชกาลที่ 6 การจัดการศึกษาของฝ่ายบ้านแยกออกจากการศึกษาของฝ่ายวัด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกของประวัติศาสตร์การศึกษาไทย กล่าวคือ รัฐจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่ประชาชนแต่ผู้เดียว ส่วนวัดทำหน้าที่ให้การศึกษากแก่พระภิกษุสามเณรเท่านั้น จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้คณะสงฆ์จำเป็นต้องยกระดับการศึกษาของตนนำไปสู่การจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่เรียกว่าพระปริยัติธรรมแผนกธรรมขึ้นในปี พ.ศ. 2454 การนำเอาหลักสูตรใหม่ที่ทรงตั้งขึ้นมารวมกับการศึกษาแบบเดิมได้ นับเป็นการขจัดปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาของคณะสงฆ์ คือ ค่านิยมแบบเก่าที่ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ทรงนำเอาความรู้ภาษาไทยและความรู้ที่จำเป็นอื่นๆ ต่อพระสงฆ์มารวมเข้ากับความรู้ด้านปริยัติธรรมได้เป็นอย่างดี และได้มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมออกเป็น 2 แผนก คือ พระปริยัติธรรม แผนกบาลีกับแผนกธรรม ในรัชกาลที่ 7 การศึกษาระยะแรกเหมือนในรัชกาลที่ 4 ต่อมามหาธาตุวิทยาลัยย้ายไปตั้งที่ วัดสุทัศน์และทางวัดมหาธาตุตั้งบาลีวิทยาลัยขึ้น ตลอดจนจัดให้มีการศึกษาขยายออกไปตามวัดต่าง ๆ มากขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 8 ได้อนุญาตให้คฤหัสถ์สอบธรรมศึกษาเอกในปี พ.ศ. 2478 สืบต่อจากธรรมศึกษาโทได้ ซึ่งเปิดให้มีการสอบมาตั้งแต่ พ.ศ. 2473 นอกจากนี้ เมื่อประกาศใช้ พ.ร.บ. 2484 แล้ว ทางคณะสงฆ์ก็ได้ออกระเบียบองค์การศึกษาว่าด้วยการจัดการศึกษาขึ้น จากประวัติและพัฒนาการที่กล่าวมาทำให้มองเห็นภาพการกำเนิดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย ที่สืบต่อมาถึงจังหวัดเชียงใหม่ เพราะว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2317 เป็นต้นมา เชียงใหม่ได้มีการฟื้นฟูทำนุบำรุงพระศาสนาเพื่อให้เจริญรุ่งเรืองดังเช่นในอดีต นอกจากการทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์แล้ว ในส่วนของพระภิกษุสงฆ์ก็ได้มีการจัดการระเบียบการศึกษาและการปกครองของคณะสงฆ์เพื่อให้เป็นแบบแผนอย่างเดียวกันเพื่อความเรียบร้อยดีงาม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในปัจจุบันก็เช่นกัน ได้กำเนิดและรับแบบแผนมาจากคณะสงฆ์ไทยส่วนกลางโดยตรง

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พัฒนาการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า มีพัฒนาการตั้งแต่ยุคล้านนาถึงยุครวมกับประเทศไทย กล่าวคือ ตั้งแต่สมัยรัชสมัยพญามังรายกับสมัยพญาผายูนัน การศึกษาพระปริยัติธรรมยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน เพราะยังเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบมอญหรือหริภุญชัยเดิมอยู่ ในสมัยพญาเกือนา พระสงฆ์ล้านนาเริ่มที่จะเดินทางไปศึกษายังประเทศลังกา การศึกษาพระปริยัติธรรมจึงถือตาม

รูปแบบประเพณีพระอรรถกถาจารย์ซึ่งรับธรรมเนียมมาจากลังกา สืบเนื่องมาถึงสมัยพญาแสนเมืองมาและพญาสามฝั่งแกนก็ยึดถือธรรมเนียมเดียวกัน ลุถึงรัชสมัยพญาติโลกราช การศึกษาพระปริยัติธรรมได้ยึดถือฝ่ายบาลีและยึดพระไตรปิฎกที่สังคายนาไว้ เป็นหลัก ต่อมาในรัชสมัยพญาอดเชียงราย การศึกษาพระศาสนาที่อาศัยความเจริญรุ่งเรืองที่กษัตริย์องค์ก่อนๆ ได้วางไว้ ในรัชสมัยพญาเมืองแก้ว มีการส่งพระภิกษุไปศึกษา ณ ลังกาทวีป มีพระสงฆ์หลายรูปที่เชี่ยวชาญพระไตรปิฎกและทางภาษาบาลีจนรจนาคัมภีร์สำคัญไว้ แสดงว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมในยุคนี้ทำให้ผู้ศึกษาสามารถอ่านพระไตรปิฎกอันเป็นภาษามคธเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ต่อมาพม่าเข้ามายึดครองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2101 การศึกษาพระปริยัติธรรมช่วงระยะเวลานี้ ไม่ปรากฏชัดในหน้าประวัติศาสตร์ มาปรากฏชัดเจนอีกครั้งใน ยุครัตนโกสินทร์

เมื่อผ่านมาถึงยุครัตนโกสินทร์ ถ้านารวมกับสยามอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2417 มีข้าหลวงคนแรกจากกรุงเทพมหานคร มาประจำอยู่ที่เชียงใหม่ นั่น คือ ในสมัยรัชกาลที่ 5 คณะสงฆ์ท้องถิ่นยังปกครองกันเองและการศึกษาพระปริยัติธรรมที่เป็นระบบจริงๆ ก็ยังไม่มี คงเรียนตามครูบาอาจารย์เท่าที่จำเป็น ยังไม่มีการจัดหลักสูตรที่แน่นอน ครั้นถึงปี พ.ศ. 2442 เริ่มมีการขยายการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนิกธรรม ออกไปยังหัวเมืองต่างๆ ในมณฑลนั้นๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวัดฝ่ายธรรมยุต เพราะอยู่ใกล้กับฝ่ายผู้จัดการศึกษาคือพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวชิรญาณวรโรส ซึ่งได้มาตั้งโรงเรียนที่วัดเจติยหลวงและจัดสอบต่อหน้าที่ประชุมข้าหลวงกรรมการผู้สอบไล่ที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย และการออกใบประกาศนียบัตรก็ออกที่มณฑลพายัพ (วันที่ 15 พฤษภาคม ร.ศ. 117) โดยมีลายมือชื่อของพระนพวิมลคุณ ซึ่งเป็นพระสงฆ์รูปสำคัญของคณะธรรมยุตองค์แรก สำนักวัดหอธรรมรวมอยู่ด้วย

แนวคิดและรูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ มีจุดเริ่มจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดฯ ให้มีการปรับปรุงการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เข้าสู่ระบบโรงเรียนและวิธีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ในอดีต มีพระสงฆ์และศรัทธาชาวบ้านของวัดนั้นๆ เป็นผู้อุปถัมภ์ ทางบ้านเมืองอาจช่วยสนับสนุนทางอ้อม โดยการอุปถัมภ์วัดในแคว้นหรือในเมืองของตนตามกำลังศรัทธาที่มี ครูคือพระสงฆ์ไม่มีค่าตอบแทนในการสอนเป็นเงินเดือน และการเรียนนั้นก็อาศัยความรักเคารพในความสัมพันธ์แบบครูกับศิษย์ ไม่มีการจัดชั้นเรียน หลักสูตรประกอบด้วย วิชาอักษรล้านนา ภาษาบาลี การศึกษาพระไตรปิฎก และการศึกษากระฎุธรรม รวมทั้งวิชาที่เรียนเชิงปฏิบัติ เช่น วิชาฝึกเทศน์และสวดทำนองพื้นเมือง เป็นต้น ตลอดจนมีการเรียนการสอนวิชาชีพพิเศษ

วิธีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันในจังหวัดเชียงใหม่ ก็เหมือนกับการศึกษาของพระสงฆ์ในภาคอื่นๆ คือ หมุนไปตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาพระปริยัติธรรมจากส่วนกลาง และได้ใช้รูปแบบและวิธีการจากหลักสูตรนิกธรรมและธรรมศึกษาจากคณะสงฆ์ไทยส่วนกลาง ซึ่งมีเป้าหมายแบ่งออกเป็น 2 ประการ ดังนี้

1. เป้าหมายหลัก มีอยู่ 2 ประการ คือ 1) เป็นการทำหน้าที่สืบต่อพระพุทธศาสนา 2) เป็นการศึกษาฝึกอบรมพัฒนาตนเอง โดยขยายเป็น 3 ด้าน แต่ละด้านมีเป้าหมายดังนี้ (1)

การศึกษาคัมภีร์หรือการศึกษาด้านปริยัติธรรมมีเป้าหมายหลักเพื่อการธำรงพระศาสนาให้ยั่งยืน (2) การศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ มีเป้าหมายหลักเพื่อการฝึกฝนจิตใจให้บริสุทธิ์ (3) การศึกษาวิชาชีพอื่นๆ มีเป้าหมายอยู่ 2 ทาง คือ 1) เป็นการศึกษาเพื่อให้มีวิชาติดตัวเมื่อสึกออกมาจะได้มีอาชีพที่ทำให้หาเลี้ยงตัวเองได้ 2) เป็นการศึกษาเพื่อสืบทอดและถ่ายทอดวิชาให้กับชาวบ้าน

วัตถุประสงค์อีก 3 ประการ คือ 1) เพื่อธำรงไว้ซึ่งพระศาสนา 2) เพื่อกำจัดผู้เข้ามาอาศัยพระศาสนาโดยวิธีการอันไม่ชอบธรรม 3) เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระสัทธรรม และเป้าหมายหลักของการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกยุคสมัยอีก 2 ประการ คือ 1) เพื่อการบรรลุคุณธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน ซึ่งข้อนี้จัดว่าเป็นเป้าหมายที่ได้แก่ผู้ศึกษาโดยตรงหรือเรียกว่าเป็นประโยชน์ส่วนตน 2) เพื่อการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร ในข้อนี้จัดเป็นเป้าหมายที่สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมและมหาชนส่วนใหญ่

2. เป้าหมายรองของการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย ที่ถูกผูกติดอยู่กับสังคม โดยมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเป้าหมายหลักดังต่อไปนี้ 1. เพื่อความมั่นคงของอำนาจด้านการปกครองคณะสงฆ์ 2. เพื่อความมั่นคงของอำนาจด้านการปกครองฝ่ายบ้านเมือง 3. เพื่อส่งเสริมการศึกษาของบ้านเมือง 4. เพื่อกำจัดผู้ที่เข้ามาหากินกับพระศาสนา 5. เพื่อการดำรงสถานภาพความเป็นผู้นำของสังคม

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพัฒนาการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ค้นพบความรู้เชิงประวัติศาสตร์ของการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นอย่างมาก และในขณะเดียวกันก็พบว่ายังมีปัญหาคือควรค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ฉะนั้น ถ้าหากมีผู้วิจัยอื่นได้ทำการศึกษาวิจัย ก็ควรจะมีการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาแนวคิดของพุทธบริษัทที่มีต่อนโยบายการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้เป็นมาตรฐานสากล
3. ควรมีการศึกษาแนวทางการวางแผนการศึกษาและการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2541). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2530). *คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2527). *ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

- เฉลิมพล โสมอินทร์. (2546). *ประวัติศาสตร์และพระพุทธศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- ชาย โพธิสิตา. (2522). *มหาวิทยาลัยสงฆ์ในสังคมไทย: การศึกษาบทบาทของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาบรรณาการ.
- ปริญญา กายสิทธิ์. (2528). “ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในล้านนาไทยตั้งแต่ พ.ศ. 1912 ถึง พ.ศ. 2010”. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2510). *พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ พ.ศ. 2417-2453*. พระนคร: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด.
- พระปลัดสนชัย ภูมิปาโล (หามนตรี). (2554). “ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษา ในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปัญญาสามิ. (2506). *ศาสนวงศ์หรือประวัติศาสตร์*. แปลโดย ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิthur. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .
- สวัสดิ์ เขมกปสิทธิ์. (2531). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2541). *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2514). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ไม่ปรากฏ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทย
THE PATTERN OF PARTICIPATION DEVELOPMENT OF LARGE SWAMPS
IN THAI SOCIETY

อัครเดช พรหมกัลป์*

Akkaradecha Brahmakappa

บทคัดย่อ

การวิจัยในเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์แบบมีส่วนร่วม และ 3) เพื่อประเมินผลรูปแบบการพัฒนาบึงบอระเพ็ดแบบมีส่วนร่วมตามความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม และการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขอรับการยืนยันจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจุบันบึงบอระเพ็ดมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา คือ 1) มีการก่อสร้างฝายน้ำล้นเพื่อยกระดับน้ำเมื่อปี 2469 2) มีการสร้างประตูกันน้ำคลองบึงบอระเพ็ด 3) ชุมชนโดยรอบมีความหนาแน่นขึ้น 4) มีการหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมจากแหล่งอื่นเข้าไปในชุมชน 5) มีการปรับเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรและการประมงเพื่อการยังชีพเป็นเพื่อธุรกิจการค้าและเพื่อการส่งออก 6) มีการขยายตัวของชุมชนทำให้พื้นที่ในการรองรับน้ำให้เล็กลงและยังกีดขวางเส้นทางเดินของน้ำในฤดูน้ำหลาก 7) มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนรอบบึงบอระเพ็ดในเกือบทุกมิติจากผลพวงของความเจริญ 8) มีการใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลงสารพัดรูปแบบ ทำให้เกิดสารพิษตกค้างและระบบนิเวศถูกทำลาย และ 9) มีการแปลงสินทรัพย์ (บึงบอระเพ็ด) ให้เป็นทุนทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาบึงบอระเพ็ด 1) ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจะต้องมีความโปร่งใส ชัดเจนไม่คลุมเครือ ปราศจากการบิดเบือน 2) ด้านการรับฟังความคิดเห็นควรเกิดขึ้นในบรรยากาศของความพร้อมเพรียง สามัคคี มีความไว้วางใจและมีน้ำใจต่อกัน 3) ด้านการตัดสินใจควรมีเหตุมีผล ถูกต้องชอบธรรม พอเพียงพอประมาณ และเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4) ด้านการสนับสนุนร่วมมือควรถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ บริสุทธ์ สะอาด ปราศจากผลประโยชน์แอบแฝง และ 5) ด้านการเสริมอำนาจควรมีเพื่อการยับยั้ง ทบทวน เมื่อพบว่าการพัฒนาจะส่งผลกระทบต่อชุมชนและท้องถิ่น

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.

3. รูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยจะต้องเริ่มต้นด้วยเรื่องของการรับรู้ข่าวสารซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสูงสุด รองลงมาได้แก่ การสนับสนุนร่วมมือ การรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการเสริมอำนาจให้แก่ประชาชนซึ่งเป็นแนวทางที่จะมีส่วนร่วมน้อยกว่าทุกด้าน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การพัฒนา, การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ABSTRACT

The objectives of the pattern of participation development of large swamps in Thai society was to 1) to study the changes and development of Bungboraped Nakhon Sawan Province, 2) The synthetic of participatory development of Bungboraped, and 3) The evaluation pattern of participation developed Bungboraped engaged by public opinion and stakeholders. The methodology was the mixed methods, qualitative research by in-depth interview and focus group discussions to develop pattern of participation development, and quantitative research from 400 samples. Findings were as follow:

1. Bungboraped has changed for 1) the construction of dam to raise the water level in the year 2469 B.C. 2) creating a water canal gates Bungboraped 3) surrounding communities are stocking up 4) the flow of information included cultural 5) the modified the occupation of farming and fishing for subsistence to commercial businesses and for export 6) the expansion of the community, making to accommodate and obstruct the flow of water in flood season 7) changed the lives of people in communities around Bungboraped in dimension of the advancement 8) then use of chemicals, pesticides multiple forms causing toxins and ecological destruction, and 9) the conversion of assets (Bungboraped) to be financed by both public and private sector.

2. Participation in the development Bungboraped 1) the perception of information must be transparent, clear, unambiguous distortion-free 2) the hearing should take place in an atmosphere of harmony, in unison with trust and kindness to each other 3) the decision should be reasonable, legitimating but enough about and to the common good 4) Support cooperation should be based on the rules and regulations pure clean hidden benefits and 5) the supplemental power to veto should be reviewed when the development will affect the community and local authorities.

3. The pattern of participation development of large swamps in Thai society must begin with the recognition that information is needed most by supporting, cooperation, hearing, comments, participation in decision-making, and empower the public to contribute less than all sides. In terms of participation, the recognition that most of the information needed to get the information that is clear, transparent and unambiguous comes first, followed by the recognition of information without distortion or contamination with prejudice are completely true and such information must be trusted in order to get and to know the information for development to occur.

Keyword: Participation, Development, Participation Development.

1. บทนำ

จังหวัดนครสวรรค์หรือเมืองปากน้ำโพ เป็นศูนย์รวมของแม่น้ำ 4 สาย (ปิง วัง ยม น่าน) ที่ประสานรวมเป็นเจ้าพระยาและเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในจังหวัดภาคกลาง รวมถึงกรุงเทพมหานครเมืองหลวงของไทย นอกจากนี้ในอดีตนครสวรรค์ยังถือว่าเป็นชุมทางแห่งการค้าขายเพราะสามารถที่จะขนส่งสินค้าทางเรือกระจายไปยังหัวเมืองต่างๆ ได้ไม่เฉพาะตามลำน้ำสำคัญทั้ง 4 สายเท่านั้น หากแต่ นครสวรรค์ยังมีลำคลองสายสำคัญอีกนับสิบสายที่จะเป็นช่องทางในการลำเลียงขนส่งสินค้าให้กระจายไปยังชุมชนต่างๆ และยังเป็นที่ตั้งของ “บึงบอระเพ็ด” ซึ่งเป็นบึงน้ำขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ชาวบ้านทั่วไปจึงขนานนามกันว่า “จอมบึง” หรือ “ทะเลเหนือ” เนื่องจากมีพื้นที่กว้างใหญ่ครอบคลุมถึง 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง ท่าตะโก และชุมแสง โดยมีเนื้อที่โดยรวม 134,737 ไร่ 56 ตารางวา หรือ 212.4 ตารางกิโลเมตร ณ ที่แห่งนี้ในอดีตคือแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเจริญเติบโตของสัตว์น้ำนานาชนิด รวมถึงพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ ทั้งยังเป็นแหล่งอยู่อาศัยที่สำคัญและเต็มไปด้วยปลานานาพันธุ์ซึ่งถือเป็นแหล่งทรัพยากรอาหาร ที่ผ่านมาประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนรอบบึงบอระเพ็ดทั้ง 3 อำเภอได้ใช้ประโยชน์และมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับบึงน้ำแห่งนี้เป็นที่สร้างรายได้เลี้ยงชีพ เป็นต้นว่า ด้านการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกข้าว พืชไร่ พืชสวน ด้านการประมงโดยเฉพาะการจับสัตว์น้ำและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการจำหน่าย

ปัจจุบันมีการคุกคามทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในบึงบอระเพ็ดและพื้นที่โดยรอบให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจตามแนวคิดแบบทุนนิยม ไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน ภาคเอกชน หรือแม้แต่โครงการต่างๆ ของหน่วยงานในการกำกับของรัฐและหน่วยงานภาครัฐ ต่างได้ทุ่มสรรพกำลังและเม็ดเงินงบประมาณลงไปจำนวนมากในสร้างมูลค่าหรือเปลี่ยนแปลงบึงบอระเพ็ดและพื้นที่โดยรอบ ขณะเดียวกันจากพิษผลของสังคมทุนนิยมยืงนานวันประชาชนในชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งอยู่รายรอบบึงบอระเพ็ดที่ยังคงความยากจนในลักษณะคนชายขอบก็ยิ่งถูกจำกัดสิทธิ์หรือถูกกลืนสิทธิมาก

ยิ่งขึ้น ชำร่วยยังถูกตีกรอบด้วยอำนาจของกลุ่มทุนและนายทุนที่กำลังพยายามรุกคืบดูตกถิ่น แม้กระทั่งกรรมสิทธิ์หรือความชอบธรรมเหนือประชาชนและชุมชนเพียงเพื่อเขาเหล่านั้นต้องการที่จะกอบโกยผลประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรข้างต้น

คำถามจึงมีอยู่ว่าถึงเวลาหรือยังที่จะต้องสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนและชุมชนที่อยู่รายรอบขอบบึงบอระเพ็ดและนครสวรรค์ให้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ รวมถึงการมีสิทธิ์และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการที่จะกำหนดอนาคตร่วมกันในการพัฒนาบึงบอระเพ็ด เพื่อเกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งยังแผ่ไปยังคนในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและคนไทยทุกคน โดยเฉพาะในโครงการต่างๆ ที่จะพัฒนาบึงบอระเพ็ดและพื้นที่โดยรอบทั้งที่เป็นของหน่วยงานในการกำกับของรัฐหรือหน่วยงานรัฐ รวมถึงโครงการที่อาจจะส่งผลกระทบต่อชุมชนและประชาชนของนายทุนหรือกลุ่มทุนที่เป็นภาคเอกชน ภายใต้บริบทแห่งการบูรณาการเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและดำรงคุณค่าแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม จริยธรรมในระดับชุมชน ท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานแห่งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์แบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการพัฒนาบึงบอระเพ็ดแบบมีส่วนร่วมตามความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยมุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบของการมีส่วนร่วมตามกรอบแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ (UN) (United Nation, 1981: 123-124) โดยมีตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาบึงบอระเพ็ด 2) การมีส่วนร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาบึงบอระเพ็ด 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาบึงบอระเพ็ด 4) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสนับสนุนร่วมมือในการพัฒนาบึงบอระเพ็ด 5) การมีส่วนร่วมในด้านการเสริมอำนาจในการพัฒนาบึงบอระเพ็ด ขณะที่ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยเชิงสำรวจ คือ 1) การพัฒนาบึงบอระเพ็ดแบบมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การพัฒนาบึงบอระเพ็ดแบบมีส่วนร่วมในการประชุมรับฟังความคิดเห็น 3) การพัฒนาบึงบอระเพ็ดแบบมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) การพัฒนาบึงบอระเพ็ดแบบมีส่วนร่วมในสนับสนุนร่วมมือ 5) การพัฒนาบึงบอระเพ็ดแบบมีส่วนร่วมในด้านการเสริมอำนาจ โดยมีนักวิชาการหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาบึงบอระเพ็ด ตลอดทั้งผู้บริหารหรือผู้แทนหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปในพื้นที่วิจัยหลัก คือ บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์เป็นผู้ร่วมให้ข้อมูลข้อเท็จจริง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงผู้แทนจากหน่วยงานและภาคประชาสังคม แล้วนำผลการศึกษาที่ได้นำเสนอต่อเวทีสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนที่จะนำรูปแบบที่ได้ไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) จากประชาชนผู้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เพื่อขอรับการยืนยันรูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมก่อนที่จะนำเสนองานวิจัยต่อสาธารณชน

5. ผลการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมรอบบึงบอระเพ็ดที่มีการบุกรุกและรुकคืบพื้นที่และแนวเขตของบึงบอระเพ็ดมากขึ้น ทำให้สภาพนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมรอบบึงบอระเพ็ดได้เปลี่ยนแปลงไปและเริ่มที่จะเสื่อมสภาพมากขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเกิดมาจากการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยและความเจริญที่ถาโถมไปตามกาลเวลาในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การก่อสร้างฝายน้ำล้นเพื่อยกระดับน้ำเมื่อปี 2469 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศวิทยาภายในบึงบอระเพ็ด ทำให้ป่าไม้ที่มีอยู่เดิมยืนต้นตายและสัตว์ป่าน้อยใหญ่ที่ก่อนหน้านี้มีอยู่จำนวนมากในบริเวณนี้ไม่มีที่ซ่อนตัวหรือแฝงตัว สุดท้ายจึงมีการอพยพโยกย้ายไปสู่ยังแหล่งอื่นและพื้นที่อื่นที่มีความอุดมสมบูรณ์ในที่สุด

2. การสร้างประตูกั้นน้ำคลองบึงบอระเพ็ด ถือเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เป็นอุปสรรคต่อระบบนิเวศในบึงบอระเพ็ด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการเดินทางของสัตว์น้ำและปลาทุกชนิดที่อดีตสามารถที่จะเคลื่อนที่ไปมาระหว่างบึงบอระเพ็ดกับแม่น้ำสายสำคัญทั้งแม่น้ำน่าน แม่น้ำปิง และแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะในฤดูวางไข่หรือฤดูน้ำแดง

3. จากชุมชนเก่าแก่กระจุกกระจายอยู่รอบบึง วันนี้นักกลับกลายเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นขึ้นและมีวิถีชีวิตเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและการจัดสรรทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับบึงบอระเพ็ดมีเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันในโครงการพัฒนาบางโครงการยังส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของบึงบอระเพ็ดเป็นเงาตามตัวด้วย

4. มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานทั้งถนนหนทางที่เชื่อมต่อกันระหว่างชุมชน แทนการสัญจรทางเรือไปตามลำคลองสาขาเหมือนเช่นที่เคยใช้ในอดีต และมีการขยายเขตปักเสาหุ้มของการไฟฟ้า โทรศัพท์และระบบสื่อสารเข้าไปในทุกชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถติดต่อสื่อสารหรือไปมาหาสู่กันง่ายขึ้นและสะดวกมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ได้มีการถาโถมและหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารรวมถึงวัฒนธรรมจากแหล่งอื่นหรือถิ่นอื่น แพร่กระจายเข้าไปในชุมชนอย่างรวดเร็วและรุนแรงด้วย

5. มีการปรับเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรและการประมงเพื่อยังชีพเป็นอาชีพประกอบการเกษตรและการประมงเพื่อธุรกิจการค้าและการส่งออก ขณะเดียวกันเกษตรกรหรือชาวประมงก็ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตจากผู้ปฏิบัติการ (ลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอน) มาเป็นผู้ประกอบการ (ผู้ส่งการ) โดยอาศัยเทคโนโลยี การสื่อสาร และองค์ความรู้สมัยใหม่ที่ลงทุนและลงแรงน้อยที่สุดแต่ได้ผลตอบแทนและได้ผลคุ้มค่ามากที่สุด

6. มีการขยายตัวของชุมชนเมืองโดยเฉพาะในภาคอสังหาริมทรัพย์ทั้งเพื่อการพาณิชย์และเพื่อที่อยู่อาศัยปัจจุบันเริ่มที่กระจุกกระจายและรุกคืบพื้นที่ของบึงบอระเพ็ดมากขึ้นโดยมีการปรับถมพื้นที่เพื่อสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ บ้านจัดสรร ซึ่งถือเป็นการรุกคืบหรือจำกัดพื้นที่ในการรองรับน้ำให้แคบลงหรือเล็กลง และส่วนหนึ่งยังเป็นการกีดขวางเส้นทางเดินของน้ำในฤดูน้ำหลากด้วย

7. มีการเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนรอบบึงบอระเพ็ดในเกือบทุกมิติ ขณะเดียวกันความเจริญก็นำพาลูกหลานของคนในชุมชนได้เคลื่อนย้ายออกไปเพื่อแสวงหาการศึกษา อาชีพ และแสงสีที่ทันสมัยในสังคมเมืองใหญ่

8. มีการใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง และนวัตกรรมสารพัดรูปแบบ เพื่อเร่งผลิตผล เพื่อเพิ่มผลผลิต และเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการทางการตลาด สุดท้ายเกิดสารพิษตกค้างทำให้ระบบนิเวศถูกทำลาย สภาพพื้นดินและคุณภาพน้ำได้รับผลกระทบและมีความเสื่อมโทรมติดตามมา

9. มีการแปลงสินทรัพย์ (บึงบอระเพ็ด) ให้เป็นทุน ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากภาคการเกษตรและการประมง รวมถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ (ร้านอาหาร ภัตตาคาร โรงแรม รีสอร์ท ฯลฯ) ที่นับวันจะเพิ่มทวีมากยิ่งขึ้น

สำหรับรูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยนั้นจะต้องเริ่มต้นด้วยเรื่องของการรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสูงสุด รองลงมาได้แก่การสนับสนุนร่วมมือ (Public Collaboration) การรับฟังความคิดเห็น (Public Consultation) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Public Involve) และการเสริมอำนาจให้แก่ประชาชน (Public Empower) ซึ่งเป็นแนวทางที่คิดว่าน่าจะมีโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนน้อยกว่าทุกด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยในด้านการมีส่วนร่วมด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่โปร่งใสและมีความชัดเจนไม่คลุมเครือ รองลงมาคือการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ปราศจากการบิดเบือนหรือเจือปนด้วยอคติ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วนและเป็นจริง และการได้รับความไว้วางใจในการที่จะได้รับรู้รับทราบข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น

2. การมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยในด้านการมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น โดยรวม

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะการพัฒนา บึงบอระเพ็ดที่ทุกคนทุกฝ่ายควรได้รับโอกาสที่จะได้รับฟังและรับรู้ความคิดเห็นที่เกิดขึ้นใน บรรยากาศของความพร้อมเพรียง สามัคคี ความไว้วางใจกัน รองลงมาคือทุกคนทุกฝ่ายควร ได้รับโอกาสที่จะได้รับฟังและรับรู้ความคิดเห็นที่ตั้งอยู่บนฐานของความมีน้ำใจต่อกันและการ ช่วยเหลือแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และทุกคนทุกฝ่ายควรได้รับโอกาสที่จะได้รับฟังและรับรู้ความคิดเห็นที่มีความบริสุทธิ์ โปร่งใส ไม่มีผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝง

3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะข้อที่บอกทุกคนทุกฝ่ายควรมีโอกาสที่จะ ร่วมตัดสินใจในฐานะสัตบุรุษที่รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้กาล รู้ประมาณ รู้ชุมชน และรู้บุคคล รองลงมาคือ ทุกคนทุกฝ่ายควรมีโอกาสที่จะร่วมตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องและชอบธรรม และทุกคนทุกฝ่ายควรมีโอกาสที่จะร่วมตัดสินใจบนพื้นฐานของความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาต่อกัน

4. การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนร่วมมือ พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาบึง น้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยในด้านการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนร่วมมือ โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะในการพัฒนาบึง บอระเพ็ดทุกคนทุกฝ่ายควรมีโอกาสที่จะสนับสนุนร่วมมือกันด้วยความเห็นที่ชอบประกอบด้วยธรรม และอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล รองลงมาคือทุกคนทุกฝ่ายควรมีโอกาสที่จะสนับสนุนร่วมมือกัน ด้วยความถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายอื่นใด และทุกคนทุกฝ่ายควรมีโอกาสที่จะ สนับสนุนร่วมมือพัฒนาบึงบอระเพ็ดกับพื้นฐานของความพอดี พอประมาณ และพอเพียง

5. การมีส่วนร่วมด้านการเสริมอำนาจแก่ประชาชน พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการ พัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยในด้านการเสริมอำนาจแก่ ประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าในการพัฒนาบึงบอระเพ็ด ทุกคนทุกฝ่ายควรมีโอกาสที่จะมีสิทธิ์และมีส่วนร่วมสำคัญในการร่วมกันสร้างสรรค์ให้การพัฒนามีความ บริสุทธิ์สะอาดปราศจากผลประโยชน์แอบแฝง รองลงมาคือทุกคนทุกฝ่ายควรมีโอกาสที่จะมีสิทธิ์ และมีส่วนร่วมในการเข้าไปสนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลบรรเทาประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้มีส่วนได้เสีย และ ทุกคนทุกฝ่ายควรมีโอกาสที่จะมีสิทธิ์และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนให้หน่วยงานภาครัฐ ทบพวน หรือระดับโครงการที่อาจจะส่งผลกระทบต่อชุมชนและท้องถิ่น

7. การอภิปรายผล

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมรอบบึงบอระเพ็ดที่มีการบุกเบิกและบุกเบิก พื้นที่และแนวเขตของบึงบอระเพ็ดมากขึ้น ทำให้สภาพนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมรอบบึงบอระเพ็ด ได้เปลี่ยนแปลงไปและเริ่มที่จะเสื่อมสภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสรี ชาเหลา และ

คณะ (2545) ที่ได้ศึกษาวิจัย “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนรอบบึงบอระเพ็ดจังหวัดนครสวรรค์” แล้วพบว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวของชุมชน ส่งผลถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติที่เพิ่มขึ้นในลักษณะที่ไม่เข้าใจในสถานการณ์และขาดองค์ความรู้ ต่างคนต่างมุ่งผลเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นเงินตรา ทำให้เกิดการบุกรุกและกระทำผิดกฎหมายหรือข้อบังคับต่างๆ ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุญชัย งามวิทย์โรจน์ และคณะ** (2552) ที่ได้ศึกษาวิจัย “การเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าต้นน้ำ กรณีศึกษาลุ่มน้ำปิงและลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก” แล้วพบว่า ประสพปัญหาในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าต้นน้ำ รวมทั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าต้นน้ำ การสร้างความรู้ความเข้าใจของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำ การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ซึ่งส่วนสนับสนุนที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การวางแผนบริหารจัดการน้ำชุมชน การประสานกลไกการนำแผนบริหารจัดการน้ำชุมชนสู่การปฏิบัติ รวมถึงการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชัย ศรี ธาราสวัสดิ์พิพัฒน์ และคณะ** (2554) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการจัดการน้ำเสียแบบชุมชนมีส่วนร่วมของตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” แล้วพบว่า ผู้ประกอบการค้าขายในตลาดน้ำและชุมชนบริเวณโดยรอบตลาดน้ำ มีการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารและระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับน้ำเสียอยู่ในระดับมาก แต่พบว่าระดับการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำเสียกลับอยู่ในระดับน้อยที่สุด จึงควรมีการพัฒนารูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านน้ำเสียของตลาดน้ำ 2 ด้าน คือ การเพิ่มระดับความร่วมมือในการจัดการน้ำเสียของผู้ประกอบการและชุมชน และการสร้างแนวทางในการแก้ไขหรือปรับปรุงระบบการจัดการน้ำเสียที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมนั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญจากร)** (2548) ที่ได้ศึกษาวิจัย “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำตาช้าง จ.เชียงใหม่” แล้วพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่จะติดตามมานั้น ควรที่จะมีการดำเนินการ ดังนี้ 1) ดำเนินการต่อหน้าผู้มีส่วนได้เสีย 2) ดำเนินการด้วยความโปร่งใส 3) ยุติธรรม 4) สามารถตรวจสอบได้ 5) รับผิดชอบต่อผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้น 6) ถูกต้อง 7) ทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติร่วมกันได้จริง 8) เหมาะสมกับสถานการณ์ เหตุและปัจจัย 9) ได้ประโยชน์ทุกฝ่าย และ 10) เคารพในสิทธิของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เทพฤทธิ์ เจริญศรี** (2544) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าลุ่มน้ำชมพู : กรณีศึกษา ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก” พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นย่อมมีผลต่อศักยภาพของชุมชนและสภาพปัญหาที่ถูกกระทบซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอกที่ส่งผลก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สร้างเครือข่ายมีผลเป็นพลังผลักดันให้ชุมชน คิดเป็น ทำได้ แก้ไขปัญหาของชุมชนเองตาม สถานการณ์เป็นการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งแบบมีส่วนร่วม

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เบญจมาศ สนวนศิลป์พงศ์** (2552) ที่ได้การ ศึกษาวิจัย “โครงสร้างอำนาจในชุมชน : ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชนแออัดทางรถไฟเขต ดุสิต กรุงเทพมหานคร” พบว่า 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใน 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่ม ตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ 2) การมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติการมี 3 เรื่องที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการ บริหาร และการมีส่วนร่วมในการประสานขอความช่วยเหลือหรือขอรับการสนับสนุนจากกลุ่มงาน ข้างเคียง 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในทางวัตถุหรือ ผลประโยชน์ในทางจิตใจที่เกิดขึ้นในลักษณะส่วนบุคคล และ 4) การมีส่วนร่วมในการกระบวน การติดตามประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชนะบุรณ์ อินทรพันธุ์** (2551) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ” แล้ว พบว่า การส่งเสริมและแรงจูงใจให้ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของตนเองร่วมกันอนุรักษ์ ทรัพยากรดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ โดยมีผู้นำชุมชนของแต่ละชุมชนเป็นแกนนำที่มีบทบาทสำคัญใน การจัดการลุ่มน้ำ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานมากที่สุดร้อยละ 65.33 รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร้อยละ 62.45 การวางแผนร้อยละ 30.10 การติดตามประเมินผลร้อยละ 23.65 และการศึกษาความยั่งยืนร้อยละ 23.55

8. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทย ผู้วิจัยขอ เสนอแนะไว้เพื่อนำไปสู่ผลในทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยสมควรที่จะถูกพัฒนาขึ้น เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการที่จะพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสมบัติของชุมชน ท้องถิ่น สังคมหรือประเทศชาติ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขหรือลดปัญหาการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนความหวาดระแวง ความลังเล สงสัย หรือมีผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝง การที่ผู้คนมีการรวมตัวกันเป็นหมู่คณะ ชุมชน ท้องถิ่นและสังคมที่มีทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีหรือวัฒนธรรมที่ดี งามแบบเดียวกัน จะมีส่วนสำคัญในการร่วมกันสร้างสรรค์ให้การพัฒนาที่มีความบริสุทธิ์สะอาดและ สนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลลดผลประโยชน์จากการพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน พร้อมกันนั้นยังสามารถที่จะขับเคลื่อนให้หน่วยงานภาครัฐทบทุนหรือระงับเมื่อพบว่ามีโครงการที่ อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนและท้องถิ่นทั้งที่จะเกิดในปัจจุบันหรือในอนาคต ถือเป็นแนวทางที่ เสริมสร้างมูลค่าและคุณค่าแก่ชุมชน ท้องถิ่นหรือสังคมสูงสุด ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอยุทธศาสตร์ที่จะเป็น

นโยบายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมโครงการพัฒนาในเรื่องดังต่อไปนี้

1) ยุทธศาสตร์การสร้างความรัก ความผูกพันในชุมชนและท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดพลังแห่งการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยส่งเสริมให้ทุกคน ทุกฝ่ายต้องร่วมกันสร้างความรัก ความผูกพันให้เกิดขึ้น เรื่องที่จะพัฒนาและกอบกู้สังคมที่รักกันเหมือนน้องปรองดองกันเหมือนพี่ให้กลับคืนมาเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมแห่งความหวาดระแวง โดยมุ่งส่งเสริมให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความห่วงหาอาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความร่วมแรงร่วมใจ และความเสมอภาคเท่าเทียม ให้เกิดขึ้นในชุมชนหรือท้องถิ่น ขณะเดียวกันจะต้องหลีกเลี่ยงการรังเกียจเหยียดฉันท การแบ่งแยกแตกต่าง การแก่งแย่งแข่งขัน และการเอารอดเอาเปรียบไม่ให้เกิดขึ้น

2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างสามัคคีธรรมให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริม สนับสนุนและปลูกจิตสำนึก เปลี่ยนจิตพฤติกรรมให้ทุกคน ทุกฝ่ายประพฤติ ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา พุดจาปราศรัยต่อกันด้วยความเมตตา คิดแต่เรื่องดีหรือเรื่องที่มีประโยชน์ต่อกัน มีการแบ่งปันผลประโยชน์สาธารณะต่อกันและกันอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกคนในองค์กร ชุมชน และท้องถิ่นตั้งมั่นอยู่ในศีล อยู่ในธรรมเพื่อก่อให้เกิดความเห็นที่สอดคล้องต้องกันและเป็นความเห็นที่ขอบประกอบด้วยธรรม ถือเป็นเสริมสร้างพลังแห่งการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนอีกทางหนึ่ง

3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 ชุมชน สังคม และท้องถิ่นแห่งความสันติ ทั้งนี้หากโครงการพัฒนาใดๆ ที่จะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง ทุกคนทุกฝ่ายควรที่จะการใช้หลักการเจรจา ไกล่เกลี่ย ประนีประนอม หรือดำเนินการให้เป็นไปตามหลักหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) หรือหลักธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัด

4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ปลูกจิตสำนึกคุณธรรม จริยธรรม โดยสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนและสังคมได้เข้ารับการอบรมพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมเพื่อที่จะได้เข้าใจ เข้าถึงในหลักหลักธรรมทางศาสนาให้เกิดความลึกซึ้งเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตและช่วยให้เกิดสติ ในการที่จะอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน พัฒนาร่วมกัน หรือแก้ไขในทุกปัญหาเพื่อส่วนรวมร่วมกัน เป็นต้นว่า หลักพุทธวิธีการสื่อสาร หลักกาลามสูตร หลักฆราวาสธรรม หลักกัลยาณมิตรธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักอปริหานิยธรรม หลักสาราณียธรรม หลักสังคหวัตถุธรรม หลักเบญจศีล (ศีล 5) หลักทศ 6 หลักสัปปุริสธรรม หลักอคติ หรือมรรควิธี เป็นต้น

5) ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมสังคมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในทุกชุมชนและท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในอุดมการณ์ประชาธิปไตย ความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ การเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์บนพื้นฐานความเสมอภาคเท่าเทียมเพื่อที่ทุกคนจะได้เข้าใจหลักการมีส่วนร่วมได้ละเอียด ถี่ถ้วน และลึกซึ้งยิ่งขึ้น

6) ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาล โดยทุกโครงการพัฒนาจะต้องบริหารจัดการบนพื้นฐานแห่ง 1) หลักนิติธรรม (Rule of law) 2) หลักคุณธรรม (Morality) 3) หลักความโปร่งใส (Transparency) 4) หลักการมีส่วนร่วม

(Participation) 5) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) และ 6) หลักความคุ้มค่า (Utility) เพื่อให้การบริหารจัดการโครงการพัฒนาต่างๆ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

7) ยุทธศาสตร์ที่ 7 ท้องถิ่นเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพราะความพอเพียง คือ ความพอดี ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ที่จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังมาเป็นฐานรองรับ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชุมชน ท้องถิ่นให้มีสำนึกในเรื่องของคุณธรรมทั้งความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน พากเพียร และอื่นๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลและเป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงอื่นใดทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก

8) ยุทธศาสตร์ที่ 8 การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของการรักชาติ 5 ถือเป็น การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นน้อมนำหลักศีล 5 ไปประพฤติปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี ความปรองดอง ความเอื้ออาทร และนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งในเรื่อง 1) การเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) การไม่เบียดบังผลประโยชน์ส่วนรวมเพื่อส่วนตัว 3) การไม่ละเมิดซึ่งสิทธิ เสรีภาพ หรือกระทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและเท่าเทียม 4) การสื่อสารที่ตั้งอยู่บนฐานของความสะอาด บริสุทธิ์ ปราศจากอคติ และ 5) การมีสติที่พึงระลึกได้ในทางที่ชอบการปฏิบัติด้วยธรรม มีเหตุ มีผล

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

รูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทยที่จะทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมนั้น พันธกิจสำคัญที่ทุกคนทุกฝ่ายในชุมชนหรือท้องถิ่นจะต้องร่วมกันประพฤติ ปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมและเป็นรูปแบบหรือแนวทางในการพัฒนาบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในปัจจุบันหรืออนาคต เป็นต้นว่า

1) โครงการพัฒนาและกอบกู้ความเป็นพี่เป็นน้องของคนในท้องถิ่น โดยมุ่งให้กลับคืนมาอยู่ร่วมสังคมด้วยความสงบสุขดังเช่นในอดีต

2) โครงการส่งเสริมสนับสนุนความรักและความมีน้ำใจของคนในท้องถิ่น โดยมุ่งให้คนในท้องถิ่นแสดงความรัก ความผูกพัน ความห่วงหาอาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความร่วมแรงร่วมใจ และความเสมอภาคเท่าเทียมต่อกัน โดยสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดขึ้นตั้งแต่ในระดับครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน หรือในท้องถิ่น

3) โครงการชุมชนท้องถิ่นสมานฉันท์ โดยมุ่งหมายที่จะแก้ไขปัญหาการรังเกียจเหยียดฉันท์ การแบ่งแยกแตกต่าง การแก่งแย่งแข่งขันและการเอารอดเอาเปรียบระหว่างกันที่เกิดขึ้นในอดีต ทั้งนี้เพื่อความสมัคสมานสามัคคีในอนาคต

4) โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อการปรับเปลี่ยนจิตพฤติกรรม โดยมุ่งหมายให้ทุกคนทุกฝ่ายจะต้องประพฤติ ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา พุดจาปราศรัยต่อกันด้วยความเมตตา คิดแต่เรื่องดีหรือเรื่องที่มีประโยชน์ต่อกันด้วยความเมตตา แบ่งปันลาภผลที่ได้มาด้วยความชอบธรรม กระจายและแบ่งปันให้แก่กันและกันอย่างเท่าเทียมด้วยความเมตตา มั่นอยู่ในศีล อยู่ในธรรม ใช้สติ

ใคร่ครวญไตร่ตรองในการดำเนินชีวิต มีความเห็นที่ชอบประกอบด้วยธรรม และเห็นประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตน

5) โครงการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน โดยมุ่งหมายให้ทุกคน ทุกฝ่ายรู้และเข้าใจในหลักการหรืออุดมการณ์ในระบอบประชาธิปไตย โดยมุ่งผลเพื่อก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนจิตพฤติกรรมและการเคารพและให้เกียรติในบทบาท อำนาจ หน้าที่ของกันและกัน

6) โครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามรอยเท้าพ่อ โดยมุ่งหมายที่จะให้ทุกคน ทุกฝ่ายน้อมนำเอาพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ซึ่งเป็นองค์ต้นแบบในการอุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น ดังตามปฐมบรมราชโองการที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"

7) โครงการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งหมายให้ทุกคน ทุกฝ่ายควรน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นเครื่องเหนี่ยวนำในการดำเนินชีวิตและการทำงาน

8) โครงการธรรมาภิบาลกับการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนและสังคม โดยมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานแห่ง 1) หลักนิติธรรม (Rule of law) 2) หลักคุณธรรม (Morality) 3) หลักความโปร่งใส (Transparency) 4) หลักความมีส่วนร่วม (Participation) 5) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) และ 6) หลักความคุ้มค่า (Utility) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

9) โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยมุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน และท้องถิ่นน้อมนำหลักศีล 5 ไปประพฤติปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี ความปรองดอง ความเอื้ออาทร และนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งในเรื่อง 1) การเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) การไม่เบียดบังผลประโยชน์ส่วนรวมเพื่อส่วนตัว 3) การไม่ละเมิดซึ่งสิทธิ เสรีภาพ หรือกระทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและเท่าเทียม 4) การพูดจาหรือสื่อสารที่ตั้งอยู่บนฐานของความสะอาด บริสุทธิ์ ปราศจากอคติ และ 5) การมีสติที่พึงระลึกได้ในทางที่ชอบกอปรไปด้วยธรรม มีเหตุมีผล

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาแนวทางแก้ไขในกรณีสิทธิการครอบครองที่ดินสาธารณะประโยชน์ในเขตพื้นที่บึงบอระเพ็ด

2) ควรมีการศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์น้ำหายากที่มีความเสี่ยงต่อการหายสาบสูญไปจากบึงบอระเพ็ด

3) ควรมีการศึกษาการแนวทางในการแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งของบึงบอระเพ็ดท่ามกลางวิกฤตความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรอุตสาหกรรมและการพาณิชย์

4) ควรมีการศึกษากฎมีปัญญาท้องถิ่นกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลที่มีชีวิตของบึงบอระเพ็ดเพื่อการจัดสรรอรรถประโยชน์เพื่อคนในท้องถิ่น

5) ควรมีการศึกษาธรรมชาติของปัญหาการจัดการ
ท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนทางระบบนิเวศวิทยาของบึงบอระเพ็ด

บรรณานุกรม

- ชนะบุรณ์ อินทรพันธุ์. (2551). “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำ
ห้วยทับทันจังหวัดศรีสะเกษ”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิต
วิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชัยศรี ธาราสวัสดิ์พิพัฒน์ และคณะ. (2554). “การพัฒนาแนวทางการจัดการน้ำเสียแบบชุมชนมี
ส่วนร่วมของตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม”. *รายงานวิจัย*.
กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- เทพฤทธิ์ เจริญศรี. (2544). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอนุรักษ์ป่าลุ่มน้ำชมพู :
กรณีศึกษา ตำบลชมพู อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญชัย งามวิทย์โรจน์ และคณะ. (2552). “การเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและป่าต้นน้ำ กรณีศึกษาลุ่มน้ำปิงและลุ่ม
น้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก”. *รายงานวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : กรมทรัพยากรน้ำ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- เบญจมาศ สวนศิลป์พงศ์. (2552). “โครงสร้างอำนาจในชุมชน : ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมกิจกรรม
ชุมชนแออัดทางรถไฟเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยากร). (2548). “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติ
วิธี : ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำตาช้าง จ.เชียงใหม่”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
(พระพุทธศาสนา)*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสรี ชาเหลา และคณะ. (2545). “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนรอบบึงบอระเพ็ดจังหวัด
นครสวรรค์”. *รายงานวิจัย*. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- United Nation. (1981). “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community
Level Action and Nation Development Report of The Meeting for The
Adhoc Group of Expert”. *Department of Internation Economic and Social
Affair*. New York: United Nation.

การพัฒนาารูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4

A MODEL DEVELOPMENT OF THE BEST PROVINCIAL MEDITATION
INSTITUTES IN SANGHA ADMINISTRATION REGION 4

พระครูพิสิทธิธรรมโมภาส (ประสิทธิ์ ชิตมาโร) *

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 2) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 และ 3) เพื่อนำเสนอการพัฒนาารูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่า ด้านสถานที่มีความสะดวก สงบ สะอาด ปลอดภัย และเพียงพอในการใช้เพื่อปฏิบัติธรรม ด้านวิทยากรเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีภาวะผู้นำ มีความสามัคคีปรองดองกัน ด้านการจัดการมีระบบงานที่ดี มีผลงานที่โดดเด่น และเน้นความโปร่งใส

2. หลักการและวิธีการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่า มี 3 ด้านได้แก่ ด้านสถานที่เป็นไปตามหลักอวาสาสัปปายะ มีความสะดวก สงบ สะอาด ปลอดภัยและมีความเพียงพอต่อผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ด้านวิทยากรเป็นไปตามหลักบุคคลสัปปายะต้องมีความรอบรู้ มีภาวะผู้นำ สามารถนำความสามัคคีปรองดองให้กับผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ด้านการบริหารจัดการเป็นไปตามธัมมสัปปายะ คือ ต้องมีการจัดการระบบที่ดี มีผลงานเป็นที่ประจักษ์โดดเด่น โดยเน้นการบริหารด้วยความโปร่งใส ประยุกต์ใช้กับหลักสาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่ เมตตาทายกรรม คือ ทำต่อกันด้วยความเมตตาเมตตาเวทิตายกรรม คือ พุดกันด้วยความเมตตา เมตตาโมกกรรม คือ คิดต่อกันด้วยความเมตตา สาธารณโภคี คือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มาด้วยความชอบธรรม สีลสามัญญตา มีความประพฤติเสมอภาคกันและ ทิฏฐิสามัญญตา คือ การปรับความคิดเห็นด้วยเหตุผล ถูกต้องเหมือนกัน

3. การพัฒนาารูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่า มี 3 รูปแบบได้แก่ 1) รูปแบบการพัฒนาสถานที่ที่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่

*Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ดี เป็นสถานที่สำรวจมาจากสำนักปฏิบัติธรรมที่รักษาสิ่งแวดล้อม ทุกคนพร้อมปฏิบัติตามกฎระเบียบ
 เพียงพร้อมด้วยคนทำความดี อยู่บนวิถีทางสายกลาง 2) รูปแบบการพัฒนาวิทยากรให้มีความรู้ มี
 ทักษะที่ดีมีวาจาศิลป์สร้างสรรค์สร้างขวัญ กำลังใจในการทำงาน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น มีมนุษย
 สัมพันธ์ และมีทัศนคติเชิงบวก 3) รูปแบบการพัฒนาการจัดการ มีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
 การสื่อสารที่สร้างสรรค์ มีจิตสำนึกร่วมกันรับผิดชอบแบ่งปันทั่วถึงและเป็นธรรมคำนึงถึงศีลเป็นฐาน
 ความคิด สานสัมพันธ์ด้วยการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

คำสำคัญ : การพัฒนา, การบริหาร, สำนักปฏิบัติธรรม

ABSTRACT

Objectives of this study were 1) to study the general conditions of the administration of the best Provincial Meditation Institutes in Sangha Administrative Region 4; 2) to study the principle and methods of the administration of the best Provincial Meditation Institutes in Sangha Administrative Region 4; and 3) to propose a model development of the best Provincial Meditation Institutes in Sangha Administrative Region 4. This study is a mixed research between a quantitative research and qualitative one. The quantitative study used a questionnaire with a reliability value of 0.929 for collecting data from 397 samples, viz., and meditation practitioners in the best Provincial Meditation Institutes in Sangha Administrative Region 4 by a Random Sampling method. The qualitative study used an in-depth interview for collecting data from 25 key informants and a focus group technique with 12 participants. By an in-depth interview using a purposive selection method. The content analysis was used for analyzing qualitative data based on the 4'C Technique Analysis including data collection, data procedure, finding and reviewing of data, and finally presentation of data results.

Findings of the study were as follows:

1.Regarding the general conditions of the administration of the best Provincial Meditation Institutes in Sangha Administrative Region 4 it found that the conditions of place were convenient, peaceful, clean, safe and sufficient for meditation practice; and the conditions of masters were of an experience, leadership, unity, discipline, outstanding performance and transparency.

2. With respect to the principle and methods of the administration of the best Provincial Meditation Institutes in Sangha Administrative Region 4 it revealed that there were 3 aspects: the place was based on the principle of the suitable abode including convenience, peace, cleanness, safety and sufficiency for

meditation practitioners; the master was based on the suitable person including an experience, leadership, unity, discipline, outstanding performance and transparency; and the suitable administration was based on the suitable Doctrine including a good system management, outstanding performance and transparency applying the Six states of conciliation comprising being amiable in deed with each other, being amiable in word with each other, being amiable in thought with each other, sharing any lawful gains with virtuous fellows, keeping without blemish the rules of conduct along with one's fellows and being endowed with right views along with one's fellows.

3. In respect of a model development of the best Provincial Meditation Institutes in Sangha Administrative Region 4 it found that there existed 3 models: 1) the model of the place development with a green environment, oral fixation, environmental protection, following strict rules, regulations and middle way; 2) the model of the master development with a good knowledge, creative speech, motivation, generosity to others, human relations and positive attitude; and 3) the model of the administration development with participatory administration, creative communication, accountability and justice, being subject to morality and cooperation with good friendship.

Keywords: development, administration, meditation institutes

1. บทนำ

แนวการปฏิบัติกรรมฐานในประเทศไทยปัจจุบันมีรูปแบบการปฏิบัติที่หลากหลายตามแนวทางที่คณาจารย์ได้คิดค้น พัฒนาขึ้นให้เหมาะกับจริตนิสัยของตนเองโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อทำจิตให้สงบ ระวังและเพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันตามความเป็นจริง รูปแบบวิธีการปฏิบัติที่ต่างกันไป แต่เป็นไปเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายอันเดียวกันคือ ความสงบ ระวังใจและให้เกิดสติปัญญา สายการปฏิบัติที่ได้รับความนิยมจากพุทธบริษัททั่วไปมีอยู่ 5 สายหลัก คือ แนวการปฏิบัติสายปริกรรม ภาวนาพุทธโธ แนวการปฏิบัติแบบพอง-ยุบ แนวการปฏิบัติแบบเคลื่อนไหว แนวการปฏิบัติแบบวิชชาธรรมกาย แนวการปฏิบัติแบบอานาปานสติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำการสำรวจวัดทั่วประเทศที่มีความพร้อม จัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ต่อการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม โดยการมุ่งให้แต่ละจังหวัดควรมีสถาบันปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน อย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง และพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดคุณสมบัติสำนักปฏิบัติธรรม โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 3

ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งการดำเนินงานทั้ง 3 ด้านต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ดี ทั้งการวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากรเพื่อปฏิบัติงาน การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณ รวมไปถึงการใช้เทคนิคทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สำหรับแนวทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถส่งเสริม สนับสนุนในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมหลายประการ โดยเฉพาะหลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมในการให้ระลึกถึง กระทำอันเป็นที่รัก เป็นที่เคารพ ย่อมเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มี 6 ประการ อันได้แก่ เมตตาทายกรรม เมตตาวิกรรม เมตตาโมกรรม เมตตาสาธณโมคิ เมตตาศีลสามัญตา เมตตาทัญญูสามัญตาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ประกอบไปด้วย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพิจิตร เป็นเขตการปกครองคณะสงฆ์ที่มีผู้มาปฏิบัติธรรมจำนวนมาก มีสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้รับการพิจารณาให้ตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดรวมทั้งสิ้น 22 สำนัก ในจำนวนนี้มีสำนักปฏิบัติธรรมที่รับรางวัลดีเด่นรวมทั้งสิ้นเพียง 6 สำนักเท่านั้น ซึ่งหมายความว่าอีก 16 สำนักยังไม่มีคุณสมบัติเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ใช้ในการพิจารณา 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการ ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษานำแนวทางการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 มาบูรณาการกับหลักสาราณียธรรม เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดตามหลักสาราณียธรรม และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 และสำนักปฏิบัติธรรมอื่นๆต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4
- 2.3 เพื่อนำเสนอการพัฒนาารูปแบบวิธีการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ พื้นที่ในการปกครองของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 มีจำนวนทั้งสิ้น 4 จังหวัดได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสาร ตำราและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสำนักปฏิบัติธรรมหลักสาราณียธรรม 6 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในการวิจัย

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ประกอบด้วย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดนครสวรรค์จำนวน 42,836 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2556)

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาจำนวน 37 รูป/คนโดยการเจาะจง จากการสัมภาษณ์แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ พระสังฆาธิการ ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 จำนวน 25 รูป/คน และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) พระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค จำนวน 12 รูป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอ วิธีดำเนินการวิจัย กระบวนการวิจัย และขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ(Quantitative Research)

4.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 ประกอบด้วยจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพิจิตรมีจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 42,846 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวน 397 คน

4.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มประกอบด้วย กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ประกอบด้วยจังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร และ จังหวัดเพชรบูรณ์ และเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 12 รูป เพื่อร่วมระดมความคิดเห็นการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire)

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ที่ใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลจากการรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือบทความ งานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 และได้แจกแบบสอบถามแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมในสำนักจำนวนทั้งสิ้น 396 ชุด และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และทำการบันทึกข้อมูล โดยการจดบันทึก และการบันทึกเทป และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาความเป็นไปได้ของการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 ใน 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร และด้านการบริหารจัดการการทดสอบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติธรรมต่อการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ด้วยสถิติ การทดสอบค่าที่ t-test กรณีมีตัวแปรสองกลุ่ม การทดสอบค่าเอฟ F-Test กรณีมีตัวแปรสามกลุ่ม วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการเปรียบเทียบ

ความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Fisher's Least Significant Difference: LSD)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ในข้อมูลที่สอดคล้องกันเพื่อค้นหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 และนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “การพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4” โดยนำเสนอเป็นความเรียง ตาราง

5. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่า ด้านสถานที่มีความสะดวก สงบ สะอาด ปลอดภัย และเพียงพอในการใช้เพื่อปฏิบัติธรรม ด้านวิทยากรเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีภาวะผู้นำ มีความสามัคคีปรองดองกัน ด้านการจัดการมีระบบงานที่ดี มีผลงานที่โดดเด่น และเน้นความโปร่งใส

2. หลักการและวิธีการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่า มี 3 ด้านได้แก่ ด้านสถานที่เป็นไปตามหลักอวาสาสี่ปายะ มีความสะดวก สงบ สะอาด ปลอดภัยและมีความเพียงพอต่อผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ด้านวิทยากรเป็นไปตามหลักบุคคลสี่ปายะต้องมีความรอบรู้ มีภาวะผู้นำ สามารถนำความสามัคคีปรองดองให้กับผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ด้านการบริหารจัดการเป็นไปตามธัมมสี่ปายะ คือ ต้องมีการจัดการระบบที่ดี มีผลงานเป็นที่ประจักษ์โดดเด่น โดยเน้นการบริหารด้วยความโปร่งใส ประยุกต์ใช้กับหลักสาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่ เมตตา กายกรรม คือ ทำต่อกันด้วยความเมตตา เมตตาวาจิกายกรรม คือ พูดกันด้วยความเมตตา เมตตานิกรม คือ คิดต่อกันด้วยความเมตตา สาธารณ โภคิ คือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มาด้วยความชอบธรรม สีลสามัญญตา มีความประพฤติเสมอภาคกันและ ทิฐฐิสามัญญตา คือ การปรับความคิดเห็นด้วยเหตุผล ถูกต้องเหมือนกัน

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่า มี 3 รูปแบบได้แก่ 1) รูปแบบการพัฒนาสถานที่ที่มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นสถานที่สำหรับวจาสำนักปฏิบัติธรรมที่รักษาสิ่งแวดล้อม ทุกคนพร้อมปฏิบัติตามกฎระเบียบพร้อมด้วยคนทำความดี อยู่บนวิถีทางสายกลาง 2) รูปแบบการพัฒนาวิทยากรให้มีความรู้ มีทักษะที่ดีมีวาจา ศิลปสร้างสรรค์สร้างขวัญ กำลังใจในการทำงาน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ และมีทัศนคติเชิงบวก 3) รูปแบบการพัฒนาการจัดการ มีการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมการสื่อสารที่สร้างสรรค์ มีจิตสำนึกร่วมกันรับผิดชอบ แบ่งปันทั่วถึงและเป็นธรรมค่านึงถึงศีลเป็นฐานความคิด สานสัมพันธ์ด้วยการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

6. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยขอแนะนำเฉพาะประเด็น การพัฒนารูปแบบการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 มาเป็นประเด็นในการอภิปราย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

สภาพทั่วไปของการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4

ในการศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามประชากรตัวอย่างจำนวน 396 คน พบว่าความคิดเห็นต่อสภาพทั่วไปของการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์** ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติธรรมฐานของนักศึกษาในโครงการฝึกอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ 2555 ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดมกุฏกษัตริยาราม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่เข้าอบรมในโครงการฝึกอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดมกุฏกษัตริยาราม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นด้านการบริหารจัดการ มากที่สุด คือ งบประมาณในการพัฒนายังมีไม่เพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการยังขาดสภาพคล่องตัว เนื่องจากไม่มีทุนสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ ขาดเครื่องมืออุปกรณ์สนับสนุนจากองค์กรต่างๆ ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำงาน

หลักการและวิธีการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านวิทยากร ด้านการบริหารจัดการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการ การสอนกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในอังกฤษทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านสถานที่ และด้านวิทยากร หลักการบริหารงานตามศาสตร์ตะวันตก 4 ประการได้แก่การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุม เพื่อทราบแนวทางเกี่ยวกับการกระบวนกรบริหารที่ใช้ความรู้ ทักษะ เทคนิค วิธีการ และทรัพยากรอย่างเหมาะสม เกี่ยวกับคนโดยอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจ ผสมผสานและประสานงาน มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหากังวาล ธีรธมฺโม (ศรีชัย)** ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุน คือการวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางของการทำงาน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การอำนวยการ การควบคุมกำกับกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินตามแผนที่วางไว้

การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน การจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงินและตรวจสอบการประยุกต์ใช้กับหลักสาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่ เมตตาทายกรรมทำอะไรก็ทำด้วยเมตตาธรรมต่อกัน วจีทายกรรม พูดอะไรก็พูดด้วยเมตตาธรรมต่อกัน เมตตามโนกรรม คิดอะไรก็คิดด้วยเมตตาธรรมต่อกัน สาธารณโภคี แบ่งปันสิ่งที่ดีมาได้มาด้วยชอบธรรมแก่กัน สามัญญตา มีศีลมีความประพฤติเสมอกัน ทิฐุสัมมัญญตา มีความคิดเห็นเสมอกัน ผู้ประพฤติธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้ระลึกถึงความดีที่ทำต่อกัน นำมาพัฒนารูปแบบจากเดิมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นหลักการพัฒนารูปแบบการบริหารงานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่ามี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 ด้านสถานที่ พบว่า มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นสถานที่สำรวมวาจา สำนักรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นสถานที่ที่ทุกคนพร้อมใจปฏิบัติตามกฎระเบียบ ตั้งมั่นอยู่ในความดีบนวิถีทางสายกลาง เป็นไปตามหลักอวาสสัปปายะ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ**พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ควรพัฒนา คือ ด้านสถานที่ให้มีความเป็นสัปปายะ แต่มีความแตกต่างจากการศึกษาวิจัยของ**พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์** ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติธรรมฐานของนักศึกษาในโครงการฝึกอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ 2555 ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดมกุฏกษัตริ์วันมหาวิทยาลัทยมหาภูมิบาลวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า การสอนให้ปฏิบัติในแต่ละวิธี ไม่มีความเหมาะสมกับสถานที่ นั่งสมาธิ เดินจงกรม ที่คับแคบ แออัด จึงควรสอนวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับสถานที่หรือหาสถานที่ที่เหมาะสมกับจำนวนของผู้ปฏิบัติ

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 ด้านวิทยากร พบว่า การพัฒนาวิทยากรให้มีความรู้และทักษะดี เป็นผู้ที่มีวิชาวาดศิลป์สร้างสรรค์ สามารถสร้างขวัญ กำลังใจให้กับผู้ร่วมงาน และผู้ปฏิบัติธรรมได้ เป็นผู้ที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีทัศนคติเชิงบวก เป็นไปตามหลักบุคคลสัปปายะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **แม่ชีเนรัชฌา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์** ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีบริหารเพื่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม” จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาโครงสร้างในการบริหาร มีการพัฒนาบุคลากร พัฒนาสื่อ พัฒนาร่างกายและจิตใจ พัฒนาหลักสูตร และพัฒนาสถานที่ รูปแบบการปฏิบัติทางฝั่งคณะสงฆ์ใช้หลักสติปัญญาฐาน 4 ส่วนการปฏิบัติโดยคฤหัสถ์เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางธรรมครบวงจร โดยมีหลักสูตรเป็นตัวกำหนดให้สอดคล้องกับผู้ปฏิบัติ

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีการพัฒนาบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารสร้างสรรค์ มีจิตร่วมกันรับผิดชอบ แบ่งปันทั่วถึงเป็นธรรม คำนึงถึงศีลเป็นฐาน และ สานสัมพันธ์กัลยาณมิตร โดยเป็นไปตามหลักอัมมสัปปายะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหากังวาลธีรธมฺโม (ศรชัย)** ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

ประจำจังหวัด” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริหารจัดการภายในสำนัก จัดทำบัญชี รายรับ - จ่าย ให้เป็นระบบ โปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้ บัญชีการเงินของสำนักปฏิบัติธรรมควรแยกจากบัญชีวัด จัดทำสถิติผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรม มีการตั้งทุนเพื่อการเผยแผ่ของสำนักปฏิบัติธรรม ประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านทางสื่อ และจัดทำสื่อการปฏิบัติธรรม

7. ข้อเสนอแนะ

สำหรับการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4” ทำให้พบสาระสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรมโดยทั่วไปได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังพบว่า หลักสาราณียธรรม 6 ประการ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในกาบริหารงาน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีในองค์กร และผู้วิจัยยังได้มีข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้ดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของการบริหารงานสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารงาน โดยเฉพาะการนำหลักสาราณียธรรมไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการมีเจตนารมณ์ในการเป็นองค์กรแห่งพระพุทธศาสนาเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมให้กว้างไกลสู่สากล โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. การกำหนดนโยบายการบริหารโดยสร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนมีส่วนในการรับผิดชอบต่อสถานที่ในการปฏิบัติธรรมไม่ปล่อยเป็นภาระของบุคลากรของสถานปฏิบัติธรรมแต่เพียงฝ่ายเดียว

2. สำนักปฏิบัติธรรมควรมีการบันทึกคำสอนภาวณา เผยแผ่แก่พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทั้งภายในสำนักและภายนอกสำนัก เพื่อใช้ประกอบการศึกษาการศึกษาสัมมาปฏิบัติด้วยตนเอง

3. การสร้างเครือข่ายระหว่างสำนักวิปัสสนาดีเด่น เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นที่ศรัทธาของผู้มาปฏิบัติธรรม

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสรรงบประมาณให้มีความเพียงพอต่อการส่งเสริมการดำเนินงานจัดอบรมการปฏิบัติธรรม

2. การเสริมสร้างความรู้ความสามารถของพระวิปัสสนาจารย์ให้มีจำนวนที่เพียงพอต่อการอบรมปฏิบัติธรรม

3. การกำหนดนโยบายการบริหารโดยสร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนมีส่วนในการรับผิดชอบต่อสถานที่ในการปฏิบัติธรรมไม่ปล่อยเป็นภาระของบุคลากรของสถานปฏิบัติธรรมแต่เพียงฝ่ายเดียว

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป จะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการพัฒนาการบริหารงานของสำนักปฏิบัติธรรมให้มีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น โดยการนำหลักพุทธธรรมและระเบียบวิธีวิจัย รูปแบบอื่นๆมาใช้ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสภาองค์กรชุมชนต่อไป ดังนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่น
2. การศึกษาบทบาทพระวิปัสสนาจารย์กับการฝึกอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน
3. การศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน
4. การศึกษาเรื่องสมรรถนะผู้บริหารต่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม
5. การศึกษากระบวนการพัฒนาการสร้างเครือข่ายสำนักปฏิบัติธรรมในการให้บริการฝึกอบรมวิปัสสนาแก่สังคมไทย

บรรณานุกรม

- กองพุทธศาสนศึกษา. (2557). *สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น 90 สำนักประจำปีพุทธศักราช 2556*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2549). *หลักรัฐประศาสนศาสตร์แนวคิดและกระบวนการ*. กรุงเทพมหานคร: เอ็กสปอร์ตเน็ต.
- พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์. (2555). “การปฏิบัติกรรมฐานของนักศึกษาในโครงการฝึกอบรมกรรมฐานภาคปฏิบัติ 2555 ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมวัดมกุฏกษัตริยาราม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”. *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระครูศรีรัตนธรรมนิเทศ. (2556). “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย”. *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากังวาล ธีระมโฆ (ศรชัย). (2558). “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน
INTEGRATING BUDDHIST LEADERSHIP FOR COMMUNITY
DEVELOPMENT IN NAN PROVINCE

พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ (ปล้องขัน)^{*} พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ^{**}
ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง^{***}
Watcharaphong Vajirapañño (Plongkhan)^{*} Kiattisak Kittipañño (Ratchakai)^{**}
Boonton Dockthaisong^{***}

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่าน 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน และ 3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน

การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.981 ในการเก็บข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเองกับกลุ่มตัวอย่างคือ นักพัฒนาชุมชน จำนวน 94 คน ในจังหวัดน่านทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 22 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะทางด้านเทคนิคงาน (Technical skill) ทักษะทางด้านเทคนิคคน (Human skill) และทักษะทางด้านความคิด (Conceptual skill) อยู่ในระดับมาก

^{*} Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{***} Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{**} Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

คุณลักษณะภาวะผู้นำทั้ง 3 ประการนี้ เป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่าน ก็คือ ทักษะของผู้บริหาร ในยุคปัจจุบันเราต้องยอมรับว่าผู้บริหารต้องทำงานหนักกว่าในอดีต จะต้องพัฒนาตนเองหลายด้านกว่าในอดีต เนื่องจากเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ เทคโนโลยีใหม่ๆตลอดเวลา ผู้บริหารในยุคปัจจุบันจะต้องเรียนรู้งานด้านประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ตนเองและองค์กร ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นคนที่ต้องอดทนต้องแรงเสียดทานซึ่งมีมากกว่าในอดีต

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดน่าน พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.830$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และทักษะการบริหารมีความสัมพันธ์ ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.788$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ในขณะที่เดียวกันหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำมีหลักในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น หลักพุทธธรรม สำหรับพัฒนาภาวะผู้นำแล้วนับว่าเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก เพราะว่าผู้นำจำเป็นต้องมีหลักธรรม ประจำตัวในการมีชีวิตอยู่ในสังคม และมีความหมายต่อสังคม หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรม ของสัตบุรุษธรรม ที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของคนดี สัตบุรุษ หมายถึง คนที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ คือ มีพฤติกรรมถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือเรียบร้อยดีไม่มี โทษ เป็นผู้ที่มีจิตสงบระงับจากบาปอกุศลธรรม ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนมา ซึ่งจะสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชน หลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักผล ความเป็นผู้รู้จักตน ความเป็นผู้รู้จักประมาณหรือรู้จักความพอเพียง ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาหรือรู้จักเวลาที่เหมาะที่ควร ความเป็นผู้รู้จักชุมชนและสังคม และ ความเป็นผู้รู้จักบุคคลหรือรู้จักเลือกใช้บุคคลที่เหมาะสมกับงาน

3. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน คือ เสริมสร้างพลังเครือข่ายชุมชน ให้มีการพัฒนากลไกการบริหารจัดการชุมชนและส่งเสริมแผนพัฒนาชุมชนสู่นโยบายระดับชาติการ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง คือ การบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้คุณภาพอย่างต่อเนื่อง และสร้างภาพลักษณ์องค์กรในทิศทางที่ดี การสร้างสรรค์ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข สร้าง เครือข่ายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเสริมสร้างความสุข มวลรวมชุมชนโดยพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความสุข มวลรวมของชุมชนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน ควรปรับกระบวนการทัศนในการพัฒนาโดยใช้รูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน เพื่อเป็นกระบวนการขั้นตอนการทำงานกับชุมชนให้มี ประสิทธิภาพ ให้เอื้อต่อการพัฒนาประชาชนโดยจัดทำแผนแม่บทของชุมชนโดยแผนแม่บทเกิดจาก ความคิดของประชาชนในชุมชน โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชนเพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการให้ชุมชน และจัดการระบบข้อมูล เพื่อสนับสนุนข้อมูลและองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการ พัฒนาการดำเนินงาน และควรสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานองค์กร ภาคอื่นๆ เพื่อขอความร่วมมือใน

การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดการฝึกอบรมพัฒนาสร้างงานอาชีพหรือองค์ความรู้อื่นๆที่ประชาชนต้องการ เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อยู่ด้วยกันอย่างสันติสุขโดยการประยุกต์ใช้ หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาชุมชนด้วย

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, การพัฒนาชุมชน, จังหวัดน่าน

ABSTRACT

Objectives of this study were: 1) to study the traits leadership of communication leaders in Nan Province, 2) to study the factors influencing the traits leadership in Nan Province, and 3) to present the development of integrating Buddhist leadership for community development in Nan Province. This study is a mixed researches between a quantitative research and qualitative one. The quantitative study used a questionnaire with a reliability value of 0.981 for collecting data from 94 samples, viz, and all of community development officer in Nan Province for the analysis of this information. The data were statistically analyzed using frequency, percentage, means, standard deviation, and Pearson's product moment correlation. The qualitative study used an in-depth-interview for collecting data from 22 key informants and a focus group discussion technique with 10 participants, purposefully selected and analyzed data by content analysis and descriptive interpretation.

The findings were as follows :

1) Regarding the traits leadership of communication leaders in Nan Province maintain high level ($\mu = 3.98$) respectively be Technical skill, Human skill, Conceptual skill. These 3 characteristics were the characteristics of community leaders in Nan Province; administrative skill. It was all agreed upon that at present leaders work harder than in the past, must develop oneself in many aspects more than the past, Since it is the age of information, the technological know-how is the must. Administrators must learn public relations to publicize oneself and the organizations, Good administrators are the one who can tolerate the attacks from all directions which are more now than ever.

2) With respect to the factors influencing the traits leadership in Nan province: The leadership in accordance with Sappurisa-dhamma 7 was found that the positive correlation in high level ($r=0.830$), statistically significant at the 0.01, and administrative skill in high level ($r=0.788$) statistically significant at the 0.01

accepting hypothesis. Meanwhile, Buddhadhamma is the important part helping leaders have principles to lead and develop the better quality of life of people in communities. Buddhadhamma is the big and important matter. Leaders must have Dhamma or principles of their own in order to live their lives in communities meaningfully. Sappurisadhamma is the virtue of good man, make man the human being, Good human being is the person who has good conduct in body, speech and mind. He behaves righteously without harm. He is peaceful from all sins, not to do harm to oneself and others. This is a good support and develop the livelihood of people in communities. Sappurisadhamma 7 consists of knowing cause, knowing effects, knowing self, knowing moderation or sufficiency, knowing time and place, knowing company and community and knowing people, knowing how to select and use people on the basis of individual differences.

3. In respect of the development of integrating Buddhist leadership for community development in Nan Province it found that there were 3 aspects: strengthening the capacity of community administrative were communication synergy networking by mechanism development, and promoting the community development plan to nation policy, the promoting for high performance organization by quality strategic management communication, creative cross communication happiness, participative and development to solve the poverty problem, promoting the sufficiency village to cross village happiness, and promoting the process of cross communication happiness. In respect of the community development office, Nan Province should to paradigm shift, used efficiency communication networking, people created development communication plan, analyzed communication environment, database knowledge management system for performance, activity participation networks, integrate Sappurisa-dhamma 7 community development to cross communication happiness.

Keywords : Integrating Buddhist Leadership, Community Development,
Nan Province

1. บทนำ

การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันตามลักษณะของปัญหาตามสติปัญญาและความประสงค์ของแต่ละบุคคลตั้งนั้นระดับคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีหลายระดับทั้งที่เป็นสัจธรรมเบื้องต้นเบื้องต้นและเบื้องต้นสูงมีทั้งส่วนที่เรียกว่า

เป็นโลกิยธรรมและโลกุตระธรรมเป็นต้นการนำหลักธรรมมาใช้กับการแก้ปัญหาของสังคมถือเป็นสิ่งสำคัญในสังคมไทยปัจจุบันในสังคมทุกๆสังคมย่อมมีผู้นำซึ่งเป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการนำสมาชิกไปสู่เป้าหมายที่ได้วางเอาไว้ร่วมกันสังคมไทยก็เช่นเดียวกันย่อมมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธหมายถึงผู้ที่มีความรอบรู้รอบคอบมีวิสัยทัศน์มีความรู้ความสามารถรับผิดชอบในการทำงานมีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมองผู้ใต้บังคับบัญชาในแง่ดีมีความยุติธรรมมีหัวใจพระพรหม รู้รักสามัคคีมีความเสียสละไม่มีมานะทิฐิปราศจากอคติซึ่งคุณธรรมต่างๆเหล่านี้จะต้องมีอยู่ในตัวของผู้นำที่จะทำให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงานด้วยการบริหารตนการบริหารคนและการบริหารงานในองค์กรตามแนวทางของพระพุทธศาสนาถือว่าการที่จะเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ดีนั้นต้องมีคุณสมบัติตามหลักพุทธธรรมผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธที่จะนำบุคคลอื่นนั้นตามรอยพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นองค์กรมีขนาดใหญ่เท่าใดความสำคัญของผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีต่อสมาชิกในองค์กรก็ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นองค์กรใดได้ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ดีองค์กรนั้นก็จะได้ไปด้วยในทางตรงกันข้ามองค์กรใดได้ผู้นำที่ไม่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธองค์กรนั้นก็จะต้องประสบกับความยากลำบากในการบริหารงานขององค์กรนั้นๆ (Sumet Tuntiwetchakul, 2531 : 30 – 31)

“การพัฒนา (Development)” เป็นสิ่งที่ทุกสังคมยอมรับและให้ความสำคัญและพยายามหาทางที่จะไปสู่ผลสัมฤทธิ์ด้วยแนวทางและวิธีการต่างๆตามระบบความคิดความเชื่อและปรัชญาที่เรียกว่า “กระบวนทัศน์การพัฒนา” (Development paradigm) ที่ปรากฏอยู่ในสังคมซึ่งไม่ได้คงที่ตายตัวอยู่ตลอดไปเพราะแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเป็นแนวความคิดเชิงปทัสฐานจึงมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัยที่เกี่ยวข้องกระบวนทัศน์การพัฒนาในสังคมใดสังคมหนึ่งย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดอุดมการณ์เป้าหมายและแนวทางรวมถึงนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาอันมีผลต่อวิถีการดำรงชีวิตด้านต่างๆ ของคนในสังคมนั้น ได้แก่ 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับ “คนและชุมชน” 2) จัดระบบการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงในพื้นที่เป้าหมาย 3) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการนำวิธีการพัฒนามาใช้ในชุมชนวิธีการหนึ่ง เช่นเดียวกับการศึกษา การพัฒนาการเมือง การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเกษตร การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งมีปรัชญา แนวความคิด หลักการวิธีการและแนวทางปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเองการพัฒนาชุมชนจึงแตกต่างออกไปจากการพัฒนาที่กล่าวแล้วข้างต้น การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชนให้มีมาตรการความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นวิธีการนำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น การพัฒนาชุมชน จึงเป็นกระบวนการที่รัฐบาลและประชาชนในชุมชน ร่วมมือกันวางแผนเพื่อปรับปรุงสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและสิ่งแวดล้อม ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเองของประชาชนเป็นสำคัญ แต่ถ้าประชาชนไม่เกิดความคิดริเริ่มด้วยตนเอง รัฐบาลก็ใช้

เทคนิคกระตุ้นเตือน ให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และถ้ามีความจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรชุมชนในการพัฒนาชุมชนได้ (Sonthaya Tuntiwetchakul, 2553 : 95)

การพัฒนาชุมชน มีเป้าหมายที่จะพัฒนาคนในชุมชน ทุกคนทุกกลุ่มและทุกประเภท และมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ มากกว่าด้านอื่นๆ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า การพัฒนาชุมชนในประเทศไทย ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันเรา ก็ยังเน้นเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก เน้นความเจริญทางวัตถุ จนทำให้คนในสังคมเรา มัวสุมหลงกับความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย และก่อให้เกิดปัญหาสังคม ตามมามากมาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน พฤติกรรมของคนในสังคมเบี่ยงเบนไปในทางย่อหย่อนศีลธรรม จริยธรรมชาตินิยม และเอารอดเอาเปรียบกัน อย่างไรก็ตามพัฒนาชุมชนก็ยังคงอาศัยผู้นำชุมชนเป็นหลักในการร่วมมือพัฒนาท้องถิ่น ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นและเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงจากงานวิจัยการบริหารชุมชน(สังคม)เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสังคมเมืองพบว่าปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยที่สำคัญได้แก่ด้านภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน (Tatsanee Luckkanapichonchut, 2545)

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนดำเนินไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อยและไปในทิศทางเดียวกันในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชน โดยเป้าประสงค์หลักคือ ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน แต่ปัจจัยสำคัญที่ผู้นำชุมชนในฐานะเจ้าของเจ้าของชุมชนที่จะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน โดยบูรณาการหลักสี่ปรัศธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารความหลากหลายและความแตกต่างของชุมชนในจังหวัดน่าน และนำเสนอรูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการบูรณาการการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่านต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่าน
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน
- 2.3 เพื่อนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยวิธีการแจกแบบสอบถามกับนักพัฒนาชุมชน จำนวน 94 คน และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

(In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 รูป/คน คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ และการบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสงฆ์พัฒนาในภาคเหนือตอนล่าง โดยมีเครื่องมือในการวิจัย คือ

1. แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน จำนวน 94 คน

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน จำนวน 22 รูป/คน คือ

1. กลุ่มผู้ปฏิบัติการด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน ได้แก่
2. กลุ่มนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนและภาวะผู้นำ จำนวน 6 คน
3. กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน
4. กลุ่มประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยสนทนากลุ่มเพื่อภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน โดยนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 10 รูป/คน

5. ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารในจังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะทางด้านเทคนิคงาน (Technical skill) ทักษะทางด้านเทคนิคคน (Human skill) และทักษะทางด้านความคิด (Conceptual skill) อยู่ในระดับมากคุณลักษณะภาวะผู้นำทั้ง 3 ประการนี้ เป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารในจังหวัดน่าน ก็คือ ทักษะของผู้บริหาร ในยุคปัจจุบันเราต้องยอมรับว่าผู้บริหารต้องทำงานหนักกว่าในอดีต จะต้องพัฒนาตนเองหลายด้านกว่าในอดีต เนื่องจากเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร จึงจำเป็นต้องเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ตลอดเวลา ผู้บริหารในยุคปัจจุบันจะต้องเรียนรู้งานด้านประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเพื่อ

เป็นการประชาสัมพันธ์ตนเองและองค์กร ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นคนที่ต้องอดทนต่อแรงเสียดทานซึ่งมีมากกว่าในอดีต

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.830$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และทักษะการบริหารมีความสัมพันธ์ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.788$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ในขณะที่เดียวกันหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำมีหลักในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น หลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาภาวะผู้นำแล้วนับว่าเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก เพราะว่าผู้นำจำเป็นต้องมีหลักธรรมประจำตัวในการมีชีวิตอยู่ในสังคม และมีความหมายต่อสังคม หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมของสัตบุรุษธรรม ที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของคนดี สัตบุรุษ หมายถึง คนที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ คือ มีพฤติกรรมถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือเรียบริยดีไม่มีโทษ เป็นผู้มั่งคั่งสงบระงับจากบาปอกุศลธรรม ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนมา ซึ่งจะสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชน หลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักผล ความเป็นผู้รู้จักตน ความเป็นผู้รู้จักประมาณหรือรู้จักความพอเพียง ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาหรือรู้จักเวลาที่เหมาะที่ควร ความเป็นผู้รู้จักชุมชนและสังคม และ ความเป็นผู้รู้จักบุคคลหรือรู้จักเลือกคบบุคคลที่เหมาะสมกับงาน

3. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน คือ เสริมสร้างพลังเครือข่ายชุมชนให้มีการพัฒนาภาคการบริหารจัดการชุมชนและส่งเสริมแผนพัฒนาชุมชนสู่นโยบายระดับชาติการเสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง คือ การบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้คุณภาพอย่างต่อเนื่อง และสร้างภาพลักษณ์องค์กรในทิศทางที่ดี การสร้างสรรค์ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข สร้างเครือข่ายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเสริมสร้างความสุขมวลรวมชุมชนโดยพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความสุขมวลรวมของชุมชนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน ควรปรับกระบวนการทัศนในการพัฒนาโดยใช้รูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน เพื่อเป็นกระบวนการขั้นตอนการทำงานกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ให้เอื้อต่อการพัฒนาประชาชนโดยจัดทำแผนแม่บทของชุมชนโดยแผนแม่บทเกิดจากความคิดของประชาชนในชุมชน โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชนเพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการให้ชุมชน และจัดการระบบข้อมูล เพื่อสนับสนุนข้อมูลและองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการทำงาน และควรสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานองค์กร ภาคอื่นๆ เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดการฝึกอบรมพัฒนาสร้างงานอาชีพหรือองค์ความรู้อื่นๆที่ประชาชนต้องการ เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อยู่ด้วยกันอย่างสันติสุขโดยการประยุกต์ใช้ หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาชุมชนด้วย

6. อภิปรายผล

คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะทางด้านเทคนิคงาน (Technical skill) ทักษะทางด้านเทคนิคคน (Human skill) และทักษะทางด้านความคิด (Conceptual skill) อยู่ในระดับมาก คุณลักษณะภาวะผู้นำทั้ง 3 ประการนี้ เป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่าน ก็คือ ทักษะของผู้บริหาร ในยุคปัจจุบันเราต้องยอมรับว่าผู้บริหารต้องทำงานหนักกว่าในอดีต จะต้องพัฒนาตนเองหลายด้านกว่าในอดีต เนื่องจากเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร จึงจำเป็นต้องเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดเวลา ผู้บริหารในยุคปัจจุบันจะต้องเรียนรู้งานด้านประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ตนเองและองค์กร ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นคนที่ต้องอดทนต่อแรงเสียดทานซึ่งมีมากกว่าในอดีตสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงชัย สิงอุดม ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ผลการวิจัย พบว่า 1 สภาพทั่วไปของการมีภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 พบว่าได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการด้านการมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองสภาพการณ์ออก 2) ภาวะผู้นำด้านความชำนาญในงาน 3) ภาวะผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ดี และการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมสังฆาไสถนสูตร อยู่ในระดับมากทั้งหมด และ ภาวะผู้นำด้านการมีปัญญา/ความสามารถ(วิยโต) ภาวะผู้นำด้านการเป็นผู้มีระเบียบวินัยดี (วินีโต)ภาวะผู้นำด้านความกล้า/กล้าหาญ(วิสารโท) ภาวะผู้นำด้านการรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร (ธัมมานุธัมมปฏิปันโน) อยู่ในระดับมาก (Thongchai Singudom, 2556) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ ศิริสรธริทธิ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี สอดคล้องกับพฤติกรรมในแต่ละบทบาทมีจำนวน 48 คุณลักษณะ จัดกลุ่มคุณลักษณะภาวะผู้นำเป็น 4 ด้าน คือ คุณลักษณะผู้นำด้านบริการ คุณลักษณะผู้นำด้านวิชาการ คุณลักษณะผู้นำด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะผู้นำด้านคุณธรรม และจริยธรรม (Somboon Sirisunhirun, 2557)

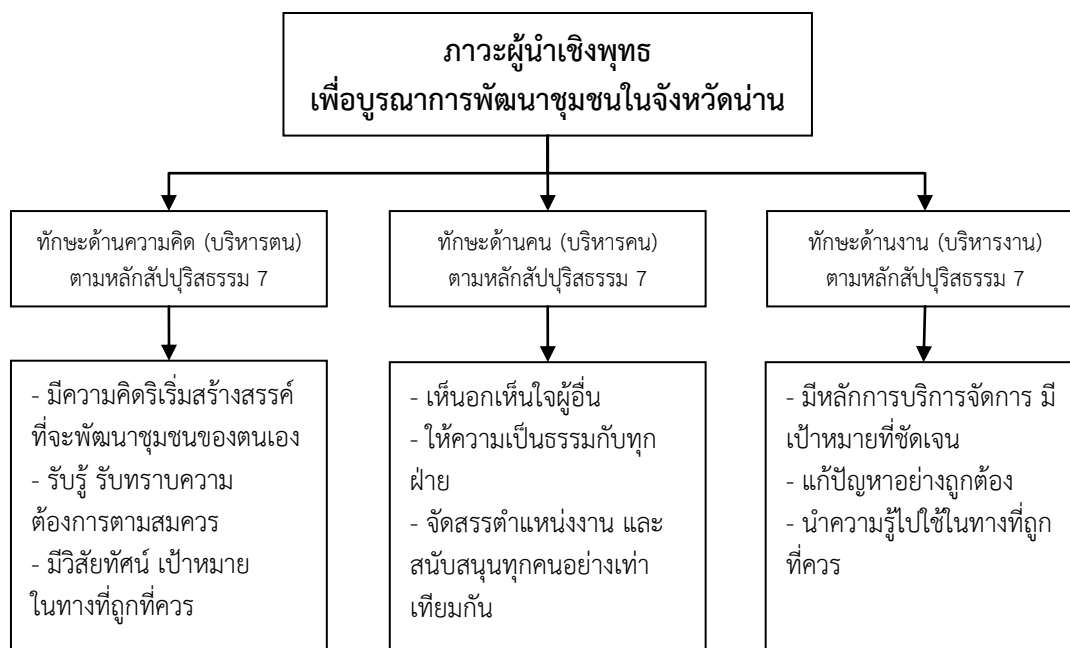
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบุรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน พบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.830$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และทักษะการบริหารมีความสัมพันธ์ ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.788$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ในขณะที่เดียวกันหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ นำมีหลักในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น หลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาภาวะผู้นำแล้วนับว่าเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก เพราะว่าผู้นำจำเป็นต้องมีหลักธรรมประจำตัวในการมีชีวิตอยู่ในสังคม และมีความหมายต่อสังคม หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักธรรมของสัตบุรุษธรรม ที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของคนดี สัตบุรุษ หมายถึง คนที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ คือ มีพฤติกรรมถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือเรียกร้อยดีไม่มีโทษ เป็นผู้มิจิตสงบระงับจากบาปอกุศลธรรม ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนมา ซึ่งจะสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชน หลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย

ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักผล ความเป็นผู้รู้จักตน ความเป็นผู้รู้จักประมาณหรือรู้จักความพอเพียง ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลาหรือรู้จักเวลาที่เหมาะที่ควร ความเป็นผู้รู้จักชุมชนและสังคม และความเป็นผู้รู้จักบุคคลหรือรู้จักเลือกใช้บุคคลที่เหมาะสมกับงานสอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพร วงศ์โสภาน ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธตามหลักสัพปริสธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาความคิดเห็นของประชาชน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ปรินญาพุทธศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า จากการสอบถามตัวแทนประชาชนในพื้นที่อำเภอสันป่าตองรวม 380 คน โดยภาพรวมของคะแนนที่ได้อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.25 มีค่าเฉลี่ยในช่วง 4.01-4.65 เพราะชาวอำเภอสันป่าตอง เป็นชาวล้านนาที่นับถือพระพุทธศาสนามาแต่สมัยเวียงท่ากาน มีอายุกว่าพันปี มีวัฒนธรรม ประเพณีที่เก่าแก่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาสืบทอด มาถึงปัจจุบันผู้นำและบทบาทหน้าที่ตามหลักสัพปริสธรรม จะต้องมึลักษณะทางกายภาพที่ดี มีบุคลิกภาพ รูปลักษณะที่ดี เป็นผู้ฉลาดในหลักการ มีความรู้ในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถนำพาหมู่คณะไปสู่เป้าหมาย เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในท้องถิ่นและผู้ใต้บังคับบัญชา (Aumporn Wongsopa, 2556) สอดคล้องกับงานวิจัยของฉาน ตรรกวิจารณ์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ” ผลการศึกษาผลการวิจัยพบว่า แนวความคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะมีพุทธธรรมเป็นฐานคิดในการพัฒนา มีพุทธเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีจิตวิทยา การเรียนรู้และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนา โดยมีเป้าหมายการพัฒนา 2 ระดับ คือ ระดับโลกียธรรมและระดับโลกุตระธรรม ส่วนปรัชญาในการพัฒนานั้นตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถพัฒนาได้ พุทธธรรมมีเป้าหมายที่การพัฒนาปรับปรุงมนุษย์ใช้ปัญหาของมนุษย์คือ “ทุกข์” เป็นตัวตั้ง ใช้หลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นหลักคิดในการพัฒนาและการคิดเชิงระบบ สำหรับเป้าหมายในการพัฒนานั้นมี 3 ประการ คือ 1) ทำให้มนุษย์มีความรู้ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีมีประสิทธิภาพ 2) มีจริยธรรมคุณธรรมในการดำเนินชีวิต และ 3) พัฒนาไปสู่ระดับสูงสุดคือการพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงสู่ภาวะนิพพานหรือนิโรธ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมี 3 องค์ประกอบการพัฒนา คือ การพัฒนาระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และการพัฒนาในระดับองค์การ ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วย (Chan Takkavijarn, 2550)

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบุรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน คือ เสริมสร้างพลังเครือข่ายชุมชนให้มีการพัฒนากลไกการบริหารจัดการชุมชนและส่งเสริมแผนพัฒนาชุมชนสู่นโยบายระดับชาติการเสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง คือ การบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้คุณภาพอย่างต่อเนื่อง และสร้างภาพลักษณ์องค์กรในทิศทางที่ดี การสร้างสรรค์ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข สร้างเครือข่ายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเสริมสร้างความสุขมวลรวมชุมชนโดยพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความสุขมวลรวมของชุมชนโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน ควรปรับกระบวนการทัศนในการพัฒนาโดยใช้รูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน เพื่อเป็นกระบวนการขั้นตอนการทำงานกับชุมชนให้มี

ประสิทธิภาพ ให้เอื้อต่อการพัฒนาประชาชนโดยจัดทำแผนแม่บทของชุมชนโดยแผนแม่บทเกิดจากความคิดของประชาชนในชุมชน โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชนเพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการให้ชุมชน และจัดการระบบข้อมูล เพื่อสนับสนุนข้อมูลและองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการทำงาน และควรสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานองค์กร ภาควิชาอื่นๆ เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น จัดการฝึกอบรมพัฒนาสร้างงานอาชีพหรือองค์ความรู้อื่นๆที่ประชาชนต้องการ เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อยู่ด้วยกันอย่างสันติสุขโดยการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในการพัฒนาชุมชนด้วย ผลการศึกษาผลการวิจัยพบว่า แนวความคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะมีพุทธธรรมเป็นฐานคิดในการพัฒนา มีพุทธเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ ทฤษฎีจิตวิทยา การเรียนรู้และอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนา โดยมีเป้าหมายการพัฒนา 2 ระดับ คือ ระดับโลกิยธรรมและระดับโลกุตระธรรม ส่วนปรัชญาในการพัฒนานั้นตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถพัฒนาได้ พุทธธรรมมีเป้าหมายที่การพัฒนาปรับปรุงมนุษย์ใช้ปัญหาของมนุษย์คือ “ทุกข์” เป็นตัวตั้ง ใช้หลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นหลักคิดในการพัฒนาและการคิดเชิงระบบ สำหรับเป้าหมายในการพัฒนานั้นมี 3 ประการ คือ 1) ทำให้มนุษย์มีความรู้ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีมีประสิทธิภาพ 2) มีจริยธรรมคุณธรรมในการดำเนินชีวิต และ 3) พัฒนาไปสู่ระดับสูงสุดคือการพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงสู่ภาวะนิพพานหรือนิโรธ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมี 3 องค์ประกอบการพัฒนา คือ การพัฒนาระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และการพัฒนาในระดับองค์กร ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วย (Chan Takkavijarn, 2550)

7. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย



แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ผู้วิจัยได้รู้ถึงคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้นำ 3 ประการ คือ

1) ทักษะทางด้านความคิด (Conceptual skill) งานของผู้บริหารจำเป็นอย่างมาก จะต้องใช้ความคิดโดยเฉพาะงานของผู้บริหารระดับสูง ยิ่งมีความจำเป็นจะต้องใช้ความคิดที่มาก ยิ่งขึ้น เช่น ผู้บริหารจะคิดถึงเรื่องของกำไรขาดทุนขององค์กร ผู้บริหารจะต้องคิดถึงเรื่องของการพัฒนางานอยู่เสมอ ผู้บริหารที่ดีเมื่อเกิดปัญหาจะต้องใช้ความคิดในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ผู้บริหารที่ดีต้องใช้ความคิดในการพัฒนาสินค้าใหม่ๆ อยู่เสมอ

2) ทักษะทางด้านเทคนิคคน (Human skill) เนื่องจากการทำงานของผู้บริหาร จะต้องทำงานเกี่ยวกับคน กล่าวคือต้องดูแลลูกน้อง อีกทั้งต้องรับฟังคำสั่งของเจ้านาย ดังนั้นศิลปะในการทำงานร่วมกับคน จึงมีความสำคัญอย่างมากสำหรับการเป็นนักบริหารที่ดี เช่น ต้องเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ ต้องเป็นนักสื่อสาร ต้องเป็นครูหรือแบบอย่างที่ดีของลูกน้อง ต้องเป็นคนที่รู้จักวางตน ต้องเป็นคนที่รู้จักมารยาทของสังคม ดังนั้นการทำงานเก่งอย่างเดียว ก็ไม่สามารถผลักดันให้ผู้บริหารก้าวสู่ตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น แต่การรวมจิตใจคนหรือการเป็นที่ยอมรับของคนในองค์กร จะทำให้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำในสังคมในองค์กรได้มากกว่าการทำงานเก่ง

3) ทักษะทางด้านเทคนิคงาน (Technical skill) ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นบุคคลที่ทำงานเก่ง มีการเรียนรู้และพัฒนาการทำงานของตนเองตลอดเวลา อีกทั้งต้องผ่านประสบการณ์ในการทำงานมานานพอสมควร ซึ่งการเป็นผู้บริหารที่ดีจะต้องเป็นคนที่สามารถสอนงานลูกน้องได้ เมื่อลูกน้องเกิดปัญหาในการทำงาน ฉะนั้นหากผู้บริหารทำงานไม่เป็นหรือไม่เคยผ่านงานด้านนั้นๆ มาเลย ผู้บริหารผู้นั้นคงไม่สามารถอธิบายหรือสอนลูกน้องให้เข้าใจในงานได้

คุณลักษณะภาวะผู้นำทั้ง 3 ประการนี้ เป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่าน ก็คือ ทักษะของผู้บริหาร ในยุคปัจจุบันเราต้องยอมรับว่าผู้บริหารต้องทำงานหนักกว่าในอดีต ผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองหลายด้านกว่าในอดีต เนื่องจากเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆตลอดเวลา ผู้บริหารในยุคปัจจุบันจะต้องเรียนรู้ทางด้านประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ตนเองและองค์กร ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นคนที่ต้องอดทนต้องแรงเสียดทานซึ่งมีมากกว่าในอดีต

ในขณะเดียวกันการประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำมีหลักในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น หลักพุทธธรรมสำหรับพัฒนาภาวะผู้นำแล้วนับว่าเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก เพราะผู้นำจำเป็นต้องมีหลักธรรมประจำตัวในการมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และมีความหมายต่อสังคมโดยนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้มีความยั่งยืน ซึ่งหลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย

1) **การรู้จักเหตุ** คือ เป็นผู้รู้จักสาเหตุต้นตอของผลที่เกิดขึ้นรู้จักหลักความจริงเช่นรู้ว่าอะไรเป็นเหตุแห่งความสุขและความทุกข์อะไรเป็นเหตุแห่งความเสื่อมและความเจริญทำอย่างไรจึงจะมั่นคงรู้จักกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกุศลกรรมเพราะกรรมแต่ละอย่างล้วนเป็นสาเหตุต้นตอให้เกิดผลทั้งสิ้น

2) **การรู้จักผล** คือ เป็นผู้รู้จักผลหรือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำสามารถรู้ถึงความมุ่งหมายของกรรมแต่ละอย่างได้ชัดเจนรู้ว่าเช่นประพฤติตามธรรมข้อนี้จะได้รับผลอย่างไรจักที่จะไขว่คว้าหาประโยชน์ให้แก่ตัวเองเพราะเห็นด้วยปัญญาว่าเกิดผลดีจากการปฏิบัติ

3) **การรู้จักตน** คือ การรู้จักตนว่าต้องวิเคราะห์ตนเองได้ว่าโดยฐานะภาวะกำลังความรู้ความถนัดความสามารถและคุณธรรมมีเท่าใดเพื่อจะได้พัฒนาตนแก้ไขปรับปรุงตนเป็นการเตรียมตัวให้สอดคล้องกับงานที่จะต้องปฏิบัติ

4) **การรู้จักประมาณ** คือ รู้ประมาณรู้จักพอดีเช่นรู้จักประมาณในการบริโภคในการใช้จ่ายทรัพย์สินรู้จักความพอเหมาะพอดีการปฏิบัติกิจและทำการต่าง ๆ ทำทุกอย่างด้วยความเข้าใจชอบใจหรือเอาแต่ใจของตนแต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลายที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา

5) **การรู้จักเวลา** คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจการทำหน้าที่การงานปฏิบัติกรต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่นเช่นรู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไรและทำให้ตรงเวลาให้เป็นเวลาให้ทันเวลาให้พอเวลาให้เหมาะสมเวลาให้ถูกเวลาตลอดจนรู้จักประมาณเวลาและวางแผนการใช้เวลา

6) **การรู้จักชุมชน** คือ การรู้จักชุมชนคือความเป็นผู้รู้จักชุมชนหรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่ชุมชนในที่ทำงานชุมชนที่ตนจะเข้าไปหามีความต้องการหรือไม่ต้องการอะไรมีความเห็นมีข้อตกลงกันไว้อย่างไรจะเข้าไปหาหรือจะต้อนรับอย่างไรเพื่อให้ความร่วมมือช่วยเหลือชุมชนนั้นได้ถูกต้องและอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างสงบสุขเป็นเหตุให้คนทำตัวได้ถูกต้องในชุมชนนั้น

7) **การรู้จักบุคคล** คือ ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคลที่ควรคบการรู้จักบุคคลแต่ละคนในแง่มุมต่าง ๆ เช่นอุปนิสัยใจคอมีคุณธรรมมีความประพฤติส่วนตัวและหน้าที่การงานและรู้จักที่จะเลือกคบหาบุคคลที่ควรคบเป็นเหตุให้รู้จักบุคคลแต่ละบุคคลโดยละเอียดถี่ถ้วนทำให้ได้คบหาแต่คนดีหรือทำให้เลือกใช้คนทำงานได้ถูกต้อง

เมื่อนำทั้งคุณลักษณะภาวะผู้นำมาประยุกต์ใช้กับหลักสัปปุริสธรรม 7 ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ และก่อเกิดประโยชน์ต่อตนเองและประชาชน เมื่อนำทั้ง 2 องค์ประกอบมาประสานกันจะได้ว่า

1) ทักษะด้านความคิด (บริหารตน) ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ในการบริหารตนเองตามหลักธรรมนั้น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง รับรู้ รับทราบความต้องการของประชาชนในชุมชน อีกทั้งมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายในการพัฒนาชุมชนให้รับความต้องการ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนในชุมชนอีกด้วย

2) ทักษะด้านคน (บริหารคน) ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ในการบริหารคนตามหลักธรรมนั้น มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ให้ความเป็นธรรมกับทุกคน ตลอดจนจัดสรรตำแหน่งหน้าที่ให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และสนับสนุนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้าน

3) ทักษะด้านงาน (บริหารงาน) ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ ในการบริหารตนเองตามหลักธรรมนั้น มีหลักการบริการจัดการ มีเป้าหมายที่ชัดเจน และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง โปร่งใสตรวจสอบได้ อีกทั้งนำความรู้ไปใช้ในทางที่ถูกต้อง

8. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะ ในคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่าน โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัย ได้สรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่านดังต่อไปนี้

๑. ภาครัฐควรกำหนดให้มีแนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้หน้าที่ชัดเจน

๒. การจัดทำแผนพัฒนาของหน่วยงาน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงการติดตามประเมินผล จะต้องให้ทุกฝ่ายเข้าใจในบทบาทความรับผิดชอบของตนเอง และได้รับความร่วมมือจากทุกส่วนภายในชุมชน โดยแผนพัฒนาดังกล่าวที่เกิดจากความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

๓. ภาครัฐควรจัดให้มีการศึกษาภาคพิเศษ หรืออบรมความรู้ตามอัธยาศัยให้กับผู้นำ เพื่อให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้วิจัย ได้สรุปข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนในจังหวัดน่านดังต่อไปนี้

1. ควรปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาโดยใช้รูปแบบการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนเพื่อเป็นกระบวนการขั้นตอนการทำงานกับชุมชนให้มีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางคือ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชนเพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดให้ชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเช่น สัปปุริสธรรม 7 ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน

2. ควรปรับกระบวนการปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการพัฒนาประชาชนโดยจัดทำแผนแม่บทของชุมชนโดยแผนแม่บทเกิดจากความคิดของประชาชนในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความรับผิดชอบของผู้นำท้องถิ่นให้เข้าถึงประชาชน มีความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน บริหารจัดการชุมชนให้เกิดความพอดีมีความรอบคอบเข้าใจรอบรู้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

3. ควรมีการพัฒนาาระบบข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนด้านข้อมูลและองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพโดยผู้นำจัดทำฐานข้อมูลวิเคราะห์และประเมินสภาพชุมชนหรือองค์กรอื่นในพื้นที่

4. ควรมีการพัฒนาความสัมพันธ์กับหน่วยงานองค์กรภาคีอื่นๆ ด้วยเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องขอความร่วมมือ จากองค์กรต่างๆ จากภายนอกเช่นจัดการฝึกอบรมพัฒนาสร้างงานอาชีพหรือองค์ความรู้อื่นๆที่ประชาชนต้องการ เช่น องค์กรมหาชน หน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

5. ควรเรียนรู้การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยมี แนวคิดการทำงานที่เกิดผลกับชุมชนมีพรหมวิหาร 4 เว้นอคติ4 มีความรู้ดี ความคิดดีมีความสามารถสูงและมีคุณธรรม ผู้นำมีรูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสติและรู้สถานะตัวเองควบคุมอารมณ์ได้ดีในการทำหน้าที่ ใช้หลักหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ประยุกต์ใช้มาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นทำงานแบบเชิงบูรณาการโดยมีทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมมือทำให้งานเกิดผลสำเร็จ

3. ข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาภาวะผู้นำ แนวความคิด และวิธีการ กระบวนการ การพัฒนาชุมชนในที่ประสบความสำเร็จในระดับประเทศมาแล้ว

2. ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรเอกชน การพัฒนาชุมชน ให้ประสบความสำเร็จ

3. ควรศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในการพัฒนาชุมชนที่นำหลักพุทธธรรมมาใช้และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

References

- Aumporn Wongsopa. (2556). Pattern of Buddhist Leadership According to Virtues of a Gentleman Principle of Local Government: A Case Study of People's Opinions of Sunpatong District, Chiangmai Province. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok: Chulalongkorn University.
- ApitchayanutSopa Aobsin. (2558) Pattern of Buddhist Leadership Development in Organization Mangement of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (*Doctoral Dissertation*). Ayuthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- Chan Takkavijarn. (2550). Human Resources Development based on Buddhism Concept. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok: Ramkhamhang University.
- Phrakru Wachirakhunpiput. (2558). Leadership Development of An Ecclesiastical Official. of Sangha The 4 Ecclesiastical Regional Administration. (*Doctoral Dissertation*). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Tatsanee Luckkanapichonchut. (2545). Social Community Administration for Strengthening the Urban Society. (*Research Report*). Bangkok: Thammasat University.
- Thongchai Sing-udom.(2556) Leadership Development of Sangha The 8 Ecclesiastical Regional Administration. (*Doctoral Dissertation*.(Ayuddhaya: Mahaculalongkornrajavidyalaya University)
- Sonthaya Tuntiwetchakul. (2553). *Social Development Theory and Principle*. Bangkok: Odean Store Press.
- Sumet Tuntiwetchakul. Strategies for Rural Development According to His Majesty's the King. *Encyclopedia for Youth*. 12

การพัฒนาองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรม
จริยธรรมตำรวจ

POLICE CHAPLAINS' COMPONENTS DEVELOPMENT
FOR POLICES' MORALITY ENHANCEMENT

พระครูวินัยธรวรรณไชย สิริวัฒนโธ * สมาน งามสนิท ** พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญา ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาประวัติความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ของ
อนุศาสนาจารย์ตำรวจ 2. วิเคราะห์องค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจ และ3.เสนอรูปแบบการ
พัฒนาองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ได้แก่การวิจัยเชิงปริมาณและ การวิจัยเชิง
คุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 คน เลือกแบบเจาะจงด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มี
โครงสร้างโดยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา การวิจัยเชิงปริมาณ
เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 500 คน จากประชากร 11,150 คน วิเคราะห์ข้อมูล
ด้วยสถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1.ประวัติความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ พบว่ากลุ่มงาน
อนุศาสนาจารย์ กองสวัสดิการ สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เกิดขึ้นจากการปรับ
โครงสร้างสำนักงานตำรวจแห่งชาติในปี 2552 มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับ
เกี่ยวกับศาสนพิธี ให้คำแนะนำแก่ผู้บังคับบัญชาในปัญหาที่ทั้งปวงที่เกี่ยวกับศาสนาและขวัญกำลังใจ
ของตำรวจ รวมทั้งงานอื่นที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา 2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของ
อนุศาสนาจารย์ที่จำเป็นมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบเทคนิค 2 ด้านเป้าหมาย 3 ด้าน
ข้อมูล 4.บุคคลากร และ5. โครงสร้างมี

คำสำคัญ: การพัฒนาองค์ประกอบ,อนุศาสนาจารย์ตำรวจ ,การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม
ตำรวจ

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkorn-
rajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachula-
longkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

Objectives of this research were: 1.To study the history, the role and the duty of the police chaplains, 2. To analyze the component of the component of Police and 3. To propose the model for the police chaplains' components development for polices's morality enhancement.

Methodology was the mixed methods.The qualitative research collected data from 20 key informants, purposefully selected with structured in-depth-interview by face-to-face interviewing and analyzed data by descriptive interpretation. The quantitative research collected data with questionnaires from 500 samples out of 11,150 people and analyzed data with descriptive statistics

Findings were as follows:

1. History, roles and functions of police chaplains were that police chaplain group,welfaires, man power office and National Police Office were established in 2552 B.E. responsible for religious ceremonies, giving advices to supervisors in cases of religions, morale and other duties assigned by supervisors, 2) results from data analysis were that the necessary components of police chaplains were of 5 components: 1)Technical component; police chaplains must have knowledge, psychology and arts of speech in solving problems, use technologies and Buddhadhamma in training, 2) target component; operation according plans/purposeful targets, methods and operation to strengthen the clear and concrete ethical morality enhancement, qualitatively and quantitatively, 3) Data component; there should by activity book record of polices' morality enhancement and public relations to the public. There should sessions to give police chaplains new knowledge continuously, 4) personnel component; police chapalins must have good personality, leadership with education from Bachelor degree in Buddhism or Religion and Pali 6 or Pali 9 level ans selection process must go through examination and 5) structural component; organizational structure must have police chaplains in each and every section in the organization of National Police Office and the police chaplains at central unit must be at least department level.

Keywords: Police Chaplains' ,Components Development ,
Polices'MoralityEnhancement

1. บทนำ

ปัจจุบันข้าราชการตำรวจมีกระทำความผิดคุณธรรมจริยธรรมอยู่เนือง ๆ โดยพบเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ เช่น 1. การปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจที่ก่อให้เกิดความรู้สึกเคลือบแคลงสงสัย ขาดความไว้วางใจจากประชาชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบในตำแหน่งหน้าที่ราชการ ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ไม่จับกุมหรือจับกุมผู้กระทำผิดเพื่อแลกผลประโยชน์ เป็นต้น โดยผลจากการสำรวจทัศนคติและประสบการณ์ของนักธุรกิจ 430 รายทั่วประเทศในปี 2540 พบว่า หน่วยงานกรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานที่นักธุรกิจเห็นว่ามี การคอร์รัปชันมากเป็นอันดับสอง คิดเป็นร้อยละ 18.7 รองจากหน่วยงานกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง ที่คิดเป็นร้อยละ 27.2 (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, สังคิต พิริยะรังสรรค์, นวลน้อย ตีรรัตน์ และ สักกรินทร์ นิยมศิลป์, 2541: 2-3) 2. กระทำการอัตวินิบาตกรรม (ฆ่าตัวตาย) ที่มีสถิติเพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่เปิดเผยว่าสถิติข้าราชการตำรวจมีแนวโน้มฆ่าตัวตายเพิ่มสูงขึ้นทุกปี และมีอัตราเสี่ยงสูงกว่าอาชีพอื่นมากกว่าสองเท่า โดยโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติกล่าวว่า “ข้อมูลตั้งแต่ปี 2551-2556 มีข้าราชการตำรวจฆ่าตัวตาย โดยเฉลี่ย 29.17 รายต่อปี ขณะที่ปี 2556 มีข้าราชการตำรวจฆ่าตัวตาย 31 ราย และเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการฆ่าตัวตายของประชากรไทย ข้าราชการตำรวจมีอัตราการฆ่าตัวตายสูงกว่าประชากรทั่วไป 2.32 เท่า” (หน้าแรกอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม. 24 มกราคม 2559) นอกจากนี้จากการรวบรวมสถิติการฆ่าตัวตายของโรงพยาบาลตำรวจ พบว่าในปี 2551-2556 มีตำรวจฆ่าตัวตายมากถึง 155 ราย ในปี 2557 มีตัวเลขใกล้เคียงกับปี 2556 และในปี 2558 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2559 มีข้าราชการตำรวจฆ่าตัวตาย 42 ราย ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 40-52 ปี และเป็นตำรวจชั้นประทวนมากกว่าชั้นสัญญาบัตรทั้งนี้จากการวิเคราะห์เบื้องต้น ปัจจัยที่ทำให้ข้าราชการตำรวจฆ่าตัวตาย ได้แก่ ปัญหาครอบครัว ปัญหาสุขภาพ ปัญหาส่วนตัว ปัญหาหนี้สิน ปัญหาที่เกี่ยวกับหน้าที่การงาน และอาจมีหลายปัจจัยประกอบกัน รวมทั้งสภาพจิตใจของ จากปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการตำรวจดังกล่าวข้างต้น ยังไม่มีวิธีที่จะจัดการให้บรรเทาเบาบางลงได้ จึงมีแนวคิดที่จะนำอนุศาสนาจารย์ตำรวจเข้ามาช่วยในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ ขึ้นอย่างเป็นทางการอนุศาสนาจารย์ (Chaplain) หมายถึงผู้อบรมศีลธรรมของหน่วยราชการ ทำงานทั้งในสถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล และในกองทัพ (บุญยัง ศรีสมพงษ์, 2549: 19-29) เกิดขึ้นครั้งแรกในกองทัพไทย

การแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของวงการตำรวจสามารถนำอนุศาสนาจารย์ไปประยุกต์แก้ปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการตำรวจได้อย่างเป็นรูปธรรมและทันต่อเหตุการณ์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการและบทบาทหน้าที่ของอนุศาสนาจารย์ตำรวจ
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงออกแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธีการ (Mixed Methods Research) แบ่งเป็น 2 ส่วน โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาสอดคล้องกับการดำเนินการวิจัยทั้ง 2 ส่วน ได้แก่

1. ศึกษาเชิงคุณภาพ ขอบเขตของเนื้อหาครอบคลุมประวัติ พัฒนาการ และบทบาทหน้าที่ของอนุศาสนาจารย์
2. ศึกษาเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบและตัวชี้วัดเพื่อสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนารูปแบบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ

3.2 ขอบเขตด้านประชากร เพื่อให้สอดคล้องกับการออกแบบการวิจัยที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน มีดังนี้คือ

การศึกษาเชิงคุณภาพ

- 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยจำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน
- 2) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Discussions Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ตรงต่อบทบาทของอนุศาสนาจารย์ ที่ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 11 คน

การศึกษาเชิงปริมาณ

กลุ่มประชากรประกอบด้วย ข้าราชการตำรวจในพื้นที่ตำรวจภาค 8 มีประชากรทั้งสิ้น 11,650 คน โดยออกเป็น 3 กลุ่มตามลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ในฐานะผู้บังคับบัญชาของข้าราชการตำรวจ จำนวน 580 คน ข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดประชาชน จำนวน 10,270 คน และนักเรียนนายสิบตำรวจ จำนวน 800 คน จากนั้นคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สัดส่วนของประชากรแต่ละกลุ่มเป็นตัวแบ่งชั้น แล้วใช้การสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) แบบไม่แทนที่

3) ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาในครั้งนี้เลือกพื้นที่แบบเจาะจง โดยทำการศึกษาพื้นที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเฉพาะในกลุ่มข้าราชการตำรวจในพื้นที่ตำรวจภาค 8 จำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ภูเก็ต กระบี่ และพังงา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1. รูปแบบการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธีการ (Mixed Methods Research) ชนิดที่เรียกว่า การออกแบบวิจัยแบบต่อเนื่องเชิงสำรวจ (The Exploratory Sequential Design) (Creswell & Plano Clark, 2011: 33-35) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Discussion Interview) และส่วนที่สอง ส่วนที่เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire)

4.2 การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในส่วนของการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1) **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)** การศึกษาเชิงคุณภาพในครั้งนี้มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Discussion Interview) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาทของอนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ จำนวน 4 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 20 คน

1.2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ตรงต่อบทบาทของอนุศาสนาจารย์

2) **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** การศึกษาเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ใช้เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลเอกสาร เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการพัฒนาบทบาทของอนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Discussion Interview) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบองค์ประกอบที่ได้ไปพัฒนาบทบาทของอนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ

3) **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารเป็นเบื้องต้น จากนั้นทำการติดต่อประสานงานกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก และดำเนินการติดต่อประสานงานกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยที่ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมเอกสารและลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มด้วยตนเอง

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม มาทำการประมวลผล จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล (Content Analysis) เพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 คือ “ประวัติความเป็นมาและบทบาทหน้าที่ของ อนุศาสนาจารย์เป็นอย่างไร” และวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 คือ “ศึกษาบทบาทหน้าที่ของ อนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ”

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่ม ตัวอย่าง ข้าราชการตำรวจในเขตพื้นที่ตำรวจภาค 8 สำหรับแนะนำเบื้องต้นในการประสานงานกับผู้ บังคับการตำรวจทั้ง 7 จังหวัด แล้วผู้วิจัยทำการประสานงาน ขอความอนุเคราะห์ให้แจ้งไปยังสถานี ตำรวจภูธรต่างๆ ในการส่งแบบสอบถาม และการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามกับกลุ่ม ตัวอย่าง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 และ 3 คือ “วิเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาสมรรถนะของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการ เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ” และ “เสนอรูปแบบการพัฒนาบทบาทของ อนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ” ผู้วิจัยใช้การประมวลผล ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติขั้นสูง โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้

5.1. การวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้นและข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำเสนอในรูปแบบ ตาราง และตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติ เช่น การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบการแจกแจงของ ข้อมูลว่าเป็นโค้งปกติ การตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปร ภาวะร่วมเส้นตรงพหุ ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน และความเป็นเอกพันธ์ของการกระจาย

5.2. การสกัดองค์ประกอบจากตัวชี้วัดของแต่ละองค์ประกอบ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) เพื่อสกัดองค์ประกอบจากตัวชี้วัด ต่างๆ

5.3. การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแต่ละ องค์ประกอบโดยใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง (First Order Confirmatory Factor Analysis: 1st CFA) โดยมีเกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้องจาก ค่าสถิติ ดังนี้ คือค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square Statistics) มีนัยสำคัญ ($p\text{-value} < \text{หรือ} = .05$) แต่ค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (ค่าอัตราส่วนระหว่างค่าไคสแควร์กับจำนวนองศาอิสระ (df)) น้อยกว่า 5.00 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) มีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ 0.95 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standardized Root Mean Square Residual: SRMR) ไม่ควรเกิน 0.08 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณ ค่าพารามิเตอร์ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) ไม่ควรเกิน 0.07 แสดง ว่ารูปแบบองค์ประกอบที่วิเคราะห์ได้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตามแนวคิดของแฮร์และคณะ

ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ เพื่อเป็นการตรวจสอบองค์ประกอบและตัวชี้วัดว่าผ่านเกณฑ์การพิจารณาอย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติหรือไม่ และเป็นการยืนยันรูปแบบการพัฒนาบทบาทของ อนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ ที่สามารถตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 3 คือ “รูปแบบการพัฒนาบทบาทของอนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจเป็นอย่างไร” และตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 คือ “เสนอรูปแบบการพัฒนาบทบาทของอนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ”

5. ผลการวิจัย

1. รูปแบบการพัฒนาบทบาทของอนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ของตำรวจ กลุ่มงานอนุศาสนาจารย์เกิดขึ้นจริงเมื่อมีการปรับโครงสร้างในปี 2552” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการนำอนุศาสนาจารย์ตำรวจมาช่วยในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการตำรวจนั้น มีความคิดกันมาตั้งแต่ในอดีตแล้ว แต่ก็เป็นกรกล่าวถึงหรือพูดคุยกันเฉพาะในแวดวงผู้บริหารระดับสูงและขาดการสานต่อเพื่อไปสู่การปฏิบัติจริง จึงยังเป็นเพียงแนวคิดที่ยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังในปี 2552 ได้มีการปรับโครงสร้างของสำนักงานตำรวจแห่งชาติอีกครั้งหนึ่ง และได้ถือกำเนิดกลุ่มงานอนุศาสนาจารย์ขึ้นอย่างเป็นทางการ สังกัดอยู่กับกองสวัสดิการ สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อได้มีการปรับโครงสร้างสำนักงานตำรวจแห่งชาติอีกครั้งก็มีการกำหนดให้มีสำนักงานกำลังพลขึ้นใหม่ กองสวัสดิการจึงเป็นหน่วยงานระดับกองบังคับการในสังกัดสำนักงานกำลังพลและมีหน่วยงานอนุศาสนาจารย์สังกัดอยู่ใน กองสวัสดิการ โดยสรุปจะเห็นได้ว่ากลุ่มงานอนุศาสนาจารย์ กองสวัสดิการ สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในการปรับโครงสร้างสำนักงานตำรวจแห่งชาติเมื่อปี 2552 หลังจากนั้นกลุ่มงานอนุศาสนาจารย์ก็ได้มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยได้มีการออกนโยบายการปฏิบัติที่ ลงนามโดย พลตำรวจเอกอดุลย์ แสงสิงแก้ว ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ

2.1. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิจัย พบว่า แบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านเป้าหมาย/สิ่งที่ต้องการบรรลุ มี 7 ตัวชี้วัด ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) โดยรวมมีค่าน้ำหนัก 3.89 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยรวมเท่ากับ 0.807 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายตัวชี้วัด พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.84 – 3.94 อยู่ในระดับมาก และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าระหว่าง 0.772 – 0.852 แสดงว่าตัวชี้วัดแตกต่างกันน้อยหรือใกล้เคียงกัน มีความเห็นในทางเดียวกัน

2. องค์ประกอบด้านคน/อนุศาสนาจารย์ มี 6 ตัวชี้วัด ค่าเฉลี่ยโดยรวมมีค่าน้ำหนัก 3.89 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.846 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายตัวชี้วัด พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.67 – 4.02 อยู่ในระดับมาก และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าระหว่าง 0.795 – 0.918 แสดงว่าตัวชี้วัดแตกต่างกันน้อยหรือใกล้เคียงกัน มีความเห็นในทางเดียวกัน

3. องค์ประกอบด้านโครงสร้าง/สายงานบังคับบัญชา มี 6 ตัวชี้วัด ค่าเฉลี่ยโดยรวมมีค่าน้ำหนัก 3.90 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.823 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายตัวชี้วัด พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.77 – 4.00 อยู่ในระดับมาก และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าระหว่าง 0.796 – 0.886 แสดงว่าตัวชี้วัดแตกต่างกันน้อยหรือใกล้เคียงกัน มีความเห็นในทางเดียวกัน 4. องค์ประกอบด้านเทคนิค/การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ มี 6 ตัวชี้วัด ค่าเฉลี่ยโดยรวมมีค่าน้ำหนัก 3.91 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.791 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายตัวชี้วัด พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.96 – 3.84 อยู่ในระดับมาก และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าระหว่าง 0.759 – 0.835 แสดงว่าตัวชี้วัดแตกต่างกันน้อยหรือใกล้เคียงกัน มีความเห็นในทางเดียวกัน และ 5. องค์ประกอบด้านข้อมูล/ความรู้ในหลักศีลธรรม มี 5 ตัวชี้วัด ค่าเฉลี่ยโดยรวมมีค่าน้ำหนัก 4.02 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.813 เมื่อวิเคราะห์เป็นรายตัวชี้วัด พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.99 – 4.08 อยู่ในระดับมาก และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าระหว่าง 0.750 – 0.844 แสดงว่าตัวชี้วัดแตกต่างกันน้อยหรือใกล้เคียงกัน มีความเห็นในทางเดียวกัน

2.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) จากตัวชี้วัด 30 ตัวชี้วัด มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น

2. การสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA)

3. การหมุนแกนองค์ประกอบ (Factor Rotation) หมุนแบบมุมแหลม (Oblique) ด้วยวิธีโปรแมกซ์ (Promax Method) เนื่องจากองค์ประกอบทั้งห้ามีความสัมพันธ์กัน (ไม่เป็นอิสระต่อกัน) ซึ่งองค์ประกอบทั้งห้ามีค่าร้อยละของความแปรปรวนอยู่ระหว่าง 3.213 – 49.431 และค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมที่สามารถอธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบได้เท่ากับ 67.525 และ

4. การตั้งชื่อและกำหนดค่าน้ำหนักตัวชี้วัด

2.4 ผลการยืนยันองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 1 (1st CFA) จาก 30 ตัวชี้วัด มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ **1. การกำหนดตัวชี้วัดของแต่ละองค์ประกอบ** พบว่าองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.องค์ประกอบเทคนิค “technique” จำนวน 10 ตัวชี้วัด 2. องค์ประกอบเป้าหมาย “purpose” จำนวน 7 ตัวชี้วัด 3.องค์ประกอบข้อมูล “information” จำนวน 5 ตัวชี้วัด 4.

องค์ประกอบบุคลากร “people” จำนวน 5 ตัวชี้วัด 6. องค์ประกอบโครงสร้าง “structure” จำนวน 3 ตัวชี้วัด เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอและการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล จึงได้มีการกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สัญลักษณ์ขององค์ประกอบ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ และสัญลักษณ์รูปแบบสมการโครงสร้าง

3. การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติ พบว่าการแจกแจงของข้อมูลส่วนใหญ่มีความเบ้ (Skewness) เป็นลบ ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จึงไม่มีการแปลงข้อมูล (Transformation) ตัวชี้วัดใด ๆ

4. การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวชี้วัดของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันทั้ง 30 ตัวชี้วัด ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกอยู่ระหว่าง 0.28 ถึง 0.78 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < .01$) โดยคู่ความสัมพันธ์สูงสุดมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.78 รองลงมาคู่ความสัมพันธ์มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.77 จำนวน 2 คู่ ส่วนคู่ความสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.28 จำนวน 3 คู่

5. การตรวจสอบค่าน้ำหนักตัวชี้วัดแบบจำลององค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สำหรับองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 1 พบว่า ค่าดัชนีที่ได้จากการวิเคราะห์ความกลมกลืนของแบบจำลององค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดทุกค่า คือค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 3.68 (จากเกณฑ์ < 0.05), ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.98 (จากเกณฑ์ ≥ 0.95), ค่าดัชนีวัดระดับความเป็นอิสระต่อกัน (NFI) เท่ากับ 0.97 (จากเกณฑ์ ≥ 0.90), ค่าดัชนีวัดระดับความไม่เป็นอิสระต่อกัน (NNFI) เท่ากับ 0.98 (จากเกณฑ์ ≥ 0.90), ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.073 (90% CI = 0.069, 0.077) (จากเกณฑ์ ≤ 0.08), และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.043 (จากเกณฑ์ ≤ 0.08) แสดงว่าแบบจำลองที่ได้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยไม่ต้องมีการปรับแก้ และเมื่อวิเคราะห์ความตรงพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบคะแนนมาตรฐาน (W) อยู่ระหว่าง 0.49 – 0.74 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบคะแนนดิบ (w) อยู่ระหว่าง 0.49 – 0.74 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE) อยู่ระหว่าง 0.03 – 0.04 ค่าสถิติที (t-test) อยู่ระหว่าง 12.11* – 24.62* และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2) อยู่ระหว่าง 0.28 – 0.77

3. รูปแบบการพัฒนาองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ

3.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 เพื่อยืนยันรูปแบบการพัฒนาองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ค่าดัชนีที่ได้

จากการวิเคราะห์ความกลมกลืนของแบบจำลององค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดทุกค่า

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 ของแบบจำลององค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยไม่ต้องมีการปรับแก้

3.2 การเสนอรูปแบบการพัฒนาองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ พบว่าแบบจำลององค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยไม่ต้องมีการปรับแก้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยโปรแกรมการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ได้ให้ความสำคัญกับ **องค์ประกอบเทคนิค (technique)** มาเป็นอันดับ 1 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบคะแนนมาตรฐาน (W) เท่ากับ 0.94 รองลงมา ได้แก่ **องค์ประกอบข้อมูล (information)** มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.86 **องค์ประกอบบุคลากร (people)** มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.84 **องค์ประกอบโครงสร้าง (structure)** มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.84 และ **องค์ประกอบเป้าหมาย (purpose)** มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.75

6.อภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ พบว่าสอดคล้องกับหลักทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น เพียงแต่โปรแกรมวิเคราะห์องค์ประกอบได้มีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบและตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบใหม่ โดยที่ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) พบว่ายังคงประกอบด้วย 5 องค์ประกอบเช่นเดิมแต่มีการสลับที่บางองค์ประกอบใหม่ ในขณะที่ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 1 (1st CFA) ก็พบว่ายังคงประกอบด้วย 30 ตัวชี้วัดเช่นเดิมแต่มีการสลับที่บางตัวชี้วัดใหม่เช่นกัน ข้อค้นพบเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าระบบย่อยขององค์กรทั้ง 5 ระบบย่อย ยังคงมีความสำคัญตามหลักทฤษฎี ทว่าจะมีการสลับความสำคัญในแต่ละองค์ประกอบไปตามสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นของแต่ละบริบทของการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงอภิปรายผลเพื่อยืนยันข้อค้นพบดังกล่าวเป็นรายองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

2.1. องค์ประกอบเทคนิค (technique) ตัวชี้วัดขององค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักมากคือ อนุศาสนาจารย์ตำรวจ ควรมีความรอบรู้ มีหลักจิตวิทยาที่ดี ใฝ่รู้ ใฝ่สังเกต เพื่อดูว่าข้าราชการตำรวจในหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบคนใดตกอยู่ในภาวะเครียดอย่างไร แล้วใช้วาทศิลป์แห่งตนเข้าไปแก้ปัญหาเป็นการเฉพาะราย ($w=0.772$), รองลงมาคืออนุศาสนาจารย์ตำรวจ ควรมีการนำพุทธวิธีการสอน มาประยุกต์ใช้อย่างน่าสนใจและเหมาะสมกับข้าราชการตำรวจแต่ละกลุ่มหรือแต่ละคน ($w=0.747$), และน้อยที่สุด คือมีกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งที่ชัดเจนให้อนุศาสนาจารย์ตำรวจมี

หน้าที่ในการอบรมศีลธรรม และคือคุณธรรมจริยธรรมให้กับตำรวจ ทั้งนักเรียนนายสิบตำรวจ นักเรียนนายร้อยตำรวจ ตำรวจชั้นสัญญาบัตร ตลอดจนหลักสูตรต่าง ๆ ของตำรวจ ($w=0.538$) ตามลำดับ ซึ่งข้อค้นพบนี้กับข้อค้นพบของ เกตุวารี เลี้ยงมัน และคณะ (เกตุวารี เลี้ยงมัน และคณะ, 2551) หน้าที่ทศรผู้บริหาร ที่เสนอว่าควรปรับปรุงองค์การให้มีขนาดที่เหมาะสม มีความคล่องตัว ในการปฏิบัติงาน และสามารถสนองต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในและภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานองค์การ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และค่านิยมถึงแนวโน้มของโลกาภิวัตน์

แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบเทคนิค มีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของ อนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ ซึ่งโปรแกรมการวิเคราะห์ องค์ประกอบ (Factor Analysis) ให้ความสำคัญเป็นอันดับ 1 จำนวน 10 ตัวชี้วัด รองลงมาคือ องค์ประกอบเป้าหมาย 7 ตัวชี้วัด, องค์ประกอบข้อมูล 5 ตัวชี้วัด, องค์ประกอบบุคลากร 5 ตัวชี้วัด, และองค์ประกอบโครงสร้าง 3 ตัวชี้วัด ตามลำดับ ดังนั้น หากต้องการพัฒนาองค์การอนุศาสนาจารย์ ตำรวจจำเป็นต้องพัฒนาทั้ง 5 องค์ประกอบไปพร้อมกัน โดยเริ่มจากตัวชี้วัดที่มีค่าน้ำหนักมากของ แต่ละองค์ประกอบก่อน เป็นการสร้างความเข้มแข็งทีละเล็กทีละน้อยไปพร้อมกันในทุกด้าน หรือ อาจจะเลือกพัฒนาองค์ประกอบเทคนิคก่อนแล้วค่อยพัฒนาองค์ประกอบอื่น ไปทีละองค์ประกอบ ตามลำดับความสำคัญที่โปรแกรมวิเคราะห์องค์ประกอบชี้ชัด แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและข้อจำกัด ขององค์การอนุศาสนาจารย์ตำรวจเป็นหลักว่าจะพัฒนาแบบใดจึงจะเหมาะสม เนื่องจากเป็นองค์กรที่ เป็นผู้ปฏิบัติโดยตรงและเห็นปัญหาอุปสรรคที่มีอยู่ในปัจจุบันอยู่แล้ว

2.2. องค์ประกอบข้อมูล (Information) หมายถึง ความรู้ความสามารถของ อนุศาสนาจารย์ตำรวจและผู้ช่วยอนุศาสนาจารย์ตำรวจ ที่มีการพัฒนาเติมเต็มอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ เหมาะสมกับการเป็นผู้มีหน้าที่ศาสนพิธีและสร้างขวัญกำลังใจแก่ข้าราชการตำรวจ ตลอดจนจัดทำ เอกสารความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่ นำเสนอ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ ข้าราชการตำรวจและประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ มีการจัดทำเอกสาร หรือจุลสารที่เกี่ยวข้องสำหรับใช้ในการอบรมศีลธรรมและการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ ($w=0.763$), อนุศาสนาจารย์ตำรวจเข้ารับการอบรม และเติมเต็มความรู้ความสามารถให้กับตนเอง อยู่เป็นประจำ เพื่อให้มีความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการสร้างขวัญกำลังใจ และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับข้าราชการตำรวจ ($w=0.758$), อนุศาสนาจารย์ตำรวจ มีความรู้ความสามารถในการ ประยุกต์หลักธรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ในการสร้างขวัญกำลังใจให้กับตำรวจ ($w=0.678$), และมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตำรวจให้สาธารณชนได้รับทราบ ($w=0.643$) สอดคล้องกับ บุญนภัสร์ ธิรปุญโญ (ทอง งาม) (พระมหาบุญนภัสร์ ธิรปุญโญ (ทองงาม), 2549) ที่พบว่าสื่อต่างๆ นั้นมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร หลายด้าน อันก่อให้เกิดแนวคิด ความรู้และพฤติกรรมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในปัจจุบันการ สื่อสารข้อมูลของสังคมโลกยุคไร้พรมแดนนี้ไม่จำกัดเวลาและพื้นที่ สื่อสามารถเข้าถึงได้ทุกเวลาและ

ทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นสื่อ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรืออินเทอร์เน็ต เป็นต้น อันจะส่งผลให้ทัศนคติของบุคคลแต่ละคนนั้นไม่เหมือนกัน จะแตกต่างกันไปตามอายุ เพศ การศึกษา และสถานภาพ เป็นต้น

แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบข้อมูล มีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของ อนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ ซึ่งโปรแกรมการวิเคราะห์ องค์ประกอบ (Factor Analysis) ให้ความสำคัญเป็นอันดับ 2 จำนวน 5 ตัวชี้วัด ข้อมูลในที่นี้ หมายความว่า ตัวองค์ความรู้ที่เป็นข้อมูลในตัวของอนุศาสนาจารย์เป็นหลัก เพราะอนุศาสนาจารย์ จะต้องใฝ่รู้ และแสวงหาความรู้ใส่ตนอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งองค์ความรู้ในหลักไตรสิกขา หลักศีลธรรมอื่น ๆ หลักคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนหลักจิตวิทยาและองค์ความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากจะต้องนำไปใช้ในการสร้างขวัญกำลังใจให้กับข้าราชการตำรวจทั้งปวง ที่ตกอยู่ในสภาวะตึงเครียดจากการปฏิบัติงานในแต่ละวัน โดยที่อนุศาสนาจารย์อาจจัดทำเป็นเอกสารความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการตำรวจและประชาชนทั่วไป ได้รับทราบอีกต่อหนึ่ง ดังนั้นข้อค้นพบในครั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่า นอกจากอนุศาสนาจารย์จะต้องมีเทคนิควิธีการที่ดี และมีการวางแผนเป้าหมายในการปฏิบัติงานแล้ว ยังต้องมียุทธศาสตร์ซึ่งเป็นข้อมูลในตนเองที่ดีด้วย จึงจะสามารถพัฒนาสมรรถนะของตนเองในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ ได้ดียิ่งขึ้น

2.3. องค์ประกอบบุคลากร (purpose) หมายถึง บุคลากรขององค์กรอนุศาสนาจารย์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับศาสนพิธี ให้ความรู้เกี่ยวกับศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมแก่ข้าราชการตำรวจ รวมทั้งให้คำแนะนำผู้บังคับบัญชาในปัญหาทั้งปวงที่เกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และขวัญกำลังใจของข้าราชการตำรวจ ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัดค่าน้ำหนัก มากที่สุดคืออนุศาสนาจารย์ตำรวจ ควรมียุทธศาสตร์ความเป็นผู้นำ มีความสะอาดกาย มีน้ำใจดี มีวาจาไพเราะ ($w=0.716$), รองลงมาคือ อนุศาสนาจารย์ตำรวจ ควรมียุทธศาสตร์ศึกษาตั้งแต่เปรียญธรรม 9 ประโยค หรือปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) หรือปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) และจบเปรียญธรรม 6 ประโยคขึ้นไป ($w=0.695$), ค่าน้ำหนักน้อยที่สุดคือ ควรมีการสอบคัดเลือกบุคคลภายในหรือบุคคลภายนอกที่มีคุณสมบัติข้างต้น มาทำหน้าที่อนุศาสนาจารย์ตำรวจโดยตรง เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและการยอมรับจากข้าราชการตำรวจโดยรวม ($w=0.596$) ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ วิชญาภา เมธีวรฉัตร (วิชญาภา เมธีวรฉัตร, 2557) ที่ชี้ชัดว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ ด้านการพัฒนา ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนางานของตนเอง พัฒนาให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามลักษณะ 5 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาการ ด้านทักษะ ด้านเจตคติ และด้านความคิดสร้างสรรค์นั้น บุคลากรควรมียุทธศาสตร์ที่ดีและเป็นแบบอย่างที่ดี ความเป็นผู้นำทางวิชาการ บุคลิกภายในต้องเป็นคนมีจิตใจที่ตั้งงาม มีเจตคติที่ดี เป็นคนใจเย็น อารมณ์ดี มีทัศนคติที่ดี และมองโลกในแง่ดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธญาณ โอบอ้อม (สุทธญาณ โอบอ้อม, 2557) ที่พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากรนั้น ชั้นศีลคือให้

การบ่มเพาะพฤติกรรมนิสัยที่ติงาม ชั้นสมาธิคือฝึกจิตใจให้เป็นไปในทิศทางที่ควร ชั้นปัญญาคือ ส่งเสริมพัฒนาให้มีการศึกษาเพิ่มเติม ส่วนการพัฒนาศักยภาพคือกลุ่มของความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และคุณลักษณะ (attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของ ตำแหน่งงานหนึ่ง ๆ โดยกลุ่มความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่ง งานนั้น ๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างชั้น ได้โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา

แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบบุคลากร มีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของ อนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ ซึ่งโปรแกรมการวิเคราะห์ องค์ประกอบ (Factor Analysis) ให้ความสำคัญเป็นอันดับ 3 จำนวน 5 ตัวชี้วัด ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่ เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้ที่มาเป็นอนุศาสนาจารย์เป็นหลัก ข้อค้นพบในเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าเรื่องคนหรือบุคลากรจะเป็นเรื่องสำคัญที่สุดขององค์กร แต่องค์กรอนุศาสนาจารย์ตำรวจนี้เป็น องค์กรที่ทำหน้าที่เพื่อองค์กรย่อยอื่นในสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหลัก มิใช่ทำหน้าที่เพื่อองค์กร ของตนเอง ดังนั้นบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับข้าราชการตำรวจนั้น จึง ควรจะมีคุณสมบัติเฉพาะที่สูงกว่า ต้องมีภูมิรู้ในเรื่องหลักธรรมคำสอนในศาสนาและหลักจิตวิทยาสูง มีเทคนิคในการนำเสนอหรือโน้มน้าวจิตใจผู้คนได้ดีเสียก่อน ซึ่งการที่จะเสาะหาบุคลากรเช่นนี้เพื่อให้ ประจําอยู่ในหน่วยงานทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทุกสถานีตำรวจภูธร จึงมิใช่เรื่องที่จะดำเนินงาน ได้ง่ายนัก โปรแกรมวิเคราะห์องค์ประกอบจึงให้ความสำคัญเป็นลำดับที่สี่ จึงสามารถกล่าวได้ว่า อนุศาสนาจารย์หรือผู้ช่วยอนุศาสนาจารย์ตำรวจนั้น ขอให้เป็นผู้ที่มีเทคนิควิธีการดี มีเป้าหมายดี มี ความรู้และข้อมูลดี แม้ว่าบุคลากรยังไม่พร้อมมากนัก ก็สามารถเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและ ขวัญกำลังใจให้กับข้าราชการตำรวจได้ดีในระดับหนึ่งแล้ว

2.4. องค์ประกอบโครงสร้าง (structure) หมายถึง โครงสร้างขององค์กร อนุศาสนาจารย์ตำรวจ หรือสายงานการบังคับบัญชาขององค์กรอนุศาสนาจารย์ตำรวจ ทั้งใน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่มีการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ภารกิจหน้าที่ และอัตรากำลังพล ไว้อย่างชัดเจนประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือ มีโครงสร้างองค์กร อนุศาสนาจารย์ประจำในทุกหน่วยงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งนครบาลและภูมิภาค ทั้งใน กองบังคับการและกองกำกับการ ทั้งในระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ (ทุกสถานีตำรวจ/ ทุกหน่วย) ($w=0.749$), รองลงมาคือ มีการกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของอนุศาสนาจารย์ ตำรวจ ที่เอื้อต่องานเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ เช่น อนุศาสนาจารย์สามารถเสนอ คำแนะนำต่อผู้บังคับบัญชาทั้งระดับ สูง ระดับกลาง และระดับล่าง เกี่ยวกับขวัญกำลังใจตำรวจและ การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ ($w=0.719$), และค่าน้ำหนักน้อยที่สุดคือโครงสร้างองค์กร อนุศาสนาจารย์ในส่วนกลาง ควรจะเป็นระดับกองบังคับการขึ้นไป เพื่อให้สามารถจัดสายงานบังคับ บัญชาในส่วนภูมิภาคได้ หรือเป็นหน่วยงานพิเศษขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ($w=0.651$) ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ เกตุวารี เลี้ยงมัน และคณะ (2551) ที่เสนอว่าองค์การ

ควรพิจารณาบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ของตนเองให้ชัดเจน เพื่อให้การจัดโครงสร้างองค์การสามารถครอบคลุมงานที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบอย่างครบถ้วน และจัดให้มีการบริหารงานและการไหลเวียนของงาน (Work Flow) ที่คล่องตัว สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงแนวโน้มของโลกาภิวัตน์และสภาพแวดล้อมภายนอกเกี่ยวกับการจัดหรือออกแบบองค์การ ควรให้มีขนาดกะทัดรัดเหมาะสมกับขอบเขตภารกิจ ที่สามารถใช้ทรัพยากรทั้งด้านการเงินและบุคลากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้การศึกษาของ จุลศักดิ์ ชาญณรงค์ (2548) ยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือโครงสร้างองค์การของส่วนราชการภาครัฐส่วนใหญ่มีความสลับซับซ้อน ความเป็นทางการ และการรวมอำนาจในระดับสูงถึงปานกลาง ซึ่งสวนทางกับข้อเสนอของนักวิชาการที่กล่าวว่า ลักษณะพึงประสงค์ขององค์การระบบราชการไทยในประเด็นเกี่ยวกับส่วนประกอบของโครงสร้างองค์การ ควรมีความสลับซับซ้อน ความเป็นทางการ และการรวมอำนาจในระดับต่ำ

แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบโครงสร้าง มีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของ อนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ ซึ่งโปรแกรมการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ให้ความสำคัญเป็นอันดับ 4 จำนวน 3 ตัวชี้วัด ข้อค้นพบในเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ว่า โอกาสที่จะจัดให้มีโครงสร้างหรือสายการบังคับบัญชาขององค์กรอนุศาสนาจารย์ตำรวจ ระดับเทียบเท่ากองบังคับการ เพื่อให้สามารถเติบโตในสายงานอาชีพวิทยาการอนุศาสนาจารย์ได้นั้นค่อนข้างจะเกิดขึ้นได้ยาก โดยเฉพาะองค์การขนาดใหญ่ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มักจะมีโครงสร้างองค์การที่มีความสลับซับซ้อน ความเป็นทางการ และการรวมอำนาจในระดับสูง อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปรับปรุงโครงสร้างองค์การให้มีศักยภาพ ยกเว้นผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีวิสัยทัศน์ยาวไกล สามารถมองเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรข้าราชการตำรวจให้มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง ก็อาจมีการกระจายอำนาจให้องค์กรอนุศาสนาจารย์ตำรวจมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือมีขนาดเหมาะสม กะทัดรัด คล่องตัว และมีอิสระในการกำหนดนโยบายในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาการฆ่าตัวตาย ปัญหาคอร์รัปชัน ตลอดจนปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมอื่น ๆ ของข้าราชการตำรวจในปัจจุบัน

2.5. องค์ประกอบเป้าหมาย (purpose) หมายถึง สิ่งที่องค์กรอนุศาสนาจารย์ตำรวจ ต้องการจะบรรลุทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนมุ่งสู่ความสำเร็จ ($w=0.795$), รองลงมาคือ มีแผนงาน/โครงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ($w=0.779$), น้อยที่สุดคือมีการติดตามผลการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของผู้บังคับบัญชา และกระตุ้นผู้บังคับบัญชาหากยังมีไม่มีการสั่งการแก้ไขปัญหา ($w=0.520$) ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สมจินตนา คุ่มภัย (2553) ที่เสนอว่าผู้บริหารองค์การต้องตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมองค์การในการทำให้องค์การมี

ประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมมุ่งผลสำเร็จและวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่สนับสนุนสอดคล้องกับวัฒนธรรมมุ่งผลสำเร็จ ผู้บริหารควรสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์การโดยกำหนดไว้ในกลยุทธ์ขององค์การ สื่อสารอย่างทั่วถึง แสดงพฤติกรรมเป็นแบบอย่าง (Role Model) แก่พนักงาน เปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์การ และนำวัฒนธรรมองค์การไปปฏิบัติในงานประจำวัน รวมทั้งใช้กระบวนการจัดการทรัพยากรมนุษย์สร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์การอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พนักงานมีค่านิยมและพฤติกรรมสอดคล้องกับวัฒนธรรมเชิงประสิทธิผล นอกจากนี้ การศึกษาของ ศรีรัตนา เทพารักษ์ (2558) เรื่องการเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์การ: กรณีศึกษาธุรกิจวิสาหกิจในประเทศไทย. (กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2553), หน้าที่คล้ายๆ กันชี้ให้เห็นว่าการสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ดี โดยมุ่งเน้นคุณภาพระบบและกลไกให้ดี ก็จะทำให้เกิดการยอมรับที่จะปฏิบัติตามให้เกิดคุณภาพได้

แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบเป้าหมาย มีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ ซึ่งโปรแกรมการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ให้ความสำคัญเป็นอันดับ 5 จำนวน 7 ตัวชี้วัด จากข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ สิ่งสำคัญที่สุดคืออนุศาสนาจารย์ต้องมีเทคนิควิธีการที่ดีก่อน ตามมาด้วยข้อมูลข่าวสารความรู้ มีบุคลากรที่เพียงพอ และมีโครงสร้างสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน แล้วจึงค่อยวางเป้าหมายตามมาว่าจะเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการตำรวจอย่างไร เพื่อให้บรรลุทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

3. รูปแบบการพัฒนาองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจ

สำหรับการวิเคราะห์เชิงยืนยันอันดับสองนี้พบว่า มีการยืนยันผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) และผลจากการวิเคราะห์เชิงยืนยันอันดับหนึ่ง (1st CFA) กล่าวคือเป็นการยืนยันผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบ ยังคงมีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจอยู่ เพียงแต่มีการสลับที่และให้น้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบใหม่

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการพัฒนาองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของตำรวจ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1.1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติจำเป็นต้องมีนโยบายที่ชัดเจนเพื่อให้ข้าราชการตำรวจปฏิบัติตามกฎ ก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณตำรวจดังกล่าว โดยจะต้องมีองค์กร

หรือหน่วยงานภายในที่มีหน้าที่ติดตาม กำกับ ดูแล เพื่อให้ข้าราชการตำรวจยึดถือปฏิบัติตาม ซึ่งในทัศนะผู้วิจัยเห็นว่าองค์กรอนุศาสนาจารย์ตำรวจมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและขวัญกำลังใจของข้าราชการตำรวจได้

1.2. ให้มีการสอบคัดเลือกบุคคลที่จะมาอนุศาสนาจารย์ตำรวจ หรืออาจนำอนุศาสนาจารย์ตำรวจที่มีอยู่แล้วมาพัฒนาศักยภาพให้เด่นชัด และกำหนดบทบาทหน้าที่ให้เป็นเอกเทศ ให้เป็นสายงานวิทยาการอนุศาสนาจารย์ที่แท้จริง มีหน่วยงานองค์กรของตนเองชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำองค์ประกอบและตัวชี้วัดทั้งหมดไปศึกษาพื้นที่ตำรวจภูธรภาคอื่นที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ อันจะทำให้มองเห็นภาพรวมการพัฒนาองค์ประกอบของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เป็นอย่างดี และจะเป็นการยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัดของอนุศาสนาจารย์ตำรวจในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตำรวจที่สามารถอ้างอิงไปสู่ความเป็นสากลต่อไป อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้บังคับบัญชาระดับสูงของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหันมาให้ความสนใจต่อประเด็นการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

บรรณานุกรม

- เกตุวารี เลี้ยงมัน และคณะ. (2551). *แนวทางการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงการคลัง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง.. หน้าบทสรุปผู้บริหาร.
- จุลศักดิ์ ชาญณรงค์. (2548). *การศึกษาโครงสร้างองค์การของส่วนราชการภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้าบทคัดย่อ.
- บุญยัง ศรีสมพงษ์. (2549). *การศึกษาบทบาทการสอนธรรมของอนุศาสนาจารย์กองทัพบก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. สังคีต พิริยะรังสรรค์. นवलน้อย ตรีรัตน์ และ สักกรินทร์ นิยมศิลป์. (2541). *รายงานผลการวิจัยการคอร์รัปชันในระบบราชการไทย*. เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาบุญณภัทร์ ธิรปัญญา ทองงาม. (2549). *ทัศนคติของข้าราชการตำรวจต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามจริยธรรมวิชาชีพ : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบัญชาการการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้าบทคัดย่อ.

- วิษณุภา เมธีวรฉัตร. (2557). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้าบทคัดย่อ.
- ศรีรัตดา เทพารักษ์. (2558). วัฒนธรรมองค์กรเน้นคุณภาพที่ส่งผลต่อการวางระบบและกลไกด้านคุณภาพทางการผลิต และการยอมรับที่จะปฏิบัติงานให้เกิดคุณภาพ กรณีศึกษาอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราดิบ ในเขตจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. หน้าบทคัดย่อ.
- สมจินตนา คุ่มภักย์. (2553). การเปรียบเทียบวัฒนธรรมองค์กรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลองค์กร: กรณีศึกษารัฐวิสาหกิจในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้าบทคัดย่อ.
- สุทธญาณ์ โอบอ้อม. (2557). การพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้าบทคัดย่อ.
- Creswell & Plano Clark. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. California: Sage.

การสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตตามหลักอริยสัจ 4
BUILDING IMMUNITY AGAINST INTERNET ADDICTION BASED
ON THE FOUR NOBLE TRUTHS

วैयाณ อิมยวน*
 Waiya Yimyuan

บทคัดย่อ

พฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ตสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดจิตวิเคราะห์หรือทฤษฎีเสริมแรง ซึ่งส่งผลต่อวิธีบำบัดรักษาอาการที่เป็นไปแบบแยกส่วนด้วยวิธีจิตบำบัดหรือปรับพฤติกรรม ซึ่งวิธีการที่มาจากรากฐานแนวคิดจิตวิทยายังคงเกิดพฤติกรรมกลับไปเสพติดซ้ำ ในขณะที่พฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ตตามแนวคิดพระพุทธศาสนาอธิบายได้ว่า เป็นเพียงทุกขรูปแบบหนึ่งของชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งมีสาเหตุหลักจากตัณหาในจิตใจและสภาพสังคมที่ขาดกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยร่วม ซึ่งเป็นมุมมองแบบภาพรวม แนวทางแก้ไขปัญหาคือใช้สัมมาทิฐิอันมีปัจจัยเกิด 2 ประการ ได้แก่ โยนิโสมนสิการเป็นฐานสร้างสติและปัญญาภายในจิตบุคคลเพื่อลดละตัณหาโดยตรง และกัลยาณมิตรสร้างสังคมสิ่งแวดล้อมการใช้อินเทอร์เน็ตที่พึงประสงค์อันเป็นปัจจัยภายนอก ดังนั้นบุคคลและสังคมจึงมีภูมิคุ้มกันการใช้อินเทอร์เน็ตด้วยปัญญารู้เท่าทันโดยไม่ต้องหลีกเลี่ยงหรือตัดขาดจากอินเทอร์เน็ต จึงเป็นแนวทางที่สามารถใช้ทั้งแก้ไขและป้องกันพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ตอย่างถาวร

คำสำคัญ: จิตวิเคราะห์; ทฤษฎีเสริมแรง; พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

Addictive Internet behavior can be explained by the theory of psychoanalysis or reinforcement. This affects how the treatment is modular with psychotherapy or behavior modification. This way, the fundamental concept of psychology continues to addictive behavior repeated. While addictive Internet behavior based on Buddhism explains. It was the only form of life on the four Noble Truths, which is mainly caused by the lack of passion in the minds and social goodwill as a contributing factor. The overall view. Solutions gained a viewpoint that has caused two factors, namely the creation of reflective thinking is, consciousness and spiritual wisdom within individuals to direct persistent passion. Goodwill and create a social environment, using the Internet as the adverse

* ฝ่ายสารสนเทศ กองแผนงานและสารสนเทศ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน

external factors. Thus, the individual and society is immune to the Internet with intelligence, without knowingly avoided or cut off from the Internet. It's an approach that can be used to modify the behavior and prevent internet addiction permanently.

Keywords: Psychoanalysis Theory; Reinforcement Theory; Buddhism

1. บทนำ

อินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่มีประโยชน์อย่างมหาศาลแก่มวลมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลดข้อจำกัดด้านระยะทางการสื่อสารจนกลายเป็นการสื่อสารไร้พรมแดน แต่ปัจจุบันกลับพบว่า กลุ่มคนจำนวนหนึ่งมีพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่นักวิชาการได้เริ่มมีการศึกษาเพื่อพยายามอธิบายปรากฏการณ์นี้อย่างแพร่หลายมากขึ้น

จากข้อมูลสำรวจพบว่า ปริมาณผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกเมื่อธันวาคม 2556 มีจำนวน 2.802 พันล้านคน จากจำนวนประชากรโลกทั้งหมด 7.181 พันล้านคน คิดเป็นร้อยละ 39 และ อัตราเติบโตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตระหว่างธันวาคม 2553-ธันวาคม 2556 ขยายตัวสูงมากคิดเป็นร้อยละ 676.3 ส่วนในประเทศไทยนับตั้งแต่ปี 2540-2556 มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นจาก 220,000 คน เป็น 26,140,473 คน (ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. 17 กันยายน 2557) และผลการศึกษาเกี่ยวกับการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเริ่มจากปี 2545 พบว่า ร้อยละ 23.74 ของประชากรไทยผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ต (ธนิกันต์ มาชะศิริานนท์, 2545) อีก 3 ปีต่อมาพบว่า ร้อยละ 32.11 ของประชากรไทยผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ต หลังจากนั้นพบว่า ร้อยละ 63.14 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มีแนวโน้มเสพติดอินเทอร์เน็ต และร้อยละ 45.90 ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีความเสี่ยงที่จะติดเกมมากที่สุด จะเห็นว่าข้อมูลตัวเลขในระหว่างปี 2545 - 2553 รวมระยะเวลา 9 ปีที่ผ่านมา สะท้อนถึงปริมาณผู้เสพติดอินเทอร์เน็ตมีประมาณร้อยละ 20-65 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามปริมาณที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ซึ่งผลกระทบจากพฤติกรรมนี้ก่อปัญหาทั้งในระดับบุคคลขยายเป็นวงกว้างสู่ระดับสังคม ตั้งแต่สุขภาพจิตเสื่อมเสีย หงุดหงิด กระวนกระวาย วิตกกังวล เศร้า จิตใจอ่อนล้า สุขภาพร่างกายทรุดโทรม อดนอน มีปัญหาสายตา ศีรษะ คอ หลัง เอว ก้นกบ ระบบขับถ่าย ขาดการออกกำลังกาย การเรียนบกพร่อง สมาธิสั้น มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นน้อยลง ทะเลาะกับพ่อแม่หรือคนในครอบครัว ใช้เวลาอยู่กับโลกออนไลน์ จนนำไปสู่การถูกละเลย (ประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูมิ และอัจฉรา ประเสริฐสิน, 2552) การพนัน ยาเสพติด และอาชญากรรมซับซ้อนต่างๆ ในสังคมมากมาย

ผลกระทบจากพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ต (วิไลพรรณ มีบุญธรรม, 2552) นั้นมีตั้งแต่ระดับบุคคลขยายเป็นวงกว้างไปสู่ระดับสังคม ปัญหาด้านสุขภาพส่วนบุคคลส่งผลให้จิตใจอ่อนล้า เศร้า วิตกกังวล หงุดหงิด กระวนกระวาย ร่างกายทรุดโทรม อดนอน สายตาสั้น ปวดตา ศีรษะ คอ หลัง เอว ก้นกบ ระบบขับถ่ายมีปัญหา (ประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูมิ และอัจฉรา ประเสริฐสิน,

2552) กระบวนการทำงานของสมองและการคิด ความจำสั้นลง ขาดสมาธิ มีพฤติกรรมไม่รับประทาน อาหาร ขาดการออกกำลังกาย ขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ มีพฤติกรรมเลียนแบบที่เน้นความ รุนแรง เช่น ใช้คำพูดก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ขโมยเงิน (บุบผา เมฆศรีทองคำ และ อรรษา สิงห์สงบ, 2550) มีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและผู้คนรอบข้างน้อยลง ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับ อินเทอร์เน็ต นำไปสู่ปัญหาการล่อลวง การทำอนาจาร การพนัน ยาเสพติด และอาชญากรรมซับซ้อน ในรูปแบบต่างๆ มากมาย ตัวอย่างเช่น ธุรกิจการพนันฟุตบอลออนไลน์ในระดับในกลุ่มคนรุ่นใหม่ของ สังคมไทยเม็ดเงินหลายหมื่นล้านบาทไหลออกนอกประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน นักศึกษาตก เป็นทาสการพนัน บางรายเสียพนันไม่มีเงินจ่ายทำให้ไปค้ายาบ้า ขายบริการทางเพศ หรือบางราย หาเงินไม่ได้ถูกขู่กรรโชก ทำร้ายร่างกาย จนถึงอัมพาต ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบจาก ปัญหาการเสพติดอินเทอร์เน็ตอย่างรุนแรงนำมาซึ่งความเสื่อมต่อคุณภาพชีวิตของประชากรและ สังคม อย่างไรก็ตามการแก้ไขบำบัดรักษาพฤติกรรมและการเสพติดอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นไปในแนวเดียวกับ การรักษาผู้ติดบุหรี่ สุรา หรือยาเสพติด อีกทั้งประเทศต่างๆ ทั่วโลกพยายามหามาตรการและ แนวทางช่วยเหลือแก้ไขป้องกันบำบัดรักษาปัญหานี้ด้วยวิธีการรูปแบบต่างๆ ตัวอย่าง เช่น สถาน บำบัดเด็กติดอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นคลินิกของกองทัพในเขตของทหารของกรุงปักกิ่งมีโปรแกรมบำบัด ฟันฟุฝึกฝนเข้มงวดแบบทหารที่แยกเด็กๆ ออกจากอินเทอร์เน็ต เด็กต้องตื่นแต่เช้าเพื่อออกกำลังกาย แบ่งกลุ่มเล่นกีฬา และผสมผสานด้วยจิตบำบัด เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าปัญหาการเสพติด อินเทอร์เน็ตนี้จะกลายเป็นปัญหาระดับชาติของประเทศไทยอย่างแน่นอน

การสร้างภูมิคุ้มกันพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ตตามแนวคิดพระพุทธศาสนานั้นสามารถ ทำได้ดีในกรณีที่บุคคลไม่มีการเสพติดอย่างรุนแรง เพราะจำเป็นต้องมีสติในระดับหนึ่งเป็น พื้นฐานรู้คิดไตร่ตรองมากพอที่จะยอมรับว่า พฤติกรรมใช้งานอินเทอร์เน็ตของตนเองนั้นเป็นปัญหา เพื่อหาทางแก้ไข อีกทั้งครอบครัว ชุมชน และสังคมก็ต้องตระหนักถึงผลกระทบเสียหายร้ายแรง และให้ความสำคัญแก่ปัญหาดังกล่าว ไม่เพิกเฉย กล่าวโทษ หรือเกี่ยงกันทำหน้าที่ จึงจะสามารถ ร่วมมือกันสร้างภูมิคุ้มกันตามแนวทางนี้ได้อย่างได้ผล

สำหรับในประเทศไทยจากการค้นคว้าศึกษาในเบื้องต้นพบว่า มีงานวิจัยเกี่ยวกับการ เสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยจำนวน 31 เล่ม และงานวิจัยทั้งหมดมีสาระเกี่ยวกับอาการและ ผลกระทบ ปัจจัยสาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาการเสพติดอินเทอร์เน็ต ซึ่งศึกษาภายใต้กรอบ แนวคิดจิตวิทยาทั้งหมด จึงสามารถนำมาศึกษาได้อย่างสอดคล้องตามกรอบอริยสัจ 4 ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์และการสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตโดยใช้กรอบ อริยสัจ 4 เพื่อเป็นทางเลือกหรือปรับปรุงแนวทางแก้ไขป้องกันบำบัดรักษาการเสพติดอินเทอร์เน็ต ให้ดีขึ้นกว่าแนวทางเดิมในปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นการขยายขอบเขตองค์ความรู้เรื่องการเสพติด อินเทอร์เน็ตโดยใช้หลักพุทธธรรมให้กว้างขวางสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาการสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตด้วยหลักอริยสัจ 4

3. วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเสพติดอินเทอร์เน็ต และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ด้วยวิธีสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต ดาวน์โหลดอิเล็กทรอนิกส์ บัญชี ถ่ายเอกสารจากห้องสมุดและหน่วยงานต่างๆ ทั่วประเทศไทยจำนวน 10 หน่วยงาน ได้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยทั้งหมดจำนวน 31 เล่ม
2. ศึกษา วิเคราะห์ แนวคิด และจัดระบบองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสพติดอินเทอร์เน็ตทั่วไปอย่างเป็นระบบและอธิบายแนวคิดนี้ตามกรอบแนวคิดจิตวิทยา จากนั้นจึงศึกษาสภาพการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์ให้ได้ภาพรวมของอาการ วิกฤต ปัจจัยสาเหตุ แนวทางแก้ไขป้องกัน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคของการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย
3. ศึกษา วิเคราะห์ หลักอริยสัจ 4 จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้สาระสำคัญของหลักอริยสัจ 4 และการประยุกต์ใช้แก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต
4. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ผลการศึกษาอาการ วิกฤต ปัจจัยสาเหตุ แนวทางแก้ไขป้องกัน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคของการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย โดยใช้กรอบอริยสัจ 4 เพื่ออธิบายทุกข์จากการเสพติดอินเทอร์เน็ต ปัจจัยสาเหตุของการเสพติดอินเทอร์เน็ต มรรคสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ต และผลจากการมีภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ต พร้อมเสนอทัศนะของผู้วิจัย
5. สรุปผลการศึกษาทั้งหมด โดยนำเสนอผลการศึกษายภายใต้กรอบอริยสัจ 4 และให้ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้งาน

4. ผลการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยการสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตตามหลักอริยสัจ 4 ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษาอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนา (3) เพื่อศึกษาการสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตด้วยหลักอริยสัจ 4 โดยศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสสวิทยานิพนธ์ หนังสือ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร มีขอบเขตของการศึกษา คือ รวบรวมศึกษาเพื่อจัดระบบองค์ความรู้การเสพติดอินเทอร์เน็ตทั่วไปและอธิบายปัญหานี้ภายใต้กรอบแนวคิดจิตวิทยา จากนั้นวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลให้เห็นสภาพการเสพติดอินเทอร์เน็ตในบริบทประเทศไทยจากงานวิจัยและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเสพติดอินเทอร์เน็ต

เพื่อนำมาศึกษาการสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตภายใต้กรอบอริยสัจ 4 ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย

สภาพการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย โดยทั่วไปพบว่า ประชากรไทยมีประสบการณ์ในการใช้อินเทอร์เน็ตมาตั้งแต่ พ.ศ.2530 - 2557 (รวม 27 ปี) มีปริมาณผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วจากจำนวน 30 คน เป็น 26,150,473 คน เมื่ออินเทอร์เน็ตแพร่หลายมากขึ้นทำให้เกิดภาวะการเสพติดอินเทอร์เน็ตขึ้น โดยปริมาณการเสพติดอินเทอร์เน็ตของประชากรไทยมีประมาณร้อยละ 19 – 65 ของประชากรผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งประเทศ ผลการศึกษาพบสภาพการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมี 3องค์ประกอบ ได้แก่ ทุกข์จากการเสพติดอินเทอร์เน็ต ปัจจัยสาเหตุของการเสพติดอินเทอร์เน็ต การแก้ไขป้องกันและปัญหาอุปสรรค สรุปได้ดังนี้

1. ทุกข์จากอาการและผลกระทบจากการเสพติดอินเทอร์เน็ต มี 2 ประการ ได้แก่

1.1 อาการที่เกิดขึ้น มี 2 ประการ ได้แก่ ทุกข์กาย คือ ถูกครอบงำ หมกมุ่น, หยุดใช้ไม่ได้, ใช้นานกว่าที่ตั้งใจ และโกหกปกปิดการใช้อินเทอร์เน็ต ส่วนทุกข์ใจ คือ หมดหวัง กดดัน โกรธเมื่อต้องหยุดใช้, ใช้สนองความพอใจ และใช้อินเทอร์เน็ตหลบหนีปัญหาชีวิต

1.2 วิกฤตหรือผลกระทบ มี 2 ประการ ได้แก่ ระดับบุคคล มีปัญหาสุขภาพกาย คือ ระบบสายตาและการมองเห็นผิดปกติ, ศีรษะและระบบฮอร์โมนในสมองผิดปกติ, ส่วนปัญหาสุขภาพจิต คือ ขาดสมาธิ, หงุดหงิด, วิตกกังวล ส่วนระดับสังคม มีปัญหาสูญเสียหน้าที่การงานและความสัมพันธ์กับคู่รัก ครอบครัว เพื่อน และคนในสังคมทั่วไป อีกทั้งถูกหลอกลวงและนำไปสู่การเกิดอาชญากรรมซับซ้อนในสังคม

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย มี 2 ประการ ได้แก่

2.1 ปัจจัยภายในบุคคล มี 2 ปัจจัย ได้แก่

2.1.1 อโยนิโสมนสิการ ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตต่างๆ ทั้งเชิงลบและเชิงบวก ได้แก่ ไม่พึงพอใจในตนเอง หงอยเหงาเศร้าซึม เบื่อหน่าย อารมณ์แปรปรวนและรุนแรง ไม่มั่นใจในตนเอง วิตกกังวล ซ้ำร้าย ระวัง, อารมณ์อ่อนไหว ต้องการให้คนอื่นสนใจ, คิดว่าถ้าว่างจะเลือกใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่าอย่างอื่น,

2.1.2 การไม่สำรวมอินทรีย์ ทำให้มีพฤติกรรมหมกมุ่นกับกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตเพื่อสนองความต้องการทางจิตใจ อารมณ์ สังคม ได้แก่ ชอบแยกตัว บุคลิกภาพเก็บตัว ควบคุมตนเองต่ำ ก้าวร้าว ตื้อเสียบ ยึดตนเป็นศูนย์กลาง หลีกเลี่ยงความเครียด เป็นต้น

2.2 ปัจจัยภายนอกสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งในโลกแห่งความจริงและโลกออนไลน์ มี 2 ปัจจัย

2.2.1 คบปาปมิตร มี 3 องค์ประกอบรวม คือ

(1) ความสัมพันธ์ทั้งเชิงลบและเชิงบวกกับครอบครัว ได้แก่ สถานภาพครอบครัว รายได้ ระดับการศึกษาของบิดามารดา ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพึ่งพิง แบบควบคุม

ไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัว ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น หรือครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สนับสนุนให้ใช้อินเทอร์เน็ตเล่นเกม

(2) ความสัมพันธ์ทั้งเชิงลบและเชิงบวกกับเพื่อน ได้แก่ ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน คบเพื่อนที่เสพติดเกม ติดเพื่อน เลียนแบบเพื่อน เพื่อนชวนเล่นเกม มีแบบอย่างที่ไม่ดี เช่น ญาติพี่น้อง, รุ่นพี่ในโรงเรียน หรือทำกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับเพื่อนบนอินเทอร์เน็ต

(3) ความสัมพันธ์กับคนในสังคมทั่วไป ได้แก่ ไม่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น รู้สึกว่าความสัมพันธ์ในโลกแห่งความจริงที่มีอยู่ไม่เพียงพอ หลีกเลี่ยงความสัมพันธ์กับคนอื่นในชีวิตจริง ปรับตัวในสังคมลำบาก ลำบากใจในการติดต่อและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น คนใกล้ชิดชวนเล่นเกม

3. ลักษณะประชากรหรือสถานทางสังคมที่เอื้อต่อความสัมพันธ์ให้เสพติดอินเทอร์เน็ต ได้แก่ ความเป็นเพศหญิงหรือชาย วัยเด็กถึงวัยทำงาน อาชีพนักเรียน นักศึกษา พนักงานเอกชน ราชการ สถานภาพโสด มีรายได้ส่วนตัว และรายได้จากครอบครัวมาใช้จ่ายในการเล่นอินเทอร์เน็ต มารดาบิดามีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี สภาพการอยู่อาศัยแบบอยู่คนเดียวหรืออยู่กับผู้อื่น เป็นบุตรคนแรกหรือมีพี่น้องต่างบิดามารดามากกว่า

4. อส์ปายะหรืออบายมุข 6 มี 2 องค์ประกอบรวม คือ

4.1 โรงเรียน ชุมชน รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ใช้อินเทอร์เน็ต สามารถใช้งานได้จากห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ของโรงเรียน ครูมีภารกิจมากและไม่ทั่วถึง มีปัญหาที่โรงเรียน

4.2 เนื้อหาสาระและลักษณะเทคโนโลยี ได้แก่ พบเนื้อหาสาระให้โทษบนโลกออนไลน์ เช่น ภาพ คลิป เกมลามก เว็บขายบริการทางเพศ เว็บการพนัน เป็น

ส่วนที่ 2 อริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนา

อริยสัจ 4 เป็นธรรมที่กำเนิดขึ้นในยุคพุทธกาล โดยสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปฏิญาณตนว่า ตรัสรู้และหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงด้วยประจักษ์แจ้งในกิจต่ออริยสัจ 4 พร้อมประกาศหลักธรรมนี้แก่หมู่สัตว์โลกทั้งปวงเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาความทุกข์ในชีวิตทุกชนิดจนพ้นปัญหาต่างๆ อย่างสิ้นเชิง อริยสัจ 4 คือ สัจจะจริงแท้ประกอบด้วยโครงสร้าง 4 ประการ ได้แก่

(1) ทุกขอริยสัจ คือ อุปาทานชั้น 5 อันมีสภาวะเกิด แก่ เจ็บ ตาย

(2) ทุกข์ สมุทัย อริยสัจ คือ ตัณหา 3 ประเภท ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา

(3) ทุกขนิโรธอริยสัจ คือ สภาวะความดับตัณหา

(4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฐิคือเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะคือดำริชอบ สัมมาจาคือเจรจาชอบ สัมมากัมมันตะคือกระทำชอบ สัมมาอาชีวะคือเลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะคือพยายามชอบ สัมมาสติคือระลึกชอบ สัมมาสมาธิคือตั้งจิตมั่นชอบ

หน้าที่ต่ออริยสัจ 4 ใน 2 ประการ ได้แก่ ศึกษาปฏิบัติตามกิจในอริยสัจ 4 ด้วยหลักสูตรเวียน 3 รอบอาการ 12 และเผยแผ่อริยสัจ 4 ตามจริงแก่ผู้อื่นและสังคม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและประโยชน์ใน 2 ระดับคือ สร้างตนสู่ความเป็นอริยะบุคคลนำไปสู่การดับทุกข์สิ้นเชิง และสร้างสังคมแห่งพุทธธรรมเกื้อกูลมนุษยสู่ความเป็นอริยะบุคคล

ส่วนที่ 3 มรรคสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ต

มรรคสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ต มี 2 ประการ ได้แก่

1. สัมมาทิฐิภายในบุคคล ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่

1.1 สร้างปัญญา รู้คิดด้วยโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการเป็นมนสิการชนิดที่ทำให้เกิดการใช้ปัญญา พร้อมกับทำปัญญานั้นให้เจริญงอกงาม เป็นกระบวนการศึกษาให้เกิดปัญญาให้เห็นตามเป็นจริงหรือสัมมาทิฐิ เป็นวิธีคิดที่สกัดค้นหาและมิจฉาทิฐิในการใช้อินเทอร์เน็ตออกไปเสีย โดยใช้โยนิโสมนสิการแบบเห็นคุณโทษและทางออก กล่าวคือ คุณของอินเทอร์เน็ต (ส่วนดี/อัสสาหะ) นั้นเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีประโยชน์กว้างขวางมากครอบคลุมทุกด้านเกือบเทียบเท่าโลกความจริง ได้แก่ การศึกษาทุกศาสตร์สาขา, ธุรกิจ, การสื่อสาร, ความบันเทิงและข่าวสาร ส่วนโทษของอินเทอร์เน็ต (ส่วนเสีย/อาทีนวะ) ได้แก่ เสพติดอินเทอร์เน็ตทุกประเภทไม่ว่าจะเป็น เกม การพนัน เช็ก ความสัมพันธ์ทางสังคมและข่าวสาร, ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เกิดมิจฉาชีพ ทำอนาจารผิดศีลธรรมนำไปสู่การล่อลวงและเกิดอาชญากรรมสังคม เมื่อวิถีประจำวันจำเป็นต้องคลุกคลีกับอินเทอร์เน็ตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทางออก (ส่วนพ้น/นิสสรณะ) คือ มีสติตั้งมั่นไม่หลงชอบหรือไม่ชอบใจต่อกิจกรรมไม่สร้างสรรค์บนอินเทอร์เน็ต ตั้งเป้าหมายการใช้เพื่อพัฒนาชีวิตดีงาม รู้จักเลือกรับข้อมูลข่าวสารกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้เกิดปัญญา อีกทั้งไม่หมกมุ่นจนเกินขอบเขต มีวินัยแบ่งเวลาอย่างเหมาะสม ตระหนักถึงภัยจากคนแปลกหน้า ระวัง ระวัง หลีกเลี่ยงสังคมโลกออนไลน์ที่หมกมุ่นชีวิต เช่น พนันออนไลน์ เช็กออนไลน์ วิธีคิดแบบนี้ก่อให้เกิดสติ ไม่ประมาท ไม่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นวัตถุตามสนองตัณหา ไม่เกิดทุกข์โทษต่อชีวิต

1.2 อินทรีย์สังวรด้วยสติสัมปชัญญะ 3 ระดับ ได้แก่

1.2.1 สติสัมปชัญญะเพื่อยกจิตที่จมลงไป在互联网ให้ขึ้นมา เป็นอินทรีย์สังวรระดับพื้นฐาน สร้างภูมิคุ้มกันเชิงความคิดเพื่อฝึกสติสัมปชัญญะสำหรับบำบัดอาการเสพติดอินเทอร์เน็ตในระดับขั้นที่จิตจมลงกับกิจกรรมออนไลน์จนสูญเสียหน้าที่การทำงานและความสัมพันธ์กับผู้อื่นและผิดศีล 5 โดยการฝึกรู้คิดถึงคุณประโยชน์ โทษ และพยายามตั้งเป้าหมายการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อชีวิตดีงาม วิธีตรวจสอบตนเองคือ จะพบว่าตนเองลดการใช้กิจกรรมออนไลน์ที่ให้โทษลดลง วิธีนี้เกื้อหนุนปัญญา รู้คิดแบบโยนิโสมนสิการ และเป็นการก่อแนวทางสร้างสติสัมปชัญญะระดับกลางและระดับสูง

1.2.2 สติสัมปชัญญะเพื่อข่มจิตด้วยอนุสติ 10 และฝึกสมาธิ เป็นอินทรีย์สังวรระดับกลาง สร้างภูมิคุ้มกันเชิงกำลังเพื่อฝึกสติสัมปชัญญะสำหรับบำบัดอาการเสพติดอินเทอร์เน็ตในระดับขั้นที่จิตผลอสติกับกิจกรรมออนไลน์จนบกพร่องในหน้าที่การทำงาน และความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยหากรู้ตัวว่าจิตผลอสติให้ละกิจกรรมออนไลน์นั้นชั่วคราวแล้วตั้งสติระลึกถึงอนุสติข้อใดข้อหนึ่งหรือแบ่งเวลาฝึกสมาธิแบบสมถกรรมฐานอย่างเป็นระบบ เช่น อานาปานสติ วิธีตรวจสอบคือ จะพบว่าตนเองผลอสติน้อยลง และใช้กิจกรรมออนไลน์เพื่อชีวิตดีงามมากขึ้น วิธีนี้สามารถบรรเทาอาการรุ่มร้อน กระวนกระวาย หมกมุ่นกับกิจกรรมออนไลน์ได้ชั่วคราว หากขาดการฝึกฝนสม่ำเสมออาจทำให้

แพลตฟอร์มกับกิจกรรมออนไลน์อีก แต่การฝึกสติสัมปชัญญะระดับนี้เป็นรากฐานของการสร้างสติสัมปชัญญะระดับสูง

1.2.3 สติสัมปชัญญะเพื่อตัดขาดด้วยสติปัฏฐาน 4 เป็นอริยอินทริยสังวรหรืออินทริยสังวรระดับสูง สร้างภูมิคุ้มกันเชิงปัญญาเพื่อฝึกสติสัมปชัญญะสำหรับบำบัดอาการเสพติดอินเทอร์เน็ตในระดับขั้นที่จิตจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับกิจกรรมออนไลน์ในชีวิตประจำวันด้วยสติปัฏฐาน 4 โดยต้องรู้ว่าตามความเป็นจริงที่กำลังเผชิญหน้ากับกิจกรรมออนไลน์ให้โทษหรือให้คุณประโยชน์ และพยายามควบคุมตนเองให้ใช้กิจกรรมออนไลน์ตามเป้าหมายที่ตนเองตั้งไว้ให้สำเร็จ นอกจากนี้ควรแบ่งเวลาฝึกสติปัฏฐาน 4 อย่างเป็นทางการในสถานฝึกปฏิบัติวิปัสสนาที่มีอาจารย์ควบคุมการฝึกที่ได้มาตรฐานตามหลักพระพุทธศาสนา วิธีตรวจสอบคือ รู้ตัวว่าใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อชีวิตดีงามเท่านั้น วิธีนี้การปฏิบัติเช่นนี้สม่ำเสมอทำให้เกิดความชำนาญสติตามทันปัจจุบันขณะ รู้เห็นตามจริงเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต วิธีนี้เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุด เพราะสติสัมปชัญญะสมบูรณ์สูงสุดสามารถเผชิญหน้ากับอินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวันได้อย่างไม่มีการเสพติดอินเทอร์เน็ตเด็ดขาดถาวร

ในกรณีที่ระดับความรุนแรงของอาการเสพติดอินเทอร์เน็ตรุนแรงมากที่สุดคือ จิตขาดสติสิ้นเชิงอาจมีอาการร่างกายบาดเจ็บอย่างรุนแรงเฉียบพลันจนไม่สามารถติดต่อเจ้าหน้าที่ได้ จำเป็นต้องส่งเข้าบำบัดรักษาในวิธทางการแพทย์ทันทีโดยเร็ว เมื่ออาการบรรเทาแล้ว อาจใช้แนวทางวิชาการแบบชีวจิตสังคมบำบัดฟื้นฟูสติให้ค่อยๆ กลับคืนมาดั้งเดิม

2. สัมมาทิฐิภายนอกจากสังคัมสังเวดล้อม ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่

2.1 สัมพันธ์ดีงามด้วยกัลยาณมิตร การมีสภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคัมที่ดี คนเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นประโยชน์และเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งหมายถึงการมีและการได้กัลยาณมิตร 2 ประการ ได้แก่ ปฏิบัติต่อกันด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ รู้จักเลือกคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีคุณสมบัติตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ

2.2 บริหารจัดการสภาพแวดล้อมด้วยสัปปายะ 7 การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการใช้อินเทอร์เน็ต มุ่งเพื่อให้สิ่งแวดล้อมช่วยให้บุคคลปฏิสัมพันธ์กับบรรยากาศในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาชีวิตดีงาม ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่ถูกต้อง ให้เกิดการเรียนรู้เกิดความเข้าใจและปรับพฤติกรรมใช้อินเทอร์เน็ตไปในทางที่สังคมปรารถนา ซึ่งการจัดการสภาพแวดล้อมตามหลักสัปปายะ 7 ประการ ได้แก่ บริหารจัดการสถานที่และแหล่งบริการเหมาะสมตามสภาพบริบทท้องที่ มีการจัดระเบียบวินัยการให้บริการและเข้าใช้บริการอย่างชัดเจน กำกับดูแลการใช้กฎระเบียบอย่างจริงจังเข้มแข็ง มีกัลยาณมิตรในท้องถิ่นชุมชนนั้นเป็นแบบอย่างที่ดี แนะนำสิ่งมีประโยชน์ อีกทั้งในส่วนบุคคลจำเป็นต้องตระหนักรู้ในการเสพติดอินเทอร์เน็ตอย่างอริยะชนด้วยทางสายกลางไม่สุดโต่ง รู้จักบริหารอิริยาบถและจัดสภาพแวดล้อมส่วนตัวที่เกื้อกูลต่อสุขภาพอนามัยของตนเองเพื่อให้การใช้อินเทอร์เน็ตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแก่ชีวิตสูงสุด

2.3 สร้างเครือข่ายสังคมด้วยสังคหวัตถุ 4 โดยการสร้างเครือข่ายและประสานรักษาความสัมพันธ์ทุกรูปแบบของสังคมแห่งกัลยาณมิตรในการใช้อินเทอร์เน็ตด้วยสัมมาทิฐิให้คงอยู่และดำเนินไปได้ด้วยดี 4 ประการ คือ

2.3.1 ทาน คือ การสงเคราะห์ในแง่วัตถุและความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตที่มีประโยชน์ 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) อินเทอร์เน็ตในฐานะวัตถุเอื้อประโยชน์ต่อการศึกษา สังคมควรจัดสรรเอื้อเพื่อ เพื่อแม่ ให้มีใช้หรือแหล่งรับบริการอย่างทั่วถึง เข้าถึงสะดวก ภายใต้อำนาจที่จ่ายที่เหมาะสมไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เช่น โรงเรียนจัดให้มีศูนย์คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา, รัฐมีนโยบายกระจายเทคโนโลยีสารสนเทศให้เท่าเทียมกันทั่วประเทศ จัดสวัสดิการที่ดีให้แก่ประชาชน มีศูนย์ไอทีเพื่อการศึกษาและทำธุรกรรมออนไลน์ต่างๆ ได้สะดวก, สายด่วนบริการให้คำปรึกษาแนะนำปัญหาการใช้งานและการเสพติดอินเทอร์เน็ต, ระบบเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมีกลไกป้องกันที่ดี

(2) อินเทอร์เน็ตในฐานะแหล่งข้อมูลข่าวสารที่ให้ประโยชน์ ให้คำแนะนำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อกันหรือจัดหลักสูตรหรือกิจกรรมอบรมเผยแพร่ให้ความรู้ที่ถูกต้องเพื่อให้สามารถใช้อินเทอร์เน็ตอย่างถูกวิธีและเหมาะสม ร่วมมือประสานงานกันทุกภาคส่วนเพื่อสร้างสรรค์เนื้อหาสาระบนสื่ออินเทอร์เน็ตในทางที่เป็นประโยชน์ ให้สังคมรู้เท่าทันภัยจากอินเทอร์เน็ต เช่น รัฐบาลมีการรณรงค์การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตอย่างถูกต้อง โดยเน้นให้ผู้ปกครองและเยาวชนรู้เท่าทันภัยอินเทอร์เน็ต และกำหนดมาตรการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างถูกวิธี

(3) อินเทอร์เน็ตในฐานะสร้างปัญหาการเสพติดหรืออาชญากรรมในสังคม เมื่อเกิดปัญหาขึ้นไม่ควรโทษกัน แต่แต่ละฝ่ายควรใช้ความเมตตาให้อภัยกัน ร่วมมือกันแก้ปัญหาหาทางออกร่วมกันมากกว่าที่จะโยนความผิดให้กันและกัน หรือเกี่ยงกันทำหน้าที่ ต้องมีจิตสำนึกว่าปัญหาการเสพติดอินเทอร์เน็ตเป็นปัญหาสังคมที่ต้องร่วมมือกันป้องกันแก้ไขยับยั้งมิให้ลุกลามบานปลายสร้างปัญหาซับซ้อนอื่นๆ ทับถมแก่ชุมชนสังคมเพิ่มมากขึ้นไปอีก เช่น รัฐบาลจัดทำโครงการร้านเกมคาเฟ่และร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ภายใต้ความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ

2.3.2 ปิยวาจา คือ บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการใช้งานอินเทอร์เน็ตทั้งหมดควรมีมารยาททางวาจาต่อกันทั้งสังคมจริงและสังคมโลกออนไลน์ ทั้งเผยแพร่ข้อมูล ให้คำปรึกษาแนะนำกันด้วยความสุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ จริงใจ สร้างมิตรและความรักใคร่นับถือ ครอบครัวยุติธรรม รักเอาใจใส่ต่อกัน พุดคุยตกลงกันด้วยวาจาสุภาพไม่ใช่อารมณ์ต่อกัน หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาชนร่วมมือกันแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา ไม่กล่าวโทษหรือโยนความผิดแก่กันซ้ำเติมกัน สำหรับในโลกออนไลน์ไม่ควรให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ ควรเป็นแหล่งข้อมูลมีประโยชน์มีหลักฐานอ้างอิงเชื่อถือได้ ไม่นำข้อมูลที่เป็นเท็จนั้นมาทำร้าย ล่อลวง กล่าวนินทา ว่าร้าย คำหยาบคายต่อกัน หรือชักจูงไปสู่ความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท แดกความสามัคคีกันในระหว่างสังคม

2.3.3 อตถจริยา คือ ร่วมกันบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ ปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม เช่น ไม่ใช้อินเทอร์เน็ตทำให้ตนเองเดือดร้อนทางกายและใจ

เช่น ใช้มากเกินไปจนเสียสุขภาพกายและจิต เสียหน้าที่การงานความรับผิดชอบ ต้องแบ่งเวลาตามความเหมาะสม รวมถึงไม่ใช่เป็นเครื่องมือเบียดเบียน ทำร้าย ล่อลวง ละเมิดสิทธิ จนนำไปสู่การเกิดอาชญากรรมในสังคม ผู้คนในสังคมควรร่วมมือกันสอดส่องดูแลสังเกตพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของบุตรหลานเยาวชนหรือคนในชุมชนสังคมตนเองอย่างใกล้ชิด เพื่อไม่ให้นำไปสู่พฤติกรรมทำร้ายสังคม ร่วมมรรณงค์ในกิจกรรมของชุมชนในสร้างปัญญาแก่ท้องถิ่นให้รู้เท่าทันโลกออนไลน์ รัฐควรออกนโยบาย กฎหมาย มาตรการ การกำกับดูแลที่เหมาะสมในการควบคุมสถานประกอบการให้ปฏิบัติตามกฎหมาย

2.3.4 สมานัตตตา คือ คนทุกระดับควรสร้างประโยชน์เกื้อกูลต่อกันในเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตตามสถานะเหมาะสมของตนในสังคมและปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค ร่วมรับรู้สุขหรือทุกข์ แก่ไขเหมาะสมตามฐานะ เหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี เช่น พ่อแม่ผู้ปกครองควรใช้เวลา ความอบอุ่น ดูแล แนะนำการใช้อินเทอร์เน็ตแก่ลูกทุกคนอย่างใกล้ชิด ร้านบริการไม่เลือกหรือปฏิบัติต่อลูกค้าด้วยความลำเอียงหรือเห็นแก่ประโยชน์ทางการค้า ด้วยจิตสำนึกที่ปราศจากความรับผิดชอบ รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เพิกเฉยต่อหน้าที่ ควบคุมกำกับดูแลสถานบริการอินเทอร์เน็ตให้จัดสถานที่ บริการดูแลอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดเท่าเทียมกันทุกแห่ง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนรับสินบนใดๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) การวิจัยในครั้งนี้ได้สาระสำคัญจากสภาพการเสพติดอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย
- (2) สาระสำคัญของอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนา
- (3) มรรคสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตตามแนวทางของหลักอริยสัจ 4
- (4) ทราบวิธีสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตตามหลักอริยสัจ 4

เพื่อเป็นทางเลือกในการแก้ไขป้องกันบำบัดรักษาการเสพติดอินเทอร์เน็ต อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ผสมผสานกับแนวทางจิตวิทยา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขป้องกันบำบัดรักษาการเสพติดอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยลดความเสี่ยงในการเสพติดอินเทอร์เน็ตของตนเอง ครอบครัว ตลอดจนชุมชน อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายหรือมาตรการในการจัดสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการใช้อินเทอร์เน็ตตามแนวทางในพระพุทธศาสนา

5. การอภิปรายผล

การเสพติดอินเทอร์เน็ตมีปัจจัยสาเหตุเกิดจากทั้งบุคคลและสังคม จุดสำคัญคือ การทำให้บุคคลสามารถใช้ชีวิตอยู่กับอินเทอร์เน็ตในวิถีชีวิตประจำวันได้โดยไม่เสพติดอินเทอร์เน็ตหรือกลับไปเสพติดซ้ำอีก แม้วิทยาการในโลกยุคปัจจุบันยังคงนิยมบำบัดรักษาอาการเสพติดอินเทอร์เน็ตภายใต้กรอบแนวคิดจิตวิทยา แต่วิธีการดังกล่าวเหมาะสมสำหรับกรณีระดับหรือบรรเทาอาการทางกายและจิตอย่างรุนแรงโดยใช้วิธีการทางการแพทย์บำบัดรักษาให้กายและจิตอยู่ในสภาวะสมดุลเสียก่อนถึงแม้จะมีความเสี่ยงสูงในการกลับไปเสพติดซ้ำอีก ในขณะที่การสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตตามหลักอริยสัจ 4 เหมาะสมสำหรับป้องกันแก้ไขบำบัดรักษากายและจิต ในกรณีผู้มีสติสัมปชัญญะเพียงพอต่อการฝึกฝนตนเองเพื่อสร้างเกราะ

ป้องกันตนเองด้วยปัญญาของตนเอง ดังนั้นรูปแบบของการสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดจึงควรผสมผสานสติปัญญา 4 ร่วมกับรูปแบบทางการแพทย์หรือทางจิตเวช (medical or psychiatric model) เพื่อให้ผลการรักษาเกิดประสิทธิภาพที่สุดเพราะสามารถป้องกันปัญหาการเสพติดซ้ำได้อย่างถาวร อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ถือว่าเป็นงานบุกเบิกชิ้นแรกที่ศึกษาปรากฏการณ์เสพติดอินเทอร์เน็ตด้วยกรอบแนวคิดพระพุทธศาสนาในประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าแนวทางการบำบัดพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ตทั้ง 2 แนวคิดสามารถส่งเสริมกันและกันให้นำไปสู่แนวทางการบำบัดรักษาที่ดีขึ้น แต่การเลือกใช้วิธีเหมาะสมในแต่ละช่วงอาการและรายกรณีเป็นสิ่งจำเป็น อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคม ได้แก่ ตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่ตระหนักถึงความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าวและนำความรู้ความเข้าใจจากทั้ง 2 แนวคิดไปพัฒนาปรับปรุงวิธีบำบัดรักษาพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสมต่อไป ดังนั้นควรนำผลวิจัยไปศึกษาเพิ่มในลักษณะกรณีศึกษา (case study) เพื่อเห็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และจำเป็นต้องประยุกต์ให้สอดคล้องกับกรณีสถานการณ์ และบริบทเฉพาะถิ่นนั้นๆ เช่น กลุ่มเด็ก หรือกลุ่มวัยรุ่น ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา หรือชุมชนต่างๆ ที่มีบริบทแตกต่างกัน เป็นต้น

6. บทสรุป

พฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ตเกิดจากทั้งตัวบุคคลหรือสังคม หรือทั้ง 2 ปัจจัยร่วมกัน จุดสำคัญของการแก้ไขปัญหามติกรรม คือ การทำให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถอยู่กับการใช้อินเทอร์เน็ตได้โดยไม่กลับไปเสพติดซ้ำอีก แนวคิดจิตวิทยาเหมาะสมสำหรับบรรเทาความรุนแรงของอาการที่เกิดขึ้น ในขณะที่แนวคิดพระพุทธศาสนาเหมาะสมสำหรับป้องกันและแก้ไขมิให้กลับมาเกิดพฤติกรรมเสพติดซ้ำอย่างถาวร ดังนั้นการเลือกใช้วิธีเหมาะสมในแต่ละรายกรณีและระดับความรุนแรงของอาการจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้ง 2 แนวคิดนั้นสามารถส่งเสริมกันและกันให้นำไปสู่แนวทางการบำบัดรักษาที่ดีขึ้น ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคม ได้แก่ ตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่ตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาดังกล่าวและนำเอาความรู้ความเข้าใจจากทั้ง 2 แนวคิดไปพัฒนาปรับปรุงวิธีบำบัดรักษาพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสมต่อไป

ในการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้นั้นจะต้องพิจารณาใน 2 ประเด็น ดังนี้คือ

(1) การเสพติดอินเทอร์เน็ตมีปัจจัยสาเหตุเกิดจากทั้งบุคคลและสังคม จุดสำคัญคือ การทำให้บุคคลสามารถใช้ชีวิตอยู่กับอินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวันได้โดยไม่เสพติดอินเทอร์เน็ตหรือกลับไปเสพติดซ้ำอีก แม้วิทยาการในโลกยุคปัจจุบันยังคงนิยมบำบัดรักษาอาการเสพติดอินเทอร์เน็ตภายใต้กรอบแนวคิดจิตวิทยา แต่วิธีการดังกล่าวเหมาะสมสำหรับกรณีระดับหรือบรรเทาอาการทางกายและจิตอย่างรุนแรงโดยใช้วิธีการทางการแพทย์บำบัดรักษาให้กายและจิตอยู่ในสภาวะสมดุลเสียก่อนถึงแม้จะมีความเสี่ยงสูงในการกลับไปเสพติดซ้ำอีก ในขณะที่การสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ตตามหลักอริยสัจ 4 เหมาะสมสำหรับป้องกันแก้ไขบำบัดรักษากายและจิตในกรณีผู้มีสติสัมปชัญญะเพียงพอต่อการฝึกฝนตนเองเพื่อสร้างเกราะป้องกันตนเองด้วยปัญญาของตนเอง ดังนั้นรูปแบบของการสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดจึงควรผสมผสาน

สติปัญญา 4 ร่วมกับรูปแบบทางการแพทย์หรือทางจิตเวช (medical or psychiatric model) เพื่อให้ผลการรักษาเกิดประสิทธิภาพดีที่สุดเพราะสามารถป้องกันปัญหาการเสพติดซ้ำได้อย่างถาวร

(2) แนวทางบำบัดพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ททั้ง 2 แนวคิดสามารถส่งเสริมกันและกันให้นำไปสู่แนวทางบำบัดรักษาที่ดีขึ้น แต่การเลือกใช้วิธีเหมาะสมในแต่ละช่วงอาการและรายกรณีเป็นสิ่งจำเป็น อีกทั้งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคม ได้แก่ ตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่ตระหนักถึงความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าวและนำความรู้ความเข้าใจจากทั้ง 2 แนวคิดไปพัฒนาปรับปรุงวิธีบำบัดรักษาพฤติกรรมเสพติดอินเทอร์เน็ทอย่างเหมาะสมต่อไป ดังนั้นควรนำผลวิจัยไปศึกษาเพิ่มในลักษณะกรณีศึกษา (case study) เพื่อเห็นแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และจำเป็นต้องประยุกต์ให้สอดคล้องกับกรณี สถานการณ์ และบริบทเฉพาะถิ่นนั้นๆ เช่น กลุ่มเด็ก หรือกลุ่มวัยรุ่น ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา หรือชุมชนต่างๆ ที่มีบริบทแตกต่างกัน เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะ

ควรจะมีการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปตามประเด็นที่ควรศึกษา ดังนี้

7.1 ศึกษาการเสพติดอินเทอร์เน็ทตามกรอบหลักธรรมสำคัญอื่นๆ ในพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 สัมมัปธาน 4 อินทรีย์ 5 เป็นต้น เพื่อให้เห็นการสร้างภูมิคุ้มกันการเสพติดอินเทอร์เน็ทในแง่มุมที่แตกต่างออกไป ทำให้เกิดทางเลือกในการนำหลักธรรมต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในปัญหาดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น

7.2 เนื่องการเสพติดอินเทอร์เน็ทเกิดจากการสะสมพฤติกรรมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จึงควรศึกษาพฤติกรรมนี้ในระยะยาวภายใต้เทคนิควิธีวิจัยเชิงสำรวจชนิดภาคตัดขวาง Cross Sectional survey design หรือ Cohort survey design โดยศึกษากลุ่มบุคคลที่มีเพศ วัย อาชีพ สถานภาพคล้ายคลึงกัน และใช้อินเทอร์เน็ทเหมือนกัน แต่จัดกลุ่มเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มใช้อินเทอร์เน็ทที่มีประสบการณ์ฝึกสติสัมปชัญญะตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำกับกลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ทแต่ไม่มีประสบการณ์ฝึกสติสัมปชัญญะตามแนวพุทธ หรืออาจศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงสังคมวิทยาด้วยสังคมประกิต (Socialization Process) กับกระบวนการขัดเกลาสังคมแนวพุทธ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- จำลอง ดิษยวณิช. (2554). *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ*. เชียงใหม่: บริษัทกลางเวียงการพิมพ์จำกัด.
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). *สำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ.2555*. กรุงเทพมหานคร: สำนักสถิติเศรษฐกิจและสังคม.
ธนิกันต์ มาฆะศิริรานนท์. (2545). พฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ทและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสพติดอินเทอร์เน็ทของผู้ใช้อินเทอร์เน็ทประเทศไทย. *วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหา*

บัณฑิต. สาขาวิชาวารสารสนเทศ. คณะนิเทศศาสตร์.บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพิมพ์พรรณ สุวรรณภูฏ และอัจฉรา ประเสริฐสิน. (2552). ผลกระทบของอินเทอร์เน็ตต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนไทย: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร. *รายงานการวิจัยกรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.*

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธัม.

American Psychiatric Association. (2013). *DIAGNOSTIC AND STATISTICAL MANUAL OF MENTAL DISORDERS*. fifth edition. DSM-5. Arlington. VA: American Psychiatric.

Kimberly. Young. (1996). *Internet Addiction: The Emergence of a New Colincal Disorder*. *Cyber Psychology & Behavior*. 1(3). 237 - 244.

Kimberly. Young.. Molly. Pistner.. James. O'Mara.. and Jennifer. Buchanan. (2000). *Cyber Disorders: The Mental Health Concern for the New Millennium*. *Cyber Psychology & Behavior*. 3(5). 475 - 479.

**การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาในการปลูกฝัง
ความรู้และคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง**
HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT BASED ON BUDDHISM PRINCIPLES IN
INTELLIGENCE AND MORALITY CULTIVATION OF THE LOWER NORTHERN
RAJABHAT UNIVERSITIES' STUDENTS

สุวัฒน์ อินทรประไพ สุภาญดา ทองคำ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้นำเสนอเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาในการปลูกฝังความรู้และคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง วัดอุปประสงค์ สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะเพื่อ 1. หลักธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา 2. หลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาและ 3. แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาในการปลูกฝังความรู้และคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง ได้แบ่งออกเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 396 คนมาวิเคราะห์ห้อธิบายเชิงสถิติพรรณนา โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ การวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview research) อาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมหรือวิชาทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 24 คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-deep Interview) และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) หาค่าร้อยละ ส่วนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติวิเคราะห์ (Statistical Analysis ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือเพศหญิง จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.9 รองลงมาคือ เพศชาย 135 คนส่วนใหญ่ คืออายุ 18-30 ปี จำนวน 387 คน คิดเป็นร้อยละ 67.7 ระดับการศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.7 มีรายได้ตั้งแต่ 5,001-10,000 บาท จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8 อาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 38.6

หลักธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.453$, S.D.=.536) รายละเอียดรายข้อพบว่านักศึกษามีเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยระบบคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$, S.D.=.744) รองลงมาคือนักศึกษาได้นำหลักศีล สมาธิ ปัญญามาใช้ในการเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$, S.D.=.730) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือได้มีการฝึกอบรมจิตภาวนาโดยการทำสมาธิ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.16$, S.D.=.839)

หลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง พบว่าหลักธรรมที่ด้านสัจจะคือมีชื่อเสียงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนา กษัตริย์ ด้านทมะไม่ใช้อารมณ์แก้ปัญหา ด้านขันติไม่ใช้อารมณ์แก้ปัญหา ด้านขันติ ปฏิบัติหน้าที่เป็นด้วยความอดทน ด้านจาคะมีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น เเบบจรรยาห้า ได้แก่ความเมตตากรุณามีความเห็นใจ สัมมาอาชีวะไม่เลี้ยงชีพด้วยการหลอกลวง กามสังวรมีสติเมื่อ อยู่กับเพศตรงข้าม สัจจะสุจริตต่อการเรียน สติสัมปชัญญะตั้งใจทำความดีถวายพระเจ้าอยู่หัว

แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาในการปลูกฝังความรู้และนำ คุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง พบว่า 1) แนวทางเสนอมหาวิทยาลัย แต่ละแห่งควรดำเนินการจัดตั้งศูนย์หรือชมรมพระพุทธศาสนาโดยมอบให้ฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะกรรมการบริหารกับมหาวิทยาลัย 2) เสนอร่วมทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อจะร่วมกันพัฒนาปลูกฝัง คุณธรรม 3) การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนทั้งคณะสงฆ์ รัฐ เอกชน ครอบครัวยในการปลูกฝังคุณธรรม 4) สาขาวิชาที่มีการสอนด้วยเนื้อสอแทรกด้านหลักศาสนาและหลักปรัชญาชีวิตที่มีเนื้อหาด้าน จริยธรรมและคุณธรรมไว้ใน มคอ.3 5) แนวทางกิจกรรมปฏิบัติธรรมระยะเวลาที่มหาวิทยาลัย กำหนด

คำสำคัญ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา, การปลูกฝังความรู้และคุณธรรม

ABSTRACT

The current study was entitled “Human Resource Development Based on Buddhism Principles in Intelligence and Morality Cultivation of the Lower Northern Rajabhat Universities' Students.” Its aims, discussions, and recommendations were: 1. To examine the moral principle of human resource development based on Buddhism principles, 2. To determine the moral principle related to human resource development based on Buddhism principles, and 3. To recommend the guidance of human resource development based on Buddhism principles in intelligence and morality cultivation of the lower northern rajabhat universities' students. The study was mixed between quantitative and qualitative research. According to research methodology, the number of the total samples used in quantitative study was 396; the respondents' data was assessed by descriptive statistics on the statistical package for the social sciences; meanwhile, 24 of the teachers instructing morality and virtue or human resource development were used in in-depth interview for qualitative data and another 10 were used in focus group discussion. The instruments used to collect data consisted of a paper

questionnaire, in-depth interview, and focus group discussion. The data analysis was implemented by descriptive statistics: percentage, mean, standard deviation, and statistical analysis.

The findings of the research indicated that the majority, 261 (65.9%), of the respondents were women and 135 (34.1%) were male. Most respondents, 387 (97.7%) fell in the 18-30 year age range. In addition, 161 (40.7%) obtained grade 3 of the middle secondary education. Meanwhile, 138 (34.8) were in the 5,001-10,000 baht income range, and the largest category of careers, 153 (38.6%), was farmers.

The overall results of the moral principle of human resource development based on Buddhism principles was moderate ($\bar{X} = 3.453$, S.D.=.536). Following the questions items, the highest level in average ($\bar{X}=3.60$, S.D.=.744) was “Students have a clear learning goal with the moral system; subsequently, “Students have applied the principles of precepts, meditation, and knowledge to learning” was high ($\bar{X}=3.58$, S.D.=.730); and the lowest level in average ($\bar{X}=3.16$, S.D.=.839) was “Students are afforded meditation training.”

The results of the moral principle related to human resource development based on Buddhism principles showed that about the virtues for a good household life -Truth and Honesty means respect the nation, the religion, and the king, Adjustment means no temper in any problem solutions, Forbearance means performing one’s duty with patience, Generosity means be kindly generous to others; as well as, the five ennobling virtues are namely Loving-kindness and Compassion, Right Means of Livelihood without trickery, Sexual Restraint when being with the opposite sex, Truthfulness to learning, and Mindfulness and Awareness to do good deeds for His Majesty the King.

The guidance of human resource development based on Buddhism principles in intelligence and morality cultivation of the lower northern rajabhat universities’ students was recommended as follows: 1) every university should establish a Buddhism center or club by assigning the Student Affairs and the executive board of the university, 2) every university should make a memorandum of understand (MOU) with the Buddhist universities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University and Mahamakut Buddhist University to order to corporately cultivate students’ morality, 3) the participation in morality cultivation of all sectors: the clergy, the state, the private, and the family, 4) in all majors the contents of religions, philosophy of life, morality and ethics are inserted

into the course specification outline (CSO 3), and 5) every university should schedule a suitably periodic session of Dhamma and meditation training for students.

Keywords : Human Resource Development Based on Buddhism
Principles, Intelligence and Morality Cultivation

1. บทนำ

มนุษย์กำลังประสบปัญหาภาวะวิกฤตทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะปัญหาสังคมที่ไม่ได้ลดลงเลย กลับจะมีแต่เพิ่มมากขึ้น ทั้งเรื่องของความเสื่อมทางศีลธรรม ปัญหาเยาวชน เรื่องอบายมุข ปัญหาการติดยาเสพติด ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาความรุนแรง และอาชญากรรมทางสังคม การแบ่งแยกเชื้อชาติ แบ่งผิว ปัญหาเรื่องความยากจน การไม่มีงานทำ ปัญหาทั่วไปในขณะนี้ก็คือการก่อการร้าย การขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ระหว่างชาติ ศาสนา ระหว่างผิวพรรณระหว่างประเทศ ตลอดจนการทำสงครามกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550: 26-27)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทย ตั้งแต่ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) จนถึงฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ในทุกๆ ด้าน และได้บัญญัติ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานาทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ รวมถึง มุ่งพัฒนาคนไทยให้ มีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ควบคู่กับการเสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในระดับชุมชน เพื่อพร้อมรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายในประเทศ โดยมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559)

เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาจึงเป็นนโยบายสำคัญของประเทศที่จะมุ่งเน้นพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีการศึกษามีความเสมอภาคในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพคือ สังคมที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่มีโอกาสอย่างเท่าเทียมกันที่จะได้รับการศึกษาเฉลี่ยในระดับสูงในตรงกันข้ามสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่ที่การศึกษาต่ำสังคมเหล่านี้จะเป็นสังคมที่ต่างระดับ กล่าวคือคนจำนวนน้อยที่มีความรู้มากจะมีสถานะภาพที่ร่ำรวยในขณะที่คนส่วนใหญ่ที่มีความรู้ น้อยจะดำรงชีวิตอย่างยากจน ทำให้เกิดช่องว่างและปัญหาทางสังคม ควรจะหันมาทบทวนนโยบาย การพัฒนาของประเทศกันใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายการศึกษาของชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 1)

ปัจจุบันสังคมไทยและสังคมโลกกำลังประสบปัญหาทางสังคม เพราะคนในชาติต่างห่างเหินจากศีลธรรมและจริยธรรมคนที่มีการศึกษาดีแทนที่จะเป็นคนดี มีคุณธรรมและจริยธรรมกลับมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการศึกษายังไม่สามารถพัฒนาจิตใจผู้เรียนให้เป็นคนดี ดังนั้นเราควรจะนำคำสอนของพระพุทธศาสนาช่วยส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาของคนในชาติ ทั้งด้านความรู้ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้ดียิ่งขึ้นต่อไป (ถวิล อรัญเวศ, 2534 : 2)

ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาและเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ได้ตระหนักถึงปัญหาทางด้านความรู้คู่คุณธรรมและศีลธรรมนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพตลอดทั้งส่งผลดีแก่นักศึกษาในองค์กรมมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นกำลังของชาติในอนาคตให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาหลักธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง
- 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาในการปลูกฝังความรู้และนำคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ศึกษาในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาในการปลูกฝังความรู้และคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

4 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา 2) การปลูกฝังความรู้และคุณธรรม 3) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

กำหนดพื้นที่การวิจัยเฉพาะในเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ 4 แห่ง

3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ คณาจารย์ และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างทั้ง 4 แห่ง

3.4 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 1) การวิจัยเชิงปริมาณประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ดังนี้

ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามประชากรที่กำหนดครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง จำนวนทั้งหมด 4 แห่ง ได้แก่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มีนักศึกษา	จำนวน 9,965 คน
มหาวิทยาลัยราชนครสวรรค์ มีนักศึกษา	จำนวน 11,291 คน
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีนักศึกษา	จำนวน 7,342 คน
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มีนักศึกษา	จำนวน 7,865 คน
ประชากรรวมทั้งหมด	จำนวน 36,463 คน

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ

โดยใช้แบบสอบถามประชากรที่กำหนดครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับวิชาคุณธรรมและจริยธรรมหรือวิชาทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)
- 2) กำหนดวิธีในการเผยแพร่ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ในการปลูกฝังความรู้และคุณธรรม ด้วยเทคนิค Dialectic process จากผู้เชี่ยวชาญ
- 3) การใช้เทคนิค (Index of item objective congruence) : (IOC) เพื่อตรวจสอบความมีคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยและผลลัพธ์การวิจัยด้วยผู้เชี่ยวชาญ
- 4) นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษา ผู้ที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้ง 4 แห่ง เพื่อหาความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) จำนวน 30 ชุด ตามวิธีของ Cronbach ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงรายข้อ และสัมประสิทธิ์ของความเที่ยงทั้งฉบับ นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์ตามคำแนะนำและการเห็นชอบของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปเก็บข้อมูลกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือและอธิบายลักษณะของเครื่องมือ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก 3) สทนากลุ่ม

5. ผลการวิจัย

หลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

ด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหลักฆราวาสธรรม สี่ พบว่าที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกรายละเอียดเป็นรายด้านพบว่าส่วนใหญ่หลักธรรมสี่จะ คือ ความจริง ซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง ร่องลงมาคือหลักธรรมขันติ คือความอดทน ความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็ง ทำหน้าที่การงานด้วยความรับผิดชอบ มุ่งมั่นใจจดหมายไม่ทอดถอย หลักจาคะ คือความเสียสละ มีน้ำใจ ช่วยเหลือ ไม่เห็นแก่ตัว และสุดท้าย คือ หลักธรรมทมะ คือรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ข่มใจ ระวังความรู้สึกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

ด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหลักเบญจธรรมห้าพบว่าที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกรายละเอียดเป็นรายด้านพบว่าส่วนใหญ่ด้านหลักธรรมความเมตตา กรุณา มี ร่องลงมาคือหลักธรรมด้านสัมมาอาชีวะ ด้านหลักธรรมสี่จะ ด้านหลักธรรมสติสัมปชัญญะ และสุดท้าย คือหลักธรรมด้านกามสังวร ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

แบบพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาในการปลูกฝังความรู้และนำคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

การปลูกฝังความรู้และคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง มี 3 ด้าน คือ หลักพุทธศาสนา ประกอบด้วย ศิล 5 ดำเนินชีวิตด้วยหลักพุทธธรรมมีเป้าหมายในการเรียนรู้หลักศีล สมาธิ ปัญญา การฝึกจิตภาวนา หลักฆราวาสธรรม ประกอบด้วย สัจจะทมะขันติ จาคะ และหลักเบญจธรรม ประกอบด้วย เมตตากรุณาสัมมาอาชีวะกามสังวรสี่จะสติสัมปชัญญะ แนวทางที่พบครั้งนี้ได้แก่

1) แนวทางเสนอมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งควรดำเนินการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมหรือตั้งชมรมพระพุทธศาสนาโดยมอบให้ฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะกรรมการบริหารกับมหาวิทยาลัยดำเนินการ

2) เสนอร่วมทำข้อตกลง (MOU) กับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อจะร่วมกันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และปลูกฝังคุณธรรม

3) การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนทั้งคณะสงฆ์ รัฐ เอกชน ครอบครัวในการปลูกฝังคุณธรรม

4) สาขาวิชาควรสอนทางเนื้อหาด้านศาสนาและหลักปรัชญาชีวิตและมีเนื้อหาด้านจริยธรรมและคุณธรรมบรรจุไว้ใน มคอ.3

5) แนวทางกิจกรรมปฏิบัติธรรมระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยตามกำหนด

- ด้านการเข้าค่ายพุทธบุตรหรือเข้าค่ายคุณธรรม
- ด้านพิธีกรรม ด้านศาสนพิธี ควรจัดอุปสมบทหมู่ในโอกาสพิธีวันสำคัญ
- ด้านกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น โครงการจิตอาสาจิตสาธารณะ

6. อภิปรายผล

หลักธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา หลักการพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายละเอียดรายข้อพบว่านักศึกษามีเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยระบบคุณธรรม รองลงมาคือนักศึกษาได้นำหลักศีล สมาธิ ปัญญามาใช้ในการเรียน และนักศึกษาได้มีการฝึกอบรมจิตภาวนาโดยการทำสมาธิ เมื่อได้สังเคราะห์และพบว่าหลักธรรมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการรู้แจ้งทั้งทางหลักธรรมและการปฏิบัติธรรมซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนาดน หลักศึกษาหรือการศึกษาของศาสนาพุทธ เป็นหลักที่บอกว่าคุณมนุษย์จะต้องแก้ไขพัฒนาดนเองอยู่เสมอและจะต้องพัฒนาตลอดเวลาโดยไม่ประมาทยังสอดคล้องกับทรัพยากรมนุษย์ไว้ 2 ด้าน คือด้านเศรษฐศาสตร์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การเพิ่มพูนทุนมนุษย์ และการลงทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจ ในด้านรัฐศาสตร์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การเตรียมประชาชนสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

หลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

หลักฆราวาสธรรม 4

ด้านสัจจะ ความจริง ซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ พุดจริง ทำจริงที่สอดคล้องกับการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างพบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษามีซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา กษัตริย์ รองลงมาคือนักศึกษาจริงใจต่อหน้าที่ในการศึกษา และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักศึกษาเข้าเรียนตรงเวลาเสมอ สอดคล้องกับ วศิน อินทสระ กล่าวว่าอุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยนี้ได้มาจากความพยายาม และความประพฤติที่ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหามหามวินทร์ ปุริสุตโตโม (อามาตมนตริ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัจธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า คำว่า “สัจธรรม หมายถึง ความจริงหรือสภาพที่เป็นจริง มีอยู่จริง ส่วนคำว่า ธรรม นั้นหมายถึง สิ่ง สภาพ ปรากฎการณ์ ธรรมชาติ คำสอนสภาวะที่ทรงสัจธรรมไม่ให้เกิดไปในที่ชั่ว เหตุ ต้นเหตุ อารมณ์ที่ปรากฏกับใจ คุณธรรม ความดี ความถูกต้อง เมื่อมองจากความหมายดังที่ปรากฏแล้ว “สัจธรรม” หมายถึง ธรรมชาติที่เป็นความจริงหรือสภาพที่เป็นความจริง สัจธรรมทางโลก หมายถึง ความจริงชั่วคราวที่โลกร่วมกันยอมรับเช่น สวย เป็นสัจธรรมทาง

ธรรม หมายถึง ความจริงที่ทุกคนต้องยอมรับ ด้วยความจริงนี้ไม่มีใครที่จะหลีกเลี่ยงพ้นได้ เช่น ความแก่ ความเจ็บ ความตาย เป็นต้น”

ด้านทมะ รู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ข่มใจ ระวังความรู้สึกที่สอดคล้องกับการพัฒนา นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างพบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษาไม่ใช่อารมณ์แก้ปัญหารองลงมาคือนักศึกษาควบคุมอารมณ์โกรธได้ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด นักศึกษามีจิตใจมุ่งมั่นคงต่อคำพูดหยาบคายสอดคล้องพุทธทาสภิกขุทมะบังคับตัวเองบังคับใจตนเอง ไม่ให้หลงไปตามแรงของสิ่งที่มาช่วย ซึ่งแม้จะยากเย็นเพียงใดก็ต้องพยายามบังคับให้ได้ ในการบังคับนั้น ต้องใช้ไหวพริบและความฉลาดเข้าต่อสู้ เพราะจิตใจเมื่อถูกบังคับก็จะขัดแย้งกว่าข้างที่ตกมันเสียอีก ซึ่งการบังคับจิตใจของตนเอง สอดคล้องงานวิจัย สมหมาย รัตตัญญู ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักธรรมาธรรม 4” ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาธรรม 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ความจริงใจ พุดจริงทำจริง ความเชื่อถือ และการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ด้านทมะ ได้แก่ การรู้จักข่มใจตนเอง การยอมรับความคิดเห็นและให้ความสำคัญผู้อื่นความกระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติม การรับฟังคำตำหนิและพร้อมที่จะแก้ไข และการหมั่นแสวงหาความรู้อยู่เป็นนิจ

ด้านขันติ คือความอดทน ความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็ง ทำหน้าที่การงานด้วย ความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในจุดหมายไม่ทอดทิ้งที่สอดคล้องกับการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างพบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษาปฏิบัติหน้าที่เป็นนักศึกษาด้วยความอดทน รองลงมาคือนักศึกษาต่อสู้ปัญหาอุปสรรคชีวิตด้วยความอดทน และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักศึกษาทำงานโดยไม่ย่อท้อสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ ได้กล่าวว่าเป็นธรรมสำหรับธรรมาสปฏิบัติธรรมาส คือผู้ครองเรือน ชีวิตของผู้ครองเรือนต้องมีการสมาคม ต้องมีความอดทนเพื่อต่อสู้กับชีวิต และในบางครั้งต้องบริจาคนิสัยของตนเมื่อเห็นคนอื่นเดือนร้อนธรรมาสสอดคล้องกับงานวิจัยของสมหมาย รัตตัญญู ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักธรรมาธรรม 4” ผลการวิจัยพบว่าด้านขันติ ได้แก่ ความอดทนการตำหนิตีเดีย ความขยันในการทำงาน ความตรงต่อเวลา การยอมรับการเปลี่ยนแปลง และการปฏิบัติงานอย่างภาคภูมิใจและเหมาะสม

ด้านจาคะความเสียสละ มีน้ำใจ ช่วยเหลือ ไม่เห็นแก่ตัวที่สอดคล้องกับการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างส่วนใหญ่พบว่า นักศึกษามีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นได้ รองลงมานักศึกษามีความพร้อมทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และมีค่าเฉลี่ย

ต่ำสุด คือนักศึกษาพร้อมจะอุทิศตนเพื่อส่วนรวมสอดคล้องกับวัฒนธรรม บัณฑิตวิจัยเรื่องการพัฒนาคำรจนครบาลตามหลักขราวาธรรม 4 กรณีศึกษาศาสนาตำรจนครบาลนางเลิ้งตรงกับหลักคุณธรรมของตำรจนคร คือการรู้จักละวางความชั่วความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง ตรงกับอุดมคติของตำรจนครในข้อความว่า “กรุณาปรานีต่อประชาชน” และ “มุ่งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อปวงชน” ตรงกับแนวทางการปฏิบัติของสถานีตำรจนครบาลนางเลิ้ง คือ จัดระดมกำลังกวาดล้างจับกุมออกตรวจพื้นที่นอกเหนือจากเวลางานในปกติ การจัดให้ข้าราชการตำรจนครและครอบครัว ร่วมทำบุญตักบาตร แก่พระสงฆ์ เนื่องในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเทศกาลขึ้นปีใหม่ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาวันเข้าพรรษา

เบญจธรรม

ด้านความเมตตากรุณาที่สอดคล้องกับการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างส่วนใหญ่พบว่า นักศึกษามีความเห็นใจเมื่อเพื่อนได้รับความทุกข์ รองลงมาคือนักศึกษายินดีให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือเมื่อเพื่อนมีปัญหา และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักศึกษาเป็นคนใจกว้างเข้าใจนิสัยของเพื่อนได้ สอดคล้องพระทวิป กัลยาณธมโม (เล็กบัณฑิตย) กล่าวใน “การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กัลยาณธรรม หมายถึงธรรมอันดีอันงามและเป็นหลักปฏิบัติของกัลยาณบุคคคล ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นธรรมที่แสดงคุณค่าของบุคคลที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจที่ดี มีความสุจริต มีความเมตตา กรุณา และความประพฤตินสิ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญบุคคลนั้นประกอบด้วยปฏิบัติใน 3 ชั้น ได้แก่ 1) การปฏิบัติขั้นต้น คือ การรักษาศีล 2) การปฏิบัติขั้นกลาง คือ การบำเพ็ญจิตให้สงบ และ 3) การปฏิบัติขั้นสูงสุด คือการปฏิบัติขั้นวิปัสสนากรรมฐานเพื่อทำลายกองทุกข์ทั้งหมด สอดคล้องกับ สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวว่า หลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาชั้นสามัญญที่เรียกว่า เบญจศีล เบญจธรรม คือ ศีล 5 และ ธรรม 5 ซึ่งพระพุทธศาสนาสอนไว้ในแง่เว้นความชั่วและแง่ทำความดี เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการครองชีวิต

ด้านสัมมาอาชีวะที่สอดคล้องกับการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างส่วนใหญ่ พบว่า นักศึกษาไม่เลี้ยงชีพด้วยการหลอกลวงคนอื่น รองลงมานักศึกษาตั้งใจทำงานที่ตนเองรับผิดชอบ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักศึกษาใช้เวลาว่างทำงานรายได้พิเศษโดยไม่ผิดศีลธรรมสอดคล้องพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึง เบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรมว่า สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต) สอดคล้อง ฌาน ตรรกวิจารณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้กล่าวถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญทั้งในระดับมหภาค คือ สังคม และในระดับจุลภาคคือ ระดับองค์การ

ต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้ก็เนื่องจากองค์การต้องขับเคลื่อนด้วยทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดทรัพยากรหนึ่งขององค์การ การ การพัฒนาให้ทรัพยากรมนุษย์มีทั้งความรู้ ทักษะ ทักษะ

ด้านกามสังวรที่สอดคล้องกับการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง ส่วนใหญ่พบว่า นักศึกษามีสติเมื่ออยู่กับเพศตรงข้าม รองลงมานักศึกษาทราบถึงโทษของกามตาม หลักกฎหมาย และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักศึกษาติดต่อยาย/หญิงทางอินเทอร์เน็ตสอดคล้อง สายฤติ วรกิจโกคาทร รศ.ดร. และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทย จากการวิจัยพบว่า ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ 10 ประการ ดังนี้ 1. มีจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม 2. มีวิธีการผสมผสาน คุณธรรม จริยธรรม เข้ากับวิถีชีวิตโดยรวม 3. เล็งเห็นประโยชน์ และให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม

ด้านสัจจะที่สอดคล้องกับการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างส่วนใหญ่พบว่า นักศึกษามีความสุจริตต่อการเรียนการสอน รองลงมานักศึกษาเป็นคนตรงไปตรงมา และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักศึกษาพูดแต่คำสัตย์จริงกับบุคคลอื่นสอดคล้องนภดล เทียนเพิ่มพูน ได้ ทำการศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนนายร้อยตำรวจ พบว่า คุณธรรม ที่ควรปลูกฝังอยู่ในระดับสูงสุด คือ ความเป็นผู้มีสัจจะ และความจริงใจ

ด้านสติสัมปชัญญะที่สอดคล้องกับการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างส่วนใหญ่พบว่า นักศึกษาตั้งใจทำความดีถวายพระเจ้าอยู่หัว รองลงมานักศึกษาใช้ สติปัญญาแก้ปัญหา และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักศึกษาสามารถควบคุมจิตใจมิให้เกิดความโกรธแค้น และเกลียดชังผู้อื่นได้ สอดคล้องกับ รัตนากร วงศ์ศรี และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน นักศึกษาโรงเรียนลาปางพาณิชย์การและเทคโนโลยี จังหวัดลำปาง ผลการศึกษา พบว่า ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน ครูมีความเห็นว่า มีความปรารถนาดีอย่างจริงใจต่อการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีการพูดให้นักเรียนมีกำลังใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนให้เป็นคนดี สอดคล้อง มาสโลว์ทฤษฎี พัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวมนุษยนิยมของ มาสโลว์อธิบาย พฤติกรรมจริยธรรมในลักษณะที่พฤติกรรมเบี่ยงเบนด้วยความต้องการพื้นฐาน มิได้รับการตอบสนองโดยเฉพาะความต้องการพื้นฐานทางกาย (Physiological Needs) โดยมนุษย์จะคิดทำสิ่ง อื่นได้ต่อเมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนอง

แนวทางพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาในการปลูกฝังความรู้และนำคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง

1) แนวทางเสนอมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งควรดำเนินการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมหรือตั้งชมรมพระพุทธศาสนาโดยมอบให้ฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะกรรมการบริหารกับมหาวิทยาลัยดำเนินการ

2) เสนอร่วมทำข้อตกลง (MOU) กับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อจะร่วมกันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และปลูกฝังคุณธรรม

3) การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนทั้งคณะสงฆ์ รัฐ เอกชน ครอบครัวในการปลูกฝังคุณธรรม

4) สาขาวิชาควรสอนทางเนื้อหาด้านศาสนาและหลักปรัชญาชีวิตและมีเนื้อหาด้านจริยธรรมและคุณธรรมบรรจุไว้ใน มคอ.3

5) แนวทางกิจกรรมปฏิบัติธรรมระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยตามกำหนด

- ด้านการเข้าค่ายพุทธบุตรหรือเข้าค่ายคุณธรรม
- ด้านพิธีกรรม ด้านศาสนพิธี ควรจัดอุปสมบทหมู่ในโอกาสพิธีวันสำคัญ
- ด้านกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น โครงการจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างควรส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมบรรจุไว้ในแผนการบริหาร

2) มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างควรส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการจัดกิจกรรมของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างควรจะมีการบรรจุวิชาการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการปลูกฝังความรู้และคุณธรรมให้ชีวิตเกิดสันติสุขสังคมมีสันติภาพ

4) มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างควรให้การสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดโครงการให้คณาจารย์ นักศึกษา รวมถึงผู้ปกครอง เป็นเครือข่ายพุทธธรรม และมหาวิทยาลัยควรวางนโยบายให้คณาจารย์ผู้สอนในทุกรายวิชามีการสอดแทรกเนื้อหาในส่วนที่เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการปลูกฝังความรู้คู่คุณธรรม

5) ด้านการเรียนการสอนมหาวิทยาลัยควรมีรูปแบบการสอนและมีคุณภาพโดยการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) นักศึกษาควรประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ของมหาวิทยาลัย เพื่อจะได้พัฒนาตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะช่วยเหลือสังคมไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเป็นผู้เสียสละทั้งร่างกายแรงใจให้กับชุมชนในท้องถิ่น

2) มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างควรส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาด้านตนเองเพื่อจะมีความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นในในการสถาบันสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3) มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่างควรจัดทำแผนพัฒนาคณาจารย์ต้นแบบของสถาบันการศึกษาในทุกสาขาวิชาให้เป็น ผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมด้วยการอบรมหลักสูตรทางศาสนาและเชิญผู้เชี่ยวชาญทางศาสนาบรรยายให้ความรู้ป้การศึกษาหนึ่งครั้ง

4) นักศึกษาควรประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยเพื่อลดปัญหาของสังคมรวมทั้งช่วยกันประชาสัมพันธ์หรือรณรงค์พัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศาสนาให้กับบุคคลอื่นทราบและปฏิบัติ

5) ควรจัดกิจกรรมรูปแบบจำลองสถานการณ์จริงเพื่อปลูกฝังความรู้และคุณธรรมกับนักศึกษาว่ามีความรู้ภาคทฤษฎีภาคปฏิบัติมากน้อยอย่างไร

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาในการปลูกฝังความรู้และคุณธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้ที่สนใจได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ควรมีการวิจัยพฤติกรรมกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาในปลูกฝังความรู้และคุณธรรมของนักศึกษาที่มีตัวแปรต้นแตกต่างจากการวิจัยนี้

2) ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์หลังจากมีการนำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มความรู้และคุณธรรมในมหาวิทยาลัย

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาในการปลูกฝังความรู้และคุณธรรมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในระดับต่างๆ

4) ควรมีการศึกษาวิจัยปัญหานักศึกษาในมหาวิทยาลัยในสังคมปัจจุบัน เรื่องความต้องการ ด้านต่าง ๆ เชิงปริมาณและคุณภาพด้วยด้วย

5) ควรศึกษาถึงการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถาบันให้เกิดประสิทธิภาพ

6) ควรศึกษาปัจจัยภายนอกด้านสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนและการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักศึกษาในการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเป็นการเฉพาะลงไปโดยมีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือจัดสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงแล้วนำมาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และทวี ผลสมภพ. (2529). *หลักพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ถวิล อรัญเวศ. (2534). การนำพุทธวิธีในการสอนมาใช้จริยศึกษาในระดับประถมศึกษาวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต .บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระทวีป กลยาณธมโม. (2553). “การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมธไตรย..
- Maslow. Abraham Harold. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row.

รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอธิปไตย
ของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์

A PARTICIPATORY ADMINISTRATION MODEL ACCORDANCE TO
APARIHANIYADHAMMA OF SUB-DISTRICT MUNICIPALITY SURIN PROVINCE

พระสุระ ภาณธโร (จันทัก)* รัฐพล เย็นใจมา** บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงาน และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอธิปไตยของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์พบว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.63) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับได้ ดังนี้ ด้านการมีอิสระในการปฏิบัติงาน มีระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.72) รองลงมา คือ ด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.69) ด้านความผูกพัน ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.75) และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือด้านการไว้วางใจกัน ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.76)

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงาน ได้แก่ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมี 4 ด้าน คือ 1.ด้านการไว้วางใจกัน 2.ด้านความผูกพัน 3.ด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน 4.ด้านการมีอิสระในการปฏิบัติงาน ประยุกต์ใช้กับหลักอธิปไตย 7 ประการ ได้แก่ 1. ด้านหมั่นประชุมเป็นเนืองนิตย์ 2. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม 3. ด้านการไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ 4. ด้านการเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา 5. ด้านการให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี 6. ด้านการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม 7. ด้านการอารักขา คุ้มครอง ปกป้องอันชอบธรรม

3. รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอธิปไตยของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการไว้วางใจกันตามหลักอธิปไตยของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 2) รูปแบบความผูกพันตามหลักอธิปไตยของเทศบาลตำบลในจังหวัด

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สุรินทร์ 3) รูปแบบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 4) รูปแบบการมีอิสระในการทำงานตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ แต่ละรูปแบบมี 3 ระดับได้แก่ 1) ระดับบุคคล 2) ระดับการปฏิบัติงาน 3) ระดับผู้บริหารองค์กร และมี 12 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีความรู้คุณธรรม 2) ทันทต่อเหตุการณ์ 3) รับผิดชอบต่อส่วนรวม 4) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี 5) การรวมพลัง ประองตอง สมานฉันท์ 6) นำหลักการและหลักธรรมขึ้นนำองค์กร 7) มีระเบียบวินัย ใช้ชีวิตสมดุล 8) ปฏิบัติหน้าที่ตามฉันทามติ 9) ใช้หลักธรรมาธิปไตย 10) มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม 11) ใช้ความสามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ 12) หลักการบริหารจัดการที่ดี

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม, เทศบาลตำบล

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1. to study the general condition of participation administration of sub-district municipality in Surin Province, 2. to study concept and theory related to participation administration and Dhamma used for administration and 3. to propose a model of participation administration in according to Apparihaniyadhamma of sub-district municipality in Surin Province.

Methodology was the mixed methods. The quantitative research collected data with questionnaires with the reliability coefficient value at 0.933 from 327 samples who were personnel at sub-district municipality in Surin Province by stratified random sampling, analyzed data with frequency, percentile, mean and standard deviation. The qualitative research collected data from 26 key informants by in-depth-interview and from 10 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. General condition of participation administration of sub-district municipality in Surin Province was at high level ($\bar{X} = 3.68$) Each aspects of participation administration were that freedom in administration was at high level ($\bar{X} = 3.72$), core objectives and target was at high level ($\bar{X} = 3.70$), obligation at ($\bar{X} = 3.69$), trust each other was at low level at ($\bar{X} = 3.61$),

2. Concepts and theory related to participation administration of sub-district municipality in Surin Province was the participation in 4 areas; 1) trustworthiness, 2) obligation, 3) core target and objectives, 4) freedom in job performance applying the Apparihaniyadhamma; 1) regular meeting, 2) meeting together, adjournment together 3) not to establish new rules or to abolish the well

established rules as one likes.4) respect elders and supervisors, 5) honoring and protecting women and children, 6) protect and conserve the good and invaluable traditions and cultures, 7) righteous protection.

3. Models of participation administration of sub-district municipality in Surin Province was of 4 models. They were 1) a model of trust according Apparihaniyadhamma of sub-district municipality in Surin Province, 2) a model of commitment according Apparihaniyadhamma of sub-district municipality in Surin Province, 3) a model of target and objectives according Apparihaniyadhamma of sub-district municipality in Surin Province, 4) a model of freedom to perform duties according Apparihaniyadhamma of sub-district municipality in Surin Province. Each model has 3 levels; 1) personal level, 2) operational level, 3) administrative level with 12 components; (1) knowledge with ethics, (2) promptness, (3) total responsibility, (4) good human relations, (5) unity, harmony and conciliation, (6) Dhamma leads organizations, (7) well discipline with balance livelihood, (8) performing duties by unanimous agreement, (9) Dhammadipataya, Righteous rules, (10) good consciousness toward society, (11) performing duties with capacity for efficiency, (12) principles of good governance.

Keywords: Model, Participatory Administration, Sub-District Municipality.

1. บทนำ

เทศบาลเป็นรูปแบบแรกของการปกครองท้องถิ่นไทย มีการจัดระเบียบบริหารราชการตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) มีผู้บริหาร และสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในเขตพื้นที่ ในการกำกับดูแลของรัฐบาลโดยผ่านทางจังหวัด และอำเภอ เป็นองค์กรนิติบุคคล มีพื้นที่และขอบเขตการปกครองที่แน่นอน รวมทั้งมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและออกข้อบังคับเพื่อให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้นๆได้ มีการจัดหารายได้ด้วยตนเอง และได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล รวมทั้งมีอิสระในการปกครองตนเอง สามารถใช้ดุลยพินิจภายในขอบเขตของกฎหมายที่ได้ให้อำนาจหน้าที่ไว้ บริการสาธารณะให้ทั่วถึงตรงกับความต้องการของราษฎร และเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นให้ความอยู่ดีมีสุข จังหวัดสุรินทร์มีเทศบาลตำบล จำนวน 27 แห่ง การบริหารงานของเทศบาลเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารแบบมีส่วนร่วม พบว่าลักษณะการสื่อสารภายในองค์กรระหว่างบุคคลไม่เหมาะสม พฤติกรรมหรือแรงจูงใจต่อบุคคลไม่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วม รวมไปถึงผู้นำมีปัญหาขาดมนุษยสัมพันธ์ ขาดความรับผิดชอบและทักษะการเรียนรู้จากงาน เจ้าหน้าที่ของภาครัฐและประชาชนขาดการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิด โครงสร้าง

กฎหมายและกระบวนการนโยบายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ การขาดแคลนผู้ใช้ทักษะในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมการเมืองและความพร้อมของประชาชน ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ การไม่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน หรือหน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมาน้อยเพียงใด ทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำงานให้ดีขึ้นได้เพราะไม่มีมาตรฐานในการทำงานที่ชัดเจน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2550, น. 99-103) แนวทางแก้ไขปัญหาในการบริหารราชการที่นำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล โดยมีการจัดระบบงาน/วิธีการทำงาน การจัดโครงสร้าง และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ จะประกอบด้วย ผู้บังคับบัญชา (ผู้บริหารระดับสูง) ผู้บริหารระดับกลาง (กลุ่มงานต่าง ๆ) และผู้ปฏิบัติ (คนงาน ผู้ทำงานระดับล่าง) สายสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กรจะเป็นไป ตามลักษณะบังคับบัญชาตามลำดับ สามารถการร่วมแสดงทัศนะความคิดเห็น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิดแนวทางการแก้ไขปัญหา การร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินการและการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้ง การร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2558, ย่อหน้าที่ 1)

แนวทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงแก่วัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อมิทำให้องค์การเสื่อมสลาย คือ หลักอภิธานิยธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1.หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2.พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ 3.ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4.เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5.ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี 6.เคารพสักการบูชาเจดีย์ 7.จัดให้ความอารักขาคุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม ซึ่งสามารถการนำหลักอภิธานิยธรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหาร ที่ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของรัฐ และไม่มีผู้ใดมาทำลายได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ เรื่อง “รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิธานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์” ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักอภิธานิยธรรม 7 ประการมาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ของการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงาน

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์

3. ขอบเขตในการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ โดยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักธรรมเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม 3) นำเสนอรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์

3.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1) **ประชากร กลุ่มตัวอย่าง** จากบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์รูปแบบเทศบาลตำบลใน 15 อำเภอ มีจำนวนทั้งสิ้น 1,767 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (Taro Yamane, อังไฉ, ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538, น.232) ได้ตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 327 คน

2) **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)** โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคลากรของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จำนวน 26 รูป/คน ได้แก่ กลุ่มตัวแทนผู้บริหารสภาเทศบาลตำบลจำนวน 8 คน กลุ่มตัวแทนผู้บริหารฝ่ายบริหารเทศบาลตำบล 8 คน กลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาจำนวน 2 รูป/คน รวม 26 รูป/คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion)

4.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) **ประชากร กลุ่มตัวอย่าง** ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในเทศบาลตำบล จังหวัดสุรินทร์ 27 เทศบาล รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,767 คนกลุ่มตัวอย่างได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในเทศบาลตำบล จังหวัดสุรินทร์ 27 เทศบาล โดยมีวิธีการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (อภิสิทธิ์ จันตะณี, 2549, น. 35) ได้กลุ่มตัวอย่าง

จำนวน 327 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างหลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยใช้ “เทศบาลตำบล” เป็นระดับในการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นสัดส่วน

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวแทนผู้บริหารสภาเทศบาลตำบลจำนวน 8 คน กลุ่มตัวแทนผู้บริหารฝ่ายบริหารเทศบาลตำบล 8 คน กลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาจำนวน 2 รูป/คน รวม 26 รูป/คน และการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการระดมความคิดจากทัศนนะ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 รูป/คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือออกเป็น 2 อย่าง คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยดำเนินการสร้างตามกรอบแนวคิดการวิจัยและพัฒนาขึ้นตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือบทความ งานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิปรายนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ การแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือ บุคลากรของเทศบาลตำบล ในจังหวัดสุรินทร์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และจัดทำสนทนากลุ่ม

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามโดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างนิยามปฏิบัติการที่ผู้วิจัยกำหนดไว้กับข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) และผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลแบบสอบถามที่ตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยแล้ว ลงในแบบลงรหัส (Coding Form) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ตอนที่ 1 วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการอธิบายความ ตีความ และแปลความตามนัยยะที่ผู้ให้ข้อมูลอาจจะแสดงออกจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) แบบพรรณนาความและการอธิบายความเพื่อให้เหตุผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์มากที่สุด และการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย พระไตรปิฎก เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำสร้างรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิปรายนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์

5. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.63) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับได้ ดังนี้ ด้านการมีอิสระในการปฏิบัติงาน มีระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.72) รองลงมา คือ ด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.69) ด้านความผูกพัน ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.75) และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือด้านการไว้วางใจกัน ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.76)

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงาน ได้แก่ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมี 4 ด้าน คือ 1.ด้านการไว้วางใจกัน 2.ด้านความผูกพัน 3.ด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน 4.ด้านการมีอิสระในการปฏิบัติงาน ประยุกต์ใช้กับหลักอภิธานิธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1. ด้านหมั่นประชุมเป็นเนืองนิตย์ 2. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม 3. ด้านการไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ 4. ด้านการเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา 5. ด้านการให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี 6. ด้านการส่งเสริม และรักชาววัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม 7. ด้านการอารักขาคุ้มครอง ปกป้องอันชอบธรรม

3. รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการไว้วางใจกันตามหลักอภิธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 2) รูปแบบความผูกพันตามหลักอภิธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 3) รูปแบบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันตามหลักอภิธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 4) รูปแบบการมีอิสระในการทำงานตามหลักอภิธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ แต่ละรูปแบบมี 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล 2) ระดับการปฏิบัติงาน 3) ระดับผู้บริหารองค์กร และมี 12 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีความรู้คู่คุณธรรม 2) ทันทต่อเหตุการณ์ 3) รับผิดชอบต่อส่วนรวม 4) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี 5) การรวมพลังปรองดอง สมานฉันท์ 6) นำหลักการและหลักธรรมขึ้นนำองค์กร 7) มีระเบียบวินัย ใช้ชีวิตสมถะ 8) ปฏิบัติหน้าที่ตามฉันทามติ 9) ใช้หลักธรรมาธิปไตย 10) มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม 11) ใช้ความสามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ 12) หลักการบริหารจัดการที่ดี

6. อภิปรายผล

รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์พบว่า มี 4 รูปแบบ ได้แก่

1. รูปแบบการไว้วางใจกันในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ระดับบุคคล: มีความรู้คู่คุณธรรม การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับบุคคลต้องมีการบริหารจัดการตนเองเพื่อเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ผู้อื่น ด้วยการที่บุคลากรทุกระดับต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะ เป็นผู้ที่มีเหตุมีผล ความมั่นใจ ความรู้ ความสามารถ สติปัญญา เพื่อพร้อมในการทำงาน เรียนรู้และ

พัฒนาร่วมกัน ความบริหารตนเองให้เกิดความไว้วางใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐ สวาสดิ์รัตน์** วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพราน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักทฤษฎี 4 มาใช้เป็นแนวทางในกสนสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามหลักพุทธธรรมนั้น เป็นรูปแบบที่สามารถประกันได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาจะออกมาในรูปแบบของการมีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความเจริญงอกงามไปในทางที่ดีแก่ตัวผู้รับการพัฒนาและเป็นคุณแก่สังคมส่วนรวม ซึ่งจะส่งผลถึงการยุติความรุนแรงที่มีอยู่ในปัจจุบันให้สงบเบาบางลง สังคมมีการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันและเกิดความสงบสุข ความสามัคคีในประเทศชาติได้มากที่สุด (**ณัฐ สวาสดิ์รัตน์, 2558**)

2) ระดับปฏิบัติงาน: ทันทเหตุการณ์ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับการปฏิบัติงาน การไว้วางใจกันโดยการประชุมเพื่อการรับและให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย ระดมสติปัญญาและแนวคิด การกำหนดยุทธศาสตร์และวางแผนกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่องโดยสร้างบรรยากาศที่มีความอบอุ่น จริงใจ และเป็นมิตร ทำความเข้าใจนโยบายอย่างชัดเจน การกระตุ้นให้เกิดความรู้และความตระหนักในสำนึกรับผิดชอบต่อองค์กร ทบทวนงานและการเรียนรู้การปฏิบัติงานโดยนำประสบการณ์ของผู้ร่วมงาน มาเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **อากาศ อัจฉนียม** ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทย์ทหารเรือ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ด้านการสื่อสารตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบว่า การสื่อสารด้วยหัวใจ ด้านวิริยะพบว่าการสื่อสารด้วยความรู้ใจ ด้านจิตตะ พบว่า การสื่อสารด้วยความมีเมตตา กรุณา ด้านวิมังสา พบความฉลาดในการสื่อสารกับผู้ป่วย และด้านสัมพันธภาพตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบการส่งเสริมความเสมอภาคและความเคารพต่อผู้อื่น ด้านวิริยะ พบ การใช้ความเพียรอย่างเหมาะสมในการสร้างสัมพันธภาพ ด้านจิตตะ พบว่า การปรับเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และด้านวิมังสา พบว่า การทำงานด้วยระบบทีมงานที่มีปัญญา (**อากาศ อัจฉนียม, 2558**)

3) ระดับการบริหารองค์กร: รับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยมีมาตรฐานของการบริหารงานที่ทุกฝ่ายปฏิบัติหน้าที่โดยยึดถือข้อบัญญัติ และระเบียบกฎเกณฑ์ของกระทรวง และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งามของท้องถิ่น โดยไม่มีข้อยกเว้น การปฏิบัติต่อกันโดยคำนึงถึงเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในแนวทางที่ดั่งามบนฐานของคุณธรรม จริยธรรม ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่นและไม่ใช้ความรุนแรง การตระหนักในหน้าที่สถานะของตนเองต่อการรับใช้ประชาชนที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน อีกทั้งมีวินัยในตนเองเพื่อความสงบเรียบร้อยดีงามทั้งของตนเองและหมู่คณะ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **เสนอ อัครวัฒน์ตา** ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่าหลักอปริหานิยธรรมเป็นแนวทางในการบริหารงานเพื่อให้การทำงานเป็นระบบ ระเบียบ/คำสั่งสามารถนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน การวางแผนยุทธศาสตร์ การจัดองค์กร การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การตรวจสอบควบคุมและงบประมาณเข้าไปกำกับดูแล โดยยึดหลัก

คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม ให้มีการทำงานเป็นทีม ความสมัครสมานสามัคคี ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลทางปฏิบัติต่อไปอย่างยั่งยืน (เสนอ อัครมโนตา, 2558)

2. รูปแบบความผูกพันในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ สามารถแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับได้แก่ การมีส่วนร่วมในระดับบุคคล การมีส่วนร่วมในระดับการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารองค์การ โดยพบว่า **1) ระดับบุคคล: มนุษย์สัมพันธ์ดี** ในการสร้างความผูกพันกัน บุคลากรทุกระดับต้องมีทาน คือ เป็นผู้ให้ มีความเสียสละ เป็นผู้มีปียวาจา เจริญด้วยความสุภาพ อ่อนหวาน อีกทั้งเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สำหรับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการพัฒนาความคิดใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา การนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงถูกต้อง เป็นจริง และทันเหตุการณ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิชาญา เมธีวรฉัตร** วิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคเหนือตอนล่าง 2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านศีล การพัฒนาเน้นไปที่การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านศีลก่อให้เกิด ทักษะ และมีบุคลิกภาพที่ดี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสมาธิ จิตใจ การพัฒนาทรัพยากรด้านสมาธิยังก่อให้เกิด เจตคติที่ดีในการทำงาน การพัฒนาด้านปัญญา หรือ การพัฒนาด้านความรู้ เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในขั้นสูงสุดและมีความสำคัญสูงสุด ปัญญานามาใช้กับ ความรู้ทางวิชาการ และความคิดสร้างสรรค์ เพราะต้องให้เกิดความรับรู้ และจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ (วิชาญา เมธีวรฉัตร, 2558)

2) ระดับปฏิบัติงาน: รวมพลังสมานฉันท การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับการปฏิบัติงาน ในการปฏิบัติงานโดยการนำความพร้อมเพรียงมาสร้าง “ความสมานฉันท” ความสมัครสมานสามัคคีกันในองค์กร มีการประสานงานที่ดีด้วยการนำหลัก 5 ส. คือ สาระ ส่วนร่วม สุข สนุกสนาน และสร้างสรรค์ ให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสุขต่อบทบาทหน้าที่ของตน สร้างทีมงานที่ “ผูกใจกันไว้ แล้วเดินไปพร้อมกัน” เพื่อแก้ไขปัญหา หรือตอบสนองความต้องการของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตน การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ภาพที่ดีในกลุ่ม มีการยอมรับนับถือกันของสมาชิก การกระจายข้อมูลอย่างทั่วทั้งองค์กร และรับข่าวสารพร้อมๆกัน ในการคิด การพูด และการแสดงออกทางกายเป็นจุดเริ่มต้นอยู่ที่ความเห็นพ้องต้องกันเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ การมอบหมายภารกิจหน้าที่ที่มีความเสมอภาคสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง** ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” ผลศึกษา พบว่าหลักการของการปกครองแบบราชาธิปไตย ได้แก่ หลักธรรมต่างๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้จำนวนมากเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองแบบราชาธิปไตยมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียว และหลักการของการปกครองแบบสามัคคีธรรมมีหลักการปกครองที่สำคัญคือบริหารนิยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้นมีพระธรรมวินัยเป็นหลักปกครองสำคัญ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จ

เรียบร้อยด้วยดีภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัย (นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, 2556) **3) ระดับการบริหารองค์กร: นำหลักธรรมขึ้นนำองค์กร** การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับการบริหารองค์กร การมีส่วนร่วมของการบริหารองค์กรด้วยการพัฒนารูปแบบ กลไกระบบและวิธีการทำงานที่สมาชิกต้องรู้จักกันโดยนาระบบคุณธรรมเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีการยอมรับนับถือกันของสมาชิก มีการสำรวจความต้องการของผู้ร่วมงานในแต่ละฝ่ายจะช่วยในการปรับปรุงระบบบริหารอันเกี่ยวเนื่องกับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่างๆของบุคลากรอย่างเหมาะสม การแสดงออกทางกายเป็นจุดเริ่มต้นอยู่ที่ความเห็นพ้องต้องกันเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาอย่างสร้างสรรค์และการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรม เพื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิชญาภา เมธีวรฉัตร** วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคเหนือตอนล่าง 2 ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านศีล (B = Behavior) การพัฒนาเน้นไปที่การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านศีลก่อให้เกิด ทักษะ และมีบุคลิกภาพที่ดี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสมาธิ หรือ การพัฒนาจิตใจ (M = Mind) การพัฒนาทรัพยากรด้านสมาธิยังก่อให้เกิด เจตคติที่ดีในการทำงาน (วิชญาภา เมธีวรฉัตร, 2558)

3. รูปแบบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ โดยพบว่า **1) ระดับบุคคล: มีระเบียบวินัยใช้ชีวิตอย่างสมดุล** การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับบุคคล โดยยึดถือข้อบัญญัติ และระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆอย่างเคร่งครัด จัดรูปร่างของตนเองให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร มีภาวะผู้นำที่มีความกล้าที่จะนำความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จขององค์กร มีความพอดีและความรู้จักประมาณเพื่อใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตกับคุณภาพชีวิตในการทำงานอย่างสมดุลเกิดความเท่าเทียมกัน มีคุณภาพที่พร้อมด้วยคุณธรรมและรอบรู้ทั้งกฎระเบียบและวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตสาธารณะ เข้าใจในภารกิจ หน้าที่รับผิดชอบของตนเองว่าต้องมีหน้าที่รับใช้ประชาชน และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน มีวินัยในตนเองจนเป็นนิสัย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **เสนอ อัครมันตา** ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่าหลักอปริหานิยธรรมเป็นแนวทางในการบริหารงานเพื่อให้การทำงานเป็นระบบ ระเบียบ/คำสั่งสามารถนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามจะต้องมีองค์ประกอบด้วย การวางแผนยุทธศาสตร์ การจัดองค์กร การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การตรวจสอบควบคุมและงบประมาณเข้าไปกำกับดูแล โดยยึดหลักคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม ให้มีการทำงานเป็นทีม ความสมัครสมานสามัคคี เคารพผู้ใหญ่อาวุโส ไม่รู้ทั้งกฎเกณฑ์ระเบียบที่ถูกต้องชอบธรรม อารงรักษาประเพณี วัฒนธรรมจริยธรรมอันดีงามองค์กร และร่วมรับผลประโยชน์สูงสุดจากการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลทางปฏิบัติต่อไปอย่างยั่งยืน (เสนอ อัครมันตา, 2558) **2) ระดับปฏิบัติงาน: ปฏิบัติหน้าที่ตามฉันทา** มีการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ

พร้อมคุณธรรมและรอบรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **อากาศ อาจสนาม** ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทยทหารเรือ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ด้านการสื่อสารตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบว่า การสื่อสารด้วยหัวใจ ด้านวิริยะพบว่า การสื่อสารด้วยความรู้ใจ ด้านจิตตะ พบว่า การสื่อสารด้วยความมีเมตตา กรุณา ด้านวิมังสา พบ ความฉลาดในการสื่อสารกับผู้ป่วย และด้านสัมพันธภาพตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบ การส่งเสริมความเสมอภาคและความเคารพต่อผู้อื่น ด้านวิริยะ พบ การใช้ความเพียรอย่างเหมาะสมในการสร้างสัมพันธภาพ ด้านจิตตะ พบว่า การปรับเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และด้านวิมังสา พบว่า การทำงานด้วยระบบทีมงานที่มีปัญญา **3) ระดับการบริหารองค์กร: ใช้หลักธรรมาธิปไตย** โดยต้องยึดถือข้อบัญญัติ และระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด การแสวงหาฉันทามติร่วมกัน สร้างความเข้าใจอย่างชัดเจนมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมที่ดำรงและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรูปแบบโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว มีมิติของความเท่าเทียม มีความเข้าใจในภารกิจ หน้าที่รับผิดชอบของตนเองว่าต้องมีหน้าที่รับใช้ประชาชน และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน สร้างเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของความเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิทยา จันทรแดง** ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบใหม่ที่ค้นพบคือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการวิจัยในครั้งนี้ไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ 1) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง (วิทยา จันทรแดง, 2556)

4. รูปแบบการมีอิสระในการทำงานในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิปรายนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ โดยพบว่า **1) ระดับบุคคล: มีจิตสำนึกที่ดี** ใน การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายมีจิตสำนึกและเจตนารมณ์ที่ดี ให้ความเคารพกฎหมาย เคารพในความสามารถ ความเป็นพลเมืองที่ดี มีความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน มีอิสระที่จะเลือกสมาชิกผู้ร่วมงาน และมีการตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ อีกทั้งมีการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมต่างๆ รวมไปถึงการมีสิทธิอันความชอบธรรมในการปกครองตนเอง เป็นผู้ที่มีความดี จริยธรรมที่ดี ที่ควรประพฤติต่อกัน และใช้คุณธรรม ความดีคุ้มครองรักษาจิตใจตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **วิชาภา เมธีวรฉัตร** วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทาลัยราชภัฏ ภาคเหนือตอนล่าง 2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสมาธิ หรือ การพัฒนาจิตใจ (M = Mind) การพัฒนาทรัพยากรด้านสมาธิยังก่อให้เกิด เจตคติที่ดีในการทำงาน (วิชาภา เมธีวรฉัตร, 2556) **2) ระดับปฏิบัติงาน : ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ** ด้วยการบริหารการปฏิบัติงานด้วยตนเอง การใช้สิทธิในการเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย และหลักคุณธรรม เคารพ ให้เกียรติกันและกัน มีความรับผิดชอบในภารกิจ

หน้าที่ในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กร และเป็นไปตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่เป็นไปตามวิถีการดำเนินชีวิตจริง ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นกิจนิสัย และการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานแสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่ การบริหารงานด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐ สวาสดีร์ตัน** วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพราน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่าการนำหลักท้าว 4 มาใช้เป็นแนวทางหลัก จะทำให้การพัฒนาศักยภาพสามารถดำเนินการได้แม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยก็ตาม นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาได้ครบทุกด้านทั้งร่างกาย ระเบียบวินัยจิตใจและปัญญาปฏิภาณไหวพริบ (ณัฐ สวาสดีร์ตัน, 2558) **3) ระดับการบริหารองค์กร: หลักการบริหารจัดการที่ดี** การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับการบริหารองค์กร เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการที่ดี มีการกระจายอำนาจความรับผิดชอบให้กับผู้ที่มีความรู้ความสามารถตรงกับภารกิจ หน้าที่ การสั่งการเป็นไปด้วยหลักคุณธรรม มีกระบวนการทำงานในเชิงรุกที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีระเบียบแบบแผนเดียวกัน สนับสนุนการใช้ศักยภาพในตัวบุคลากรได้อย่างเต็มกำลัง การสร้างจิตสำนึกด้านหน้าที่ของบุคลากรภาครัฐ และความเป็นพลเมืองที่ดี ความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **วิรัช กลิ่นสุบรรณ** ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการปกครองของแคว้นวัชชีกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี พุทธศักราช 2550” ผลการวิจัยพบว่าแคว้นต่างๆ ในสมัยพุทธกาลว่าแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ พวกที่ปกครองตัวด้วยระบอบราชาธิปไตยหรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้นำ โดยทำการปกครองด้วยอำนาจเด็ดขาด ส่วนอีกพวกหนึ่งปกครองด้วยการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการปกครองในปัจจุบันเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือสาธารณรัฐ ซึ่งมีการปกครองโดยการประชุมพิจารณาตัดสินกรณียกิจของแคว้นในสภาการปกครองที่เรียกว่าสภาคารเพื่อสอบถามความเห็นจากประชาชนหรือสภาแล้วลงมติตัดสินใจในเรื่องต่างๆ (วิรัช กลิ่นสุบรรณ, 2555)

7. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดตั้งศูนย์การส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรในการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อการบริหารองค์กร
3. ควรพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดบริการสาธารณะ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ร่วมงานในระดับสูง
2. ควรคำนึงถึงการเป็นหุ้นส่วนขององค์กรจึงมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ

3. ควรเคารพในสิทธิของกันและกัน ดูแลเอาใจใส่ และเป็นมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกียรติซึ่งกันและกัน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหลักพุทธธรรม
2. ศึกษาบทบาทภาวะผู้นำในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรม
3. ศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของเทศบาลตำบลอย่างมีสมดุลตามหลักพุทธธรรม
4. ศึกษาเรื่องสมรรถนะบุคลากรต่อการบริหารงานอย่างมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรม

บรรณานุกรม

- Bureekul, T. (2006). *Participation of Civil Society in Democratization in Thailand Community Development In Eyes on Democracy: National and Local Issues*, N Ratchmarit, ed. King Projadhipok's Institute, Bangkok: AP Graphic Design & Printing.
- Sirilak Suwanwong, (1995). *Theory and Random Sampling Technic*. Bangkok: Odeon Store, Aphinant Chantanee, (2006). *Statistics for Business and Economics. Management Graduate School, Pranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.*
- Argard Artsanam. (2015). "A Model of Integrated Buddhist Nurse Competency Development of the Naval Medical Department". *Doctor of Philosophy (Public Administration)*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Nagarin Kaeochotrung.(2013). "Forms and Principles of Government in the Tipitaka". *Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Narat Swadrath. (2015) "Major General "A Model of Duty Potentiality Development for Scout Voluntary Soldiers in the Three Southern Border Provinces in Line with the Principle of Buddhaddhamma". *Doctor of Philosophy (Public Administration)*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Sanur Assawamanta. (2015) “The Model of Administration According to Apaihaniya dhamma of Nontaburi Provincial Administrative Organization”. *Doctor of Philosophy (Public Administration)*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Vittaya Chandang. (2013) “The Development of the Model for a Strong Community Management in Line with Sufficiency Economy in upper Central Thailand”. *Doctor of Philosophy (Public Administration)*. College of Innovation Management: Valaya Alongkorn Rajabhat University.
- Wichayapa Metheworachat. (2015) “Human Resource Development Model In Line Buddhism of Rajabhat Universities in Lower North of the Second Area”. *Doctor of Philosophy (Public Administration)*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน
ADMINISTRATION OF SELF-RELIANT COMMUNITY
IN LINE WITH BUDDHIST WAY FOR SUSTAINABILITY

พระมหาภูษิต อคควณโณ (ปุลันรัมย์) * พระมหาบุญเลิศ อินทปณณโณ **
เต็มศักดิ์ ทองอินทร์***

PhramahaPhusit Aggavanno (Pulanram) * PhramahaBoonlert Indapañño **
Termsak Thongin***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากลไกการทำงานขององค์กรทางสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2. ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และ 3. นำเสนอการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง โดยกำหนดจากบุคคลที่เป็นตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในภาคประชาชน กลุ่ม/องค์กรต่างๆ ภายในชุมชน นักวิชาการภาครัฐด้านการพัฒนาชุมชน รวมถึงนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา/พระสงฆ์นักพัฒนา จำนวน 30 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หาลักษณะร่วม โดยกำหนดเลือกบุคคลที่เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนา และการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็ง จำนวน 12 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลจากทั้งสองขั้นตอนโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลโดยใช้เทคนิคสามเส้า

ผลการวิจัย พบว่า:

1. กลไกหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานขององค์กรทางสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน คือ 1) ผู้นำชุมชนและทีมงาน 2) กระบวนการมีส่วนร่วมของ

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ประชาชนในชุมชน 3) กระบวนการวางแผนชุมชน และ 4) ผลสำเร็จจากการดำเนินงานของชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. องค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ชุมชนได้มีการบริหารจัดการตามหลัก 6M's คือ 1) การบริหารจัดการ (Management) 2) การบริหารจัดการด้านเครื่องมือ/เครื่องจักร (Machine) 3) การบริหารจัดการด้านการเงิน/งบประมาณ (Money) 4) การบริหารจัดการด้านคุณธรรม จริยธรรม (Morality) 5) การบริหารจัดการด้านวัสดุ/วัตถุดิบ (Material) และ 6) การบริหารจัดการด้านคน (Man) และได้มีการนำหลักนาถกรรมธรรม 10 มาบูรณาการใช้ให้เหมาะสมกันในแต่ละด้าน ประกอบด้วย 1) ศีล 2) พาหุสัจจะ 3) กัลยาณมิตตตา 4) โสวัสัสตยา 5) กิงกรณียะสุ ทักขตา 6) ธรรมกามา 7) วิริยารัมภะ 8) สันตุภฐี 9) สติ และ 10) ปัญญา

3. การบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน คือ ผู้นำชุมชน ทีมงาน และสมาชิกในชุมชนได้มีการบริหารจัดการชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีพุทธ โดยมุ่งเน้นถึงผลลัพธ์ที่ดีของแนวทางการบริหารจัดการชุมชน โดยใช้กรอบแนวทาง “5E-1P” คือ 5E อันประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ (Education) 2) สภาพสิ่งแวดล้อม (Environment) 3) ประสิทธิภาพ (Efficiency) 4) ประสิทธิผล (Effectiveness) และ 5) เศรษฐกิจ (Economy) และ 1P คือ ความสันติสุข (Peace) ซึ่งมีการพัฒนาตนเองโดยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมบริบทชุมชนของตนเอง ด้วยการมุ่งเน้นทั้ง ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะทำให้เกิดภายในชุมชน อันเป็นจุดหมายปลายทางที่ทุกคนในชุมชนพึงประสงค์

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ชุมชนพึ่งตนเอง, วิถีพุทธ, ความยั่งยืน

ABSTRACT

Objectives of this research were to, 1. Study the performance mechanism of social organizations for strengthening communities at the lower North Eastern Region 2. Study the components of sustainable self-reliant community administration in Buddhist way at the lower North Eastern Region and 3. to propose for sustainable self-reliant community administration in Buddhist way.

Methodology was the qualitative research method collected data from 30 key informants, purposefully selected from qualified people who represented the stakeholders both in public sector, group or various sectors inside the community, Public sector scholars on community development including the Buddhist scholars and Buddhist Monks on development. Data were collected by using in-depth-interview and from 12 participants in focus group discussion. Data from both

methods were analyzed by using contextual content analysis techniques and verify the validity of the data with triangulation techniques.

The research findings were as follows:

1. The important mechanism for mobilizing social organization for strengthening the community in the lower North Eastern Region for self-reliant community. It was found that consist of 4 important factors 1) Community Leader and team 2) Participation process of community people 3) Community Planning process 4) The success of community performance according to Philosophy of sufficiency economy.

2. The components of sustainable self-reliant community administration in Buddhist way at the lower North Eastern Region were that the communities were administered by 6M's; 1) Management 2) Machine consist of tools and machinery 3) Money consist of capital and Budget management 4) Morality consist of moral and ethical management 5) Material consist of materials and raw materials management 6) Man consist of human management. The communities also integrated the ten Nathakaranadham with each part properly: 1) Sila 3) Kalyanamittata 4) Sovacassata 5) Kinkaraniyesu dakkhata 6) Dhammakamata 7) Viriyarambha 8) Santutthi 9) Sati and, 10) Panya

3. The guidelines for sustainable self-reliant community administration in Buddhist way were that community leaders, team and community members should manage the communities to be sustainable self-reliant community in line with the philosophy of sufficiency economy and Buddhist way by emphasizing on the good output of the community management guidelines with the guidelines "5E-1P" consist of 5E's principle, consisting of 1) Education 2) Environment 3) Efficiency 4) Effectiveness 5) Economy and 1P: Peace which developed themselves by knowledge sharing in accordance with the contextual communities emphasizing both the efficiency and the effectiveness leading to internal peace of community which is the desired destination of communities members.

Keywords: Administration, Self-Reliant Community, Buddhist Way, Sustainability

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นสังคมที่กำลังเปิดรับแนวคิดจากตะวันตกเข้ามา จึงเกิดกระแสการเติบโตของเศรษฐกิจ การเมือง เป็นแบบทุนนิยมอย่างสุดโต่งที่มีรัฐเป็นตัวกระตุ้น และเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนสังคมเกษตรกรรมให้เป็นอุตสาหกรรม ที่เริ่มมาแต่ยุคสงครามเย็น ช่วงสมัยหลังสงครามเย็นที่นับตั้งแต่รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ลงมา ได้ดำเนินการหลายๆอย่าง ที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่เรียกว่า “นิคส์” เกิดการลงทุนในด้าน การสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ยานการค้ำธุรกิจ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอุปโภคและบริโภค ผลที่ตามมาจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดความโกลาหลขึ้นในสังคม เกิดการเคลื่อนย้ายของ ผู้คน สถานที่อยู่ สถานที่ทำงานทั่วราชอาณาจักร ชุมชนเก่าถูกทำลายทิ้งในเมืองและชนบท และสิ่ง ที่ปรากฏเด่นชัด คือความสัมพันธ์ทางสังคมและระบบทางวัฒนธรรมก็เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ทำให้เกิดความล่มสลายของจริยธรรม (Demoralization) และความเป็นมนุษย์ (Dehumanization) คนรุ่นใหม่และรุ่นเก่าต่างก็ถูกมอมเมาและมอมเมาตนเองด้วยความต้องการทางวัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นการพัฒนาด้านวัตถุด้านเดียว ที่มุ่งเน้นการพัฒนา ประเทศไปสู่ความทันสมัย คนในสังคมมีการพึ่งตนเองลดลง กลับบอญู่ภายใต้กระแสลัทธิบริโภคนิยม มาก (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2554; 178-179)

ปัจจุบัน มีการน้อมนำกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมภายในประเทศ ชุมชนชนบทได้หันมาสนใจในการนำหลักดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนของตนเองให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ในมิติต่างๆ สอดรับกับการขับเคลื่อนนโยบายในการพัฒนาประเทศมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา จนถึงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554; ฉ) นโยบายหรือกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั้น จะสอดคล้องและแฝงไปด้วยหลักพุทธธรรมหลายประการ อันเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง คือวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อถือและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555; 16) ฉะนั้น จึงสามารถที่จะนำไปใช้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ ให้เป็นเครื่องมือตัวขับเคลื่อนในการบริหารจัดการชุมชนสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนได้ และเป็นการพัฒนาโดยรอบด้าน มีทั้งเหตุและผลผสมผสานกันอย่างเหมาะสม โดยเน้นการพัฒนาความสมดุลทั้งในเรื่องคน จิตใจ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม การเมือง และการปกครอง ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ทั้งนี้ สามารถที่จะนำไปเป็นแนวทางและเกณฑ์ในการชี้วัดการเป็นชุมชนเข้มแข็งหรือชุมชนพึ่งตนเองด้วยปัจจัยที่สำคัญหลายด้านด้วยกัน เช่น เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ สังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท ดังที่สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542; 68) ได้นำเสนอไว้ว่า “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท สามารถพึ่งตนเองได้ด้วยปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้าน หรือ TERMS อันประกอบด้วย Technology, Economic, Resource, Mental and Socio-Cultural” ทั้งนี้ ก็สอดคล้องกับหลัก

พระพุทธศาสนาที่สอนให้คนรู้จักพึ่งตนเองเป็นสำคัญว่า “อตตาคะ อตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน... อตตนา หิ สุทนต์น นาคํ ลภติ พุทฺธํ เพราะบุคคลที่ฝึกตนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งอันได้โดยยาก” (ขุ.ธ. (บาลี) 25/160/45, ขุ.ธ. (ไทย) 25/160/82)

การที่จะบริหารจัดการให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น มีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นการกระจายการพัฒนาออกไปให้ทั่วถึง เมื่อชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้มแข็ง มีความเชื่อมโยง ผนึกความเข้มแข็งร่วมกันระหว่างชุมชนต่างๆ อย่างเป็นเครือข่ายกัน จะทำให้ประเทศมีความเข้มแข็งได้ (สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, 2554; 86) ซึ่งการพึ่งตนเองเพื่อพัฒนาไปสู่ชุมชนเข้มแข็งนั้น ปัจจัยสำคัญต้องมองที่บริบทของชุมชน ทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ รวมทั้งหลักของศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน โดยเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการบริหารจัดการชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งมีผลงานวิจัยในต่างประเทศที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาและให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว พบว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในความพยายามเป็นอยู่โดยการพึ่งตนเอง ทั้งที่ริเริ่มด้วยประชาชนเอง และได้รับการส่งเสริมเพียงเล็กน้อยจากภาครัฐ การลดการแทรกแซงจากรัฐ ถือเป็นเจตนาารมณ์ของการพึ่งตนเอง โดยที่ชุมชนพยายามที่จะสร้างสมรรถนะของท้องถิ่นให้เกิดขึ้น ภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆ สามารถที่จะยื่นความช่วยเหลือให้กับชุมชนชนบทเพียงแต่เรื่องเทคโนโลยีที่สำคัญ และการเงินเท่านั้น ควรจะพัฒนาการพึ่งตนเองในระดับปัจเจกบุคคล และชุมชนหมู่บ้านเพื่อยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่า องค์การภาครัฐและภาคส่วนต่างๆ ควรจะให้คำแนะนำในการสนับสนุนการริเริ่มของชุมชน และการสร้างเครือข่ายท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นหนทางในการเปลี่ยนแปลงชุมชนที่ดีได้ (C. Fonchingong & L. Fonjong, *Geo Journal*, 57 (1); 2)

จากกรณีดังกล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หลักพุทธธรรมหรือคำสอนในทางพระพุทธศาสนา น่าจะเป็นเป็นทางเลือกหรือวิธีการอีกทางหนึ่งในการที่จะนำมาบูรณาการร่วมกับหลักการบริหารจัดการชุมชนเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้กับประชาชนภายในชุมชนที่กำลังประสบกับสถานการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการเมือง และการปกครอง ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่กำลังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ด้วยความจำเป็นที่จะต้องขับเคลื่อนการนำหลักพุทธธรรมสู่สังคมทุกระดับ และให้เป็นรากฐานสำคัญของการบริหารจัดการชุมชนให้เกิดการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษากลไกการทำงานขององค์กรทางสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
- 2.2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
- 2.3 เพื่อนำเสนอการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังมีวิธีการศึกษาต่อไปนี้

1) **วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Sources)** ซึ่งเอกสารที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และอื่นๆ

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ ตำรา งานนิพนธ์ของนักปราชญ์สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนา บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเอกสารรายงานต่างๆ ของเครือข่ายองค์กรและชุมชน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

2) **วิธีการศึกษาโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)** กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยผ่านผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ จำนวน 30 รูป/คน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มหลักๆ คือ **กลุ่มที่ 1** นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา/พระสงฆ์ นักพัฒนา จำนวน 2 รูป **กลุ่มที่ 2** นักวิชาการภาครัฐด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 8 คน และ **กลุ่มที่ 3** ภาคชุมชน ประกอบด้วย ผู้บริหารฝ่ายท้องถิ่น ผู้ปกครองฝ่ายท้องถิ่น และประธานกลุ่ม/องค์กรชุมชน รวมถึงปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 20 คน

3) **วิธีการศึกษาโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)** เพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หาลักษณะร่วม (Common Character) รวมถึงข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามคุณสมบัติ จำนวน 12 รูป/คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยและรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 7 คน และ 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 2 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

3.3 การรวบรวมข้อมูล

1) การรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ประกอบด้วย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และอื่นๆ ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ ตำรา งานนิพนธ์ของนักปราชญ์สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนา บทความ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเอกสารรายงานต่างๆ ของเครือข่ายองค์กร และชุมชน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท (Content Analysis) วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) วิธีการบูรณาการ (Integrate) และควบคุมคุณภาพของงานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation Techniques) โดยมีการนำแนวคิดนี้มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยอาศัยแง่มุมที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือของข้อมูล สามารถจำแนกเป็น 4 วิธี คือ 1) ต่างวิธี (Methods Triangulation) 2) ต่างแหล่งข้อมูล (Triangulation of Sources) 3) ต่างผู้วิเคราะห์ (Analysis Triangulation) และ 4) ต่างทฤษฎี/แนวคิด (Theory/Perspective Triangulation)

4. ผลการวิจัย

4.1 กลไกการทำงานขององค์กรทางสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

กลไกการทำงานขององค์กรทางสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน คือ 1) ผู้นำชุมชนและทีมงาน (L: Community Leader and team) อันประกอบด้วย วิสัยทัศน์ การบริหารจัดการธรรมาภิบาล และ มนุษย์สัมพันธ์ 2) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน (P: Participation process of community people) อันประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในเชิงการกระทำ การมีส่วนร่วมในเชิงเงินทุน/งบประมาณ การมีส่วนร่วมในเชิงความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในเชิงการตัดสินใจ 3) กระบวนการวางแผนชุมชน (P: Community Planning process) อันประกอบด้วย หลักคิด และแผนพัฒนาชุมชน 4) ผลสำเร็จจากการดำเนินงานของชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (S: The success of community performance according to Philosophy of sufficiency economy) ประกอบด้วย การขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติ และรางวัลจากการดำเนินงาน ประสบผลสำเร็จ

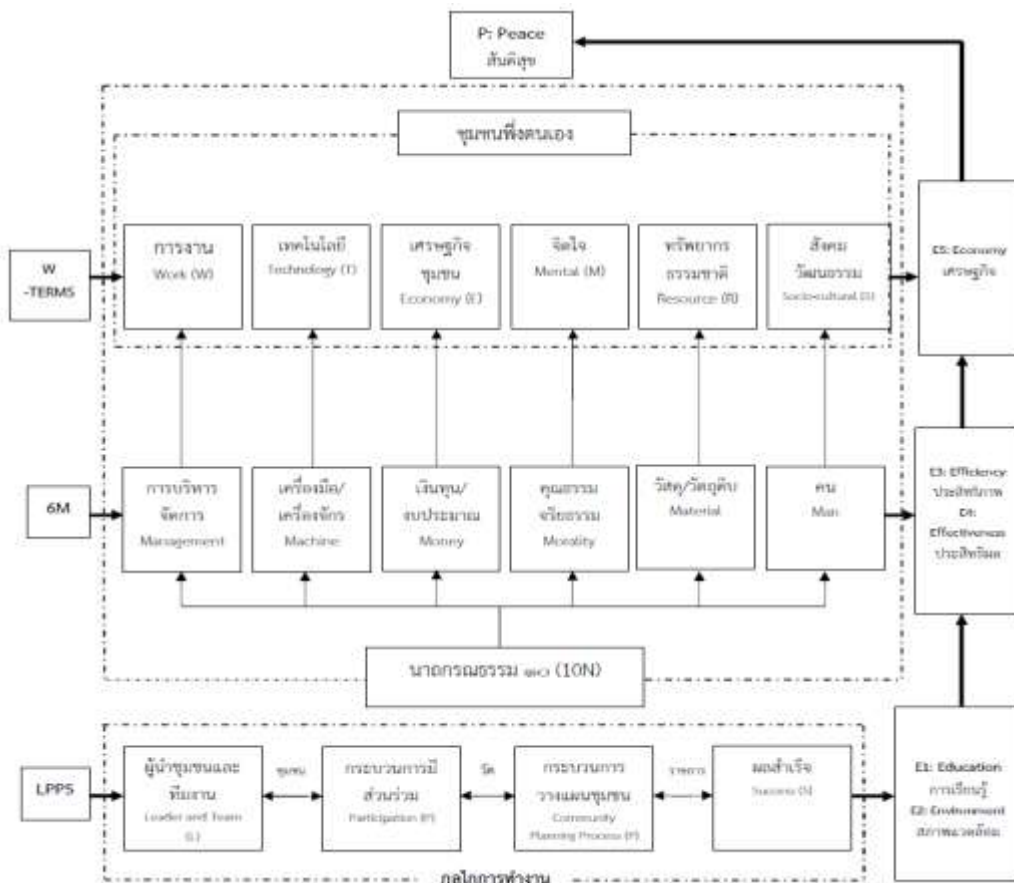
4.2 องค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

การบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีการบริหารจัดการตามหลัก 6M's พร้อมทั้งบูรณาการด้วยหลักนาถกรรมธรรม 10 ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบของ 6M's ดังนี้ 1) การบริหารจัดการ (Management) 2) การบริหาร

จัดการด้านเครื่องมือ/เครื่องจักร (Machine) 3) การบริหารจัดการด้านเงินทุน/งบประมาณ (Money) 4) การบริหารจัดการด้านคุณธรรม จริยธรรม (Morality) 5) การบริหารจัดการด้านวัสดุ/วัตถุดิบ (Material) และ 6) การบริหารจัดการด้านคน(Man) และองค์ประกอบของหลักนาถกรรมธรรม 10 ดังนี้ 1) ศील คือ การมีระเบียบวินัย 2) พาหุสัจจะ คือ การมีความใฝ่รู้ 3) กัลยาณมิตตาคือ การมีมิตรหรือเครือข่ายดี 4) โสวัจจสตา คือ การรู้จักพูดคุยกันง่าย 5) กิงกรณียesu ทักขตา คือ การมีจิตอาสาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 6) ธรรมกามา คือ การยึดหลักการถูกต้องตามเหตุและผล 7) วิริยารัมภะ คือ การมีความมุ่งมั่นเพียรพยายาม 8) สันตภูตฐี คือ การมีความพอเพียง พอดี และพอใจ 9) สติ คือ การมีความระลึกรู้ชอบ และ 10) ปัญญา คือ การมีความฉลาดรอบรู้ดี ภายใต้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.3 การบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน

การบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน ผู้วิจัยสังเคราะห์ออกมาเป็นกรอบของโมเดล คือ “5E-1P Model” ดังสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ต่อไปนี้



แผนภาพที่ 1 แสดงแผนภาพโมเดล: LPPS + (10N+6M) + (W-TERMS) = 5E-1P Model (จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย)

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน” ผู้วิจัยขอเสนออภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

จากการศึกษาภาคเฝ้าสังเกตการทำงานขององค์กรทางสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า มีปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน ประกอบด้วย

1) ด้านผู้นำชุมชนและทีมงาน (L: Community Leader and team) อันประกอบด้วย (1) วิสัยทัศน์ (2) การบริหารจัดการชุมชนได้ดี และ (3) มีมนุษยสัมพันธ์ดี คือ ผู้นำชุมชน และทีมงานที่เกี่ยวข้อง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ (อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ, 2548) ที่ได้วิจัยเรื่อง “ความสามารถทางการสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง” พบว่า การบริหารจัดการชุมชนนั้น นอกจากจะช่วยให้ดำเนินกิจกรรมชุมชนไปในทิศทางที่ตรงกับความต้องการของชุมชนแล้ว ยังเป็นการธำรงรักษาองค์ประกอบของชุมชนให้คงอยู่อีกด้วย โดยองค์ประกอบของชุมชน 5 ประการ คือ 1. ด้านศักยภาพ 2. ด้านเศรษฐกิจ 3. ด้านการเมือง 4. ด้านสังคม 5. ด้านประวัติศาสตร์

2) ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน (P: Participation process of community people) อันประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในเชิงการกระทำ (2) การมีส่วนร่วมในเชิงเงินทุน/งบประมาณ (3) การมีส่วนร่วมในเชิงความรับผิดชอบ และ (4) การมีส่วนร่วมในเชิงการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิชาติ ใจอารีย์ (อภิชาติ ใจอารีย์, 2559) ที่ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า ชุมชนบ้านพุเตย มีศักยภาพในการจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วมใน 6 ด้าน คือ (1) ด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องถิ่น (2) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีชุมชน (4) ด้านการรวมกลุ่ม (5) ด้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และ (6) ด้านศักยภาพของผู้นำ

3) ด้านกระบวนการวางแผนชุมชน (P: Community Planning process) สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการสากลที่ Derek, Pugh (Derek, Pugh, 1985; 133-137) ได้ระบุหลักการบริหารจัดการไว้ว่า หลักการบริหารจัดการสากล มีทั้งหมด 14 ประการ คือ 1. หลักการแบ่งงานกันทำ 2. หลักของอำนาจหน้าที่ 3. หลักของระเบียบวินัย 4. หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา 5. หลักเอกภาพในการสั่งการ 6. หลักผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นรองผลประโยชน์ส่วนรวม 7. หลักการจ่ายค่าตอบแทนที่ยุติธรรม 8. หลักการรวมอำนาจ 9. หลักสายการบังคับบัญชา 10. หลักของควมมี

ระเบียบ 11. หลักความเสมอภาค 12. หลักความมั่นคง 13. หลักความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 14. ความสามัคคี

จากการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า

1) ด้านการบริหารจัดการ (Management) บูรณาการกับหลักนาถนธรรม 10 พบว่า คนในชุมชนมีวินัย มีปกติมุ่งมั่นเพียรพยายาม รวมทั้งมีทักษะฉลาดในการบริหารจัดการการงานดี มีจิตอาสา และช่วยเหลือกิจกรรมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ภายในชุมชน ภายใต้ความหลากหลายของทุนทางสังคม ทุนชุมชน หรือทุนทางวัฒนธรรม มีการคบหาสมาคมกับมิตรที่ดี ซึ่งสามารถทำให้เกิดความสมดุลหรือความมั่นคงเข้มแข็งของกลุ่มคน ครอบครัว ชุมชน รวมถึงองค์กรทางสังคมในชุมชน และทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน วิถีพุทธในด้านระบบการทำงานที่มีคุณภาพแบบ PDCA ซึ่งสอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ **วิฑูรย์ สิมะโชคดี** (วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2545; 43-47) ที่ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้นนำไปสู่การปรับปรุงงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบ อันประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การนำแผนไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) และสอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ **วิรัช วิรัชนิภาวรรณ** (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2552; 46) ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่า Management การจัดการ หรืออาจจะเรียกว่า การบริหาร หรือการบริหารจัดการ หมายถึง ชุดของหน้าที่ต่างๆ ที่กำหนดทิศทางในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งหลายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร คือ การใช้ทรัพยากรอย่างเฉลียวฉลาด และคุ้มค่า และภาคัดสันใจอย่างถูกต้อง ซึ่งมีการปฏิบัติการได้สำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนั้น ผลสำเร็จของการจัดการต้องมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลควบคู่กันไป

2) ด้านการบริหารจัดการด้านเครื่องจักร (Machine) บูรณาการกับหลักนาถนธรรม 10 พบว่า คนในชุมชนมีวินัย มีปกติรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นคนคงแก่เรียนในกระบวนการเรียนรู้ในสาขาต่างๆ และมีความรอบรู้ในศิลปะวิทยาการต่างๆ ทั้งด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิมและภูมิปัญญาแบบสมัยใหม่ ซึ่งสามารถทำให้เกิดความสมดุลของการปรับตัวให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆ โดยมีทักษะในการนำความรู้และข้อมูลต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน วิถีพุทธในมิติทางเทคโนโลยี สอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ **วิรัช วิรัชนิภาวรรณ** (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2552; 46) ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่า Machine เครื่องมือหรืออุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือ

เครื่องใช้ในการปฏิบัติงานในสำนักงานเป็นการนำเอาเทคโนโลยีใหม่มาใช้ช่วยให้การปฏิบัติงานในสำนักงานมีประสิทธิภาพมีความคล่องตัวสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

3) ด้านการบริหารจัดการเงินทุน/งบประมาณ (Money) บูรณาการกับหลักนาถกรรมธรรม 10 พบว่า คนในชุมชนมีความประพฤติดีต่อการดำเนินชีวิต ทำมาหาเลี้ยงชีพโดยชอบสุจริต มีความพากเพียรอยู่ตลอดเวลา และมีความพอเพียง และเพียงพอในสิ่งหามาได้โดยความสุจริต ชอบธรรม ซึ่งสามารถทำให้เกิดความสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่าย และทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนวิถีพุทธในมิติทางเศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ **วิรัช วิรัชนิภาวรรณ** (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2552; 46) ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่า Money เงินทุน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมต่างๆ ขององค์การดำเนินการต่อไปได้ เงินหรือทรัพย์สินที่มีค่าเป็นเงินของระบบ ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของระบบ เช่น เงินทุน เงินสด เงินหมุนเวียน เงินค่าใช้จ่าย หรือเงินรายรับ รายจ่ายต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น ถ้าการเงินของระบบไม่ดีพอแล้วระบบนั้นย่อมจะประสบกับความยุ่งยาก เพราะฉะนั้น ระบบธุรกิจทุกชนิดจะต้องมีความระมัดระวังในเรื่องของเงินเป็นพิเศษ

4) ด้านการบริหารจัดการคุณธรรม จริยธรรม (Morality) บูรณาการกับหลักนาถกรรมธรรม 10 พบว่า คนในชุมชนมีความระลึกถึงสิ่งที่คิด กิจที่ทำ คำที่พูดได้ดี เป็นคนคุยกันได้ง่าย ยอมรับฟังกันได้ตามเหตุและผล และมีความพากเพียรอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามบทบาทและหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในการครองตน ครองคน ครองงาน และครององค์กร สามารถทำให้เกิดความสมดุลหรือความมั่นคงทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีพลัง มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติของบุคคลแต่ละคนเพื่อต่อสู้กับความยากลำบากหรือเพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรคต่างๆ ได้สำเร็จ และทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองได้ในมิติทางจิตใจ สอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ **วิรัช วิรัชนิภาวรรณ** (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2552; 46) ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่า Morality จริยธรรม หมายถึง การคำนึงถึงกฎระเบียบและความถูกต้องเป็นสำคัญ และจริยธรรมในการทำงานของบุคลากร เนื่องจากจิตใจหรือจริยธรรมมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรม การที่องค์กรมีความเชื่อตรง เป็นกันเอง ไม่เอารัดเอาเปรียบประชาชนหรือองค์กรอื่นปฏิบัติงานอื่นด้วยความโปร่งใส เป็นธรรมและตรวจสอบได้

5) ด้านการบริหารจัดการวัสดุ/วัตถุดิบ (Material) บูรณาการกับหลักนาถกรรมธรรม 10 พบว่า พบว่า คนในชุมชนมีความรู้จักพอดีในการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมถึงวัสดุสิ่งของต่างๆ และรู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมตามหลักสภาวะของชุมชน ซึ่งสามารถทำให้เกิดความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมที่ถูกนำไปใช้ และเกิดการทดแทน รักษา

ฟื้นฟูให้ดีขึ้นได้ พร้อมทั้งสามารถทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการเทคโนโลยีพื้นฐานแบบสมัยเก่า กับเทคโนโลยีแบบสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนวิถีพุทธในมิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ **วิรัช วิรัชนิภาวรรณ** (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2552; 46) ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่า Material วัสดุ/สิ่งของนั้น เมื่อก้าวถึงการบริหารและจัดการกิจกรรมใดๆ ภายใต้การบริหารงานองค์การขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่จะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความพอเพียง ครบครัน และคุณภาพของวัสดุสิ่งของที่มีอยู่ ตลอดจนการบริหารเกี่ยวกับวัสดุสิ่งของที่สามารถใช้งานได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

6) ด้านการบริหารจัดการด้านคน (Man) บูรณาการกับหลักนาถรณธรรม 10 พบว่า ผู้นำและสมาชิกในชุมชน รวมถึงสมาชิกในกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ มีศีลธรรม ความประพฤติ เคารพ และรู้จักวินัย ระเบียบ แบบแผนกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เหมาะสมทางสังคม และมีใจใฝ่ในธรรม หลักการหรือความถูกต้อง มีความยุติธรรม ความเสมอภาค และเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของคนในสังคม ซึ่งสามารถทำให้เกิดความสมดุลของผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบงาน หรือทุกคนที่เกี่ยวข้องกับระบบสังคม วัฒนธรรม และการเมือง การปกครองภายในชุมชนนั้น และทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนวิถีพุทธในมิติทางสังคม วัฒนธรรม สอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ **วิรัช วิรัชนิภาวรรณ** (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2552; 46) ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่า Man บุคลากร คือ ทรัพยากรที่มีชีวิตจิตใจ พร้อมทั้งมีทักษะ ความชำนาญและความสามารถที่จะเข้ามาปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ทรัพยากรบุคคลผู้ทำงานเหล่านี้ จะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชั้นปฏิบัติ โดยจะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรที่มีในองค์กร เช่น เงินทุน สิ่งของ วัตถุดิบ และจะเป็นผู้ขับเคลื่อนระบบ ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านบุคลากรนี้เป็นอย่างมาก เพราะบุคลากร นับเป็นปัจจัยผันแปร ซึ่งต่างกับปัจจัยทรัพยากรอื่นๆ

อนึ่ง จากการศึกษาการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองวิถีพุทธเพื่อความยั่งยืน พบว่า ผู้นำชุมชน ทีมงาน และสมาชิกในชุมชนได้มีการบริหารจัดการชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีพุทธ โดยมุ่งเน้นถึงผลลัพธ์ที่ดีของแนวทางการบริหารจัดการชุมชนโดยใช้กรอบแนวทาง “5E-1P” คือ 5E อันประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ (Education) 2) สภาพสิ่งแวดล้อม (Environment) 3) ประสิทธิภาพ (Efficiency) 4) ประสิทธิผล (Effectiveness) และ 5) เศรษฐกิจ (Economy) และ 1P คือ ความสันติสุข (Peace) ซึ่งมีการพัฒนาตนเองโดยผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมบริบทชุมชนของ

ตนเอง ด้วยการมุ่งเน้นทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะทำให้เกิดภายในชุมชน อันเป็นจุดหมายปลายทางที่ทุกคนในชุมชนพึงประสงค์

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งที่เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง
2. รัฐควรประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่รัฐส่งเสริมและรายงานเพื่อการพัฒนาให้เกิดการตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน
3. นโยบายของรัฐควรให้มีการศึกษาหลักพุทธธรรมและส่งเสริมให้มีการนำไปบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เกี่ยวกับการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรผลักดันยุทธศาสตร์ของรัฐในกิจกรรมส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอย่างจริงจัง
2. ชุมชนควรตระหนักในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนภายในตนเองอย่างแท้จริง
3. ชุมชนควรมีความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายอื่นๆ ทุกกระบวนการ

7.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองต้นแบบด้วยการถอดบทเรียนเปรียบเทียบชุมชนในระดับ 4 ภาค ภายในประเทศไทย
2. ควรศึกษาวิจัยเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในมิติต่างๆ
3. ควรศึกษารูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการชุมชนพึ่งตนเองด้วยการเปรียบเทียบระหว่างชุมชนพึ่งตนเองในระดับภาคภายในประเทศไทย

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2545). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: เนตรนิมิตการพิมพ์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2552). *แนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์การประยุกต์และการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สายส่งรวมเพื่อน บริษัทก้าวหน้าใหม่.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2554). *พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.
- ศุภชัย เจริญวงศ์. (2544). *ถอดรหัสการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สรรเสริญ วงศ์ช่อ. (2554). *การวางแผนพัฒนาประเทศ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2542). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: หจก. เอมีเทรดดิ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- วิทยา จันท์แดง. (2554). “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ. (2548). “ความสามารถทางการสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน*. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชาติ ใจอารีย์. “กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี”. *รายงานการวิจัย*. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 36 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน พ.ศ. 2559).
- Fonchingong, C. & Fonjong, L. “The Concept of Self-Reliance in Community Disruption Initiatives in the Cameroon Grassfields”, *Geo Journal*. 57 (1): 2.
- Pugh, Derek. (1985). *Writers on Organizations*, (Beverly Hills, California: Sage).

**รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการ
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4**
COMPETENCY DEVELOPMENT MODEL OF SANGHA ADMINISTRATORS
IN SANGHA ADMINISTRATIVE AREA 4TH

พระราชรัตนเวที (ประเสริฐ โขติธมโม/สิทธิอินทร์) *
Phrarachrattanavedhi (Prasert Jotidhammo/Sitti-in)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4” เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ให้เกิดผลยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการเชิงพุทธบูรณาการและตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ 3) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ได้เสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการ ก่อนที่จะนำแนวทางที่ได้ไปสู่กระบวนการทางการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อหาข้อสรุปที่มาจากค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพระสังฆาธิการผู้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย พบว่า

1. สมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 มีการบริหารจัดการตามกรอบสายงานการบังคับบัญชาและมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม บนพื้นฐานการสำรวมระวางทางกาย วาจา ใจ พร้อมยึดถือกฎ ระเบียบ และหลักพระธรรมวินัย มีความสมัคร

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

สมานสามัคคี ช่วยเหลือแบ่งปัน ไว้วางใจกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา มีการปรึกษาหารือกัน เป็นเรื่องนิตยเพื่อก่อให้เกิดสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะในการบริหารจัดการ

2. แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เชียงพทุทธบูรณาการ **ด้านกลยุทธ์** ควรมีการประยุกต์ใช้หลักทศตยปาปณิกธรรมโดยเฉพาะด้านการพัฒนาให้เป็นผู้มีจักขุมาหรือมีวิสัยทัศน์ **ด้านโครงสร้าง** ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมด้วยการเคารพหลักการที่ดีที่เคยวางเอาไว้แต่เดิม **ด้านระบบการปฏิบัติงาน** ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จ **ด้านบุคลากร** ควรมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน **ด้านทักษะ** ควรมีการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ที่จะต้องพัฒนาทั้งทางกาย ศีล จิต และปัญญาอยู่เสมอ **ด้านรูปแบบทางการบริหารจัดการ** ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมด้วยการยึดมั่นในความสามัคคี ความพร้อมเพรียง ทำพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน และ **ด้านค่านิยมร่วม** ควรมีการประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมหรือหลักแห่งสามัคคีธรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาธรรม

3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 **ด้านกลยุทธ์** สิ่งที่สำคัญที่พระสังฆาธิการจะพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือ 1) จะต้องยึดถือกรอบการบริหารจัดการและการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย 2) จะต้องมีการวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการบริหารจัดการ และ 3) จะต้องมีความสำเร็จที่มีมาตรฐาน **ด้านโครงสร้าง** 1) จะต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) หากบริหารจัดการตามแนวคิดก็ขอให้ลดระเบียบ ขั้นตอนให้สั้นลง และ 3) บริหารจัดการแบบผสมผสานตามความเหมาะสมของปัญหาและสถานการณ์ **ด้านระบบการปฏิบัติงาน** 1) ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว 2) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสำรวมระวังทั้งทางกาย วาจา ใจ และ 3) ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ **ด้านบุคลากร** 1) บริหารจัดการงานด้วยหลักสราณียธรรมหรือด้วยความรัก ความเมตตา 2) บริหารจัดการด้วยหลักอปริหานิยธรรมหรือหลักความสมัครสมานสามัคคี และ 3) บริหารจัดการด้วยหลักสังคหัตถุหรือหลักการเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือเจือจล **ด้านทักษะ** 1) พัฒนาทักษะทางการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ 2) พัฒนาทักษะในการสร้างทีมและการทำงานระบบทีม และ 3) พัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะตนเพื่อความเป็นเลิศ **ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ** 1) บริหารจัดการงานบนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม 2) การบริหารจัดการบนพื้นฐานหลักสราณียธรรม 3) บริหารจัดการตามหลักพระธรรมวินัย **ด้านค่านิยมร่วม** 1) บริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม 2) บริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักพรหมวิหารธรรม 3) การบริหารจัดการบนพื้นฐานหลักสัมมาทิฐิ

คำสำคัญ : สมรรถนะ, รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ, การบริหารจัดการ, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The research entitled “Competency Development Model of Sangha Administrators in Sangha Administrative Area 4th” was the study to develop administrative competency of administrators at sangha administrative area 4th with the following objectives: 1. to study the administrative competency of administrators at sangha administrative area 4th, 2. to analytically study development of administrative competency of administrators at sangha administrative area 4th and 3. to create the model of competency development model of sangha administrators in sangha administrative area 4th.

Methodology was the mixed methods: The qualitative research collected data from key informants, who were administrators, experts and representatives from related agency with structured in-depth interview. Data were also collected from participants in focus group discussion and concluded data for quantitative research by survey method with questionnaires from samples who were administrators.

Findings were as follows:

1. Administrative competency of administrators at sangha administrative area 4th was carried out along with the chain of command as teamwork on the basis of physical, verbal and mental control abiding by rules and regulations and Dhamma-Vinaya. Unity, helping sharing, trust, treat each other with loving-kindness, consulting each other regularly to create right view and right thought in administration.

2. Approaches to competency development of sangha administrators in sangha administrative area 4th by Budhadhamma integration: **Strategy**; there should use Tutiyaapanikadhamma for development to have Jukkuma or vision. **Structure**; use Tutiyaapanikadhamma to abide by the set rules. **System**; applying Itthipada for success. **Staff**; using Sangkahavattudhamma to help and to share with one another. **Skill**; using Pavana 4 to develop physically, verbally, mentally and wisdom. **Style**; using Apparihaniyadhamma to seize to unity, harmony, doing together, adjourning together. **Shared value**; using Saraniyadhamma or principles of unity and treat each other with loving-kindness.

3. Model of competency development of sangha administrators in sangha administrative area 4th: **Strategy**; what the administrators have to develop for efficiency and effectiveness were as: 1) to abide by the framework of administration

according to Dhamma-Vinaya, 2) plan to use strategy and tactics, and mission of administration, 3) set indicators for successful standard. **Structure:** 1) participatory administration, 2) if administration vertically, rules and regulations should be reduced, 3) mixed methods of administration appropriately to problems and situations. **System;** 1) operation for the benefits for all rather than personal interest, 2) job performance with physical, verbal, mental and wisdom control, 3) performance with good governance with transparency and being able to check. **Staff;** 1) Operation with Saraniyadhamma or with love and loving-kindness, 2) administration with Apparihaniyadhamma or unity and harmony, 3) administration with Sanghavattu or principles of giving and sharing. **Skill:** 1) communication and public relations skill development, 2) skill in teamwork development, 3) personal skill development for personal excellence. **Style;** 1) Administration based on Apparihaniyadhamma, 2) Administration based on Saraniyadhamma, 3) Administration based on Dhamma-Vinaya. **Shared value;** 1) administration based on Apparihaniyadhamma, 2) administration based on Prahmmaviharadhamma, 3) administration based on the right view (Sammattitti).

Keyword: Competency, Competency Development Model, Administrative, Sangha Administrators.

1. บทนำ

พระสังฆาธิการมีบทบาท อำนาจหน้าที่ ที่มีความสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนา และช่วยสงเคราะห์สังคมตามวิถีทางและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ภายใต้บริบทและเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พระสังฆาธิการเอง ก็ต้องมีการพัฒนาตนเองให้ทันต่อโลกและเหตุการณ์ ประกอบกับมีการก่อเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital Development) โดยเฉพาะในมิติทางด้านสมรรถนะหรือสมรรถภาพ (Competency) จึงมีบทบาทสำคัญที่จะมีส่วนในการพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีศักยภาพที่จะเผชิญกับแรงกดดันหรือข้อจำกัดจากสภาพแวดล้อมภายนอก และจะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้องค์กรคณะสงฆ์ดำเนินไปสู่จุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทุนมนุษย์ เพราะหากมีการสร้างรูปแบบ (Model) ในการพัฒนาอย่างเป็นระบบก็จะกลายเป็นรากฐานที่จะช่วยสร้างองค์การไปสู่ความสำเร็จตามที่ต้องการได้ ทั้งนี้เพราะการทำงานในอนาคตนั้นจะมีลักษณะที่เน้นความยืดหยุ่นทางอาชีพ (Career Resilient Workforce) ซึ่งเป็นระบบที่ต้องแปรผันและ

เชื่อมโยงกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นพระสังฆาธิการจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม การทำงานที่หลากหลาย รอบด้านรวมถึงมีความยืดหยุ่นสูง ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือที่มาของการทำงานที่จะบรรลุผลยังเป้าหมายที่ตั้งไว้ และทำอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

นอกจากนั้นในอนาคตอันใกล้นี้ พระสังฆาธิการระดับผู้นำจะต้องเตรียมติดอาวุธให้กับตนเองสำหรับการเดินทางไปสู่โลกแห่งการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ โดยเฉพาะการเปิดประตูสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asian Economic Community = AEC) จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องยึดหลักการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ (Competency Based Management) ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นแนวทางการพัฒนาบุคคลที่เป็นระบบ มีความชัดเจน มีมาตรฐานมุ่งสู่ออนาคต (Future Oriented) และสนับสนุนให้องค์กรคณะสงฆ์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยรอบด้านในอนาคตอันใกล้ที่จะเกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อการเตรียมพร้อมรับกับสถานการณ์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการเชิงพุทธบูรณาการ
3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยมุ่งศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ในด้านกลยุทธ์ ด้านโครงสร้าง ด้านระบบการปฏิบัติงาน ด้านบุคลากร ด้านทักษะ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ และด้านค่านิยมร่วม โดยมีพระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และวัฒนธรรมจังหวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน ประกอบด้วย นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และเพชรบูรณ์ มาให้ข้อมูลข้อเท็จจริงผ่านสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนะในสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการเชิงพุทธบูรณาการ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ได้เสนอต่อเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการ ก่อนที่จะนำแนวทางที่ได้ไปสู่กระบวนการทางการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อหาข้อสรุปที่มาจากค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ 333 รูปที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากทั้งหมด 2,063 รูป ในจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และเพชรบูรณ์

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลข้อเท็จจริงในสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ในการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พร้อมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) รวมถึงความคิดเห็นในเชิงประจักษ์จากการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 7 มิติ ได้แก่ ด้านกลยุทธ์ (Strategy) ด้านโครงสร้างองค์การ (Structure) ด้านระบบการปฏิบัติงาน (System) ด้านบุคลากร (Staff) ด้านทักษะ (Skill) ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ (Style) และด้านค่านิยมร่วม (Shared Values) พบว่า รูปแบบในการการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ควรเป็นดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านกลยุทธ์ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) ยึดถือกรอบการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย 2) จะต้องมีการวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการทำงาน และ 3) จะต้องมีตัวชี้วัดทางมาตรฐานและคุณภาพการปฏิบัติงาน

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) มีการบริหารจัดการตามกรอบแนวคิดแบบแนวราบหรือการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) ยึดถือการบริหารจัดการตามกรอบแนวคิดหรือยึดหลักตามสายงานการบังคับบัญชาที่สั่งการหรือมอบหมายนโยบายจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่างแต่ให้มีระยะที่สั้นลง และ 3) ยึดถือการบริหารจัดการแบบผสมผสานตามความเหมาะสมของสถานที่ บุคคล เวลา หรือสถานการณ์เร่งด่วน สำคัญ ฉุกฉิน ลับหรือไม่ลับ

3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านระบบการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดผลประโยชน์ขององค์กรหรือส่วนรวม 2) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสำรวมระวังทั้งทางกาย วาจา ใจ ตามกรอบแห่งพระธรรมวินัย และ 3) นำหลักธรรมมาภิบาลมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างการยอมรับของคนทั่วไป

4. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านบุคลากร กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการด้านบุคลากรของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครสมานสามัคคีซึ่งเป็นไปตามหลักอภิธานิยธรรม 2) ควรที่จะเป็นไปด้วยความรัก ความเมตตาทั้งทางกาย วาจา ใจ ซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณิยธรรม และ 3) ควรที่จะเป็นไปอย่างกัลยาณมิตรปฏิบัติต่อกัน เป็นการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนหลักการของมิตรแท้ ที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ

5. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านทักษะ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) มีการพัฒนาทักษะทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีซึ่งกันและกัน 2) ควรที่จะมีการพัฒนาทักษะในการสร้างทีมหรือการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น และ 3) ควรที่จะมีการพัฒนาทักษะเฉพาะตัวเพื่อให้เกิดความชำนาญ เชี่ยวชาญ หรือเป็นเลิศ เพื่อสร้างการยอมรับ

6. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการบริหารจัดการ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) มีการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นประจำเพื่อเข้าใจอันดีร่วมกัน 2) ควรที่จะมีการเคารพให้เกียรติกันและนับถือกันด้วยหลักอาวุโสและความรู้ ความสามารถ รวมถึงความดีงาม และ 3) ควรที่จะประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย รวมถึงกฎ กติกา คำสั่ง ข้อบังคับ หรือนโยบายผู้บังคับบัญชาที่อยู่เหนือตน

7. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านค่านิยมร่วม กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) ตั้งอยู่บนหลักอภิธานิยธรรม มีความเคารพให้เกียรติกันและนับถือกันด้วยตามอาวุโส และความรู้ ความสามารถ และความดีงาม 2) ตั้งอยู่บนหลักพรหมวิหารธรรม มีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาธรรม และ 3) ตั้งอยู่บนหลักสัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นชอบ เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

6. การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านกลยุทธ์ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) ยึดถือกรอบการประพฤติปฏิบัติ

ให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย 2) จะต้องมีการวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการทำงาน และ 3) จะต้องมีตัวชี้วัดทางมาตรฐานและคุณภาพการปฏิบัติงาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการขององค์กรคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์, 2559) ซึ่งเป็นองค์กรคณะสงฆ์ในสังกัดภาค 4 ที่มีการยึดถือกรอบการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย มีการแบ่งหน้าที่บนพื้นฐานการวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการทำงานที่เหมาะสมและตรงตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดของพระสังฆาธิการระดับจังหวัดในแต่ละรูป โดยเฉพาะในงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่มีการขับเคลื่อนอย่างมีสมรรถนะ มีการสนองงานการคณะสงฆ์ผู้บังคับบัญชาเหนือตน มีการประสานงาน ติดตามประเมินผลงาน และที่สำคัญมีการวางกลยุทธ์เพื่อเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ เช่น การบริหารจัดการการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ (สำนักงานรองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ (ฝ่ายเผยแผ่และสาธารณูปการ, 2559) ที่มีการขับเคลื่อนการทำงานถึง 9 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ 17 ตัวชี้วัด 30 โครงการและกิจกรรมย่อย ซึ่งถือเป็นมิติใหม่ทางการบริหารจัดการที่ดำเนินการอย่างมีสมรรถนะทางการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม

ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ **โชติ บดีรัฐ** (2554) ที่ได้ศึกษาวิจัย “การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” แล้วพบว่า การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 มีการบริหารงานโดยการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ มีการทำงานเป็นทีม และใช้คนตรงกับความรู้และความสามารถ ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ **พระทีฆทัตสึมนิววงศ์ (วิรัช วิโรจโน)** (2557) ได้ศึกษาวิจัย “ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4” แล้วพบว่า ศักยภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ในการบริหารคนมีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงานการบริหารภาระงานมีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงานและการบริหารองค์กรมีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ด้าน **พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์ (เอนก คุณวุฑฺโฒ)** (2558) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย “การพัฒนาภาวะ ผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4” พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ควรพัฒนาในเรื่องของ จักขุมหาหรือด้านวิสัยทัศน์ด้วยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมุมมองในการทำงาน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ** (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “The Competency of Provincial Integrated Administration Committee: A Comparative Study Between Udonthani and Konkean Province, Thailand” พบว่า มิติของสมรรถนะที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ทักษะในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ การพัฒนาทีมงาน การบริหารแบบบูรณาการ การสื่อสารเพื่อการจูงใจ การจัดการความขัดแย้ง ทักษะในการบริหารงานบุคลากรสัมพันธ์ จิตสำนึกสาธารณะ การบริหารการเปลี่ยนแปลง การบริหารและการประเมินผลโครงการ การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้และธรรมาภิบาล และสอดคล้อง **ดาระภา ศิริสันติสัมฤทธิ์** (2552) ที่ได้ศึกษาวิจัย “การศึกษารูปแบบสมรรถนะของ

บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ” แล้วพบว่า บุคลากรที่ต้องปฏิบัติงานในตำแหน่ง งานด้านนโยบายและการวางแผน คุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งที่มีความจำเป็นมากที่สุด คือ มีความรู้ ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ มีความเข้าใจในกระบวนการงาน สามารถคิดการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์วิธีการ กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงาน

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) มีการบริหารจัดการตามกรอบแนวคิดแบบแนวราบหรือการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) ยึดถือการบริหารจัดการตามกรอบแนวคิดหรือยึดหลักตามสายงานการบังคับบัญชาที่สั่งการหรือมอบหมายนโยบายจากเบื้องบน ลงสู่เบื้องล่างแต่ให้มีระยะที่สั้นลง และ 3) ยึดถือการบริหารจัดการแบบผสมผสานตามความเหมาะสมของสถานที่ บุคคล เวลา หรือสถานการณ์เร่งด่วน สำคัญ ฉุกฉิน ลับหรือไม่ลับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการขององค์การคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ (2559) ซึ่งเป็นองค์การคณะสงฆ์ ในสังกัดภาค 4 ที่มีการยึดถือกรอบการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับอย่างเคร่งครัด และมีการแบ่งหน้าที่ในเชิงโครงสร้างทางการปกครอง โดยจัดวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการทำงานที่เหมาะสมและตรงตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดของพระสังฆาธิการระดับจังหวัดในแต่ละรูป โดยเฉพาะในงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่มีการขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการสนองงานการคณะสงฆ์ ผู้บังคับบัญชาเหนือตน มีการประสานงาน ติดตาม ประเมินผลงาน และที่สำคัญมีการวางกลยุทธ์เพื่อเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ **สาธิต พนาริ** (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัย “กระบวนการทัศน์ใหม่การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์” พบว่า โครงสร้างทางการบริหารจัดการของวัดมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีสายการการบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีระบบการดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างมั่นคงถาวร และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในวัดอย่างคุ้มค่า แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์ (เอนก คุณวุฑโฒ)** (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัย “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4” แล้วพบว่า พระสังฆาธิการต้องมีการสับเปลี่ยนตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ เช่น ระดับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสตามความอายุกาลพรรษาและความสามารถที่เหมาะสม อันเกิดจากจากข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นฉันทามติในทามกลางระหว่างสงฆ์ให้เกิดการยอมรับที่จะเปิดโอกาสในการแสดงศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการ

3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านระบบการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดผลประโยชน์ขององค์กรหรือส่วนรวม 2) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสำรวมระวังทั้งทางกาย วาจาใจ ตามกรอบแห่งพระธรรมวินัย และ 3) นำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างการยอมรับของคนทั่วไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการขององค์การคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ (2559) ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ในเชิงโครงสร้างทางการปกครอง โดยจัดวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการทำงานที่เหมาะสมและตรงตามความรู้ ความสามารถ ความ

ถนัดของพระสังฆาธิการระดับจังหวัดในแต่ละรูป โดยเฉพาะในงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่มีการขับเคลื่อนอย่างมีสมรรถนะ มีการสนองงานการคณะสงฆ์ ผู้บังคับบัญชาเหนือตน มีการประสานงาน ติดตามประเมินผลงาน และที่สำคัญมีการวางกลยุทธ์เพื่อเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ และสอดคล้อง **ดาระกา ศิริสันติสัมฤทธิ์** ที่ได้ศึกษาวิจัย “การศึกษารูปแบบสมรรถนะของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ” แล้วพบว่า ควรปฏิบัติงานอย่างผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์วิธีการ กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงาน และมีความรู้ด้านการบริหารงบประมาณ/โครงการ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาในงาน และมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน มีความมานะพยายามอดทน และ มีความสามารถในการควบคุมตนเอง และยิ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ **โชติ บดีรัฐ** (2554) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” แล้วพบว่า ในการบริหารคนควรมีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำ โดยใช้คนตรงกับความรู้และความสามารถในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัด คุ่มค่าและสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และในการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น

4. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านบุคลากร กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการด้านบุคลากรของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครสมานสามัคคีซึ่งเป็นไปตามหลักอปริหานิยธรรม 2) ควรที่จะเป็นไปด้วยความรัก ความเมตตาทั้งทางกาย วาจา ใจ ซึ่งเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม และ 3) ควรที่จะเป็นไปอย่างกัลยาณมิตรปฏิบัติต่อกัน เป็นการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนหลักการของมิตรแท้ ที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการขององค์กรคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ (2559) ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ในเชิงโครงสร้างทางการปกครอง โดยจัดวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการทำงานที่เหมาะสมและตรงตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดของพระสังฆาธิการระดับจังหวัดในแต่ละรูป โดยเฉพาะในงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่มีการขับเคลื่อนอย่างมีสมรรถนะ มีการสนองงานการคณะสงฆ์ ผู้บังคับบัญชาเหนือตน มีการประสานงาน ติดตามประเมินผลงาน และที่สำคัญมีการวางกลยุทธ์เพื่อเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ และสอดคล้องกับผลวิจัยของ **พระทีฆทัตสสิมุนีวงศ์ (วิรัช วิโรจโน)** ที่ได้ศึกษาวิจัย “ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4” พบว่า ในการบริหารคนควรมีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงานการบริหารภาระงานมีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงานและการบริหารองค์กรมีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ **จิตติมา พงษ์ไพบูลย์** (2552) ที่ได้ศึกษาวิจัย “ภาวะผู้นำของพระเทพปริยัติเมธี (สฤษฏ์สิริโร), ผศ.ดร.” แล้วพบว่า การที่จะมีวิธีการพัฒนาพระสังฆาธิการให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้อง โดยการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำ มีการพัฒนาสมรรถนะภาระงานด้านการบริหาร โดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจ จริยธรรม

คุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา และตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

5. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านทักษะ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) มีการพัฒนาทักษะทางการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีซึ่งกันและกัน 2) ควรที่จะมีการพัฒนาทักษะในการสร้างทีมหรือการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น และ 3) ควรที่จะมีการพัฒนาทักษะเฉพาะตัวเพื่อให้เกิดความชำนาญ เชี่ยวชาญ หรือเป็นเลิศ เพื่อสร้างการยอมรับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการขององค์กรคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ (2559) ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ในเชิงโครงสร้างทางการปกครอง โดยจัดวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการทำงานที่เหมาะสมและตรงตามความรู้ความสามารถ ความถนัดหรือทักษะของพระสังฆาธิการระดับจังหวัดในแต่ละรูป โดยเฉพาะในงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่มีการขับเคลื่อนอย่างมีสมรรถนะ มีการสนองงานการคณะสงฆ์ผู้บังคับบัญชาเหนือตน มีการประสานงาน ติดตามประเมินผลงาน และที่สำคัญมีการวางกลยุทธ์เพื่อเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สาธิต พนาริ** ที่ได้ศึกษาวิจัย “กระบวนการทัศน์ใหม่การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์” พบว่า การบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในระดับวัดในยุคโลกาภิวัตน์ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประเด็นคือ 1) วัดต้องเป็นสถานที่ทำหน้าที่ฝึกอบรมพระสงฆ์รวมทั้งเยาวชนในชุมชนให้ทำหน้าที่สืบสานพระพุทธศาสนาและสร้างความดีงามให้กับชุมชน 2) พระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ต้องเป็นผู้นำชุมชนที่เข้าถึงประชาชนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนต่าง 3) วัดต้องเป็นสถานที่พึ่งพิงของประชาชนเมื่อเกิดเรื่องทุกข์ร้อนใจ 4) วัดต้องเป็นแบบอย่างด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถสร้างความสุขสงบ สามัคคีให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง และ 5) วัดต้องเป็นสถานที่ปราศจากอบายมุขทั้งปวง และมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชน ลด ละ เลิกอบายมุขต่างๆ และสอดคล้องกับผลวิจัยของ **ดาระกา ศิริสันติสัมฤทธิ์** ที่ได้ศึกษาวิจัย “การศึกษารูปแบบสมรรถนะของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ” แล้วพบว่า บุคลากรที่ต้องปฏิบัติงานควรมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและมีความเข้าใจในกระบวนการทำงาน มีความคิดที่เป็นระบบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความละเอียดรอบคอบ มีคุณธรรม จริยธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ **โชติ บดีรัฐ** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” แล้วพบว่า ควรใช้คนที่มีความรู้และความสามารถและมีทักษะในการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัด คุ่มค่าและสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อด้วยการสร้างศรัทธาให้คนทั่วไปได้มาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น

6. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการบริหารจัดการ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) มีการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นเนืองนิตย์เพื่อเข้าใจอันดีร่วมกัน 2) ควรที่จะมีการเคารพให้เกียรติกันและนับถือกันด้วยหลักอาวุโสและความรู้ ความสามารถ รวมถึงความดีงาม และ 3) ควรที่จะประพฤติปฏิบัติให้

เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย รวมถึงกฎ กติกา คำสั่ง ข้อบังคับ หรือนโยบายผู้บังคับบัญชาที่อยู่เหนือตน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการขององค์กรคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ (2559) ซึ่งเป็นองค์กรคณะสงฆ์ในสังกัดภาค 4 ที่มีการยึดถือกรอบการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย มีการแบ่งหน้าที่บนพื้นฐานการวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการทำงานที่เหมาะสมและตรงตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดของพระสังฆาธิการระดับจังหวัดในแต่ละรูป โดยเฉพาะในงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่มีการขับเคลื่อนอย่างมีสมรรถนะ มีการสนองงานการคณะสงฆ์ ผู้บังคับบัญชาเหนือตน มีการประสานงาน ติดตามประเมินผลงาน และที่สำคัญมีการวางกลยุทธ์เพื่อเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ เช่น การบริหารจัดการการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีการขับเคลื่อนการทำงานถึง 9 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ 17 ตัวชี้วัด 30 โครงการและกิจกรรมย่อย ซึ่งถือเป็นมิติใหม่ทางการบริหารจัดการที่ดำเนินการอย่างมีสมรรถนะทางการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ **โชติ บดีรัฐ** ที่ได้ศึกษาวิจัย “การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” แล้วพบว่า การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 มีการทำงานเป็นทีม การดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำ โดยใช้คนตรงกับความรู้และความสามารถ มุ่งบริหารอย่างประหยัด คุ่มค่าและสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และเน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น ขณะเดียวกันยังมีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน และแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน ในการบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับผลวิจัยของ **พระทีฆทัตถ์สิมฺนิวงค์ (วิรัช วิโรจโน)** ที่ได้ศึกษาวิจัย “ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4” พบว่า ในการบริหารคนควรมีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงานการบริหารภาระงานมีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงานและการบริหารองค์กรมีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

7. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านค่านิยมร่วม กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการควรที่จะ 1) ตั้งอยู่บนหลักอปริหานิยธรรม มีความเคารพให้เกียรติกันและนับถือกันด้วยตามอาวุโส และความรู้ ความสามารถ และความดีงาม 2) ตั้งอยู่บนหลักพรหมวิหารธรรม มีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาธรรม และ 3) ตั้งอยู่บนหลักสัมมาทิฎฐิ คือ มีความเห็นชอบ เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการขององค์กรคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ (2559) ซึ่งเป็นองค์กรคณะสงฆ์ในสังกัดภาค 4 ที่มีการยึดถือกรอบการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย มีการแบ่งหน้าที่บนพื้นฐานการวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการทำงานที่เหมาะสมและตรงตามความรู้ ความสามารถ ความถนัดของพระสังฆาธิการระดับจังหวัดในแต่ละรูป โดยเฉพาะในงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ที่มีการขับเคลื่อนอย่างมีสมรรถนะ มีการสนองงานการคณะสงฆ์ ผู้บังคับบัญชาเหนือตน มีการ

ประสานงาน ติดตามประเมินผลงาน และที่สำคัญมีการวางกลยุทธ์เพื่อเป็นหนทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ เช่น การบริหารจัดการการพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของคณะสงฆ์จังหวัด นครสวรรค์ ที่มีการขับเคลื่อนการทำงานถึง 9 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ 17 ตัวชี้วัด 30 โครงการและ กิจกรรมย่อย ซึ่งถือเป็นมิติใหม่ทางการบริหารจัดการที่ดำเนินการอย่างมีสมรรถนะทางการบริหาร จัดการที่เป็นรูปธรรม และยิ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สาธิต พนาริ** ได้ทำการศึกษาวิจัย “กระบวนการทัศน์ใหม่การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์” พบว่า กระบวนการทัศน์ใหม่การบริหาร จัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประเด็นคือ 1) วัดต้องเป็นสถานที่ทำ หน้าที่ฝกอบรมพระสงฆ์รวมทั้งเยาวชนในชุมชนให้ทำหน้าที่สืบสานพระพุทธศาสนาและสร้างความ ตีงามให้กับชุมชน 2) พระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ต้องเป็นผู้นำชุมชนที่เข้าถึงประชาชนและมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน 3) วัดต้องเป็นสถานที่พึ่งพิงของประชาชนเมื่อเกิดเรื่องทุกข์ร้อนใจ 4) วัดต้องเป็นแบบอย่างด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถสร้างความสุข สงบ สามัคคี ให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง และ 5) วัดต้องเป็นสถานที่ปราศจากอบายมุขทั้งปวง และมีส่วนร่วมใน การณรงคืให้ประชาชนในชุมชน ลด ละ เลิกอบายมุข ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ **พระทีฆทัสสีมุนีวงศ์ (วิรัช วิโรจน์)** ที่ได้ศึกษาวิจัย “ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค 4” แล้วพบว่า ในการบริหารจัดการควรมีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทาง พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบสนองการดำเนินที่ต้องการรวดเร็ว ในยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **โชติ บดีรัฐ (2554)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่ง พระพุทธศาสนา” แล้วพบว่า ควรมีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มี ประสิทธิภาพ เน้นการทำงานเป็นทีม ใช้คนตรงกับความรู้และความสามารถ บริหารอย่างประหยัด คุ่มค่าและสนองต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชน รวมถึงมีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามา ช่วยในการบริหารงานและมีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

7. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4” ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความรักความผูกพันในองค์กรคณะสงฆ์เพื่อก่อให้เกิดพลังแห่ง การมีส่วนร่วมที่เข้มแข็งและยั่งยืน
2. ส่งเสริม สนับสนุนการสร้างสามัคคีธรรมให้เกิดขึ้นในองค์กรคณะสงฆ์อย่างยั่งยืน
3. ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรคณะสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์ชุมชนและสังคม สันติสุข ลดละปัญหาความขัดแย้ง
4. ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรคณะสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมให้กับชุมชนและสังคม

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรคณะสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในสานต่อโครงการหมู่บ้านชุมชนรักษาศีล 5

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรมีการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร และพุทธบริษัททั้ง 4 ร่วมกันสร้างความรัก ความผูกพันให้เกิดขึ้น และเร่งที่จะพัฒนาอภิวุฒิปรัชญาที่ดีให้กลับคืนมาเพื่อไม่ให้เกิดความหวาดระแวงในศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและประชาชน โดยมุ่งส่งเสริมให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความห่วงหาอาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความร่วมแรงร่วมใจ และความเสมอภาคเท่าเทียม ให้เกิดขึ้นในองค์กรคณะสงฆ์ ขณะเดียวกันจะต้องหลีกเลี่ยงการรังเกียจเด็ดฉันท การแบ่งแยก แยกต่าง การแก่งแย่งแข่งขัน และการเอาวัดเอาเปรียบไม่ให้เกิดขึ้นด้วย

2. ควรมีการส่งเสริม สนับสนุน ปลุกจิตสำนึก เปลี่ยนจิตพฤติกรรมให้พระภิกษุ สามเณรทุกรูป ทุกฝ่ายประพฤติ ปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา พุดจาปราศรัยต่อกันด้วยความเมตตา คิดแต่เรื่องดีหรือเรื่องที่มีประโยชน์ต่อกัน ทั้งนี้จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกรูปตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรมและมีธรรมเสมอกัน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเห็นที่สอดคล้องต้องกันและเป็นความเห็นที่ชอบประกอบด้วยธรรม ถือเป็น การเสริมสร้างพลังแห่งการบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์อย่างยั่งยืนอีกทางหนึ่ง

3. ควรมีการส่งเสริม สนับสนุน ให้ทุกคนทุกฝ่ายควรใช้หลักการเจรจา ไกล่เกลี่ย ประนีประนอม หรือดำเนินการให้เป็นไปตามหลักพุทธธรรม ไม่ว่าจะเป็นหลักพรหมวิหารธรรม หลัก สาราณียธรรม เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและสังคม

4. ควรมีการส่งเสริม สนับสนุน ให้ประชาชนในชุมชนและสังคมได้เข้ารับการอบรม พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อที่จะได้เข้าใจ เข้าถึงในหลักหลักธรรมทางศาสนาให้เกิดความลึกซึ้งเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตและช่วยให้เกิดสติ ในการที่จะอยู่ร่วมกัน ทำงาน ร่วมกัน พัฒนาร่วมกัน หรือแก้ไขในทุกปัญหาเพื่อส่วนรวมร่วมกัน

5. ควรมีการส่งเสริม สนับสนุน ให้ประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นน้อมนำหลักศีล 5 ไป ประพฤติปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี ความปรองดอง ความเอื้ออาทร และนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งในเรื่อง 1) การเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) การไม่เบียดบัง ผลประโยชน์ส่วนรวมเพื่อส่วนตัว 3) การไม่ละเมิดซึ่งสิทธิ เสรีภาพ หรือกระทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและเท่าเทียม 4) การพุดจาหรือสื่อสารที่ตั้งอยู่บนฐานของความสะอาด บริสุทธิ์ ปราศจากอคติ และ 5) การมีสติที่พึงระลึกได้ในทางที่ชอบกรอบไปด้วยธรรม มีเหตุ มีผล

7.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเทคโนโลยีกับการสนับสนุนส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรคณะสงฆ์

2. ควรมีการศึกษาการพัฒนาเครือข่ายการบริหารจัดการเชิงสร้างสรรค์เพื่อรองรับกับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3. ควรมีการศึกษาการพัฒนาสู่องค์กรแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเป็นองค์กรคณะสงฆ์ต้นแบบที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในองค์กรคณะสงฆ์ระดับต่างๆ

4. ควรมีการศึกษาพุทธธรรมนุญในการปกครองคณะสงฆ์เพื่อเป็นการพัฒนาเชิงรุกที่เกิดจากความต้องการขององค์กรสงฆ์มากกว่าที่จะให้ระบบและกลไกของทางบ้านเมืองทำการปฏิรูปและพัฒนาเฉกเช่นในปัจจุบัน

5. ควรมีการศึกษาธรรมาภิบาลกับสนับสนุนส่งเสริมและแก้ไขปัญหาการจัดการองค์กรคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อแสดงความชอบธรรมและความศรัทธาให้เกิดขึ้นพุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป

บรรณานุกรม

- จิตติมา พงษ์ไพบูลย์. (2552). “ภาวะผู้นำของ พระเทพปริยัติเมธี(สฤษฏ์สิริโร)”. *ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โชติ บดีรัฐ. (2554). “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ดาระกา ศิริสันติสัมฤทธิ์. (2552). “การศึกษารูปแบบสมรรถนะของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ ในสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ”. *รายงานวิจัย*. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์ (เอนก คุณวุฑฒ์). (2558). “การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระทีฆทัตส์สิมูวงศ์ (วิรัช วสสิริ). (2557). “ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สาธิต พนารี. (2557). “กระบวนการใหม่การบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์. (2559). *การคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ ภาค 4 รายงานผลการปฏิบัติงาน 2559*. นครสวรรค์ : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ (กลาง) พุทธอุทยานนครสวรรค์.
- สำนักงานรองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ (ฝ่ายเผยแผ่และสาธารณูปการ). (2559). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2559-2563) ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์*. นครสวรรค์ : วัดวรนาถบรรพต พระอารามหลวง.

**การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธ
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม
BUDDHIST DEVELOPMENT ADMINISTRATION
OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN MAHASARAKHAM
PROVINCE**

รินทอง แก้วทুম* บุษกร วัฒนบุตร** สุรพล สุยะพรหม***
Rinthong Keawtum

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธเพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม

การวิจัยนี้ เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน เพื่อหาการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม นำไปวิเคราะห์แบบพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ด้าน นโยบาย มีการบริหารการพัฒนาตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ด้าน แผนงาน มีการประชาสัมพันธ์ให้รู้ล่วงหน้าเพื่อจัดประชุมทำแผนงานร่วมกัน มีการลงพื้นที่จริงเพื่อประชุมประชาสมาคมสำรวจปัญหาพร้อมกันทุกปี มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน มีการจัดทำแผนงานร่วมกันเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามสภาพความเป็นจริง มีการจัดเรียงลำดับปัญหาที่เร่งด่วนตามความเดือดร้อนของประชาชนในท้องถิ่น มีการทบทวนขั้นตอนการทำงานตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน ด้าน โครงการ มีการพิจารณาจัดทำโครงการและกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

2. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา พบว่า หลักผละ 5 ประการ ได้แก่ 1) สัทธาผละ ความเชื่อมั่น 2) วิริยผละ ความเพียร 3) สติผละ ความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง 4) สมาธิผละ ความมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 5) ปัญญาผละ ความรอบรู้ เป็นธรรมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อส่งเสริมการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลต่อประชาชนในท้องถิ่น

3. แนวทางการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า การบริหารการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนโดยเฉพาะจะต้องมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเข้ามามีส่วนร่วมด้วยทั้งนี้ ในการกำหนดการบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย แผนงาน โครงการ จะต้องมีการบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมมาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการจัดทำประชาคมเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา 3 แนวทาง คือ 1) แนวทางการบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบายเชิงพุทธ 2) แนวทางการบริหารการพัฒนา ด้าน แผนงานเชิงพุทธ และ แนวทางการบริหารการพัฒนา ด้าน โครงการเชิงพุทธ ใน 3 ด้านดังกล่าวมานี้ มีการบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรม ที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา คือ หลักผละ 5 ประการ โดยแต่ละด้านมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ 1) การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบายเชิงพุทธ จะมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) นโยบายสัทธาผละ (2) นโยบายวิริยผละ (3) นโยบายสติผละ (4) นโยบายสมาธิผละ (5) นโยบายปัญญาผละ 2) การบริหารการพัฒนา ด้าน แผนงานเชิงพุทธ จะมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) แผนงานสัทธาผละ (2) แผนงานวิริยผละ (3) แผนงานสติผละ (4) แผนงานสมาธิผละ (5) แผนงานปัญญาผละ 3) การบริหารการพัฒนา ด้าน โครงการเชิงพุทธ จะมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) โครงการสัทธาผละ (2) โครงการวิริยผละ (3) โครงการสติผละ (4) โครงการสมาธิผละ (5) โครงการปัญญาผละ ทั้ง 3 นี้ เป็นแนวทางของการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธที่เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย และเป็นองค์ความรู้ที่มีส่วนสำคัญในการช่วยส่งเสริมการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : การบริหารการพัฒนา, เชิงพุทธ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

Objectives of this Research were 1) To study condition of Development Administration of Local Administrative Organization in Mahasarakham province 2) To study Buddhadhamma relating to Development Administration 3) To propose a the way of Buddhist Development Administration of Local Administrative Organization in Mahasarakham province

Methodology was the qualitative research in-depth-interviewing 25 key informants to discover Development Administration of Local Administrative

Organization in Mahasarakham province Bing to Researchers analyzed data using descriptive and content analysis method

Findings were as follows:

1. The condition of Development Administration of Local Administrative Organization in Mahasarakham province Bing to the Policy have Development Administration followed the good governance the Plan have information for participatory conference connect to the real areas for the participatory with Local population and survey problem every year have the participatory Discussion have the participatory preparation to Local areas in the real condition have do the step of problem for the Urgency or the Trouble of Local population repeat the step of duty follows the enactment of planning and step of duties the Project scan the step and Activities with Each outcry between the Local Managers and Local population

2. Buddhadhamma related to Development Administration is Bala: power: (1) Saddhā: confidence (2) Viriya: every; effort (3) Sati: mindfulness (4) Samādhi: concentration (5) Paññā: wisdom; understanding is the in impotent to promote of the Administration for Local Administrative Organization to be efficiency and effectiveness to Local population

3. Buddhist Development Administration of Local Administrative Organization in Mahasarakham province Findings were as follows: Development Administration of Local Administrative in the Beginning is the participatory all of Local population especially have monk Larders' & of Spiritual to participatory all of Activities in the same at the Setup Development Administration in the policy Planning and Project must to in integration together with Buddhadhamma relating use to build morality and Develop the quality of life Along with preparation community about Tree way of Development Administration is are 1) Policy and Planning and Project Buddhist Planning and 2) the Buddhist Project and 3) The way Development Administration side Buddhist project in this 3 way of these have the integration together with of the Buddhadhamma in Development Administration is five Bala: powers in the On each side of Characteristics are

1) Development Administration Side of Buddhist Policy have five instrument (1) Saddhā Policy: confidence (2) Viriya Policy: every; effort (3) Sati Policy: mindfulness (4) Samādhi Policy: concentration (5) Paññā Policy: wisdom; understanding

2) Development Administration Side of Buddhist Planning have five instrument (1) Saddhā Planning: confidence (2) Viriya Planning: every; effort (3) Sati Planning: mindfulness (4) Samādhi Planning: concentration (5) Paññā Planning: wisdom; understanding

3) Development Administration Side of Buddhist Project have five instrument (1) Saddhā Project: confidence (2) Viriya Project: every; effort (3) Sati Project: mindfulness (4) Samādhi Project: concentration (5) Paññā Project: wisdom; understanding

Three of these are the way of Buddhist Development Administration they are to be knowledge from this research and Important to promote Development Administration of Local Administrative Organization Achieve the set goals.

Keywords: Development Administration, Buddhist, Local Administrative

1. บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตั้งระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะและคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวมด้วย เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์ และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง

ในปัจจุบันนี้ จะได้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ได้ประสบกับปัญหาอย่างมาก เกี่ยวกับการบริหารงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ขาดความตระหนักถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมจนเป็นเหตุให้ภาพรวมเกี่ยวกับการบริหารงานภายในขององค์กรปกครองท้องถิ่นเสื่อมเสีย ภาพลักษณ์และตกเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อต่างๆกระจายไปสู่สังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ จากสถิติเรื่องร้องเรียนทุจริต (THAIPUBLICA กล้าพูดความจริง, [12 มกราคม 2559] ใน 5 ปีที่ผ่านมา ที่เข้ามายังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ที่มีมากถึง 6,260 เรื่อง อันประกอบไปด้วยเรื่องร้องเรียนการทุจริตมากที่สุด ตามอันดับดังต่อไปนี้ อันดับที่ 1 องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 3,376 เรื่อง อันดับที่ 2 เทศบาลตำบล จำนวน 1,809 เรื่อง อันดับที่ 3 องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จำนวน 430 เรื่อง อันดับที่ 4 เทศบาลเมือง จำนวน 387 เรื่อง อันดับที่ 5 กรุงเทพมหานคร จำนวน 207 เรื่อง อันดับที่ 6 เทศบาลนคร จำนวน 164 เรื่อง อันดับที่ 7 เมืองพัทยา 10 เรื่อง ที่ยังไม่ได้ระบุนุกรมอีก จำนวน 25 เรื่อง จากสภาพปัญหาเรื่องร้องเรียนดังที่ได้นำมาแสดงให้เห็นตามแผนภาพตารางข้างต้นนั้น เป็นการชี้ให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัญหาใหญ่และเป็นปัญหาที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกมองว่าขาด

ประสิทธิภาพทางการบริหารการพัฒนาเป็นผลกระทบให้ประเทศไทยถูกมองว่าเป็นประเทศที่ขาดประสิทธิภาพในด้านการบริหารในสายตาของนานาชาติที่กำลังมองดูอยู่ ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ที่ทุกคนทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมด้วยช่วยกันในการแก้ไขปัญหาให้ลดน้อยลงไป

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนความตระหนักรู้ถึงคุณค่าในเรื่องของระเบียบวินัย และสมรรถนะทางความรู้ความสามารถในการบริหารการพัฒนาราชการแผ่นดิน ผู้วิจัยได้มองเห็นว่า “การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธ” หรือ “BUDDHIST DEVELOPMENT ADMINISTRATION” อันหมายถึง การบริหารการพัฒนาโดยการนำเอาหลักพุทธธรรมหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติภารกิจหน้าที่การงานสามารถนำมาประพุดติปฏิบัติและบูรณาการให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมของสังคม และเพื่อเป็นแนวทางในการนำพาหมู่คณะทีมงาน หรือเพื่อนร่วมงาน ให้ไปสู่จุดหมายปลายทางตามนโยบาย แผนงาน และโครงการ ที่ได้ตั้งไว้ ทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จทั้งทางโลกและทางธรรม ต่อตน ต่อเพื่อนร่วมงาน และต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในที่นี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอเพียงหลักการอันเป็นพื้นฐานเบื้องต้น กล่าวคือ หลักพระ 5 ประการ ได้แก่ 1. สัทธาพระ (ความเชื่อมั่น) 2. วิริยพระ (ความเพียร) 3. สติพระ (ความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง) 4. สมာธิพระ (ความมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย) และ 5. ปัญญาพระ (ความรอบรู้) มาเป็นกรอบแนวทางในการบริหารการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจเป็นอย่างมากที่จะศึกษาการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม เพราะเห็นว่า เป็นองค์กรที่มีพื้นฐานที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำพาประชาชนในท้องถิ่นไปสู่ความเจริญและความผาสุกอย่างมั่นคงและเพื่อลดประเด็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย นโยบาย แผนงาน และโครงการ มีการหลีกเลี่ยงการปฏิบัติ การมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง การไม่ปฏิบัติตามแผนงานและโครงการตามที่ได้กำหนดไว้ เช่น ไม่ปฏิบัติตามรูปแบบแปลงการก่อสร้าง ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารขาดจิตสำนึกในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ขาดความรู้ (คุณธรรม) และความประพุดติ (จริยธรรม) ทางด้านพระพุทธศาสนา ที่จะทำให้การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย แผนงาน โครงการ บรรลุไปในทางที่ถูกต้องชอบธรรมและถูกตามระเบียบกฎหมายที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ จากประเด็นปัญหาดังกล่าวมานี้ นับได้ว่า เป็นปัญหาใหญ่อายิ่งในการบริหารการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทุกคนทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ให้ลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด ดังนั้น การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธจึงจัดว่า เป็นแนวทางที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อการสร้างพลังทางการบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย แผนงาน และโครงการ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การนำเอาหลักการทางวิชาการ คือ แนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนา และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนา รวมทั้งประสบการณ์ตรงทางด้านความรู้และความประพุดติของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในจังหวัดมหาสารคามมาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างองค์ความรู้เพื่อการบริหารการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมกันในการแสวงหาแนวทางการบริหารที่ดีและป้องกันยับยั้งสิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคไม่ให้เกิดขึ้นต่อการบริหารการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสืบต่อไป จากการตรวจสอบผลงานวิจัยจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ยังไม่พบว่า มีผลงานวิจัยของทีใดที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม” นี้จึงถือได้ว่าเป็นงานวิจัยฉบับแรก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธเพื่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งนี้ ผู้จะทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมถึงข้อมูลเชิงลึก (In-induction) ดังนั้น เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบ วิธีการ ผู้วิจัยจะนำเสนอวิธีการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนามาบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธตามที่มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก (Documentary Research) จากนั้นนำข้อมูลไปสังเคราะห์ร่วมกับผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview : IDI) จาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อให้เกิดแนวทางการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม ก่อนที่จะนำเสนอสู่เวทีการจัดการข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปเป็นแนวทาง รวมถึงข้อเสนอแนะและนำผลที่ได้สู่เวทีประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อขอคำยืนยันจาก ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ก่อนนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ให้แก่สังคม

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview : IDI) จาก ซึ่งมาจากการเลือกแบบเจาะจง และเป็นบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ในการบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย ด้าน แผนงาน และ ด้าน โครงการ เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้วิจัย ได้แบ่งกลุ่มบุคคลผู้ข้อมูลสำคัญทั้ง 25 รูป/คน เป็น 4 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน 2. กลุ่มผู้บริหารองค์การส่วนตำบล จำนวน 12 คน 3. กลุ่มนักวิชาการ ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 4 รูป/คน 4. กลุ่มนักวิชาการ ด้าน พระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล มี 2 ลักษณะ คือ 1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) 2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4. ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคามพบว่า

1) การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย มีจุดเด่นคือ มีส่วนร่วมของประชาชน มีความชัดเจนของนโยบาย มีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล มีระบบคุณธรรมและจริยธรรม มีการจัดกิจกรรม มีการพัฒนาบุคลากรในองค์กร มีการเปิดเผยข้อมูลการปฏิบัติงาน มีแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการสอบถามประชาชนในท้องถิ่น มีนโยบายที่ได้มาจากประชาชน มีการบูรณาการและยึดหยุ่นได้ มีหลักการทางพระพุทธศาสนา มีการเตรียมความพร้อม มีประชาชนร่วมกำหนดนโยบาย ทุกคนได้ตัดสินใจ มีเวทีประชาคมในหมู่บ้านในทุกๆ ปี และรู้เท่าทันต่อเทคโนโลยีการสื่อสาร มีปัญหาอุปสรรคคือ งบประมาณไม่เพียงพอ การตัดสินใจเพียงลำพังของผู้บริหาร กระบวนการสรรหา การบริหารผิดหลักคุณธรรม องค์กรขาดบุคลากรที่รู้ธรรมะ การขาดความสามัคคีความร่วมมือ นโยบายที่เอื้อต่อพวกพ้องตนเอง คนดีจริงๆ ไม่ได้เข้ามาทำงาน ข้าราชการขาดประสบการณ์ทำงาน ไม่แก้ปัญหที่เร่งด่วน ไม่ปฏิบัติตามนโยบาย นโยบายไม่ต่อเนื่อง ระยะเวลาในเรื่องของการปฏิบัติงาน นโยบายเปลี่ยนไปตามผู้นำ การสื่อสารไม่ตรงกัน มีขีดจำกัดไม่พอต่อความต้องการ และขาดการประสานกัน

2) การบริหารการพัฒนา ด้าน แผนงาน มีจุดเด่น คือ มีการร่วมประชุมประชาสมาคม มีการปรึกษาหารือ แนะนำ แก้ไข เป็นศูนย์กลางสำหรับข้อมูลข่าวสาร มีการจัดทำแผนและชี้แจงนโยบาย มีแผนระยะยาว 5 ปี สั้น 3 ปี มีการปรับปรุงแผนงานทุกปี มีการสำรวจหาปัญหาเพื่อจัดทำแผนงาน มีการบูรณาการให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติ มีการประชุมติดตามแผนงาน มีการพัฒนาให้เป็นแบบอย่าง มีการพัฒนาให้เสมอภาคกัน รับทราบปัญหาความเดือดร้อนจากพี่น้องประชาชน ดูความต้องการของประชาชน มีการจัดเรียงลำดับความเร่งด่วนของปัญหา มีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรู้ล่วงหน้า มีการคีย์งานลงในระบบ และมีแบบสอบถามข้อมูลที่ละเอียด

มีปัญหาอุปสรรค คือ แผนงานไม่ได้เกิดจากประชาชน งบประมาณไม่เพียงพอ ประชาชนไม่ได้รับรู้ รับทราบ สถานการณ์เปลี่ยนแปลง การศึกษาจะไม่ค่อยพูดถึง ไม่ค่อยใส่ใจแผนเชิงคุณธรรม ไม่ใส่ใจคุณธรรมและจริยธรรม ความไม่ใส่ใจต่อปัญหา ประชาชนขาดความร่วมมือ การพัฒนาคุณธรรมไม่ค่อยมี การหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ไม่รวมมือกันพัฒนาตามแผนงาน ความไม่ใส่ใจต่อปัญหาประชุมแต่ปัญหาเรื่องถนนหนทาง การจัดสรรงบประมาณ การหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ

3) การบริหารการพัฒนา ด้าน โครงการ มีจุดเด่นคือ มีโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการปฏิบัติธรรมปีละ 1 ครั้ง มีกิจกรรมเข้าวัดทุกอาทิตย์ มีท่านผู้ว่าจังหวัดเป็นผู้ชวนเข้าวัด มีการติดต่อสื่อสารทุกระดับ ร่วมกันต่อต้านทุจริตคอร์รัปชัน เป็นโครงการที่แก้ไขปัญหาที่ถูกจุด การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม มีโครงการเข้าวัดฟังธรรม มีโครงการสามเณรภาคฤดูร้อน มีโครงการส่งเสริมคุณธรรมและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การร่วมมือกับพระนิสิตของ มจร. มีโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรและโครงการป้องกันภัย มีโครงการปฏิบัติธรรมที่พระบรมธาตุนาคูน และการปฏิบัติธรรม ณ วัดบูรพาหนองบัว มีปัญหาอุปสรรคคือ การทุจริตโครงการ ทุจริตโครงการจัดซื้อจัดจ้างและการสอบแข่งขันเพื่อเข้ารับการบรรจุแต่งตั้ง โครงการเกินขีดความสามารถ การขาดบุคลากรในการทำงาน บางโครงการชุมชนไม่รู้เห็นด้วย การพัฒนาที่มุ่งแต่ด้านเดียว ขาดการติดตาม ประเมิน และไม่ต่อยอด ไม่สอดคล้องกับคุณธรรมและจริยธรรมตามหมวดที่ 13 การติดขัดเรื่องงบประมาณ โครงการด้านคุณธรรมไม่ค่อยมี ผู้ร่วมโครงการน้อย ปัญหาเรื่องการติดตามงานโครงการ ปัญหาเรื่องยาเสพติดในพื้นที่ การเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยจริงๆ ไม่ได้เป็นโครงการของประชาชนจริงๆ และ ขาดการติดตามงานโครงการ

2. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา พบว่า

ในการบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย แผนงาน และ โครงการ มีการนำเอาหลักพละ 5 ประการ มาส่งเสริมการบริหารการพัฒนา ดังนี้

1) การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย พบว่า

นโยบายที่มีการส่งเสริมด้วยสัทธาพละ นโยบายเมื่อได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสัทธาพละ (ความเชื่อมั่น) ในหลักสัทธา 4 สามารถทำให้ผู้บริหาร บุคลากร เจ้าหน้าที่ และประชาชน เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกันในการกำหนดนโยบายให้เป็นไปบนพื้นฐานแห่งความเชื่อในเรื่องกรรม ความเชื่อในผลกรรมของกระทำ ความเชื่อในกรรมว่าตัวเรามีกรรมเป็นของตัวเอง และมีความเชื่อมั่นในพระธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วนำมาแสดงให้ประชาชนให้รู้และเข้าใจตามความเป็นจริงของธรรมชาติ ที่ทุกคนควรปฏิบัติตามหลักทำนองคลองธรรมและปฏิบัติตนตามหลักกฎหมายแห่งรัฐธรรมนูญ ความมีเหตุมีผล และ หลักทิริ เป็นหลักธรรมที่พิสูจน์ได้ มีความเชื่อมั่นในนโยบาย มีหลักธรรมาภิบาลและคุณธรรม บริหารพัฒนาองค์กรได้อย่างเป็นดี ส่งผลให้เกิดคุณประโยชน์อย่างมาก ความเชื่อมั่นต่อหลักกรรม มีความเป็นผู้นำและตั้งมั่นในความดี มีความเสมอภาคกัน มีอย่างประโยชน์อย่างมหาศาล การทุจริตก็จะไม่เกิดขึ้น เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น มีความหนักแน่นต่อการทำสิ่งต่างๆ ช่วยปิดกั้นช่องทางการทุจริต เป็นนโยบายที่มีความสมบูรณ์

ความเชื่อมั่นให้ครบทุกวงจร เป็นระเบียบปฏิบัติร่วมกัน การฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม มีหลัก
 เวสารัชชกรณธรรม มีความเชื่อเรื่องกรรม มีความเชื่อเรื่องผลของกรรม มีความเชื่อเรื่องมีกรรมเป็น
 ของตน เป็นไปเพื่ออริยทรัพย์ 7 ประการ

นโยบายที่มีการส่งเสริมด้วยวิริยพละ สามารถสร้างความเข้าใจกับท้องถิ่น นโยบาย
 สำเร็จได้ด้วยคามเพียร การตระหนักในความรับผิดชอบ การไม่ทำให้ระบบราชการเสียหาย
 พระสงฆ์ให้ความรู้เรื่องความเพียร จัดอบรมเพื่อส่งเสริมความเพียร ปลุกจิตสำนึกและการสอนให้รู้
 จริง มีความระมัดระวังมากขึ้น ตรงกับความเป็จริงในพื้นที่ มีปฏิบัติงานที่เป็นไปในทางที่ดีขึ้น มี
 ประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ยังประโยชน์ให้สำเร็จเป็นอย่างมาก ดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย
 ผู้ทำงานระมัดระวังต่อบาปมากขึ้น เพียรถูกเป็นความปลอดภัยของชีวิต คนจะล่วงทุกข์ได้เพราะ
 ความเพียร ทำความเพียรให้ต่อเนื่อง ใช้หลักหลักปธาน 4 หลักสัมมัปปธาน 4 หลักอิทธิบาท 4
 ตระหนักถึงความขยันหมั่นอยู่เสมอ พึงเว้นเสียจากสิ่งที่เป็นบาปในโลกนี้ ความเพียรทำให้คนแก้
 ไข ความเพียรเป็นเหตุให้มั่นคง ไม่ท้อถอย ไม่ท้อใจ สำนึกอยู่เสมอ

นโยบายที่มีการส่งเสริมด้วยสติพละ สามารถทำให้ระลึกโดยอาศัยการทักท้วง การมี
 สติเป็นสิ่งสำคัญ มีสติรู้สภาพภายในภายนอกองค์กร มีสติตั้งรับปัญหา-ความเปลี่ยนแปลง
 ส่วนมากมีสติตั้งใจทำงานดี หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สติสร้างความสามัคคี-ติดตามงาน สติ
 ช่วยทำให้บริหารงานองค์กรดีขึ้น สติจะคอยควบคุมพฤติกรรม สติสร้างความโปร่งใส-ซื่อสัตย์สุจริต
 สติช่วยนึกถึงนโยบายที่ตั้งใจไว้ สติทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สติช่วยป้องกันเราไม่ให้หลงลืม
 สติทำให้พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา สติควบคุมตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีสติถูกต้องตามหลักโยนิโส
 มนสิการ สติเป็นสิ่งสำคัญในสถานที่ทั้งปวง มีสติมาควบคุมกับปัญญา มีสติ มีการงานสะอาด มีหลัก
 ของการคุ้มครองตนและผู้อื่น สติเพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติร่วมกัน สติจัดว่าเป็นเครื่องป้องกันทุจริต
 สติจัดว่าเป็นธรรมะที่มีอุปการะมาก สติทำให้ได้รับประโยชน์ 3 อย่าง ป้องกันกันและกันจากคนไม่ดี

นโยบายที่มีการส่งเสริมด้วยสมาธิพละ สามารถทำให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจเป็นแรงกระตุ้น
 การปฏิบัติงานอย่างเที่ยงธรรม เกิดความกระตือรือร้นต่อนโยบาย การติดตามประเมินผลนโยบาย มี
 โครงการฝึกปฏิบัติธรรมฝึกสมาธิ ความตั้งใจนี้จะขาดไม่ได้เลย สมาธิทำให้มีความตั้งใจทำงาน
 นโยบายสำเร็จได้ความตั้งใจ สมาธิทำให้ความผิดพลาดลดน้อยลง ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความ
 ตั้งใจ การใช้สมาธิในการบริหารงาน อาศัยสมาธิเป็นแนวทางการพัฒนา ฝึกจิตให้มีความตั้งมั่นต่อ
 การพัฒนา การฝึกสมาธิก่อนลงมือปฏิบัติงาน องค์กรนี้อาศัยความตั้งใจร่วมกัน ตั้งใจทำ ไม่ฟุ้งซ่าน
 ไม่เพเลินหลงไหล ได้ทำจิตของตนให้ชื้อตรงต่อกิจนั้นๆ ความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอ สมาธิ(ความตั้งใจ)
 จัดว่าเป็นประมุข สมาธิเกิดจากการฝึกฝนอบรมมาดี ใช้อริยสัจ 4 เข้ามากำหนดถึงปัญหา
 ผู้ปฏิบัติงานมีจิตใจที่สงบเยือกเย็น สมาธิเพิ่มสมรรถนะสติสัมปชัญญะ สมาธิเป็นหลักการบริหาร
 จัดการที่ดี สมาธิช่วยให้นโยบายไม่ให้เป็นไปในทางที่สุุดโต่ง

นโยบายที่มีการส่งเสริมด้วยปัญญาพละ สามารถทำให้มีความรอบรู้ในการพัฒนาตนเอง
 ความรอบรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมา ผู้กำหนดนโยบายต้องมีความรอบรู้ การจัดกิจกรรมการ
 ปฏิบัติธรรม รู้ระเบียบและกฎหมาย องค์ความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ การนิมนต์พระสงฆ์มาแสดง

ธรรม เกิดองค์ความรู้จากทุกคนทุกฝ่าย มีการประชุมกันอยู่เนืองนิตย์ ความรอบรู้เป็นหัวใจของผู้บริหาร มีพระสงฆ์ร่วมประชุมด้วย รู้จักสิ่งที่ควรและสิ่งที่ไม่ควร เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความรอบรู้ทำให้ไม่เฉยต่อปัญหา ช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่รวดเร็ว ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม มีธรรมนำหน้านโยบาย มีความรอบรู้เข้าใจในชีวิตมากยิ่งขึ้น เป็นผลสำเร็จมาจากหลักธรรม มีตถาคตโพธิสัทธานำหน้านโยบาย ปัญญาพละเป็นพลังแห่งความรู้ คบสัตบุรุษ ฟังธรรม ลึกซึ้งในธรรม ปฏิบัติควบคู่ทางโลกทางธรรม ทำความเห็นให้ตรงความเป็นจริง ผู้มีปัญญาย่อมได้ประโยชน์ 3

2) การบริหารการพัฒนา ด้าน แผนงาน พบว่า

แผนงานที่มีการส่งเสริมด้วยสภาพพละ สามารถทำให้มีความเชื่อมั่นที่ประกอบด้วยเหตุผล แผนงานพัฒนาให้ห่างความสุดโต่ง 2 อย่าง แผนงานพัฒนาให้เดินตามมรรค 8 แผนงานที่พิจารณาตามหลักอริยสัจ แผนงานพัฒนาตามหลักกมุณี 3 แผนพัฒนาตามหลักอนุปพพิกขา แผนพัฒนาเบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด แผนงานพัฒนาให้ตั้งอยู่ในศีล เชื่อมมั่นต่อแผนงานที่กำหนดร่วมกัน แผนงานฝ่ายการป้องกัน แผนงานฝ่ายปราบปรามความเสื่อม แผนงานฝ่ายการพัฒนา แผนงานฝ่ายรักษาความเจริญ การขจัดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ แผนพัฒนาที่ไม่เบียดเบียนผู้ใด เป็นแผนงานหรือแผนพัฒนาที่สามารถบำบัดทุกข์บำรุงสุขได้ทั่วถึงกัน การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เป็นธัมมาธิปไตย การปฏิบัติร่วมกันในองค์กร มีศีลหรือระเบียบวินัยเสมอกัน หลักสัมมปปธาน 4 ผู้นำที่มีความเชื่อต่อหลักพุทธธรรม แผนที่กำหนดบนกฎหมายเดียวกัน แผนประยุกต์ตามหลักกถาวัตถุ 10 เชื่อมมั่นร่วมกับการกำหนดแผนงาน

แผนงานที่มีการส่งเสริมด้วยวิริยพละ สามารถทำให้มีความเพียรเพื่อกำหนดแผนงานอย่างถูกต้อง โดยอยู่บนพื้นฐานแห่งหลักปธาน 4 การกำหนดทิศทางของแผนงาน ต้องมีบุคคลที่มีวิสัยทัศน์รู้โลกรู้ธรรม เป็นบัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล บุคคลที่รู้จักใฝ่แสวงหาความรู้ใหม่ๆ อาศัยผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญ จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะ แผนที่เกิดจากสุดมยปัญญา แผนที่เกิดจากจินตามยปัญญา แผนที่เกิดจากภวานามยปัญญา เพียรการประชุมจัดทำแผนร่วมกัน แผนที่พิจารณาโดยหลักปธาน แผนที่พิจารณาโดยหลักสัมมปปธาน

แผนงานที่มีการส่งเสริมด้วยสติพละ

สามารถทำให้การบริหารเกิดความคล่องตัว มีกัลยาณมิตรเป็นผู้คอยเตือนสติ มีสติรู้จักเลือกเสวนาบุคคล ความมีกัลยาณมิตรก็เป็นผู้นำทาง ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ คัดสรรบุคคลมีความรู้ความประพฤติ ใช้โยนิมุนสิการกำหนดแผนงาน ผู้มีโยนิมุนสิการยอมทำแผนได้ดี สติเป็นธรรมเครื่องตั้งอยู่ในโลก สติเป็นสิ่งที่จำเป็นในทุ่ทั้งปวง คนผู้มีสติ ชื่อว่ามีความเจริญทุกเมื่อ สติเป็นธรรมส่งเสริมให้บรรลุงาน มีสติและสัมปชัญญะเพื่อจัดทำแผน สติเป็นธรรมมีอุปการะมากต่อแผน มีสติระลึกรู้อย่างระมัดระวัง การคุมสติไว้กับแผนงานที่ทำ ทำให้ดำเนินแผนงานด้วยความมั่นใจ สติเป็นคุณธรรมประจำองค์กร สติเป็นคุณธรรมของสัตบุรุษ รู้เท่าทันสถานการณ์ทางสังคม สติเป็นธรรมเครื่องพิจารณาแผน สติเป็นเครื่องส่งเสริมการบริหารกิจ สติเป็นนำออกเสียซึ่งโทษทั้งหลาย การฝึกสติตามหลักอานาปานสติ

แผนงานที่มีการส่งเสริมด้วยสมาธิพละ

สามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้เร็ว สร้างความกระตือรือร้น จะต้องมีความตระหนักร่วมกัน มีความตั้งใจมุ่งมั่นในการทำแผนงาน ทำให้แผนดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มุ่งมั่นต่อการบริหารการพัฒนา เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สมาธิเป็นปทัฏฐานแห่งบรรลุแผน ใช้สมาธิในการทำงานอย่างสุขุม นำมาใช้อย่างเสมอภาคกัน สมาธิเป็นฐานแห่งความมุ่งมั่น ทุกภาคส่วนถือปฏิบัติร่วมกัน ส่งผลดีต่อสุขภาพทางกายและจิตใจ การแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ตั้งตนอยู่ในศีลระเบียบวินัยกฎหมาย เป็นคนฉลาดขยันมีปัญญาบริหารตน ตั้งมั่น มุ่งมั่น ดำรงอยู่ถูกต้อง สมาธิที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา สมาธิพละเป็นพลังแห่งความตั้งใจ สมาธิเป็นพลังแห่งความมุ่งมั่น สมาธิเป็นพลังแห่งความดีทั้งหลาย สมาธิเป็นพลังแห่งการขจัดปัญหา สมาธิเป็นตัวส่งเสริมประสิทธิภาพ สมาธิเป็นตัวขับเคลื่อนการทำงาน ทุกภาคส่วนปฏิบัติตามแผนงาน

แผนงานที่มีการส่งเสริมด้วยปัญญาพละ

สามารถทำให้การใช้ทักษะทางความรอบรู้ดีขึ้น ปัญญาเป็นตัวนำพาไปซึ่งกิจทุกอย่างฉลาดในการบริหารจัดการ แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี ความรอบรู้ต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ต้องศึกษาค้นคว้าอยู่อย่างต่อเนื่อง ต้องเรียนรู้และหมั่นทำความเข้าใจ ประชุมกันอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ทบทวนแผนงานอยู่เสมอ มีการแสวงความรู้จากสื่อต่างๆ พยายามพัฒนาตนเองอยู่เป็นประจำ ใส่ใจต่อบทบาทของตน ตระหนักต่อกฎหมายบ้านเมือง มีความเคารพต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกันและกัน มีความสมานสามัคคีกัน สนับสนุนการสร้างความปลอดภัย ไม่สร้างความแตกแยกในองค์กร รู้สิ่งที่เป็นความเจริญ และไม่เจริญ ทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนา รู้จักป้องกันความชั่วร้ายต่างๆ ทำองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งปัญญา ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก แก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 ฉลาดในวิธีจัดการงาน รู้กาลรู้สมัย

3) การบริหารการพัฒนา ด้าน โครงการ พบว่า

โครงการที่มีการส่งเสริมด้วยสัทธาพละ สามารถทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินโครงการ จะเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม เชื่อมั่นพระปัญญาของพระพุทธเจ้า โครงการปฏิบัติตามหลักมรรค 8 สัมมาทิฎฐิ ความรู้ในหลักอริยสัจ 4 สัมมาสังกัปปะ ความดำริ 3 สัมมาวาจา วชิสุจจริต 4 สัมมากัมมันตะ กายสุจจริต 3 สัมมาอาชีวะ ประกอบสัมมาชีพ สัมมาวายามะ ปธาน สัมมปธาน สัมมาสติ สติปฏฐาน 4 สัมมาสมาธิ ฌาน 4 การลดละความโลภ โกรธ หลง การปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวัน การกำหนดประเภทของงาน สำรองความต้องการทางทรัพยากร การกำหนดเวลาการปฏิบัติงาน กำหนดคุณภาพของสิ่งที่จะพัฒนา การประกาศให้ประชาชนได้ทราบโครงการที่จะดำเนินตามแผนงาน การวัด ติดตาม ประเมินผลโครงการ กัลยาณมิตตตา-สีลสัมปทา ฉันทสัมปทาอัตตสัมปทา ทิฎฐิสัมปทา มีอัปมาทสัมปทา

โครงการที่มีการส่งเสริมด้วยวิริยพละ สามารถทำให้มีบรรลุเป้าหมายที่ชัดเจน ที่เกิดมาจากมีการพื้นฐานของความเพียรทางพระพุทธศาสนา ต้องมีสาระสำคัญตามกระบวนการ การบริหารงานตามหลักปธาน 4 มีที่มาของโครงการ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ มีเป้าหมาย ระบุขนาด ปริมาณ มีวิธีการดำเนินการตลอดโครงการ งบประมาณที่ใช้อย่างชัดเจน ผลประโยชน์ที่จะได้รับ ระบุจำนวนประชากร กำหนดวิธีดำเนินการอย่างรอบคอบ การกำหนดจัดลำดับความสำคัญ มี

ธรรมะเป็นเครื่องเตือนจิตเตือนใจ ใช้หลักประธาน 4 สัมมปธาน 4 ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของพละ 5 สองคล้องกับวัตถุประสงค์เป้าหมาย เน้นไปที่ผู้นำหรือผู้เชี่ยวชาญ การศึกษาอบรม การสัมมนา การเข้าร่วมโครงการธรรมปฏิบัติ, จัดทำเป็นโครงการประจำปี การพัฒนาองค์กรเพื่อความโปร่งใส การปฏิบัติการตามแบบวิถีพุทธ ใช้หลักความร่วมมือกัน ช่วยกันทำ

โครงการที่มีการส่งเสริมด้วยสติพละ สามารถทำให้มีสติพละหรือความรู้เท่าทัน มีสติ เป็นเครื่องรักษาตน คน องค์กร ผู้มีสติเชื่อว่ามิพลังแห่งการระลึกรู้ มีสติช่วยกัน ขวาง ป้องกัน รักษา ถูกธรรม ถูกกฎหมายรัฐธรรมนูญ สติช่วยให้ระลึกรู้ นึกถึง เลือกรู้ สติป้องกันความประมาท เลินเล่อ สติช่วยให้เกิดความขยันทำงาน สติช่วยให้รู้จักการจัดเตรียมสิ่งต่างๆ สติช่วยให้รู้จักการติดต่อการไว้วางใจ แบ่งหน้าที่กันทำให้เป็นสัดส่วน สติช่วยอุปถัมภ์ธรรมชาติทั้งปวง สติช่วยดับ ปัญหา สติช่วยให้ไม่ประมาทในวัน เวลา สติยังช่วยให้ระลึกถึงโครงการ สติเป็นเครื่องระงับความ รุนแรง ทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยอุดหนุนคำชู้ให้เกิดแต่สิ่งที่ดี สติยังมีมากยิ่งขึ้นต่อการ บริหารงาน ต่อการบริหารจัดการสิ่งต่างๆ สติเป็นที่ควรแก่การทำงานทั้งปวง สติเป็นตัวปัญญาในการ ขจัดปัญหา สติเป็นตัวนำทางแก่คนหลงผิด สติจัดว่าเป็นธรรมชั้นเอกและชั้นเยี่ยมที่ส่งเสริมแผนงาน ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

โครงการที่มีการส่งเสริมด้วยสมาธิพละ สามารถทำให้มีผลโดยตรงต่อการบรรลุ เป้าหมาย การตั้งจิตมุ่งมั่นให้อยู่กับโครงการ จดจ่อ ทำงานภายใต้กฎระเบียบ ตั้งใจทำจริง ไม่ทำ แบบเล่นๆ ไม่ย่อท้อ ไม่ฟุ้งซ่านไปทำสิ่งอื่นๆ จับงานให้มันคงและหนักแน่น สติช่วยให้ต่อเนื่อง และ ทนกับเวลา ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ใช้สมาธิเป็นพลังขับเคลื่อนโครงการ ใช้สมาธิในการ เตรียมหรือปรับ ใช้สมาธิวิเคราะห์โครงการพัฒนา วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งโครงการ จะต้องมีการ ติดตามประเมินผล ให้สังเกตจากเครื่องช่วยๆทั้งหลาย อิ่มใจและมีความสุขไปกับการทำงาน มีสติ รอบคอบมากยิ่งขึ้น สมาธิช่วยให้เกิดความพอใจ สมาธิช่วยให้เกิดความเพียร สมาธิช่วยให้เกิดความ เอาใจใส่ สมาธิช่วยให้เกิดการพิจารณา ประยุกต์ใช้ได้ทั้งทางโลกทางธรรม มีพลังอำนาจในการ จัดการสิ่งต่างๆ ไม่ฟุ้งซ่านไปกับเหตุการณ์ต่างๆ สร้างความผาสุกร่มเย็นแก่ประชาชน

โครงการที่มีการส่งเสริมด้วยปัญญาพละ สามารถทำให้มีความรอบคอบ เกิดแนวทางการ ดำเนินการที่ดี เกิดกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ โครงการมีความรัดกุมมากขึ้น โครงการเพิ่มพูน ปัญญา เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการทำงาน มีพลังอำนาจในการบริหารจัดการ มีหลักอริฐานธรรม 4 ประการ 1. ปัญญาธิฐาน 2. สัจจาธิฐาน 3. จาคาธิฐาน 4. อุปสมาธิฐาน หลักสังคหวัตถุ 4 หลักโภควิภาค 4 ประการ เป็นกรอบในการจัดทำแผนงาน ความพร้อมพร้อมแห่งญาติ ความพร้อมพร้อมแห่งภคะ ความพร้อมพร้อมด้วยความไม่มีโรค ความพร้อมพร้อมแห่งศีล ความพร้อมพร้อม แห่งทิวภูมิ เริ่มต้นจากการที่มนุษย์มีศีล 5 ควบคู่ไปกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ และมีปัญญา 3 คือ (1) จินตามยปัญญา คิดหาเหตุผล (2) สุตมยปัญญา ศึกษาเรียนรู้ (3) ภวานามยปัญญา ฝึกฝน อบรม

3. แนวทางการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด มหาสารคาม พบว่า

1) การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย จะต้องส่งเสริมด้วยหลักพระ 5 ประการ อันเป็นแนวทางสำหรับใช้บูรณาการในการกำหนดนโยบายให้ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อมั่นในเรื่องของกรรม เรื่องผลของกรรม เรื่องทุกสรรพสัตว์มีกรรมเป็นของตนเอง และตั้งมั่นอยู่บนฐานแห่งความเชื่อมั่นในพระปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

2) การบริหารการพัฒนา ด้าน แผนงาน จะต้องส่งเสริมด้วยหลักปธาน 4 ได้แก่ (1) แผนงานนั้นจะต้องเป็นแผนงานที่เป็นไป

3) การบริหารการพัฒนา ด้าน โครงการ จะต้องส่งเสริมด้วยโครงการอบรมปัญญา 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้าน สุตตมยปัญญา (2) ด้าน จินตามยปัญญา (3) ภาวนามยปัญญา

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม” ทำให้ผู้วิจัยพบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา รวมทั้งหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา และแนวทางการบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การกำหนดแผนงาน และการกำหนดโครงการนั้น จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักสัทธาพละ กล่าวคือ ความเชื่อมั่น 4 ประการ และจะต้องให้สอดคล้องกับหลักวิริยพละ เช่น ปธาน 4 กล่าวคือ ความเพียร 4 ประการ และจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักสติพละ กล่าวคือ ความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักสมาธิพละ กล่าวคือ ความมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักปัญญาพละ กล่าวคือ ความรอบรู้ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของสุตตมยปัญญา (การศึกษาเรียนรู้) 2. จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของจินตามยปัญญา (การคิดพิจารณาตามหลักการทั้งทางโลกและทางธรรม) 3. จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของภาวนามยปัญญา (การลงมือปฏิบัติตามหลักการทั้งทางโลกและธรรม)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย แผนงาน โครงการ จะต้องคำนึงถึงการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและการบูรณาการร่วมกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักศรัทธา 4 ประการ

2) การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย แผนงาน โครงการ จะต้องคำนึงถึงการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและบูรณาการร่วมกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักปธาน 4 หรือ หลักสัมมัปปธาน 4

3) การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย แผนงาน โครงการ จะต้องคำนึงถึงการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและบูรณาการร่วมกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสติพละ ความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

4) การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย แผนงาน โครงการ จะต้องคำนึงถึงการปฏิบัติงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและบูรณาการร่วมกับหลักธรรมคำสอนทาง

พระพุทธศาสนา คือ หลักสมาธิพละ ความมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการ

5) การบริหารการพัฒนา ด้าน นโยบาย แผนงาน โครงการ จะต้องคำนึงถึงการปฏิบัติตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและบูรณาการร่วมกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักปัญญาพละ ความรอบรู้ ด้วยการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการเช่นกัน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การเสนอแนะผลงานวิจัยสำหรับการนำไปสู่ปฏิบัติตามนโยบายเชิงพุทธ แผนงานเชิงพุทธ และโครงการเชิงพุทธ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม กล่าวคือ

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำนโยบายเชิงพุทธ แผนงานเชิงพุทธ และโครงการเชิงพุทธ ไปปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับองค์กรของตน

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสร้างความเชื่อมั่นตามหลักศรัทธา 4 และความเพียรตามหลักปธาน 4 หรือตามหลักสัมมัปปธาน 4 และความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามหลักสติพละ และความมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหลักสมาธิพละ และประการสุดท้าย ควรสร้างความรอบรู้ตามหลักปัญญา 3 ประการ เช่น (1) สร้างความรอบรู้ด้วยการศึกษาเรียนรู้ (2) สร้างความรอบรู้ด้วยการคิดพิจารณาตามหลักโยนิโสมนสิการ (3) สร้างความรอบรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัย พบว่า ยังมีประเด็นบางประเด็นอยู่หลายประเด็นของหลักพุทธธรรมบางหลักที่มีอยู่เนื้อหาสาระสำคัญของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังมีข้อบกพร่องในเชิงการพรรณนาความหรือการตีความเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ควรง่ายต่อการศึกษาเรียนรู้และคิดพิจารณาตลอดจนถึงการลงมือปฏิบัติจริง ฉะนั้น ในประเด็นของหลักพุทธธรรมบางหลักที่มีอยู่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะการทำความเข้าใจในประเด็นเหล่านั้นได้ที่พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์และพจนานุกรมฉบับประมวลธรรม

Reference

- Anne M. Gurnach and Sharon S. Harty, 1987. The Emergence of Policy Implementation Analysis : The Wyatt vs. *Stickney Decision*, Internation Jouranl of Public Administration 9 (4).
- David Easton. (1953). *The Political System An Inquiry in to the State of Political Science*, New York : Alfred A. Knorf.
- Dennis A. Rondenelli. (1983). *Development Projects as Policy Experiments : An Adaptive Approach to Development Administration*. London and New York : Methuen.

เงื่อนไขการฟื้นฟูตลาดน้ำชุมชนผ่านการสร้างความรู้ด้านการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล

THE CONDITIONS IN REVIVING A COMMUNITY FLOATING MARKET THROUGH THE CONSTRUCTION OF INCLUSIVE TOURISM KNOWLEDGE

กิตติกร สันคติประภา *

บทคัดย่อ

การจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของทุกคนและดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้เป็นประเด็นที่ท้าทายของชุมชน งานวิจัยนำร่องนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำแนวคิดการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลเข้ามาช่วยในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำที่กำลังฟื้นฟูเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและศึกษาถึงเงื่อนไขในการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยารากในการทำความเข้าใจเงื่อนไขของการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการและจัดสถานการณ์จำลองแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับอุปสรรคต่างๆ ในการใช้ชีวิตและเดินทางอย่างอิสระของผู้พิการและผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนมีเงื่อนไขสำคัญคือ การมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการท่องเที่ยวตลาดน้ำของคนในชุมชน ทุนทางสังคมในชุมชน รวมทั้งทุนวัฒนธรรม ความสามารถในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถบูรณาการความรู้ได้ และสามารถนำแนวคิดไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำเพื่อคนทั้งมวลนั้นจะจัดให้มีขึ้นได้ จุดสำคัญคือปรับเปลี่ยนวิถีคิดของผู้เกี่ยวข้องให้มองเห็นเรื่องการท่องเที่ยวเช่นนี้เป็นเรื่องของสิทธิของมนุษยชน ความเท่าเทียมในการได้ท่องเที่ยวอย่างอิสระมิใช่การสงเคราะห์ รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีในพื้นที่ที่เหมาะสมและมีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมให้ศึกษา ด้วยนัยนี้ การแทรกแซงเพื่อพัฒนายังคงจำเป็นต้องเน้นการสร้างความรู้ที่อย่างเร่งด่วนเพื่อให้เกิดผลในการพัฒนา

คำสำคัญ: การเข้าถึง; การท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล; ตลาดน้ำชุมชน

ABSTRACT

The arrangement of a community floating market should be responsive to the needs of everyone, and to make it sustainable are challenging issues for a community. This pilot research project aimed at identifying the possibilities to introduce an inclusive tourism to support the reestablishment of a floating market for community based-tourism, henceforth supporting the sustainable development. The researcher applied grounded theory methodology to create understanding

* สาขาพหุวิทยาการ/สหวิทยาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

about the condition of its development. Moreover, increasing the awareness of stakeholders' workshop on barriers for an independent living was arranged. The findings showed that the key conditions for the development of a floating market included the community sense of belonging to a community floating market to increase tourism, a community with social capital and cultural capital, the ability of the community to cope with change, strong local leaders who could apply external knowledge to create a tangible output. However, the most important issue for the development of an inclusive floating market was the change of related people and ideas, as well as the aspect of human rights. This means that all of the people were able to live and travel independently. In addition, the advancement of relevant local technology and equipment, as well as tangible examples relating to this type of tourism have to be made available. All in all, it implies that interventions for a fast track development emphasizing the creation of awareness of people with disabilities and the elderly are still necessary as a basis for launching an effective inclusive floating market for tourism.

Keywords: Accessibility; Inclusive Tourism; Community Floating Market

1. บทนำ

ตลาดน้ำเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมชุมชนที่มีความสำคัญของไทยมาเป็นเวลาช้านาน ด้วยลักษณะภูมิประเทศจึงทำให้คนไทยโดยเฉพาะในภาคกลางใช้ชีวิตอยู่กับน้ำจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการพัฒนาสมัยใหม่โดยเฉพาะการคมนาคมติดต่อทางน้ำที่เคยใช้เป็นที่สัญจรก็ลดความสำคัญลง ตลาดน้ำที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ในชีวิตกับกระแสน้ำก็เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน ตลาดน้ำมีการพัฒนาจากแหล่งซึ่งใช้เป็นที่แลกเปลี่ยนสินค้า (barter trade) ท้องถิ่นในยุคหนึ่งต้องปรับเปลี่ยนตนเองเป็นตลาดขายสินค้าด้วยการใช้เงินตราแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ตลาดก็ขยายตัวสรรหาสินค้าจากถิ่นอื่นเข้ามาเพื่อดึงดูดให้คนมาจับจ่ายซื้อของ เมื่อผู้คนทยอยเข้ามาที่ตลาดน้ำเพื่อทั้งซื้อสินค้าและเยี่ยมชม ด้วยบรรยากาศของการซื้อขายที่มีชีวิตชีวาบนผืนน้ำ การท่องเที่ยวตลาดน้ำจึงพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในยุคที่การท่องเที่ยวตลาดน้ำเป็นที่กล่าวขวัญถึง และผูกโยงกับการโหยหาอดีต (nostalgia) การท่องเที่ยวตลาดน้ำจึงเป็นหนึ่งในสินค้าการท่องเที่ยวที่ถูกจัดอยู่ในโปรแกรมการท่องเที่ยวไทยมาอย่างยาวนาน

อย่างไรก็ดีหากมองในแง่ของการพัฒนาการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยว ตลาดน้ำจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อให้เข้ากับการพัฒนาและความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งตลาดน้ำที่เป็นที่นิยมจะเห็นว่าเน้นการเยี่ยมชมจับจ่ายซื้อของโดยกลุ่มคนที่เป็นคนหนุ่มสาว วัยทำงาน และครอบครัว ซึ่งการค้าขายเน้นหนักไปในเรื่องของการขายสินค้าอุปโภค บริโภค ผสมผสานกับวัฒนธรรมและบรรยากาศของท้องถิ่น ทั้งนี้ในกลุ่มคนที่มาท่องเที่ยวตลาดน้ำไม่ทุกคน

ที่จะสามารถเดินขึ้นลงบันไดข้ามลำคลองสูงชันที่สร้างไว้ในสมัยก่อนเพื่อให้เรือพายลอด หรือทางเดินตามริมชายคลองที่อาจจะไม่เสมอกันได้สะดวก หรือแม้กระทั่งการก้าวขึ้นเรือลงเรือที่ไม่มั่นคงเพื่อเที่ยวชมตลาดน้ำ ซึ่งการกล่าวเช่นนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่ายังมีประเด็นเกี่ยวกับการเข้าถึง (accessibility) การท่องเที่ยวตลาดน้ำที่น่าจะพัฒนาได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและจากต่างประเทศ ที่มีความแตกต่างกันทั้งประเด็นของอายุ (เด็ก คนหนุ่มสาว วัยทำงาน วัยกลางคน สูงอายุ) ความหลากหลายของเพศ สรีระ ความพิการหรือข้อจำกัดทางร่างกายอื่นๆ ซึ่งอาจจะชั่วคราวหรือถาวร เพื่อให้ทุกคนได้รับประสบการณ์ในการท่องเที่ยวได้โดยไม่มีสิ่งขวางกั้น (barriers) (Eichhorn, V & Buhalis, D. 2011:50-57) ซึ่งครอบคลุมการเข้าถึงทางด้านกายภาพ (physical access) เช่น ที่พัก แหล่งท่องเที่ยว การเดินทาง, ทัศนคติ (attitudinal barriers), การขาดแคลนข้อมูล โดยการจัดการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว รวมทั้งที่พักให้เพียงพอที่จะให้ทุกคนที่ต้องการสามารถเดินทางและท่องเที่ยวได้อย่างอิสระ

นอกจากนั้นแล้วเมื่อกล่าวถึงนักท่องเที่ยวหากมองในแง่ของกลุ่มคนที่เป็นเป้าหมาย ด้วยแนวโน้มประชากรวัยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่เทคโนโลยี อาหารการกิน การดูแลสุขภาพก็มีมาตรฐานที่ดีขึ้นทำให้ผู้คนมีอายุยืนยาวขึ้น แม้จะเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายต่างๆ ก็สามารถพุงให้มีชีวิตอยู่ได้ การสูงอายุและความพิการมีความสัมพันธ์กันโดยเฉพาะในประเทศตะวันตก (Buhalis, D., & Simon, D. 2011: 5) แม้ว่าจะมีผู้พิการที่เป็นมาแต่กำเนิดก็ตามที่แต่ในช่วงชีวิตของมนุษย์นั้นก็มีโอกาสตลอดเวลาที่จะเกิดความพิการขึ้นได้ดังนั้นการใช้ชีวิตในการท่องเที่ยวควรมองให้ครอบคลุมตลอดการมีชีวิตของเรา (whole-of-life approach) (Darcy, S. & Dickson, T J. 2009: 32) ทั้งนี้เมื่อมนุษย์เกิดความบกพร่องทางร่างกายก็ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะต้องใช้ชีวิตอย่างหดหู่ไปตลอดชีวิตแต่พวกเขาก็ต้องการที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพด้วยซึ่งการท่องเที่ยวจึงมีบทบาทส่วนหนึ่งในอันที่จะช่วยเติมเต็มชีวิตให้มีความสุขได้

คุณภาพของการท่องเที่ยวและชีวิตของนักท่องเที่ยว รวมถึงความปลอดภัย เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง นอกจากนี้บุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนคลายความเครียดในชีวิตและการทำงาน รวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อการรักษามีมากขึ้น บุคคลก็มีความหลากหลาย ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงและใส่ใจต่อประเด็นเหล่านี้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่หลากหลายสามารถใช้ชีวิตในการท่องเที่ยวของตนเองได้อย่างอิสระ (independent life) ที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล (Accessible tourism) จากมุมมองของคนทั่วไป หรือ Inclusive tourism หากมองจากมุมมองผู้พิการ ซึ่งหมายถึง (World Tourism Organization (UNWTO), 2013: 4)รูปแบบของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการร่วมมือกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ช่วยให้บุคคลสามารถเข้าถึงสิ่งที่ต้องการได้ประกอบด้วยการเคลื่อนไหว การมองเห็น การได้ยิน และมีวิธีการรับรู้ต่างๆ ของการเข้าถึงได้โดยกระทำได้อย่างอิสระ เท่าเทียม และมีศักดิ์ศรี ด้วยการจัดให้มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ การบริการ และสภาพแวดล้อมที่เป็นสากล การท่องเที่ยวในลักษณะสงเคราะห์ซึ่งมีนัยที่

นำเสนอถึงความดีของบุคคลที่จึงไม่อาจเป็นเป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวให้บุคคลที่มีความแตกต่างทางร่างกาย

เมื่อหลักสำคัญของการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล คือการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ข้อมูลในการเดินทาง การเดินทาง ที่พักอาศัย อุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกในการเดินทางและการใช้ชีวิตระหว่างการท่องเที่ยว จึงสัมพันธ์กับการออกแบบที่เป็นสากลหรือการออกแบบเพื่อมวลชน (universal design) ที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตที่สะดวก จะเห็นได้ว่าแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการท่องเที่ยว นั้นเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมทางสังคมและธุรกิจ ดังที่ Taleb Rifei เลขาธิการของยูเอ็นดับบลิวทีโอ (Ibid 3) กล่าวว่า

“การเข้าถึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของนโยบายการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นเรื่องของสิทธิมนุษยชนและโอกาสในการทำธุรกิจที่พิเศษ ยิ่งไปกว่านั้นควรให้การยกย่องว่าการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลไม่เพียงแต่ผลประโยชน์เฉพาะบุคคลที่พิการ หรือมีความจำเป็นเฉพาะแต่เป็นประโยชน์แก่ทุกคน”

ในต่างประเทศมีตัวอย่างของการให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล อย่างเช่น สเปน สวีเดน ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ในสวีเดนเป็นเวลาเกือบสามสิบปีมาแล้วที่สวีเดนจัดให้มีแผนปฏิบัติการเพื่อวางให้สวีเดนเป็นประเทศที่ทุกคนเข้าถึงได้ (accessible for all) (Muller, Lilian. 2011: 158) ทั้งในเรื่องการจ้างงาน การใช้ชีวิตและการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้ทั้งภาครัฐและเอกชนในสวีเดนตื่นตัวและดำเนินการตามแผนนโยบาย ซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวที่เน้นความยั่งยืนและการเข้าถึงอย่างง่ายและสะดวก โดยปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนได้แก่การจัดการเมือง Askersund ของสวีเดนซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างบริษัทป่าไม้ และท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเกาะนี้ เพื่อรองรับประชาชนที่หลากหลาย และเมือง Arona ในหมู่เกาะคานารีของสเปน และในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในออสเตรเลียเช่นเกาะแทสมาเนีย เป็นต้น ทั้งนี้เป้าหมายหลักๆ คือพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและนักท่องเที่ยว ซึ่ง Jesus Hernandez Galan (2012,310-312) เสนอแนวทางการท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดสรุปได้ว่าเงื่อนไขสำคัญคือพันธสัญญาทางการเมือง การสนับสนุนทางเทคนิค การติดตามดูแลแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในพื้นที่โดยรัฐ คนในพื้นที่ องค์กรเอกชน ภาคประชาชน เอกชน และนักท่องเที่ยว เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความสะดวกสบายปลอดภัยแก่ประชาชน จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจะทำให้การท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์จึงไม่ได้อาศัยเพียงความร่วมมือของประชาชนเพียงอย่างเดียวแต่รัฐต้องมีเจตจำนงในการพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นนี้ด้วย ซึ่งรัฐต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและธุรกิจไปพร้อมๆ กัน ความร่วมมือทั้งภาครัฐเอกชน และชุมชนจึงมีความสำคัญในการสร้างให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาการท่องเที่ยว

ดังนั้น มิติใหม่ของการท่องเที่ยวไทยจึงควรพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างแท้จริง เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเช่นนี้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม และแผ่กระจายอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีลักษณะพิเศษอย่างเช่นตลาดน้ำ

โครงการวิจัยปฏิบัติการนาร่องเพื่อการฟื้นฟูตลาดน้ำผ่านการสร้างความรู้ในชุมชนด้านการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล จึงได้เกิดขึ้นเพื่อศึกษาว่าการสร้างความตระหนักถึงผู้คนที่เข้ามาท่องเที่ยวตลาดน้ำซึ่งมีความแตกต่างกันจะมีความเป็นไปได้อย่างไร โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยตั้งคำถามว่าเงื่อนไขอะไรที่จะทำให้การนำการจัดการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลเข้ามาในการพัฒนาตลาดน้ำชุมชนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประการแรกเพื่อชี้ชวนให้คนในชุมชนตลาดน้ำที่เป็นพื้นที่การวิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลโดยเน้นไปที่ผู้สูงอายุและผู้พิการ ประการที่สองเพื่อศึกษาเงื่อนไขการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาผ่านการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล และประการสุดท้ายเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานคิดการออกแบบสากลที่เหมาะสมกับพื้นที่คัดเลือกเพื่อสร้างสรรค์พื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อทุกคน

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษานาร่องเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นถึงความเป็นไปได้ในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลในพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำเก่าแก่แห่งหนึ่งในภาคกลาง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกตลาดน้ำที่มีร่องรอยของความสัมพันธ์ในชุมชนที่แน่นแฟ้นและมีความร่วมมือกันในการพัฒนาตลาดน้ำที่มีในชุมชน การได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงผ่านการแนะนำโดย ผู้ที่ทำหน้าที่ “เฝ้าประตู” (gate keeper) หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับคนในชุมชนและให้คำแนะนำว่าใครในชุมชนที่สามารถให้ข้อมูลในเรื่องที่ทีมวิจัยต้องการรู้ได้ ดังนั้นผู้ที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์และกิจกรรมในโครงการวิจัยจึงผู้ที่ถูกคัดเลือกโดยเจาะจง ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดเกี่ยวข้องหรือมีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนและตลาดน้ำชุมชนหรือทำงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดน้ำ ซึ่งขณะเดียวกันก็ได้สร้างความไว้วางใจของคนในชุมชนต่อทีมวิจัยได้อย่างรวดเร็ว

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเลือกใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผสมผสานกับทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) โดยมุ่งหวังให้ชาวชุมชนตลาดน้ำในพื้นที่โครงการวิจัยเป็นเจ้าของหรือเจ้าของเรื่อง โดยผู้วิจัยและทีมงานเป็นผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนอย่างกระตือรือร้นในการพัฒนาตลาดน้ำในชุมชนของตนเอง ด้วยแนวคิดที่เชื่อว่าศูนย์กลางของการพัฒนาคือคนในชุมชน โดยกระบวนการวิจัยมีลักษณะเป็นการเสริมพลัง (empower) คนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของการพัฒนาเพื่อการสร้างความยั่งยืนของการพัฒนาชุมชนตลาดน้ำ ดังนั้นในการเลือกชุมชนเพื่อศึกษาวิจัยจึง

เลือกชุมชนที่พิจารณาแล้วว่าจะมีความเข้มแข็งและยินดีให้ความร่วมมือซึ่งผู้วิจัยใช้เวลาค้นหาอยู่หลายปี

ในการศึกษาเบื้องต้นเพื่อให้เข้าใจถึงบริบทชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน ความรู้และทุนชุมชนที่สัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวในตลาดน้ำที่ผู้วิจัยใช้นามสมมุติว่า “ตลาดน้ำย่ารุ่ง” การวิจัยจึงใช้หลากหลายวิธีในการเข้าถึงข้อมูล ทั้งนี้โดยหลักได้เลือกใช้วิธีวิทยารฐานราก ในการศึกษาถึงเงื่อนไขของชุมชนในอันที่จะการสร้างการท่องเที่ยวตลาดน้ำเพื่อคนทั้งมวลขึ้นในชุมชน ด้วยลักษณะของการศึกษาในเชิงนี้ การเก็บข้อมูลจึงใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง รวมถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้ได้ตรวจสอบบริเวณตลาดน้ำและพื้นที่ท่องเที่ยวว่าทุกคนสามารถเข้าถึงอย่างไม่มีข้อจำกัดหรือไม่ จัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างการตระหนักรู้โดยปรับใช้แนวทางของการอบรมเพื่อสร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับความพิการ (Disability awareness training) และการใช้สถานการณ์จำลอง (simulations) เพื่อสร้างความตระหนักรู้และความรู้สึกที่ไว (sensitive) ต่อประเด็นความพิการและการท่องเที่ยวของผู้พิการและผู้สูงอายุโดยร่วมมือกับองค์การคนพิการเอเชียแปซิฟิกโดยจัดในสถานที่ใกล้เคียงในพื้นที่ที่มีการจัดห้องพักและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและสามารถใช้เป็นสถานที่จัดการจำลองสถานการณ์ได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการได้รับประสบการณ์ตรงรวมทั้งตระหนักและรับรู้ปัญหาข้อจำกัดของนักท่องเที่ยว ผู้พิการและสูงอายุอย่างเป็นรูปธรรมด้วย

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) 15 คน บุคคลทั้งหมดใช้ชื่อสมมุติในงานวิจัย ประกอบไปด้วย พ่อค้าแม่ค้า ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ เจ้าของเรือจ้างและผู้รับจ้างพายเรือ ผู้ดำเนินงานรีสอร์ท/โฮมสเตย์ ซึ่งการสนทนากับบุคคลเหล่านี้มีระยะเวลา 1-3 ชั่วโมงต่อครั้ง ขึ้นกับเวลาของผู้ให้ข้อมูลด้วยเพราะหลายครั้งคาบเกี่ยวกับเวลาทำมาหากิน และสัมภาษณ์คนละ 1-2 ครั้งหรือมากกว่าขึ้นกับความละเอียดและความลึกของข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลในลักษณะที่เรียกว่า thick description หรือข้อมูลที่มีความลึกและครอบคลุมเนื้อหาและความหมายเพียงพอให้นำมาใช้ในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลบางส่วนจากการพูดคุยกับคนในชุมชนอีกจำนวนหนึ่งด้วย รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ การสนทนาแลกเปลี่ยนระหว่างอบรมเชิงปฏิบัติการ และการจำลองสถานการณ์ก็ได้มีการบันทึกและนำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ร่วมด้วย ในการสัมภาษณ์นักวิจัยแจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการศึกษา ขออนุญาตอัดเสียงและนำมาถอดข้อความพิมพ์คำต่อคำ เพื่อสร้างมโนทัศน์จากข้อมูล และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์และนำมาสร้างแนวคิดในการอธิบายจากปรากฏการณ์

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างสรรค์การจัดการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลในชุมชนตลาดน้ำย่ารุ่ง พบว่าการจะสร้างหรือการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลนั้นมีความสลับซับซ้อนของการพัฒนาในพื้นที่ที่ต้องคลี่คลายให้เข้าใจถึงการพัฒนาในพื้นที่ก่อนซึ่งจากการศึกษามีประเด็น

หลักๆ สามประเด็นที่สัมพันธ์กันคือ 1) การพัฒนาชุมชนตลาดน้ำ 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชน และ 3) ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำเพื่อคนทั้งมวลดังนี้

1) การพัฒนาชุมชนตลาดน้ำ ชุมชนตลาดน้ำย่ำรุ่งตั้งอยู่พื้นที่ที่มีในแถบภาคกลางมีสายน้ำลำคลองผ่านจำนวนประมาณสามสิบสาย โดยก่อนการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกในปี 2504 เส้นทางเดินเท้าสู่ชุมชนนั้นยากลำบาก ลำคลองจึงเป็นเส้นทางคมนาคมของชาวบ้านในชุมชน การปรับตัวของชุมชนแห่งนี้โดยหลักสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสถานะของน้ำในสายน้ำลำคลองชุมชนซึ่งมีผลต่อการทำมาหากินและวิถีชีวิตที่ต้องปรับเปลี่ยน และสถานะของการพัฒนาการศึกษาและอุตสาหกรรม ทั้งนี้อาจแบ่งยุคของการพัฒนาของชุมชนได้สามยุคโดยอาศัยลักษณะของการทำมาหากินของคนในพื้นที่เป็นเกณฑ์ดังนี้

1.1. ยุคสวนเตียน ในช่วงแรกของการทำมาหากิน ชาวอำรุ่งมีอาชีพและความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมโดยเน้นการทำสวนผักชนิดต่างๆ เช่น แตงกวา หอม พริก กระเทียม ยาจืด (ยาเส้นพื้นเมือง) ซึ่งปลูกแบบยกร่องสวนขึ้นมาและใช้น้ำในลำคลองรดพืชผัก นอกจากนี้ชาวบ้านยังปลูกข้าวเพื่ออาศัยรับประทานในครัวเรือน อย่างไรก็ตามการทำสวนของชาวบ้านที่เรียกว่าสวนเตียนหรือสวนพืชล้มลุกนั้นไม่ได้ทำให้พวกเขา ร่ำรวยเพราะมักปลูกไว้ประกอบอาหารในครัวเรือน เนื่องจากผลผลิตที่คล้ายกันและการค้าขายจึงเป็นการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่ในชุมชนและกับชุมชนใกล้เคียง ตลาดน้ำในชุมชนเกิดขึ้นเพื่อเป็นที่นัดพบของพ่อค้าแม่ขายและชาวบ้านเพื่อมาแลกเปลี่ยนสินค้า เช่นนำปลาทะเลมาแลกกับผัก ซึ่งการค้าขายอาศัยน้ำขึ้นน้ำลงเป็นตัวกำหนดโดยชาวบ้านใช้กำหนดตามปฏิทินจันทรคติแบบไทย ดังนั้นตลาดนัดจะมีขึ้นในตอนเช้าตรู่ของวันข้างขึ้นและข้างแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ

1.2. ยุคเปลี่ยนผ่าน : จากสวนผักสู่มะพร้าว ยุคสมัยของมะพร้าวในสวนเกิดขึ้นอย่างที่ว่าชาวบ้านไม่ได้ตั้งใจไว้ ด้วยเหตุที่น้ำในลำคลองเริ่มกร่อยและน้ำเค็มใล่น้ำจืดในคลองขึ้นมาเรื่อยๆ ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นผลมาจากนโยบายรัฐในการพัฒนาประเทศ ซึ่งทำให้เกิดการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อใช้ในการผลิตไฟฟ้าในพื้นที่ต้นน้ำที่ส่งน้ำมายังลำคลองในชุมชน น้ำเค็มที่เข้ามาทำให้พืชผักไปไหม้และปลูกข้าวไม่ได้ผล จนต้องให้หะยอยเล็กทำสวนไปโดยปริยาย อย่างไรก็ตามชาวชุมชนต้องดิ้นรนหาพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่มาปลูกทดแทนเพื่อให้มีอาชีพทำกิน ชาวบ้านเลือกมะพร้าว เนื่องจากมองเห็นว่าในพื้นที่ใกล้เคียงปลูกได้ผล การเรียนรู้การปลูกมะพร้าวได้อาศัยความรู้จากประสบการณ์ของคนจากนอกชุมชนที่ย้ายเข้ามาอาศัยในพื้นที่ถ่ายทอดให้ ทั้งนี้รวมถึงการทำน้ำตาลมะพร้าว จนในที่สุดคนในชุมชนก็หันมาปลูกมะพร้าวกันหมดและเคียนน้ำตาลขายสร้างรายได้และอาชีพแก่คนในชุมชนซึ่งเป็นเวลากว่าห้าสิบปีมาแล้ว

1.3. ยุคการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ถนน เขื่อน ไฟฟ้า น้ำประปา ขยายตัวไม่หยุดยั้งควบคู่ไปกับช่วงการเติบโตของสวนมะพร้าว สิ่งต่างๆ เหล่านี้เกื้อหนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมเติบโตและกระจายตัวสู่ภูมิภาคใกล้เคียงแหล่งวัตถุดิบและแรงงาน การเดินทางของคนในชุมชนค่อยๆ เปลี่ยนจากทางน้ำเป็นทางบก ผู้คนเดินทางออกจากชุมชนไปทำงานต่างถิ่น เด็กและเยาวชนออกไปเรียนหนังสือนอกชุมชน การที่ชาวบ้านส่งลูกเรียนและส่งเสริมให้ไป

นอกชุมชนเพราะต้องการสร้างโอกาสในชีวิตแก่พวกเขา โดยเชื่อว่าลูกหลานจะสบายไม่ต้องทำงานหนักเช่นงานในสวนในไร่ และอีกทั้งยังอันตรายไม่เพราะการปาดตาลต้องปีนป่ายต้นมะพร้าวและมีโอกาสเสี่ยงพลัดตกได้ การขยายตัวของระบบอุตสาหกรรมสอดคล้องกับการขยายตัวของการศึกษาที่ได้ผลิตสร้างแรงงานรองรับการขยายตัวดังกล่าว ดังนั้นคนในชุมชนรุ่นหนุ่มสาวจึงออกไปทำงานในโรงงานมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะมองว่าเป็นอาชีพที่มีรายได้แน่นอนและเสี่ยงน้อยกว่า อีกทั้งยังไม่ต้องลงทุนเองรวมทั้งต้องแบกรับความเสี่ยงในการลงทุนงานอาชีพของคนในชุมชนก็ค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่อุตสาหกรรมมากขึ้น สวนมะพร้าวก็ค่อยๆลดความสำคัญลง

2) การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชน

การพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอาศัยพื้นฐานของการมีตลาดน้ำในชุมชนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งนี้ความพยายามในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานของชุมชน (community based tourism) มีรากฐานมาจากความสัมพันธ์ในชุมชน หรืออีกนัยหนึ่งทุนทางสังคม (social capital) ที่มีลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันรวมทั้งยังมีความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติด้วย ซึ่งตามแนวคิดของ Woolcock เรียกว่า ทุนทางสังคมที่เกิดจากความผูกพัน (bonding social capital) ซึ่งแสดงนัยของความสัมพันธ์ระหว่างคนที่คล้ายคลึงกันในสถานการณ์ที่เหมือนกัน เช่น คนในครอบครัวโดยตรง เพื่อนสนิท เพื่อนบ้าน ทั้งนี้นอกจากความผูกพันในฐานะเครือญาติแล้ว ขณะเดียวกันวิถีในการดำรงชีวิตก็คล้ายคลึงกัน (Woolcock, 2001: 13-14) ดังนั้นการช่วยเหลือเกื้อกูลเอาแรงกันเช่นในการเตรียมพื้นที่ โภยดิน ขุดคู ยกร่องสวน เก็บผลผลิต จึงเกิดขึ้นในชุมชนนี้ เมื่อช่วยเหลือกันแล้วก็จะมีการตอบแทนโดยเจ้าภาพทำอาหารเลี้ยงโดยมีขนมลอดช่องน้ำกะทิที่ใช้น้ำตาลมะพร้าวจากชุมชนเป็นส่วนประกอบ นอกจากนี้การเอาแรงในชุมชนยังรวมถึงการผลิตกันเคียนน้ำตาลโดยทำความตกลงระหว่างกัน ทั้งนี้ความสัมพันธ์ยังมีลักษณะของเครือข่าย (networking) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือช่วยเหลือกันของคนในอันที่จะพัฒนาชีวิตของพวกเขา ซึ่งความสัมพันธ์นี้หากมองในเชิงเศรษฐศาสตร์แล้วคือ ความสัมพันธ์ในรูปของผลประโยชน์

การเริ่มต้นของการพัฒนาตลาดน้ำในชุมชนอย่างรุ่งเกิดขึ้นจากวิถีการทำมาหากินของชุมชนในยุคสวนผักจึงมีการพยายามนำเรือบรรทุกพืชผักไปเร่ขายในที่ห่างไกลชุมชนและเมื่อผลผลิตมีมากขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าขายในชุมชน ผู้นำชุมชนในช่วงนั้นจึงได้ชักชวนชาวบ้านจากที่อื่นมาแลกเปลี่ยนค้าขายกับคนในชุมชนซึ่งนับย้อนไปได้มากกว่าแปดสิบปี ตลาดน้ำชุมชนที่เกิดขึ้นจึงเป็นตลาดน้ำที่เกิดขึ้นจากการนัดหมายพบปะกันระหว่างพ่อค้าแม่ค้าเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้ากัน ชาวบ้านมักจะเรียกติดปากว่า “ไปนัด” เช่น ปลาเค็ม กะปิ น้ำปลา มาแลกกับแตงกวา หรือผักอื่นๆ ตลาดช่วงนั้นมีเรือมารวมกันมากเวลาพายเรือกราบเรือถึงกับกระทบกัน ชาวบ้านคนหนึ่งอายุประมาณเจ็ดสิบปีเล่าถึงบรรยากาศขณะนั้นว่ามีเรือเบียดเสียดนับพันลำ ความยาวของตลาดนั้นยาวเป็นหลักกิโลเมตร ผู้คนที่มาตลาดหักท่ายพูดคุยกันดูแล้วสนุกสนาน ชาวบ้านตั้งหน้าตั้งตารอคอยมาตลาดตามวันเวลาที่กำหนดไม่เพียงแต่แลกของแต่เพราะได้พบปะพูดคุยกัน โดยชาวบ้านอาศัยวันและเวลาน้ำขึ้นน้ำลงในคลองเป็นเกณฑ์ในการกำหนดวันนัด เรียกตามภาษาชาวบ้านว่าน้ำเป็นน้ำตาย

ที่ตลาดน้ำอำรุงมีทั้งคนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียงและต่างถิ่นเข้ามาจับจ่ายซื้อของและเยี่ยมชม ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวชุมชน แต่เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอันเนื่องมาจากเหตุการณ์หรืออิทธิพลภายนอกและการพัฒนาที่สร้างสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาการศึกษาและอุตสาหกรรม วิถีชุมชนก็ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป ตลาดน้ำชุมชนก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาด้วย แม้ว่าแม่ค้าพ่อค้าดั้งเดิมยังดำเนินวิถีการค้าตามที่เคยทำมาในอดีตอยู่บ้าง แต่ก็มีการพัฒนาเป็นตลาดบนบกด้วยในบริเวณตลาดน้ำ พวกเขายังมาตามนัดค้าที่เคยมีมาแต่จำนวนก็น้อยลงไปเรื่อยๆ ภาพของเรือพายที่พาผู้คนมาพบปะกันนับร้อยนับพันจากจนกราบเรือกระทบกันต้องใช้มือสาวกราบเรือเพื่อให้เรือขยับแทบจะไม่มีเหลือให้เห็น ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจึงอยากให้วิถีชีวิตแบบเดิมนั้นยังคงอยู่คู่กับชุมชน และมีความพยายามที่จะอนุรักษ์ตลาดน้ำนี้ไว้

โอกาสในการพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวเกิดขึ้นเมื่อมีความพยายามในการพัฒนาชุมชนโดยผู้นำท้องถิ่นโดยพัฒนาจากพื้นฐานของชุมชนเองและการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ซึ่งได้รับแรงกระตุ้นจากนโยบายของรัฐและแรงสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีผู้นำชุมชนที่พัฒนามาจากผู้นำโดยธรรมชาติเข้าไปมีบทบาทที่เข้มแข็งในการทำงานในองค์กร ประกอบกับช่วงการกลับมาเริ่มต้นฟื้นฟูตลาดน้ำเป็นช่วงที่ตลาดน้ำในที่ต่างๆ และในพื้นที่ใกล้เคียงเป็นที่นิยมเป็นอย่างมากทำให้โอกาสในการพัฒนาตลาดน้ำเป็นไปได้มาก ด้วยความผูกพันและภาคภูมิใจกับวัฒนธรรมดั้งเดิมจึงต้องการฟื้นฟูตลาดน้ำขึ้นมาใหม่ ผู้นำท้องถิ่นได้พยายามทุกวิถีทางในการพัฒนาตลาดน้ำไม่ว่าเป็นการเชิญชวนและจูงใจให้ผู้ค้าให้มาค้าขายที่ตลาดน้ำ จัดกิจกรรมส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำเช่นตักบาตรทางน้ำ ส่งเสริมและสืบเสาะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ในชุมชน เช่น การทำน้ำตาลมะพร้าว ชักชวนให้ชาวบ้านริมคลองอนุรักษ์ทิวทัศน์ดั้งเดิมและบริจาคเงินและอุทิศเวลากำลังแรงกายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามความสนใจในการฟื้นฟูตลาดน้ำมีความคิดสนับสนุนที่พอจะแยกให้ชัดเจนได้สองกระแสคือ การฟื้นฟูแนวอนุรักษ์ตามแนวทางของตลาดน้ำดั้งเดิมที่จัดตามวันข้างขึ้นข้างแรม กับการฟื้นฟูตามกระแสการท่องเที่ยวตลาดน้ำสมัยใหม่ซึ่งจัดในวันเสาร์อาทิตย์เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งทั้งสองกระแสผู้นำและชาวบ้านยังต้องหาจุดสมดุลลงตัวในการพัฒนา

นอกจากความต้องการในการอนุรักษ์และพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวไปพร้อมกันซึ่งชาวบ้านพัฒนาขึ้นมาจากวัฒนธรรมในชุมชนที่อภิปรายข้างต้นหรืออาจจะเรียกได้ว่า **ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน** และยังมีทุนในชุมชนอื่นๆ ที่ทำให้ตลาดน้ำชุมชนเกิดขึ้นมาได้อีกครั้งในรูปของแหล่งท่องเที่ยวคือ ความสัมพันธ์ในชุมชนที่เป็นทุนทางสังคม และทุนความรู้ของคนในชุมชน โดย **ทุนทางสังคม** สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ชุมชน และมรดกของชุมชน ซึ่งครอบคลุมถึง **ความรู้ลึกเป็นเจ้าของชุมชน** ซึ่งเกิดจากรู้อยากเห็นของคนในชุมชน ทำให้ต้องการที่จะรักษาปกป้องวัฒนธรรมของชุมชนปฏิบัติสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาทำให้ชาวชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างแยกไม่ออก รวมทั้งทำให้เกิดความหวงแหนชุมชนและวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมซึ่งผู้นำชุมชนก็พยายามช่วยส่งเสริมสนับสนุนการรักษาของเดิมเอาไว้อย่างเข้มแข็ง **ความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ชุมชน** ความประทับใจในอดีตของทั้งผู้นำและชาวชุมชนเชื่อมร้อยพลัง

ชุมชนในการเดินทางสร้างสรรตลาดน้ำที่มีชีวิตชีวาในอดีตและเป็นทีภาคภูมิใจของชาวชุมชนให้กลับมาเพื่อฟื้นเพราะตลادن้าแห่งนี้เป็นมากกว่าพื้นที่ในการค้าขายแต่เป็นที่พบปะสังสรรของคนในชุมชนและคนต่างถิ่นที่ใช้วิถีทางน้ำร่วมกัน ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจกับวิถีชีวิตในอดีตที่เคยเป็นมา จึงต้องการนำสิ่งที่ดีๆ เหล่านี้กลับมาให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานในชุมชน นอกจากนี้ผู้นำและชาวบ้านยังได้พยายามสืบเสาะหาจุดเด่นของพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่นสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตในประวัติศาสตร์ อีกด้วย **ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของคนในชุมชน** จากระบบความสัมพันธ์ที่พัฒนามาจากระบบเครือญาติทำให้ผู้คนรู้จักกันเป็นอย่างดี และสามารถเลือกคนที่เหมาะสมตรงกับสถานการณ์เพื่อมาเป็นผู้มาได้ ทั้งนี้ความสัมพันธ์อันดีในชุมชนทำให้ผู้นำชุมชนสามารถกำหนดกฎเกณฑ์กติกาและขอความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของคนในตลادن้า โดยเฉพาะแม่ค้าพ่อค้าได้ แม้ว่าจะมีอุปสรรคแต่มีความร่วมมือกันแก้ไขปัญหาจึงทำให้การจัดการการท่องเที่ยวตลادن้าสามารถดำเนินไปได้จนตลادن้าที่ฟื้นฟูแห่งนี้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ส่วน**ทุนความรู้ของชุมชน** มีรากฐานมาจาก **การไม่สยบยอมต่อการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติในชุมชน** ความพยายามของคนในชุมชนที่พยายามปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลง โดยการไม่ปิดกั้นตนเองและหาความรู้เพื่อที่จะดำรงชีวิตในชุมชน และต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงโดยไม่สยบยอมและอพยพออกจากถิ่นที่อยู่ จนสามารถปรับตัวและอยู่กับธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปได้ การทำสวนมะพร้าวแทนสวนเตียนเป็นการแสดงให้เห็นถึงเรื่องนี้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ความรู้ความชำนาญในการทำมาหากินของคนในชุมชน เกิดจากการดิ้นรนเพื่อทำมาหากินและการอยู่รอดเป็นความรู้ในวิถีชีวิตที่เป็นองค์รวมตั้งแต่การทำสวนมะพร้าว การปาดตาล การเคี้ยวตาล และการค้าขาย การบริหารชีวิตให้เข้ากับสภาพทางธรรมชาติของพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากการสังเกตการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและนำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนชุมชน โดยที่ชาวชุมชนที่มีความรู้**มีความสามารถในการบูรณาการประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากภายนอกชุมชน** การที่ผู้นำชุมชนมีโอกาสเรียนรู้จากนอกชุมชน โดยการไปเรียนต่างถิ่นหรือการไปทำงานต่างประเทศ และการอบรมต่างๆ ของรัฐแก่ชาวบ้าน เช่นอบรมเรื่องโฮมสเตย์ การมีส่วนร่วมในโครงการลงทุนทางสังคม ทำให้สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ผ่านองค์กรชุมชนและโครงการพัฒนาของรัฐ การผสมผสานความรู้นำมาสู่การเลือกสรรสิ่งที่เหมาะสมกับชุมชนในการนำมาพัฒนาต่อยอดการจัดการพัฒนาตลادن้าชุมชนและการท่องเที่ยวตลادن้า และการนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมได้นั้นเพราะ**การมีช่องทางในการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ** จากการศึกษาพบว่าชุมชนมีความรู้และประสบการณ์นำชุมชนด้วยความผูกพันและเข้าใจในชุมชน จึงไม่ตกอยู่ในกระแสความคิดจากภายนอกมากจนเกินไปโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเพื่อการค้าอย่างสุดโต่ง โดยพวกเขาจะมีเงื่อนไขว่าต้องพัฒนาชุมชนและมีเป้าหมายที่มองส่วนรวมเป็นหลัก เช่นจะต้องอนุรักษ์วิถีตลادن้าชุมชนดั้งเดิม พยายามรักษาทัศนียภาพดั้งเดิม แนวคิดของผู้นำและชาวบ้านแกนนำได้ถูกพัฒนาอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมเมื่อมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานให้ชุมชนทั้งโดยเป็น

ส่วนหนึ่งขององค์กรชุมชน กรรมการตลาดน้ำ การทำงานให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐ ทั้งนี้สามารถ



3) ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำเพื่อคนทั้งมวล ผลการศึกษาจากกิจกรรมแทรกแซงเพื่อกระตุ้นการตระหนักรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนและสถานการณ์จำลอง โดยอาศัยแนวทางของการอบรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้เรื่องความพิการ (Disability awareness training) มาปรับใช้กับแกนนำในชุมชนพบว่ายังมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลยังไม่พอเพียงในอันที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลอย่างมีประสิทธิภาพ



โดยจากการสำรวจพื้นที่ จัดกิจกรรมให้แก่แกนนำ โดยผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมได้สัมผัสกับสถานการณ์จริง แม้ว่าทำให้

ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ตระหนักและเข้าใจถึงความยากลำบากของผู้พิการและผู้สูงอายุในการที่จะใช้ชีวิตท่องเที่ยวอย่างอิสระมากขึ้น โดยอาจนำไปพิจารณาต่อยอดเพื่อสร้างให้เป็น

ตลาดท่องเที่ยวที่มีความพิเศษเฉพาะตัวร่วมกับการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ซึ่งต้องทำอย่างครบวงจรไม่ว่าจะเป็น การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก ทางลาด และห้องน้ำทั้งสาธารณะและในที่พักในพื้นที่

ทั้งนี้รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ สำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุด้วย อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่าสนใจที่สะท้อนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบว่า มุมมองต่อผู้พิการและผู้สูงอายุยังตั้งอยู่บนวิธีคิดเชิงสงเคราะห์และเป็นความคิดหลักของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะวาทกรรมของความพิการและความสูงอายุที่ดำรงอยู่ในสังคมมักทำให้เราให้ความหมายต่อพวกเขาในลักษณะของผู้ที่อ่อนแอ ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และนำเสนอด้วยลักษณะของสังคมสมัยใหม่ ผู้สูงอายุและผู้พิการโดยเฉพาะผู้ที่นั่ง



รถเข็นมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองมากขึ้นเพราะความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์สุขภาพ การแพทย์ และเทคโนโลยี นอกจากนี้ผู้พิการโดยเฉพาะจากต่างประเทศยังนิยมเดินทางท่องเที่ยว อย่างอิสระด้วยตนเองหรือพร้อมผู้ช่วยและครอบครัวเพียงแต่ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดไว้ให้ อย่างเหมาะสม ดังนั้นด้วยวิธีคิดเช่นนี้จึงทำให้คนในชุมชนยังอาจมองไม่เห็นความสำคัญของการ จัดการท่องเที่ยวให้ผู้พิการและผู้สูงอายุอย่างเป็นเรื่องเป็นราวเพียงแต่มองเป็นจุดเสริมเท่านั้น

6. อภิปรายผล: เงื่อนไขการสร้างการท่องเที่ยวตลาดน้ำเพื่อคนทั้งมวล

การศึกษาการตลาดน้ำดั้งเดิมที่พยายามฟื้นตัวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตของชุมชนนั้นต้องคลี่คลายให้เห็นถึงการซ้อนทับของการพัฒนาของชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาก่อนเพราะการพัฒนานั้นเป็นกระบวนการและมีขั้นตอนในการพัฒนาซึ่งแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกันและขั้นตอนก็ไม่มีลักษณะตายตัว อย่างไรก็ตามสำหรับชุมชนย่า รุ่งนี้ อาจกล่าวได้ว่าการจะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล ณ ตลาดน้ำแห่งนี้ยังอยู่ในขั้นที่ยังไม่ ตระหนักรู้พอเพียงเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลเพียง แต่มีการเห็นถึงปรากฏการณ์ที่ไม่ เอื้ออำนวยต่อการจับจ่ายซื้อของของนักท่องเที่ยวบ้าง เช่นการก้าวพลาดตกน้ำของนักท่องเที่ยวเมื่อ จะซื้อของจากแม่ค้าพ่อค้าเรือพายซึ่งก็ได้หาทางแก้ไข จึงอาจเรียกได้ว่าอยู่ในขั้นเริ่มเตรียมการเพื่อ เริ่มต้นเพราะชุมชนตลาดน้ำถูกพัฒนามาด้วยวิธีคิดของการท่องเที่ยวแบบทั่วไป กล่าวคือจัดตลาด เพื่อให้ผู้คนมาจับจ่ายซื้อของพื้นถิ่นในวันเสาร์อาทิตย์โดยมีพ่อค้าแม่ค้าพายเรือมาขายของในลำ คลองตามแบบดั้งเดิมและมีตลาดบกเสริม ทั้งนี้จึงยังไม่สัมพันธ์กันโดยตรงกับความปรารถนาที่จะ อนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวชุมชนผ่านการจัดตลาดน้ำในวันข้างขึ้นข้างแรมที่ถือว่าเป็น จุดมุ่งหมายที่สำคัญของชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำลายชุมชนตลาดน้ำแห่งนี้ว่าจะคงความสำคัญของ ตลาดน้ำดั้งเดิมได้อย่างไร

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าเมื่อจัดการเสริมความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล การจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ด้วยการใช้สถานการณ์จำลองทำให้แกนนำชาวชุมชนมีความ ตระหนักรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้เพิ่มขึ้น แต่กระนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลในชุมชนยังมี ข้อจำกัดที่ยังต้องก้าวข้ามให้พ้นหากชุมชนต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นนี้ โดยประเด็นที่สำคัญ คือวิธีคิดและมุมมองของผู้จัดการท่องเที่ยวและคนที่เกี่ยวข้องในชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว เพื่อคนทั้งมวลที่ผู้คนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเข้าใจมากนัก เพราะมักจะมองเห็นว่าเพียงเป็นการจัดสิ่ง อำนวยความสะดวกบางอย่างให้เพื่อให้สามารถท่องเที่ยวได้เท่านั้น แต่ในประเด็นวิธีคิดเบื้องหลัง เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ยังไม่ได้ตระหนักถึง อย่างจริงจัง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความตระหนักในเรื่องนี้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่าง แท้จริง เพื่อที่จะได้สร้างสรรการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลในชุมชนตลาดน้ำของตน ทั้งนี้ตลาดน้ำมี ความพิเศษเฉพาะไม่ว่าจะเป็นการมีแม่น้ำ ลำคลองเป็นองค์ประกอบ มีเรือ สะพานสูง จึงต้องขบคิด

ว่าจะจัดอย่างไรให้เหมาะสมที่ใช้ประโยชน์ได้และไม่ทำลายทัศนียภาพเพื่อสร้างสรรการท่องเที่ยว
 เพื่อคนทั้งมวลในตลาดน้ำชุมชน ทั้งนี้โจทย์ของชุมชนอาจจะต้องพิจารณาการมีส่วนร่วมของ
 องค์กรต่างๆ ในชุมชนให้มากขึ้น เพื่อสร้างสรรค์การท่องเที่ยวเช่นนี้ไม่ว่าจะเป็นชาวชุมชนใน
 อาชีพอื่นๆ กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ สถานศึกษา ครู นักเรียน แม้กระทั่งองค์กรทางศาสนา

นอกจากประเด็นหลักที่เสนอยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่จะต้องพัฒนาควบคู่กันไป
 นอกจากเงื่อนไขพื้นฐานของชุมชนที่มีทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนความรู้ ที่เป็นฐานอย่างดี
 ในการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนซึ่งพัฒนาผ่านผู้นำชุมชนและชาวบ้านจิตอาสาแล้ว การจะ
 สร้างให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลในชุมชนได้จะต้องปรับเปลี่ยนวิถีคิดของคนในชุมชนในการ
 มองคนพิการและผู้สูงอายุบนฐานคิดของความเท่าเทียม ทั้งนี้ได้เชื่อมโยงมโนทัศน์เป็นความสัมพันธ์
 และข้อเสนอตามแผนภาพดังนี้



7. ข้อเสนอในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลในชุมชนตลาดน้ำ

ในแต่ละประเด็นตามแผนภาพควรมีการสานต่อทั้งในแง่ของการวิจัยและการพัฒนาโดยมีรายละเอียดประกอบด้วย

1) การมีความคิดพื้นฐานหรือแนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลาย (Diversity) เนื่องจากความรู้ที่ชุมชนและสังคมมีต่อความพิการและความชราเป็นความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นและส่งผ่านในสังคมผ่านสถาบันและผู้เชี่ยวชาญทำให้เรามองเห็นว่าคนเหล่านี้เป็นผู้ที่ด้อยและอ่อนแอกว่าโดยใช้สรีระเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน จึงทำให้คนทั่วไปในสังคมมักมองว่าคนเหล่านี้มีศักยภาพน้อยที่จะดูแลตนเองได้ การเปลี่ยนแปลงวิถีคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องแม้กระทั่งผู้พิการและผู้สูงอายุเองจึงมีความจำเป็น

โดยให้มองเป็นความหลากหลายแทนความด้อยค่าซึ่งทำให้ด้อยโอกาสลงไปอีก การมองมนุษย์อย่างเท่าเทียมจึงเป็นความจำเป็นในการที่จะสร้างสังคม ทั้งคนในชุมชนและหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการกำหนดและดำเนินการตามนโยบาย ต้องปรับวิธีคิดเพราะหากยังไม่เข้าใจเพียงพอสิ่งที่จะทำก็เพียงแต่เป็นการเพิ่มอุปกรณ์บางอย่างเพื่อการสงเคราะห์ผู้คนเหล่านี้และอาจจะเป็นเพียงเศษเสี้ยวของความหมายของการจัดการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลที่แท้จริง

2) กำหนดทิศทางและแผนงาน ยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความจำเป็นที่ดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนและวางแผนงานพัฒนาตลาดน้ำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวของทุกคน ทั้งนี้การกำหนดการปฏิบัติร่วมกันไม่เพียงแต่ชุมชน องค์กร และกลุ่มคนต่างๆ รวมทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องมีความชัดเจนในแนวนโยบายและการส่งเสริม

3) สร้างสรรค์ความรู้ใหม่จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการศึกษาจากรูปรธรรม หรือตัวอย่าง ขณะเดียวกันในชุมชนเองควรมีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมทั้งเพื่อให้เยาวชนและคนในชุมชนศึกษาและเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การเกิดขึ้นของแหล่งเรียนรู้จำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงานท้องถิ่นหรือผู้ประกอบการท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งในทางอ้อมเป็นการพัฒนาส่งเสริมการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว สันทนาการ และอาชีพใหม่ๆ ในชุมชน ซึ่งจะมีผลต่อเศรษฐกิจ สังคมที่ดีขึ้นของชุมชนในภาพรวม

4) การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่และบริบทแวดล้อมโดยอาจร่วมมือกับหน่วยงานและสถาบันการศึกษาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้แนวคิดการออกแบบสากล ต้องยอมรับว่าการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ นั้นต้องใช้งบประมาณจำนวนไม่น้อยถ้าต้องการให้เป็นตามเกณฑ์การออกแบบสากล การที่จะซื้อหรือจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกและปรับปรุงพัฒนานั้นต้องใช้วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีราคาค่อนข้างแพงบางประเภทก็ไม่ได้ผลิตในประเทศไทย และบุคคลที่มีความรู้เฉพาะในการจัดทำอย่างไรก็ดีซื้อหาเพียงอย่างเดียวจะทำให้ชุมชนตกอยู่ในภาวะพึ่งพิงภายนอก ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องจำเป็นที่จะต้องขบคิดว่าวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นจะสามารถทดแทนด้วยวัสดุท้องถิ่นได้หรือไม่อย่างไร มีสถานประกอบการท้องถิ่นที่สามารถสร้างสิ่งเหล่านี้ได้หรือไม่ สถาบันการศึกษาท้องถิ่นจะเข้ามาร่วมมือได้อย่างไร โดยอาจจะกระตุ้นการค้นคิดใหม่ๆ ผ่านการจัดโครงการเพื่อค้นหาผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมสิ่งอำนวยความสะดวกจากการใช้วัสดุท้องถิ่น หรือส่งเสริมการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกท้องถิ่นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล เพื่อกระตุ้นการค้นคิด การมีส่วนร่วม และการตระหนักถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนทุนและการพึ่งพิงภายนอกด้วย

5) การสนับสนุนต่อเนื่องจากท้องถิ่น รัฐหรือหน่วยงานภาคเอกชน โดยเฉพาะในด้านความรู้ โมเดลตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม และงบประมาณ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลในชุมชนตลาดน้ำ สิ่งอำนวยความสะดวกส่วนกลาง และการส่งเสริมพัฒนาเยาวชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

6) การสร้างสรรค์นวัตกรรมการท่องเที่ยวท้องถิ่น การท่องเที่ยวตลาดน้ำในประเทศไทยโดยทั่วไปแล้วสิ่งที่เห็นเป็นประจำคือการนั่งเรือชมตลาดหรือชุมชน การจับจ่ายซื้อของรับประทาน อาหาร การพักผ่อนในพื่นที่ การท่องเที่ยวโบราณสถาน วัด สถานที่สำคัญในชุมชน หรือธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งเหล่านี้เป็นการจัดการท่องเที่ยวหลักๆ ของพื้นที่ที่มีลักษณะเช่นนี้ อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวหากได้คำนึงถึงความหลากหลายแล้วชุมชนจะสามารถสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ขึ้นมาได้เพื่อดึงดูดหรืออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันได้ เช่น การจัดบ้านพักริมน้ำที่มีระเบียบซึ่งผู้พิการหรือผู้สูงอายุเข้าถึงได้ การจัดเรือท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มผู้พิการผู้สูงอายุและมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่ค่อนข้างผาดโผนโดยอาศัยทรัพยากรที่มีในชุมชน เช่น พายเรือ แข่งเรือ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องเกิดจากการระดมความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้อง บนฐานของความรู้ทั้งที่มีในชุมชนและความรู้สมัยใหม่ประกอบกัน ทั้งนี้หากการจัดการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำมีกิจกรรมครบทุกเพศทุกวัยและความพิการ จะส่งเสริมให้เกิดการสร้างงานใหม่ๆ ในชุมชนและยังส่งผลสนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนด้วย

8. สรุป

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเบื้องต้นเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนเพื่อคนทั้งมวล ทั้งนี้ชุมชนตลาดน้ำยี่รุ่งที่เป็นพื้นที่ศึกษามีฐานชุมชนค่อนข้างเข้มแข็งและมีความกระตือรือร้น ร่วมมือร่วมใจพัฒนาตลาดน้ำเพราะนอกจากจะเพื่อการอนุรักษ์แล้วยังส่งเสริมการทำมาหากินของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนไม่สามารถอยู่ได้หากไม่ปรับเปลี่ยนตนเองรับแนวคิดใหม่ๆ ซึ่งอาจจะได้มาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์โดยตรงและโดยอ้อม การแลกเปลี่ยน ทั้งนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมและพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นเพราะเกี่ยวข้องกับทุกคนที่เป็นชาวชุมชน ผู้ประกอบการเอกชนต่างๆ และหน่วยงานของรัฐ ในอันที่จะกำหนดว่าต้องการสร้างสรรค์ให้ตลาดน้ำชุมชนและชุมชนเดินหน้าไปอย่างไร ทั้งนี้ผู้มีส่วนกำหนดนโยบายจะต้องรับฟังเสียงของผู้เกี่ยวข้องและมีนโยบายที่ชัดเจนว่าจะพัฒนาตลาดน้ำชุมชนแห่งนี้บนฐานคิดของความเท่าเทียม การเข้าถึง ความปลอดภัย และคุณภาพ รวมทั้งร่วมมือกันส่งเสริมแนวคิดเรื่องความเท่าเทียม ความหลากหลาย ส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวข้องและการพัฒนาชุมชนโดยนำความรู้ใหม่ๆ เข้ามาเพื่อให้ชุมชนนำไปพิจารณาขบคิด

ว่าจะสามารถสร้างสรรค์ชีวิตและการท่องเที่ยวในชุมชนของตนอย่างไร ให้สมกับที่การท่องเที่ยวได้
ชื่อว่าเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (creative industry)

กิตติกรรมประกาศ

ที่มาของความคิดจนมาถึงบทความชิ้นนี้เกิดขึ้นจากโอกาสที่ผู้วิจัยเข้าอบรมการสอนวิชา
Leisure & Recreation กับคณาจารย์ที่ School of Kinesiology ณ อิลลินอยส์ สเตท ยูนิเวอร์ซิตี
ซึ่งผู้วิจัยได้เรียนรู้ที่จะตระหนักถึงมุมมองของผู้พิการผ่านการจำลองสถานการณ์และการบรรยาย
แลกเปลี่ยน ที่สำคัญได้สร้างความตระหนักรู้ในเรื่องของความพิการและผู้พิการ และเมื่อผู้วิจัยมี
โอกาสพบกับ Dr.Scott Rains ในการประชุมสหประชาชาติที่กรุงเทพฯ และได้รับรู้เกี่ยวกับ
Accessible/Inclusive Tourism ทำให้เกิดความสนใจที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวแนวนี้เพราะเชื่อว่า
จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่พร้อมกับสร้างความเท่า
เทียมซึ่งผู้วิจัยสืบเสาะหาพื้นที่การวิจัยที่เหมาะสมอยู่นานหลายปี ในระหว่างนั้นก็ขอความร่วมมือ
จากองค์กรคนพิการสากลแห่งเอเชียและแปซิฟิกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกับ
นิสิตของวิทยาลัยนานาชาติของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งได้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และ
ทักษะของผู้วิจัยในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และสถานการณ์จำลอง
นอกจากนี้ยังขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่สนับสนุนความคิดของ
ผู้เขียนด้วยทุนวิจัยนี้

บรรณานุกรม

- Buhalis, D. & Darcy, S. (2011). *Accessible Tourism: Concepts and Issues*.
Bristol, Channel view publications.
- Buhalis, D., Darcy, S., & Ambrose, I. (2012). *Best Practices in Accessible Tourism:
Inclusion, Disability, Aging Population and Tourism*. Edited by Dimitrios
Buhalis, Darcy Simon and Ambrose Ivor. Bristol: Channel View Publications.
- Darcy, S & Dickson, T J. . (2009). "A Whole-of -Life Approach to Tourism: The Case
for Accessible Tourism Experiences." *Journal of Hospitality and Tourism
Management* 16 : 32-44.
- Galan, J. H., (2012). "Best Practice in Accessible Tourism: Inclusion, Disability, Ageing
Population and Tourism." Chap. 22 in *Accessible Tourism in Spain: Arona
and Madrid*, edited by Dimitrios Buhalis, Simon Darcy and Ivor Ambrose,
310-321. Bristol: Channel View Publications,.

Muller, L., (2012). "Accessible Tourism in Sweeden: Experiences, Stakeholders, Marketing." Chap. 11 in Best Practice in Accessible Tourism: Inclusion, Disability, Aging Population and Tourism, edited by Dimitrios Buhalis, Simon Darcy and Ivor Ambrose, 157-167. Bristol: Channel view publications.

World Tourism Organization (UNWTO). (2013). *Recommendations on Accessible Tourism*. Madrid: World Tourism Organization (UNWTO).

**รูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน
ของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย**
LOGISTICS MANAGEMENT MODELS FOR COMPETITIVE ADVANTAGE
OF THE AUTOMOBILE AND AUTO PARTS INDUSTRY IN THAILAND

กิตติชัย เจริญชัย วีระกิตติ์ เสาร่ม นิศารัตน์ โชติเชย

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการจัดการโลจิสติกส์ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ และ 3) เพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์ และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการณ์ปัจจุบันการจัดการโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย มีความสามารถในการจัดการโลจิสติกส์เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า 2) รูปแบบการจัดการโลจิสติกส์มีผลต่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย และ 3) ผู้ประกอบการมีการดำเนินงานการจัดการโลจิสติกส์ โดยมีการให้บริการลูกค้าหลังการทำธุรกรรม จะเป็นการรักษาลูกค้า และทำให้ลูกค้าเกิดการจงรักภักดีต่อสินค้า

คำสำคัญ: การจัดการโลจิสติกส์ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน

ABSTRACT

This research aims to 1) analyzing and synthesizing logistics management models 2) developing logistics management models and 3) confirming logistics management models for competitive advantage of the automobile and auto parts industry in Thailand by using Mixed Method Research Design. The results are follows as: 1) . In the current conditions of logistics management of the automobile and auto parts industry in Thailand, they can manage logistics to serve the needs of customers 2) logistics management models affecting competitive advantage of the automobile and auto parts industry in Thailand and 3) automobile and auto parts entrepreneurs provide logistics management offering services after business transactions will keep customers loyal to the products

Keywords: Logistic Management, Competitive Advantage

1. บทนำ

เมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ในการเปิดเสรีการค้า สินค้า การบริการ และการลงทุน ประเทศไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่มีการผลิตสินค้าประเภทเดียวกัน ซึ่งการแข่งขันจะทวีความรุนแรงขึ้นหากผู้ผลิตไม่มีการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานอย่างต่อเนื่องและเร่งด่วน จะทำให้เสียเปรียบการแข่งขันได้ ซึ่งข้อมูลจากสภาอุตสาหกรรม พบว่า ภาคการผลิตหรือธุรกิจของคนไทยไม่ถึงร้อยละ 10 ที่มีการจัดการโลจิสติกส์ที่ดีเลิศในระดับแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) และประมาณร้อยละ 20-30 เพิ่งเริ่มต้นนำระบบโลจิสติกส์เข้ามาใช้ ทั้งอยู่ระหว่างการพัฒนา และพัฒนาระดับกลาง และร้อยละ 60-70 ยังขาดการพัฒนาโลจิสติกส์โดยเฉพาะธุรกิจขนาดเล็ก ประเภท SMEs และธุรกิจที่อยู่ในภูมิภาคหรือขอบนอกของพื้นที่การพัฒนา เช่น จังหวัดที่อยู่ห่างไกลและพื้นที่ 19 จังหวัด ตามตะเข็บชายแดน เป็นต้น นอกจากนี้ ภาคการผลิตที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบและชิ้นส่วนจากภายนอกอาเซียนซึ่งมีอัตราภาษีที่สูง จะเสียเปรียบเพราะต้นทุนการผลิตสูงทำให้สินค้าที่ผลิตมีราคาแพงกว่าสินค้าที่นำเข้า (สำนักโลจิสติกส์ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่, 2554, หน้า 6)

ประเทศไทยยังมีประเด็นปัญหาและอุปสรรคบางประการต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (บริษัท เอฟพีนิตี้ จำกัด, 2555, หน้า 181-182) ดังนี้ 1) ประเทศไทยยังไม่ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะทบทวนบริบทในการแข่งขันทางการค้าของประเทศรวมถึงการจัดวางตำแหน่งทางการแข่งขัน (Positioning) ของตนเองในห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chain: GVC) ใหม่เพื่อขับเคลื่อนให้การพัฒนาประเทศก้าวข้ามไปสู่ระยะที่สาม (Innovation-Driven) และสามารถรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์ 2) ประเทศไทยยังขาดความมุ่งมั่นในการพัฒนานักธุรกิจข้ามชาติ (Trader) การพัฒนาธุรกิจระดับภูมิภาคหรือระดับโลก ด้วยการลงทุนสร้างเครือข่ายเพื่อควบคุมการผลิต การค้า และบริการในต่างประเทศ และ 3) คนไทยขาดการคิดในเชิงกลยุทธ์ และมักคิดแต่ไม่ลงมือปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริง และชอบลอกเลียนแบบแต่มิใช่เชิงสร้างสรรค์และพัฒนาต่อยอด เป็นต้น

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้ดำเนินการจัดทำแผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2555-2559) เพื่อใช้กำหนดยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทย โดยการพัฒนาพันธมิตรทางธุรกิจ การรวมกลุ่ม และเครือข่ายวิสาหกิจ เป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพทางการแข่งขันเพิ่มขึ้น จากการนำศักยภาพที่แตกต่างกันมา เกื้อหนุนกัน และเชื่อมโยงการดำเนินธุรกิจร่วมกันของสมาชิกเครือข่ายในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) โดยพัฒนาเครือข่ายร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ระหว่างสมาชิก ช่วยลดต้นทุนในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งเป็นการสนับสนุนการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจในลักษณะนี้ สามารถดำเนินการได้โดยการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ

เพื่อเป็นทิศทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจอย่างมีเป้าหมาย และพัฒนาผู้ประกอบการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ ให้เป็นผู้นำในการผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มและพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2554, หน้า 14) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 ที่ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ภายใต้กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคต่างๆ มุ่งพัฒนาบริการขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากลปรับปรุงกฎระเบียบการขนส่งคนและสินค้าที่เกี่ยวข้อง พัฒนาบุคลากรในธุรกิจการขนส่งและโลจิสติกส์เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่ชายแดนหรือเขตเศรษฐกิจชายแดน ตลอดจนเชื่อมโยงระบบการผลิตกับพื้นที่ตอนในของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2554, หน้า 85)

ดังนั้น การบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์จึงถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันได้เพิ่มสูงขึ้น เมื่อผู้ประกอบการรู้จักนำการบริหารจัดการโลจิสติกส์มาใช้ในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันแล้ว จะทำให้สินค้าและบริการมีต้นทุนที่ต่ำลง และสามารถส่งสินค้าให้กับลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น หากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคธุรกิจเล็งเห็นความสำคัญของโลจิสติกส์ และได้ร่วมพัฒนาโลจิสติกส์อย่างเป็นระบบ จะช่วยนำพาให้ประเทศไทยและผู้ประกอบการไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ (บริษัท เอฟพีนิตี้ จำกัด, 2555, หน้า 180-181)

นอกจากนี้ จุดอ่อนของประเทศไทยด้านโลจิสติกส์ที่เป็นปัญหาหลัก คือ ไม่มีกฎหมายควบคุมดูแล ไม่มีเครือข่ายในการขนส่งหลายรูปแบบ และการตัดราคาเพื่อความอยู่รอด (จิริรัตน์ ทิมากร, 2557, หน้า 48) ทำให้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของไทย ฉบับที่ 2 (2556-2560) ในยุทธศาสตร์เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการโซ่อุปทานเพื่อเพิ่มโอกาสและศักยภาพในการเก็บเกี่ยวมูลค่าเพิ่มจากโซ่อุปทาน โดยเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการโซ่อุปทานให้กับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไทยและธุรกิจบริการที่มีศักยภาพสูง ด้วยการสร้างความเป็นมืออาชีพด้านการจัดการโลจิสติกส์ให้กับภาคอุตสาหกรรม โดยการส่งเสริม "แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices)"

ประเทศไทยมีการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์มานานกว่า 40 ปี และได้รับการยอมรับให้เป็นประเทศฐานการผลิตที่มีคุณภาพ ทั้งยังเป็นฐานการผลิตยานยนต์ที่สำคัญของภูมิภาคอาเซียน และเป็นประเทศฐานการผลิตรถปิกอัพไม่เกิน 1 ตันเป็นอันดับ 1 ของโลก เพื่อรักษาศักยภาพในการแข่งขันและสร้างจุดยืนที่มั่นคงของประเทศไทยในอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ของโลก ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์และ

ขึ้นส่วนยานยนต์ไว้ดังนี้ “ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์แห่งเอเชียสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในประเทศโดยมีอุตสาหกรรมชิ้นส่วนที่มีความเข้มแข็ง” โดยผู้ประกอบการในประเทศไทยจะต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ทันกับเทคโนโลยีและความต้องการของผู้บริโภคในตลาดโลกที่เปลี่ยนแปลงไปเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าของประเทศไทยให้มากที่สุดเพื่อรักษาจุดยืนของประเทศไทยในการเป็นประเทศฐานการผลิตหลักของเอเชียแปซิฟิก (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2554 : ระบบออนไลน์)

จากเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์ และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย เพื่อพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่สำหรับวงการวิชาการ โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมยานยนต์ และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย ก่อให้เกิดการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ส่งผลให้อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ มีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น และเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยให้มีการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการและสภาพเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้า และเพื่อให้อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยมีการพัฒนาที่ได้มาตรฐาน มีความน่าเชื่อถือ และสามารถแข่งขันได้ในระดับสากลต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย
- 2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย
- 2.3 เพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

3. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยจากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย เพื่อทบทวนองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษาทั้งหมด โดยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโลจิสติกส์ (Logistics Management) ประกอบด้วย การพยากรณ์ความต้องการ (Demand Forecasting) การจัดซื้อ (Purchasing) การจัดการเครื่องมืออุปกรณ์ (Facility Management) การจัดการสารสนเทศโลจิสติกส์ (Logistic Information) การจัดคลังสินค้า (Warehousing) การเคลื่อนย้ายพัสดุ (Materials Handling) การจัดการบรรจุภัณฑ์ (Packaging)

Management) การบริหารสินค้าคงคลัง (Inventory Management) การดำเนินการคำสั่งซื้อ (Order Processing) การขนส่ง (Transportation) และ การบริการลูกค้า (Customer Service) รวมทั้งองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ประกอบด้วย การสร้างความแตกต่าง (Differentiation) การเป็นผู้นำด้านต้นทุน (Cost Leadership) การตอบสนองอย่างรวดเร็ว (Quick Response) และการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (Market Focus)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research Design) ประกอบด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพและการศึกษาเชิงปริมาณ โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็นขั้นตอนการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ขั้นตอนการวิจัยระยะที่ 1 การวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **วิธีการวิจัย** การวิจัยขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

2. **ผู้ให้ข้อมูล** คือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย จำนวน 5 ราย นักวิชาการ 2 ราย เจ้าหน้าที่ภาครัฐจากกระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน 3 ราย และกลุ่มลูกค้า จำนวน 2 ราย รวมทั้งสิ้น 12 ราย

3. **เครื่องมือการวิจัย** คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยรูปแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็น การกำหนดประเด็นโครงสร้างข้อคำถามที่มีคำถามแน่นอนตายตัว ผู้วิจัยได้ใช้ข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ในสัมภาษณ์เฉพาะประเด็นที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้คือ สภาพการณ์ปัจจุบันของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย และเฉพาะประเด็นภายในขอบเขตที่เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย

4. **การเก็บข้อมูล** เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึกมีความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ โดยขั้นแรกจะเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสารจากนั้นจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ยบริษัท และหน่วยงานของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) จากนั้นนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

ขั้นตอนการวิจัยระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **วิธีการวิจัย** การวิจัยขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

2. **กลุ่มตัวอย่าง** คือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย จำนวน 243 ราย จากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสูตรของ Yamane,1973 จากจำนวนประชากร 619 ราย

3. **เครื่องมือการวิจัย** คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยประยุกต์ขึ้นจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4. **การเก็บข้อมูล** ผู้วิจัยจะนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยแล้ว ไปดำเนินการสำรวจข้อมูล เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย ในช่วงระยะเวลาที่สมาคมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย ดำเนินการจัดประชุมของทางสมาคม

5. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ในวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) นำเสนอในรูปของค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรและชุดของตัวแปร โดยใช้ สหสัมพันธ์พหุ (Multiple Correlation) และใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) นำเสนอในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ขั้นตอนการวิจัยระยะที่ 3 ยืนยันรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **วิธีการวิจัย** การวิจัยขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

2. **ผู้ให้ข้อมูล** คือ ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย จำนวน 15 ราย

3. **เครื่องมือการวิจัย** คือ แบบบันทึกข้อมูลสนทนากลุ่มซึ่งประกอบไปด้วยแนวทางปลายเปิดในการสนทนากลุ่มที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ยืนยันรูปแบบการจัดการ โลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

4. **การเก็บข้อมูล** ขั้นตอนนี้ใช้วิธีการการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นกิจกรรมที่จะได้มาซึ่งการระดมความคิดเห็นของกลุ่ม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น การอภิปราย แลกเปลี่ยน

ความคิดเห็นและหาข้อสรุปของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การยืนยันรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย โดยการสนทนากลุ่มของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย ประกอบด้วย การจัดระเบียบข้อมูล การแสดงข้อมูล สรุป ดีความและตรวจสอบความถูกต้องของผลวิจัยในเรื่องรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยข้อสรุปค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. สรุปผลข้อค้นพบวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

พบว่า สภาพการณ์ปัจจุบันและความสำคัญในการจัดการโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย มีความสามารถในการจัดการโลจิสติกส์เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้อุตสาหกรรมประสบความสำเร็จได้ และสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างความสะดวกทั้งด้านเวลาและสถานที่ส่งผลให้อุตสาหกรรมที่มีการจัดการโลจิสติกส์ที่ดีสามารถสร้างมาตรฐานได้ว่าจะมีสินค้าเพียงพอที่จะจัดจำหน่าย ณ สถานที่และเวลาที่ลูกค้าต้องการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

2. สรุปผลข้อค้นพบรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

พบว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย ส่วนใหญ่สำนักงานตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล และประเภทกลุ่มผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์ และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยส่วนใหญ่จำหน่ายอะไหล่รถยนต์ จำนวน 87 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.802 รองลงมา ยางรถยนต์ จำนวน 55 ราย ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการโลจิสติกส์ (Logistics Management) ของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรในการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

การจัดการโลจิสติกส์ (Logistics Management)	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการพยากรณ์ความต้องการ (Demand Forecasting)	3.878	0.666	มาก
2. ด้านการจัดซื้อ (Purchasing)	4.203	0.546	มาก
3. ด้านการจัดการเครื่องมืออุปกรณ์ (Facility Management)	4.002	0.673	มาก
4. ด้านการจัดการสารสนเทศโลจิสติกส์ (Logistic Information)	4.015	0.644	มาก
5. ด้านการจัดคลังสินค้า (Warehousing)	4.237	0.541	มาก
6. ด้านการเคลื่อนย้ายวัสดุ (Materials Handling)	4.014	0.579	มาก
7. ด้านการจัดการบรรจุภัณฑ์ (Packaging Management)	3.981	0.776	มาก
8. ด้านการบริหารสินค้าคงคลัง (Inventory Management)	4.065	0.595	มาก
9. ด้านการดำเนินการคำสั่งซื้อ (Order Processing)	4.242	0.574	มาก
10. ด้านการขนส่ง (Transportation)	3.875	0.728	มาก
11. ด้านการบริการลูกค้า (Customer Service)	4.258	0.624	มาก
ภาพรวม	4.070	0.631	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.070

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ของอุตสาหกรรม ยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรในการวิเคราะห์ความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

ความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage)	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
การสร้างความแตกต่าง (Differentiation)	4.073	0.742	มาก
การเป็นผู้นำด้านต้นทุน (Cost Leadership)	4.100	0.703	มาก
การตอบสนองอย่างรวดเร็ว (Quick Response)	4.235	0.668	มาก
การมุ่งตลาดเฉพาะส่วน (Market Focus)	3.863	0.743	มาก
ภาพรวม	4.068	0.620	มาก

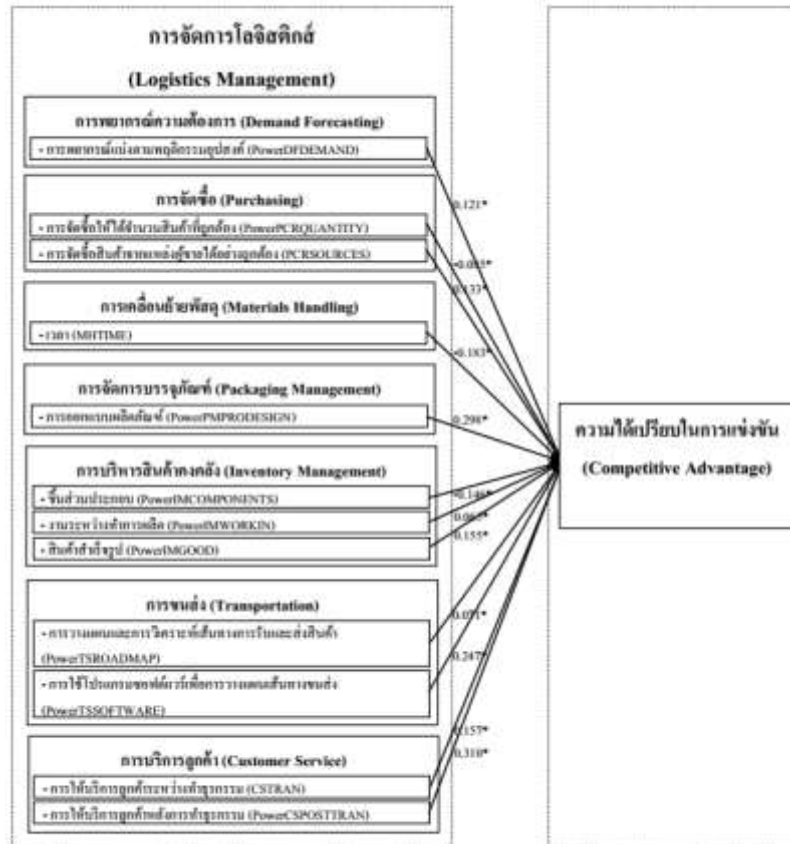
จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.068

ส่วนที่ 4 การพัฒนารูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย พบว่า การให้บริการลูกค้าหลังการทำธุรกรรม ($\beta = 0.310^*$) ออกแบบผลิตภัณฑ์ ($\beta = 0.298^*$) การใช้โปรแกรมซอฟต์แวร์เพื่อการวางแผนเส้นทางขนส่ง ($\beta = 0.247^*$) เวลา ($\beta = -0.183^*$) การให้บริการลูกค้าระหว่างทำธุรกรรม ($\beta = 0.157^*$) สินค้าสำเร็จรูป ($\beta = 0.155^*$) ชิ้นส่วนประกอบ ($\beta = -0.146^*$) การจัดซื้อสินค้าจากแหล่งผู้ขายได้อย่างถูกต้อง ($\beta = 0.133^*$) การพยากรณ์แบ่งตามพฤติกรรมอุปสงค์ ($\beta = 0.121^*$) การจัดซื้อให้ได้จำนวนสินค้าที่ถูกต้อง ($\beta = -0.085^*$) การวางแผนและการวิเคราะห์เส้นทางกรับและส่งสินค้า ($\beta = 0.071^*$) และงานระหว่างทำการผลิต ($\beta = 0.065^*$) ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.950 ค่าอำนาจในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.902 หรือสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 90.2 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (SE_{est}) เท่ากับ 0.199 และได้สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้
สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\begin{aligned} \hat{Z} = & 0.157Z_{CSTRAN} + 0.298Z_{PowerPMPRODESIGN} + 0.121Z_{PowerDFDEMAND} + \\ & 0.247Z_{PowerTSSOFTWARE} + 0.310Z_{PowerCSPOSTTRAN} - 0.183Z_{MHTIME} + 0.155Z_{PowerIMGOOD} - \\ & 0.146Z_{PowerIMCOMPONENTS} + 0.133Z_{PCRSOURCES} + 0.071Z_{PowerTSROADMAP} - \\ & 0.085Z_{PowerPCRQUANTITY} + 0.065Z_{PowerIMWORKIN} \end{aligned}$$



หมายเหตุ : ตัวเลขที่แสดง คือ Standardized Beta
* มีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

3. สรุปผลข้อค้นพบเพื่อยืนยันรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

สรุปผลยืนยันต้น

ผลการวิจัยนี้ได้รับการยืนยันรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย ว่าถ้าผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย มีการดำเนินการ การจัดการโลจิสติกส์ โดยมีการให้บริการลูกค้าหลังการทำธุรกรรม จะเป็นการรักษาลูกค้า และทำให้ลูกค้าเกิดการจงรักภักดีต่อสินค้า มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปร่างที่ได้ประโยชน์ เพื่อการจัดส่งจะใช้น้ำมันที่น้อย และจัดส่งได้จำนวนมากมีการใช้โปรแกรมซอฟต์แวร์เพื่อการวางแผนเส้นทางขนส่ง ให้มีระยะทางสั้นที่สุด มีการจัดการเวลาที่สั้นและรวดเร็วในการเคลื่อนย้ายพัสดุ มีการให้บริการลูกค้าระหว่างทำธุรกรรม เพื่อช่วยสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า มีการจัดการสินค้าสำเร็จรูปให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า มีการสำรองชิ้นส่วนประกอบของสินค้าสำเร็จรูปที่จำเป็นในการผลิต มี

การจัดซื้อสินค้าจากแหล่งผู้ขายได้อย่างถูกต้อง เพื่อได้วัตถุดิบที่มีมาตรฐาน และราคาที่ยุติธรรม มีการพยากรณ์แบ่งตามพฤติกรรมอุปสงค์ เพื่อให้ได้ปริมาณวัตถุดิบเพียงพอต่อการผลิตสินค้า มีการจัดซื้อให้ได้จำนวนสินค้าที่ถูกต้อง ตามปริมาณที่ใช้ในการผลิต มีการวางแผนและการวิเคราะห์เส้นทาง การรับและส่งสินค้า จะทำให้มีระยะทางสั้นสุดในการขนส่งสินค้าไปยังลูกค้า และมีการจัดการงานระหว่างทำการผลิต เพื่อเป็นการผลิตสินค้าให้ได้ตรงตามมาตรฐานที่ลูกค้าต้องการจะส่งผลทำให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์ และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยมีความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยเพิ่มขึ้น

6. อภิปรายผล

รูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ ประกอบด้วย การให้บริการลูกค้าหลังการทำธุรกรรม ออกแบบผลิตภัณฑ์ การใช้โปรแกรมซอฟต์แวร์เพื่อการวางแผนเส้นทางขนส่ง เวลา การให้บริการลูกค้าระหว่างทำธุรกรรม สินค้าสำเร็จรูป ชิ้นส่วนประกอบ การจัดซื้อสินค้าจากแหล่งผู้ขายได้อย่างถูกต้อง การพยากรณ์แบ่งตามพฤติกรรมอุปสงค์ การจัดซื้อให้ได้จำนวนสินค้าที่ถูกต้อง การวางแผนและการวิเคราะห์เส้นทาง การรับและส่งสินค้า และงานระหว่างทำการผลิต ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยข้อค้นพบดังกล่าวจึงอภิปรายผลได้ว่าการบริการลูกค้า (Customer Service) โดยการให้บริการลูกค้าหลังการทำธุรกรรม ($\beta = 0.310^*$) อธิบายได้ว่า ผู้ประกอบการเมื่อมีการรับประกันคุณภาพของสินค้า เพื่อให้ลูกค้ามีความเชื่อมั่นในการซื้อสินค้า ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรยาพร เสมอใจ (2547, หน้า 34) ที่ได้อธิบายว่า องค์ประกอบของการให้บริการภายหลังการทำธุรกรรมนั้นเป็นปัจจัยที่สนับสนุนสินค้าและบริการภายหลังจากที่ลูกค้าได้รับสินค้าแล้ว ในอดีตองค์ประกอบของการบริการส่วนนี้มักจะถูกละเลยมากที่สุด เนื่องจากสัดส่วนของลูกค้าที่ร้องเรียนเรื่องการบริการที่ไม่สมบูรณ์นั้นมีน้อย อย่างไรก็ตามการรักษาและสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าเป็นสิ่งสร้างผลกำไรได้ดีกว่าการค้นหาลูกค้ารายใหม่ และการให้บริการลูกค้าระหว่างทำธุรกรรม ($\beta = 0.157^*$) อธิบายได้ว่า เมื่อผู้ประกอบการมีการส่งมอบสินค้าและบริการที่ตรงเวลา และตรงตามเงื่อนไขการสั่งซื้อของลูกค้า ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2546, หน้า 134) ที่ได้อธิบายว่า การให้บริการลูกค้าระหว่างทำธุรกรรมเป็นช่วงที่ลูกค้าได้ข้อมูลมากพอและตัดสินใจทดลองใช้บริการแล้ว ช่วงนี้จึงมีความสำคัญมากที่สุดในกรณีที่ธุรกิจจะรักษาไว้ได้หรือไม่ หากลูกค้าพอใจในการให้บริการ ลูกค้าก็ย่อมมีแนวโน้มจะใช้บริการต่อไป ข้อค้นพบของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ พัชรภรณ์ เนียมมณี. (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเสี่ยงของโซ่อุปทาน ในอุตสาหกรรมยานยนต์

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Packaging Management) โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ ($\beta = 0.298^*$) อธิบายได้ว่า เมื่อผู้ประกอบการมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ คำนาย

อภิปรัชญาสกุล (2553, หน้า 20) ได้อธิบายว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ย่อมมีผลต่อการบรรจุภัณฑ์ตามลักษณะเฉพาะที่เป็นรูปร่าง ทรวดทรงของผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะทำให้การบรรจุภัณฑ์เพื่อการจัดส่งจะใช้เนื้อที่น้อย ทำให้สามารถบรรจุและจัดส่งได้ที่ละจำนวนมากๆ ซึ่งจะทำให้ต้นทุนในการเก็บรักษา และการจัดจำหน่ายต่ำลง ข้อค้นพบของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อติเรก ทิฆัมพรเพริศ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่องได้ทำการศึกษาเรื่อง โปรแกรมวางแผนการบรรจุสินค้าและหีบสินค้าแบบทันเวลาพอดี กรณีศึกษา ศูนย์โลจิสติกส์ เพื่อการส่งออกชิ้นส่วนยานยนต์

การขนส่ง (Transportation) โดยการใช้โปรแกรมซอฟต์แวร์เพื่อการวางแผนเส้นทางขนส่ง ($\beta = 0.247^*$) อธิบายได้ว่า เมื่อผู้ประกอบการมีระบบการนำเข้าและส่งออกสินค้า (Shipping & Freight System) เพื่อทราบรายละเอียดของยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่ง ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ คำนาย อภิปรัชญาสกุล (2556, หน้า 62) ที่ได้อธิบายว่า โปรแกรมเพื่อหาเส้นทาง ให้มีระยะทางสั้นสุดของจุดในเครือข่ายขนส่ง โดยการเชื่อมเส้นทางขนส่งเข้าด้วยกัน และการวางแผนและการวิเคราะห์เส้นทางมารับและส่งออกสินค้า ($\beta = 0.071^*$) อธิบายได้ว่า เมื่อผู้ประกอบการมี การออกแบบการดำเนินการจัดส่งสินค้าที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสินค้าน้อยที่สุด ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ คำนาย อภิปรัชญาสกุล (2556, หน้า 14) ที่ได้อธิบายว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับการขนส่ง จำเป็นต้องพิจารณาถึงผลกระทบจากการตัดสินใจที่มีต่อ ต้นทุนสินค้า ต้นทุนโรงงาน และ การออกแบบเครือข่ายและเส้นทางขนส่ง ต้องสามารถรองรับระดับบริการที่ลูกค้าต้องการ และ ต้นทุนอยู่ในระดับที่ดีที่สุด ข้อค้นพบของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ พรเทพ ผดุงถิ่น (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน สำหรับผู้ประกอบการ SMEs ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

การเคลื่อนย้ายวัสดุ (Materials Handling) โดยการจัดการด้านเวลา ($\beta = -0.183^*$) อธิบายได้ว่า เมื่อผู้ประกอบการมีระบบควบคุมขั้นตอนการเบิกวัสดุจากคลังวัสดุเพื่อส่งเข้าทำการผลิตได้ทันเวลา ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สุเนตร มุลทา (มปป. , หน้า 3) ที่ได้อธิบายว่า เวลานั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญตัวหนึ่ง เป็นตัวที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการเคลื่อนที่ว่า ข้อค้นพบของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ M. St-Vincent, D.Denis, D.Imbeau and M. Laberge. (2005) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานในการเคลื่อนย้ายวัสดุในคลังสินค้าของห้างสรรพสินค้า

การบริหารสินค้าคงคลัง (Inventory Management) โดยการจัดการสินค้าสำเร็จรูป ($\beta = 0.155^*$) อธิบายได้ว่า ผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการบริหารสินค้าคงคลังให้เพียงพอสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ คำนาย อภิปรัชญาสกุล (2549, หน้า 274) ที่ได้ อธิบายว่า ปัจจัยการผลิตที่ผ่านทุกกระบวนการผลิตครบถ้วน พร้อมทั้งจะนำไปขายให้ลูกค้าได้ และ ชิ้นส่วนประกอบ ($\beta = -0.146^*$) อธิบายได้ว่า ผู้ประกอบการมีขั้นตอนการจัดหาอะไหล่และอุปกรณ์ที่ชัดเจน ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ คำนาย

อภิปรัชญาสกุล (2549, หน้า 274) ที่ได้อธิบายว่า กลุ่มสินค้าประเภทอะไหล่และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องมีสำรองไว้เพื่องานซ่อมบำรุง ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภาวะอะไหล่ขาดแคลน หรือหาซื้อไม่ได้ในยามที่อุปกรณ์ชำรุดเสียหาย รวมทั้ง งานระหว่างทำการผลิต ($\beta = 0.065^*$) อธิบายได้ว่า เมื่อผู้ประกอบการมีการดูแลรักษาคุณภาพวัสดุที่ถูกแปรรูปจากวัตถุดิบแล้วแต่ยังไม่เสร็จเป็นสินค้าสำเร็จรูปที่จะสามารถส่งมอบหรือจำหน่ายให้ลูกค้าได้ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ คำนาย อภิปรัชญาสกุล (2549, หน้า 274) ที่ได้อธิบายว่า เป็นชิ้นงานที่อยู่ในขั้นตอนการผลิตหรือรอคอยที่จะผลิตในขั้นตอนต่อไปโดยที่ยังผ่านกระบวนการผลิตไม่ครบทุกขั้นตอน หรืออาจจะประกอบไปด้วยสินค้ากึ่งสำเร็จที่ถูกสร้างขึ้นระหว่างกระบวนการผลิตต่างๆ ข้อค้นพบของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อุษณีย์ วงศ์ทองแก้ว. (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการสินค้าคงคลังของ ร้านจำหน่ายอะไหล่รถยนต์ขนาดเล็ก

การจัดซื้อ (Purchasing) โดยการจัดซื้อสินค้าจากแหล่งผู้ขายได้อย่างถูกต้อง ($\beta = 0.133^*$) อธิบายได้ว่า เมื่อผู้ประกอบการมีการเลือกผู้ขายวัตถุดิบที่มีการกำหนดราคาเหมาะสมกับคุณภาพสินค้าส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ อำนวนาย ปาอ้าย (2552, หน้า 99) ที่ได้อธิบายว่า แหล่งขายเป็นแหล่งที่กิจการจำเป็นต้องสำรวจว่าพัสดุ สินค้าและบริการที่ต้องการมีขายอยู่ที่ใดบ้าง กิจการจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งขาย เพื่อประเมิน คัดเลือก และดำเนินการจัดซื้อต่อไป และการจัดซื้อให้ได้จำนวนสินค้าที่ถูกต้อง ($\beta = -0.085^*$) อธิบายได้ว่า เมื่อผู้ประกอบการมีการจัดซื้อสินค้าตามจำนวนที่วางแผนการผลิต ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของอดุลย์ จาตุรงค์กุล (2552, หน้า 68) ที่ได้อธิบายว่า การให้บริการที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ตรงตามความต้องการ หรือเกินความคาดหวังที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจจากการซื้อผลิตภัณฑ์จากผู้ขาย (ซัพพลายเออร์) เช่น ระยะเวลาการรับประกัน การบริการหลังการขาย ซ่อมและเปลี่ยนอะไหล่ฟรี มีอุปกรณ์ให้ใช้ทดแทนขณะซ่อม หรือส่งสินค้าให้บ่อยครั้งได้ ข้อค้นพบของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ พิทยพร พิทยาวัฒน์ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยเสี่ยงเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดซื้อ กรณีศึกษา : อุตสาหกรรมยานยนต์

และการพยากรณ์ความต้องการ (Demand Forecasting) โดยการพยากรณ์แบ่งตามพฤติกรรมอุปสงค์ ($\beta = 0.121^*$) อธิบายได้ว่า มีการพยากรณ์ความต้องการสินค้าของลูกค้าล่วงหน้า ส่งผลทำให้มีความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ รุธีร์ พนมยงค์ (2547, หน้า 16-18; 2550, หน้า 5) ที่ได้อธิบายว่า การวางแผนประมาณการณ์ความต้องการของลูกค้าที่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการตลาด ราคาของคู่แข่ง และปัจจัยอื่น ๆ มาประกอบในการวางแผนการผลิตสินค้าแต่ละชนิดเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอ ข้อค้นพบของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Shao-I Chiu, Ching-Chan Cheng, Tieh-Min Yen and Hsiu-Yuan Hu. (2011) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิจัยขั้นต้นแบบจำลองความพึงพอใจของลูกค้าในได้หวัน: กรณีศึกษาจากอุตสาหกรรมรถยนต์

7. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้สำหรับประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย ควรระบุวัตถุประสงค์และทำความเข้าใจในการพยากรณ์ความต้องการแต่ละครั้ง เพื่อที่จะสามารถเลือกใช้ข้อมูลได้ถูกต้องเหมาะสม ควรมีการรวบรวมข้อมูลอย่างมีระบบ ถูกต้องตามความเป็นจริง ควรมีจำแนกประเภทสินค้าที่มีลักษณะของปริมาณความต้องการที่คล้ายกันไว้เป็นกลุ่มเดียวกัน พยากรณ์สำหรับกลุ่มสินค้าก่อนแล้วจึงแยกการพยากรณ์เป็นรายสินค้าในแต่ละกลุ่มอีกครั้ง โดยเลือกวิธีการพยากรณ์ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มและแต่ละลักษณะสินค้า ควรระบุข้อจำกัดหรือปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพยากรณ์ เพื่อมีนำผลการพยากรณ์ไปใช้จะได้ทราบถึงเงื่อนไขข้อจำกัดที่มีผลต่อการพยากรณ์ ควรเลือกเทคนิคการพยากรณ์ที่เหมาะสมกับข้อมูลที่จะใช้ในการพยากรณ์ และควรตรวจสอบความแม่นยำของค่าพยากรณ์ที่ได้กับค่าจริงที่เกิดขึ้นเป็นระยะๆ เพื่อปรับวิธีการพยากรณ์ความต้องการให้เหมาะสมเมื่อเวลาเปลี่ยนไป

2. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ โดยหน่วยงานภาคสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้ คือ นำไปกำหนดเครื่องมือวัดประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการจัดการโลจิสติกส์ (Logistics Performance Assessment Tool) กับกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย นอกจากนี้ ภาครัฐสามารถนำไปกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ที่เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้กับประเทศมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น และสามารถที่จะแข่งขันกับตลาดโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งทำให้อุตสาหกรรมยานยนต์ และชิ้นส่วนยานยนต์อยู่รอดและเติบโตได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2549). *โลจิสติกส์เพื่อการผลิตและการจัดการดำเนินงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ดวงกมลสมัย.
- คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2553). *ระบบบรรจุภัณฑ์ในงานโลจิสติกส์*. กรุงเทพฯ : ดวงกมลสมัย.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. (2547). *การจัดการและการตลาดบริการ*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2546). *การตลาดบริการ*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พรเทพ ผดุงถิ่น. (2552). *การวิเคราะห์แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านโลจิสติกส์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัชรภรณ์ เนียมมณี. (2556). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเสี่ยงของโซ่อุปทาน ในอุตสาหกรรมยานยนต์*. ศูนย์งานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

- พิทยพร พิทยาวัฒน์. (2551). *การศึกษาปัจจัยเสี่ยงเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ ในการจัดซื้อ กรณีศึกษา : อุตสาหกรรมยานยนต์*. ทู่นสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุธิร์ พนมยงค์ . (2547). *การจัดการโลจิสติกส์ในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ : บริษัท ซี เอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- สำนักโลจิสติกส์ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. (2554). *แผนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับระบบโลจิสติกส์อุตสาหกรรมเพื่อรองรับการเปิดเสรี AEC 2558*. กระทรวงอุตสาหกรรม.
- สุนทร มุลทา. (มปป.). *เอกสารประกอบการเรียนรายวิชา การขนถ่ายวัสดุ*. สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน.
- อดิเรก ทิฆัมพรเพริศ. (2551). *โปรแกรมวางแผนการบรรจุสินค้า และหยิบสินค้าแบบทันเวลาพอดี กรณีศึกษา ศูนย์โลจิสติกส์ เพื่อการส่งออกชิ้นส่วนยานยนต์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2552). *การจัดซื้อ (ฉบับมาตรฐาน)*. กรุงเทพฯ : วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น.
- อำนาจ ปาอ้าย. (2552). *การจัดซื้อ*. ฉะเชิงเทรา : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- อุษณีย์ วงศ์ทองแก้ว. (2554). *การจัดการสินค้าคงคลังของร้านจำหน่ายอะไหล่รถยนต์ขนาดเล็ก*. ทู่นสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอฟฟินิตี้ จำกัด , บริษัท . (2555) . *ศึกษาประเมินผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศ พ.ศ. 2550-2554*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- M. St-Vincent, D.Denis, D.Imbeau and M. Laberge. (2005). *Work factors affecting manual materials handling in a warehouse superstore*. International Journal of Industrial Ergonomics. Vol. 35, Iss: 1, pp.33–46.
- Shao-I Chiu, Ching-Chan Cheng, Tieh-Min Yen and Hsiu-Yuan Hu. (2011). *Preliminary research on customer satisfaction models in Taiwan: A case study from the automobile industry*. Expert Systems with Applications. Vol.38. Iss: 8, pp.9780–9787.
- Yamane,T. (1973). *Statistics : An introductory analysis* . New York : Harper & Row .

แนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย
อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
TREND OF TUBTIM SIAM POMELO PLANTING OF FARMERS IN
KLONG NOI SUBDISTRICT, PAK PHANANG DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ภคมน พันธมนัสโสภา* สุพัตรา ศรีสุวรรณ** สุรินทร์ นียมามงกูร***
Pakamon Pantamanassopa Supattra Srisuwan Surin Niyamangkoon***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช 2. เพื่อศึกษาแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช 3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และตามการเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร 4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจ กับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช 5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ในตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 153 ราย คำนวณโดยสุทธาทาโร่ ยามาเน่ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่า t – test การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ (LSD) และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 68.6) อายุเฉลี่ย 52.22 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน ประสบการณ์ในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 9.16 ปี พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 9.59 ไร่

* Master of Science Program in Agriculture Extension, Faculty of Agriculture, Kasetsart University

** Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University

*** Department of Statistics, Faculty of Science, Kasetsart University

พื้นที่ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 4.73 ไร่ แรงงานในการปลูกเฉลี่ย 3 คน รายจ่ายและรายได้จากการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 78,928.10 บาทต่อปี และ 208,601.31 บาทต่อปี ตามลำดับ เกษตรกรมีการเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรมากที่สุดจากเพื่อนเกษตรกร การฝึกอบรมและสิ่งพิมพ์ สำหรับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ทั้งหมด 6 ด้าน พบว่า เกษตรกรมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามในอนาคตระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านลักษณะดินที่ปลูก ด้านวิธีการปลูก ด้านการดูแลรักษา และด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต และมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามในอนาคตระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านโรคและแมลง และด้านการจำหน่าย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามแตกต่างกัน มีแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และรายได้จากการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม มีความสัมพันธ์ทางลบกับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

คำสำคัญ: แนวโน้มการปลูกส้มโอ, ส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม, จังหวัดนครศรีธรรมราช

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study personal factor, economic factor, exposure to agricultural information of farmers, 2) to study trend of Tubtim Siam Pomelo planting of farmers, 3) to compare the trend of Tubtim Siam Pomelo planting of farmers classified by personal factor and by exposure to agricultural information, 4) to study relationship between economic factor and trend of Tubtim Siam Pomelo Planting of Farmers, 5) to study the problems and suggestions about Tubtim Siam Pomelo planting of farmers. The samples consisted of 153 Tubtim Siam Pomelo farmers in Klong Noi Subdistrict, Pak Phanang District, Nakhon Si Thammarat Province. Data were collected by using interviewing schedule. Statistical analyses were frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum, maximum, t-test, Oneway Analysis of Variance, Multiple Comparison by Least Significant Difference and Pearson's Correlation Coefficient.

The result of the research revealed that most of the sampled farmers were male (68.6%). The average of age was 52.22 years old. The level of education was elementary. The average member of farm household was 4 persons. The average experience of Tubtim Siam Pomelo plantation was 9.16 years. The average agricultural area was 9.59 rai. The average area for Tubtim Siam Pomelo plantation was 4.73 rai. The average labor in Tubtim Siam Pomelo planting was 3 persons. The average expenditure and income from Tubtim Siam Pomelo planting was 78,928.10

Baht per years and 208,601.31 Baht per year, respectively . Most of the sampled farmers exposed to agricultural information from their friend, training and publications. Most of the farmers had trend in changing or improving of Tubtim Siam Pomelo planting on the average at the high level (mean 3.61). For each aspect, the farmers are likely to change or improve at the high level in 4 aspects: the soil for planting, the planting method, the maintenance and the harvesting, and at the moderate level in 2 aspects; the disease and insects treatment and selling. From hypothesis testing, it was indicated that farmers with different experienced in planting had significant different trend in changing or improving of Tubtim Siam Pomelo planting at 0.01 level of significance. The income from planting Tubtim Siam Pomelo had significant negative relationship with the trend of planting Tubtim Siam Pomelo at 0.01 level of significance

Keywords: Trend of Pomelo Planting, Tubtim Siam Pomelo, Nakhon Si Thammarat Province

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร โดยหนึ่งในการเกษตรที่สำคัญของประเทศนั้นคือการทำสวนผลไม้ เนื่องจาก ผลไม้สามารถทำรายได้เข้าสู่ประเทศหลายพันล้านบาทต่อปี โดยส้มโอจัดเป็นผลไม้ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ได้รับความนิยมทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากมีคุณค่าทางโภชนาการ รสชาติอร่อย และนิยมนำไปใช้ในเทศกาลต่างๆ มีประเทศคู่ค้าที่สำคัญได้แก่ จีน ฮองกง และ แคนาดา มีพื้นที่ปลูกในประเทศกว่า 167,000 ไร่ ได้ผลผลิตปีละประมาณ 242,150 ตัน คิดเป็นผลผลิตต่อไร่ประมาณ 1,450 กิโลกรัม มีการส่งออกด้วยมูลค่ากว่า 271 ล้านบาทต่อปี สามารถปลูกได้ทั่วทุกภาคในประเทศไทย (Office of Agricultural Economics, 2015), (30 August 2016)

ภาคใต้เป็นพื้นที่หนึ่งของประเทศไทยที่มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร 21,768,407 ไร่ ของพื้นที่ทั้งประเทศ นิยมทำสวนผลไม้และไม้ยืนต้นกว่า 19,160,130 ไร่ ซึ่งส้มโอถือเป็นผลไม้ที่นิยมปลูกอีกประเภทหนึ่งในภาคใต้ มีพื้นที่ปลูกมากในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี สงขลา และ นครศรีธรรมราชโดยในปัจจุบันมีพื้นที่ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น เนื่องจากส้มโอที่ปลูกในปี 2555 ที่ผ่านมามีเริ่มให้ผลผลิตในปี 2558-2559 จึงทำให้ผลผลิตส้มโอเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เนื่องจากสภาพภูมิอากาศเอื้ออำนวยต่อการติดดอกและออกผล (Office of Agricultural Economics, 2015), (30 August 2016)

จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร 3,062,459 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 49.28 ของพื้นที่ในจังหวัดทั้งหมด มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ยางพารา ข้าว มะพร้าว

ไม้ผล และปาล์มน้ำมัน (Nakhon Si Thammarat Governor's office, 2016), (25 September 2016) โดยหนึ่งในไม้ผลที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนครศรีธรรมราชคือ ส้มโอ นิยมปลูกมากที่สุดในอำเภอปากพนัง เนื่องจากมีลักษณะดินปลูกที่เหมาะสม และมีพื้นที่ปลูกกว่า 2,175 ไร่ สายพันธุ์ที่นิยมปลูกในปัจจุบันคือ พันธุ์ทับทิมสยาม มีแหล่งผลิตใน ตำบลเกาะทวด ตำบลบ้านใหม่ ตำบลคลองกระปือ ตำบลปากพนังตะวันตก ตำบลหูล่อง ตำบลป่าระกำ ตำบลบ้านเพ็ง ตำบลปากแพรก และตำบลคลองน้อย เป็นต้น (Pak Phanang District Agricultural Extension Office, 2016), (22 August 2016)

ตำบลคลองน้อยเป็นแหล่งผลิตส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามที่สำคัญของอำเภอปากพนัง เนื่องจากเป็นพื้นที่แรกในการปลูก และขยายพันธุ์ของส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ตั้งแต่ปี 2523 ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกกว่า 792 ไร่ มีเกษตรกรปลูกมากที่สุดถึง 246 ราย ทั้งนี้ส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเป็นสินค้า OTOP ระดับห้าดาว ซึ่งปัจจุบันเป็นสินค้า GI หรือสินค้าที่ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากลักษณะดินที่ใช้ปลูกส่วนใหญ่เป็นดินเหนียว และมีธาตุแคลเซียมในดินสูง ส่งผลให้เนื้อส้มโอมีสีแดงเหมือนทับทิม มีรสชาติหวาน อุดมด้วยวิตามินซี และเกลือแร่ต่างๆที่จำเป็นต่อร่างกาย (Klong Noi Subdistrict Administrative Organization, 2016), (3 September 2016) นอกจากนี้ยังมีคุณสมบัติที่ช่วยลดระดับคอเลสเตอรอลในกระแสเลือด ป้องกันการเกิดหลอดเลือดอุดตัน ต้านไวรัส ลดการอักเสบ และต้านอนุมูลอิสระ แต่เนื่องจากส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามสามารถปลูกได้เฉพาะในบางพื้นที่ของอำเภอปากพนัง จึงส่งผลให้เป็นผลไม้ที่มีราคาค่อนข้างสูง ทำให้มีกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะในระดับบุคคลที่มีกำลังซื้อ อีกทั้งพื้นที่ที่สามารถปลูกได้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ต่ำ เมื่อถึงหน้าแล้งน้ำทะเลจะทะลักเข้ามาในพื้นที่ และหน้าฝนจะถูกน้ำท่วม เกิดโรคร่างย จึงทำให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิต (Rattanachai Muangngam, 14 : 22-25)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาในเรื่องแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อทราบแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามในอนาคตของเกษตรกร และนำไปสู่การวางแผนทางในการพัฒนาศักยภาพการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และตามการเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร

4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ กับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามในตำบลคลองน้อย พ.ศ. 2559 จำนวน 246 ราย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จากเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนังจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนโดยใช้สูตรของ Yamane โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย จำนวน 153 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งคำถามออกเป็น 5 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์สภาพและแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม และตอนที่ 5 แบบสัมภาษณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ทดสอบเครื่องมือโดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหาความเหมาะสม นำมาปรับปรุงแก้ไข หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน และนำมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ของ Cronbach's alpha และการวิเคราะห์รายข้อ (item analysis) ของแบบสัมภาษณ์แนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.777 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่า t - test การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (Oneway Analysis of Variance หรือค่า F - test) LSD (Least Significant Difference) ค่าความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

5. ผลการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม พบว่า เกษตรกรที่ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 68.6 มีอายุเฉลี่ย 52.22 ปี มีระดับ

การศึกษาชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 39.2 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน และมีประสบการณ์ในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 9.16 ปี

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 9.59 ไร่ มีพื้นที่ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 4.73 ไร่ มีจำนวนแรงงานในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 3 คน มีรายจ่ายในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 78,928.10 บาทต่อปี มีรายได้จากการจำหน่ายส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 208,601.31 บาทต่อปี

การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร พบว่า การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรจากสื่อบุคคลเกษตรกรส่วนมากเปิดรับข่าวสารจากเพื่อนเกษตรกร ร้อยละ 65.4 มีการเปิดรับสื่อกิจกรรมจากการฝึกอบรม ร้อยละ 52.3 และมีการเปิดรับสื่อมวลชนจากสิ่งพิมพ์ ร้อยละ 47.7

สภาพการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม พบว่า ลักษณะพื้นที่ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามส่วนมากเป็นพื้นที่ราบ (ร้อยละ 52.3) เป็นดินเหนียว (ร้อยละ 100) นิยมขยายกิ่งพันธุ์โดยการตอนกิ่ง (ร้อยละ 100) นอกจากนี้เกษตรกรส่วนมากไม่เคยสูมตัวอย่างดินไปวิเคราะห์ (ร้อยละ 53.6) และมีการใส่ปุ๋ยเคมีในปริมาณ 360 – 1,100 กิโลกรัม/ปี (ร้อยละ 37.9) ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ในปริมาณ 60 – 100 กิโลกรัม/ปี โดยเกษตรกรใส่ปุ๋ยตามคำแนะนำของเพื่อนเกษตรกร (ร้อยละ 47.1) มีแหล่งน้ำช่วงแล้งจากน้ำคลอง (ร้อยละ 83.0) และมีการให้น้ำโดยใช้สปริงเกอร์ (ร้อยละ 58.2) มีความถี่ในการตัดแต่งกิ่ง ปีละ 2 ครั้ง (ร้อยละ 64.1) มีโรคที่เกิดกับส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามส่วนมากเป็นโรคแคงเกอร์ (ร้อยละ 69.9) แมลงที่พบในส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามส่วนมากเป็นหนอนชอนใบส้ม (ร้อยละ 51.0) โดยเกษตรกรนิยมใช้สารเคมีฉีดพ่นเพื่อกำจัดโรคและแมลง มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงอายุ 6 – 6.5 เดือน (ร้อยละ 39.9) มีความถี่ในการเก็บผลผลิตส่วนใหญ่ ปีละ 2 ครั้ง (ร้อยละ 76.5) และการจำหน่ายส่วนมากมีพ่อค้ามารับซื้อที่สวน (ร้อยละ 86.9)

แนวโน้มการการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 22.77) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เกษตรกรมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามในอนาคตระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านลักษณะดินที่ปลูก ด้านวิธีการปลูก ด้านการดูแลรักษา และด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต และมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามในอนาคตระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านโรคและแมลง และด้านการจำหน่าย

จากการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลกับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม พบว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามแตกต่างกัน มีแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามโดยรวมเฉลี่ยแตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01)

จากการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจกับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม พบว่า รายได้จากการจำหน่ายส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามมีความสัมพันธ์ทางลบกับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามรวมของเกษตรกร (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01)

จากการทดสอบสมมติฐาน การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรกับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม พบว่า เกษตรกรที่มีการเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรจากสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม

และสื่อมวลชนแตกต่างกัน มีแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามโดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05)

6. อภิปรายผล

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 52.22 ปี มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 39.2 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน และมีประสบการณ์ในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 9.16 ปี เนื่องจากเกษตรกรในส่วนนี้ได้ประกอบอาชีพอื่น ๆ มาก่อนการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ทำให้เกษตรกรต้องเริ่มหาความรู้และเก็บประสบการณ์จากการช่วยเพื่อนเกษตรกรและเครือข่ายก่อนตัดสินใจปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเป็นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Pisit Cheamnakin (2550) พบว่าเกษตรกรที่ทำสวนส้มโอ ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนามาก่อนตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่เนื่องจากการทำนามีปัญหาอุปสรรคมาก ได้แก่ ต้นทุนการทำนาสูง ราคาข้าวตกต่ำ มีศัตรูพืชรบกวน ขายข้าวได้กำไรน้อยไม่พอเลี้ยงชีพ เกษตรกรจึงคิดหาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ประกอบกับได้ทราบมาว่า มีเกษตรกรที่ทำสวนส้มโอขาวแตงกวาแล้วได้ผลผลิตดี มีตลาดรองรับ มีรายได้เพิ่มขึ้น จึงสนใจเดินทางไปศึกษาวิธีการทำสวนส้มโอ แล้วนำความรู้ที่ได้กลับมาทำสวนส้มโอขาวแตงกวาในพื้นที่ของตนเองจนประสบผลสำเร็จ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 9.59 ไร่ มีพื้นที่ปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 4.73 ไร่ โดยมีจำนวนแรงงานในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 3 คน ซึ่งสอดคล้องกับ Rapeepun Changjai (2555) พบว่า จำนวนแรงงานในครอบครัวที่ใช้ในการผลิตส้มโอของเกษตรกรที่ผลิตส้มโอ GAP และไม่ใช่ GAP ส่วนใหญ่มีแรงงานในครอบครัว 2 คน และมีการจ้างแรงงาน 1 คน รายจ่ายในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 78,928.10 บาทต่อปี มีรายได้จากการจำหน่ายส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเฉลี่ย 208,601.31 บาทต่อปี เนื่องจากราคาผลผลิตส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามมีราคาค่อนข้างสูง จึงส่งผลให้เป็นอาชีพที่น่าสนใจสำหรับเกษตรกร แม้จะมีพื้นที่ในการปลูกน้อยแต่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนได้

การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรส่วนมากเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลผ่านเพื่อนเกษตรกร เนื่องจาก เกษตรกรสามารถพูดคุย สอบถาม หรือแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม กับเพื่อนเกษตรกรได้ง่ายกว่าบุคคลอื่นๆ

สภาพการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม พบว่า เกษตรกรนิยมปลูกในพื้นที่ราบและพื้นที่ลุ่ม มีลักษณะดินเป็นดินเหนียว เนื่องจาก เป็นดินที่มีความเหมาะสมในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม นิยมขยายพันธุ์เองด้วยการตอนกิ่ง เนื่องจากประหยัดงบประมาณ มีวิธีการให้น้ำโดยใช้สปริงเกอร์ เพราะ สะดวกและประหยัดแรงงาน ปุ๋ยที่ใช้คือปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ ส่วนความถี่ในการตัดแต่งกิ่ง นิยมตัดแต่งปีละ 2 ครั้ง เพื่อช่วยให้อากาศถ่ายเทระหว่างต้นได้ง่ายขึ้น และไม่แย่งอาหารของผลผลิต โรคที่เกิดกับส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามโดยส่วนมากเป็นโรคแคงเกอร์ แมลงที่พบในส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามโดยส่วนมากเป็นหนอนชอนใบส้ม มีวิธีการกำจัดโรคและแมลงโดยใช้สารเคมีฉีดพ่น มี

วิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยใช้กรรไกรแบบตัด เพราะเป็นวิธีที่สะดวก และมีการจำหน่ายโดยพ่อค้ามารับซื้อผลผลิตที่สวน

แนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่หันมายึดการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากเป็นไม้ผลที่มีราคาผลผลิตค่อนข้างสูง สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวได้ จึงมีความคิดในการที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามให้มีคุณภาพ และให้ได้ผลผลิตมากยิ่งขึ้นในส่วนของคุณภาพ และด้านการจำหน่าย ที่เกษตรกรยังคงมีความไม่แน่ใจในการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง เนื่องจากโรคบางโรคและแมลงบางชนิดควบคุมได้ยาก และยังไม่มียารักษาอย่างชัดเจนว่าหากเปลี่ยนสารเคมี หรือ สัดส่วนในการใช้แล้วจะเห็นผลจริง จึงเห็นว่ายังไม่มีความคุ้มค่าในการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง ส่วนด้านการจำหน่าย แม้เกษตรกรอยากได้ราคาผลผลิตที่สูงขึ้น แต่เมื่อมีพ่อค้ามารับซื้อที่สวนในราคาที่ถูกลง ด้วยข้อจำกัดในด้านต่างๆ อาทิ แรงงาน ค่าใช้จ่าย ความสะดวก และอื่นๆ จึงส่งผลเกษตรกรยินดีขายผลผลิตให้แก่พ่อค้าที่เข้ามารับซื้อที่สวน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลกับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม พบว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามแตกต่างกัน มีแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามโดยรวมเฉลี่ยแตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01) เนื่องจากเกษตรกรที่มีประสบการณ์มากจะรู้การปลูกที่เหมาะสม มีแนวคิดใหม่ๆ ที่เรียนรู้จากประสบการณ์เดิม ทำให้สามารถนำมาพัฒนาการปลูกให้ดีขึ้นได้ แต่หากเป็นเกษตรกรที่มีประสบการณ์น้อย จะประสบปัญหาในการปลูกได้ง่ายกว่า ทำให้มีโอกาสในการเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้

จากการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจกับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม พบว่า รายได้จากการจำหน่ายส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามมีความสัมพันธ์ทางลบกับแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามรวมของเกษตรกร (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01) เนื่องจากเกษตรกรที่มีรายได้น้อย และไม่คงที่ สามารถเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้ แต่หากเกษตรกรมีรายได้ที่มาก และเพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัว จะยังคงปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) พื้นที่ปลูกของเกษตรกรเป็นพื้นที่ต่ำ ส่วนใหญ่เป็นบริเวณที่ราบ และลุ่ม ทำให้ในบางหมู่บ้านเมื่อเข้าช่วงฤดูฝนตกหนักส่งผลให้เกิดน้ำท่วมขังส่งผลเสียต่อผลผลิต ดังนั้น เกษตรกรจึงควรมีการขุดยกร่องปลูกให้สูงขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันน้ำท่วมขังในช่วงฤดูฝน

2) เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยสู่มตัวอย่างดินไปวิเคราะห์ จึงทำให้ไม่ทราบความเหมาะสมของดินที่ปลูก ดังนั้น เกษตรกรสามารถสู่มตัวอย่างดินไปตรวจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเองได้ เช่น

สถานีพัฒนาที่ดินนครศรีธรรมราช เป็นต้น เพื่อนำผลที่ได้จากการตรวจมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

3) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้สารเคมีในการกำจัดโรคและแมลง ซึ่งบางครั้งมีการใช้สารเคมีมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น เนื่องจาก เกษตรกรมีความคิดว่าอาจได้ผลเร็ว และชัดกว่าปริมาณเดิมที่ใช้อยู่ จึงทำให้ส่งผลเสียต่อสุขภาพของเกษตรกรเอง ดังนั้น จึงควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น เข้ามาดูแล และให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องของโรคและแมลงให้มากขึ้น รวมถึงการใช้สารเคมีชนิดต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ สามารถจัดการโรคและแมลงได้ถูกต้องและเหมาะสม

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาสภาพและแนวโน้มการปลูกส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ในพื้นที่ตำบลอื่นของอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2) ควรมีการศึกษาความต้องการของเกษตรกรในการเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม

3) ควรมีการศึกษาการตลาดของส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามของเกษตรกร ในอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

References

- Pisit Cheamnakarin. (2550). The Way to Achievement of Pomelo Plant cv. Khao Taeng Gua Study in Meung District, Chainat Province (*Master Dissertation*). Graduate School : Chandrakasem Rajabhat University.
- Rapeepun Changjai. (2555). Farmers' Opinions Towards the Good Agricultural Practice in Pomelo Source of Production Certification Process in Chainat Province (*Master Dissertation*). Graduate School : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Rattanachai Muangngam. (2558). Tubtim Siam Pomelo in Pak Phanang District. *Fruits Production Magazine*. 14, 22-25.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ตำบลบางสวรรค์
อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
FACTORS RELATED TO OIL PALM PLANTING OF FARMERS IN BANG SAWAN
SUBDISTRICT, PHRASAENG DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

ชนิตา ชุมศรี* สุพัตรา ศรีสุวรรณ** สุรินทร์ นียมางกูร***
Chanita Chumsri* Supattra Srisuwan** Surin Niyamangkoon***

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมัน และการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมัน กับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร และ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 220 คน คำนวณโดยสุทธาไร่ ยามาเน่ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 73.2 อายุเฉลี่ย 49.39 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.09 คน ประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 15.38 ปี พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 43.10 ไร่ พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 31.00 ไร่ จำนวนแรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4.21 คน รายจ่ายในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 100,858.50 บาทต่อปี และรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 338,366.36 บาทต่อปี เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันระดับมาก เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกปาล์มน้ำมันพันธุ์ลูกผสมเทเนอรา พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีการวางแผนปลูกปาล์มน้ำมันแบบสามเหลี่ยมด้านเท่า มีจำนวนผลผลิตเฉลี่ย 2,554.86 กิโลกรัมต่อไร่ และมีการจำหน่ายผลผลิตกับโรงงานสกัดปาล์มน้ำมัน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับแมลงที่เป็นศัตรูปาล์มน้ำมัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน

* Master of Science Program in Agriculture Extension, Faculty of Agriculture, Kasetsart University

** Department of Agriculture Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University

*** Department of Statistics, Faculty of Science, Kasetsart University

แรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมัน รายจ่ายในการปลูกปาล์มน้ำมัน และรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมัน มีความสัมพันธ์กับจำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 การเป็นสมาชิกกลุ่มปาล์มน้ำมัน มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มาของพันธุ์ปาล์มน้ำมัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และการเป็นสมาชิกกลุ่มปาล์มน้ำมัน มีความสัมพันธ์กับแหล่งจำหน่ายผลผลิตปาล์มน้ำมัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ปัญหาในการปลูกปาล์มน้ำมันที่พบคือ ต้นทุนการผลิตมีราคาสูง การระบาดของด้วงแรด และความผันผวนของราคาปาล์มน้ำมันที่จำหน่าย

คำสำคัญ: การปลูกปาล์มน้ำมัน; ความสัมพันธ์; จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study personal factor, economic factor, social factor, knowledge on oil palm planting and oil palm planting of farmers, 2) to study relationship between personal factor, economic factor, social factor, knowledge on oil palm planting and oil palm planting of farmers, 3) to study the problems and suggestions on oil palm planting. The samples consisted of 220 oil palm farmers in Bang Sawan Subdistrict, Phrasaeng District, Surat Thani Province, computed by Taro Yamane's formula. Data were collected by using interviewing schedule. Statistical analyses were frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum, maximum, and Chi-square test.

The result of the research revealed that most of the sampled farmers were male 72.3 percent. The average of age was 49.39 years old. The level of education was elementary. The average member of farm household was 4.09 persons. The average experience of oil palm planting was 15.38 years. The average agricultural area was 43.10 rais. The average area for oil palm planting was 31.00 rais. The average labor in oil palm planting was 4.21 persons. The average expenditure of oil palm planting was 100,858.50 Baht per year. The average income from oil palm planting was 338,366.36 Baht per year. Most of the farmers were not members of any group. The farmers had the knowledge on oil palm planting at the high level. Most of the farmers planted Tenera oil palm. Oil palm plantations were wetlands. The orientation of oil palm was an equilateral triangle. The average oil palm product was 2,554.86 kg./rai. The farmers sold their oil palm products to extraction plant.

From hypothesis testing, it was indicated that age had significant relationship with the insect pests of oil palm at 0.05 level of significance. Experience of oil palm planting, area for oil palm planting, labor in oil palm

planting, expenditure of oil palm planting and income from oil palm planting had significant relationship with the oil palm product at 0.01 level of significance. The group membership of oil palm had significant relationship with the source of oil palm varieties at 0.01 level of significance. And the group membership of oil palm had significant relationship with source of oil palm selling at 0.05 level of significance. The main problems of oil palm planting of the farmers were the expensive planting cost, the outbreak of rhinoceros beetle, and the fluctuations of oil palm price.

Keywords: Oil Palm Planting; Related; Surat Thani Province

1. บทนำ

ปาล์มน้ำมัน เป็นพืชน้ำมันที่มีศักยภาพการแข่งขันสูงกว่าพืชน้ำมันชนิดอื่น เนื่องจากให้ผลผลิตน้ำมันต่อหน่วยพื้นที่ได้สูงสุด สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย ทั้งการบริโภคและอุปโภค รวมไปถึงการนำมาใช้เป็นพลังงานทดแทน ทำให้ส่วนแบ่งในการผลิตน้ำมันปาล์มต่อน้ำมันพืชทั้งโลกมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วจนเป็นอันดับหนึ่งของโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา (Theera Eksomtramage, 2554 : 19)

สำหรับประเทศไทย ปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร โรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นมูลค่าปีละหลายหมื่นล้านบาท เมื่อพิจารณาพืชน้ำมันที่ผลิตโดยอาศัยวัตถุดิบภายในประเทศ อาทิเช่น งามะพร้าว ไร่ข้าว ถั่วเหลือง ฝ้าย ถั่วลิสง ข้าวโพด ทุเรียน และทานตะวัน จัดได้ว่าปาล์มน้ำมันมีศักยภาพในการผลิตเพื่อสกัดน้ำมันมาใช้ภายในประเทศ และส่งออกทำรายได้ให้กับประเทศสูงสุด (Theera Eksomtramage, 2554 : 19)

ภาคใต้ ถือเป็นแหล่งที่มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันมากที่สุดในประเทศไทย เนื่องจากมีสภาพภูมิอากาศที่เอื้อต่อการปลูกปาล์มน้ำมัน อีกทั้งยังมีอุตสาหกรรมต่างๆ ที่สามารถรองรับผลผลิตของเกษตรกรได้อย่างครบวงจร โดยในปี พ.ศ. 2557 มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งหมดประมาณ 3,548,308 ไร่ และต่อมาในปี พ.ศ. 2558 มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งหมดประมาณ 3,698,161 ไร่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา โดยจำนวนที่เพิ่มขึ้นนี้มาจากการปลูกเพิ่มในพื้นที่นาร้างและพื้นที่ว่างเปล่า รวมถึงการปลูกแทนการทำนาแก้งที่ขาดทุนในปี พ.ศ. 2555 และบางส่วนเป็นการปลูกทดแทนสวนปาล์มน้ำมันที่มีอายุมาก (Office of Agricultural Economics), (30 August 2016)

จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันมากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2558 มีพื้นที่ปลูกทั้งหมดประมาณ 992,761 ไร่ ให้ผลผลิต 2,830,362 ตัน และมีผลผลิตต่อไร่ 2,851 กิโลกรัม (Office of Agricultural Economics), (30 August 2016) ซึ่งนอกจากสภาพภูมิอากาศที่เอื้อต่อการปลูกปาล์มน้ำมันแล้ว จังหวัดสุราษฎร์ธานียังเป็นที่ตั้งของศูนย์วิจัยปาล์มน้ำมันสุราษฎร์ธานี ซึ่งทำหน้าที่ศึกษา วิจัย ปรับปรุงพันธุ์ และพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตปาล์มน้ำมันอีกด้วย โดยมีแหล่งปลูกปาล์มน้ำมันที่สำคัญ 5 อันดับแรก คือ อำเภอพระแสง อำเภอ

พูนพิน อำเภอกำแพงแสน อำเภอยะโฮรา และอำเภอยะนิง ตามลำดับ (Surat Thani Provincial Agricultural Extension Office), (15 August 2016)

อำเภอยะโฮรา มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งหมดประมาณ 116,248 ไร่ ซึ่งตำบลบางสวรรค์ เป็นตำบลที่มีการปลูกปาล์มน้ำมันมากที่สุด คือมีทั้งหมดประมาณ 64,669 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 55.63 ของพื้นที่ปลูกทั้งหมดในอำเภอยะโฮรา (Phrasaeng District Agricultural Extension Office), (28 August 2016) เนื่องจากตำบลบางสวรรค์มีสภาพดินที่อุดมสมบูรณ์ แสงแดดจัด และมีฝนตกชุกตลอดปี เหมาะแก่การเจริญเติบโตของปาล์มน้ำมัน แต่ในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรประสบปัญหาฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน ทำให้ปาล์มน้ำมันเกิดสภาวะขาดน้ำ ประกอบกับปุ๋ยบำรุงต้นปาล์มน้ำมันมีการปรับราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรบางส่วนจึงใส่ปุ๋ยในปริมาณที่ลดลง ไม่เพียงพอต่อความต้องการของปาล์มน้ำมัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ตำบลบางสวรรค์ อำเภอยะโฮรา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาแนวทางในการเพิ่มผลผลิตปาล์มน้ำมันอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับปาล์มน้ำมัน และการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ความรู้เกี่ยวกับปาล์มน้ำมันกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากับเกษตรกรที่มีรายชื่อขึ้นทะเบียนปลูกปาล์มน้ำมันปี พ.ศ. 2558 ในพื้นที่ตำบลบางสวรรค์ อำเภอยะโฮรา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 486 คน

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ตำบลบางสวรรค์ อำเภอยะโฮรา จังหวัดสุราษฎร์ธานี การคำนวณกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Yamane โดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิชนิดสุ่มเป็นสัดส่วน และวิธีการสุ่มแบบง่าย จำนวน 220 คน เครื่องมือที่ใช้ในเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 6 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ตอนที่ 3 ปัจจัยทางสังคม ตอนที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมัน ตอนที่ 5 การปลูกปาล์มน้ำมันของ

เกษตรกร และตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ทดสอบเครื่องมือโดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา และนำมาแก้ไขปรับปรุง หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ ครอนบาชส์-อัลฟา (Cronbach's alpha reliability coefficient) ของแบบสัมภาษณ์ ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมัน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.769 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าไคสแควร์ (Chi-Square Test)

5. ผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย ร้อยละ 73.2 มีอายุเฉลี่ย 49.39 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 59.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน และมีประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 15.38 ปี

ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 43.10 ไร่ มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 31.00 ไร่ มีจำนวนแรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 5 คน โดยมีรายจ่ายในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 100,858.50 บาทต่อปี และมีรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 338,366.36 บาทต่อปี

ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรส่วนมากไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 89.5 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ร้อยละ 66.4 และไม่เป็นสมาชิกกลุ่มแหล่งเงินทุนทางการเกษตร ร้อยละ 64.5

ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 89.1

การปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนมากปลูกปาล์มน้ำมันพันธุ์ลูกผสม เทเนอรา ร้อยละ 81.4 ได้รับพันธุ์ปาล์มน้ำมันจากแปลงจำหน่ายกล้าปาล์มน้ำมันเอกชนรายใหญ่ ร้อยละ 57.7 พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ร้อยละ 78.2 ลักษณะดินที่ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นดินร่วน ร้อยละ 53.2 มีการวางแผนปลูกปาล์มน้ำมันเป็นแบบสามเหลี่ยมด้านเท่า ร้อยละ 80.5 ระยะการปลูกปาล์มน้ำมัน 9x9 เมตร ร้อยละ 75.0 ขนาดหลุมปลูกปาล์มน้ำมัน 50x50x50 เซนติเมตร ร้อยละ 44.5 เกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีมากที่สุดในช่วงที่ปาล์มน้ำมันอายุ 3-4 ปี ร้อยละ 94.5 ปาล์มน้ำมันอายุ 10 ปี เป็นต้นไป มีอัตราการใส่ปุ๋ยมากที่สุด เฉลี่ย 103.31 กิโลกรัมต่อไร่ แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกปาล์มน้ำมันคือ น้ำฝน ร้อยละ 94.1 เกษตรกรไม่พบโรคที่เกิดกับปาล์มน้ำมัน ร้อยละ 40.5 แมลงที่เป็นศัตรูปาล์มน้ำมันมากที่สุดคือ ตัวแรด ร้อยละ 55.9 สัตว์ที่เป็นศัตรูปาล์มน้ำมันมากที่สุดคือ หนู ร้อยละ 77.3 เกษตรกรส่วนมากไม่กำจัดโรคและศัตรูปาล์มน้ำมัน ความถี่ใน

การเก็บเกี่ยวผลผลิตคือ 16-20 วันต่อครั้ง ร้อยละ 67.2 มีจำนวนผลผลิตเฉลี่ย 2,554.86 กิโลกรัม ต่อไร่ และจำหน่ายผลผลิตกับทางโรงงานสกัดปาล์มน้ำมัน ร้อยละ 72.7

จากการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยส่วนบุคคลกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ด้านแมลงที่เป็นศัตรูปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05) และประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน มีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ด้านจำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01)

จากการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยทางเศรษฐกิจกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร พบว่า พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน แรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมัน รายจ่ายในการปลูกปาล์มน้ำมัน และรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมัน มีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ด้านจำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01)

จากการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยทางสังคมกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มาของพันธุ์ปาล์มน้ำมัน และแหล่งจำหน่ายผลผลิตปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ)

จากการทดสอบสมมติฐาน ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร พบว่า ระดับความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05)

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร พบว่า ปัญหาของเกษตรกร คือ เกษตรกรได้รับพันธุ์ปาล์มน้ำมันไม่มีคุณภาพ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น การระบาดของด้วงแรด ความผันผวนของราคาปาล์มน้ำมันที่จำหน่าย สภาพอากาศแปรปรวนและภัยธรรมชาติ แรงงานขาดทักษะในการเก็บเกี่ยว และภาครัฐไม่ได้ส่งเสริมหรือให้ความช่วยเหลือเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะให้ภาครัฐเข้ามาส่งเสริมและคำแนะนำในการปลูกปาล์มน้ำมันแก่เกษตรกร และควรให้นักวิชาการเกษตรหมั่นลงพื้นที่สวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกร เพื่อทำการวิเคราะห์ดินและวิเคราะห์หีไบให้เกษตรกรใส่ปุ๋ยได้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และตรงตามความต้องการของปาล์มน้ำมัน รวมถึงการควบคุมดูแลราคาปัจจัยการผลิตและราคาผลผลิตปาล์มน้ำมันให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม และภาครัฐควรมีการประกันราคาปาล์มน้ำมันให้กับเกษตรกร

6. อภิปรายผล

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.39 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรได้ทำอาชีพปลูกปาล์มน้ำมันมาตั้งแต่ดั้งเดิม จึงยึดอาชีพนี้เป็นอาชีพหลักในการหาเลี้ยงครอบครัวตลอดมา ประกอบกับแรงงานรุ่นใหม่ส่วนใหญ่หันไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sakarin Bunrit (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 49.06 ปี ระดับการศึกษาของเกษตรกรส่วนมากอยู่ในระดับประถมศึกษา มีจำนวน

สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครอบครัวไทยในปัจจุบันมีการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเดียวมากขึ้น และเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 15.38 ปี

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 43.10 ไร่ มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 31.00 ไร่ มีจำนวนแรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 5 คน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานจ้าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดูแลรักษาตลอดจนการเก็บเกี่ยวผลผลิตปาล์มน้ำมันต้องอาศัยแรงงานจำนวนมาก เกษตรกรจึงต้องจ้างแรงงานจากภายนอกเพิ่มเติม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanwit Somwong (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในอำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เกษตรกรมีแรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นแรงงานจ้างมากกว่าแรงงานในครัวเรือน และเกษตรกรมีรายจ่ายในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 100,858.50 บาทต่อปี และมีรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมัน 338,366.36 บาทต่อปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในการปลูกปาล์มน้ำมันค่อนข้างสูง โดยเฉพาะค่าปุ๋ยและค่าจ้างแรงงาน อีกทั้งที่ผ่านมาเกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้งและฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน ทำให้ผลผลิตปาล์มน้ำมันลดลง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยทางสังคม พบว่า เกษตรกรส่วนมากไม่เป็นสมาชิกกลุ่มปาล์มน้ำมัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรไม่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนมองว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่มีความจำเป็นในการปลูกปาล์มน้ำมัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chulita Somkaew (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ตำบลท่าสะท้อน อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เกษตรกรส่วนมากไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใด ๆ ในการปลูกปาล์มน้ำมัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 15.38 ปี จึงมีโอกาสดำเนินการทดลองปลูกและเรียนรู้ด้วยตัวเอง ประกอบกับการได้รับคำแนะนำการปลูกปาล์มน้ำมันจากนักวิชาการเกษตรทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sakarin Bunrit (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำสวนปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในอำเภอนงส์ จังหวัดปทุมธานี พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการทำสวนปาล์มน้ำมันในระดับมาก

การปลูกปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรส่วนมากปลูกปาล์มน้ำมันพันธุ์ลูกผสมเทเนอรา ซึ่งเป็นพันธุ์ที่กรมวิชาการเกษตรแนะนำ มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีการวางแผนปลูกปาล์มน้ำมันแบบสามเหลี่ยมด้านเท่า สอดคล้องกับหลักการของกรมวิชาการเกษตร (Department of Agriculture, 2547 : 40) กล่าวว่า การวางแผนปลูกปาล์มน้ำมันแบบสามเหลี่ยมด้านเท่า จะทำให้ปาล์มน้ำมันได้รับแสงแดดสม่ำเสมอและให้จำนวนต้นมากกว่าแบบสี่เหลี่ยม 15.49 เปอร์เซ็นต์ ระยะการปลูกปาล์มน้ำมัน 9x9 เมตร ซึ่งเป็นระยะปลูกที่เป็นมาตรฐาน และมีขนาดหลุมปลูกปาล์มน้ำมัน 50x50x50 เซนติเมตร ปาล์มน้ำมันอายุ 3-4 ปี เกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมีมากที่สุด ปาล์มน้ำมันอายุ 10 ปี เป็นต้นไป มีอัตราการใส่ปุ๋ยมากที่สุด เฉลี่ย 103.31 กิโลกรัมต่อไร่ แมลงที่เป็นศัตรูปาล์ม

น้ำมันมากที่สุดคือ ดั่งวงแตร เนื่องจากพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม เมื่อฝนตกจะทำให้มีน้ำขัง เหมาะแก่การขยายพันธุ์ของดั่งวงแตร ซึ่งเกษตรกรส่วนมากมักละเลยการกำจัดดั่งวงแตร จึงอาจทำให้มีการระบาดของดั่งวงแตรเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรส่วนมากมีความถี่ในการเก็บเกี่ยวผลผลิต 16-20 วันต่อครั้ง และมีจำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 2,554.86 กิโลกรัมต่อไร่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในระยะเวลา 2 - 3 ปีที่ผ่านมาเกิดภัยแล้งและฝนทิ้งช่วง อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนเก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนถึงเวลาที่เหมาะสม ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากความจำกัดทางการเงิน และมีบุคคลภายนอกลักลอบเก็บเกี่ยวปาล์มน้ำมันของเกษตรกรอยู่บ่อยครั้ง จึงอาจทำให้คุณภาพและปริมาณผลผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรลดลง

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมัน ได้แก่ อายุ มีความสัมพันธ์กับแมลงที่เป็นศัตรูปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่มีอายุค่อนข้างมากนั้น ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นระยะเวลานาน จึงมีเทคนิคหรือวิธีการต่างๆ ในการป้องกันกำจัดแมลงที่เป็นศัตรูปาล์มน้ำมัน ทำให้เกษตรกรส่วนมากไม่พบแมลงที่เป็นศัตรูปาล์มน้ำมัน และประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน มีความสัมพันธ์กับจำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นระยะเวลานาน มีโอกาสลองผิดลองถูก และสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองได้ อีกทั้งเกษตรกรมีโอกาสดำเนินการข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการปลูกปาล์มน้ำมันจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง จนสามารถปลูกปาล์มน้ำมันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมัน ได้แก่ พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน จำนวนแรงงานในการปลูกปาล์มน้ำมัน รายจ่ายในการปลูกปาล์มน้ำมัน และรายได้จากการปลูกปาล์มน้ำมัน มีความสัมพันธ์กับจำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยทางเศรษฐกิจมีความเกี่ยวข้องกับดูแลรักษาปาล์มน้ำมันตลอดจนการเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายผลผลิต ซึ่งมีความสำคัญต่อจำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับเป็นอย่างมาก เกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันมาก ย่อมมีรายจ่ายในการปลูกปาล์มน้ำมันมากขึ้น โดยเฉพาะค่าปุ๋ย เนื่องจากปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่มีความต้องการปุ๋ยในปริมาณมาก และเกษตรกรที่มีจำนวนแรงงานมาก จะมีศักยภาพในการดูแลรักษาปาล์มน้ำมันและการเก็บเกี่ยวผลผลิตปาล์มน้ำมันที่มากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้ผลผลิตปาล์มน้ำมันมีมากขึ้นตามไปด้วย

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมัน ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มาของพันธุ์ปาล์มน้ำมัน และแหล่งจำหน่ายผลผลิตปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ) เนื่องจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะมีการเก็บเกี่ยวปาล์มน้ำมันที่เหมาะสม ทำให้ได้ปาล์มน้ำมันที่คุณภาพดี เกษตรกรจึงสามารถจำหน่ายผลผลิตให้กับโรงงานสกัดปาล์มน้ำมันได้

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันไม่มีความสัมพันธ์กับการปลูกปาล์มน้ำมัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันทางทฤษฎีอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเกษตรกรได้รับความรู้และคำแนะนำในการปลูกปาล์มน้ำมันจากนักวิชาการเกษตรและหน่วยงานต่างๆที่เข้ามาส่งเสริม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ด้านพันธุ์ปาล์มน้ำมัน เนื่องจากเกษตรกรส่วนมากซื้อพันธุ์ปาล์มน้ำมันจากแปลงจำหน่ายกล้าปาล์มน้ำมันของเอกชน ซึ่งอาจทำให้เกษตรกรบางส่วนได้รับพันธุ์ปาล์มน้ำมันที่ไม่มีคุณภาพหรือพันธุ์ปลอม ดังนั้น เจ้าหน้าที่ภาครัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดตั้งแหล่งจำหน่ายพันธุ์ปาล์มน้ำมันที่มีคุณภาพและได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง รวมถึงตรวจสอบแหล่งจำหน่ายพันธุ์ปาล์มน้ำมันของเอกชน เพื่อป้องกันการจำหน่ายพันธุ์ปาล์มน้ำมันที่ไม่มีคุณภาพหรือพันธุ์ปลอม

2) ด้านการปลูกปาล์มน้ำมัน เนื่องจากเกษตรกรมีอายุค่อนข้างมาก และมีแรงงานในครัวเรือนค่อนข้างน้อย ทำให้เกษตรกรต้องจ้างแรงงานจากภายนอกเพิ่มเติม ดังนั้น เจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาการทำสวนปาล์มน้ำมันให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการปลูกปาล์มน้ำมันให้แก่เกษตรกร เพื่อเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรในการปลูกปาล์มน้ำมัน และยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานของเกษตรกรได้อีกด้วย

3) ด้านการดูแลรักษาปาล์มน้ำมัน เนื่องจากเกษตรกรได้รับผลกระทบจากภาวะฝนทิ้งช่วงและความผันผวนของราคาปาล์มน้ำมัน ดังนั้น เกษตรกรควรมีแหล่งน้ำสำรองและวางระบบน้ำในสวนปาล์มน้ำมัน เพื่อให้ปาล์มน้ำมันได้รับน้ำสม่ำเสมอตลอดปี รวมถึงการปรับพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันให้เหมาะสมและทำร่องระบายน้ำในสวนปาล์มน้ำมัน เพื่อลดปัญหาการเกิดน้ำขังและลดความชื้นในสวนปาล์มน้ำมัน อันจะเป็นแหล่งขยายพันธุ์ของด้วงแรด

4) ด้านการเก็บเกี่ยวและจำหน่ายผลผลิตปาล์มน้ำมัน เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนจำหน่ายปาล์มน้ำมันดิบให้แก่แหล่งรับซื้อผลผลิต สาเหตุหนึ่งเนื่องจากแรงงานจ้างขาดทักษะในการเก็บเกี่ยว ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรไม่ผ่านมาตรฐานโรงงานสกัดปาล์มน้ำมัน เกษตรกรจึงต้องจำหน่ายผลผลิตให้กับลานเทปาล์มน้ำมันซึ่งรับซื้อในราคาต่ำกว่ามาตรฐาน ดังนั้น เจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดฝึกอบรมแรงงานให้มีศักยภาพในการเก็บเกี่ยวมากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพ สามารถจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมเกษตรกรให้เก็บเกี่ยวผลผลิตที่เหมาะสมตามมาตรฐานโรงงานสกัดปาล์มน้ำมัน เพื่อให้เกษตรกรได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพ สามารถจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของผลผลิตปาล์มน้ำมันที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ของเกษตรกร ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือพื้นที่อื่นที่มีสภาพใกล้เคียงกัน

2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาเทคโนโลยีการปลูกปาล์มน้ำมัน ของเกษตรกร ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือพื้นที่อื่นที่มีสภาพใกล้เคียงกัน

3) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการความรู้ในการป้องกันกำจัดโรคและศัตรู ปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือพื้นที่อื่นที่มีสภาพใกล้เคียงกัน

4) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการปลูก ปาล์มน้ำมันของเกษตรกร อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

References

- Theera Eksomtramage. (2554). *Oil Palm Breeding*. Bangkok : OS Printing House.
- Office of Agricultural Economics. (30 August 2016). *Forecasting of Agricultural Production*. [online]. Available Source : <http://www.oae.go.th/download/forecast/forecastofmarch59.pdf>
- Surat Thani Provincial Agricultural Extension Office. (15 August 2016). *Information on Registration of Farmers Planting Oil Palm*. [online]. Available Source : [http:// www.suratthani.doae.go.th/index2.htm](http://www.suratthani.doae.go.th/index2.htm)
- Phrasaeng District Agricultural Extension Office. (28 August 2016). *Area of Oil Palm Planting*. [online]. Available Source : <http://phrasaeng.suratthani.doae.go.th/homepage/index.php/palmphrasaeng>
- Sakarín Bunrit. (2555). Opinion on Oil Palm Plantation of Farmers in Nong Sua District, Pathum Thani Province. (*Master of Science*). Graduate School : Kasetsart University.
- Chanwit Somwong. (2552). Opinions on Oil Palm Growing of Oil Palm Planters in Thung Yai District, Nakhon Si Thammarat Province. (*Master of Science*). Graduate School : Kasetsart University.

Chulita Somkaew. (2552). Adoption of Oil Palm Cultivation of Farmers at Tambon Tarsatoh, Amphur Phunpin, Changwat Surat-Thani. (*Master of Science*). Graduate School : Kasetsart University.

Department of Agriculture. (2547). *Technical Oil Palm*. Bangkok : Ministry of Agriculture and Cooperatives.

**การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคม
เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน**
INTEGRATIVE PARTICIPATION OF GOVERNMENT AND CIVIL SOCIETY FOR
NATURAL RESOURCE MANAGEMENT IN NAN PROVINCE

ธีรทัศน์ โรจนกิจจากุล* พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ (ช่วยธานี)** อนูวัต กระสังข์***
TheeratasRojkitjakul PhramahaBoonlert Indapaño (Chuaytanee)
Anuwat Krasang

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.987 ประชากรได้แก่ บุคลากรภาครัฐและภาคประชาสังคม จำนวน 241 คน และกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 172 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของการมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่านนั้น ในภาพรวมทุกภาคส่วนในจังหวัดน่าน มีความตื่นตัวและให้ความสำคัญในเรื่องป่าไม้ในการบริหารจัดการ ปัจจุบันมีการตัดสินใจร่วมกัน

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัดจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านผลประโยชน์ โดยทางอ้อม เช่น การมีอากาศดี ชีวิตดีขึ้น ฝนตกตามฤดู น้ำไม่ท่วม การที่จำนวนป่าไม้ถูกทำลาย หรือมีจำนวนมากยิ่งขึ้น การประเมินเป็นไปตามกฎหมายซึ่งมีบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม แต่เมื่อการประเมินผลร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินผลโดยการช่วยตรวจสอบ

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน ภาครัฐและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน ตามลำดับ เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยด้านหลักสารานุกรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน โดยหลักสารานุกรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ ที่มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงในประเด็น ร่วมกันรับผลประโยชน์ (Y4) มีค่าเท่ากับ 0.749 ร่วมกันตัดสินใจ (Y2) มีค่าเท่ากับ 0.711 ร่วมกันวางแผน (Y1) มีค่าเท่ากับ .688 ร่วมกันประเมินผล (Y5) มีค่าเท่ากับ 0.681 ร่วมกันดำเนินงาน (Y3) มีค่าเท่ากับ 0.658

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล โดยการนำหลักธรรมที่ทำให้ทั้งส่วนภาครัฐและภาคประชาสังคมส่งเสริมและสนับสนุนให้การมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ นั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันได้แก่ ซึ่งกันและกันนั้น คือ หลักสารานุกรม 6 ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม ควรแสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ประพฤติดีมีคุณธรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง โดยการบอกกล่าวและแจ้งเตือนสิ่งที่เป็นประโยชน์ ด้วยความปรารถนาดี คิดทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ในการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ได้มาโดยชอบธรรม ด้วยการรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม และเคารพรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในจังหวัดน่าน เป็นไปอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การบูรณาการ, ภาคประชาสังคม, ทรัพยากรธรรมชาติ

ABSTRACT

The Objectives of this Research were: 1. To study the state of participation in natural resource management of civil society in Nan province, 2. To study factors influencing participation in natural resource management of civil society in Nan province.

and 3.To present an integrated model of government and civil society participation in natural resource management in Nan province.

Methodology was the mixed methods; The qualitative research collected data from 19 key informants, purposefully selected, with the structured in-depth interview, by face-to-face interviewing. Data were analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research collected data by questionnaires with reliability coefficient values at 0.987 from 172 samples who were Government and civil society personnel in Nan Province by simple random sampling and analyzed data by frequency, percentile, mean and standard deviation and analyzed relationship of Variables by Pearson Product Moment Correlation.

Findings were as follows:

1. General condition of involvement in planning for natural resource (forest) management between the public and civil society in Nan Province, by all means, all agencies in Nan Province were aware of and focused on forest management. Currently, there is a common decision making between the governmental agencies and civil society, for example, the provincial administration gives civil society the opportunity to participate in decision-making. Benefits gained indirectly such as the community had good, clean air, better life, seasonal rain, no floods and no forest was destroyed and forest was expanded. The operational assessment was carried out legitimately with outsiders participating in the process. The joint assessment of projects between the state and civil society was conducted for the verification purpose.

2. Factors affecting participation in natural resource management of civil society in Nan Province were that state and civil society in Nan Province were involved in the natural resource management at the moderate level. Considering the mean values from high to low were that the highest level was the benefit sharing, secondly the participatory operation, participatory decision-making, participatory planning, were at the high to low level respectively and the lowest level of participation was the participatory evaluation. The correlations were that Saraniyadhamma, virtue for fraternal living, had correlations with the interactively participatory natural resource management of state and civil society in Nan Province at the statistical significant level at 0.01. The high level of correlations were benefit sharing (Y4) was at 0.749, participatory decision-making (Y2) was at 0.711, participatory planning (Y1) was at 0.688, participatory evaluation (Y5) was at 0.681 and participatory operation (Y3) was at 0.658

3. Forms of participation in planning, decision-making, operation, benefits sharing and evaluation were to apply Saraniyadhamma 6, virtues for fraternal living, to enhance the effective and efficient participations in various activities between state and civil society. State and civil society should be humble and polite, respectful to each other, well behave to each other with good ethical morality, both in front and behind, by telling and informing good things with good wishes, by thinking of doing good things to society, sharing benefits gained lawfully directly and indirectly, obeying and keeping the laws, rules and regulations of society, respecting and listening to one another's opinions. These forms of participations would make the integrated participation of natural resource(forest) management between the state and civil society in Nan Province the sustainable management.

Keyword: Integrative, Participation, Civil Society, Natural Resource

1. บทนำ

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญต่อชีวิตมนุษย์เราอย่างมาก นั่นเป็นเพราะ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติขับเคลื่อนทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ไม่หมด อาทิ อากาศ แสง ฝน เป็นต้น, ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างทดแทนขึ้นใหม่ได้ อาทิ น้ำ ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า พืช ภูเขา เป็นต้น, ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป อาทิ แร่ธาตุชนิดต่างๆ ถ่านหิน น้ำมันปิโตรเลียม เป็นต้น ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาตินั้นมี 4 ประการ ดังนี้ คือ เป็นแหล่งที่มาของวัตถุดิบ และผลิตภัณฑ์, เป็นที่รองรับกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ และช่วยเกื้อกูลให้ชีวิตดำรงอยู่ได้, เป็นแหล่งรองรับของเสีย และของ เหลือเศษจาก ขบวนการผลิตและการบริโภค และให้ความรื่นรมย์แก่จิตใจของมนุษย์ เช่น ทิวทัศน์ ภูมิประเทศ ความงามของธรรมชาติ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติน้อยลงเรื่อยๆ เช่น ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหามลพิษทางเสียง ปัญหาภาวะเรือนกระจก การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนการเกิดหรือทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น แต่แต่ละประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อาทิ การใช้พลังงานทดแทน การออกมาตรการหรือแนวทางในการควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ การใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การนำวัสดุที่ใช้แล้วหรือเหลือใช้มาใช้ใหม่ เป็นต้น

จังหวัดน่านเป็นหนึ่งในจังหวัดของประเทศไทยที่ในอดีตมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อประมาณ 10 ปีให้หลังสภาพของภูเขาต่างๆของจังหวัดน่านกลับกลายเป็นภูเขาหัวโล้น ทำให้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ประชาชนน่านเป็นอย่างมาก (PrawitTantalanukul, 2555 : 11)โดยจังหวัดน่านนั้นถูกขนานนามว่าเป็นดินแดนล้านนา ซึ่งเป็นบริเวณที่เคยเป็น

อาณาจักรล้านนาอันดำรงอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1700 ถึงประมาณ พ.ศ. 2300 ปัจจุบันได้แก่พื้นที่ในจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย รวม 8 จังหวัดด้วยกัน กล่าวคือ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และพะเยา พื้นที่ทั้งหมดของอาณาจักรล้านนา ถ้าคำนวณออกมาเป็นตารางกิโลเมตรจะมีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 90,900 ตารางกิโลเมตร หรือหากเทียบเท่ากับพื้นที่ของประเทศไทยทั้งหมดคิดเป็นประมาณร้อยละ 17 ซึ่งบางท่านขนานนามว่า น่านนั้น “เป็นดินแดนล้านนาตะวันออก มีชื่อเรียกตามตำนานต่างๆ ว่า “กาวะราชนคร” และ “นันทสุวรรณนคร” บ้างก็เรียก “นันทบุรี”

สาเหตุที่ทำให้จังหวัดน่าน มีพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ลดลงนั้น เป็นเพราะประชาชนบุกรุกป่าเพื่อทำการเกษตร และมีการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชหรือข้าวต่างๆ มาเป็นการปลูก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์โดยสถิติการผลิตการเกษตรตามชนิดพืช (ระดับจังหวัด) ปีเพาะปลูก 2555/2556 ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดน่าน ระบุว่า ในจังหวัดน่านมีพื้นที่การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดในบรรดาการปลูกพืชการเกษตรทั้งหมด มีจำนวนมากถึง 40,748 ไร่ (Office of Nan province, 2558 : 6)

ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรการกุศล กลุ่มชุมชน ประชาชนชาวบ้านของจังหวัดน่านต่างให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก โดยหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดต่างมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติมากมาย เช่น ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดทำให้เกิดสภาวะมลพิษทั้งในปัจจุบันขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน, ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันในลักษณะของประชาสังคมเพื่อทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดน่านเกิดขึ้นมากมาย เช่น มูลนิธิฮักเมืองน่าน สมาคมบ้านหลวงหงป่า กลุ่มอนุรักษ์ป่าศิลาแลงมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำแต่การดำเนินการต่างๆ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมดังกล่าวในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังขาดการมีส่วนร่วมระหว่างกันทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปในทางต่างคนต่างทำมากกว่าที่จะร่วมมือกันส่งผลให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ไม่ประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ซึ่งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาสังคมให้เกิดประสิทธิภาพควรใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม อันได้แก่ หลักสาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) 6 ประการ ประกอบด้วย เมตตาทายกรรมเมตตาวิจิตรกรรมเมตตาโมกกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทิวัญญสามัญญตา

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน เพื่อให้ทราบถึงสภาพทั่วไปของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดน่าน ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน และนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัด

นาน เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด นำไปสู่การเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติดังในอดีต ทำให้ประเทศไทยมีพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น และนำพาไปสู่การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับโลกใบนี้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน” เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดของ Cohen, J.M. and Uphoff โดยกระบวนการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน (Cohen, J.M. and Uphoff, 1984 :219-222) รวมกับการศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรมอีก 1 ขั้นตอน จึงประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือการมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ (Benefit) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation) บูรณาการกับหลักสารานุกรม 6 (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) (PhaBrahmagunabhorn(P.A. Payutto, 2553 : 23-24) ประกอบด้วย เมตตากรรมร่วมกัน อนุรักษ์และดูแลป่าไม้ร่วมกัน เมตตาจริกรรม ร่วมกันบอกแจ้งเหตุเกี่ยวกับการดูแลป่าไม้ เมตตาโมโนกรรม คิดต่อและทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์แก่ธรรมชาติ สาธารณโภคี ร่วมกันใช้สอยและรับประโยชน์เท่าเทียมกัน สีสสามัญญตา เคารพกฎหมาย ระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ภูษีสสามัญญตา เคารพรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการทำวิจัย คือ พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐของจังหวัดน่าน อันได้แก่ (1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน (2) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน (3) องค์การบริหารส่วนตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน (4) เทศบาลตำบลศิลาแลง อำเภอบัว จังหวัดน่าน และ (5) องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน และภาคประชาสังคมในจังหวัด ประกอบด้วย (1) ตำบลศิลาแลง อำเภอบัว (กลุ่มอนุรักษ์ป่าศิลาแลง)

(2) อำเภอเมืองน่าน (มูลนิธิฮักเมืองน่าน) (3) อำเภอบ้านหลวง (สมาคมบ้านหลวงหวงป่า) และ (4) วัดในอำเภอสันติสุข 1 วัด (มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำ)

3.3 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน คือ (1) บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน จำนวน 123 คน (2) บุคลากรสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน จำนวน 5 คน (3) บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสวด อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน จำนวน 23 คน (4) บุคลากรเทศบาลตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน จำนวน 22 คน และ (5) บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่านจำนวน 24 คน รวม 5 แห่ง มีประชากรทั้งหมด 197 คน ภาคประชาสังคมในจังหวัด ประกอบด้วย (1) คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าศิลาแลง จำนวน 8 คน (2) บุคลากรที่ปฏิบัติงานในมูลนิธิฮักเมืองน่าน จำนวน 20 คน (3) คณะกรรมการสมาคมบ้านหลวงหวงป่า จำนวน 5 คน และ (4) คณะกรรมการมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำ จำนวน 11 คน รวม 4 กลุ่ม มีประชากรทั้งหมด 44 คน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงได้แก่ผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดน่านที่อยู่ในขอบเขตพื้นที่ตัวแทนจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดน่าน และประธาน/หัวหน้า ของประชาสังคมกลุ่มต่างๆ จำนวน 19 ท่าน

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 10 รูป/คน

4.วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน มีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า รวบรวม แยกแยะสังเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม, แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ, แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม,ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดน่าน,หลักพุทธธรรม เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม, ภาครัฐและนโยบายของภาครัฐในการจัดการทรัพยากรป่าไม้, ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรในจังหวัดน่าน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ แก่ไขตามข้อเสนอแนะและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

3. จัดทำร่างเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์พร้อมทั้งเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

4. นำเครื่องมือการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องและเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence)
5. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
6. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก)
7. **สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ** รวบรวมและประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล พร้อมทั้งสังเคราะห์จากข้อเสนอจากคำถามปลายเปิด ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ รวบรวม ถอดเทป และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
8. สรุปผลการวิจัย
9. จัดทำและสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 10 รูป/คน
10. อภิปรายผลการวิจัย
11. นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

5. ผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน สรุปรวมประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อ 1 ที่ว่า “เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน”

5.1.1 สภาพโดยทั่วไปในการมีส่วนร่วมการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน

ด้านการวางแผน จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่านนั้น ในภาพรวมทุกภาคส่วนในจังหวัดน่านมีความตื่นตัวในประเด็นเกี่ยวกับป่าไม้เป็นอย่างมาก โดยทุกภาคส่วนจะให้ความสำคัญในเรื่องป่าไม้เป็นลำดับต้นๆ จนเกิดวาระจังหวัดน่านขึ้นมา คือ “สร้างเมืองน่านน่าอยู่ คู่ป่าต้นน้ำ” และจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนตามโอกาสต่างๆ และตามขอบเขตของระเบียบ กฎหมายจะเอื้ออำนวย เช่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่านและกรมป่าไม้ได้จัดเวทีให้ภาคประชาสังคมแสดงความคิดเห็นในการวางแผนรวมถึงสรุปแนวทางร่วมกันอยู่เป็นประจำ องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านเชิญให้ตัวแทนหรือคณะกรรมการจากมูลนิธิฮักเมืองน่านเข้าไปมีส่วนร่วมโดยการ

แต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผน พัฒนาแผน ประเมินผลแผนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน องค์การบริหารส่วนตำบลสวดเชิญนายกสมาคมบ้านหลวงหวงป่าเป็นที่ปรึกษาของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ด้านการตัดสินใจ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า หากเป็นประเด็นที่ไม่ผิดกฎหมายนั้นปัจจุบันการตัดสินใจร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมได้มีการดำเนินการอยู่แล้วเช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมใน แต่การตัดสินใจนั้นต้องมีการวิเคราะห์แยกแยะ ข้อดี ข้อเสียในประเด็นต่างๆ เป็นอย่างดีเทศบาลตำบลศิลาแลง ก็เช่นกัน ได้ให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดให้มีการจัดเวทีประชาคม ซึ่งประกอบด้วยการประชุมของ ผู้นำของภาคประชาสังคม สมาชิก อบต. สมาชิกสภา อบต. คณะผู้บริหารของ อบต. โดยส่วนไหนที่เป็นประเด็นการตัดสินใจ จะมีการแยกตามสาระรายประเด็น เช่น ประเด็นเกี่ยวกับการปกครองจะเข้าที่ประชุมฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาสังคม) ส่วนประเด็นทางกฎหมายจะเข้าที่ประชุมส่วนของเทศบาลตำบลศิลาแลง เป็นต้นส่วนในประเด็นที่เป็นกรณีของพื้นที่ที่ผิดกฎหมายปัจจุบันยังไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากปัจจุบันในพื้นที่ของจังหวัดน่านที่เป็นเรื่องป่ายังไม่มีการตัดสินใจเพราะเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทั้งที่บางครั้งการกระทำนั้นเกิดประโยชน์กับการรักษาป่าและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน แต่ก็ไม่สามารถกระทำได้ ทำให้ภาคประชาสังคมเข้าถึงยากจนไม่อยากจะทำโดยเฉพาะมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำที่ตัดสินใจไม่เข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจกับภาครัฐ กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งพงษ์ อำเภอสันติสุข ซึ่งเป็นภาครัฐในพื้นที่โดยตรง

ด้านการดำเนินการ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า การดำเนินงานเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่านในภาพรวมนั้นเป็นไปได้ในทิศทางที่ดี ซึ่งภาพรวมในปัจจุบันมีการกระทำการดำเนินการร่วมกันอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น การจัดประชุมระดับจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การให้ใช้ห้องประชุมเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการประชุมกิจกรรมต่างๆ อันเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านได้เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องการให้ภาคประชาสังคมรู้สึกหวงแหนความเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของจังหวัดน่าน ส่วนปัญหาการดำเนินงานในพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้นั้นจากการประชุมร่วมกันของทั้งภาครัฐแต่ละส่วนงานของจังหวัด และภาคประชาคมของจังหวัดน่าน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดน่านเป็นประธาน นั้น มีข้อเห็นพ้องต้องกันว่าควรแก้ปัญหาพื้นที่ที่มีปัญหาโดยต้องแก้ปัญหากฎหมายเป็นเบื้องต้น การดำเนินการอื่นที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่จึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง

ด้านการรับผลประโยชน์ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า การรับผลประโยชน์นั้นในส่วนของารรับผลประโยชน์โดยตรงนั้น ภาครัฐไม่สามารถรับผลประโยชน์ได้โดยตรง เนื่องจากโดยปกติแล้วส่วนของภาครัฐจะไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่จะเป็นการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองมากกว่า ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติตนเอง ขณะที่การได้รับประโยชน์โดยอ้อมนั้นทั้งส่วนของภาครัฐและภาคประชาสังคมจะได้รับประโยชน์ได้เท่าเทียมกันแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และอยู่ภายใต้กฎระเบียบของชุมชน เช่น การมีอากาศดี ชีวิตดีขึ้น ฝนตกตามฤดู น้ำไม่ท่วม การที่จำนวนป่าไม่ถูกทำลาย หรือมีจำนวนมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

ด้านการประเมินผล การดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน พบว่า หากแยกตามภารกิจแล้วนั้นภาครัฐจะมีการประเมินผลในเชิงเอกสารอยู่เสมอผ่านการดำเนินการของโครงการหรือกิจกรรม เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีการเปิดโอกาสและดึงภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการอย่างเต็มที่โดยเป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับการประเมินซึ่งมีบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม แต่เมื่อการประเมินผลร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินผลโดยการช่วยตรวจสอบ หรือแสดงความคิดเห็นที่ประชุมเช่นเดียวเทศบาลตำบลศิลาแลงที่ให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลแต่ที่ไม่ใช่เชิงเอกสาร เป็นการดำเนินการตรวจสอบโดยการตั้งคณะทำงานของชุมชน เสนอปัญหาอุปสรรคและเรื่องอื่นๆ ในที่ประชุม ซึ่งมีทั้งที่เป็นการประชุมที่เป็นทางการการประชุมที่ไม่เป็นทางการ

การดำเนินการร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในจังหวัดน่านนั้น ภาครัฐและภาคประชาสังคมจะมีส่วนร่วมในการวางแผนมากที่สุดนั้นเป็นเพราะการดำเนินการในการวางแผนของแต่ละส่วนงานของภาครัฐนั้นจะเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการวางแผนทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจนั้นสามารถกระทำได้หลากหลายวิธี เช่น การประชุมระดับจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติการเวทีประชาคม การเชิญภาคประชาสังคมมาเป็นคณะกรรมการในการจัดทำแผน เป็นต้น ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้น มีแนวทางในการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย เช่น การให้ใช้ห้องประชุมเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการประชุมกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น ส่วนการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้นในภาพรวมการได้รับประโยชน์ภาครัฐจะไม่ได้รับโดยตรง เพราะภาครัฐเป็นเพียงการปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองนั้น ส่วนการได้รับประโยชน์ทางอ้อมนั้น ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมจะได้รับเท่าๆ กัน ส่วนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำงานนั้นในภาพรวมถือว่ายังมีส่วนร่วมน้อยที่สุดจากการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ประการ ฉะนั้นแล้วการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนั้นต้องมีความสอดคล้องตามลำดับ สมดุล และเกี่ยวเนื่องกัน โดยต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และกฎระเบียบของชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

5.1.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคม ในจังหวัดน่านตามหลักสารานีธรรม

พบว่า ภาครัฐและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่างๆรองลงมาได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการศึกษาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในการประชุมหรือสัมมนาที่เป็นทางการ ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน การแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) รองลงมาได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการหาวิธีการแก้ปัญหาของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดเขตป่าชุมชน ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านได้เข้าร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ(ป่าไม้) ที่หน่วยงานภาครัฐหรือภาคประชาสังคมจัดขึ้น รองลงมาได้แก่ ท่านเข้าร่วมในกิจกรรมการเฝ้าระวังติดตาม และแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในโครงการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านเห็นว่าการช่วยกันรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) เป็นการสร้างความสามัคคี การเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน รองลงมาได้แก่ ท่านเข้าร่วมในกิจกรรมการเฝ้าระวัง ติดตาม และแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านได้ติดตามกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านได้ติดตามกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนรองลงมาได้แก่ ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ของหน่วยงานภาครัฐที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ท่านเห็นว่าการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้นตามลำดับ

จากวัตถุประสงค์ข้อ 2 “เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน”

5.1.3 หลักสารณียธรรม 6 เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในจังหวัดน่าน

โดยการบูรณาการหลักสารณียธรรม 6 เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน บูรณาการโดยหลักสารณียธรรม 6 ประกอบด้วย 1) เมตตากรุณา (ร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้) 2) เมตตาจริกรรม (การช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์) 3) เมตตาโมกกรรม (ร่วมกันดูแลป่าไม้) 4) สาธารณโภคี (แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าไม้) 5) สีสสามัญญตา (มีระเบียบวินัยร่วมกันในการดูแลป่าไม้) และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา (ร่วมกันออกกฎ ทำข้อตกลง รักษาป่าไม้)

พบว่า การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน ตามหลักสารณียธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 5) สีสสามัญญตา (มีระเบียบวินัยร่วมกันในการดูแลป่าไม้) รองลงมาได้แก่ 6) ทิฏฐิสามัญญตา (ร่วมกันออกกฎ ทำข้อตกลง รักษา ป่าไม้) 1) เมตตากรุณา (ร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้) 2) เมตตาจริกรรม (การบอกกล่าวสิ่งที่เป็นประโยชน์) 3) เมตตาโมกกรรม (ร่วมกันดูแลป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ 4) สาธารณโภคี (แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าไม้) ตามลำดับ

ด้านเมตตากรุณา (ร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้) พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันขณะดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) รองลงมาได้แก่ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการของภาครัฐและภาคประชาสังคมใช้วาจาที่ไพเราะต่อกัน ตามลำดับ

ด้านเมตตาจริกรรม (การบอกกล่าวสิ่งที่เป็นประโยชน์) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการแจ้งข้อมูลหรือแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) รองลงมาได้แก่ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันขณะดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการของภาครัฐและภาคประชาสังคมใช้วาจาที่ไพเราะต่อกัน ตามลำดับ

ด้านเมตตาโมกกรรม (ร่วมกันดูแลป่าไม้) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภาครัฐดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) โดย

เน้นผลประโยชน์แก่ส่วนรวม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ภาครัฐการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมตรวจสอบการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ตามลำดับ

ด้านสาธารณโภคี (แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าไม้) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภาครัฐและภาคประชาสังคมได้ประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) อย่างเหมาะสม ตามลำดับ

ด้านสิทธิสามัญญตา(แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าไม้) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้)เป็นไปตามกฎระเบียบ กฎหมาย รองลงมาได้แก่ ภาครัฐมีการกระจายงบประมาณในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) อย่างเหมาะสม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ เจ้าหน้าที่/ตัวแทนของภาครัฐ และภาคประชาสังคมปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ ตามลำดับ

ด้านทวิรัฐสามัญญตา (ร่วมกันออกกฎ ทำข้อตกลง รักษา ป่าไม้) โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ภาครัฐและภาคประชาสังคมเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ การประชุม สัมมนา หรืออบรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นตามลำดับ

5.1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยด้านหลักสารานิยธรรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า หลักสารานิยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนี้ หลักสารานิยธรรม 6 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่านกล่าวคือ ที่มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงในประเด็นร่วมกันรับผลประโยชน์ (Y4)มีค่าเท่ากับ 0.749 ร่วมกันตัดสินใจ(Y2)มีค่าเท่ากับ 0.711 ร่วมกันวางแผน(Y1)มีค่าเท่ากับ .688 ร่วมกันประเมินผล (Y5)มีค่าเท่ากับ 0.681 ร่วมกันดำเนินงาน (Y3)มีค่าเท่ากับ 0.658

จากวัตถุประสงค์ข้อ 3 ที่ว่า “นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน”

5.1.5 รูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน

การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน มีด้วยกัน 5 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)2) การมีส่วนร่วม

ในการตัดสินใจ (Decision Making) 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) 4) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ (Benefit) และ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation) การมีส่วนร่วมโดยการให้หลักการที่สามารถเป็นสามารถทำให้ทั้งส่วนภาครัฐและภาคประชาสังคมระลึกถึงกัน คือ หลักสารณียธรรม 6 ประการ จะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้การมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ นั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อันได้แก่ 1) เมตตากรุณา (ร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้) 2) เมตตาวชิกรรม (การช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์) 3) เมตตาคมโนกรรม (ร่วมกันดูแลป่าไม้) 4) สาธารณโภคี (แบ่งปันผลประโยชน์จากป่าไม้) 5) สีสสามัญญตา (มีระเบียบวินัยร่วมกันในการดูแลป่าไม้) 5) ทิฏฐิสามัญญตา (ร่วมกันออกกฎ ทำข้อตกลง รักษาป่าไม้) ดังนี้

1. ด้านการวางแผน(Planning) โดยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอน ต้องควบคู่ไปกับการชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกันให้ชี้แนะในทุกโอกาสที่มีโอกาส โดยการประชุมหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่างๆ โดยการกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) จากการศึกษายุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีปฏิทินปฏิบัติงาน การประชุม และสัมมนา

2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน การแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) แก้ไขปัญหาพื้นที่ที่ผิดกฎหมาย ด้วยการแก้ไขกฎหมายที่ล้ำสมัย ภาครัฐกำหนดกฎหมายเป็นเขตอุทยานหรือเขตป่าสงวน โดยให้ภาคประชาสังคมร่วมตัดสินใจเลือกนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้)

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ภาครัฐให้การสนับสนุนการเข้าร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ(ป่าไม้) ที่หน่วยงานภาครัฐหรือภาคประชาสังคมจัดขึ้น โดยการจัดสรรงบประมาณการดำเนินการมีกิจกรรมการเฝ้าระวัง ติดตาม และแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ประสานงานระหว่างภาครัฐและชุมชนในกิจกรรมการดำเนินการต่างๆ ต้องสรรหางบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐอื่นจากภายนอกให้มีการสนับสนุน ส่งเสริมจากภาครัฐ

4. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ การให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงก่อนภาคประชาสังคมในพื้นที่อื่นๆ การดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดน่าน โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาเกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ทั้งนี้การดำเนินการให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นควรยึดหลักการเคารพความเห็นซึ่งกันและกัน ติดตามกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในการจัดสรรผลประโยชน์ของหน่วยงานภาครัฐที่สามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งและประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น และช่วยกันรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) เป็นการสร้างความสามัคคี การเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การได้ติดตามกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน การจัดสรรผลประโยชน์ของหน่วยงานภาครัฐที่

สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ช่วยกันรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการสร้างความสามัคคี การเคารพและยอมรับซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความล่าช้าของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การแจ้งข้อมูลหรือแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม แยกตามภารกิจ

6. อภิปรายผล

ในการอภิปรายผลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยและอภิปรายข้อค้นพบใหม่จากการทำวิจัยดังนี้

5.1.1 จากผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่าการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหากำหนดยุทธศาสตร์ โดยการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนที่ไม่เป็นการผิดต่อหลักกฎหมายในขณะที่การมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ นั้น ต้องควบคู่ไปกับการแสดงกิริยาที่ดีต่อกันไม่ว่าจะเป็นต่อหน้าหรือลับหลังก็ตาม หากมีอะไรที่สามารถชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกันให้ชี้แนะในทุกโอกาสที่มีโอกาส ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นการประชุมร่วมกันมากที่สุด ซึ่งการประชุมในแต่ละครั้งนั้น ต้องเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนแสดงความคิดเห็นได้เท่าเทียมกันด้วยความเคารพความเห็นซึ่งกันและกันร่วมในการคิดหาแนวทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ในด้านต่างๆ ในการกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) โดยการศึกษายุทธศาสตร์หรือนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

จากสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ในการประชุมหรือสัมมนาที่เป็นทางการควรให้สิทธิชุมชนในการจัดการป่าไม้เอง โดยการกระจายอำนาจ 2) ความเป็นทางการลดความสามารถและการเรียนรู้ลงเรื่อยๆ ฉะนั้นให้สนับสนุนกระบวนการศึกษาทางเลือกหรือใดๆ ก็ตามที่เอาชุมชนทั้งถิ่นเป็นเป้าหมายในการพัฒนา (ชุมชนบริการมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบริการชุมชน) และ 3) หากคำตอบความหลากหลายในสิ่งต่างๆ เพราะความหลากหลายเหล่านั้นจะเป็นคำตอบของความยั่งยืน 4) ก่อนมีการทำแผนงานควรมีการลงมามีเวทีในพื้นที่เพื่อรับฟังสภาพปัญหาที่แท้จริง แล้วให้ชุมชนในพื้นที่เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับแผนจากส่วนกลาง 5) องค์กร ชุมชนในพื้นที่ ควรมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงานในส่วนกลาง โดยต้องให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วย 6) หน่วยงาน องค์กร ภาคประชาสังคม หากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนต้องมีการศึกษาข้อมูลก่อนเสนอของบประมาณเพื่อบรรจุเข้าในแผนสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุขุมลย์ ประสมศักดิ์** ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ใน

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน” ผลการวิจัยพบว่า 1. การบูรณาการกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมกับแนวคิดทฤษฎีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อโดยตรงและให้ความสำคัญในฐานะที่มีบทบาทหลักในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามนโยบายของรัฐบาล และตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 นอกจากนี้ ควรให้องค์กรสงฆ์ องค์กรด้านสตรี และประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย ทั้งนี้โดยการนำกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักพุทธธรรมทั้ง 7 ประการ มาใช้ในการกำหนดแผนงานและโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่ประชาชนและองค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อไป และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนที่จะสร้างองค์ความรู้และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้นักเรียน เด็ก เยาวชน และ นักศึกษารวมทั้งเครือข่ายภาคประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่จะดำเนินตามแผนงานที่วางไว้ พบว่า การวางแผนการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ซึ่งได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ในเครือข่ายภาคประชาชน โดยมีองค์กรที่รับผิดชอบต่อ ส่วนการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบต่อของแต่ละกลุ่ม ให้สิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพเหมาะแก่การดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนสืบไป (Sukhunan Prasomsak, 2557)

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน ถึงแม้ว่าปัจจุบันกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐนั้นจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นแต่ก็ยังไม่เพียงพอจึงต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างครบถ้วน มีการเปิดเผยข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ภาคประชาสังคมใช้ประกอบการตัดสินใจผ่านกระบวนการวิเคราะห์แยกแยะ จนได้ข้อสรุปนำไปสู่การตัดสินใจการดำเนินโครงการต่างๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) จะเชิญภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่เสมอ บางครั้งภาคประชาสังคมจะให้การศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ผ่านกระบวนการตัดสินใจโดยคณะกรรมการมูลนิธิและระดับคณะกรรมการทำงาน/โครงการและการประชุมร่วมกันทั้งสองฝ่ายถึงอย่างไรก็ตามในการตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้นั้นปัจจุบันจะเน้นความถูกต้อง ตามระเบียบทุกขั้นตอน เพราะว่ากิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้จะได้รับความสนใจจากทุกฝ่ายมากและมีคนติดตาม ตรวจสอบ มากยิ่งขึ้น ส่วนในประเด็นที่เป็นกรณีที่เกิดกฎหมายไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากปัจจุบันในพื้นที่ของจังหวัดน่านที่เป็นเรื่องป่ายังไม่มีการตัดสินใจเพราะผิดกฎหมาย ปัจจุบันการตัดสินใจร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมนั้น ยังขาดการตัดสินใจร่วมกันเพราะระเบียบกฎหมายไม่เอื้ออำนวยต่างๆ ที่บางครั้งเกิดประโยชน์กับการรักษาป่า แต่ต้องมีระเบียบมากมาย ภาคประชาสังคมเข้าถึงยากจนไม่อยากจะทำซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา คำจตุ ด้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของ

กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (Kanjana Damjutti, 2557)

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน ในภาพรวมนั้นเป็นไปในทิศทางที่ดี ซึ่งภาพรวมในปัจจุบันมีการกระทำการดำเนินการร่วมกันอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น การจัดประชุมระดับจังหวัดในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การให้ใช้ห้องประชุมเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกในการประชุมกิจกรรมต่างๆ อันเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านได้เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องการให้ภาคประชาสังคมรู้สึกถึงห่วงแหนความเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของจังหวัดน่าน ส่วนปัญหาการดำเนินงานในพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้นั้นจากการประชุมร่วมกันของทั้งภาครัฐแต่ละส่วนงานของจังหวัด และภาคประชาคมของจังหวัดน่าน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดน่านเป็นประธาน นั้น มีข้อเห็นพ้องต้องกันว่าควรแก้ปัญหาพื้นที่ที่มีปัญหาโดยต้องแก้ปัญหากฎหมายเป็นเบื้องต้น การดำเนินการอื่นที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่จึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิเชียร รุจิธารงกุล ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทและกลไกของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทย” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ ไม่ได้ใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยครบ 7 ขั้นตอน คือ (1) การได้รับข้อมูลข้อเท็จจริง (2) การได้แสดงข้อคิดเห็น (3) การร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา (4) การร่วมวางแผนแก้ปัญหา (5) การร่วมดำเนินการแก้ปัญหา (6) การร่วมรับประโยชน์และ (7) การร่วมติดตามประเมิน ควบคุมการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาซึ่งใช้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

โดยเฉพาะการประเมินโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐไม่จริงจังเป็นเพียงการสร้างภาพในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามข้อบังคับของกฎหมายเท่านั้น เพราะยังไม่มีกฎหมายเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม การกำหนดแนวปฏิบัติที่ถูกต้องและบทลงโทษโดยเด็ดขาด ตลอดจนประชาชนไม่เข้าใจแนวทางปฏิบัติการมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอนอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและร่วมรับประโยชน์จากการใช้ที่ดิน นอกจากนี้ภาครัฐและภาคเอกชนไม่ได้ให้ข้อเท็จจริงด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งประชาชน ไม่มีจิตสำนึกเข้าร่วมแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ส่วนฝ่ายปฏิบัติการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้สำเร็จและพึงพอใจเพียงปานกลาง โดยมีลำดับการใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ภาครัฐใช้มากที่สุด ถัดลงมาคือ ภาคประชาสังคม และน้อยที่สุดคือ ภาคเอกชน (Wichain Rujidhamrongkul, 2557)

ด้านการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาค

ประชาสังคมในจังหวัดน่าน ภาครัฐไม่สามารถรับผลประโยชน์ได้โดยตรง เนื่องจากโดยปกติแล้วส่วนของภาครัฐจะไม่สามารถรับผลประโยชน์โดยตรงจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่จะเป็นการได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองมากกว่า ซึ่งถือว่าการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติของตนเอง ขณะที่การได้รับประโยชน์โดยอ้อมนั้นทั้งส่วนของภาครัฐและภาคประชาสังคมจะได้รับประโยชน์ได้เท่าเทียมกันแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และอยู่ภายใต้กฎระเบียบของชุมชน เช่น การมีอากาศดี ชีวิตดีขึ้น ฝนตกตามฤดู น้ำไม่ท่วม การที่จำนวนป่าไม่ถูกทำลาย หรือมีจำนวนมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุญเพ็ง วงศ์หน่อบุญธรรม** ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้:กรณีศึกษาประชาชนในเมืองไซทานี นครหลวงเวียงจันทน์” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ในระดับปานกลาง (Bounpheng Vongnoubontham, 2550)

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน แยกตามภารกิจแล้วนั้นภาครัฐจะมีการประเมินผลในเชิงเอกสารอยู่เสมอผ่านการดำเนินการของโครงการหรือกิจกรรม เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีการเปิดโอกาสและดึงภาคประชาสังคมเข้ามารู้และมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการอย่างเต็มที่โดยเป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับการประเมินซึ่งมีบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม แต่เมื่อการประเมินผลร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคมนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินผลโดยการช่วยตรวจสอบ หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมเช่นเดียวเทศบาลตำบลศิลาแลงที่ให้ภาคประชาสังคมเข้ามีส่วนร่วมในการประเมินผลแต่ที่ไม่ใช่เชิงเอกสาร เป็นการดำเนินการตรวจสอบโดยการตั้งคณะทำงานของชุมชน เสนอปัญหาอุปสรรคและเรื่องอื่นๆ ในที่ประชุม ซึ่งมีทั้งที่เป็นการประชุมที่เป็นทางการการประชุมที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กาญจนา คำจตุ** ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในระดับติดตามผลการดำเนินโครงการต่างๆ ของกรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (Kanjana Damjutti, 2557)

5.1.2 การบูรณาการหลักสราณียธรรม 6 เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในจังหวัดน่าน

พบว่า การมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่าน ตามหลักสราณียธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่าการปฏิบัติ โดยการให้แนะนำที่ดี เจตนาดีที่หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรการกุศล กลุ่มชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ของจังหวัดน่านต่างให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก โดยหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดต่างมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติมากมาย เช่น ยุทธศาสตร์

เกี่ยวกับการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมิให้เกิดสภาวะมลพิษทั้งในปัจจุบันขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดน่าน เป็นต้น นอกจากนี้มีการรวมตัวกันในลักษณะของประชาสังคมเพื่อทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดน่านเกิดขึ้นมากมาย เช่น มูลนิธิฮักเมืองน่าน สมาคมบ้านหลวงหวงป่า กลุ่มอนุรักษ์ป่าศิลาแลงมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำแต่การดำเนินการต่างๆ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมดังกล่าวในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังขาดการมีส่วนร่วมระหว่างกันทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปในทางต่างคนต่างทำมากกว่าที่จะร่วมมือกันส่งผลให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ไม่ประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิเชียร รุจิธามรงค์ ได้วิจัยเรื่อง** “บทบาทและกลไกของภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของไทย” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยครบ 7 ขั้นตอน คือ (1) การได้รับข้อมูลข้อเท็จจริง (2) การได้แสดงข้อคิดเห็น (3) การร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา (4) การร่วมวางแผนแก้ปัญหา (5) การร่วมดำเนินการแก้ปัญหา (6) การร่วมรับประโยชน์ และ (7) การร่วมติดตามประเมิน ควบคุมการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนา ซึ่งใช้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะการประเมินโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐไม่จริงจึงเป็นเพียงการสร้างภาพในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามข้อบังคับของกฎหมายเท่านั้น เพราะยังไม่มีกฎหมายเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม การกำหนดแนวปฏิบัติที่ถูกต้องและบทลงโทษโดยเด็ดขาด ตลอดจนประชาชนไม่เข้าใจแนวทางปฏิบัติการมีส่วนร่วม 7 ขั้นตอนอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและร่วมรับประโยชน์จากการใช้ที่ดิน นอกจากนี้ภาครัฐและภาคเอกชนไม่ได้ให้ข้อเท็จจริงด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งประชาชน ไม่มีจิตสำนึกเข้าร่วมแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ส่วนฝ่ายปฏิบัติการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้สำเร็จและพึงพอใจเพียงปานกลาง โดยมีลำดับการใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ภาครัฐใช้มากที่สุด ถัดลงมาคือ ภาคประชาสังคม และน้อยที่สุดคือ ภาคเอกชน (Wichain Rujidhamrongkul, 2557)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) **ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน** ควรมีการประชุมเชิงสร้างสรรค์โดยภาครัฐแสดงบทบาทที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการร่วมกัน

2) **ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ**ควรให้ภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) เพื่อช่วยกันตรวจสอบและตรวจตราการกระทำการเกี่ยวกับป่าไม้

3) **ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน** ควรเน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องการให้ภาคประชาสังคมรู้สึกถึงห่วงหาพันความเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของจังหวัดน่าน

4) **ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์** ควรทำงานเป็นลักษณะเครือข่ายเพื่อสามารถเชื่อมการดำเนินงานระหว่างองค์กร หน่วยงาน หรือส่วนอื่นได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันภาครัฐและภาคประชาสังคมจะได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) โดยเท่าเทียมกันแต่อยู่ภายใต้กฎระเบียบของชุมชน

5) **ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล** ควรร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) **ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน** โดยภาครัฐแสดงบทบาทที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการร่วมกัน เช่น การใช้ค่าธรรมเนียมมากกว่าการรับฟังความเห็นซึ่งกันและกัน ดังนั้นการประชุมร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมควรเป็นการประชุมเชิงสร้างสรรค์ ปราศจากซึ่งอคติต่อกัน แสดงความคิดเห็นด้วยความจริงใจและสุภาพ

2) **ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ** โดยการร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน ในส่วนของภาคประชาสังคมจะเป็นการช่วยกันตรวจสอบและตรวจตราการจัดกระทำกรเกี่ยวกับป่าไม้มากกว่า โดยมีกฎหมายเกี่ยวกับการประเมินซึ่งมีบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม

3) **ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน** โดยการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนในประเด็นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ โดยชุมชนต้องจัดทำโครงการ กำหนดกิจกรรม วิธีดำเนินงาน ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านดำเนินงานผ่านคณะกรรมการเสนอเสนอมายังกรมป่าไม้เพื่อขออนุมัติงบประมาณการดำเนินโครงการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่านได้เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นอย่างมาก เพราะต้องการให้ภาคประชาสังคมรู้สึกถึงห่วงหาพันความเป็นเจ้าของร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของจังหวัดน่าน เช่น ให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ เป็นต้น

4) **ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์** โดยการทำงานเป็นเครือข่ายสามารถเชื่อมระหว่างองค์กร หน่วยงาน หรือส่วนอื่นได้เป็นอย่างดี ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมจะได้รับประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) โดยเท่าเทียมกันแต่อยู่ภายใต้กฎระเบียบของชุมชน

5) **ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล** การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้) ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในจังหวัดน่าน เพื่อช่วยกันตรวจสอบและตรวจตราการจัดกระทำกรเกี่ยวกับป่าไม้ โดยมีกฎหมายและบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาเกี่ยวกับ พุทธวิธีที่มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของภาคประชาสังคม
- 2) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การบูรณาการภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- 3) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามหลักพุทธธรรม
- 4) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อการแก้ปัญหาจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นโดยภาคประชาสังคม
- 5) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประชาชน

References

- BounphengVongnoubountham. (2550). People’s Participation in Forest Resources Management: A Case Study of People in Xaythany District in the Capital of Vientiane. (*Doctoral Dissertation*). Chiang mai : Chiang mai University.
- Cohen. J.M. and Uphoff. (1984). *The Cornell Rural Development Participation Project*. Rural Development Review.
- KanjanaDamjutti. (2557). The Buddhist Promoting Method Community Leader’s Participation in The Local Administration of Bangkok Metropolitan.(*Doctoral Dissertation*). Bangkok :Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Office of Nan province. (2558). *Nan Provincial Development Plan B.C. 2558 – 2561*. Nan :Office of Nan province.
- PhaBrahmagunabhorn(P.A. Payutto).(2553). *A Constitution for Living*. Bangkok : Printed at Sahadhammika.
- PrawitTantalanukul. (2555). *Nan Chronicles : Issue Watphrathatchaehaeng*. Chiangmai :Chiangmaisangsil Printing
- SukhumanPrasomsak. (2557). The Participation Strategy of People Regarding The Buddhism Moral Code in Environmental Management of Provincial Administration Organization in The Upper Central Provinces (*Doctoral Dissertation*).Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wichain Rujidhamrongkul. (2557).The Roles and Mechanisms of Government, Private sector and Civil society in Solve environmental problems of Thailand. (*Doctoral Dissertation*).Bangkok:Ramkhamhaeng University.

แหล่งน้ำชุมชน: การพัฒนารูปแบบการจัดการระบบนิเวศทางวัฒนธรรมของชุมชนใน
ภาคอีสานตอนล่าง

COMMUNITY WATER RESOURCES: DEVELOPMENT OF A CULTURAL
ECOSYSTEM MANAGEMENT MODEL IN THE COMMUNITIES OF SOUTHERN
ISAN

พระครูปริยัติชโยดม* โฆสิต พงษ์สร้อย** สุรพงษ์ คงสัตย์***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แหล่งน้ำชุมชน : การพัฒนารูปแบบการจัดการระบบนิเวศทางวัฒนธรรมของชุมชนในภาคอีสานตอนล่าง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา การพัฒนารูปแบบการจัดการระบบนิเวศทางวัฒนธรรมของแหล่งน้ำชุมชนในภาคอีสานตอนล่าง ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2557 ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ทำการศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบโดยการสำรวจ สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ จากแหล่งน้ำชุมชนทั้ง 6 แห่งในพื้นที่ 3 จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนยังประสบกับปัญหาจากการใช้น้ำหลายประการ ทั้งการขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค และการเกษตร แหล่งน้ำต้นเขินขำรูด น้ำท่วม น้ำไม่มีคุณภาพ รวมถึงปัญหาน้ำเน่าเสียในเขตชุมชนการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง ทั้งพื้นที่การเกษตรนอกเขตและในเขตชลประทาน ขาดแหล่งเก็บกักน้ำส่วนเกินในฤดูฝนและขาดระบบการจัดสรรน้ำในกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากการมีน้ำเป็นปริมาณมากในภาคการเกษตรการใช้น้ำในพื้นที่ชลประทานมีประสิทธิภาพต่ำ

คำสำคัญ: แหล่งน้ำ ชุมชน การพัฒนา การจัดการระบบนิเวศทางวัฒนธรรม

ABSTRACT

The aims of this qualitative investigation are: 1) to study the history of water resource management in Southern Isan; 2) to study the current conditions and problems with water resource management in Southern Isan; and 3) to develop a cultural ecosystem management model for water resources in the communities of Southern Isan. Data for this investigation was gathered from

* คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*** คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

December 2013 using documentary research and field study. The three provinces chosen for further investigation were Chaiyaphum, Nakhon Ratchasima and Buriram. The results show that people in the three provinces are presented with a number of problems concerning water resource management. These include insufficient supply of water for both consumption and agriculture, disrepair of water storage facilities, flooding, poor water quality, lack of available water in the dry season. For these reasons there is a low level of efficiency in the area.

Keywords: Water Resources, Community, Development, Cultural Ecosystem Management

1. INTRODUCTION

Humans have an extremely close relationship with the natural environment during their everyday life, just as all other species of animal. However, humans do not always treat the natural environment with the required care and respect.

Water is a necessity for human life. We need clean water in order to remain in good health and humans can only go without water for 3-5 days. The human body is approximately 70% water and it is vital that all water we consume is of a suitable quality for our bodies, free from chemicals and toxins. A healthy adult human requires about eight glasses of water per day (240cc/glass).

Water is a naturally occurring resource found in all three states of existence. The water cycle begins with water in the seas, oceans and rivers, which evaporates into water vapour and is stored in the atmosphere. Once the temperature falls, the water vapour is transformed back into liquid state and falls to Earth in the form of snow, rain, hail or mist. A portion of the fallen water will be collected by plant life (interception storage), another portion will sink or soak into the soil, a further portion will re-evaporate into the atmosphere and the remainder will flow downwards according to the contours of the Earth.

There are four categories of water on the planet: atmospheric water, surface water, groundwater and chemical water. Surface water is the category most visible to humans and consequently most important to human society. When on the surface, water flows downwards in one of two ways: sheet flow (in shallow 'sheets' according to the contours of the Earth) or channel flow (in deeper channels, such as canals, rivers and streams). At points in the journey of water, it is

collected in natural or man-made spaces, such as rivers, reservoirs, swamps and marshes. These have been important to societies throughout history as sources of drinking or cleaning water, communications networks and natural defences.

Nowadays, the quantity of water required for consumption, agriculture and industry is higher than ever before, and increasing. However, the quantity of water available for use is reducing. This situation has caused an increase threat of drought and water shortages. It is therefore crucial to manage water resources carefully and efficiently to minimise water shortage problems.

The International Decade for Action ‘Water for Life ‘2005-2015’ has recently come to an end and the world has come to a realisation of the need to ‘apportion diminishing supplies between ever-increasing demands’. (United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). October 2016] The accepted international model for this is a holistic approach: Integrated Water Resource Management (IWRM) (Figure 1). 'IWRM is a process which promotes the co-ordinated development and management of water, land and related resources, in order to maximize the resultant economic and social welfare in an equitable manner without compromising the sustainability of vital ecosystems'. (Hassing, J., Ipsen, N., 2009) The crucial objective of water resource management is sustained yields. (Jaroensin, A., 2000)

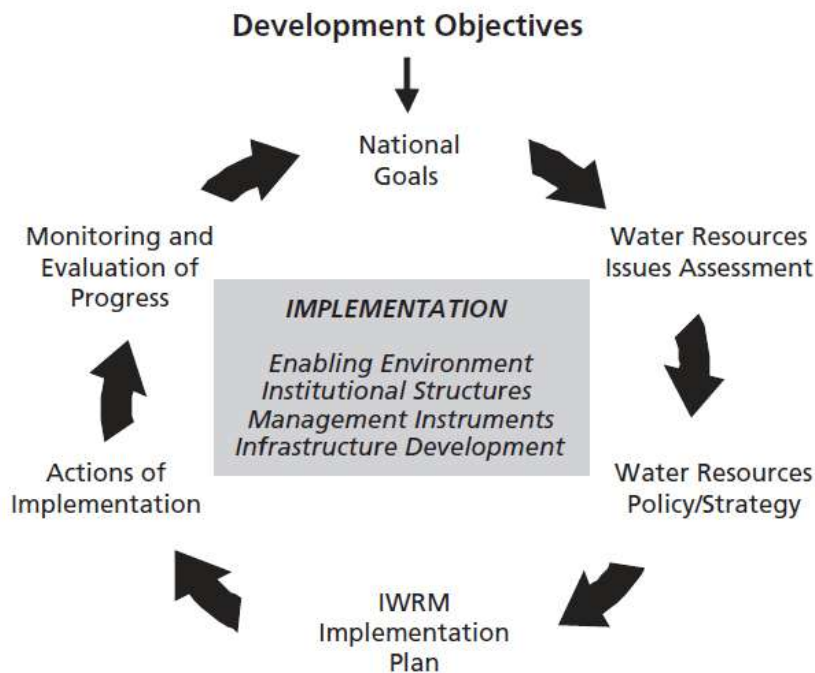


Figure 1. Stages in IWRM planning and implementation (Source: UNDESA, 2014)

For the most effective management of water resources, it is important to secure community backing and participation. This requires a series of nine components: 1) Intent and teamwork from members of the local community; 2) sense of ownership in the local community; 3) understanding of the important issues; 4) able leadership; 5) suitable size of water resources for size of community; 6) knowledge support from government institutions; 7) rules and regulations for community organisations; 8) community representatives involved in planning, implementation and evaluation of policy; 9) model for continuous community participation. (Becu, N., Perez, P., Walker, A., Barreteau, O. and Le Page, 2003)

Northeastern Thailand (Isan) is a region with many different types of water resource but there is little education about the methods of water resource management available to local communities. In past initiatives, the primarily agricultural society has been educated in methods of irrigation but little knowledge of holistic water management or IWRM on the basis of local participation has been taught. For these reasons, the researchers were keen to investigate water resource management in Isan and disseminate knowledge of internationally accepted methods to the local communities.

2. RESEARCH METHODOLOGY

The aims of this qualitative investigation are: 1) to study the history of water resource management in Southern Isan; 2) to study the current conditions and problems with water resource management in Southern Isan; and 3) to develop a cultural ecosystem management model for water resources in the communities of Southern Isan. Data for this investigation was gathered from December 2013 using documentary research and field study. The research model was based on guidelines outlined by Nisa Chuto. (Chuto, N., 2008) The research area was selected purposively according to two main criteria: 1) the community was over 100 years old with over 200 homes and had developed over time, while original resources remained in a good condition; 2) there was an ecosystem management policy in place, including management of water resources. The three provinces chosen for further investigation were Chaiyaphum, Nakhon Ratchasima and Buriram. The individual communities are detailed in table 1. Research

respondents were purposively selected from the population of the communities chosen and divided into three categories. The composition of each informant group is detailed in table 2.

Province	Community
Chaiyaphum	Rawe Swamp, Nong Bua Rawe, Nong Bua Rawe District Ampan Swamp, Ban Tal, Bamnet Narong District
Nakhon Ratchasima	La Han Luk Nok Swamp, Ban Lueam, Ban Lueam District Samrong Swamp, Samrong, Gaeng Sanam Nang District
Buriram	Huai Yang Reservoir, Don Arang, Nong Kee District Nong La Han Sai Reservoir, Nong La Han Sai

Table 1. Communities studied during this investigation

Group	Individuals	Number
Key Informants	Government representatives	18
	Private sector representatives (Industrialists and Agriculturalists)	12
	Community Leaders	18
Casual Informants	Workers of the irrigation department, householders, people with knowledge of local water resources	78
General Informants	Local residents and people in similar communities	20

Table 2. Informants providing data for this investigation

Data in the field were collected by basic survey, participant and non-participant observation, structured and unstructured interview and focus group discussion. Observations were conducted according to the research principles of Sin Panpinit and interviews were conducted following the suggestions of Supang Chantavanit. All data was validated using a triangulation method. The verified results were then categorised according to the three research aims and analysed by typological analysis and analytic induction. The results are presented here as a descriptive analysis.

3. RESULTS

Rawe Swamp (Figure 1) covers 1,750 rai and three communities. It is a natural water resource and home to the native giant freshwater prawn, which is used to produce a number of famous local specialties. The water from the swamp is piped to the homes of the three local communities (Supanee Pumpuang, personal communication, 2014).



Figure 1. Rawe Swamp, Nong Bua Rawe, Nong Bua Rawe District

The residents in the local area are primarily farmers. During the dry season, the farms do not yield any crops and there has been considerable internal migration to seek work. This has had a negative impact on families in the region and local leaders have secured government sponsorship to train farmers in other occupations. These include weaving, mushroom harvesting and making herbal rice noodles. Locals have thus had to study in different fields to maintain their standard of living (Kanokwan Jannamsai, personal communication, 2015).

As a result of poor farming techniques and limited agricultural knowledge, the farmers have used a lot of infertile local forest area. In order to grow crops on this land, they have been forced to use large quantities of organic and chemical fertilisers, which are expensive. Consequently, the local government has initiated training in financial management, including the opening of household current accounts. There has also been training in the creation of multi-purpose herbal products made from locally sourced kaffir lime, butterfly pea, turmeric and

tamarind paste. They have also created 200 litre coal-burning drums to make the production processes more efficient and reduce costs.

Rawe swamp is a large body of natural water, which is primarily used for agricultural work and aquaculture (prawn-raising). The area is being developed for tourism because it is on the major route to the Sai Tong National Park. The area around the swamp is suitable for tourist accommodation due to the shady atmosphere created by many trees. Additionally, in the hot season, many migratory birds flock to the swamp. The local government has received funding for its project of “developing the people, developing work and developing the community”. This began as part of a 2009 project of 84 districts across Thailand to care for local forests using self-sufficient methods.

In the past the Nong Bua Rawe area was extremely fertile, especially in terms of forests. However, as the local communities developed, the area and the resources were affected. The changes in the community can be described in three distinct periods. Pre-1974, the area was thick rainforest and communities were concentrated on the mountainsides and near water sources. Lifestyle was basic and locals worked in agriculture. From 1975 to 1986, urban society was developed. Roads were constructed and communications networks were improved. Locals relocated nearer to urban centres because their products sold better. However, during this period, there was deforestation and an increased use of chemicals in farming. Additionally, farmers started borrowing money from the banks, causing many locals to be in debt. Electricity, piped water, radio signals and telephone networks also made lives more convenient. From 1987 to 2009 there was further development according to principles of self-sufficiency. This included the digging of canals and construction of roads. Cooperative networks were established to educate locals in suitable, self-sufficient lifestyles and government welfare schemes were established (Phrakru Suwimon Pawanakun, personal communication, 2015).

The residents living near Ampan Swamp (Figure 2) continue to suffer from a lack of sufficient water for consumption and agriculture. There are also seasonal problems of both drought and flooding, as well as low water quality. There is insufficient water storage during the rainy season to ensure adequate water levels in the dry season. The biggest problems are felt in the urban areas, industrial zones and residential developments. A number of water sources are located within a national park and are consequently inaccessible. There is a lack of people with the

required knowledge to address community resource management problems and there is also an insufficient budget to make major changes. There is no systematic plan of water usage and management for the private and industrial sectors.



Figure 2. Ampan Swamp, Ban Tal, Bamnet Narong District

Aside from the national observance of Buddhism, there are also local beliefs related to water in the area that influence society. One important aspect of the belief system is the respect of spirits. Locals believe that spirits protect and drive the area, including the spirits of ancestors, field spirits, wood spirits and water spirits. *Tao Luang Kong* or *Ta Luang Kong* is a holy water spirit over 2,000 years old. There have been local tales of residents hearing traditional Thai music, specifically *pipat* ensemble pieces (a favourite of the spirit), coming from the waters of Ampan Swamp. It is believed that these sounds help keep the community at peace. As a result of these beliefs, there is an annual ceremony in the sixth month of the Thai calendar to pay respect to *Tao Luang Kong*. This link between spirituality and the water has caused many locals to seek water from Ampan Swamp to help cure disease and bless crops. It is important then, not only for the quality of the water but also for the preservation and respect of people's beliefs that the water is not contaminated (Wutinan Pramajorn, personal communication, 2013).

La Han Luk Nok Swamp (Figure 3) is surrounded by Ban None Bradu to the North, Ban Na to the South, Ban Lueam to the East and Ban None Rai to the West. Each of these communities is characterised by its proximity to the swamp and the tributaries and streams running through it. The main professions are consequently fishing and agriculture. The swamp is approximately 4.8km². The area was made a bird sanctuary in 1960 and the most populous bird is the weaver. The swamp is

dotted with islands and pottery has been found throughout. There are strong local beliefs in water spirits and, in a similar fashion to Ampan Swamp, there have been local tales of residents hearing traditional Thai music coming from the swamp. Accordingly, there are rituals held at the swamp every year.



Figure 3. La Han Luk Nok Swamp

Samrong Swamp (Figure 4) is a large natural reservoir in Nakhon Ratchasima, 3.37km². The swamp can hold a total of 30 million cubic metres. It is located five kilometres from the Chi River. During the rainy season, the Chi River will swell and fill Samrong Swamp. The swamp provides water for the 5,550 people from the 1,280 households in the surrounding nine communities. However, there is not enough water stored in the swamp to provide for everyone the entire year (Sarawut Chanapan, personal communication, 2014).



Figure 4. Samrong Swamp

Many of the water resources, including Huai Yang Reservoir are home to a variety of flora and fauna and an extremely relaxing environment, suitable for

tourism. As yet, the tourism potential of the water resources is untapped (Phra-atikan Sawat Suttojitto, personal communication, 2014). Like all of the other water resources covered by this investigation, Huai Yang reservoir is surrounded by extremely fertile land. The communities surrounding Huai Yang Reservoir have grown in size over the years as migrant workers come to exploit the fertility of the surrounding environment. However, the communications networks, public services and amenities have not developed in tandem with population growth.



Figure 5. Huai Yang Reservoir

As with other communities investigated, the settlements around Nong La Han Sai Reservoir benefit from a full water resource during the rainy season. Residents use the plentiful water supply for agricultural pursuits. However, as is the problem elsewhere, the water level is insufficient during the dry season and water management is not efficient enough to ensure a steady yearlong supply (Phra Sangat Mahamongkulo, personal communication, 2014).

To summarize the results of surveys, observations and interviews, residents of communities surrounding water resources in Northeastern Thailand live their lives in harmony with their surroundings. They benefit from the fertility that the swamps and reservoirs encourage and live a life of agriculture, which is supported by the water supply. However, there are big problems with the management of local water resources. While there is an abundance of water during the rainy season, the dry season is a time of hardship. Water resource management is inefficient, meaning that there is not enough supply to meet demand during the dry season. There is considerable potential for the development of tourism but this has not yet been realised. The people in the local communities believe strongly in the higher spiritual power of the water and their local customs and festivals reflect this. Despite local respect for the water, local industries do not manage their industrial

waste tightly enough and the quality of the water has suffered as a result, particularly in sections closer to urban centres.



Figure 6. Nong La Han Sai Reservoir

4. DISCUSSION

Becu et al. created an agent based simulation of small catchment water management in northern Thailand. The results of the investigation were similar to the outcomes of this research project. There are water resource management problems stemming from a lack of supply for agricultural demand on a year-round basis. The conclusion of Bacu et al.'s investigation was the development of a CATCHSCAPE model. This is "a Multi-Agent System (MAS) that enables us to simulate the whole catchment features as well as farmer's individual decisions. The biophysical modules simulate the hydrological system with its distributed water balance, irrigation scheme management and crop and vegetation dynamics. The social dynamics are described as a set of resource management processes (water, land, cash, labour force). Water management is described according to the actual different levels of control (individual, scheme and catchment)." The researchers argue that, as there are multiple rural stakeholders concerned with water management, the best policy is one of negotiation that stresses the transparency of regulations and methods implemented.

Water resource management problems are becoming increasingly severe in Thailand due to rapid development. This has reinforced the need for integrated resource management. Such an approach can help reduce the severity of the extreme annual problems of drought and flood. "Deforestation is seen as a major cause of these problems and so it is in watershed management that the first initiatives" need to be taken. There have in fact been a number of models developed to try and address the problem of water management in Thailand. The

Integrated Water Resources Assessment and Management (IWRAM) project was developed to combat pressures on natural water resources in Northern Thailand. “The project developed a Decision Support System (DSS) for the exploration of biophysical and socio-economic impacts of water resource use options. The IWRAM-DSS was comprised of a ‘Biophysical Toolbox’ that can be implemented alone and an ‘Integrated Toolbox’ that links socio-economic models with the Biophysical Toolbox to explore economic trade-offs and impacts of various scenarios. The Biophysical Toolbox is comprised of three modules—the CATCHCROP crop model, a hydrologic module based upon the IHACRES rainfall-runoff model, and a Universal Soil Loss Equation (USLE) approach modified to suit conditions in Northern Thailand”. Ultimately, a community-specific model needs to be developed that has been created by the participation of locals in the affected area. This will be more targeted than a mirrored model developed for other areas. It is however vital that any method developed is an integrated water resource management model.

This investigation found that water resource availability in Northeastern Thailand was determined by the seasons. During the rainy season, water was in plentiful supply. However, during the dry season, there was insufficient water. This is due to inefficient storage of available water during the former period. It is vital that the government invests capital to improve the capacity of local Isan communities to store water for use in times of need. It is equally important for the communities to come together and form a network for the dissemination of acceptable water usage and treatment practices. This will help to raise awareness of the steps local people can make to ensuring water becomes a year-round resource for everyone.

5. SUGGESTIONS

As a result of this investigation, the researchers wish to make some suggestions for future investigation. Future research should consider the management of water resources in similar communities across wider Northeastern Thailand. There should also be an investigation into the impact of spiritual beliefs on the treatment of water in Isan. Results may point towards a potential benefit of raising spiritual awareness in order to protect local water supplies. Finally, it is crucial to involve local communities in the management of water resources. Further research should therefore consider community knowledge levels and willingness to

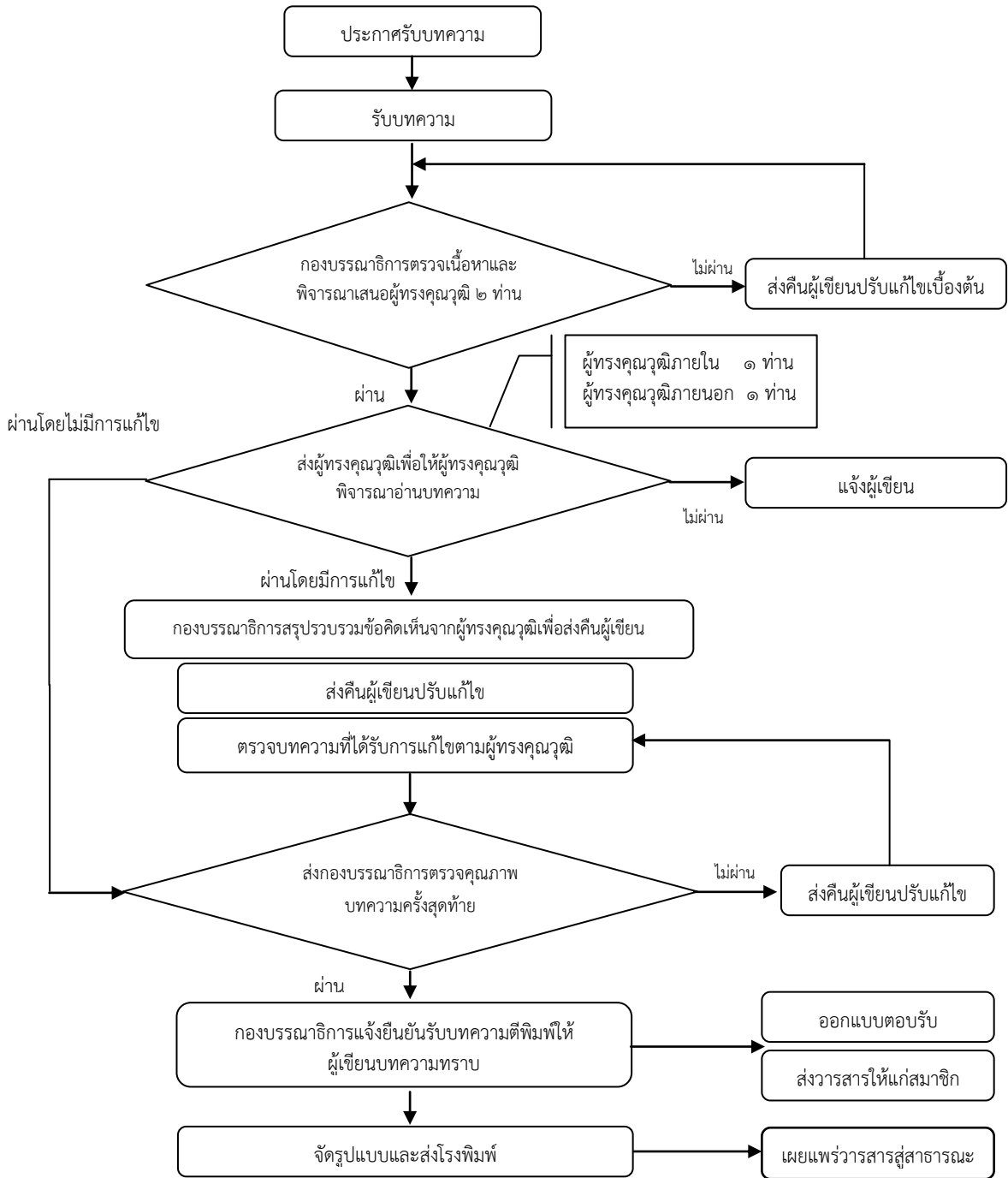
become more actively involved in the management of water resources in Northeastern Thailand.

References

- Becu, N., Perez, P., Walker, A., Barreteau, O. and Le Page, C. (2003). "Agent based simulation of a small catchment water management in northern Thailand: description of the CATCHSCAPE model". *Ecological Modelling*, 170(2): 319-331.
- Chantavanit, S. (2006). *Qualitative Research Method*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chuto, N. (2008). *Qualitative Research*. Bangkok: Print Pro.
- Hassing, J., Ipsen, N., Clausen, T.J., Larsen, H. and Lindgaard-Jorgensen, P. (2009). *Integrated Water Resources Management in Action: Dialogue Paper*. Paris: UN World Water Assessment Programme (WWAP), DHI Water Policy, UNEP-DHI Centre for Water and Environment.
- Jaroensin, A. (2000). *Management of Natural Resources and the Environment*. Bangkok: Odeon Store.
- Krairapanond, N. and Atkinson, A. (1998). Watershed management in Thailand: concepts, problems and implementation. *Regulated Rivers: Research & Management*, 14(6): pp.485-498.
- Merritt, W.S., Croke, B.F.W., Jakeman, A.J., Letcher, R.A. and Perez, P. (2004). A biophysical toolbox for assessment and management of land and water resources in rural catchments in Northern Thailand. *Ecological Modelling*, 171(3): pp.279-300.
- Panpinit, S. (2010). *Research Techniques in Social Science*. Bangkok: Wittiyapat.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). (2014). *Integrated Water Resources Management (IWRM)* [Online]. Available at: <http://www.un.org/waterforlifedecade/iwrm.shtml> [Accessed 23rd October 2016].

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ 035-248-000 ต่อ 8200-3

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ 3 ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สี่ขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1.0 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การอ้างอิงแบบ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ขอ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น 1 (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : หน้า). ดังอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2544 : 38).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004 : 69).

2. วารสาร

ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1) : 14-28.

K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, (2557).

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธรรมจิตโต), (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ

(Maslow Abraham, 1970 : 58)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2544). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร

ผู้เขียน. “ข้อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. (2557). “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3(1), 67-97

3) วิทยานิพนธ์

อนุวัต กระสังข์. (2557). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม” (*วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง ตัวอย่าง

ชวน หลีกภัย. (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์.

Ross, R. 1980, May 5. Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (7 กันยายน 2555). *ธรรมประกาศนโยบาย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. (1970). *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทรศัพท์. 09-8832-8312, 08-6771-3638

1) พระปลัดระพี น พุทธิสารโร, ดร. 2) ดร.อนุวัต กระสังข์ 3) อ.กรกรต ชำบัณฑิต

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท



หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้ตีพิมพ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา.....

สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน).....

ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดียินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- () เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- () เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมตีพิมพ์ตามที่ระบุในบทความจริง
- () บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- () บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้อื่นทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

- () บทความวิชาการ 3,000 บาท
- () บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก 5,000 บาท
- () บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย 5,000 บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ตีพิมพ์บทความ



ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

E - Mail.....เบอร์โทรศัพท์..... โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

() สมาชิกประเภทรายปี 300 บาท (จำนวน 3 เล่ม)

() เล่มละ 199 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

() ตัวแลกเงินไปรษณีย์

() แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน..... หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ลงชื่อ.....

คำบารุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ..... ()

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....

